Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Collegia Ingolstandensia - Cod. Aug. pap. 104

Rath, Hieronymus Arnold

[Reichenau], 1598-1600

urn:nbn:de:bsz:31-75977

Visual Library

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

Aug. 104

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

Aug. 184

Commentarius in Institutiones Justi-
nianj Imperatoris, traditus á No-
bili et Clarissimo Domino Hyero-
mimo Rathio Arnoldo, Professore
Ordinario. /.

Exceptus In Catholica et celeberrima
Academia Ingolstadiensi á Christo-
phoro Gerhardo Köberle Jurisutri-
usq; studioso. /.

Anno reparatae salutis Millesimo
Quingentesimo Nonagesimo
Octavo. X.

G.B. HOFBIBLIOTHEK KARLSRUHE

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

In Institutiones Iuris.

Praefatio.

Quia Imperator noster Institutiones istas Iuris studiosis instar Elementorum totius Iurisprudentiae esse voluit eorumque breuius: Nos quoque relictis Prologomenis iisque quae sub initio dici solent esse possunt, rem ipsam statim aggrediamur, uti quidem prius ita et hac vice Iusto et quantum fieri potest Praescripto ab ipso Iustiniano nostro ipsi huic operi finem rursus imponemus, nullo tamen neglecto uel omisso quae ad solidam textus opinionem faciat: Auspicatur ergo Christianiss: Imp. sua haec Iustitiae rudimenta ab ipso Iusticiae fonte et primo Authore his verbis. In Nomine Domini. Rep. pietissimo perfecto et prudentissimo Consilio multum siquidem positum est in bono initio sine quo difficile est ut bonum res exitum sortiatur. Idem e. Principatus i. q. i. Non possumus autem firmius rerum nostrarum fundamentum ponere quam ipsum Christum, teste B. Paulo ad Corinth. 3. cui secure et quidvis superaedificatur modo illud ipsum quoque solidum sit ibid. Hinc Imp. nr. et aliis plerisque lib. et quibus hoc sacratiss: nomen praefixit ut videre initio. A. l. i. et r. C. de offio Praefecti Praetorio Affr.

et initio Auth. de armis. Exemplo Imperatoris et hodie
tabelliones et similes publicis instrumentis idem nomen
plerumque permittunt, quodque utendum est si absit, ea instrumenta
per hoc non vitiari nisi ut semper absit legitima consuetudine
sit receptum de quo late DD. hic. Postquam hoc Divini
Nominis auspicium Imp. proœmio huic suam proprium
inscriptionem subiungit, in qua quid sibi velint Imp.
et Cæsar, et a quibus hæc duo primo in summum Imperium
sint derivata, constat partim ex humanioribus partim
DD.bus. Hic Flavius dictus fuit a familia Flavia ex
qua oriundus. Ideo fuit Vespasianus cuius postea successores
idem nomen sibi usurparunt. Sequitur Justinianus quod
nomen proprium est ipsius Imp. qui adoptatus a Justino
Avunculo suo, illi mortuo in imperio postea successit
Alemannicus, Gotticus, Francicus, Germanicus, Aphrica-
nus, agnomina sunt gentium devictarum ab Imperatore
nostro, per duces suos maxime Bellisarium, Hasphet. quæ
sequuntur Pius, Foelix, Inclytus, Victor ac Triumpha-
tor semper Augustus, hæc solita sunt ab Impp. sub
initium in augureis acclamari, unde et postea sibi hæc
agnomina retinuerunt. Hi autem primi dicti sunt ab
Anthonio uti videre in §. si quis aut. Auth. ne libertini
de cætero. Foelicis a Lucio Sylla homine, aliàs urbis
Romanæ infoelicissimo. Augusti nomen primo datum est Octa-
viano, Ideo autem dicti Augusti quod auguriis, et quasi
Divinitus ad summum Imperium essent effecti quod nomen in pri-
mis conveniebat nostro Justiniano qui sed Imperium Rom.

iam 30. annis a Gottis occupatum restituerit teste Pompon.
Leto. Antiqui tamen Iuris nostri interpretes plerique putabant
inde Augustos dici quod augere res Imperij deberent non
cominuere. quod licet Latinitati non satis congruat, videmus
tamen ut alia nonnulla ita etiam hoc Augusti nomen sic re-
uera semper Augustus lingua illa nostra substituatur. Alle
Zeit mehrer deß Reichs, quo fit ut bb. hic illas
quaestiones monere soleant an potuerint Constantinus
Imp. Italiam in Sylvestrem transferre, nonnulli et an haec
alienatio sit facta dubitet, Uno verbo factam esse et quidem
legitime qui sed omnes Imperij proceres consenserit constat
ex cap. Constant. 96. dist. iuncta Clement. unica de iure
iurando. Concludit hinc Iust. in scriptione suam his verbis
Cupidae ll. Iuventuti iura n. scripta sunt vigilantib. et
maxime iunioribus. non quod seniores ab iis repellantur et ut aliqui
hic commiscentur et privilegiorum Iuris sint incapaces.
Constat siquidem magnae et aetatis plerosque primum iurisope-
ram dare coepisse, et quoque magna cum gloria profecisse ut
et his nostrum multis postea commentarijs illustrarint
ut sed bb. hic.

Quibus omissis venio ad ipsum proemium quod exemplo Caj
Iurisconsulti l. 7. ff. de origine Iuris, recte Imp. nostri
huic operi praefigit ut sic ad rem ipsam aditum paulatim fa-
ciat. Sunt autem hoc nostri proemij tres partes. In ia docetur quod
Imperatori incumbat cum bello et pace. In 2da quomodo ipse
ea utroque tempore confecerit. In 3ia nimirum et spem addit
Iuris Studiosis, quo ad primam partem eam ex ipso textus

initio hic e videre ubi bb. disputare solent an arma ll.is. vel ll. armis praestent cum similib. quo nic brevitatis causa remitto. Circa sdam partem notandus ordo librorum Juris quem nosse imprimis oportet, si n. ut fit aliquando ll. inter se sint contrariae nec conciliari ulla roe possint, tunc statim ijs quae posterius latae sunt, censenturque priores esse revocatae c. i. de constit. in 6o.

Primum quo oim Justin. ex Codice Hermogeniano Gregoriano et Theodosiano in quibus erant multa confusa unum Codicem fecit, a se dictum Justinianeum, anno a Chro nato 529. Co 2o. sui Imperij, quem Codicem hodie non habemus et de eo loquitur Imp. §. et cum sacra initio hic et l. ja. Co. de novo Co. faciendo. Inde anno 534. ex immensis veterum voluminib. duobus scilicet millib. librorum, et tricies centenis millib. versuum fecit 50. libros ff.rum et pandectarum d. §. et cum sacra verb. his tunc nostram p. iuncta praefatione in digest. Dicta aut digesta sunt pandectae, quod in se legitimas disputationes, ac decisiones contineant l. 2. cap. de veter. iure enucleando. Post digesta eod. anno a Justiniano, nrae institutiones per Triboniani, Theophilum & Dorotheum sunt perfectae §. cumque hoc Deo cum §. sequenti hic. Hinc emendato, et in plerisque aboleto suo priori Codice Justinianeo contulit se Imp. ad novum Codicem anno 536. de quo sub initio Co. titulus e de emendatione Cis quo perfecto quia multa adhuc occurrebant quae de novo constitutionem videbantur, aliqua et ex prius constitutis rursus

immutanda prodierunt tandem ab eodem novellae constitutiones vulgo dictae Authentica diversis vicibus, ut videre est sub singularum finem. Et haec sunt quae nobis Gloriosissimus Imp. nostr. post se reliquit. Inde subsecutae quorundam Imperatorum posteriores constitutiones, ut Henrici, Friderici libri et feudorum, tandem constitutiones Caroli V. et sic deinceps quoties novi morbi convincerunt, et alia reipub. ratio aliud requireret tunc nova et adhibita remedia videmus. Sdm Ca. extra iur. calum.

Quaerunt a. hic BB. quomodo Imp. isto proemio ita potuit se collaudare. Ro. passim potuisse, cum laudem istam non referat ad sui gloriam, sed ad excitandos animos studiosorum, ut sic et hi aliquid conentur tanta industria et labore Imperatoris sui ob oculos posito de quo latius BB. hic. Ubi et istud quaerunt quomodo Imp. isto proemio dicat omnes populos istis suis ll. gubernari cum tamen non omnes imperio subsint, nemo autem legem dicere potest nisi sibi subiectis iuxta l. ultimam C. de iudiciis omnium iud. Intendunt aliqui Imperatorem tunc ipsi quasi omnibus populis praefuisse ut ipse loquitur l. de pec. ff. ad l. Rodde raptu. Alii sic illum Imperatorem volunt, non quod revera omnes populi his suis ll. teneantur, tanta tamen earum sit aequitas ut gaudeant eas omnes amplecti, uti et videmus postea evenisse. Attest et sic interi Imp. his verbis: Omnes populi non tamen censeri dixisse, nisi suos et sibi subditos populos. Verba autem quantumcunque sint generalia semper tamen intelligenda sunt civiliter et quo ad subiectam materiam arg. l. si cui ff. de servitut. et aqua cum similib. sub finem proemii Imp. Studiosis Iuris mercedem laborum proponit forensem si diligentes fuerint, ut iis respub. in partibus

suis credatur gubernanda, qui finis longe est honorificentius propter quem tamen sibi quisque et singularem scopum poterit praefigere. v. g. honorem familiae augmentum rei familiaris etc. Sic tamen ut omnia ista qualiacunque tandem antea omnia ad ipsum Deum referamus in quem oportet ~~[illegible]~~ nostra studia primum et proprie collimemus.

Liber primus.

De Justitia et Jure.

Titulus primus.

Inscribitur hic tit. ita dupplr de Justitia et Jure quia aliud est iusticia aliud Jus cum illa habitus, hoc vero actus ipse qui ex illo habitu proficiscitur, unde et recte ab Ulp. l. ja ff. de iusticia et iure Jus dicitur a iusticia descendere et consequenter hoc esse posterius. Et praeterea a Justiniano nostro, iusticia per ius definitur cum et soleant habitus per actus suos definiri, diligenter a. omnia et singula in hac iusticia defoe sunt consideranda: quanquam enim omnis definitio in iure periculosa sit l. omnis definitio ff. de R. J. haec tamen optime et a Theologis defenditur. Et defenditur primo hic iusticia non illa qualis per omnes virtutes continet in se iuxta vulgatum versum, sed particularis qua sit hoc solum agere ut ius suum cuique reddatur. Idem vb. Justitiam hic accipimus non pro divina sed humana iusticia, quatenus ea nimirum qua

bernetur Respub. sine illa commutativa sit iusticia quae fit ut in
iactib. servetur aequalitas sine distributiva qua bonis praemia
malis vero poenae decernuntur de quib. late Artes in Ethicis et
PP. hic. Et haec de definitione p. Circa definitionem intendo
to, quis, poni ista verba: Constans et perpetua voluntas
quae simul sumpta nihil aliud sibi volunt quam si diceret Imp.
habitus voluntatis: circa ista duo verba Constans et per-
petua, intendo est nec haec temere coniungi, simul n. sumpta
nihil aliud sibi volunt quam voluntas constans et firma
perpetuo iusticiam servandi quemdam explicat S. Thom. 2.
2.ae q. 58. art. 1. Quaerunt autem hic PP. quomodo iusticia dici possit, obiectio
constans et perpetua voluntas, cum nihil apud nos sit firmum
et stabile iuxta S.m ut aut. Aug. de non alien. Et ut
Salomon dicit Iustus in die septies cadit. Citatus in C.
septies de poenitentia dist. 7. Respondet Accursius hic
verbo iusticiae in fine, iusticiam hic definiri in abstra-
cto spectata sed tantum in se, non vero in concreto quatenus nimirum
nos eam humanis actib. accomodamus. Manet siquidem
semper parentes V. G. Spr. esse honorandos, sed repertus aliquis
Nero fuerit, qui matrem occiderit. Imo nec Nero ipse Exemplum Neronis Regis
ita crudelis esse potuit, quin iam dictam generalem propositi-
onem iunctam existimaret, sed postea in particulari in pro-
priam matrem peccaverit: Venio ad ultimam partem definiens
Ius suum cuique tribuendi vel tribuens. Quae essentialis
differentia est Iusticiae a reliquis virtutib. quib. verbis
illud continetur, ut et sibi quis ius tribuat honeste sed vivendo
et aliis aequaliter distribuendo honorem et praemia re-

minē lædendo, ut iudicio, ut contractu, ut corpore ut fama
ut quovis alio modo. Atq; illud ius suum cuiq; tribuere la-
tissime hic accipitur, secus atq; in trib. iuris præceptis, de quibus
paulo post. Ve cuiq; tribuendi ius suum, bene, nō n. in nuda
voluntate iusticia ē posita, sed præterea et exercitio, et
hinc dicta iusticia, quod ius sistat. Vt cuiq; tribuendi
ius ut innuat Imp. nullam habendam ēe personarum ius rationem
sed omnibus æquale ius communicandum pauperib. iuxta ac divi-
tib. civib. atq; inquilinis uti dr cap. 10 Deut. Vt ius
suum et nō proprium, nō n. debet Iudex sed illud quod
sibi iudex tm procedere, sed quod volunt merita causarum
et ipsæ ll.es nō indulgere affectib. privatis sed semper
stare iuri publico Idem initium in f. ff. de offic. Iud.
§. observandum ff. de offic. Præsidis C. indicet 3.6.7. cum segg.
Et ex his verbis illud quoq; colligitur verum ēe quod ait Imp.
Iust. init. auth. ut oes Iud. obed. iusticiam sed omnium
virtutum ēe perfectissimam et præstantissimam, quia sed semper ver-
setur ad alteram sed ius suum cuiq; tribuendo, cum aliæ virtutes
potissimum spectent bonum proprium. Legno latè b. Thomas
d. to art. 1r. Ex quib. et illud nrio efficitur Iuris pru-
dentiam nram, quia circa iusticiam versatur, omnium quoq; scien-
tiarum esse nobilissimam teste ipso Aristot. 1. Eth.
Et hæc circa definitionem Iusticiæ.

Sequitur definitio Iurisprudentiæ, in qua, quibus
ē scia: Nihil n. in iure nro habemus, quod nō exer-
ta roe eaq; desumpta ex certiss. principiis sit profectum.
Unde vulgo dr ll.m rationē ēe animam. per e consuetudo

Imp. Iust. [illegible]

Quare iusticia sit omnium virtutum præstantissima.

Quod ll.m anima.

dist. 1. et c. Marchio. 1. q. 1. Quanquam nos aliquarum llm. rationem reddere non possimus l. non omnium ff. de ll.bus Nihil a. illud refert cum constet Iurisconsultos et Impp. nihil temere et sine summo consilio statuisse. Additur in tertio scientiae ut notitia rerum divinarum et humanarum, non quidem ut eas poenitus et quo ad omnia perspectas habeamus, sed sciamus solum quid in utrisque aequum, quid in ignum sit, quid conveniat foro Ecclesiastico et quid saeculari, ne utriusque Iurisdictio confundatur. l. nos reddentes. q. Co. de summa Trin. et cap. bene quidem. x. c. duo sunt cum seqq. dist. 96.

Tandem subiungit Imp. Iusti et iniusti, quae verba postrema similiter essentialem differentiam constituunt Iurisprudentiae a reliquis scientiis. Hic n. proprius finis est scientiae Iurisprudentiae, ut iustum ab iniusto discernat omnibus pro ut meruerunt summa aequitate, et aequabilitate iudicat. quis finis Iurisprudentiae proprius

Hactenus de iurisprudentiae defoe, cum qua plane quaerit illa Vlp. dicta l. 1. ff. hoc tit., ut sit ius sit ars boni et aequi. Quibus praemissis Imp. §. his igitur, docet motum et rationem in iure procedenti, a simplicibus nimirum et levioribus ad difficiliora et gradiora uti videre ibi. Vulpa quod non Imp. nostri, sed ipsorum studiosorum erit, si hoc rationem relicta difficiliorem sequantur. Hinc venit Imp. ad iuris praecepta quae tria constituit. §. iuris praecepta hic.

Primum est honeste vivere, quod refertur tum, quo ad personam cuiusque propriam, ut sit bene honesti et sanctum ll. se habeat. Quod cum in omnibus requiritur tum maxime Iure,

consultis, Judicib. et magistratib. quod n. illos mores in alijs
reprobent quos in se ipsis approbant, argto legis, in arena
C. de inofficioso testamento, Imprimis n. illud quaerit ut eodem
iure, quod quis alijs statuit, et ipse vivat, p. lex. ff.
quo quisq. iure. Idem praeceptum est, neminem laedere corpore
sed ut fama. p. aequalis n. in iure nro ro utriusq. habetur
argto legis iuxta cam ff. de manumissis vindicta. Et nec
et illud refert ne quis seipsum laedat, sic n. nos tm se quam
rempub. laedere censetur, cum membrorum nostrorum ipsi non simus
Unj l. liber sit homo. ff. ad l. aquiliam. Et hinc gravissima
quoque poena in illos constituta est, qui sibimet ipsis violentas
manus inferunt, ut vitere est oe delictum ff. de re militari
et toto tit. ff. x. etc. de bonis eorum qui sibi mortuus. multo
n. minus alijs parcitur erit qui sibi ipsi non pepercerit l. f.
ff. d. tit. cum charitas incipiat a se ipso, argto legis praed
pecunia C. de servitut. et aqua. Certum praeceptum est,
Jus suum cuique tribuere, quod eo spectat ut circa res
et facultates in contractibus alijsq. pactis, nullus circumveniatur
sed ius cuique suum tribuatur, unde facile colligere est
strictius multo hic ius suum cuique tribuere accipi, atque
supra in defoe iusticiae. Tandem §. ultimo Comp. ius di-
vidit in duas partes pub. et privatam, subiungens
statim utriusq. defoem. Consistit Jus pub. in sacris,
sacerdotib. et magistratib. d. l. hoc tit. privatum
vero in quibusvis alijs, ut testamentis, tutelis, contractib.
Illud a. circa utramque hanc iuris spem est quaerendum
ius pub. non ita ad statum rei Romanae spectare quin et
sdario faciat ad utilitatem singulorum et vice versa

Jus privatum sz ppr utilitatem singulorum respiciat statio tm et statum rei Rom. spectare. Interest n. et singulorum reipub. ipsorum sacerdotes et magistratus, quemdm et interest reipub. quemvis re sua bene uti, et quo ad oia honeste sese tbre p. §. fin. j. de his q. sui aut alieni Juris. Quanquam aut ita duplex sit ius, istis tamen institutionibus Imp. tm tractat de iure privato sub fine tituli hus dicit ex tribus ppriis esse pfectum naalib. sz gentium, et civilib. Dicit Imp. ex his trib. ius privatum esse profectum non quemdm alij plerique volunt iuris privati tres illas esse partes, naale n. ius et gentium verius sunt iuris pub. qua privati, de quo late bb. hic.

De Jure Naturali Gentium et Civili.

TITULUS SECUNDUS.

Cum dixerit sub fine tit. primi coe ius ex trib. propriis constare, recte nunc sequitur, quae illa sint. Quis sz naale gentium, et civile. Sunt aut hus tituli tres mxe partes, prima agit de iure naali. Sta de iure gentium et ~~sta~~ de iure civili et utriusque inter se differunt. Tertia quotuplex sit ius civile, et quae eius partes, vel subdivisio, iuncta differa inter ius civile et naale. At iam quod attinet circa defectum iuris naalis initio hic ntum est ibi nomen iuris accipi pro ni, instinctu et

inclinatione naturali insita omnibus animantibus, ut loquitur Cic. Ari-
dee loquendo ius hoc naturale ius dici non potest. Cum in ani-
malibus ratione carentibus ius constitui nequeat ut per iniu-
riam secundum legem 1. ff. si quadrupes pauperiem. Vel possumus
dicere illud ius naturae et proprie ius dici posse non quidem
ratione animantium, quae rationis usu carent, sed ratione ipsius naturae, quae
summa ratione hanc vim et inclinationem naturalem animantibus in-
didit, unde et dicitur initio hic quod natura omnia animalia
docuit, Et sic quoque accipiendus finis tituli initii omnia ani-
malia istius iuris perita censeri, et hoc ius naturale quod
sine ratione consistit in omnibus animalibus, dicitur a Pp. nostris primarium
ut primarium ad differentiam alterius iuris naturalis dicti secun-
darii, quod sub ratione naturali inter omnes gentes est constitutum de quo
Quae sunt exempla iuris naturalis? §. primus hoc tit. Eius Exempla sunt Deum colere
et observare parentes, edere depositum, et simi-
lia, ut videre est l. veluti ff. de iustitia et iure C. ius
Quae exempla iuris naturalis primaeui? naturale dist. ja. Iuris naturalis primaeui exempla ponit
Inst. hic maris et foeminae coniunctionem, liberorum procre-
ationem et eductionem, Maris et foeminae coniunctionem
dicit in hominibus matrimonium. Quod diverso respectu hic a Pp.
et diversorum iurium esse constituitur, quo me remitto hoc
solo notato matrimonium propter et quo ad nomen, et quo ad sa-
lemnitates quae in eo requiruntur iuris esse civilis uti di-
cetur latius infra tit. de nuptiis. Quo ad educationem
proliu eas iuris esse naturalis illud, est tamen quo ad sti-
mulum illum naturalem quod liberos alendos hortatur l. unicas.
taceat C. de rei uxoriae actione necessitas n. alendi
liberos ex iure civili est profecta ut constat ex l. necare

et seq. ff. de agnoscendis liberis, Unde sequitur potuisse
rursus iure civili certos casus statui, quibus parentes
filijs alimenta denegarent augusto ducto a gratia sensu
l. f. C. de alendis liberis cum alijs similibus. Hinc venit
Quaest. ad Quis Gentium et Civile quod quo inter se distinguantur,
et quod unumquodque, et unde dicatur constat ex
§. ius autem gentium et c. Notandum est quod dicit Quaest.
servitutem iuri naturali esse gratiam, id non verum est quo
ad effectus servitutis ut sic dicitur vitae necisque in servos
potestas esset, uti dicetur postea. Quo ad ipsam n. ser-
vitutis causam, veneram, iuri naturali quaevit alios alijs
servire, ignavos sic et imprudentes, industrijs et im-
prudentioribus. atque sic illius Aristotelis in polit. recte autem Quaest.
nostro defendi potest cum dicit servitutem ex natura originem trahere
quasi dicat aliquorum ingenia ita esse abiecta, ut natura eos
velit servos esse. Quin et illud hoc eodem tempore observandum est
quod dicit Quaest. omnes poene contractus ex iure gentium esse intro-
ductos, sunt enim alij plerique qui defendunt ex iure
civili ut stipulatio, literarum obligatio, et similes de quibus
dicetur suis locis infra et de his est lex legitime ff.
de pactis. Circa ius autem Gentium similiter notandum
est illud in duplici esse differentia, unum sic primaevum vel
antiquum quod idem plane est cum iure naturali statuto de
quo paulo ante diximus. Alterum vero ius Gentium sta-
tuitur quod duo inter se ita differunt, ut primario iure
Gentium aliquid apud omnes homines simpliciter iustum dicatur v. g.
Deum colere. Secundario iure aliquid iustum ex hypothesi
tantum, ob humanas sic necessitates et novos casus emergentes,
ut est v. g. bellum servitus etc. de quibus dicitur §. ius a. gentium hic.

Supplex sumitur gentium.

Unum.

Alterum.

Quale ius illorum si nomen Civitatis non addimus.

Quibus constat ius Romanum?

Quot sunt iuris scripti partes?

Quid est lex?

Quid est plebiscitum?

Sequitur 3ia pars huius tit. §. constat a. hic ubi primo dividitur ius Civile Romanum scilicet in scriptum et non scriptum, cum quo convenit l. ius civ. in fin. ff. de iust. et iure. quae divisio sumpta est a duplici fama legislatoris, nihil interest an suffragio populus voluntatem suam declaret, an rebus ipsis et factis, recte Iuliano l. de quib. ff. de ll.os et recte duplex ius nostrum constituitur. Cum a duabus civitatibus originem trahat quarum altera Atheniensium scilicet iure non scripto §. et non inelegantem ij hoc tit. De iure non scripto sequitur ij §. ex non scripto. Quinque a. scripti sex sunt species, lex plebiscitum ut in d. §. constat et d. l. ius aut civile ff. de iustitia et iure. Et haec divisio a causis efficientibus est desumpta. Quibus speciebus bene extentis multum refert scire quo ordine et qua ratione singulae sint introductae. Prima ergo fuit lex: quam populus senatorio magistratu interrogante constituebat §. lex hic. Primis n. illis temporibus populus non erat adhuc tantus quin commode convocari posset. Et propterea bene adhuc populo cum senatu conveniebat, unde et commode tunc ll. ad quas utriusque concursus requiritur constituebantur. Quae utraque cum mutari inceperunt alia quoque ratio iuris constituendi est introducta de quo late l. 2. ff. de origine iuris. Cum n. inter plebem et senatum discordiae factae essent sibique plebs in Aventinum secedens, proprium magistratum eligeret Tribunum plebis scilicet quod hoc interrogante statuisset plebiscitum dictum est ut videre §. plebiscitum hic. Et hoc quidem iure scilicet senatus primum tenere nollet quia a sola plebe esset constitutum tum postea lege Hortensia, lata a Hortensio dictatore eadem plebiscitis authoritas data est quae antea fuerat legis, d. §. plebisc. in f. iuncta d. l. 2. §. postea.

9

Ut a. ex discordia inter plebē et senatū orta sunt plebiscita ita ex nimia populi multitudine demū introducta sunt senatus cōsulta, cū n. populus nō posset amplius totus gnocari coepit solus senatus rogante consule q̄ uidebantur e' reipub. ēe statuere §. senatus cons. hic. iuncta d. l. 2. §. 8. Eodem hoc tempore et Iptores edicta proponere coeperūt, q̄ similiter legis uim habuerūt §. Iptorū edicta hic iuncta d. l. 2. eod. tpe. Et hoc ius dicebatur honorariū quod ab honore ueniret praetoris d. locis iuncta l. ius a. in f. ff. de iust. et iure. Bnctus a. edicere Iptores gndo pub. in albo proponūt, si quid se Iptore seruandū uellent habebantq; auts. nō adiuuandi solū et supplendi; sed et corrigendi iuris Ciu. si nimirū aliqua parte deficeret aut nimis eēt rigidus d. l. ius a. §. ius Iptoriū edictis Imp. subiungit edicta aetiliū curaliū quorū potestas erat restricta certis terminis ut uidere in fra d. §. Iptorū gnoscebāt. n. tm de annona, ludis, spectaculis, aetificijs, itineribus et similib. Idq; 8. hic.

Quid de consultis?

Nos hac oia quia senatus ipse paulatim inter se dissidere coepit, et res reipub. regeret ut p unū aliquē administraretur, factū ē ut populus oēm suam potēm in principē concesserit §. sed et quod principi hic. et d. l. 2. §. nouiss. idq; ut ibid. dr, lata lege regia q; tn ntatur ē tunc tempus nō tam primo latam quam rursus reuocatū fuisse. Ut uidere ē d. l. 2. quo aut princeps legē gdat p Epist. q; decretū et edictū, quo etiam principū placita uulgo dicantur gstoes sz uidere ē d. §. sed et quod et d. l. 2. ff. de gstoib. princ. et utrobiq; gloss. et 8. Sunt u constitutiones ipsae in rtpli diffra, aliae generales q ad oes spectant, aliae psonales q ad certos tm, ex

Quid de principis placitum?

Constitutiones aliae generales aliae speciales

ex certis cais, qualia sunt privilegia d. §. sed et quod p.
De istis latius bb. qui et illud ibi quaerunt, an princeps solus
possit ius condere non adhibitis suis proceribus vel iuristis
R. quod possit ob generalia verba nostri §. sed et quod ex
multa alia iuris loca, quoniam tutius principi et utilius
Reipub. sit futurum si nihil nisi ictorum prohibito consi-
lio statuatur. Et hoc voluit Impp. Theodosius et Valenti-
nianus l. humanum C. de ll. Ultima species Iuris scripti
sunt responsa prudentum, quae quid sint, et qua authoritate dicitur
§. responsa hic. Ubi notatur Iuris consultum olim quidem
pro ut quisque studiorum suorum fiduciam habebat de iure
limisse respondere. Sed id postea ab Augusto et Tiberio
non nihil esse restrictum ut scilicet ex sua authoritate tantum non nulli
id facerent, qui eruditione et gravitate aliis praeminerent, ut
uiferre est in f. d. l. 3. Unde colligere est, nec nostrorum Ill.
hoc tempore responsa neque quidem ipsorum assessorum Spirensium sen-
tentias hanc auctoritatem habere quibus scilicet id Impp. non concesserit
ut iis nostro sit stantum, quidem uitemus d. §. responsa esse facti-
tatum. Vatur n. a sententia diffinitiva assessorum Revisio, neque
et alii Iudices, in Imperio eorum sententiae si quando similis al-
qua causa occurrerit stare tenentur. Quoniam nec temere
vel ab istorum vel et aliorum celebrium Ill.m iudicio re-
ceteret oportet ea n. sententia plerumque sanior et tutior
est in quam plures conveniunt, ibique maior praemittitur. Et ubi
ubi maior fuerit id sentientium numerus c. recta nostra
ext. de electione. Vico temere quia si non evidentior sit,
in quorum melius Iudex fecerit si eam et unius quam plurium
aliorum, qui levioribus nituntur, sequatur. Ipso Imp. nostro teste
l. i. C. de veter. enucleando.

§ quae sunt responsa prudentum?

Ratio.

Venio nunc ad §. ex nõ scripto ubi Imp. alterã Quaeris par-
tẽ prosequitur quod ẽ ipsa consuetudo q̃ nituntur ex diuturnis
moribus consensu utentium comprobatis. Sed diuturnis quia
oportet consuetudinẽ minimũ decem annis eẽ receptam, ut vim
legis habeat. Decem n. anni plerumq; in legibus nris sub tpe
diuturno et longo intervallo cõtinentur sdm bb. passim
et mxẽ inf. ad rubr. de prescript. longi tpis. Solent pla-
rimi actus ad consuetudinẽ introducendũ concurrere. Sufficiunt
tũ aliquando duo et tm̃, si ex ijs probari populi consensus
fuerit sdm bb. hic et Maenoch. de arbit. Quod. casu
81. Unus a. actus regulariter nõ sufficit, nisi causam habu-
erit cõtinuam ut est pontis structura sdm sylu. in sua
sum. verbo consuetudo. Neq; et hoc ad consuetudinẽ requiritur
ut duo illi actus iudicio contradictorio sint obtenti nisi in iu-
dicium fuerint deducti, tũ si quidem oportet pro ijs fuisse
iudicatum et sic illgnitur ẽ de lege cũ de consuetudine ff.
de ll.bus Dicit a. Imp. d. §. ex nõ scripto, consuetudinẽ
legem imitari q̃ verũ ẽ quo ad vim suam et effectum:
Eadem n. vis ẽ consuetudinis atq; legis in tit. de
duob. cũ 3. seqq. ff. eod. Unde quidem prior lex aut consue-
tudo p legem posteriorẽ abrogatur ita quoq; vicissim consue-
tudo posterior priorẽ vel consuetudinem vel legẽ abrogat.
p d. l. de consuetudine quidem totius sed imperij specialis n. unius
sed civitatis tm̃ legem generalem nõ abrogat, sed illi tene-
tur tm̃ quo ad illum locum. Et quidem una lex alterius
ita quoq; consuetudo optima nisi pres ẽ legis l. si de in-
terpretatione et l. minime eod. Ut preterea Quidem legi
ita quoq; consuetudini sententiam suam debet conformare

quid ẽ ipsa non scriptum?

quot anni consuetudinis tempus diuturnum?

N.

initio p. de offio Ind. Et quidem lex q̃ rōem bonos mores
Jus Divinum, vel naturale, introducta nulla ē ita nec quo-
tudo l. quod nō rōe, d. tit. de ll. iuncto cap. fin. extr.
de consuetudine. Imo corruptela potius hoc dicenda erit,
quod consuetudo tantoq̃ graviora sunt peccata quantius
infoelicē animam detinent alligatam d. c. f. in itio. In eo tamen di-
versum quid statutum ē inter legem et consuetudinem quod illa
satis sit allegare, hanc vero et probare oporteat illum q̃ allegat
c. i. de constitut. in fi. Rō diversitatis intra utrumq̃
ē quod consuetudo sit facti ibid. Ea aut q̃ facti sunt et pru-
dentissimos fallant nec ideo ipsumq̃ iura vero nullum ignorare
oporteat. Imo princeps hanc omnia in scrinio pectoris ha-
bere censeatur l. 2. ff. et l. poen. C. de iuris et facti igno-
rantia d. iuncto c. i. initio hic. Ideo vero consuetudinem proba-
re oporteat late tractant PP. illud hic unum sufficiat
Uni tecti de ea deponenti nō credi p. generalem illam re-
gulam c. l. ext. de tecti. Dicit tamen Mynsing. in Camera
Spirensi unius Doctoris testimonio circa consuetudinem
stari centum s. observare qs. Quod si verum, tamen alio
nō debet extendi. Sequitur celebris nunc ille s. finalis
hq̃ tit. ubi primo Imp. docet Jus naturale hoc differre
a Jure Civili quod hoc saepe mutetur, illud nunquam. Inci-
pit a. hic Imp. Jus naturale pro iure ventium prima-
rio ut patet ex ipso textu. In hoc vero difficultas sum-
ma ē quod dicatur Jus illud esse immutabile cum videa-
mus V. G. q̃ fidem tutam gladium depositum iure nō
reddi illi q̃ velit reipub. eo repugnare. Offendentem
et rursus impune offendere poē. Ingratum filium certis

quae iura nō mutantur

obiectio

cais a patre merito nō alij. x. cū tn Juris nāa sit depositū
reddere, nominē lædere, liberos alere. x. Rndnt alij aliter Solutio.
Verior et tutior ē illa rō istis et quam plurimis alijs ca-
sib nō censere ius nāa immutari, sed declarari et explicari
tm, idq ex alijs rursus Juris nāa cap. V. §. defen-
dere patriam, nim vi repellere, maleficia nō relinqre im-
punita. Eos qui nāam ipsā impugnant, nāa bnficijs nō
gaudere x. Beinde ntndm ē hæc iura ita immutari nō pōe
ut ijs quid decedat bene aut ut quid ijs certis de cais
accedat. Et hinc iure Civili recte in testamto 7. testes
pnt requiri ut infra dicetur, lz iure Divino in t ore tuorū vel Juris Divini regula.
trium stet oē verbū. Postremo observandū ē nos loqui
hic de iure nāali ut vocant præceptivo quo sz aliquid fieri
vel nō fieri præcipitur, ea n. q ius nāale pmisit tm hæc be-
ne mutari pnt ut libertas, rerū cōio x. de qbus j. suis locis.
Hinc Imp. gcludit hunc tit. aliqua nova dimissione iu-
ris desumpta ab eius obiectis. Circa tria ista Personas
res, et actiones, ius oē versatur et quidem in his nistit. quorsū pertinent Jura.
nris ab hoc to usq ad lib. 2. Imp. agit de psonis a
a 2. usq ad tit. de actionib. reliquisq ad iudicia spectantib.

De Cura Personarum.

TITULUS TERCIUS.

Incipit Imp. a primo personis sz, quarū summa divi- quæ ē prima personarum divisio.
sio hæc est ut hoīnes alij sint liberi alij servi. mittio
hic et l. 3. ff. de statu hoīnū. Nullū in. est medium

gens hominum alij liberi, partim liberorum partim servorum sed
oportet omnes vel omnino liberos esse vel omnino servos, cum nihil
tam gratum sit servituti quam libertas. l. rogo ff. fideicommiss.
libertatib. Unde in eod. utraque simul consistere non potest.
Et hinc conditio legatarijs imposita quae libertatem inci-
nuere videtur Jure nostro habetur pro non adiecta ut videre
l. Titio §. 2. ff. de conditionib. et demonstrationib.

quid est libertas? Sequitur nunc definitio libertatis §. 1. hic. Vbi primum
naturalis facultas quia natura omnes liberi et aequales
primum nascebantur §. ius a. gent. sup. de iure naturali
et l. quod attinet ff. de reg. Attinet eius quod cuiusque
faceret libet. Quod ne ita accipiamus quasi quilibet iuris
libertatem tollat aut quidvis nobis et inhonestum li-
ceat subiungit statim nisi si quid vi aut iure pro-
hibeatur. Per vim illegere hic oportet vim latronum.
Haec n. nihil obstat quo minus quis adhuc liber ma-
neat, non autem vim hostium quorum captivitas revera ser-
vitutem inducit l. hostes ff. de captivis. Vti nec prius
in hac defin. accipere oportet ius gentium sed civile.
Curis n. gentium prohibitio circa facultatem agendi
plane libertatem tollat ut statim dicetur inf. n. hic
prohibitio iuris civilis qua sequitur intra limi-
tes legum et honestatis continetur quibus parere ea demum
summa est libertas secundum Sic. et alios. qua libertate
quae scito aliqui abuti caperunt introducta est Curis gen-
tium servitus, cuius definitionem habes hic. §. servitus. Cum eam
quia est servitus ob id quaeris to ponitur, quae sit constitutio Curis gentium,
quod additur illa quae naturam illam primam et incorruptam
nec eam perceptivam, ut dixi sup. libertatis sed tantum pro-

missiua ut dixi sup. ut q° conueniebat ijs illis integris ad hunc
hominum mores. ut eadem q° eius inter se est conditio et status.
Ita postea ijs institutis et statu conuenit aliosque alijs
subesse et inseruire, expectabat n. hoc modo eos seruari q
belle captos occidi unde a seruando serui dicti sunt
§. serui hic.
Quibus modis seruitus introducatur dicit Imp. §. poen.
hic, nascitur quis seruus ex matre ancilla uel seruu
cuiuscunque conditionis sit parens, partus n. uen
tre sequitur l. partu C°. de rei uendicatione de quo
latius q. fit a. seruus duobus modis Iure gentium
per captiuitatem hostium, et iure ciuili per uenditati
onem si sit quis se liberum hominem esse ro. annis ipsum
se alteri ignoranti conditionem suam defendat uel uendi
patiatur et de pretio uenditionis participet d. §.
poen. iuncta l. liberis aut initio ff. de liber. cau
et l. i. et ult. ff. quib. ad libertatem proclam. Unde si
uel emptor sciuerit uenditum liberum esse uel uenditus
ipse conditionem suam ignorauit uel minor ro. annis
fuerit, uel si maior tamen de pretio non participauerit
reuera rursus ad libertatem illi proclamare licebit.
d. locis. q. inquit Imp. per uenditationem Iure ciu.
quem seruum fieri nihil obstat ijs q dicta sunt sup.
seruitut. sed iuris gentium esse l. Verum n. hoc est quo
ad seruitutem ipsam primitus a iure gentium introdu
ctam, modi n° partim a Iure gent. partim a ciu.
sunt protecti ut hic. Circa §. fin. ntur quod
dicitur in seruorum conditione nulla esse differentia, accipientur

Unde conuenit serui.

Iur. Reg.

Unde fiunt serui.

quid interest inter seruos.

illud quod ad ipsam servitutem in se quod eadem in omnibus servitus est nec in uno maior quam in altero offerta vero servorum bene sunt alia aliis vitiora, uti vitiero apud gloss. et Sess. hic

De Ingenuis.

CAPUT VIII.

Dixerat Exemp. sub fine proximi tit. in liberis multas esse differentias, alias scilicet esse ingenuos, alias libertinos. Nunc primum istorum prosequitur tertius statim quis sit ingenuus, quod scilicet ex matre quae vel ingenua vel libertina aliquo tempore aut partus aut gestationis aut etiam medio inter utrumque fuit sive in matrimonio sive extra matrimonium natus est cuiuscumque gradus sit parens, sive ingenuus sive libertinus sive etiam servus initio et §. 1. hic, et hinc facile est colligere rationem cur quo ad libertatem partus matrem sequatur, et non patrem quia scilicet illa 3.bus partibus partui professe potest ut iam dixi, Hinc vero ratio gestationis nimirum.

Quis est ingenuus?

Dico quo ad libertatem. Ex aliis non honoribus origine et similibus liberi patrem sequuntur, non matrem uti et uxor maritum l. maritus uxorem C. cum legitime. ff. de statu hominum l. liberos l. foeminae et l. ulta ff. de senatoribus iuncta l. exemp. C. de decurionibus lib.

Reg. iur. partus sequitur patrem

io. Addit hinc Imp. §. fin. manumissionem vere ingenui-
tati nihil officere. Principio n. Idem Phos. presupponit
habitu neque opinio equalere pt veritati §. Si quis
inne fit ingenuus V. G. ex fine principis de quibus
tit. ff. de natalib. restituendis. l. cinte et sentenciam
Quod cum res iudicata pro veritate habetur l. inge-
nuus ff. de statu hominum de quibus late ss. hic.

Officiere ingenuo nato manumissio!

De Libertinis.

Carlus Ovatus.

Altera species hominum liberorum sunt libertini quos Imp. initio
hic definit, docens et quid sit manumissio et quo
iure introducta. Quod dicit Libertinos esse qui ex
iusta servitute sunt manumissi id ex §. f. tit. proxi-
mi satis illgr. Ex putativa n. et iniusta servitute ma-
numissi ingenui manent. Ut V. G. si quis inge-
nuus a latronib. captus ab ipsorum rursus manumittatur
l. latronib. et l. hostes ff. de captivis et postliminio
reversis. Subdit bene hinc Imp. novam hominum divisionem
Doctrina iure gentium introductum alios sed liberos esse
alios servos, alios libertinos, ubi nostrum est nomine li-
berorum hic accipiendos esse ingenuos quidem et li-
bertos nonnunquam ponitur pro ingenuitate ut l. cum pacta
ff. de liberali causa. Alias ista divisio non subsisteret
cum et libertini liberi sint ut constat ex Philis §. 1. et 2.
Hic dicit Imp. quibus modis fiat manumissio ubi

qui sunt libertini?

Tria genera hominum ex iure gentium manumissi ait

Vel aut quib. modis manumissio procedit.

ut ndz et in Ecclia manumissione fieri posse quia sz
actus e voluntaria Jurisdictionis, et sine ullo iudici-
orum strepitu l. 1. et 2. C. de his q in Ecclijs manumit-
tuntur iuncta l. 2. et 7. C. de feriis. Secus e statutum
in actibus iudiciarijs q no modo locis sed et diebus sa-
cris fieri prohibentur p l. 3. et f. eod. c. vindicta manu-
missi illi dicuntur q virgula lictoris facti in libertate
erant vindicati, q virgula vindicta fuit appellata
de quo latius ex Boetio et BB. hic §. f. hic. Camp.

Quotuplex olim fuerit libertinorum status.

Tria genera libertinorum apud antiquos fuisse recen-
set, quos oes nunc eod. iure gaudere vult quoad li-
bertinos. Erant aut latini q lz aliquo modo ma-
numissi, multorum tn civilium ut testamentorum pa-
tria potestatis p. sunt incapaces, q tn oia p sci-
entiam manumissione plene illis gaudebunt. Dedit
q ppr admissa in servitute crimina et ob ea susceptam
poenam, etsi postea manumissi erant tn nullo modo
cura civilia plene unqz recipiebant. Uti videre
apud Caius Xm instit. lib. 1. c. j. quibus modis
duob. sublatis statuit Just. d. §. de libertinorum oibus
manumissis eandem libertatem Ec cura oia civitatis Rom.
competere q ijs a quib. erant manumissi nulla sz differa
constituta cum libertate. Differunt n. quo ad alia quae
sz manumissus manumissoris sit libertus et hoc noie
ipsi debent tnqm patrono suo obsequia, reverentiam
et opera d. to et ibi gloss. et BB.

Quibus ex.

Quibus ex causis manumittere non Liceat.

Titulus Sextus.

Dictum primo tit. quibus modis fiat manumissio quae ne nimis generaliter accipiamus, nunc sequuntur causae duae ex quibus non liceat manumittere. Prima est si quis in in fraudem creditorum manumittat initio hic. Dicitur autem quis in fraudem creditorum tunc manumittere si duo concurrant aliquis scilicet creditoris fraudandi et ex re ipsa subsequens creditorum laesio §. in fraudem hic. quorum alterum si desit manumissio revera adhuc subsistet nisi fuerit facta in titulo per fideicommissum quae dicitur libertas fideicommissaria. Ad hanc n. retractandam et unum sufficit laesio nimirum licet hoc animo libertas data non fuerit l. 4. §. si qui aut. ff. de fideicommissariis libertatib. iuncta l. 5. §. 4 manumittere non possint. Ut a. manumissio non subsistat si duo ista fraus scilicet et eventus concurrant id Imp. restringit ad manumissionem factam inter vivos. In titulo n. data libertas a testatore et in fraudem creditorum subsistit §. 1. hic ubi rationem dat ne iniuria defunctus afficiatur nullum post se heredem relinquens, sicque bona eius proprio nomine divendantur. quae tamen libertas sit data tantum obtinebit in uno servo et illo primo heredi instituto d. l. verbo solus et nostrum iuncta l. qui solvendo §. 6. ff. de heredibus instituendis. Et hinc si cum servo liber

Cur manumittere non liceat causa ja.

Explicatio in fraudem manumittendi.

Ratio.

alius heres institutus, aut servo liber sit substitutus non
prior servus libertatem consequitur, quia vel institutus vel substi-
tutus heredes esse nolint, aut non possint. l. si ijs quibus §. 7. ff. eod.
Ut vero servo sibi soli per heredis institutionem libertas obve-
niat illud verum est etsi testator de libertate nihil dixe-
rit §. item quia iuris hic. Ratio est quia heredes re et no-
mine Juris est Civilis, servientes Civilium non sunt ca-
paces, quia eo ipso quod vult eos heredes esse tacite
et hoc velle censetur ut liberi fiant. ibid. l. 1. hanc
reg. elicitur cum quis vult consequi, velle quoque antecedens.
Cui similis est illa gradus alicui quid creditur censeri
sint omnia gressa sine quibus illud quod gressum est expediri non possint.
per l. 2. ff. de Jurisd. omnium Jud. Semper signitur etiam
in ultimis voluntatibus. ea sumenda est interpretatio ut actus
de quo controversia magis valeat quam pereat l. quo-
ties ff. de reb. dubijs cavendumque est ne actus aliquis
fuerit frustratorius l. si gradus ff. de legatis 3o. Secunda
Sta causa propter quam manumittere non licet. causa qua quis manumittere prohibetur est, aetas alium
quidem l. Alia sentina 10. annorum Jure vero in Stit. 17.
§. eod. l. et §. f. hic. Ubi et rationem mutationis suae dat
Just. quia anno 17. poterat quis pro alio postulare
aut advocatus aliorum esse. Dico advocatus quia pro-
curator nemo pro alijs admittitur nisi 25. annorum
l. minor ff. de procurat. l. exigenti C. eod. Quin
iudicio quidem est iudicium non ad negotia et 17. an-
norum alicui licet esse procuratorem. Et de hoc illegitimus est finis
d. §. eod. l. Notandum quod Jure hoc ante 17. annum

nō valuisse manumissionē, sed et hoc idē nisi sit po-
tea p novell. iig. ut sponsalitia largitas immutavit
ut sz quo tpe quis tantum potest facere eodem et re-
cte manumittat tpe sz pubertatis uti dicetz j. quibus
nō est permissū facere tantum. Quaerunt a. hic bb. Quaestio
ant et 17. anni requirantz ad manumissionē inter vi-
nos. Et coir cum nihil in hac manumissione ob imp. Solutio
hic sit immutatū cum manere adhuc in terminis antiqs
nō valere sz si inter vinos manumittens minor 20. annis
fuerit nisi ijt observatis q servanda statuit lex alia
sententia ut utrae sup. §. eod.
Ad extremū circa hunc tit. ntndz tanta via ee liberta-
tis semel data ut ea retractari amplius nō potest etsi
causa ob quam data falsa fuerit modo semel sit pro-
bata §. semel a. hinc iuncto §. si is infra de eo cui
libertatis causa. Dulchrū a. illud hic gsiderare ē
sz ob ~~[illegible]~~ causam manumissio facta a minori
20. annis nō valeat, valere tn ob falsam. Unde col-
ligere ē rex. illam q dr falsam p nullo haberi
p l. fund. §. de verb. sig. in hac manumissionis
causa favore libertatis nō obtinere. In alijs secus
ē ut l. G. medico q sz ex falsa causa probatus semel
sit ea tn postea falsa commita rursus pt reprobari
l. sed reprobari §. de excusatib. tutorum.

De lege Fusia Canina tol-
lenda.

Et.

Cælus Canus.

Unde hæc lex Furia Caninia dicta.

Dicta hæc lex Caninia fuit, Velut alij putant Furia Caninia, quæ lata est a Duob. Coss. Furio et Caninio. Cui, quia viderunt morientes liberaliores multo esse in manumittendo, quam alias, etsi plerumque vel nimia facilitate, vel hæredum odio, vel ut sibi vanam aliquam gloriam ad extremum parerent, plurimos servos manumittere nullo habito respectu di[illegible] libertate essent vel non, sicque urbs Romana paulatim malis hominib. repleretur, Statuerunt, Ut a Duob. usque ad 10. pars dimidia, a 10. usque ad 30. pars tertia, a 30. usque ad 100 pars quarta, a 100 usque 500 pars quinta manumitti possit. Uti constat ex Caio lib. 1. Institut. tit. 2. quib. tam rationib. non consideratis Imp. hic favore libertatis et ultimam voluntatem statuit ut quidem olim inter vivos ita nunc quoque in ultimis voluntatib. manumittere cuique liceat, quot velit servos. Inhumanum esse existimans ut quæ licentia vivis esset ea morientib. adimeretur ibid. in f. Cum quo quoniam tit. C. eod. Unde l. 8. hanc reg. generalem colligunt, ut quod statutum est in contractib. idem et referendum sit ad ultimas voluntates per dictam reg. et C. fin. de legatis. Quod attendendum est regulariter, et ubi eadem est in utrisque ratio. Cum enim tituli favorabilia multo sint contractib. multa et in iure nostro aliter in his quam illis sunt constituta uti vitere apud Nicol. Everhard. cap. legatis a contractib. ad ultimas voluntates num. 20. /.

Lex Furia Caninia ad quid sublata.

De his qui sui vel alieni
Iuris sunt.

Titulus Octavus.

Ut Imp. ad prias potem, et hinc gsequenter ad nuptias
paulatim aditum paret, aliam initio hic personarum di-
visionem adfert, alias sz sui iuris esse, alias alieni,
has vero in parentum vel dnorum potestate esse gstitutas
§. 1. hic quoque duobus effectibus principalibus servitutum.
Quorum alter est, ut quidquid servi acquirunt, acquirent
dnis de quo ij sunt. Alter vero ut impune a fnis
nulla et iusta de causa occidi possint, nihil nimirum
tiquis illis temporibus a pecudibus differebant teste
Gaio Cto l. 4. ff. ad l. aquil. Ultimum hunc effectum
Imp. non nihil mitigat sublata nimia illa licen-
tia poenaque ex gstitutione Antonini constituta in
eos qui proprios atque alienos tam sz servos
vel liberos occidissent, quae est extremi supplicij. pl.
A. ad l. Corn. de Sicar.
Quod verum est si sine causa ll. cognita quis servum
suum occiderit d. §. 1. verb. llbus cognita. ubi gloss.
casus aliquos recenset quibus adhuc liceat impune servum
occidere V. G. si a bno in facinore aliquo sit de-
prehensus l. qui servum A. de verbor. obligationibus l. qui occidit
A. ad l. aquil. Praeter ista Imp. §. f. hic adhuc mi-
tiorem constitutionem profert eiusdem Antonini, ut sz si
bni asperiores sint in servos quam par sit cogatur eos

Quae est alia personarum divisio!

Qui sunt in potestate hominorum!

quando cogantur bni servos suos vendere!

vendere alijs a quib. melius habeantur et hoc constitutionis effectus dat rationem primo quia interest reipub. ut quis re sua bene utatur. Vires n. Impij non minus sunt constitutio in locupletib. subditis quam abundanti fisco iuxta §. 1. ants. ut Judices sine ullo suffragio &c. Et hic ratione prohiberi alicui nimium rei suae abusum non motivum V. C. per donationem tilapitationem &c. p. l. in re mandata C. mandati et l. sed etsi §. consuluit ff. de petitione haered. Altera ratio est quia et ipsorum dominorum interest ut servus ita a se male habitus succurratur alias n. vel omnino fugiebat vel sibi ipsis manus viferebat vel et tenorem suorum vitae insistebant cum laesa patientia in furorem abiret ut vulgo utitur. Unde notanda est pulchra ll.m providentia magis sollicita de rebus nostris quam simus ipsi. Telle Just. l. f. l. de appell. Et haec de servorum ita coacta venditione ob dictas causas sunt singularia. Juri n. cui et regulae nemo cogitur invitus res suas alijs divendere sed l. invitum C. de contrahenda emptione. Debent autem tales Domini servos suos isto casu vendere simpliciter sine ulla conditione vel ut sibi ijdem rursus retrovendantur vel ut emptores aeque eos duriter tractent p. d. §. fin. hic. esset n. hoc in fraudem legis facere, quia sic servando quidem verba legislatoris contra eius tamen penetrat sententiam p. l. contra l. cum seq. ff. de l.bus d. §. hic. /.

De Patria Potestate.

Q.V.

Titulus Nono.

Dixit Imp. primo tit. de servis q̄ sunt in pōte tnor̄ nunc sequitur, qui dicuntur in patris pōte liberi sz quos pr̄ ex iustis nuptijs procreaverit initio hic. Dicit liberi quia nō filij tm̄ primo nimirū gradu, in patris sunt potestate sed et nepotes ex illis et pronepotes. x. in f. hic. Qui n. oēs veniūt nōie liberorū §. f. j. hij tstāto tutores x. Ut tn̄ nepotes pronepotesq̄ in aui proaniq̄ pōte sint nō patris sui id illgntū ē sed per distinctionē §. finaliter j. qbus motis pr̄ia pōtas x. ubi id explicabitur. Rō aut cur quis nō tm̄ filiū ex se natū, sed ex eo nepotes et sic deinceps in pōte habeat, hac ē quia cū ipse filius in pōte sit alios habere in pōte nō pt tit. sic eveniet ff. ad l. Jul. de adulterijs.

Sed nō filius eē in pris potestate, ut excludatur mater q̄ nullū in pōte hbre pt §. fœmina j. de adoptionib. et hinc tit. iste inscribitur qq̄ de pr̄ia pōte, nō parentū. Dico a. nepotes et deinceps ex filio, ut excludantur nepotes ex filia, hi nō pōte nascuntur aui Materni, sed paterni d. §. f. hic. quo n. ad familiū, filij nō matrē sed patrem sequuntur. l. cū legitime ff. de statu hom̄ seq̄ ē quo ad statū et libertatē d. sup. tit. de Ingenijs.

Addit Imp. ex iustis nuptijs q̄ ex illicito, et qui ḡtra illos ē concubitu pr̄ia pōtas nō proficiscitur hinc illegitimos et vulgo conceptos pr̄ in pōte nō habet imo nec tales filiorū nōie leges nostræ dignantur, uti nec illud pris l. filiū ff. de his q̄ sui vel alieni Juris.

qui sunt in pōte patris

In cuius pōte sunt filiorum liberi

Quare.

l. vulgo ff. de statu hom. nec n. ex delicto suo quis lucrum aliquod debet apportare, neq. ll.m beneficio gaudere q contra legem venit l. auxilium ff. de minorib. l. legem Anastasij C. de naturalib. liberis.

Nuptiae sine matrimonium gestae

Quae aut sint iustae nuptiae Imp. statim subiungit Nuptiae inquit, vel matrimonium est, viri et mulieris coniunctio in divinum vitae societatem coniungens. Et coniunctio animorum sed non corporum nec n. concubitus, sed consensus matrimonium facit. l. nuptias. ff. de R. I. Positus aut est consensus in omnis vitae consortio divini et humani Juris communicatione. Sdm l. 1. ff. de ritu nupt. Nec consensum actum sufficit esse ad tempus tm sed in perpetuum p. C. Solet q. 32. q. 2. et hinc addit Imp. in divinum vitae consuetudinem, ut sed matrimonium eo animo contrahatur ut nunquam amplius a se mutuo separentur quem quidem animum oportet habere eos ab initio, iure n. civili ea sunt fuerunt quibus postea liceret alicui coniugum divortium facere, et ad aliud matrimonium convolare Jure quidem ff. mus legib. de cais atq adeo mutuo tm consensu ut videre tit. ff. de divortijs iure C. et auth. non nisi gravioribus et certis, ut patet ex tit. consensu l. de repudijs et s. quia vero plurimos auth. ut liceat matri et aviae. Jure demum Canonico nullo omnino quo ad ipsum sed vinculum matrimoniale hoc n. sola morte invali dissolvitur in eum sed effectum quem dixi sup. alter coniugum aliam ducere potest cap. 3. et praenult. 37. q. c. 2. et seq. ext. de divortijs p illud

Quod Deus coniunxit, homo non separet: quod verum est de matrimonio consummato per copulam sed, copula n.

nō subsecuta quando matrimonium adhuc dr ratum tale et per ingressum religionis alterius coniugum vere dissolvitur ut alter alterum possit nubere c. i. et seq. ext. de quaestione coniugatorum. Tantum a. e. q. dixi matrimonium semel contractum iure Canonico nō posse dissolvi quo ad ipsum vinculum matrimoniale quo ad eius thorum et cohabitionem multis et casib. iure Can. et Divino coniuges et separantur manet tamen ipsum adhuc matrimonium nec altero vivo alter ad aliud potest convolare. d. c. r. et alijs ext. de divortijs et p. Paul. 1o Corinth. 7. Cognoscit nō aliquis si. ex infidelib. alter quaeritatur vel si inter aliquos matrimonium metu, errore, aut contra leges sit contractum talia matrimonia revera dissolvuntur. R. ista matrimonia ipso iure prius nō substitisse nec ideo et censeri dissolvi, nisi quatenus de facto sunt contracta.

Quod dicit Crup. §. 1o hoc tit. patriam potestatem propriam esse Civium Romanorum, id intelligendum e. quoad ius illud peculiare quo nō peregrini, nō servi sed cives Romani utuntur in filios q. quidem olim fuit summum adeo ut et parentis filium vendere imo et occidere liceret: sed paulatim postea fuit mitigatum, ut ubi e. l. ultima C. de patria potestate et alibi. qui a. adhuc hodie sint effectus patriae potestatis ut sic quicquid acquirit filius acquirit patri, nulla inter eos nisi naturalis dicatur obligatio nulla possit esse vis nec filiusfam. potest facere tantum uxorem ducere sine consensu parentis &c. Ellos videre e. apud gloss. et bb. hic et suo loco j. singula explicabuntur. Hoc obiter hic notato patriam potestatem sic iure civili nexam in privatis negotijs tantum esse positam, in pub. n. causis ut et sup. filiusfam. loco patrisfam. habetur

Est ne hoc ius patriae potestatis omnium hominum!

Et si datus sit tutor, si fungatur magistratu aut Cuter sit aut et religionem velit ingredi, d. filiusfam. ff. de his q. sui vel alieni iuris l. f. §. hoc et C. de epis et Cler. Dixi a. priam hanc potestatem, propriam Romanorum esse quo ad effectus Civiles, quo ad n. observantiam q. debetur parentib. iuris esse gentium dici pt ut videre lib. 1. ff. de iust. et iure atq. ista non tam patrem respicit q. matrem, nec tam suos quam mancipatos. quod ex filia mea natus est non in mea potestate esse sed patris sui dicit Amp. in fine hic eamq. de eo dictum sup. Ad solum hic observandum filiam ipsum non obstante matrimonio nihilominus in patris sui potestate permanere nec n. per matrimonium transit in potestatem mariti quo ad dictos sed effectus Civiles quo ad coniugalia n. et domesticam vitae rationem dici pt quod transierit in potestatem mariti. Et sic accipiendum est q. B. paul. dicit Mulieres debere esse Viris, aut a. filiae per matrimonium non exeunt potestatem patris, ita nec filij, de quo latius j.

Nepotes ex filia non esse in potestate aui materni.

De nuptijs.

Actus secundus.

Quia dixit Amp. tit. primo potestatem ex iustis nuptijs proficisci. Et tunc isto pergit modo quae sint iustae nuptiae eorum sed q. sdm precepta Ill.m coeant Est a. primum ut gentes sint Cives Rom. ibid. Unde sequitur si alterutrum con

Qui contrahunt iustas nuptias.

19

ingrē. seruꝰ uel peregrinꝰ fuerint nō hos dicī nuptiab uel
mixtos ff. ult. tit. et ff. illud. j. de cognoc. q tu iure Can.
inuentū ē, mixtos et inter seruos matrimoniū nerū ē c. i.
ext. de coniug. seruoꝝ. Sicut q. Cincī Rom. nō q Rom.
tm nati sed orbi q toto orbe et Imperio Romano l. in
orbe ff. de statu hoīz. Item ē pubertas eoꝝ q ḡhūt sicꝫ
femine in masculis ix. annoꝝ sint l. minores ff. de statu
hoīz et ritu nupt. et j. initio q̄ dicit tutel. nisi uel
etatis uel sexꝰ ex habitu corporis pubertas ostendatꝫ eo
pubere, ext. de dispensatione impuberū. Sed ē ni tutela
ubi puerile anni illi regnant, ut quis ea liberetur q̄ndm
dicetur j. initio d. tit. quib. modis tutela finit. Tantum
q ad iustas nuptias inter Cin. regnatꝫ ē gressus parentū
sine quo filiisfuer. matrꝫ inire nō potuit ff. i. hoc tit.
adeo q tam ut si ille desiderauerit iustas nuptias ne fiant.
l. 12. et 13. ff. de ritu nupt. Sed et liberis ex tali matrio
legitimis l. penult. ff. de statu hoīz. Hoc tñ illud nocuit
fuit ut parentes capitis sui ḡtinsi. i. patres. Sed differeb
at si filio nuptias j. hosti nō contrahenti nō ea
etiā hoc nō agnouerat l. fin. et proponit j. Cō. de nupt.
et l. 7. §. i. ff. de sponsalib. Nō a. quare cōsensu pa
tris ita ad nuptias regnatꝫ, q partim fuit Cin. partim
nullꝰ dicto §. hic. Ciuilib. q̄nde primo q̄a Quare Cin.
p̄ caput filij et sic ead. ꝑsona filij cū patre cessa
bant, aty ita nec sui alieni nō sit q̄d nec pris.
l. f. Cō. de impuberū et alys substantijs inuentut. Nec
ff. de Reg. Cinc. Sed q̄nia per natos filij aya
et de iure et practico aliquo parentis cū eo q̄ nati
patris q̄ sui heres succedunt, ut dicet j. proxi hoīz.

Quos putet Cinos Romanos.

Sit ordinis et legum mas et fem. ad nupt.

Cur tyro non legitimas q̄tum ad nupt.

Ciuilis nō cum ꝑsona sub regnatꝫ ad nupt.

Ratio notanda.

Quitio a. nemo sui haeres agnasci iure Civ. pt. §. sed si quis
j. de adoptionib. quo quidem pr. invito filio sibi quem
nepotis loco optare non pt. ut dr. ibi, ita nec filius patri
invito nepotem querere utrinque n. item vertitur utriusque
Quindicium nec non pt. alicui ius suum facto primo gsensu
suo auferri l. id quod nrm et ibid. sis. ff. de R. I.
Et hae rones cum et militent in nepotib. et hi gsensum
habeant aui oportet et praeterea quoque patris sui, utriusque
n. ob dictas rones interest l. rone §. 1. ff. de ritu nupt.
Secus est in nepte quae solius aui consensu pt. nubere ibid.
Ro diversitatis illa est sdm gloss. illam, ne mulierum
nuptiae flem impediantur et postea occasionem capiant
inhonestae vitae. Recentiores illam dant quod ex nepte
tali non nascatur suus haeres patri suo, sed suo marito
et hic patri ut d. sup. circa fin. tit. primi. Addit Cuiac.
Ratio. Ad naturalem rationem hoc suadere ut sicut filiorum nuptiis adsit
parentum gsensus, decet n. ut filii in rebus praesertim ita
gravib. istis inconsultis nihil attenderit. tum ne alicui
impingant adversus commoda propria laborantes sdm
leg. si pr. C. de sponsal. tum ut debita sic parentib.
iure naturali reverentia et honor praestetur sdm l. r. C. de
in ius vocando l. parentes ff. eod. Conquiat non aliquis quo
Obiectio. et gsensus filiorum ad nrm parentum requiritur. aequa
n. istis reverentia eodem iure naturali debetur atque patri-
Solutio. bus sdm d. l. parentes. Rationem quidem idem sed hic
imprimis gsiderari patriam potestatem et ex hac effectus
illos civiles quos ante dixi quae cessant in matribus
et hinc efficitur nec patrum consensum ita nrio iure

naturali requiri ut sine ea ratio non liceat matrimonium contrahere,
et contractum non subsistat. Quod n. si iure civili fuerit
statutum ut iam dictum est iure tamen Can. et sine consensu
parentum matrimonia contracta ratio subsistunt per C. cum causa
ext. de raptor. C. sufficiat 27. q. 2. Donec ius
Can. velit negligi parentes aut post poni honesta-
tem quae in matrimonio imprimis est spectanda l. spr. in con-
iunctionib. f. de ritu nupt. sed ut matrimonia semel con-
tracta nullo modo rursus a parentib. dissolvantur
per illud Quod Deus coniunxit p. et ut quam liber-
rime contrahantur nec ullus in ipsa coactioni locus sit, sed
a suo illius et non alterius arbitrio dependeat, solent
n. plerumque matrimonia coacta difficiles habere exitus c. requi-
siti ext. de spons. quibus et accedere ratio ex ipso iure ci-
vili patet quia si matrimonium extra omnem controversiam res sit
Ecclesiae atque ideo nec apud Iud. Saecularem de eo cog-
noscere possit neque et in illo contrahendo priam potestatem
consiterari et consequenter nec patris consensum ad illud
ita matrimonio requiri per ante d. l. f. §. hoc et l. de Epis.
et clericis. Sed hoc obiciet aliquis quod ne ius Obiectio.
divinum iuri naturali repugnat quod fieri non posset
aut ipsum ius naturale mutatum quod aeque iure nostro prohibetur
ut d. est sup. R. ut parentum consensus matris filiorum fam. Solutio.
nostri insit id non esse naturale praeceptum sed consultum potius.
Hinc dicit Imp. d. §. nostro naturalis ratio suadet praec-
ceptum quidem naturae ingenere est ut honorentur parentes
declaratur tamen illud certis quibusdam casib. locum non habere
ubi n. q. ex altera parte pugnat amor patriae et

et religionis. Verum et mrij sdm ibidem B. Paul. propter hoc
quod relinquet homo patrem et matrem &c. Et hoc patet
et ex ipso iure Civ. quo statuitur filios emancipatos
posse sine consensu parentum quas velint uxores ducere
l. filius A. de ritu nupt. quod fieri non posset sine
ipso iure nam nrio parentum consensus ad mrium filiorum
requiretur, non n. emancipationem q iuris Civ. est iure naturali
tolli pnt iuxta §. fin. j. de legitima cognatorum tutela.
Quartum requisitum est, ut personae q contrahunt tales
sint inter quos mrium ll. permittant. non n. oes
nos uxores ducere l. §. q. non oes hic. Nolanda
a. primo est generalis regula eo ipso quod ll. inter ali-
quos mrium prohibuerunt, inter reliquos oes censeri
concessisse. argto l. ex eod. A. de testib. aliquorum
non exclusio est inclusio reliquorum bb. ibid.
Inter quas personas contrahi nuptiae non pnt. Quod q. attinet ad personas prohibitas sunt hae inter
consanguineos in duplici differentia. Aliae sunt ascendentes
et descendentes ut aug. pr. filius Tepos &c.
Aliae collaterales aut transversales, ut fr. soror
horum filij nepotes &c. Inter ascendentes et descen-
dentes hanc reg. statuit Cant. ut in infinitum nu-
ptiae sint prohibitae d. §. q. non oes hic. quod
item confirmat Jus Can. c. non debet ext. de cons.
quinitate et affin. quam nonnulli Theologi dissen-
tiant et hanc inter ascendentes et descendentes co-
iunctionem tanquam nefariam et incestuosam adeo cura
nra detectantur ut nec patri filiam l. adoptivam

et hanc postea emancipatam ducere uxorem potest d. §. q. in f.
iuncta l. qui et ff. de ritu nupt. Et n. emancipatione
iura Civ. ad optionis sentiant ablata manet tamen ex ipsa
prius facta adoptione adhuc quantum honestas cuius et
in mrijs cura nra summa rem habet ut dr j. ad §.
si uxor sit iuncta d. l. Cum ff. de ritu nupt. Inter trans-
versales vel collaterales differentia est inter ius Civ. et Can.
non tamen quo ad ipsos gradus quibus mrius prohibeatur quam
quo ad ipsorum graduum computationem quia n° primo nos
se oportet quoto gradu personae inter se distent
quibus illegere possumus quoto prohibitae sint vel permissae
sit haec brevis in eam rem conclusio. Ut iure sc. Civ.
ab una persona ad alteram C. de quib. quaeritur per com-
stipitem facta denumeratione quae ibi occurrerint
persona una semper dempta tot inter eos dantur gra-
dus uti constat ex tit. de gradu gnationum j. et l. i. ff.
eod. Iure n° Can. tamen fiat dinumeratio ab una perso-
na et illi remotiori, de qua quaeritur non ad aliam personam
sed solum ad communem stipitem C° ad sedem cum seq. 35. q. 5.
Cur autem ita diversimode gradus in utroque iure nu-
merentur, rationem d. to Greg. istum adfert, quod ius Civ.
mxe hos gradus spectet in successionibus quae sunt unius
personae in locum alterius et sic et ab una ad alteram
computandum fuit, ius n° Can. respicit mrium quae cum sint duarum
personarum insingulis quoque solutis duas personas constituit,
et sic non fit dinumeratio ab una persona ad aliam sed
ab una vel potius duabus ad communem stipitem.

Quo presupposito sciendum iure Civ. prohibitum esse matrimonium usque
ad 4. gradum exclusive 40. sed gradu excluso a prohi-
bitione Cujus deducitur ex §. fratris l. tit. et expresse int.
cum seq. hic. Et hinc dicit Camp. duorum fratrum vel sororum
filios recte coniungi posse §. duorum hic. in actal. ce-
lebrand. C. eod. sunt n. isti sibi mutuo in 4. gradu
sed dicta supputatione civile. Vico duorum fratrum fi-
lios quia fr. fratris aut sororis neptem uxorem du-
cere non pt. l. 4. gradu sit. d. §. fratris hic.
Ratio diversitatis inter hunc et superiorem casum illa
est quod duorum fratrum filij sibi mutuo aequali to
sint. Frater vero vel soror nepti aut nepoti ex fratre
vel sorore parentum to sint, ut et hi istis to liberorum
§. item amitam hic. Ubi per eandem rationem item statuitur
In amita magna quae alias est in 4. gradu quae ex-
ceptio ab illa regula bene est notanda. Et similiter quod
dicit Camp. d. §. frat. cuiusque filiam uxorem non ducere
non l. neque eius neptem permitti quod verum tamen est in illo casu
d. §. fratris per d. rationem nec amitam. Alias si ita gratia
uti verba prima fronte praeferunt illud esset tunc neque
4. gradu Iur. Civ. nuptias quae bene liceret cum quarto
gradu sit semper nepos ex filio quod 3. gradu constituitur.
Et haec ita obtinent inter consanguineos Iur. Civ. Caure
vero Can. paulo aliter constitutum est et quidem antiquiore pro-
hibitae nuptiae fuerunt usque ad 7. gradum c. de gran-
guinitate C. nulli 33. q. 3. postea prohiberi coepe-
runt usque ad 5m gradum, ut tunc et 4o. si contracta essent

nō iterū separētz c. de propinquis d. to. Eandem
iure novissimo prohibita sunt usq ad 4m gradū
inclusive ut sz in 4o gradu ullo modo subsistant
et sic prius licite sint in quinto c. nō debet ext.
de gsang. et aff. Et hinc hodie Fr̄ fratris aut
sororis abneptem prius ducere q̄ in 5o gradu ē: Et
hactenus de nuptijs consanguineorū, et inter hos
utroq iure ad certus usq gradus prohibitione.
Venio nunc ad §. affin. hic dicitur a. affinitas
quia duae cognoēs q̄ diversae inter sunt p nuptias
copulantz, et sic altera ad alterius cognois finē
accedit l. nō facile §. affines ff. de gradu affin.
prohibemur q̄ ppr affinitat. ducere priorū nu-
rū aut socrū, novercā d. §. affin. ubi ppter di-
ctam rationem affinitatis et illam dat Imp. quia
istae nob sint filiarū to, hac u° parentū de qua
iam dictū antea. quoqm ad prohibitionē sufficit
sola rō affinitatis, unde nec Fris uxorē eo mortuo
possū ducere vel uxoris meae mortuae sororē l.
s. et poen. C. de incest. nupt. Cū tū mihi nec pa-
rentū nec liberorū to sint. Sic aut mortua,
qa vivae prima uxore aliam insup ducere nō
lz nō tam rōe affinitatis quā q duas uxores
nemo habere possit d. §. affin. Vinculū l. 2. C. d. lit.
Et hac iterū de iure Cin. quo gradus nullj affini-
tatis erūt d. l. nō facile §. gradus. Iure n° Can.

ut nisi consanguineos ita quoque inter affines certi gradus
sunt constituti et in his similiter usque ad 4m gradum
inclusive matrimonium prohibetur d. c. non debet ext. de consan-
guinitate et affin. nec non aliter abstinendum est a con-
sanguineis atque propriis C. eod. et hinc et quoto
gradu dicuntur esse uxori consanguinei proprii toto
et sunt ipsi marito Idem c. ex. cum seq. et fin.
d. distinct. 35. q. 3. Et hinc quantum uxoris meae soror
ipsi uxori est in primo gradu ita quoque erit mihi d. locis
Ratio est quia uxor et maritus una persona censentur
Idem illud Genesis

E. k. m. d. s. a. m.

Erunt duo in Carne una.

Et haec quam dixi affinitas tantum spectatur in persona ipsius
viri et uxoris non consanguineorum utriusque inter se.
Tantum n. maritus affinis dicitur consanguineis uxoris
et vice versa uxor tantum consang. mariti. Item non so-
ror aut filia mariti affinis dicitur fratri aut ma-
tri uxoris C. q. sup. his d. tit. Et hinc duae soro-
res ex una familia nubere possunt duobus fratribus ex
altera pater et filius ex una familia matrem et fi-
liam ex altera ibid. Ex quo forte et intellectus
dependet s. mariti hoc tit. Ubi dicitur mariti filius
ex alia uxore et uxoris filiam ex alio marito recte
coniungi posse, affinitas n. ipsas personas nostro iunctas
non egreditur. Idem d. loca.
Sequitur nunc s. si uxor h. tit. ubi Imp. praeterea

dictam affinitatem et consanguinitatem 3um prosequitur quo
similiter matrimonium inter aliquos impetratur et est publica
honestas ob quam nec pater filiam ex uxore natam potest duce-
re licet privigna non sit. ibid. Et hinc quoque filius sponsam
patris nec pater sponsam filii potest ducere d. to. iuncta l. 11.
ff. de ritu nupt. Cum nuptiis non tam quid liceat
quam quid sit honestum spectandum est l. spr. ff. de R. I.
Per sponsalia vero licet affinitas non contrahatur tamen quia
destinata sponsa fuit ut uxor fieret vult honestas
ut aequum a tali abstineatur atque si nuptiae essent sub-
secutae. Destinatio siquidem habetur pro facto l. et
si non sunt §. quid quod l. vestimentorum l. lana. ff. de
auro et argent. legato. Et ob hanc eandem rationem
non subsistit matrimonium cum aliqua si quis antea cum illius
consanguinea sponsalia contraxerit C. 3. ext. de spons.
quod tamen hodie ultra primum gradum consang. non extenditur
v. g. sororem sedm Conc. Trid. sess. 24. C. 3. de
reform. matrim. quod addit Imp. §. illud certum est hic
et serviles cognationes nuptiis obstare id illud
est servitute per manumissionem sublata ibid. tex. dum
n. adhuc servi sunt hoc ipso nuptias contrahere
prohibentur quia sunt tamen Civium Rom. ut d. sup.
initio hic idque iure nostro Civ. Tam Can. et dum
servi sunt recte contrahunt ext. de gingio servo x.
Adiicit his omnibus quoque Ius Canc. cognationem spiritualem
quae sit ex Baptismo aut confirmatione nascetur ut uitere
est ex tit. extra de cognatione spirituali. Et hoc quidem
sub olim multis gradib. prohibitionem intuerent hodie

tum matrimonium non prohibetur nisi inter suscipientem et baptisa-
tum ipsum et eius patrem et matrem propterea inter bapti-
zantem ac baptisatum baptisatique patrem ac matrem
Et hoc in baptismo. In confirmatione non prohibetur
matrimonium nisi inter confirmantem et confirmatum eiusque
patrem ac matrem propterea et levantem ut videre est
in Conc. Trid. c. 2. Et hac cognatio spiritualis tantum
inducitur per seipsum non vero procuratorem argumento l. neque
et l. post mortem ff. de adoptionib. nisi id consuetudi-
ne sit receptum, ut per procuratorem filii ex sacro fonte
suscipiantur, vel confirmentur. Ea vero per l. servanda est
iuxta §. f. sive scripto sup. tit. 2. Atque ista omnia
ita obtinent iure ordinario et regulariter. Potest namque
certis ex causis pont. et inter d. personas prohibitum
matrimonium admittere Cum quoque dilectio ext. de consanguini-
tate et affin. Ratio autem eius est quia cum gratiam istorum
prohibitio per pont. sit inducta potest ab eod. rursus
mutari argumento §. f. Infra de legitima agnat. tut.
Quarum tamen 66. an et in primo gradu dispensari
possit v. g. ut fr. ducat sororem aut uxorem fratris
premortui. Et communior opinio est quod in gradu primo col-
lateralium dispensari non possit, in gradu vero 7o affinitatis
possit. argumento c. cum igitur 32. q. 5. et 66. hic. Inter ascen-
dentes et descendentes an 3o gradu dispensari possit fructu-
ariis cum nullo omnino gradu dispensatio inter pares admittatur
cum ipso iure divino et naturali talium matrimonia prohibeantur
iuxta l. fin. ff. de ritu nupt. p. 18. leviticorum quidsi
a. in reliquis dispensatio ex falsa causa sit impetrata.

l. tale dispensatione nulla censeri et consequenter impetrati
Nihil protesse in carore n. debet mordax peccator.
l. poen. C. si contra ius vel utilitatem publicam quod
si aut causa vera sit sed levior quam ut dispensationem
mereatur. R. talem dispensationem revera subsistere si
ex certa scientia eam ponat. Concedat non n. ll.bus istis
est alligatus l. Princeps ff. de legg. Quamquam nec
ipsi convenit facile a semel constitutis ll. recedere et
multo minus ipsis impetrantibus sine iusta causa id petere.
Sed et hic rursus dubium occurrit si iusta causa quis
habeat cur secum dispensetur an tali opus sit dispensa-
tione. Non n. videtur cum cessante extra de appellationibus.
R. ll. cum non sint in singulas personas constitutae sed gene-
raliter l. iura ff. de ll. nemo et sibi ipsi in causa propria
Iudex esse debet et ipsum se absolvere l. unica C. ne
quis in sua causa l. 3. ff. de re iudicata. Ita in prohi-
bito gradu contrahentem etiam instam causam dispensatio-
nis habeat quoad se cum tamen lex illa prohibens matrimonium
nihilominus adhuc subsistat quoad ad alios etiam et per
tenet. ab eius observatione. Est enim ordo peres quem est iudicare
an causa illa iusta sit, et si talis cum tamen publica au-
thoritate a legis vinculo liberare. Venio nunc ad §.
sunt et aliae hac tit. ubi se refert Imp. ad libros ff. quo
ad alios quosdam inter quos matrimonium est prohibitum v.g.
inter tutorem curatoremve et eius pupillam vel adultam.
Inter senatorem et libertinam inter raptorem et raptam mo-
nachos et moniales et similes, ut videre in glossa hic

verbo innumerari. quibus omnibus praemissis tandem s.m poen.
Imp. dicit quis effectus et quae poena sit eorum qui contra
iam dd. ll. contrahunt vir et uxor dicantur et quod da-
tum utrinque est nec dos nec donatio censeantur. Inde nati
filii non dicantur sed spurii et ibid. Ratio est quia haec
nomina sunt civilia atque ideo proficisci non possunt nisi ex
aliquo actu civ. et legitimo. Et quod factum contra ll.
est habitum nostro iure pro infecto nec ullum iuris potest pro-
ducere effectum iuxta l. non dubium C. de ll. quod et ratio
est cur sic nati censeantur iure nostro quasi sine patre
nati ibid. vel quod pater nullam habeat nisi potestatem
ut d. sap. vel quia patrem habent incertum d. s. poen.
hic. vel si certum talem tamen quem honestum notare non potest
per l. vulgo de statu hominum. Sed et hic dubium occurrit
cum dicat tex. inter tales nec dotis nec donationis ex
actioni locum esse, unde ut ita subsequitur ut maritus ex
suo dolo et turpitudine lucrum aliquod capiat a quo
sed uxor dotem datam non potest iterum repetere et vice versa
nec maritus donationem. Et vel istam maritum vel uxo-
rem nihil lucrari sed n. alter ab altero nihil potest
repetere vindicat tamen ea fiscus per l. cum hic status s.
ultimo. ff. de donationib. inter virum et uxorem iuncta l. 4.
C. de incestis nuptiis et haec vera sunt sive quis
scienter sive per ignorantiam iuris ita prohibitas
nuptias contraxerit quia sed sciebat quidam
eam esse neptem ex fratre sed nesciebat tali gra-
du nuptias esse prohibitas. Iuris vero ignorantia

nō excusat p tit. ff. et C°. de iuris et facti ignorantia
q illandz ē quo ad iam dd. effectus quo ad poenā cuius
Imp. d. §. si adversus. nisi meminit eā vel nō incurrit
vel certe nō tam gravē quam ex ignorantia iuris
ita prohibitas nuptias contraxerit. l. si adulterium initio
ff. ad l. Iul. de adult. si quidē palā contraxerit et non
clam. l. ultā ff. de ritu nupt. Et hæc de iuris ignorā-
tia, sin° p ignorātiā facti quis gratia prohibito
contraxerit ignorans sz eam eē sororē vel sororis
filiā talis oīo poenā nullā incurrit cū facti igno-
rantia nulli debeat obesse l. error facti ff. d. tit.
de iure et facti ignor. imo liberi ex tali malis
matrimonio nati legitimi sunt et verē parentib.
succedūt C°. 2. et cap. ex tenore ext. q filij sint
legitimi adeo q tam et si nxy coniugū sciat hoc im-
pedimentū subeē meo ignoret alter d. c. ex tenore
idq in valorē liberorū ex tali mrio susceptorū qbus
vnius parentū ignorātia prodesse potius debet quam
sciā alterius obesse. d. to moto tales et publicē
cōtraxerint. Ex clandestinis n° mrijs nati pro illegi-
timis habentz sz parentū alter vel et uterq impedi-
mentū revera ignorarint. c. cū initio §. si quis ext.
de cland. desponsat. ubi rōem dat tex. quia tales
nā expertes sciā sed affectatores tm ignorantiæ
citantz. Hactenus dicit Imp. de nupt. p quas
patriā potem acquirit in filios q primus motus
ē parentū priæ pietatis: nunc §. fin. duos alios
sic subiungit. primus ē curiæ tutio ynto sz filiū

naturalem vel filias talis ipse se in municipio suo muneribus
Et oneribus pub. offert, ibid. iuncto §. si quis igitur auth. quibus
modis naturales efficiantur sui. Et haec curiositatio non solum
istos filios vere legitimos facit, sed et legitimos patri
successores, non item aliorum patris agnatorum lege communi
C. de naturalib. liberis. Secundus est subsequens ma-
trimonium, quod filios reddit legitimos patrum potestati sub-
dit et ante matrimonium natos ibid. quod verum est si quo tempore
filii illi nati vel et concepti sunt potuissent parentes
matrimonium contrahere C. tanto ext. quod filii sint legitimi, et
facit §. nec fin. iunctal. quod in utero ff. de statu hominum
Et hi eodem plane iure gaudent, quo ad successionem
et alia, quo filii vere legitime nati l. cum quis C.
de naturalib. liberis. /.

De Adoptionibus.

TITULUS VII DECIMUS.

Postquam Imp. supremo tit. tres modos praemisit, quibus
patria potestas acquiratur, nunc transit ad quartum, quod est
adoptio hac n. non minus quam ipsa natura filios fam. in
his et in l. 1. ff. eod. Unde quantum illi quod per naturam filii
sunt, naturales dicuntur, Ita hi quod per l. et actum hunc
legitimi filii fiunt dicuntur legitimi. Vocat a-
hic Imp. naturales eos quod sint, legitimi sunt ex iustis

sed nuptiis pereati. Aliat n. naturales, eos qui similiter iure
nro dicuntur legitimi ex concubina nati, ut uitore §. f.
primo tit. et toto tit. de naturalib. liberis. Supplex quo
est adoptio, arrogatio sed et adoptio, quae passim vocant
specificum, ad differentiam ipsius generis l. 1. et 2. ff. eod. §. 1.
hoc tit. Ubi Imp. docet quorum singula sint et quo-
rum authoritate fiant; ut sed arrogationem eorum qui
sui iuris sunt fieri Imp. authoritate. Adoptionem
vero eorum qui in potestate alterius sunt fieri Imperio magi-
stratus. Ratio a. quare arrogatio cum Imp. auth. fieri
debeat, adoptio non nisi magistratus, hoc est, ne arrogan-
dus facile fallatur dando se ordo in potestate alterius suamque
facultatem relinquendo et quia olim debuit fieri coram
populo cui successio Imp. ut d. supp. tit. 2. Secus est
in adoptando qui non transit in potestatem adoptantis
Et Ipterea pater ipse in cuius est potestate et manet cum
dat in adoptionem, qui Ipsumitur optime filio prospicere
Idem l. f. initio C. de Curatorib. furiosi. Et sic ad
omnem solius magistratus Imp. ij sufficit. Et olim quoque
ex omni adoptione patria potestas nascebatur l. qui in ado-
ptione ff. eod. hodie vero specifica sed primam potestatem non
transferri dicit Imp. hic §. sed hodie, nisi facta sit
a persona non extranea utrumque consanguineo in linea ascen-
dente ut avo materno vel paterno et si nimirum pater
suus sit emancipatus ipseque post emancipationem natus fu-
erit, alias n. antea in eius potestate foret ibid. et dicetur.

tit. proximo. Vico consanguineo in linea ascendente, sed non
aliquis a patruo, avunculo, aut simili adoptetur in
eius potestatem non transit secundum gloss. hic in verbo con-
currunt. Ratio vero cur adhuc hodie ita a non extraneo
adoptatus in eius potestatem transeat dicitur hic ab ipso
Imp. quia sed ius naturale et adoptionis hic quaerunt.
Inde LL. hanc reg. dicunt duo vincula fortius li-
gare uno quam similiter deducunt ex auth. itaque C.
communia de successionib. quia a. magnum ut dixi sup.
principium vertitur arrogati per arrogationem propter Imp.
auth. Si arrogator impubes adhuc sit, duo adhuc alia
ante ipsam arrogationem requiruntur. s. cum a. impubes hic.
Primum est causa cognitio eiusque approbatio ibid. secun-
dum ut caveat arrogator datis fideiuss. se bona arro-
gati decedentis impuberis restituturum eius proximis
cognatis ibid. iuncta l. 2. C. et l. non aliter ff. eod.
Quidam vero non potest aliquis sine causa cognita arrogari
ut iam dictum ita nec semel arrogatus rursus sine cau-
sa potest emancipari d. s. cum aut hic. quod si aut sine causa
potest emancipari d. s. cum arrogator in vivis emancipaverit
vel moriens exheredaverit debet illi omnia bona ad se alla-
ta restituere, et praeterea quartam partem bonorum suorum ar-
rogatori sed ibid. quia quarta arrogator ex const. B. pii
pro legitima est assignata l. capit. s. si quis impubes ff.
de inofficioso testamento. Hunc venio ad s. minorem hortit.
Ubi dicitur minorem non posse adoptare maiorem quia adopta-
tio naturae sequatur et hinc statuit ibid. Imp. adopta-

tē sēnōē debrent ee optate ix. annis. Ex eo ꝙ dē adoptiu
rem nauy imitari et illud scitur Cardinalis ꝙ ſz nau grue,
rare nō valent, et grauē nitiū sanari probabiliter ꝓt hic
adoptio nō ē prohibita. d.l. gradu nec nuptie l. si semel ff.
ff. de iure dotiū. Nā gradum et rerū d. ꝙ. minorē nec fre
quina adoptare ꝓt nisi ex principis indulgentia ſ. hic
hic ꝙ hoc natus filiū hbt nepotē ibid. gloō ꝙ ille
las habebat et ē lege pro filijs illi dantz. Et cū plus debe
at ꝙari filio suo quā vna vxor nō ſi ex principis
indulgentia femina adoptet patria potestē nī adoptatu
cōſortz. Sed eo tō ipſi tabi ē quoad filig nabiliū nō a-
ſciendo gradum nisi no principi datimē et ē religuo
iure ei⁹ cōſortz nobiſſe recedere arg tō l. si gradu nitio.
Q. de nō ſſicioſo tſtanto iuncto c. cū in nostra ex.
de electione. Et ſemp principū reſcripta ſtigenda ſunt ſtm
dis cū arg tō l. ex facto in ſcio. ff. de pupillari et vulgari
Vel hic dubiū occurrit ſi adoptio nauy inutilis quā d. ꝙ.
minorē. Dē cū ꝙ filiū nō habet tē alienē filiū ni nec
potē posse adoptare. Eū et ꝙ nō habet vxorē posse
alienum adoptare in filiū vtꝫ dn. l. et ꝙ vxorat. ff.
hoc tit. Eū tē gradu nauy ſit vel ſine vxore habe filiū
et ſine filio nepotē. Et cū qui ſt habere vxorē cū
et nauy ex illa posse habere filiū, et ꝙ filiū habet ex
ea nauy posse habere nepotē atꝫ illud hic ſufficit.
Quod aut dicit Imp. d. ꝙ. minorē pce et alienē
qui ni loqn̄ nepotē adoptare, id verū ē ſi filig gradu
et ei⁹ marito ſuq hered nō ſt vnusq; ibid. ꝙ eo cum
eſſet ni nepote dicto ab auo in adoptione alienꝫ ex

Nō ſnt nec po
adoptare ꝙ. ſunt
ibid hic. Sony
ni spadonib. ꝙ
adhuc ni alijno
nemine nō ē

Dubitatio dubi
tatum

traneo, nec ibi filij consensu requiri recte subdit, Imp. in f.
d. to §. poen. hic. Docet Imp. arrogatione non ipsum arro
gatum tantum sed et eius filios transire in potestatem arrogatoris
Arrogatio est qua aliorum se potestati subijciens, alios ipse in potestate
habere non potest ut d. sup. Et hic ratione patriae potestatis
maximus effectus est arrogationis quod et in alijs plerisque filios
arrogatos omnino assimulat filijs naturalib. et legitimis §.
in plurimis hic. Unde quantum filium naturalem ita et arro
gatum quis alij in adoptionem rursus dare potest ibidem.
Et quantum filius naturalis suus et unius haeres est patri naturali
adeo quidem ut ab eo sine legitima causa exhaeredari non
possit ita quoque arrogatus ut dicetur j. de acquisitione per arro
gatorem et constat ex sup. d. §. cum aut hic. Quod secus est in
adoptatis specifice sed, hic n. patri adoptivo non succe
dunt invito sed tantum ab intestato, d. §. sed hodie hic.
Nisi tamen tales adoptati sint a persona non extranea.
ibid. Sicut in plerisque assimulari arrogatos naturalib.
quia in aliquibus et non assimulantur v. g. in feudis
quorum filij adoptivi et arrogati sunt incapaces
§. adoptivus sive si de feudis defunctis in usib. verbum
Deinde si legatum vel haereditas data sit si quis libe
ros habuerit, haec conditio non censetur adimpleri in filijs
adoptivis sed tantum naturalib. l. si ita quis in f. f. de le
gatis 2. Praeterea et in hoc differunt arrogati a naturalib.
quod naturales et post emancipationem patri suo iure
praetorio succedunt, arrogati vero si semel ab arrogatori
fuerint emancipati, nihil omnino iuris in eius bonis retinent
§. minus in f. de hereditatibus quae ab intestato.

Filij adoptivi et arrogati sunt incapaces feudorum.

quod dicitur

Quod dicit Imp. §. f. hic. Si quis servum suum adoptarit vel cum actis publicis intervenientibus filium dixerit eo ipso non quod filium fieri sed tantum liberum, Eius ratio est quia Jus filiorum fam. non nuda voluntate paratur, sed vel natura vel solenni adoptione l. non erit cum lege sequenti C. de probationib. Sequitur in libertate quae non modo competit ex nuda voluntate manumissoris sed expressa sed et tacita et in gerentia ut est d. sup. /.

Quibus modis patria potestas solvitur.

Titulus duodecimus.

Dictum hactenus est quibus modis patria potestas paretur nunc pergit Imp. ad modos quibus semel apta rursus extinguatur recenset aut hoc tit. sex modos. Primus est, mors naturalis mitio hic mortuo si quis est patre in cuius potestate fuit filius sui juris fit eiusdo. Mortuo vero Avo in cuius potestate nepos hic non aliter sui juris fit quam aut patre suo mortuo, aut emancipato, ipsoque nepote ante emancipationem patris gesto d. to iunctos. fin. hic. Alias n. in hoc patris potestatem recedit statim atque Avus est mortuus ibid. Si vero post emancipationem patris sui ab Avo nepos conceptus est tunc statim et vivo adhuc Avo nepos gestus est in potestate sui patris est, nec ab ea per mortem Avi eximitur d. §. f. hic.

Secundus modus est deportatione quae mors Civ. dicitur juxta

Modus primus extinguendi patriam potestatem.

Sed modus quo quis a patria potestate extinguitur

sz quo ad oes effectus Civ. perpetuo quis excludit numero
Civium Rom. no aliter atq sinere esset mortuus §. 1o hic quod
sequitur in relegatis q nimirum est ad tempus vel perpetuo solo
tm romano egredi pnt, iussi quo ad reliqua oia iura Civi-
tatis Rom. retinentes d. §. 1. iuncta l. 4. et 2. §. 1o ff. de mi-
dictis et relegatis. De deportatis tn illud addit Imp. eos
si restituantur oia pristina iura rursus recipe. Ro e quia
quicquid deportatio abstulit illud item restitutio restituit
l. 1. C. de sententia passis C. restitutis.

Quod verum e 1o si bona q sunt deportato ablata no fu-
erint translata ad alios, in his n. princeps ea rursus
auferre velle no censetur imo et si velit no pt adiumento
C. gnuis de rescriptis in 6. Nisi ob utilitatem pub. quis
restituatur vel quod princeps illi aufert, id alia rursus
roe compensetur, uti late tractat Aud. de facie pub. C.
ultto. 2o si deportatus vere sit restitutus, sequitur e sini-
dulgentiam tm consequatur hac n. poena tm deportato contenat
no et bona illi restituit l. 2. C. de restitutis.

3us modus per quem [illegible] [illegible]

Certius modus e signis servus poena efficiatur §. poena ser-
vus hic. Ubi additur qui servi poena dicantur.

Modus 4us

Quartus modus est iure hoc Just. dignitas patriciatus
delata alicui a principe post consulatus aut alia qua
pub. munera poena gesta §. filiusfam. hic iuncta l.
nemini C. de consil. lib. 12. Ipsi iure institutionum quia
Authenticorum iure constitutum demum e ut quicunque dignitas
a Curia libera, et eandem liberet a patria potestate §. constitu-
tio q de dignitat. x q aut dignitatem liberet a Curia
dixit dicit Just. l. ultta C. de Curionib. lib. 10.

Quintus modus est, solvendae patriae potis est captivitas, §. si ab hostib. hic. Patre n. ab hostib. capto filij vero sui iuris sunt quo attentus ipsorum sz leg. si servus ff. de interrogatoribus actionib. quo ad tempus et casum futurum dr patria potestas pendere vel in suspenso esse dicto §. si ab hostib. initio sin. pater ex captivitate redeat tunc filius censetur semper in potestate eius fuisse fictione postliminij ibid. si vero pr in captivitate mortuus fuerit, tunc censetur filius interea semper in potestate eius fuisse fictione post legis Corneliae quasi pr primo momento captivitatis fuisset, mortuus ibid. iuncta l. lex Corn. ff. de Vulgari et pupillari.

Modus quintus. 35.

ad tempus.

Sextus modus est emancipatio qua parentes filios de manu sua dimittunt. §. Ipterea hoc tit. Et haec debet fieri nec ab invito patre nec et invito filio, debet n. regulariter utriusque consensus ad eum quaerere l. poen. C. de emancipatione liberorum et §. f. hoc tit. Sicut regula quia certis casib. et aliquando parens invitus emancipare cogitur qui notati sunt in gloss. d. §. f. verb. poena. Quod autem olim facta emancipatione et quod hodie fiat lz ipse Camp. d. §. Ipterea. Ubi et illud addit quid iuris habeat pr in bonis filij emancipati de quo latius dicetur ij. de legitima parentum tutela. Potest autem Camp. emancipare ex his quos habet in potestate quos et quot velit §. admonendi hic. Ubi illud utantur est facta emancipatione unius, reliquos censeri manere in potestate l. liberum ff. de adoptionib. Addunt alij 2m modum solvendae potis, adoptionem sz quae facta est persona non extranea, sed haec potestatem patriam transfert

Modus sextus et ultimus.

Utriusque consensum requiri ad emancipationem.

patet maior explicatio.

potius quam soluit, quia n. antea erit in potestate patris naturalis per
eum transit in potestatem adoptivi §. sed etsi pater hic et praeterea
dictum sup. tit. primo. requiritur autem ad hanc adoptionem
ut legitime facta sit consensu adoptantis, et adoptati,
nec refert an adoptatus expresse an tacite consentiat, modo
sed non contradicat ut dicit ibid. clare Imp. et explicat
L. 6.

De Tutelis.

TITULUS LEX-
mus Tertius.

Dictum hactenus est de modis parandae patriae potestatis et demum
et de modis eius rursus dissolvendae, nunc ab hoc tit. usque
ad finem huius libri, dicit Imp. de iis qui quidem iam facti sui
iuris sunt nec tamen pro aetate ipsos se et sua possunt regere.
Quos Imp. statim initio his inductis hic constituit differentiam
ut sed alii in tutela sint, alii in curatione. Ubi bene et
notanda est subdivisio eorum qui sui iuris sunt, dicit n. Imp.
hos vel sub tutoribus esse vel curatoribus vel neutro iure teneri
qui nimirum sua bona ipsi administrant, nec ab alicuius nutu
dependent. Qui sunt sub tutoribus dicuntur pueri vel pu-
pilli, qui sub curatoribus adulti vel adolescentes utrique
aut in genere dicuntur minores. Quid sit tutela docet Imp.
§. 1o hic. Dicitur ea 1o Ius quia cogitur pupillus velit
nolit tutorem suscipere. l. nec non ignorantia ff. de tutor.

quib. constituuntur tutores.
quibus curatores.

prima ratio quare tutela dicitur ius.

vel Curatori datis ab his. Et quoque tutor cogitur etsi minimus
vitissimus suscipere tutelam pupilli adiumento legis nullus C.
de decurionib. l. 10. Sed 2o. Ius et potestas, quia tutor
authoritatem habet in pupillum sine qua nihil hic efficaciter
potest gerere quod dicetur j. de authoritate tutorum. Ex quo
facile illud aliter hic potestatem accipi atque accepta est.
Sup. quando ad est de potestate patria et dominica qua plenum
ius proprietatis transferebatur in personam et res filiorum
familiarum et servorum non administrationis tantum ut hic in tu-
tela et cura. Sed praeterea in definitione in cap. libero, debet
namque tutor homo liber esse ut dicetur j. tit. proximo.
Et multo magis is cui tutor datur. Tunc enim et si li-
ber sit praeterea et sui iuris sit oportet esse non amplius
filiusfamilias. tunc enim melius ipsius prospectum foret, nec tutore
haberet opus, ut constat ex initio C. Theophilo hic.
Quod secus est in tutore qui potest et filiusfamilias esse ut
dicetur j. initio tit. proxim. Quod autem dixi servo non posse
tutorem dari, id verum est, nisi de servitute adhuc litigetur
vel libertas ex voluntate testatoris debeatur cuius haere-
ditas adhuc non sit adita, his enim casibus tum vel lis secisa
vel haereditas adita sit tutor impuberi servo datur
l. ei qui l. si impuberi initio ff. d. tit. de tutoribus vel cu-
ratoribus. Additur deinde in definitione tutelae ad tuendum
eum qui per aetatem. quibus verbis continetur essentialis differentia
tutelae a Cura. Tutela enim est instituta est ad tuendam
personam impuberem. Cura vero ad tuendas res adulti, ut
latius dicetur §. poen. tit. proxim. Qui dari possunt et quibus
dentur testamento tutores tradit Imp. §. poen. hic,

Altera ratio cur tutela dicatur ius.

Utrumque et tutorem et quod sub tutela liberorum esse oportere.

Tutela cur sit instituta.

a parentib. sz filijs quos habent in pote, ab auis u no
item dari nepotib. nisi aut patre eorum emancipato aut
mortuo, alias n. siuinat et in pris sui fuerit auo
mortuo et nepotes in eius potem recident. Dixi filijs
quos habet in pote quia emancipatis pr tutorem dare
inqt §. f. hic. Ro e quia l. ir. tabularum cautum e ut
suis hanc tutores dentur l. 7a. ff. de testamentaria tutela q
explicatur melius in tit. 19. j. lib. 23. Et hinc quoque necaus
simpliciter nepotib. tutorem dare pt, ut iam d. est, quia sz
tales patre vel uiuo, vel nondum emancipato no sint sui
heredes auo quia ut dicetur ij. d. tit. 19.
Quanquam u emancipatis tutor dari no pt, datus tn a pr
tore, confirmatur d. §. f. hic. Et quidem sine inquisitione
ibid. optime n. pater filio prospicere voluisse censetur
argt. l. ultima de cur. furios. Et hic intendit illud e multa
in iure nro prohiberi, fieri, q tn facta teneantur, facilius et
aliquid impetiri, ab initio fieri quam factum tolli arg.
l. patre furioso ff. de his q sui vel alieni cur. Ita aut
confirmatus a pretore tutor an testamentarius sit, an datiuus
hic passim quaeritur. Existimat gloss. datiuum e quia sz in
tiliter testamento constitutus omne suum robur capiat a pretoris
confirmatione. Communius tn tenetur contrarium eum sz potius
dicendum e testamentarium quia testamento datus a pretore nro absque et in
quisitione sit confirmandus de quo latius videantur ss. hic. Quod
eod. §. f. hic addit Imp. sic filijs tutor datus eum et censeri
datum posthumis, eius ro e qa posthumi si de commento quaeratur pro
iam natis habetur: saepe d. l. q in utero ff. de statu hominum iuncta l. q
dicimus ff. de v. significatione. 1.

Qui parent dare tutores?

Ratio cur filijs emancipatis tutores dari non possunt

Facilius aliquid impetiri ab initio fieri quam factum tolli

Tutor datus filijs censetur et dari posthumis

Qui testamento tutores dari possint.

TITULUS DECI-mus Quartus.

Dixit Imp. tit. primo de tutela in genere nunc venit ad singulas eius species, est n. tutela triplex, testamentaria legitima et dativa. De testamentaria agit primo quia et illi primo ante omnes reliquas locus est, quandoquidem nec in successionib. aliquid est sperare ab intestato quam tunc locus esse potest testato l. quamdiu ff. de R. I. Ubi quo primum initio hic filiosfam. tutores dari posse. Ratio est quia tutela est munus pub. ut dicetur ij. de excusationib. tutorum. Sed pub. aut muneribus et causis nihil interest an quis pater fam. an filiusfam. l. filiusfam. ff. de his qui sui vel alieni iuris. De servo proprio quod dicitur eum et cura et sine libertate reddi tutorem dari, eius ratio partim hic est in textu, partim illud ex iis quae dicta sunt sup. quibus ex causis manumittere non licet. Illud hic ius intentum est quod addit Imp. proprium servum non posse sub hac conditione cum liber erit tutorem dari. Cuius ratio illa est quia quod in potestate nostra est in casum conferri non debet teste Caio l. quia ratio ff. de constitutionib. instit. et quandoquidem dominus servum proprium simpliciter tutorem dans ei tacite censetur dare libertatem ut dixi, ita expressam hanc conditionem servo proprio adiciens cum liber erit censetur illi

quotuplex est tutela?

tacite adimere tutelam eo ipso quod adimit illi puram libertatem
adiumento l. quod attinet de R. J. Ex benignitate tamen statuit
Ulp. l. si haereditas in f. ff. de testamentaria tutela servum
alienum si sine conditione cum liber erit tutorem datum tamen cum
conditione tacite inesse censeri ita fideicommissariam
libertatem relictam esse ut sed haeres eam debeat redimere
quod est alterum hic bene notandum dum dicit Imp. Inst. ser-
vum alienum non nisi sub hac conditione cum liber erit tuto-
rem dari sed directam et cum directa libertate. Tertio no-
tandum est quod dicit Imp. servo proprio tutorem dato ei
censeri datum esse directam libertatem id ab ipso testatore
non vero per manum haeredis quod dicitur obliqua vel fideicommissaria
Contra vero dicitur leg. et si non adscripta C. de fideicom.
libertatib. ubi servo proprio libertas dari censetur
fideicommissaria: Existunt aliqui anthonomiam hanc
esse inexplicabilem alii dicunt si expresse data libertas sit
a testatore tunc datam censeri directam et hoc casu loquitur
hic Justin. si vero tacite tunc datam fideicommissariam
argumento l. quintus §. si petitum et §. si quis servum ff. de tit.
de fideicommissariis libertatib. Alias solutiones dat
gloss. hic verbo directa. Furiosum vel minorem 25. annis
tunc tutores fore cum vel furor vel minorennis aetas
desinit, dicit Imp. §. furiosus hic. Interea autem istis pu-
pillis ne quid incommodi ferat aliquis tutor datur ut dicitur j. §.
j.o de Atiliano Tutore ubi et ratio casu quando quis tutor
dari potest testamento datus est ad certum tempus vel ex
certo tempore vel sub conditione, ita non est tutores dari possunt
ibid. et §. ad certum hic. Ubi addit Imp. non posse
tutorem dari certae rei vel causae singulari sed ut fundi

domus p. bene n. tutor quis dari potest universitatis rer.
v. g. Bavaricarum Italicarum p. l. si tu tutor ff. de tentatoria tutela. Cur n. possint certae rei tutores dari, rationem dat
hanc. ibid. Imp. quia personae non rei tutor datur, id maxime et
primum tutori incumbit ut pupilli ipsius quo ad vitam mores educationem p. rationem habeat. Quo tamen non obstante debet
quoque in gesuentia eius res quam diligentiss. curare uti dicetur
posea. Et hinc dictum superiori tit. est tutelam esse ad tuendam
personam pupilli. Hinc et pluribus tutoribus datis singuli eorum
in solidum pro indiviso omnium bonorum tutores erunt, quia si
personae quae indivisae sunt tutores sunt dati, non vero bonorum
quae divisi possunt. Quod dicit Imp. §. f. in fine hic tutoribus datis filiis non censeri eos datos nepotibus. Secus esse
si dati sint liberis. Ratio est quia hi filiorum appellatione veniunt et nepotes si horum commodum negetur l. iusta l. filii
ff. de verb. signif.
In eodem vero casu versatur et bonus tutoris, quia cum ex illius
parte odiosum sit in dubio debet restringi p. c. etiam de
R. J. in 5. Deinde hic versamur in dispositione hominis ubi
regulariter nomine filiorum non veniunt nepotes, secus in
dispositione legis, quando sed lex aliquid de filiis disponit
tunc n. horum nomine veniunt et nepotes arg. l. filium ff. ad
S. C. Macedonianum.

De Legitima agnatorum
Tutela.

Titulus Decimus Quintus

Venit nunc Emp. ad sedem tutelae speciem, quando n. parentes filijs suis testato de tutore non prospexerunt, vel prospexerunt quidem sed hic vivo testatore rursus est mortuus, tunc ijs ne indefensi maneant ex l. 1. tab. prospectum est, quod hoc casu vocant ad tutelam pupillorum agnatos. §. 1. et initio hic ubi Emp. prospicere docet quod sint agnati et quod cognati. Et aut agnati sic ad tutelam veniunt, id illegitimum est de praeiudicio gradu tum. §. f. j. tit. primo.

Ex Cator.

Annotatio.

Ro.

Referunt vero hoc casu primum tutela agnatis, quia et ipsi primi erant in pupillorum successione. Conveniebat itaque ut quorum bona sperarent eodem quoque ne perirent tuerentur l. 1. initio ff. de legitimis tutel. quod ratio cum hodierno iure est subsistit in cognatis similiter n. hi succedunt cum agnatis iuxta §. ex his. auth. de hrdibus ab intestato seq. et cognatos hodie una cum agnatis vocari ad tutelam.

Vult n. Emp. d. to omnem differentiam agnationis, et cognationis in posterum esse sublatum quod verum est, nisi bona sint vel talia, aut alio statuto vel consuetudine feminae et ex ijs nati a successione excludantur sedem s. b. hic.

Addicio.

De Capitis diminutione.

TITULUS DECIMUS

Sextus.

Quid sit cap. diminutio.

Capitis diminutio est prioris status mutatio initio hic d. l. 1. ff. eod. Ergo aut status mutari quando quis vel libertate vel civitate vel familia perdit ut patet

ex speciebus capitis diminutionis, et hinc sequitur filium familias
qui patre mortuo vel per dignitatem sui iuris fit, vel qui se
natu minores capite non diminui quia omne ius retinet.
quibus aut hic vide l. 3. in f. ff. ad SC. Macedonianum.
nec et servum manumissum censeri capite diminutum, quia is
nihil istorum trium amittit, cum nullam rationem habuerit sed
per manumissionem primus aliquem acquirat. ff. servus hic vide
Bb. ex ipso textu hoc duo deducunt recte et capite
minutus, qui et cap. habuerit, etiam ut ex eo habuerit
aliquid amittat. Ut a. triplex caput vel status, ita
triplex est et eius capitis diminutio, maxima, media et
minima. § 4. hic. Maxima, amittitur libertas et civitas
simul, quo iter et familia. Media vero Civitas reten-
ta libertate. Minima demum familia tantum tollitur reten-
ta Civitate et libertate. d. tex. ubi singularum specierum
Imp. addit exemplum, nota quod deportatio et aquae et
ignis interdictio quibus ut Imp. libertatem non amit-
tit quoad effectus iuris Civilis libertas qua nomine amitti-
tia, unde et aqua et igni deportati interdicti non possunt
ex testamento [illegible] non sunt capaces successionum etc. Atque ita illud
est lex 4. in f. ff. de gradib. et aff. iuncta l. agnationib.
in f. de uariis et extraordinariis cognitionib. Verio-
rem ad §. ultim. hoc tit. Cuius [illegible] §. f. sup. proximo
haec breuis est sententia agnationibus ius omni capitis di-
minutione tollitur, ius vero cognationibus tantum maxima et media
Ius agnationis dicitur illud proprietatum quam habent iure
Civ. agnati per cognatis ut V. g. tutores sunt et
priores in successione etc. Ius cognationis dicitur quod
habent iure Civ. cognati quae reliquis nullo modo quamqui

Quid maxima capit. diminut.
Quid minor
Quid Minima
[illegible] contra [illegible] effectus iuris

neis ut sz deficientib. agnatis succedat ante uxorem et fis-
cum ut dr j. dicit q° Imp. quo ad iam dictos effectus civi-
les agnationis et cognationis Jus capitis diminutio
vel tolli pt nō effectus naturalis ut sz per antiquam capitis
diminutionem quis desinit fr aut pr ee, Jure n. Civili
cuius e capitis diminutio tolli possunt Civilia ut agna-
tionis et cognationis, ius u° naturalia d. s. f. ubi bene mo-
nent SS. Imperatorem dicere Jus agnationis et cog-
nationis, nō agnationem aut cognationem ubi innuat
nō velle se ipsum ius sanguinis tolli sed tm ea q Jus
ius Civ. circa ipsum ius statuit.

De Legitima agnatorum patronorum tutela. /.

TVLVS LEGIMVS

Septimus.

Lo ipso q lex 12. tab. patronos vocat ad succes-
sionem libertinorum sz nihil dicat de tutela, tm Imp. ex
eiusdem legis nitptoe ob eandem rōem q fuit in agnatis
id et extendit ad patronos ut sz etsi quidem legitimi
sunt successores libertorum et quoque eorundem legitimi sint
tutores initio hic debent namque quae spectant comentum eundem
et manere ong ibid. iuncta A. Edm namque A. de R. O.

q tn ita illgndz ee moto utriusq et eade sit capacitas
psonae Imp. ipse initio in f. hic, quorum n. ista tritissima
Jurisp. reg. sit accipienda ubicunq sz militat legis
eade ro, ibi et militare debere legem ipsa, atq ad eo
valere argtm a roe legis ad ipsa l. videantz BB. hic. /.

De Legitima Parentu Tutela.

Titulus

5. 5. E. 3. C. 2. IMVS. 4. f. 3. 8. C. 5. C. AMVS.

Superior tutela legitima sz patronorum ex roe vel nitplone
legis ir. tab. fuit introducta ob legitima nimirum suc-
cessione, q debebatz eade l. patronis in bonis decede-
tiu libertorum, ut sup dictu e. Hac u° legitima paren-
tu no ex nitplone d. l. pficiscitz quia sz ex l. ir. tab.
patres filijs emancipatis no succedebant, sed venit
exemplo legitimae patronorum tutelae ut dicit Imp. initio
hic. Ut nimirum parens gnalm jo sz contracta fiducia
filiu emancipasset, postea u° quocunq emancipatione
facta tali emancipato caepit succedere ut videre in
§. f. j. de legitima agnatorum successione iuncta l. f.
C. de emancipationib. liberorum. Ita et talis parens
hmoi filio ad instar patronorum tutor eet. Eade n. iura
postea pdita sunt parenti in bonis taliu filiorum q
in bonis libertorum patronos, s. pterea sup. qbus motis pria
potest. Et hinc talis parens inspecta l. ir. tab. no tam
legitimus tutor dici posset, quam quasi legitimus vel viu
tutoris sustinere quo loqtz Paul. Jc. l. 3. §. f. ff. de legit. tut. /.

De Fiduciaria Tutela.

TITULUS DECIMUS NONUS.

Defertur hac fiduciaria tutela fratrib. emancipatis ut sz fratrum emancipatorum aut sororum impuberum pre mortuo sint tutores nitio hic. Cur aut hac dr fiduciaria? Ideo quia tm ex fiducia fratrib. defertur non obsuccessione ut dictum e antea in reliquis. Iure n. Civ. olim fr fris emancipati legitimus successor non fuit l. i. A. unde legitimi quod cum postea sit immutatum oi differa quo ad successionem sublata inter emancipatos et illos q sunt in pote ut dictum sup. vere hac fiduciaria tutela etiam legitima dici pt quamdiu eo qq vocat Imp. Anastasius l. fr. C. de legitima tut atq hinc facile illgr cur sup. tres tm spes tutelae posuerint nulla mentione facta hg fiduciariae, quia nimirum hac hodie abijerint in legitimam tutelam q dicit Imp. in f. hic ita frm fris tutorem ee si legitimae aetatis fuerit, Est ea aetas 25. annorum ij. quot nullus tutor ee pt ut dicetur §. ita maior de excusationib. tutorum. Subiu n circa istos duos priores tett. alicui occurrat, quo nimirum pr filiorum aut fr frm emancipatorum legitimus tutor dici possit Cum §. f. sup. de legit. agnatorum tutela, dixerat Imp. legit. tutelam omni capitis diminutione tolli, q si verum e tolletur et minima ut emancipatione ut dictum ibi. Ex Imp. ibi addidisse verbum plerumq q in iure satis vitetur non oem legitimam tutelam oi cap. diminutione tolli sed reg. istum patialiqua except. et hae sunt circa iam dictas illas tutelas

S. C. Athiliano Tutore.

TITVLVS VIGESIMVS.

Postquam premisit Imp. duas tutelae species, nunc sequitur
tertia et ultima, Bativa scilicet, ideo sic dicta quia datur
a magistratu initio hic. Impuberes namque in tutela aliorum
esse iuri naturali conveniens est. §. impuberes hic. quod illegitimum
est quo ad ipsam defensionem, quo ad authoritatem n. et po-
testatem tutorum et reliqua tutelae solemnia renovata tu-
tela iuris est. Cin. ut constat ex eius definitione sup. de tu-
telis. Et olim quidem tantum praetor Urbanus, et praesides provinciarum
tutores sine inquisitione dabant d. §. initio hic. quod pro-
stea favore pupillorum immutatum est ut scilicet possit quis magistra-
tus cum Episcopo tutorem dare, si quidem intra quingentos solidos
pupilli facultates fuerint. Si vero maiores eorum facultates sint,
non aliter quam cum praesidis iussione. §. sed hoc hodie iuncto
§. sequenti hic. Ut autem quivis magistratus hodie tutorem
dare possit duo imprimis requiruntur. Primo ut tutor quem dat suae
iurisdictioni subsit. l. neque a praeside C. qui dare tutores.
Secundo ut pupillus quoque cui dat tutorem suae iurisdictioni
subsit. l. neque a praeside unica. C. ubi petantur tutores.
Sufficit autem pupillum subesse magistratus iurisdictioni
aut ratione domicilii aut originis aut bonorum dicta l. unica.
§. f. in f. hic. Dicit Imp. debere tutorem finita tenere
tutela eius gestae rationem dare si quid scilicet fecerit quod facere
non debuisset, aut quid omiserit, quod non debebat omi-

quare Bativa nuncupatur?

sisse, et quilibet ubicunque negligentior fuerit in re pupilli quam propria de quib. Et similib. videre est tit. ff. de tutelae rationibus distrahendis. quod autem dictum est finita demum tutela rationem reddi illud sic iure nostro Cin. fuit constitutum, hodie vero ordinib. Imperij cautum est, ut singulis annis tutores rationem eorum quae anno isto gesserunt dent, ut videre est in conciliis habitis anno 48. tit. de tutoribus.

De Authoritate Tutorum.

Titulus vigesimus primus.

Cum Tutor potestatem et auth. habeat in pupillum recte hic sequitur quando et quibus in causis ea pupillis sit necessaria. Praeterea tutor tum auth. pupillo praestare, cum se probare dicit id quod a pupillo agitur, ut loquitur Paulus l. 3. ff. hoc tit.

Primum vero pupillis tutorum author. esse ut obligentur ipsi aliis, non vero ut alios sibi obligent, docet Clare Imp. mi tio hic, atque ideo contractus ultra se ipsos obligatores non obligare pupillos sed bene illos qui cum pupillis contraxerunt cl. to et sic illi contractus a bb. nostris dicitur ex una parte claudicare. quod verum est nisi pupillus ex tali contractu sit factus locupletior, hoc n. casu agenti obstat exceptione l. si minoris ff. de administratione tutorum contra naturam n. est ut quis cum alterius iniuria locupletetur l. nam hoc naturam ff. de p. nec pupillis ita iura prospicere

Voluerunt ut cum aliorum detrimento lucrum capiant sed ne
ullum ex sua facilitate ferant damnum. argto l. 3a et 4ta
ff. ad SC. Vel. quantumuis autem pupillis causam suam et sine
tutore meliorem possit facere non tamen sine eo posse illum
hereditatem et lucrosam adire subijcit Imp. §. 1. hic ubi sub-
uarie rationem diuersitatis inter ijctus et hereditatis aditio-
nem inquirere conantur. Dicunt aliqui ideo non posse haere-
ditatem a pupillo solo adiri licet lucrosam quia aditio fi-
at ad iudicio quod in pupillis desideratur iuxta l. pupillus
ff. de acq. R. 2. Dicunt alij quod ideo non possit solus
haereditatem adire quia nec solus quaeat obligari id dictum
est adeunto non hereditatem sinad et obligaretur ut ticetur
1. §. haeres de obligationib. quae ex quasi contractu. Comu-
nior antiquorum illa est explicatio ut adire hereditatem et
lucrosam non possit id si appareat lucrosa et reuera non sit ut
saepe contingit teste Imp. in f. §. extraneis autem de hereditatum qua-
litate et differentia. Et hanc explicationem magis et conuenire
textui nostro satis eius verba sequentia demonstrant haeres
ne ullum damnum habeat. quod non si uere lucrosa sit metue-
re quis damnum aliud possit? Ad significandum in lucro demum
esse dicitur quod deductis damnis remanet l. Mutius ff. pro socio.
Et haec hactenus quidem dictum est nostrum esse ut tutoris auth.
interueniat si pupillum uobis obligare uelimus sequitur nunc
quod eum tutor interponere debeat ut efficaciter pupillus
obligetur. Criseus sed in ipso negotio non absens aut
post negotium §. tutor autem hic iuncta l. obligari in f.
ff. eodem. Unde uitere est licet alias ratihabitio subsequens

Dur. Rey. vitaret ysenti. re videtur.

Vtrum tucbatus Co cum de eo vim habeat quā ipse ꝓnob ingressio l. sanus qui nō ꝓhibet. ff. de Reby. dur. et e. retinā, titionē cum nō. gnidem nec illa regula hic obtinet ex + tacet ysentire videt e. ytem. de R. D. in 6. ꝓportet n. tutore. et ꝓtutem eo et expresse verbis ysenſ et auctſ. pupillo ꝓdere, l. i. ſ. muty ff. de tutelis t. obſi ff. hon tit. Eo ipso a. ys dicit Rey. pupillo tutoris auctſ. nil ꝓsit cū nuq et hoc immutet nō tum hic ꝓsentiā eo, ſoris quā animi ſpectari, unde ſi tutor in rei ſimili alig ne rei auctſ. ꝓstiterit ymmo ſi ꝓsens eo auctſ. nihil pupillo dederit l. i. in f. ff. hon tit. Quo g. ſi auctſ. negent voluntem ys legitimā et nulla differa ꝓstituta, an eo nō interuenire tu toris auctſ. an ꝓsens adhibenda tota vlp. l. nulla ff. eodē. queris nō an ex tutoris auctſ. nisi ad obligationē pupilli ita semper ſufficiat, nec ꝓsentia alterius requis? Sed vim ſufficiendi et in alienationib. rerū mobilium, ꝓsentia et eius cognitio et Quidni decreti requisiti ut gltur ex l. i. et 2. et tota tit. Co. de ꝓdig. minor nō alienandi. Cū igitur nō tutor ego auctſ huiꝰ negat ut ꝓnere debeat dump. ff. f. hic. ꝓpria ut tutoris pupilli alienari debeat, de qua postea ni fallo agitur, tum ſignificat nō tutor to pupilli compunere potest cū ſit ipse actor suo nōe et ſic nō debeat ys ꝓxeneta rei ſignificare ob ꝓximā affinitatē. Debet dari ne tutor Curator cum lis illa decidat ibid. g illa nōm? Si vnus tm tutor fuerit, plenis n. pupillo tutoris. ex ſtenis. Si coni uxi cū pupillo gtrouersia ſit, tuebatur ille pupillū relig contutorē l. ſi plures ff. de testamentaria tutela. quo casu aut Curatore opus? cum nō tutor ſed pretoris Curator Ego nō putet puritū ex ꝓcedentib. puritū ex ipſe ys ſequis Curator ni dari ſit certe rei, nō tutor. /

Quibus modis tutela finitur.

TITULUS VIGESIMUS
Secundus.

Dictum hucusque est quomodo tutela constituatur, et quid valeat tutorum auctoritas. nunc recte sequitur quomodo rursus et quando tutela finiatur. Finitur a. 1o pubertate initio hic, ubi Imp. pubertatem ex annis non corporis habitu vult aestimari. Quod verum est in hac materia tutelaria. Secus enim est in matrimoniali ibi enim non tam anni quam ipsa pubertas spectatur & potest adhuc aliquanto corporis inspectioni locus esse decore tamen quod in his tutelis Imp. hic prohibet. Secundo finitur tutela arrogatione pupilli §. i. hic. Ratio est quia tutela illorum est qui sui sunt iuris ut dictum sup. per arrogationem vero pupilli isti subiiciuntur potestati arrogatoris, ut idditem sup. Deinde arrogatio est diminutio capitis ut d. sup. omni autem capitis diminutione omnis omnino tutela finitur §. sed pupilli hic, sequitur minima capitis diminutione ipsius tutoris hac enim non omnis tutela sed tantum legitima tollitur §. minima hic, et quoque dictum sup. Tertio finitur tutela servitute et deportatione sive pupilli sive tutoris d. §. i. Q. §. sed si capitis hic, Ratio est quia maxima et media capitis diminutio tollit omnia quae sunt iuris Civis et sic et tutelam ut dictum sup. de cap. diminut. Quaerat autem aliquis quomodo pupillus vel in servitute duci aut deportari. Si posse pupillum pubertati proximum iamque doli capacem committere ingratitudinem in patronum ob quam rursus in servitutem revocari vel aliud crimen in quemvis ob quod deportetur

tz nõ teneantz pupilli ex ꝯtractu, ut dictũ tit. proximo, iterũ tm̃ ex delicto obligantz, quanqm̃ ob ætatem cautius puniri solent l. pupillũ ff. de R. C. iuncto §. poen. j. de obligationibus et tot. tit. C. si adversus delicta.

Quarto finitz tutela morte naturali alterutrius vel tutoris vel curatoris §. simili modo, hic n. mors oĩa solvit §. deinceps auth. de nuptijs. nec nõ relationũ sublato alterũ pt subsistere rdm̃ phlos. Alij modi finiendæ tutelæ gdant ex ipso tex. hic quomodo aut desinant quoq tutores esse sive remaneantz a tutela ut suspecti vel se iuctis ipsis de eis excusent, illud docetz j. tit. ultimo et prenultimo hꝰ libri. /.

De Curatoribus.

Titulus vigesimus

Certius.

Dictũ e sup eos qui sui iuris sunt alios sub tutela esse salvos, alios sub cura: Cũ ꝯ docuerit hactenus Imp. de prima spe tutelæ, nunc se ꝯfert ad ad alteram quemadmodũ n. usq ad paupertatẽ ut iam dictũ e pupillis dicuntz tutores ita a pubertate usq annũ 25. ijsdem iam adolescentib. dicuntz Curatores, initio hic ubi addit Imp. Curatores ab ijsdem magistratib. dari quibus tutores, nõ aut dari curatores pre tñto, datos tm̃ bene confirmari, cuius posterioris rõ e quia post pubertatem filius ipse sibi tñtm facere pt quod nõ debet illud tempus ipsi p testamentũ parens prospicere p l. 4. ff. de vulg. et pupillari.

Quod addit Imp. d. initio Curatores nō dari inuitis, ꝑterqm
in litem illud illgndz ē nisi legitima aliqua subsit rō. Et
hinc furiosis, mente captis, prodigis, etiā 25. annorū sint
lz inuitis vel certe nō illgntib. bene Curatores dicūtz.
§. furiosi hic gmuis a. alij minores 25. annis inuiti cura-
tores nō accipiant, tales nec sine curatorib. liberū om-
nino bonorū suorū administrationē habent, Vnde ijs semp
restitutionis bnficiū dum 25. annorū fuerit competit
l. i. et toto tit. ff. de minorib. Quod addit Imp. in f. d.
tit. initio hic curatorē et ad certam rem dari illud
iam ex sup. dictis illgr. §. poen. hic dicit Imp. nō pu-
berib. tm curatores dari, sed aliquando et impuberibus
nempe si tutor eorū legitimus nō sit idoneus q tutelā gerat.
Cur a. hoc casu talib. impuberib. curator detz, et nō tu-
tor rōem ibid. subdit Imp. quia tutorē habenti non
tutor dari potest inuito sz et ignoranti. Cū n. illi
tutori iam ius sit qsitū in persona et bona oīa pu-
pilli ei inuito illud auferri nō pt, si n° dispersū gsta-
rit hoc patrimoniū pupilli, cui solus ipse nō sufficit bene
tum tutori tutor datz uti uidere ē ex l. ppm litem. in f. ff.
de excusationib. tutorū l. tutores, q. §. patrus ff. de
administrōe tutorū. Praeterea rōem iam dictā, ut sz tuto-
rem habenti, tutor nō datz, sed pati exceptiones tradit,
glos. hic verbis dari nō potest quoqm circa maximā
partem illarū verius dici queat, ibi nō tam tutorem
habenti tutorē dari, quam tutore uno cessante vel cessa-
turo dari et peti aliū, verbi gra si tutor prior furiosus
mutus, surdus, relegatus fuerit, vel ut suspectus remouentur
vel ipse se a tutela excuset. x. Recentiores plerique hanc

rem Imp. nri cu alijs ll.bus illi contrarijs sic consiliant, quod habenti
tutorem legitimum alius tutor dari non potest, bene vero habenti tu-
torem legitimum alius tutor dari non potest testamentarium vel da-
tivum, hanc suam consiliationem probant ex ipso hoc nro textu
verbo legitimus et l. si tutor ff. de suspectis tutoribus ubi di-
cit Modestinus X. tutori legitimo licet male versato in rebus
pupilli curatorem adiungi potius solere quam a tutela pro-
sus removeri, quia hoc nimis sit ignominiosum futurum
sed hac consiliatio multas patitur difficultates ut suis locis
illegitur. Quod dicit Imp. s. f. hic. tutorem impeditum in-
stare aliqua de causa posse pupillo absenti vel infanti
actorem petere, vel adiutorem ut dicit l. solet ff. de tutelis.
Ligo ratio est, quia actor a quovis constitutus est non tuo.
Unde sequitur quod si vel ipse tutor per litis contestationem
bonus litis fuerit constitutus, vel etiam lite non contestata pu-
pillus ipse iam pubertate proximus praesens fuerit tunc con-
sebitur non actor, sed procurator constitutus per l. neque C.
de procuratoribus et l. i. ff. eod. Ubi dicitur procurator
esse qui aliena negotia, mandato bonis administrat.
Qui actor ita a tutore datus si male in negotiis pupilli
versatur est hoc periculo ipsius tutoris Imp. hic dicto
verbis suo periculo. quod sequitur est in Curatoribus. hic
n. non tutorem sed proprio periculo in rebus versatur.
Ratio differentiae est quia Curatores dantur a magistratu
in vitis aliquando vel ignorantibus tutoribus. Actor non
petitur ab ipso tutore, ut hic licet a. actor detur ita periculo
tutoris, ut sic ipsi pupillo tutor non vero actor nisi in subsi-
dium sit obligatus, habet tamen tutor ipse hunc actorem

sibi ob rem pupilli male gestam obligatum actione mandati.
Uti gstat si procuratorem §. si quis mandaverit ff. mandati.

De Satisdatione Tutorum vel Curatorum.

TITULUS VI. GESTIONUS QUARTUS.

Postquam Imp. priorib. titt. multa praemisit de tutorib. et Curatorib. in spe, sequitur nunc recte hic tit. quo pro securitate pupillorum et adultorum in genere docet Curatores et Tutores satisdare debere rem pupilli salvam fore initio hic. Est autem satisdare datis fideiussorib. cavere l. i. ff. qui satisdare cogantur. Sicut a. d. reg. habet exceptiones. Prima est si quis tutor testamento patris sit datus dicto initio hic pro rem illi, talis non tenetur satisdare quidem nec inutiliter testamento datus Tutor qui postea praetorem confirmatur pl. si filio ff. de gservando tutore. Nisi utrobique post gtitum testamentum circa tutorem talem aliquid immutetur, vel quo ad mores vel facultates de quibus tunc testator nihil sciebat l. in gservando ff. eod. Lixi a. testamento patris datus tutor testamento ab extraneo talis omnino satisdare cogitur l. tutores ff. eod. nisi mater dederit tutorem filio, hic n. lex mater sit extraneus, tamen ei tutor sit datus non tenetur satisdare l. e. eod. Secunda exceptio est si quis tutor datus sit per inquisitionem d. initio hic. Talis n. sic approbatus et idoneus dicitur ibid. quoniam et circa istam &c.

et circa priorem exceptionem hoc utrum est intendit, sed tales tutores cen-
sentur approbati, ut et sine satisdatione ad tutelam admittantur
si tamen postea illegantur male versati in tutela nihil omissus posse
et debere a tutela removeri ut dicetur in tit. ultimo huius libri.
Quid fieri queniat si plures fideiussores alicui sint dati
docet Imp. §. i. hic. Ut si ex illis qui satis dederit solus
administret. Ratio est quia utilius est pupillo, ut res suae ab
uno gerantur. Quae enim communiter a pluribus gerantur saepe et com-
solent negligi. argto l. 2. C. ynde et quibus pars 4.
l. 10. Reliqua circa hanc satisdationem plurium uiterius
est in ipso tex. d. §. Ubi intentus illud venit, sed ex illis
tutoribus unus tantum administret si tamen hac ratione male gestae
tutelae non sit solvendo tenentur in subsidium et alii qui non
administrarunt quorum fuit solicite uitare et attendere
quod aliquis administraret l. 3. §. i. ff. de administ. tutor.
Et haec omnia ita pro singulari securitate pupillorum iure
nostro sunt constituta in quorum favorem §. poen. Hic et
illud Imp. subdit ut si tutores ipsi non sint solvendo
nec et fideiussores eorum tantum in subsidium postremum
tenentur ipse magistratus qui non curavit ut idonei sint
accepti fideiussores, imo et magistratus huius heredis ibid.
Quod tamen non pertinere ad maiores magistratus sed mino-
res tantum postea. §. f. hic Imp. subiicit. /.

De Excusationibus Tutorum vel
Curatorum.

J. Olg.

Titulus vigesimus quintus.

Quod dictum est antea sæpius debere Curatores et Cu-
tores suscipere tutelam vel curam quamvis invitos hanc rationem
dat Imp. initio hic, quia munera sunt pub. quæ detrectare
nemo potest, etsi mixtæ velit l. vacantis l. nullus. C. de curio-
nib. l. 10. quia non inhumanum sit futurum aliquem et cum detri-
mento rerum suarum omni casu ad ea cogi non nullas inductas
Imp. hoc tit. adfert excusationes. quarum prima est cer-
tus numerus liberorum naturalium quidem non liberorum adoptivorum
Naturalium non sine adhuc superstitum, sine pro patria in bello ac-
cisorum d. initio hic. Secunda est excusatio eorum qui res fis-
ci administrant §. 1. hic. Ratio est quia fisci administratio
auctoritate et utilitate est, pub. tutela non utilitate tantum, et hic
cetera hæc debet causa fisci ita sub hic. Res autem fisci
administrans eousque excusatur tantum a tutela quamdiu admini-
strat d. §. 1. Cessante si quidem causa privilegii cessat
quoque ipsum privilegium per c. cum cessante extra de
appellationib. Tertia est eorum qui reipub. causa absunt
§. item qui hic. Quod et ad eos pertinet qui paulo
post sunt ad futuri argumento l. poen. ff. de testamento militis.
Quarta excusatio est eorum qui potestatem aliquam habent, hi
in tutelam non tenentur accipere quamvis res susceptam rursus
possunt deserere §. et qui potestatem hic. Intelligitur autem illa
hic potestas cui imperium et fasces competebant argumento
l. potestas verbo ff. de verborum significatione. Et hinc tribuni
et ædiles a tutela non excusabuntur, quia sunt tales potestates

nō habuerūt l. nō tm̄ §. is qui ff. hoc. tit. Quinta ē lis tu-
toris cū pupillo de oibꝰ sz vel hereditate §. itē ppꝰ hic.
Et hoc iure veteri auth. Siquidem et ob notica litem
tutoris cū pupillo de oibꝰ talis tutor oīo prohibet eiꝰ
tutelā suscipere, iuxta auth. minoris C. q. dare tutores.
Sexta excusatio sunt tria onera tutelae nō affectata id nō
q̄sita §. item tria hic. quod item in trib. curis aut inter se cō-
mixtis curis et tutelis l. 2. in f. ff. eod. Dr̄ aut una tute-
la q̄ ē unius hereditatis adhuc indivisae et si pupilli plures
sint d. §. item tria et l. 3. onera 3. ff. eod. Excusant et
tres tutelae nō unū tm̄ sed diversos et quorū alter in alterius
ē potē et dominio l. tria onera. 1. ff. eod. Septima
excusatio ē paupertas §. sed et ppꝰ hic. Rō ē quia nihil
tutori in suaꝫ psonā gfertꝫ ex tutela l. a tutorib. in f. ff.
de administratione tutorū. quis aut pauper dicatꝫ, id Iu-
dicis arbitrio relinqtr. Octava ē adversa valetudo
§. item ppꝰ adversaꝫ hic. Ubi dr̄ imp. qualē oporteat
valetudinē. Nona est literarū imperitia §. simi-
liter hic. quod verū ē nisi sine literis intelligatur
ēē industriꝰ et aptꝰ ad res gerendas ibid. iuncta l. absle-
tae in f. ff. eod. Decima si quis ob inimicitias tantū pa-
tris tutor datꝰ sit §. item si ppꝰ hic. imo etsi nō ob in-
imicitias datus sit sed tn̄ inimicitiae intercesserint
in patrem tutoris et tutorē modo nō sit subsecuta re-
conciliatio §. inimicitiae hic. quod tn̄ illgndꝫ ē de inimi-
citiis gravib. leves n. simultates excusationē tutelae
nō ēpstant ibid. verbo captivit. Undecima est
si quis a patre pupillorū statꝰ sit accusatꝰ §. item is q
hic. Dr̄ aut statꝰ quis accusari si dicatꝫ servus esse ubi dicetꝫ
j. l. 4.

Duodecima est aetas si quis sit maior 70. annorum §. item maior hic. Et hoc singulare est in tutelis a reliquis n. munerib. personalib. ut quis excusetur sufficit annos esse natum 55. l. f. C. qui aetate vel professione l. 10. Minores v° 25. annorum excusatione non indigent, imo etsi velint ad tutelam non admittuntur dicto §. item maior in f. per rationem ibi quod est in milite, qui similiter est incapax tutelae §. item hic.

Decima tertia excusatio iusta compet ratione professionis §. item Romae hic, ubi duo requiruntur ut professores excusentur primum ut Romae vel in prima doceant, secundum ut intra numerum sint qui numerus dicitur l. si duas ff. dicto titulo. Ex qua l. et ex iure requisitum deducitur ut sic circa professionem suam non negligenter se habeant ibid. in f. quod verum est ad numerum sed quod attinet nisi quis valde disciplinatus sit, talis n. etsi alibi docens et extra numerum dictum constitutus tamen excusationem meretur l. sed et reprobari §. amplius ff. eod. Quinimo professorib. hoc singulare est ut non excusentur nisi Romae doceant d. l. sed et reprobari, ratio differentiae in his est quia magis censentur apti ad tutelas, atque ideo minus iura volunt illos excusari quam alios.

Decimaquarta excusatio est si quis antea fuerit alicuius tutor talis n. ab eiusdem cura excusatur §. qui tutelam hic. Ratio est quia qui in uno gravatus fuit eum in altero aequum est sublevari, argumento l. navis §. cum a. f. ad l. Rodium de iactu. Reliquae patent ex ipso textu et SS. hic. Oportet quod excusationum istarum esse veras causas, aliis nihil tutori proderunt, etsi decreto principis ex iis liberato §. f. hic, imo tenetur talis tutelae statim a quo tempore tutor datus est per l. 1. et 3. C. si tutor falsis allegationib. quando aut

debeat hac excusatio proponi et quod et una causa non proba-
ta quis admittatur ad aliam probandam clare docet Imp. §.
qui vult cum segg. hic quo me remitto.

De Suspectis Tutoribus et Curatoribus.

Quidquid Ses-
mus Sextus.

Qui magistratus possint de crimine suspecti cogno-
scere suspectosque removere docet Imp. initio. hic. qui
vero tutores suspecti dici possint subiungit statim §. 1o omnes
sed omnino ex inquisitione et testamento tuli, imo et patroni
modo tamen eorum famae parcatur ibid. quod fit si causa cur remo-
veantur sententia non miseratur tunc enim integrae manent l. hae n.
ff. h. tit. quoniam potest et magistratus hos ut et parentes
et consanguineos non omnino a tutela removere sed iis ad-
iungere l. si tutor ff. eod. Alii vero tutores omnino si causa subsistat
ut suspecti removendi sunt, necesse excusat quod vel ipsi sol-
vendo sint vel et per Ascendentes tutos sufficienter caveant
§. suspectus autem est, inducto §. poen. hic. ubi eius rei datur ratio
Qui autem possint postulare suspectos docet Imp. §. consequens.
hic. omnes sed et mulieres modo censeantur pietate ad
hoc induci, rationem dat ibid. Imp. quia quasi pub. est
haec accusatio et sic competit omnibus de populo ut dicetur
§. de pub. Iud. Sed autem haec quasi pub. accusatio quia
non vere quo ad omnia est publica, de quo videatur OO. hic.

Omnis autem omnes curatores suspecti sunt, non tamen sunt impuberum
suorum curatores nisi cum consilio amicorum s. impuberum hic
ergo differentia: quia pupilli nullum omnino habent iudicium: adul-
ti non imperfectum adhuc. Cum non removeantur tutor et curator
aut ob dolum aut culpam suam dicit Imp. Si ob dolum
erit infamis, non si ob culpam. Vivunt s. s. suspecti aut
remoti hic differentia n. et in criminibus utrum dolum et culpa.
Quod saepius etc in contractibus in suis locis docebitur.

Finis Libri primi Institu-
tionum
Justiniani Imp.

Nunc ad alterum redeamus.

Liber Secundus.

De rerum diuisione, et acquirendo earum Dominio.

CIVLVS PRIMVS.

Circa quae versatur iura Ciuilia.

Versari Jus Ciu. circa tria; Personas scilicet et res, et actiones, dictum sup. est §. fin. de iure naturali. Cum ergo a titulo 3. lib. primi hucusque Imp. egerit de personis incipit nunc lib. 2. tractare de rebus, et ita Instit. ipse initio hic duos istos libros continuat. Ut autem rubrica huius tituli duas habet partes ita et ipsius tit. duae partes sunt.

Prima diuisio huius tituli.

In prima ponuntur duae rerum diuisiones. in tota modi recensentur acquirenti rerum dominij. Prima autem diuisio hac est, ut aliae res in patrimonio nostro sint, aliae extra patrimonium nostrum dicto initio hic. Cum qua diuisione fere quaerit illa Vaj. Ad l. 1. ff. eod. tit. ut scilicet res aliae sint diuinitatis, aliae humani. Dicuntur n. res in patrimonio vel in bonis nostris esse non quas nos habemus, sed quas habere possumus, ut sunt profanae et humanae. Extra patrimonium vero et bona nostra illa sunt quas nos modo non habemus, sed nec habere possumus ut sunt sacrae religiosae &c. d. l. 1. et ibid. 66.

Quaenam res dicantur in patrimonio nostro esse.

Et quae extra patrimonium.

Ratio.

Et hinc res quae non est nostra vel est ullius alterius, tamen in patrimonio nostro esse dicitur, quia nostra vel alicuius alterius fieri potest, d. l. 1. verbis id quod vero humani &c. Extra est haereditatis incertis. Non autem obstat d. nostrae diuisioni Paulus

Q. C. contra l. i. ff. de usu, et usufr. legato, ubi dicit res aliquas
nec in patrimonio vel bonis nostris esse, nec et extra bona
ut servitutes. Non n. eo tamen Paulus id voluit servitutes
et similia quae incorporalia simpliciter extra bona nostra esse
sed hoc tantum, quod non ita a nobis possideantur, ut res corporales
vel quod non per se subsistunt, sed semper rem aliquam corpora-
lem praesupponant cui insint de quo videantur Ob. hic. Re-
vera n. servitutes et iura alia incorporalia in bonis
nostris sunt cum earum nomine nobis actio competat et exce-
ptio ut dicitur j. illam autem rem in bonis nostris habere di-
camur quoties eam possidentes exceptionem, aut amittentes
ad recuperandam actionem, habemus teste Modestino l. rem in
bonis ff. de acquirenda rerum dominio. Secunda rerum di-
visio est, ut aliae sint communes, aliae pub. aliae universitatis
aliae nullius, aliae singulorum, d. initio hic quam divisio-
nem praesignitur Amp. §§. seqq. Cum qua divisione non pugnat
illa quadripartita Martiani l. 2. ff. h. tit. ubi omittit
res pub. Connectit n. eas sub communibus: quae sint communes res
dicit Amp. §. jo hic. Circa quod advertendum est differentia inter
res communes et pub. quod sed communes omnium usib. aeque sint expositae
earum non proprietas initio quidem nullius sit: Fiant autem
primo occupantium quorum et manent quamdiu occupant
d. §. jo iuncto §. litorum hic. et l. quod in litore ff. de acquir.
rer. dominio. Res non pub. dicuntur quarum quidem usus omnium est
proprietas non populi Rom. aut aliarum vicinarum gentium,
atque ideo non amplius fieri possunt occupantium cuiusdam semel
occupatae sint §. flumen et §. rivarum hic. quae sint exempla
rerum communium et quod pub. satis patet ex ipso Just. dictis locis.

Quod habemus rem quamdiu in bonis nostris.

Secunda rerum divisio.

Communia iure naturali quae!

Publica quae!

Differa inter ripam et littus

Circa q̃ntũdã ẽ differa inter ripã et littꝰ, q̃ illa ꝯ fluminis
sit, hec ne maris, illa pub. res sit, hec ne cois. Et ptera
q̃ littꝰ maris illud dicit̃ q̃ntũcq̃ hibernus fluctꝰ nr̃ꝯ
q̃ excurrit, ripa ne fluminis ẽ id q̃ fluit q̃ tenet ñdũ
cursũ tenẽte nõ obstante si uel nubrib. uel alia re aliquã
q̃ crescat nisi illud insensibiliter sit perpetuũ ꝯ. fluminis hic.
inuit. l. i. ꝯ. Ripa aut. ff. de fluminib. Hec et illud dr̃
ripe nõre hic uenit quod circa fluuium ẽ, sed illud dr̃
q̃ quo primũ arenis terra uergere incipit ad agrũ, l. pen
ff. de flum. et hec ita quo ad rob ital loca et publicum
ita obtinent usucapi nõ ẽq. Videmꝰ n. hodie sepe et pticulis
aliquas uarias littora q̃ et insulas occupatione certorũ
populorũ fieri et sic pub. q̃ndã et fluuij fieri certa q̃
retahi, aut et horũ priuatorũ, uel p̃scriptione uel q̃ue
tutione ut j. dicit̃. Venio ad rob uniuersitatis q̃ ꝯ sunt
cuiuslibet ciuitatis, aut ffoutra x. ff. uniuersitatis hic.
Et hec dicit̃ uniuersitatis nõ singulorũ. Unde ff. h.
hic multa ultra colligunt, ut ꝯ ciuis q̃q debitũ fuit
ciuitatis nõ possit capi, quia debitũ nõ ẽ suum, ut
ciuis testimoniũ possit dicere in cãa ciuitatis, quia
causa nõ ẽ sua sed uniuersitatis. Quo me breuitatis
q̃ remitto.

Quae res sint uniuersitatis.

Et hinc fle illud q̃ dicit liberant respub. a rebus uni
uersitatis q̃ ꝯ ille sunt ciuitatis et populi totius Rom
hic nõ unius tm alterius ciuitatis aut collegij. Quae res sint nullius.
nõ res ille dicit̃ q̃ ni nullius bonis sunt, nec ẽ proprie q̃
ꝯ. nullius hic, et hec sunt illa q̃ spectant ad 2. membrum
prime diuisionis antea a Iust. tradite ut ꝯ q̃ extra
patrimoniũ nrm sunt nec ꝯ cũ eius bonis numerãtur
ut q̃ diuini iuris sunt. Lapides aut res alie possunt

ni aliuis bonis ad diffrag rerū coīg ꝙ similiter ꝺ Gerhardo
nullig ꝛc dicūꝫ ꝺ. ſ. littorū hic ſunt n° primo occupantiū
nec dicūꝫ ſup. ſunt aut hec res nullius, ni tiplicij diffra alius
ſ3 ſacre, alie religioſe, alie ſancte ꝺ. ſ. nullig iuris ſt. mitm
ſ. ſacre ff. eod. ꝛnec res dicanꝫ ſacre, ꝺ ſ. ſacre hic Ulpianꝰ
tuēꝺ, ubi talꝫ ſint Conſtitūꝫ generatione opubꝫ. Aut
ꝙ° priuata auctoritate et priuatim loc dedicate ſacre
nō ſunt ſed profane. Alij aūꝫ propria auctoritate mu-
tat. pñt dicīꝫ ꝺ. ſ. ſacre, Et hinc ꝙ relicta priuatim cor-
ſoꝛtes ab compilatore nō ſunt ſacrilegꝫ ſed tm amplig
quā ſur tolle furiosꝫ. l. ſacrilegꝫ. ff. ad l. Jul. peculat.
quanta aūt ſit rerū ſacrarū, ut ſ3 nec uendi nec ob-
ligari poſſit dat Gmp. cōd. dicto ſ. ſacre, ubi excipit
casꝫ redemptionis captiuorū, cuiꝰ rō ꝙ grauis ac
certa neſſitas ſacrit ꝙ potior ſtus l. ſanctiꝫ C°. de ſſ.
Eccliſ ubi gloſſ. et alibi excepto. adhibit ab ſolitū
ſ3 Eccliæ ꝙ niſi rebꝰ ſacrib neceſſitas exoluꝫ nō ſt ueſſ
ſtoreꝝ C°. eod. nec ob alimenta pauperū capit aurū ꝙ. q.
nec tñ ſt cum alienatiꝫ tanta ꝛc ꝑt quia ſtoreꝝ et
alie ſ3 cum ſolennitatib iure Can. requirantꝫ, ut ſ3 cō-
ſenſū Epi, capituli, Abbatis, monaſterij fuerit
nec patet ex tit. ſanctarū de reb Eccliæ nō alienā. ſi
Quam diu manent loca ſacra ſūt Gmp. ni ſ. ſ. ſacre
tanto ſ3 ſt ædificia. Aly uerō locaſſe uſum ali-
cui nō habuit l. ute ſacra ff. de ſtruenda empt.
Et aut res ſacre ſint pub. conſecratione, ita religioſa
ſit l. ſanctis illationē modo tñ ni fundꝰ ſui retulerit
nec ſi ni alicui Gry cōſenſerit ſ. religioſū hic. quod

unus socius in locum eorum iam religiosum factum mortuum inferre
potest et altero socio invito, non autem in locum purum, id est non
factum religiosum, ut dicit Imp. d. to. eius ratio est quia
socius socio praeiudicare non potest locum faciendo religiosum
ei praeiudicaret cum sed non potest amplius coli aut arari. quod
si iam ante locus religiosus fuerit tunc nihil socio praeiudi-
cat cum nec ante ibi arare potuerit, ita LL. hic.
Et hinc nec usu fructuario invito proprietarius in fundum
fructuarium inferre mortuum potest, quia sed tunc illos nullos
amplius fructus inde praeciperet, quo consentire initio usu
fructuarius debet, vel certe postea ratum illum mortui illa-
tionem habere dist. §. religiosum in f. ratihabitio in mandato
aequiparatur l. semper qui ff. de R. I. bene tamen circa funeris
illationem intendit est non totum fundum quo illatum est religiosum
fieri sed eam tantum partem qua corpus ipsum continetur vel par-
tissima pars corporis, caput sed l. 1. §. sepulchrum ff. de
religiosis et sumptib. funerum. iuncta l. cum in diversis.
C. eod. quid iuris autem erit, si quis mortuum de facto
inferat quo ius inferendi non habet, invito eo cuiuslibet
fuit? Respondit Ulpianus talem aut collocatorem
debere qui tulit aut locum praestare eius domino praestare l. 15.
qui intulit ff. eod. Sanctus res et nullius esse, et quae illa et
cuncta dicantur docet Imp. §. sanctae hic, Et Martianus
l. Sanctum est ff. hortit. Ubi dicit Sanctum esse quod ab iniu-
ria hominum defensum atque munitum est sic dictum a sagminib.
quae herba erat quam legati populi Rom. ferre solebant
ne quis eos violaret ibid. Vel secundum Ulp. l. sacra §.
proprie ibid. Sancta dicuntur quod sanctione quadam firmata
et subnixa sint poenaque sanitatis in eos qui illa violarint.

Sagmina plur. tom. quae verba. /.

In qua et sententia loquitur nostra Just. d. §. Sanctae hic.
Muros autem Civ. Sanctos esse id non tantum verum est de muris urbis Rom.
sed cuiuslibet et alterius municipii d. l. Sanctum n. f. quod et
ad murum Castrorum militarium refertur l. desertorum §. in bello
ff. de re militari. Et hactenus de prima parte tit. nostri
sequitur nunc secunda quib. sed modis rerum dominia singulis
acquirantur cuncti. Dictum n. sup. satis est de iis qui aut omnium
aut populi aut Civitatis sunt aut collegii vel et nullius
sunt. Acquirimus autem singuli dominium aut iure naturali aut
Civ. §. singulorum hic. Ius autem naturale hic accipiendum
est illud quod vocant secundarium, vel quod idem est ius gen-
tium primarium, ut d. sup. de iure naturali, gentium et Civ.
Iure n. naturali primaeno omnia fuerunt communia nullusque mo-
dus fuit acquirendi dominii ut dictum ibid. imo nulla fuerunt
communia. Haec n. prius iure gentium sunt introducta l. ex hoc
iure ff. de iustitia et iure. Ut autem ius naturale prius est
Civili ita et Imp. recte dicit prius tractatum se de
modis acquirendi iure naturali d. §. singulorum hic.
Primus modus acquirendi dominii naturali iure est occupa-
tio si quis sed piscem, volucres, feras coeperit, tunc n. eorum
fit bonus §. ferae hoc tit. ubi et ratio additur, quod n. ante
nullius fuit id occupanti concedit, Idem iam est dictum.
Manent a. ista sic occupata occupantium quamdiu occupant
non ulterius. Nec refert an in suo solo vel alieno eas
coeperit d. to quoniam n. ingrediens fundum alienum pro-
hiberi potest ne ingrediatur, tum quod ingressus ibi coepit suum
facit nisi fructus fundi illius in venatione aut aucupio
fuerit positus d. to et ibi bb. Eo ipso tum quod prohibente
bono fundum eius quis est ingressus actione illi iniuriarum

tenetur l. iniuriarum 13. in f. A. de iniurijs. Oportet autem feras occupatas et captas esse non vulneratas tamen ut capi possint, hoc n. casu eius erit qui vulneratum coeperit, non qui vulnerando cuiusque ut caperetur dedit §. illud quaesitum hic, acquiritur n. dominium ex occupatione, quae dici non potest nisi quis corporaliter quoque rem coeperit per l. licet C. de acquir. vel revocanda possessione. Quae autem sint fera, et quae mansueta animalia docet Imp. §. apium cum duob. segg. hic. Ubi et hoc addit quid in feris animalib. obtineat quae iam sunt mansuetae, unde pulchra differentia constituitur inter feras mansuetas et mansueta animalia, quae sunt fera tales, simul atque consuetudine revertendi amiserunt desinant esse priorum dominorum et rursus fiant primo occupantium. Mansueta vero etiam deponant consuetudinem revertendi tamen maneant nostra planeque furtum in ijs committatur §. pavonum et §. gallinarum hic. Unde et Ob. deducunt et in reb. minimis ut gallinis auferib. furtum committi. quod sequitur in actione de dolo malo, l. scio. A. de in integrum restitutione. Et haec omnia de libera piscatione, venatione et aucupijs ita obtinent iure communi, quod si vero principes aut alij nobiles sibi aliquid singulare in flumine aut sylvis legitime acquirerint tunc certe ab ijs alij bene poterunt prohiberi per l. si quisquam A. de diversis et triplic. descriptionibus. Si tamen quis contra faciat furti non teneatur eius rei quae istis locis coeperit per l. si apes A. de furtis. Unde nec tales capite aut membri mutilatione puniri debent nisi prius saepius contra prohibitionem principis venerint

tum n. ob gtumaciā istā et gsensū et graviora in tales statij possent, teste Navarro in manuali cōfessariorū cap. 17.

Secundus modus acqrendi iure gentiū ē si quis aliquid capiat ab hostib. sive hōem caperit, sive rem §. item ea hic. quod tū de hōib. captis niter Christianos nō amplius obtinet, ut d. sup. Vicit Imp. ab hostib. id q pop. Rom. aut qbus populus Rom. legitime bellū decreverint l. hostes ff. de verb. signoib. Latrones n. et ptones ex ijs q capiunt nihil suū faciunt ibid. ibid. quod dr, aut res ab hostib. captas statim nostras fieri hic illgndz est primo si fuerint mobiles, immobiles n. obligantz et fisco cedūt l. si captivis. Ido ut ea res mobiles nō antea alicuius nrm fuerit, haec n. nō fiunt capientiū, sed ad illos redeūt quorū antea fuerūt d. locis.

Tertius modus acqrendi ē inventio si quis sz in littore maris aliquid aliquid invenerit, q quidem antea nullius fuit §. item lapilli hic. Secus ē de illis dicendū q antea alicuius fuissent, ut v. g. merces navis levandae grā eiectae, de quo ē §. fin. hic. Exceptionis hūs rōē tales n. nō censentz eas pro derelicto habere nec alijs velle gcedere cū nemo in necessitate censentz ēe liberalis l. rem legatā ff. de adiumētis legatis. Unde a gtrario sensu sequitur si quis rem sine necessitate abijcerit eamq pro derelicto habuerit eam statim fieri inventoris §. poen. hoc tit. quod verū ē si gstet bnm ea mente abijcisse quod pro derelicto haberet, in dubio n. nō censetz quis suū hoc aīo abijcere l. cū de intebito C. de probationib. Unde quicquid ita invenitz nisi redi-

tunc illi qui amisit furtum committitur l. qui falsus §. qui alie-
num ff. de furtis in auth. c. si quid etc. iq. q. 5. sive inventor
sciverit cuius res inventa fuerit, sive ignoraverit d. §. q.
alienum et aut talis inventor notam furti effugiat et quis hic
ut quis possiderit debet vel libellum publice proponere rem
talem esse inventam, vel rem ipsam apud magistratum exhi-
bere d. l. falsus §. plerique in auth. i. initio C. de servis fu-
gitivis. Quid aut faciendum inventori si nec illis modis
cuius res fuerit potest illucere? Respondetur tunc est collocan-
dum in pauperes ita sit. § ult. C. oes peregrini C. comm.
de successionibus. Beregarius scripsit sub rei perdite hoc
casu quo rem amplius non potest recipere malle eam in piis
causis quam ignoto alicui conferri semper n. dubio certis
quibus salutis ac memor est pl. f. C. ad l. Iul. repetu.
Et ultimum quis modum inventionis referendum est? §. thesauros
eos ja hastet. Ubi dicit dup. est quod invenerit thesauros
in loco suo, sive suo vel directo, sive suo vel utile domi-
nium, sive fortuito sive opera eos totos suos facere
generaliter et ille suos facit quod in loco sacro aut religioso vel
fortuito invenerit, non item si data opera ibid. Ubi et
hoc addit si quid in loco alieno vel caesaris vel publico vel
fiscali thesauros pro dimidia parte suos fieri, si non
data opera integros tam loci manere d. to, thesaurus au-
tem dicitur pecunia recondita, non quae nuncquam alicuius sit vel
sciatur cuius fuerit sed quae ante omnem memoriam est recondita
nec sciri potest cuius fuerit teste Paulo l. nunquam in f. ff.
de acqu. rerum dom. Et tunc quia nullius est amplius cede-
cedit occupanti, per ea quae dicta sunt sup. et item distinct-
hoc to. Quando aut alienus data opera thesaurum repertum ope-

tet illgere operam licitam. Si quis n. magicis artib. et incan-
tationib. thesauros quaerat hic nihil suum facit, imo iure
civ. et capitali supplicio afficitur secundum legem nemo C. de
maleficiis, et mathem. et l. unica C. de thesauris lib. 10.
quod tamen Carolinis constitutionib., constitutione 109
postea est mitigatum, arbitrioque relictum peritiorum.

Quartus modus acquirendi est, si quid ex animalib. nostris
foemellis sed fuerit procreatum §. item ea quae hic iuncta l.
idem proponimus §. item scribit f. de rejuindicatione
ubi dicitur, si aequam meam, aequus tuus pregnantem fecerit, non
est tuum, sed meum quod natum est. Quod et obtinet in procreatis
ancillis nostris §. servi sup. de iure personarum, Partus
n. ventrem sequitur. ut dictum est ibid. Et accessorium
suum principale c. accessorium de R. J. in 6.

Quintus modus est, alluvio: incrementum sed latens meo fundo
accedens §. praeterea quod hic. Dico latens, quia si sit patens
incrementum quod sed per partes fundo nostro accedit id nostrum
non fit, nisi in fundo nostro arbores tales vel quae simile
radices egerint ibid. Ratio huius exceptionis est quia alio
terrae alimento tales arbores quoque aliae sunt factae tecto
Paulo l. sed si meis §. arbores. ff. de acquir. rer. domin.
Et haec de alluvione vera sunt, nisi in agris limitatis
quae sed decumanis sunt concessi: in talib. n. ius alluvionis
locum non habet ut sciatur quid unicuique datum esset, quid ve-
nisset et quid in pub. relictum sit l. in agris ff. eodem.

Sextus modus est, si quis insulam in mari occupet, ea n. sua
fit §. insula hic. Et constat ex iis quae sunt sup. de rebus com-
munib. Si vero insulam in flumine occupet ibi videntur
esse cui parti insula sit proximior, et eius erit. quod si utrique

parti insula sit proximior aeq proxima erit, tunc utriq quoq
erit cois pro modo tn et latitudine agrorum quos prope ripam
utrinq habent ibid. iuncta l. adeo §. insula ff. d. tit. quid
auris sit in nono fluminis alveo, et quid in veteri iam relicto
dicit Imp. §. q si mali hic. Ubi quod dicit alveum veterem
relictum non fieri eorum quorum antea fuit sed qui nunc prope
habent spdia id illgnd est iure stricto ex aequitate n. redit
ille locus rursus ad eos quorum ante fuit, antequam ex eo
alveus fieret d. l. adeo §. quod si alteri. Am p inundatio
ne agri mei is meus esse desinat addit Imp. d. §. q si mali
minime sz, cum inundatio fundi spem non mutet ibid. unde
facile illgere est cur aliter in alveo sit constitutum ubi sz
agri forma mutatur. Item alius modus est specificatio
uti vulgo dr, de qua loqtur Imp. §. cum ex aliena materia
confecta. Si ad pristinam formam reduci materia potest, cum
esse dominum speciei q fuit materiae. Si vero reduci materia ad pri
stinum statum non potest, tunc eius sit spes q fecit, sive materia
illa partim sua, partim alterius fuerit, sive tota alterius
Quaeritur vero bno materiae succurratur cui certe sine suo facto
res sua auferri non debet, uti nec alter cum alterius materia
locupletari, uti iam dictum sup. R. Si ille qui fecit spe
ciem sciuit materiam esse alterius, tunc speciem suam non facit
manetq materia eius, cuius fuerat antea l. de eo §. si quis
ff. ad exhibendum, si vero ignoraverit materiam esse alterius
tunc fiat quidem bnus spei et quoq materiae sed bno prioris
materiae datur actio in factum ad eius aestimationem l. in rem §.
item quicunq ff. de reivindicatione.

Septimus modo

Septimus modus est accessio, illud n. quod alicui rei accedit, ut
purpura vestimento, gemma auro, pes statuae, fundus aut an-
sa cypho, lecto vulcrum p. cuius fit cuius res est cui accedit
vestimentum sed aurum p. §. si tamen alienum hic. iuncta l. sed si
meis ff. de acqr. rerum dominio. Sequitur n. accessorium suum
principale ut dictum saepe sup. quod verum est sed suo principali
sit specialis d. §. si tamen. Videndum vero diligenter est, quid cui
rei accedat an sed v. g. gemma sit addita, ut aurum exornet
an vero aurum ut gemmam, id n. semper quod alterius ornandi cau-
sa additur accessorium dicitur et consequenter cedet suo principali l. cum
aurum cum aliis ll. l. et si non sunt §. pueniamus et §. recto iun-
cta l. sequenti ff. de auro et argento legato. Et hinc quod
bonus est principalis erit et bonus accessionis illius rem quae
totam vindicavit l. ni rem §. i. ff. de reivind., ita tamen ut bono
priori per exceptionem doli mali, cogatur rei quae accessit aestima-
tionem praestare ibid. qui bonus prior agere quoque potest ad exhibendum
ut sed gemma sua rursus auro alterius excludatur et ab eo sepa-
ratur quo facto eam postea poterit vindicare l. gemma ff. ad
exhibendum iuncta l. ni rem §. item quicunque. Et hoc verum est
modo separari iterum potest nec ferruminatione sed ad plum-
batura iuncta alteri rei sit. Ferruminatione n. interce-
dente res quasi consumi dicitur atque in factum ideo nec exhiberi
nec vindicari amplius potest sed actione in factum ad eius aestima-
tionem est agendum d. §. item quicunque. Et haec de accessione fa-
cta bona fide: quod si vero facta sit mala fide accessio tunc
res quae accessit manet omnino prioris domini cui ideo ad eam datur
rei vindicatio, si non sit ferruminatione vel alia ratione consumpta,
si vero consumpta sit, tunc ei competit condictio d. §. si tamen alienam
hic, quae latius allegatur extit de actionibus lib. 4. l.

Octavus acquirendi est, CONFUSIO. ut sit duorum materia
confusa, vel utriusque voluntate, vel et casu fortuito utriusque
fiat communis. §. si duorum hic, ubi quoque Imp. adfert exempla et
talia et talia quidem quae non possunt iterum ad pristinam materiam
reduci, tales n. res communes fiunt. Unde sequitur si reduci
iterum in pristinum statum possint v.g. plumbum vel aes confu-
sum cum argento tunc res communis non erit sed unicuique
manebit sua l. item Comp. §. sed si plumbum ff. d. tit. de rei
vind. et l. lacus in f. ff. de acquir. rerum bonis. Et haec de confusione
facta cum utriusque voluntate vel casu. Si n. unius voluntate reb.
confusis species aliqua sit facta hanc esse confundentis d. est supra §. cum ex alio.

Nonus modus est, commixtio, si sit duorum corpora v.g. fru-
menta utriusque consensu sint commixta, haec enim et eorum fiunt
communia. Si vero casu manent singulae eorum quorum prius fuerunt
§. quoque si frumentum hic. Ubi et ratio diversitatis a superiori §.
quia sit hic singula corpora in sua durant substantia quidem
si pecus aliquod gregi esset alterius immixtum. quod autem fru-
mentum ita casu mixtum alius recipiet cuius fuit ante. Dicit
Imp. intentata actione in rem pro modo sui frumenti.
Et si dubium sit quale et quantum unicuique frumentum fu-
erit id Judicis arbitrio veniet aestimandum ibid. iuncta ad
l. item Comp. initio.

Decimus modus acquirendi est per inaedificationem, qui
n. in suo solo ex aliena materia vel in alieno solo ex sua
materia aedificaverit eius erit aedificium cuius fuerit et solum §.
cum in suo solo §. sequenti hic. Inter quos duos casus haec
differentia, quod in suo solo ex aliena materia aedificans aedifi-
cium quidem suum faciat, sed non materiam quae manet prioris Domini,
ita tamen ut eam vindicare non possit quam diu aedificio iuncta

e d. §. cum in suo: Qn altero n° cum quis ex sua materia in alieno
solo aedificat, si bona quidem fide habet vel actione vel ex-
ceptione ius ad materiae aestimationem, si n° mala fide tunc omnino
tunc omnino perdit suam materiam §. ex diverso hic ubi Imp. rationem
dat quia censetur voluisse donare materiam illam domino soli
quod verum est nisi aliquam causam qualemcunque et aedificans possit
praetendere quae excludat donationis praesumptionem nec n. fide
alias donare aut rem iactare praesumimur l. cum de in debito
A. de probationib. Quod dicit Imp. d. §. cum in suo eius qui in
suo solo ex aliena materia aedificaverit non teneri ad exhibendum
sed ad praestandum duplum tigni iniuncti aedibus suis, illud ve-
rum est si mala fide ex aliena materia aedificaverit l. i. A. de tigno
iniuncto. Bona n. fide tignum incipiens non tenetur nisi ad ver-
ram eius aestimationem argto l. in rem §. iterum A. de reivind.
Cum neutro casu detur actio ad exhibendum eximendum quod rursus
tignum, rationem dat Imp. d. §. cum in suo, et Ulp. d. l. i. ne sit
semel extracta aedificia iterum destruantur.

Undecimus modus acquirendi est per plantationem, eius n.
arbor fit cuius est solum in quo est imposita et ubi radices egit
§. situs hic. Alio siquidem terrae alimento alia quoque arbor
iure non existimatur d. l. sed si meis §. arbor A. de acquir. rer.
Dominio, ne tamen bonus prior arboris istius aliquod inde
damnum ferat datur illi ad eam utilis actio in rem d. l. item Pomp.
§. de arbore A. de reivind. Quod autem ius est de plantatione
idem est in satione ut quod eius sit frumentum cuius est solum
in quo satum est §. qua ratione hic fructus n. cum pars sint fundi
eius erunt cui est fructus l. fructus A. de reivindicatione.

Duodecimus modus est per scripturam cedit et scriptura

et aurea cartis vel membranis ꝙ ſ. litore ꝙꝫ hic. Item ſi quis
ej rei id credit q ſerae illa eē nō ſit d. l. mi rem. ſ. ſed et id.
ergo ē in picturis, huic ni credit tabulae nō tabulae picturae
ſ. ſignor ni aliena hȳ, alia. Imp. rocm dat binos ſtatuas, ob
longe maiꝝ ſit picturae ſtatua, q̄ ſi picturae ſit vas, nihil
aut ridiculi ſit quā tabulae rotā et dicemus cum hui
ceteris, aliq̄ ita l. b. hic

Decimus tertius modus eſt fundū bona fide accipio,
bonū n. quis Italicū hȳ ſit ſ. ſignis a deo bō hic
eē aut tunc bona fide ſcipere, q̄ndo fundū bona fide
poſſidet putans ſs eē quod ille a quo habet dnꝫ ei
eſt aut int mendacij haberet cū tñ nō ita nō fecit
ibid. inſtra l. bona fidei ff. de verborū ſignific. Item ſi
bona fidei poſſeſſor dnꝫ fundi nō ē cū non dnꝫ is fuerit
a quo ille habet ergo l. nemo plus. ff. de R. C.

Nē eū dnm eū eſſe putare nec habere eū hoc mi nuc
tis a bnō ut venderet li bonae fidei poſſeſſor et quod
fructꝫ hab luerandos pro dnō habetur l. fidei bona ff. cod.
Quod quidem verū ē, ſi mī factoerrauerit ignorans illū a
quo emit eē minorē nō item ſi minus, forcas ſs eē minorē
ſed ignorauit eam minorē et l. minus ff. de uſucap. ſuis
Ignorantiam autem ignorantia ad luem nulli prodeſt l. iuris ignoran
tia ff. de iuris et facti ignorantia oportet q̄ mī facto
eſſe erroꝝ, ut quis bonae fidei poſſeſſor dicaꝫ et tale bo
dꝫ ſuos fecit pro cultura et cura d. ſ. ſi quis. Quid
vero ē ſi fructꝫ iam a fundo ſint ſeparati et ſi terra quis
Hordeum v. a fundo. ſeparatos nec ſi ſeparati q̄dem tñ nō
ꝙſumpſerit. ſed adhuc exiſtentes eos bonae fidei poſſeſſor ſuos
nō fecit ſed d. vero fructi bō tale nihil ꝙ tñ et de nulla

l. certum est C. de reivind. et l. fructus pendentes ff. eod. Nec tamen et
omnes fructus consumptos bonae fidei possessor suos facit sed indu-
striales tantum quia scilicet et industria et labore obvenerunt, non autem
naturales quos scilicet ipsa natura vel nulla certe exigua sua opera pro-
ducit l. fructus ff. de usuris et facit §. nec si quis verbis
pro cultura et cura. Non obstat lex bonae fidei ff. de ac-
quirendo rerum dominio ubi dicit Paulus quod C. bonae fidei pos-
sessorem fructus suos facere non tantum eos qui diligentia et la-
bore eius pervenerunt sed omnes, quia non intelligendum ibi illud omnes non
de fructibus naturalibus sed industrialibus ipsis qui industria et la-
bore aliorum pervenerunt sic non gloss. et alii DD. ibid. lo-
cum istum explicant. quid iuris sit in malae fidei possessore
subdit Imp. Imp. d. §. si quis in f. hic. Enim scilicet non facere
fructus suos et consumptos nec eos tantum eum restituere debe-
re quos percepit ipse sed omnes et quos potuisset vel ipse vel
alius diligens paterf. percipere, nec et impensas in rem factas
talis recipit nisi fuerint necessariae l. domum l. certum est C. de rei-
vind. Et hinc malae fidei possessori et post litis contesta-
tionem bonae fidei possessor recuperatur, tunc non incipit esse
in mala fide, et sic fructus universalis quoque cogitur restituere
d. l. certum est in f. quod autem malae fidei possessor teneatur
quoque de fructibus percipientibus id verum est tunc cum nullo titulo
possederit sin aliquo tit. sed tamen mala fide possederit
tunc tamen tenetur de perceptis non percipientibus per l. si fundum
illi quos cum mala fide percepisse C. eod. in quo differat
bonae fidei possessor ab usu fructuario insinuat Imp. §. is vero
ad quem h. tit. fructuarium scilicet fructus quoscumque, sive naturales
sive industriales suos facere ~~sed~~ sed non aliter nisi iam

fuerit a se vel alio suo nomine percepti, id a fundo separati
sed nec dum in horreum fuerint delati. Non percepti et pen-
dentes adhuc nec a fundo avulsi fructuario mortuo veni-
unt ad proprietarium non haeredes fructuarii cuius sed morte usus
fructus finitur ibid. iuncta l. si fructuarius ff. quib. modis
usus fructus l. in singulo ff. de annuis legatis. Et hinc
si fur fructus pendentes decerpat non fructuario sed domino
proprietatis competit eo nomine condictio l. arboribus §. Iul.
ff. de usufructu, quae secus obtinent in possessore bonae fi-
dei, qui ius suum quod habet et in haeredes transfert
nec a se vel a suo nomine perceptos tantum suos facit, sed omnes
et quae ab aliis ut furib. quemadmodum iam dictum sup. sub-
dit Imp. nostri d. §. is vero in f. quae de usufructuario
dixit ead. fere de colonis obtinere, qui sed qui fundos
vel mercede vel certa fructuum parte habent conductos
dicit autem fere, quia coloni tales ius suum et ad haeredes
transmittunt praeter alias differentias de quibus suis locis di-
cetur. Quid dicatur esse in fructu et quid usufructua-
rio incumbat clare satis patet ex ipso tex. §. in pecudum
§. sed etsi gregis. hic. Da. sit.

Decimus quartus modus acquirendi est traditio
rei corporalis sed §. per traditionem hic. Incorporali-
um n. rerum non est traditio, sed in iis dominii patientia
pro traditione habetur l. servus §. 1. ff. de acquir. rerum
dominio l. 3. initio de usufr. Hanc vero corporalium
rerum traditionem ut dominium transferat non oportet
nudam esse sed cum iusta causa coniunctam, et tali quae apta sit

dominium transferre ut donatione, mutuo, venditione ex
non locatione, commodato, pignore l. nunquam ff. dict. tit.
de acqr. rerum dominio. quamvis nec nudis factis rerum
dominia transferuntur sed praeterea et traditione l. traditio-
nib. C. de fact. b. Traditione autem hic accipienda est
non illa traditio realis tantum, quando scilicet res aliqua de ma-
nu in manum datur, sed et quaevis alia similis ratio. Unde
illi qui potest rem transferri v. g. si tradantur claves fundi
emptae §. item si quis merces hac tit. si a venditore ex
to eminentiori fundus venditus emptori demonstretur l. quod
non §. si venditorem ff. de acqr. et retinenda possess. si tra-
ditum sit instrumentum venditionis l. 1. C. de donatio.
Si emptor custodiam rei emptae apponit vel eam assignat l.
quarundam ff. d. tit. de acqr. et l. quod si neque in f. ff. de
periculo et commodo rei venditae. Si antea quis rem illam
habuerit tit. pignoris scilicet huic n. postea eam ementi non
est opus alia traditione §. interdum hac tit. Dixi supra
vel rei dominium transferendum requiri iuxta causam transferendi
et ipsam traditionem. An vero haec duo semper sufficiant?
Unum casum excipit Imp. §. vendita res hic. Ubi docet
res venditas et traditas non aliter emptoris fieri quam
si hic pretium solverit, vel fides ei de pretio sit habita. Ubi
quaerunt Ob. quando censetur quis fidem de pretio habuisse.
Respondet passim, tunc si terminum solutionis emptori
venditor praefixerit, vel nullo termino praefixo patiatur
rem venditam ab emptore auferri. Unde a contrario
sensu sequitur fidem tunc non esse habitam quando putavit
venditor emptorem secum pecunias habere vel dicit emptor
se statim domum missurum nisi si venditor famulum mihi

rem eu comitari patiatur. Ita late LL. hic. cuius rei ma-
ximus est usus, fide n. habita de ptio res vere transit
in emptorem nec venditor aire venditi erit potior, sed cum reli-
quis creditoribus aequaliter concurret quod secus est si fide
non habuerit, hoc n. casu rem venditam solum vindicare
et ad se rursum pt recipere l. procuratoris §. plane.
ff. de tributoria actione, quod quis dum fiat, si quid ap-
prehenderit missiliorum in vulgus iactatorum clare docet
Imp. §. hoc amplius hic. Reliqua de rebus habitis pro
derelicto et temperate eiectis patent ex illis q. dixi sup.
ad tertium modum acquirendi. /.

De rebus Corporalibus et Incorporalibus

CAVLVS SEMINOV

Sequitur hoc tit. 3ia rerum divisio, alias sunt corporales et
alias incorporales. Quam divisionem nunc sub fine Imp.
hic reservavit, quia cum hactenus dictum sit de modis
acqr. corporalia nunc dicturus est de bonis acqr. in-
corporalia. Quae sint res corporales, et q. incorporales
clarius dici non pt quam dicat ipse Imp. hic.
Quod n. interfit an res aliqua incorporalis sit an
corporalis, ex iam sequ. illi gets, et insinuant
LL. et glossa hic verbis, quantum incorporales.

De servit:

De Servitute rusticorum et Urbanorum Praediorum.

Titulus Tertius.

Quia sub fin. tit. proximi Imp. rebus incorporalib. et servitutes annumeraverit, nunc de ijs hoc tit. et duobus seqq. agere incipit. Et cum dupplices sint servitutes aliae reales vel praediales, quae sunt a re debentur rei, ab uno nimirum praedio alterius praedio. Aliae personales, quae a re debentur personae iuxta l. jam A. de servit. agit hoc tit. Imp. de realib. tm. et hae itemque sunt in dupplici differentia, aliae sunt rusticorum praediorum, aliae urbanorum. Distinguuntur autem rustica praedia ab urbanis, non tamen an sunt rurj an in civitate sint: sed materia et fine, an sunt propter agriculturam habeantur, et haec dicuntur rustica. An vero propter habitationem quae dicuntur urbana vel aedificia l. urbana A. de verborum sig. Incipit autem Imp. de praediis rusticis quorum initio statim hic quatuor ponit servitutes quibus s. poen. alias quinque addit. Inter iter, actum et viam quid interest non tam clare ex verbis definitionum initio hic positarum illegitur quam ex recta earum explicatione. Nudis enim verbis inspectis nulla aut exigua interea differentia esse videtur. Inter actum ergo et iter hoc interest, quod iter sit qua quis pedes vel equus, vel lectica commeare potest: Actus vero ubi et armenta traijcere et vehiculum ducere, teste Modest. l. inter actum A. de serv. rust. praedior. Inter actum vero et viam haec est differentia, quod qui actum habet plan-

stru agere et iumentu ducere potest, qui vero viam praeterita
Jus quoque habeat trahendi lapides, aut tignum vel trabem
hastam et erectum ferendi teste paulo l. qui sella eod.
Hinc viae latitudo ex l. in tab. in porrectum octo pedes
habere debet in amphractum vero ubi flexum est sedecim l. viae
latitudo eod. Secus est in actu cuius latitudo minor est nec
ea l. definita sed iudicis arbitrio relinquitur l. certo §.
latitudo eod. Ex quibus illigitur verum illud esse quod dicit
dicit Imp. initio hic, ad qui actum habet habere quoque iter
Eum vero qui vinum, utrumque. Non a re contra. Quid sit
aquae ductus dicit Imp. dicto initio hic circa finem Et tif.
fert hic servitus ab aquae haustu quod hic et iter includit
Ille vero non nisi refectione opus sit l. refectionis A. communi
orum l. 3. §. 1. A. de servit. rusticorum praediorum. Deinde quod
aquae ductus servitus sit continua, ut semel constituta
possessionem habeat continuam et nullo hominis facto amplius
intercedente. Aquae haustus vero servitus est discontinua id
non habet certam et continuam possessionem, sed ad eius conservationem
semper aliquo hominis facto opus est argumento l. servitutes initio
A. de servitut. Reliquae servitutes rusticorum praediorum
patent ex ipso textu d. §. rusticorum. Circa quas illud
bene notandum est eas hoc tantum includere quod necessarium sit suo praedio
quo ad cognoscendum sed calcem fodiendum arenam et l. quo nit.
cum l. sequenti A. de servitute rusticorum praediorum. Quo ad
ius pascendi animadvertendum est hoc eatenus competere quatenus
est ab initio constitutum hoc sed vel illo anni tempore cum
tali et tanto Rege et non aliter. Contractus signi tem ex
quentione legem accipiunt l. 1. §. si quaerent A. de posit.

quod idem est in pecoris ad aquam applausu hic non tamen compe-
tit pro numero pecoris ante constituti l. 1a §. Probatur
ff. de aqua quotidiana et aestiva. Tantam autem vim
habent semel constitutae servitutes, ut nec is cuius praedium
illas debet fundorum suorum formam in earum servitutum praedi-
cium possit mutare, argumento l. 1. §. sed et fossas ff. de aqua
et aquae pluviae, ubi et ratio additur prodesse non ita quis sibi
debet ut alii non noti vocent. quid si autem de facto quis for-
mam agri vel prati mutaverit, ut alteri sua servitus
non sit amplius integra? Respondent Ibi. cum ista distinctione
ut si contradicente eo cui servitus debebatur formam fundi
mutarit debeat rursus eam in pristinum statum reducere
si quidem reduci possit. quod si nequeat reduci teneatur ad da-
na et interesse argumento l. si in aedib. C. de servitut. et aqua
l. 2. in f. C. de l. aquil. si vero non expresse contradixit nec
et consensit, sciens tamen formam mutari, tunc nullo modo co-
gatur ad rem reducendam in statum pristinum, sed tamen teneatur
ad interesse l. labio consentienti et ibi gloss. ff. de aqua et
aquae pluviae. quod si vero forma agri mutata sit eo
cuius interesse consentiente tunc in nihilum eo mutans tene-
atur, argumento l. quaeritur §. si venditor ff. de aedilitio edicto ubi
dicit Ulp. remittentibus semel actionibus suis non iterum
dandum esse regressum. Venio nunc ad servitutes praedictorum
urbanorum de quib. Imp. §. 1. hic. Prima est oneris ferendi
ut sit unius columnam debeat v. g. habere quam tamen
mea ferat ibid. Secunda est tigni immittendi ut sit possim
in murum vicini tignum vel trabem immittere. Inter quas duas
servitutes haec est differentia quod in illa oneris ferendi is refi-

ficere columnam cogetur qui debet servitutem. In servitute non in-
mittenti tigni refectio spectat ad eum cui servitus debetur l.
sicut §. competit in fine. ff. si servitus vindicetur.

Tertia species est servitutum praediorum urbanorum, suscipiendi
stillicidii quod scilicet ex tecto guttatim cadit vel fluminis quod
scilicet canalibus fluit. Et huius servitutis ea est ratio ut cui
debetur is altius stillicidium vel fluminis canalem possit eri-
gere non non inferius dimittere, quia sic gravius caderet.
Quod quoque stillicidium retro magis ducere ad suam domum
non vero magis producere ad domum alienam vel vicini.
Quorum ratio illa est, quia melior vicini conditio fieri potest
non deterior, tecto paulo etc. l. servitutes §. stillicidium
ff. de servit. praediorum urbanorum. Ex parte non eius qui debet
stillicidium requiritur ut eo loco ubi casitare coepisset stilli-
cidium non aedificet, quia sic servitutem stillicidii praedicta
ret ibidem §. si servitus.

Quarta species est servitus non suscipiendi stillicidii
ut scilicet quis non possit suscipere stillicidium vel flumen
ex domo propria sed debeat relinquere vicino ad ipsius
cisternas implendas. Cui vicino debetur ubi debet ser-
vitus ita, ita quoque illud minuebit canalium domus servientis
perfectio. In omnibus significatum servitutibus. Una excepta
de qua supra refectio ad eum pertinet qui sibi servitutem
asserit non ad eum cuius res servit, tecto Ulp. l. et si
forte §. 2. ff. si servitus vindicetur.

Quinta species est altius non tollendi, ut scilicet vicinus meus domum
suam non possit altius tollere. Sexta species est ne quis lumi-
nibus meis officiat. Et differt hac a priori, quod sit de
quovis impedimento luminis per arbores scilicet viritaria et
illa non altius non tollendi tantum de impedimento altioris aedificii

inter servitut. nisi iunctal. in arbore ff. d. tit. de servit.
praedio urbanor. Quo ta mitio Vlp. distrag. et constituit
inter servitutem ne luminibus officiatur et ne prospectui;
quod si in hac servitute plus sit eaq. includat liberum
prospectum, ita n. tm hoc velit ne lumina fiant obscuri,
ora quibus ita praemissis in fine tit. hg. Imp. nr. brevitatis
dicit quod servitutes istae acquirantur pacti stipulationib.
et testato quibus additur consuetudo et praescriptio qui mu-
lus sint modi fo constitutae servitutis iterum amittendae
et qui possit muris et aedificiis suis imponere servitu-
tem, videre est apud Lb. hic et melius illegitur ex tit. sequenti.

De Usufructu

CAVLVS QVARTVS.

Absolutis servitutib. realib. venit nunc Imp. ad
personales sic dictas quae constitutae in persona quae
extincta et extinguuntur, ut dicetur in fine hg. tit.
Sunt autem harum servitut. tres spec., usus fructus, usus
et habitatio. quid sit usus fructus dat Imp. mitio
hic ex paulo ff. l. ja. ff. eod. Dicitur Jus servitut.
ut excludantur Vasalli, Emphyteutae, coloni
et similes quibus et ora competunt quae usufructuariis
sed non iure servitutis. Dicitur alienis rebus, quia cum
usus fructus servitus sit non potest eum quis habere in pro-
prio re, sua n. res nemini servit l. ni recoi ff. de ser-
vitut. Urbanorum praediorum. Unde sequitur usum fructum

quae bb. causalem vocant consolidatum sed cum ipsa proprietate
vere dici usum fructum non posse ut ex §. f. hic patebit.
Sed rebus tam mobilibus quam immobilibus §. constituitur hic iun-
cta l. 3. et l. usufr. A. hoc tit. dicitur utendi quia ad suam necessi-
tatem uti re fructuaria potest quod hic proprie est uti ut ex sequen-
tibus patebit. Additur fruendi quia non quo ad necessitatem
tandem suam uti potest sed et frui ad omnem suam utilitatem
et quo ad omnes omnino fructus et emolumenta d. l. usufr. initio
et dictum est sup. §. is vero de rerum divisione. Concludit suam
definitionem Imp. his verbis salva rerum substantia. Debet si-
quidem usufructuarius re usufructuaria sic uti frui boni
viri arbitratu et ut bonus Ceterum ne pereat, mutetur, vel de-
terioretur l. item si fundi A. eod. et facit §. sed si quis sup. de
rerum divisione. Ut autem cautum sit hoc nomine domino proprietatis
debet iste usufructuarius satisdare bene sed se usurum et finito
usufructu restituturum l. 1. §. hoc autem A. usufr. quemadmodum caveat.
Et hinc quod res usufructuaria debet salva manere illi quod
§. constituitur hic ubi dicit Imp. earum rerum quae usu consumuntur, ut
vini, vestimentorum, pecuniae etc. non esse verum usum fructum sed
tantum quasi usum fructum, nec nisi legitime satisfecit talis
usufructuarius se tantum quod accepit in eodem genere restituturum
ibid. iuncta l. 1. A. qui satisdare cogantur. Quae satisdatio
omnino de substantia est huius quasi usus fructus ut omitti non
possit secundum bb. hic. quibus modis finiatur usus fructus dicit
Imp. §. f. hic. Primo morte usufructuarii. quia sed in hoc
personam est constitutus, ut patet ex iam dictis. Ut a. morte
finiatur usufructuarii, id verum est nisi ulterius testamento sit
constitutus. Et a. hoc agi a testatore ut ad haeredes
transeat. Quoniam hoc casu non illuminantur nisi haeredes proximi
exclusis sed haeredibus haeredum l. antiquitas C. eodem

Si igitur civitati constitutus sit usus fructus, finietur hic vel centum annorum spatio, quia vita hominis est longaevi l. an usus fructus ff. eod. vel si aratrum in civitatem intulerit tunc civitas esse desinit l. si usus fr. civitati ff. quib. modis usus fructus amittitur.

Secundo finitur usus fr. capitis diminutione maxima et media d. §. f. quod patet ex superioribus. Tertio finitur non utendo aut aliter utendo quam fuerit constitutus d. to iuncta l. si eorum in f. ff. quemadmodum servitus amittatur perditur a usus fr. sic non utendo inter praesentes 10 annis: inter absentes vero 20 annis l. corruptionem C. eod. hoc tit. Quarto finitur sessione vel consolidatione si sit usufructuarius ius suum cedat proprietario, vel viceversa hic illi d. §. f. Ubi et hoc addit Imp. cedendo usum fructum alteri quam proprietario nihil agere usufructuarium. Cuius ratio est, quia cum in sua persona sit hoc ius fundatum non potest illud in alium transferre, ita ut ille iam sit usufructuarius ad vitam suam sed potest tamen usufructuarius fructus ipsos et ut vocant ex nostri commoditatem usus fructus bene in extraneum transferre sed quod ad vitam suam tamen usufructuarius sit, non vero extranei l. arboribus §. usufructuarius ff. eod. Quinto finitur usus fructus corpore extincto vel mutato in quo alicui usus fructus fuit constitutus d. §. f. hic iuncta l. repet. §. rei ff. quibus modis serv. amittitur.

De usu et habitatione.

CAPUT OVINTUM.

Ex iis quae dicta sunt de usufructu facile intelligitur quid sit

usus in eo n. differt usus ab usufructu quod sit ius utendi tm̄ nō uo fruendi id non potest nisi in necessitate suam tm̄ rem illā adhibere nō alteri locare aut alio modo concedere, neq et dnr esse impedimento initio et §. i. hoc tit. quae seq obtinent in usufructu ut iam dictū. Differt ab usu habitatio q hac sit actiū tm̄ et quoquo locari alijs possit §. finali hic.

De Usu Capionibus et longi temporis possessionibus.

TITULUS SEXTUS.

Dixit Imp. huc usq de modis acquirendi dominij Iure gent. Pergit nunc ab hoc tit docere modos acquirendi Iure Cin. quā gtinuationē adfert ipse Imp. §. f. tituli superioris. Quid sit usucapio dōt Modestinus l. 3. ff. de usucapionibus acquisitio sz vel abiectio dominij p gtinuationem possessionis temporis lege definiti. Ratio aut introducta usucapionis ē bonū pub. ne sz dominia rerū diu et fere semp incerta erant teste Caio l. i. hoc tit. et quoq Imp. nro initio hic. Atq ut litiū aliquando esset finis aliquis. Sdm l. finales ff. pro socio. Cum q usucapio pub bonū respirat nō venit hic in gsiderationē q ea privata utilitas nonnunquam offendat eorū sz quorū bona ita usu capiuntur pferuntur si quidem publica privatis And. rei ff. Cod. cōia de legatis.

Neq et privatis ictis censetur fieri iniuria cū alij iuri suo utuntur pub. nimirum, et sic nomini faciunt iniuriam l. nullus videtur ff. de R. Iuris. quare in tanto tempore res sunt in

gligunt ad quas inquirendas sufficiens illis spatium a ll. fuit concessum
per d. l. jus in f. Unde quia culpa sua sentiunt sentire non videntur
nec aliis sed sibi solis id debent imputare l. quod quis sua ff.
in auctoritate c. dominus de R. J. in f. Imo quasi tacite alienare res
suas proprio facto censentur eo ipso quod illas tanto tempore patiuntur
ab aliis possideri l. alienationis ff. de verb. significatione.
Quando locum habeat usucapio et quanti temporis possessio ad eam
[illegible] requiratur in mobilibus sed tres anni, in immobilibus 10 anni
inter presentes, et 20 inter absentes dicit Imp. initio hic. Dicuntur
autem presentes esse si in eadem provincia uterque consilium habeat.
Absentes vero si in diversis ll. l. cum in long. C. de prescript. long.
temp. Possessionem autem in usucapionibus initio accipere debemus
quae sit corpore simul et animo. In medio vero et fine usucapio-
nis sufficit si sit animo tantum l. 3. Initio hic l. quidam ff. 3. l.
[illegible] et l. nemo C. de acquir. et amitt. possess. Annum vero hic acci-
pimus pro domino non pro alieno possidenti. Unde sequitur cre-
ditorem, contractorem et similes [illegible] mille annis pignus vel rem
locatam detineant tamen eam non usucapere, quia pro alieno sed pos-
sideant nomine debitoris nimirum et locatoris, non vero animo do-
mini l. pignori ff. hoc tit. Possessionem vero istam in usucapione
oportet esse continuam nullo tempore interruptam nec ab alio pos-
sessam l. possessio ff. hoc tit. et patet ex d. definitione usu-
capionis. Nec tamen necesse est ut unus aliquis continuo possidea-
at, sed et hoc sufficit si plures successive et immediate unus
ab alio possideat. Unde possessio defuncti prodest quoque ha-
redi, possessio venditoris emptori. §. diuturna cum sequenti
§. hoc tit. Dixi immediate quia si inter istos aliquis qui possi-
dissent ab iis causam non habens censebitur usucapio esse inter-
rupta nec tempora ista recte coniungentur d. l. possessio
Interrumpitur autem prescriptio duobus modis. Primo si re-
vera tertius aliquis interea proprio iure rem corporaliter

possederit. Secundo si idem possideat quidem adhuc sed eiusdem nomine. ab alio in ius sit vocatus vel lis contestata uti videre est ex l. more C. de reivind. l. sicut l. cognoscitissimi C. de praescriptionib. obtinent 30. et 40. annorum. quae aliter atque aliter in aliis atque in aliis descriptionib. obtinent ut ex d. legibus apparet. Dicit autem Imp. d. §. diutina continuatione possessionis in usucapione tunc locum habere si defunctus bonam fidem initio habuerit licet haeres postmodum habeat malam fidem. quod secus est in altero exemplo §. inter venditorem eod. ibi n. et venditorem et emptorem initio bonam fidem habere oportet l. 2. §. si eam rem ff. pro emptore. quod dicit Imp. eod. §. diutina, defuncto in mala fide initio existente non posse haeredem usucapere, id ideo verum est ut nec a se ipso praescriptionem possit inchoare l. cum haeres ff. de divers. sis et temporalib. praescriptionib. l. f. C. eod. initia n. possessionum a maioribus non perdurant et successorem aut sui culpa cunctatus l. vitia C. de acqu. et retinenda poss. quod rursus secus est in bonae fidei emptore, hic n. ipse potest praescriptionem inchoare licet venditor initio malam fidem habuerit cap. cum et ibi DD. extra de iure praescript. Rationem differentiae vulgo tradunt DD. inter ista quia haeres eadem persona censetur esse cum defuncto initio auth. de iure iuriand. a morientib. praedicto prodest itaque defuncti fides bona initio ipsi haeredi ut et profuisset defuncto si diutius vixisset. Et quidem defunctus cum mala fide descriptionem non poterat inchoare, ita neque haeres etsi nunc habeat bonam fidem. Non vero etsi sic emptor eadem persona censetur esse cum venditore. quare non prodest emptori bona fides venditoris initio si ipse initio emptionis habeat malam. Et consequenter potest quoque emptor cum bona fide in

choare praescriptionem a se ipso quia non poterat ventilor quia
habebat initio malam fidem, atque ita gloss. et sbb. hic. per iamd.
tex. Et haec de bona fide initio tantum praescriptionis sic obtinent
de iure nostro Cin. Iure vero Can. non initio tantum sed et medio et
fine bona fides requiritur iuxta c. f. extra de praescript. Ubi ra-
tionem correctionis addit Pont. quia omne quod non est ex fide
peccatum est. Et hinc cum in mala peccati stantum sit iure Can.
et in terris Imperij et ubivis locorum iuxta capitulum novit
extra de Iudicijs, factum est ut in Camera spirensi et passim
praescriptiones illae reijciantur quae non omni ex parte bonam fidem
habuerint, quid si autem habitet aliquis de re sua, an tu-
lis bonam, an vero malam fidem habere censebitur? Verius
est ut si dubitet initio praescriptionis talis ut bonam fidem
non habens non praescribat. Si vero in medio vel fine dubitet
tunc non habens malam fidem praescribat vere, modo tamen
nec in medio vel fine dubitet practice, an sit sibi sine
peccato mortali rem liceat retinere, sed speculative
an sit sua sit, an non nec ulterius progrediendo. Sic Covar.
in c. possessor §. 7. quod si vero iam completa praescriptione
cum bona fide per omnia postea tamen mala fides superveniat
an nihilominus subsistet praescriptio? In dubitatum est subsiste-
re iam ne legitime praescripta res est, iamque Idem ll. et Con.
eam suam facit. Non quod peccat illud retinendo quod Iuris
auth. est consecutus per c. 4 peccat 23. q. 4. et haec de bona
fide quae in omni praescriptione uti iam est dictum nostro per omnia tem-
pora hodie requiritur exceptis paucis poenalib. de quibus
videantur sbb. hic. Inter bonam fidem et hoc requiri, ut
res sit talis quae possit usucapi, docet Imp. §. 1. hic.
Primo autem usucapi non possunt, liber homo, res sacra et

religiosa ibid. ro. e quia tales no sunt in comercio sdm iam dicta et ea q. j. sequuntur.

Secundo nec servus fugitivus ibid. ro. e quia ille sui ipsius furtum facit p l. jaz. C. de servis fugitivis.

Tertio nec res furtiva vel vi possessa no modo no ab ipso fure sed nec ab alijs qui bona fide a fure acceperunt pnt usucapi. §. furtive hic. Ratio e quia tales res sunt affecta initio ut patet ex §. aliquando et §. novissime hic. q. a contrario sensu vitio purgato recte usucapientur. Vg. si res furtiva ad dnm fuerit reversa et postea ab alio aliquo quam dno sine furto accepta ibid. Bng sicut ipse utiet is qui postea a bno accipit usucapione opus no habet cum iam antea bnj sint.

Ut a. res furtiva et vi possessa no usucapiuntur id illgndum e hoc longo tpe 10. sz et 20. annorum sic n. loquuntur imp. d. §. furtive. Bene aut 30. annorum spatio tpscribuntur sdm l. oes nocendi et l. sicut C. de tpscript. 30 vel 40 anno. Sic aut res furtiva tunc cum aio furandi primum e contracta furtum n. sine furandi aio no committitur §. sed tn hoc tit. Ubi dot Imp. ex hoc fundamento haeredem bona fide rem a defuncto acceptam pre usucapere lz illa apud defunctum no fuerit nisi tit. comodati aut deperiti. Quod dixit Imp. sup. de rebus vi possessis eas no pre usucapi id latius explicat §. quod eod. hoc tit. Sic esse illgndum modo revera vis sit adhibita. Si n. quis fundum vacantem sine vi possederit lz mala fide, alius tn ab hoc bona fide accipiens eam recte usucapit ibid. Videtur aut talis prima fronte lz sine vi rem ictam occupans tn quia in mala e fide furtum committere. Rndet ad hoc Imp. d. to in rebus mobilib. tm furtum committi no vero in immobilibus. Furtum n. dictum e ad ferendo vel auferendo §. furtum j. de obligationib. q. ex delicto.

Quarto res fiscj usucapi nõ pt̃ ſ. res fiscj habilit. quod uerũ
est, si ea ni ſcus ſcienl sint illata; tales n. nõ usucapiunt
huc locum uel ro annorũ spe dicte te sed solũmõ 40. annl
l. ult C. de ſpscript. 30. uel 40. annor.

Res a. ni fiscũ nostr illate ni dupplicj sunt dñor, aut n. fiscus
nõdũ nunciate sunt, t̃ duj io. uel ro annl ſpscribũt
l. ſ. res fiscj hic. Aut sunt nunciate nec tñ a fisco adhuc
occupate et tales ſpscribũt quatriennio l. inter quatuor
ff. de diuersis t̃ temporalib. ſpscriptionib. nisi tales res
ob uectigal nõ solutũ sint denunciate fisco, nec adhuc occu-
pate tales siquidem quinquennio ſpscribũt l. q. C. de uect.
gelib. comissis. Rõ differe quare res fiscæ nunciate breui
ori tpe ſpscribant, quam res nõdũ nunciate huc è quia
ſ. nunciationẽ intelligit fiscj rem cum ni comissũ ni
citisse sua q̃ culpa è quod nõ ita t̃ occupant seruę ni
rebꝰ nõdũ denunciatis.

ff. l hac ꝺa ut ualeat usucapio ſpterea requirꝫ ut eã cam et
tit quis rem illam quã nult usucapere possit ab initio
ſ. tit. ſp uerbꝰ aliquã quam l. ista cũ iuncto ſ. nonſ.
cod. Hoc ſufficit hic opinio cũ uel titulꝰ tñ sed defect
reuera de tali dicto ſ. nonſtante Error n. falsa cam
usucapionẽ nõ parit ibid. quod uerũ e. Siquis error
facto proprio sibi ipi causse existimat talibꝰ error
e. nõ causabilis. Seꝰ siquis error in facto alieno existat
putans ſp patrem suũ uel aliũ a quo emꝫ habet emisse
talis n. error facti causabilis e. et ſp debet ad usucapi-
onẽ l. penu. ni f. et l. ulta ff. ſp suo fundo. Seꝰ error
facti ff. de iuris et facti ignorantia, quidam uult error
defuncti ſpꝫ usucapionẽ nõ parit, tuꝫ q̃ nec error iuris
V. g. siquis putet tutorꝫ auctoritatẽ ꝺ ſp interpel-
lanꝫ adhibitã ad negotiorũ pupilli sufficere, uel siquis
usufructuariꝰ ancillæ q̃ partꝰ fuit ex error, talem n.

nō usucapiunt §. sed tn̄ hoc tit. l. nunquam initio ff. de usucapi-
onib. Ratio ē quia iuris ignorantia nō prodest acqui-
rere volentib. l. iuris ignorantia ff. de iuris et facti igno-
rantia. Et hæc de nro titulo ad usucapionem illgnda
quoq; sunt de hac nra usucapione rerum sz immobilium et mo-
bilium. Res n. incorporales ut servitutes et sine titulo usu-
capiuntur l. si quis tinturno ff. si servitus vindicet. Loquimur
ipterea hic ubi titulus requirimus ad usucapionem de usucapio-
ne trium decem et ro annorum. In ipscriptione n. longissimi
temporis 30. et 40. annorum titulus quoq; nō requirit l. sicut l.
oes l. si quis §. i. C. de ipscriptione 30. vel 40. annorum
Nisi istis casib. quib. ius cōe ipscribenti adversatur. v. g.
si parochus unus ipscribat decimas in parochia alterius
vel princeps unus iurisdictionem in territorio alterius vel
secularis rem ecclesiasticam ut decimas et similes, his n. casib.
et in 30. et 40. annorum ipscriptione ipter bonam fidem
titulus quoq; requirit c. i. de ipscriptionib. lib. 6. c. si diligenter
extra eod. In §. fin. hoc tit. dicit Imp. eos qui a fisco
vel augusto vel augusta res alienas emunt statim dominos
vos reddi. Ne tn̄ ij quorum res illæ sunt detrimentum
aliquod patiantur dat ijs intra quadriennium actionem
contra ipsum fiscum de quo est tit. C. de quadriennii
ipscriptione. Atq; hoc singulare planē est istis casib.
ut sz eo citius emptores harum rerum reperiantur. Alijs n. casib.
res aliena a nō domino vendita semper ab ipso emptore
vindicari et auferri pt l. rem alienam ff. de contrahenda em-
ptione. Intelligendus vo hic §. ē de ijs q a fisco rem emunt
singularem ut tamen fundum. tales n. a dnis molestari non
pnt, si vo emerint a fisco rem aliquam urbem v. g. hæ
reditatem tunc ab ijs quorum illa hæreditas ē recte quæ-
runt l. etsi putavit ff. item si quis ff. de petitione hereditatis

De Donationibus.

TITULUS SEPTIMUS

Recte sequitur hic tit. titulum de usucapionib. quia et modus erat acquirendi Jure Civ. olim quidem simpliciter nullum n. effectum producebat donatio nisi vel stipulatione vel traditione esset firmata ut videre est ex l. si quis argentum §. fin. C. de donationib. quae licet hodie a Just. nro sint immutata uti ex tit. isto constant tamen aliqua adhuc obtinet Jure Civ. in donatione constituta quousque servariat donatio quorum ratione recte iuris Civ. donatio dici potest, ut ex seqq. patebit. Est autem donatio duplex vel mortis causa vel inter vivos initio hoc titulo. Donatio mortis causa quae sit dicit Imp. ibid. Fit autem ea tribus modis ut videre est l. 2. et l. Senatus §. 1. ff. de donationib. mortis causa. Primo si quis bona adhuc valetudine constitutus sola mortis cogitatione donat ibid. et haec donatio non revocatur nisi expresse ab ipso donatore. Secundo in periculo mortis constitutus ita donet ut statim fiat accipientis d. l. 2. et haec donatio revocatur et tacite cessante periculo. Tertio si in periculo mortis quidem donet sed non statim accipientis fiat sed demum morte subsecuta d. to quarum omnium donationum ea natura est ut per moriente donatio ante donatorem revocetur et possit quoque donator talium donationum ante mortem suam poenitere d. initio hoc tit. ubi et rationem addit Imp. quia donationes istae mortis causa per omnia vere acquiratae sunt legatis quae quidem haec sunt ita et illae poterunt quandocunque ante mortem revocari. quid si autem donator expresse dixerit quod suam donationem mortis causa nolit

unquam revocare? Respondet Martianus talem donationem mortis causa
ob pactum illud additum intuere naturam donationem inter vivos et
sic non posse revocari quidem nec hae revocantur l. ubi ita ff. eod.
et dicetur paulo post j. Dicit autem Imp. quod omnia fere donationes
mortis causa legatis aequiparari hanc ob causam quia in
multis quidem aequalia sunt quod sunt possunt revocari ut iam
d. sup. quod non opus sit eas actis insinuari quod ad eam
quinque testes requirantur ut dicit Imp. l. f. C. d. tit. quod
vim non habent nisi morte subsecuta quod utraque ijsdem per-
sonis fieri possunt l. cibus ff. eod. Sunt tamen et certi quidem
casus quibus donatio mortis causa revera adhuc differt a le-
gatis quod sunt in legatis legatarij praesentia non requiratur bene autem
in donationibus mortis causa praesentia donatarij l. inter mor-
tis ff. eod. quod donationes causa mortis plerumque ipso iure re-
vocentur cessante mortis periculo quod in donatione mortis
causa plerumque et traditio interveniat quod secus obtineat in
legatis. quae cum similibus nitere est apud gloss. et Ec. hic
Denique ad donationes inter vivos quae similiter duplices
sunt aliae enim ex mera liberalitate sunt, non aliam
ob causam de quibus loquitur Imp. §. aliae autem hic. Aliae vero
donationes sunt ob causam ut nuptias &c. de quibus dicetur
j. §. est et aliud. Ea quae ex liberalitate mera proficiscuntur
proprie sunt donationes l. ja ff. de donationibus. Statimque
donantem obligant adeo quidem ut necesse habent rem dona-
tam donatario tradere modo quidem et in quam commode pos-
sit d. §. aliae autem iuncta d. l. i. et l. quod ad. ff. eod. Facta
autem semel haec donatio nunquam potest iterum revocare dictis
locis nisi tribus casibus. Primus est si donatio fuerit ultra 500
solidos talis non nequidem subsistit in eo quod sup. 500 so-
lidos est, nisi actis sit insinuata publicis sed literis

apud Jud. vel magistratum consignata §. d. alia aut. Vel
nisi talis donatio fuerit ultra 500. solidos iuramento est
confirmata argto c. cum contingat extra de iureiurando. Quod
autem donationes aliae ultra 500. solidos revocentur id ve-
rum est exceptis certis donationibus quae sunt ob redemptionem ca-
tivorum vel militiam vel nuptias vel reparationem domus
vel a Principe vel Principi sunt factae tales ad quan-
tumcunque summam factae tum insinuatione non indigent ut vi-
dere est ex Imp. d. to verbis sed et quaestum et ibi gloss.
Secundus Casus est si donatarius ingratus existat
in donatorem talis n. donatio quoque revocatur §. Sciendum n.
hoc tit. Ubi Imp. eius dat rationem. quod verum est si
donator ipse donationem revocet, non n. haeres donato-
ris revocare eam potest l. i. et ultra C. de revocand. bnfys.
Tertius Casus est si donatori post factam donationem na-
scantur liberi, tunc n. donationem a se factam recte revocat
per l. si unquam C. eod. Secunda species donationum inter vi-
vos ut dixi sup. sunt donationes olim dictae ante nuptias
tum sed et post nuptias augeri et constitui possunt. §. est
et aliud h. tit. Sunt autem donationes hae propter nuptias quas
maritus dat uxori in compensationem dotis quam ab uxore
vel alio nomine uxoris propter matrimonium accepit l. cum multa C.
de donationib. ante nuptias iuncta auth. seq. l. ex mor-
te iuncta auth. aequalitas cum seq. C. de factis quaestis tam
sup. dote quam donatione. Ubi Imp. Just. statuit omnimodam
aequalitatem inter dotem mulieris et donationem propter nupti-
as mariti. Ut sed non tum eodem tempore constituantur vel auge-
antur, de quo d. nro §. sed et quo ad lucra utrinque pacta
sint aequalia. Ut si augmentum fiat dotis ex parte uxoris
debeat quoque fieri augmentum donationis ex parte mariti.

Vt quidm maritꝰ sit dñꝰ dotis & sibi nõ tradite ita et mu
lier fiat dna nõ tradite donationꝭ. Vt si mulier dotꝭ
promisse nihil omino uel minꝰ quaꝫ promisit marito ꝙ alter
nihil amplig ꝙꝫ ei reuocꝫ stare tenetaꝫ maritꝰ iam d. loc.
Vt soluto matrimonio quidm dos ad mulierẽ uel patron
dotantẽ redit ita ꝙꝫ donatio redeat ad maritũ l. r.
ff. et l. 4. C. soluto mrio. Vt marito committente adul
terio donationẽ eiꝰ lucraꝫ uxor ita ꝙꝫ uxorꝭ adulterata
dotem lucraꝫ maritꝰ l. generꝰ §. F. C. de repudijs. Vt si
pacta de lucranda dote & donatione sic inæqualia
redigantaꝫ ad æqualitatẽ maiorẽ quidẽ lucri partẽ ad mino
rem deducẽdo, nõ ꝙ minorẽ ad maiorẽ l. lege Local C.
eod. tit. de pactis quontib. In uno tñ mixtis adhuc hodiẽ
æqualitaꝫ ꝙam inter dotẽ & donatione ꝙꝫ nuptiaꝭ rei
manꝰit, ꝙꝫ maritꝰ et donationis sue et dotis uxoꝛis
fructꝰ faciat suos nõ uxor l. dotis fructꝰ ff. dom
re dotiũ ubi et ꝛõ addꝫ ꝙꝫ onera matꝝ ꝙ maritꝰ subit
nõ uxor et hæc de donatione ꝙꝫ nuptiaꝭ et dote, ꝙ ut
iam dictũ ẽ ꝙꝫ iure subsistunt. Secꝰ ẽ in alijs donatio
nibꝰ aliꝰ, hic nitꝰ coniugeꝭ enim iure Ciu. sunt pro
hibite nisi morte donatoris fuerint ꝙfirmate ut infra eo
dẽ tit. ff. et C. de donationib. inter virũ et uxoꝛẽ: ꝛõ
prohibitionis ẽ ne coniugeꝭ se mutuo amore ꝙdicti
ubi ꝙꝫ alter eoꝝ de sua in alterũ profudisset ibid.
quod docet Cuiꝰ §. fin. hic. Qui accrescendi seruo
manumisso & subluto clarẽ patet ex ipso titulo ubi
notandũ ẽ fauore libertatis posse et seruũ socio ꝛõ
consulto seruũ eorũ manumittere ut tñ socio hoc nõ
indemnitatẽ ꝙstet nõ quidem ad ipsiꝰ seruꝰ libitꝰ
sed sibi ꝙmodũ accrescꝰ. l. ꝙe §. ne aut C. de seruo ꝙ
manumisso. /.

Titulus Octavus.

Dixit Imp. sup. tit. aliquot quibus modis rerum domi-
nia acquirantur, quia vero regulariter quod dominus est plenam in re
sua potestatem habet, et qui non est nullam quo ad eius quantum ali-
enationem nunc hoc tit. tres adfert casus speciales
quorum duobus et ij quod domini sunt alienare non possunt. Tertio
vero quod dominus non est alienare tamen potest. Primus Casus est
ut maritus non possit dotem uxoris licet sua sit alienare, vel
et in hypothecam dare etiam consentiat mulier in initio h. tit.
publice siquidem interest dotes mulierib. conservari l. i.
ff. soluto matrimonio. Flere autem mulier fragilitate naturae
suae alienationi consentiendo in repentinam deduceretur mo-
rem l. i. §. et cum lex C. de rei uxoriae actione. quod
verum est nisi mulier iuramento alienationi vel obliga-
tioni consentiat tunc non alienare et obligare dotem
maritus potest, cap. cum contingat extra de iure iurando.
vel nisi dos fuerit aestimata v. g. praedium in totem datum
aestimatum sit mille florenis, hoc non casu et maritus do-
tale tale praedium alienare consentiente muliere potest mo-
do sufficienter uxori sit cautum in bonis mariti d.
l. unica §. et cum lex iuncta aut §. sive a me C. ad
senatus cons. Trebell. quod item et dicendum est si dos
constituta sit in re aliqua mobili, ut pecunia vinex-
talis non quoque a marito alienari potest l. res in totem ff.
de iure dotium. Secundus Casus est in creditore quod
licet non sit tantum pignoris tamen illud ex pacto potest vendere

§. ytra aut hic. Imo et nihil inter se sint pacti modo
debitori semel denunciarit se velle vendere et inde
biennium elapsum tunc n. et venditio tenet d. to inf.
iuncta l. f. §. sin aut multa C. de iure dominij impetrando
NB. quod si ytrinq inter se sint pacti ne sz creditor pignus
vendat tn et tunc creditor poterit vendere modo
prius ter debitori denunciarit et ytq inde lapsum sit bien-
nium l. si quenerit ff. de pignoris affictione. quocunq
aut vendat creditor pignus non amplius tn ex eo sibi re-
servare pt quam fuerit debitum, reliquum vo cogitur
debitori quem et in reliquo sibi habet obligatum
si minus ex pignore acceperit quam fuerit debitum
d. l. f. §. sin aut.

Tertius Casus est in pupillo q sz dnus sit rerum suarum tn
eas alienare non pt sine tutore §. nunc admonendi hic.
Ubi circa finem bene notandum e numos ita a pupillo mu-
tuo datos rursus ab eodem vindicari poe si qdem extant
Si vo consumpti fuerint quietitij in condictione certi sz
ex mutuo: sz n. mutuum non fuerit tn quenit pupillo
hac roe prospici, alias deterioris eet conditionis quam
ipsi q sui iuris sunt l. a furioso consequenti. A. si certum
petatur Neq n. debet quod in alicuius gram concessum
e in eiusdem odium retorqueri l. qz favore C. de ll. 8.
Unde etsi pupillus creditori suo sine tutore solvat non libe-
ratur debitor sed sua adhuc pecunia manet §. f. hic
Si tn creditor illam consumpserit tn ex post facto libe-
ratio oritz l. non omnis §. si pupillus A. d. tit. si certum petatur
Non posse et solvi pupillo soli a suo creditore et
q requirantz ut creditor ille liberetz et quid iuris sit si
pupillus illam pecuniam bene vel male consumpserit dicit
pulchre et clare Inc. d. §. fin. hic. /.

Per quas personas nobis acquiratur.

TITVLVS NONVS.

Dictum est tit. proximo q alienare dominia possint vel non, nunc hoc tit. Imp. docet p quas dominia rerum acquiri possint, non sz p nosmet ipsos tm sed et p alios quos tu initio hic. Primo ergo acquiritur patri p filios quos habet in sua potestate olim quidem simpliciter ex omnibus bonis exceptis Castrensib. Hodie vero alia distinctione opus est, quod ut intelligatur scientum est peculium dici illud quod servi vel filij fam. p mistu dominorum vel parentum separatum a rationib. dominicis vel parentum habent detracto eo quod his debent l. depositi in f. ff. de peculio. Tam peculium filiorum fam. quadruplex est, primus Castrense quod filijs militiae causa obvenit l. castrense ff. de castrensi peculio. Secundus quasi castrense quod sz ex professione pub. vel alia togata aliqua militia sunt servati, ut videre est ex l. ultima C. de inoff. testamento. Tertius est peculium profectitium quod sz profectum est ab ipso patre ut videre est ex l. ultima C. de inprofectitia ff. de iure dotium. Quartus est peculium adventitium quod filio non a patre sed aliunde ut matre vel alijs advenit de quo loquitur lex cum oportet initio C. de bonis quae liberis. Nunc istis praesuppositis hac unica gelusione res tota potest expediri filiorum fam. ex peculio Castrensi et quasi castrensi nihil, ex profectitijs omnia, ex adventitijs solum usum fructu parentib. acquirere. quae gelio patet clare cum ex

ja bonorum acquisitio.

quid sit peculium?

quid peculium Castrense?

quid quasi Castrense?

quid profectitium?

quid peculium adventitium?

Conclusio.

initio hg nrj tit tu ex l. i. cu sex sequentib. C. de bonis q liberis.

Quid acquirit sibi pater ex bonis adventitijs filijfamilij?

Ex emancipatione quoque filijfam. patri ex illis bonis adventitijs hodie non amplius acquiri quam dimitium usus fructus dot clare Imp. §. i. hic ubi et rationem mutati a se iuris veteris subiungit, et hac de acquisitione patrum per filios fam.

Utrum bonj per servos suos sibi quid possint acquiri?

Acquirunt etiam domini per servos suos de quo est §. item nobis hic. et ignorantes et inviti ibid. Ubi rationem eius subijcit Imp. quia servus nihil proprium habere potest. Excipitur unus casus ubi ignoranti et invito domino non acquiritur si sit servus adeat hereditatem hac n. domino non quaeritur nisi inventi dicto to. Ratio differentiae est quia hereditas habet et iuncta obligationes quae invito et ignoranti acquiri non possunt l. q in aliena ff. de acquirenda hereditate. Cum autem servi duplices sint alij omnino proprij alij usufructuarij tamen proprij omnia dominis acquirunt ex quacumque causa ut de ijs iam dictum est. Usufructuarij vero tamen ex duab. causis re sed ipsius usufructuarij dominj et operis suis quicquid ex alijs causis acquirunt hoc acquirant dominis suis refert proprietarijs §. de ijs autem hoc tit. Quod item et refert Imp. ad bonae fidei possessorem cum sed qui putat aliquem esse servum suum cum non sit §. idem placet hic quod per liberum hominem extraneum sed quantum rerum nostrarum procuratorem acquiramus nos non possessionem modo sed et dominium dot Imp. §. ex hoc itaque hic servus esse in obligatione quae per procuratorem nostrum nobis non quaeritur dicetur nostra per quas personas nobis obligatio acquiritur.

Ratio.

Exceptio.

Quid acquirat per servos proprios?

Et quid per usufructuarios?

Quod per liberum hominem nobis quid acquiratur et extraneum.

Tit. 29. lib. 3. Institutionum.

Sic Testamenti

De Testamentis ordinandis.

TITULUS DECIMUS.

Dixit hactenus Imp. quod res singulae nobis acquirantur
nunc ab hoc tit. usque ad tit. de obligationib. duobus
tantum tit. exceptis tractat de modis quib. per universitatem
res nobis acquirantur. Hoc autem modos docet esse quatuor.
Primus est si quis haeres fiat; secundus si bonorum possessor: ter-
tius si quis aliquem arrogarit: quartus si libertatum con-
servandarum causa sibi quis bona petat addici. Fit autem
haeres quis duob. modis vel ex testamento vel ab intestato.
De primo agitur ab hoc tit. usque ad finem huius libri, quae omnia
tradit ipse Imp. sub finem titulorum praecedentis. Est autem te-
stamentum rursus duplex, aliud scriptum: aliud nuncu-
pativum sive non scriptum. De primo agitur hoc tit. usque ad
§. fin. De recto in ipso §. fin. Dictum est testamentum ab eo quod
testatio sit mentis secundum Imp. initio hic. quam esse Ethi-
mologiam huius nominis recte contra Grammaticos quosdam
defendit. Quod n. non est mentis testatio, id nec po-
test esse testamentum, valet si quidem ab Ethymologia tantum
negative, non vero affirmative. Nec n. verum est omnem
mentis testationem esse testamentum v. g. contractus. x. teste
Nicolao Everhardo top. legalib. to ab Ethymo-
logia. Definitionem testamenti tradit Modestinus Juris.
Cons. l. ja. ff. hoc. ut sit voluntatis nostrae sit iusta sen-
tentia de eo quod quis post mortem suam fieri velit. Per
illud verbum iusta excluduntur codicilli donationes mortis
causa, et similes ultimae voluntates, quae quidem perfectae
singulae sunt in suo genere sed non iustae, id solennes illis

Modi + per quos res per universitatem nobis acquiruntur.

Modi duo quibus quis haeres fit.

Scriptum et nuncupativum

Definitio testamenti.

nimirū solennitatib. ꝛ requisitis de qūb. iam hoc tit. et. seqq. dictis. Solennitates aūt illas circa testatoris suum et testes ex triplici iure p̄tendas ꝛ Civili h̄storio et gl̄ōsionū principū, dot Jaso. initio et §. i. hic ex ut testator subsistat debet ꝛ facta unico ytextu nullo alicuo actu intercedente coram 7. testib. una cum tempore p̄scrib. 7 testes q̄s solebant testatu inscribere adhibito et. hoc casu testator subscribant. Solent et testes illud testatis annulo suo assignare, sigillum annulū habeant, aliud annulo suum 7 testis insculptum hic et testib. §is. seqq. inuitat hac gl̄ōsis: Ca. cod. Solent et ipse haberi testator se subscribere, nec sufficit scribere, subscribere debebit 7 alius 7 tū no sit interdictus 7 testes d.l. hac gl̄ōsis: et l. cuj antiquitus Ca cod. Circa ipsos aūt testes quales ꝛ debeant dot Jaso. §. testes aūt cū 7 seqq. tales sūt cū q̄bz testatis fidei ꝛ 7 nimirū nec sint testator heredes sunt nec ipsi funerale, testamenti. Cęterum nec mulieres testes ni testamento ipse fuerint. Sunt enim sic constituti nisi testatores sint quia hā ꝛ Civilib. munerib. sunt exclusę l. fe. nisi A. de R.D. Nec impuberes aūt furiosi 7 hi nō ibi nō plenum hbnt iudiciū dicto §. 7 testes et l. fu. Trebi. A. hoc tit. l. 3. §. l. A. de testa. Nec senes quinqua nullas rerum mixti Civilis sunt, legem 7 testato §. senum A. hoc tit. nisi testes senij cum opinione hoēs 7 pro libera tunc sequitur corū 7 testimonia subsistit §. sed cū alij quis hic. Nec etiā mutj nec surdi, quia nec nō intelligunt quid interrogetis, nec ad ea respondere nō sunt d. §. testes. Nec et cuj quia uiteri haberi debet cō ni ꝗspectu ipsius testes ysti l. si non speciali Ca. cod. Nec iste cuj bona sunt interdicta, prodigi §. declarati 7 sententia et sic bonorū suorū administratione 7 habilitate d. §. testes. Hoc nitet habilis 7 sūs

Requisita testamenti in scripto.

Quales debeant esse testes?

Quod cuiq; sit constitutus nisi sit talis etc.

Quomodo testes habilitentur in testa.

liter ob crimē aliquod lege ꝓhibent testel cē ibid. nota
l. ut ei ff. eod. Hec ꝝ qui sunt ni ꝓle testatoris
nec illi sunt ni ꝓte testel esse ꝓt ꝑ. n testib. hic. Vdē
filij nō ꝓt esse testel ni titō patris nec e contra ḥ testes
de bonis Castrensib. ibid. Hec n valet ea ni ne alie
stim testimoniū dō q regula ꝑt detinet ni alij ne
tm testamenti t. r. c. de testib. Licet aut filij nō ꝓt, Exceptio
sit esse testis ni testamento patris, et vicissim bene
patres et filij ꝓt esse testes cuiuslibet alterius ḥ. paterhic.
Ro. Quia utrosq; illi testantes sunt eis adversi. Preterea
ea testis cē non ꝓt ipse lucrari, ut nec pater nec filij nec
frater frātis si in eiusdem patris ꝓte fuerint ff. sed nec
hoc hic. Ratio e quia lucrantis hec ea ꝓpria, et
p hoc ꝑ. aliq; istis ꝝ in eis ꝓte sunt nec ꝝ ḥ
ni ꝓte hoc ꝑ. ꝝ d. l. titō ff. Quinq; ff. hoc tit.
inctā l. nulli ff. de testib. Sic ꝙdā Romanus hanc Leg. Pomp.
reg. statuit nullū idoneū testem in re sua illi. quare, Nulli idoneus testis in re sua intelligitur.
ea e si res sua vertat, si n sua tm sit in ea
tiq; aliqua et accessorie tm testis cē in ea nō probibet
Vide et legatarij et fideicommissarij singulares ḥ testes
cē ꝓt in dōt Dnus. ff. legatarij ḥ hic. Caleb n. pri
cipaliter de titō tantq; quod positū e in test ḥ in
stitutione nō in legatis aut fideicomissis. Sine his n.
ma ꝓ titulū nihil eorum grātiore ut fuit bene dictū ḥ.
Et quanis mera Scripti titulq; sine Cōparatione quib; nō stat Adnotatio
Cōpleti ḥ modo singula sint completa tradit
Dnus. ff. paulto hic. Vide notandū in plurib;
Cōpleti aliq; titulq; cuius solennitate fuit ꝓte de
cedere nō in plurib. testamenti solennitate dictum
fuit ut dictū ḥ. ff. fin. hic. Venit Dnus ad Anton
nuncupationis ꝙ ḥ ff. sine scripto fit ꝓ nuncupatio

Quid Testamentum Nuncupativum?

voce ipsius testatoris palam uno eodemque tempore facta coram testib. adhoc similiter vocatis et rogatis d. to iuncta l. hac gsultis. §. pro nuncupatione C. hoc tit. et l. hoc ... palam ff. eod. Nihil autem refert quod haec testamenta nuncupativa postea in scriptum per notarium solent aliquando referri. Nec enim ideo desinunt esse nuncupativa. Scriptura siquidem haec tantum adhibetur ad solitiorem probationem illius testamenti. Tum enim et mortuis testibus testatum probari ex tali pub. notarii instrumento poterit secundum ... hic. Et haec omnia obtinent

Secundum Jus Can. sufficiunt duo testes in testamento nuncupat.

Jure Civ. et regulariter Jure nostro Canonico sufficiunt ad testatum duo testes ... parocho c. cum esset extra hoc tit. Cuius tamen locus est in terris Ecclesiae vel inter Ecclesiasticos. Jure quoque Civ. specialib. quibusdam casib. pauciores quam ... sufficiunt. In testamentis siquidem parentum inter liberos hoc testium numerus non requiritur d. l. hac gsultis. §. ex intersecto. In testatis rusticorum sufficiunt quinque testes secundum talem explicationem l. fin. C. eod. In testamentis

In testatis parentum inter liberos quotiens pauciores testes

Alia observatio.

coram principe factis hoc ipsum sufficit quod sint coram principe facta l. ... eod. Aliquo et casu Jure Civ. plures testes quam ... requiruntur ut in testamentis servorum ubi et octavus testis est adhibendus l. hac gsultis. C. quod testamenta facere. Ubi et alia specialia in hominum servorum testatis est videre.

In testatis servorum 4. testes requiruntur

De Militari Testamento.

TITULUS UNDECIMUS.

Etiam mili

Etiam militibus solennitates istas testamentorum remissas esse dicit Imp. initio hic. Idque ob imperitiam eorum d. to. quam notandum est esse rationem non finalem sed impulsivam tantum huius militaris privilegii, militas n. arma potius scire convenit quam leges l. f. circa initium C. de iure deliberandi. Qualitas substantialis militis.

Finalis vero causa huius privilegii est ipsa expeditio militaris ut colligitur ex d. initio hic istis verbis Cum in expeditionibus occupati, in actu l. militas C. eod. Et hinc militas extra expeditionem iure communi debent testari l. poenult. C. eod. Unde colligitur nostros presidiarios milites et quoscunque alios domi suae et extra castra degentes his privilegiis militaribus non gaudere §. i. et §. post ins. hic. Cessante namque causa privilegii cessat quoque ipsum privilegium l. gultr. C. de Episcopis et Clericis. Sunt autem constituta haec militaria privilegia in multis. Primo ut quod velit sine ulla solennitate Civili, testari possint initio hoc tit. modo tamen constet de eorum voluntate quod si voluerint testare §. plane hic. Constare autem potest vel per scripturam quovis to et modo factam l. ja. A. et l. militas C. hoc tit. Vel per vocem eorum duobus testibus d. §. plane ibid. his verbis, Convocatis ad hoc hominibus in actu l. Luig. A. eod. Secundo ut et milites filiusfamilias testari possint modo cum 7. testib. et reliquis ut iure communi requiritur, testetur d. §. i. in fine. quod verum est si nec dum filiusfam. cinctus sit. sed tamen mox cingendus l. poen. A. eod. Iure vero communi filiusfam. omnino testari est prohibitum docebitur tit. sequenti. Tertio ut mutus et surdus milites et notis et signis possint facere testamentum

Causa Finalis.

Annotatio.

Reg. commun.

Forma testamenti militaris.

iure sz militari §. quinimo hic. iuncta d. l. Lucius. quod
observatio. illgndz e de mutis et surdis ex accidenti. Sin. nam
muti et surdi fuerint ad militiam ad no admittuntur
cum ex accidenti tales ob hanc causam solent dimitti
secundum legem iure militari. ff. eod. Quarto. ut et si in
quam diu valeat testamentum in expeditione conditum. expeditione amplius non sint tamen adhuc intra annum testamentum
in expeditione iure militari factum subsistat §. finali
hic. Moto quidem honeste dimissus sit alias non, nec
n. potest quis ex eo in quo male versatus est beneficium
aliquod consequi e. ex eo de R. J. in 6. Quinto. ut
testamentum ante militiam non iure conditum convalescat similiter
factus id postea resignet et aliqua ratione comprobet
§. sed et si quis hic. quod secus est iure communi eo quod
ab initio non valuit nec ex post facto potest convalescere
l. quod initio ff. d. R. J. Sexto quod testamentum militis
per minimam capitis diminutionem, arrogationem sz eius
vel emancipationem non irrumpetur d. §. sed et si hic. quod
similiter secus est in testamentis paganorum ut non militum
dicetur j. tit. quibus modis testamentum infirmentur. Reliqua
singularia in militum testamentis ex iis quoque que j. sequuntur, illgntur §. finali: dat Imp. et filiorfam. v. g.
observatio. Professores, Advocatos et similes in bonis quasi
castrensib. testari posse, sed iure communi, quod §. decumptus
est ex l. f. C. de inofficioso testamento. In reliquis profes-
sores v. g. qui sui iuris sunt in testamentis nihil primum
militaris habent sed ea plane iure communi conficere cogunt
quae forma testamenti in militia coelesti pro pestis ut expedit. sed hic. In militia coelesti, sectis sz tempore
quid iuris sit dicetur l. casus maiores C. de testamentis
non requiritur tunc, ut testes simul adsint sed tamen adhibendos esse in-
cissim. 7. 1.

Quibus non permissum sit facere Testamentum.

CAPUTVS 2 BECKING

Primo testamentum facere non possunt filij fam. initio hic. Ratio fuit olim secundum Vlp. tit. 2. de testamentis quia nihil suum habebant vel quia ll. 9 in tab. tum patrib. fam. fuerit testari concessum. Et hoc adeo verum est, ut nec si pater filio fam. testanti consenserit testamentum subsistat dicto initio. Ratio est quia testatum iuris pub. est, non quod circa illius actionem privatorum consensus aliquid operabitur. teste Bapt. l. 3. ff. de testamentis. Tel quod contra rationem testamentorum sit ut ex alieno arbitrio dependeant l. illa institutio. ff. de hered. instit. Dico testatorum quia contractus et similia bene possunt ex alieno arbitrio pendere: et hinc quoque filij fam. cum consensu patris mortis causa donare possunt lege tamen 15. inf. ff. de mortis causa donationib. Ut a filius fam. testatum facere non possit id verum est in paganis. Si enim militas sint fuerint de peculijs castrensib. hujus suis recte testantur d. initio hic et dictum est sup. quod et ad bona quasi castrensia Juris consultorum sed Advocatorum pro ut referentur ut et dictum sup. §. fin. hic tit. proximo et repetit Imp. d. initio in fine. Latissime autem docet l. poen. C. quod testata facere possunt. Ubi cum tum peculia castrensia et quasi castrensia excipiuntur, quod filius fam. de profectitijs et adventitijs peculijs testari non possit. Etiamsi in adventitijs ex pacto aut

quo ad testamenti factione excludunt filij fam.

legato sit constitutum ne patri usus fructus obveniat secundum
Bb. hic et in d. l. poen. et ulta. Nec reconvalescere te-
stamentum filij fauc. pot. lz is suae potis factus decesserit
ut dicit Imp. dicto initio hic circa finem. Ro. e partim
ex sepe d. l. q initio ff. de R. J. partim quia in testatis
ut valeant illud tempus inspicitur quo facta sunt ut dicit
j. §. de extraneis de hrdm qualitate et differa. Sed
Ido a testati factione excludunt. testamentum facere prohibentur impuberes et furiosi
quo quidem tpe hi no habuerint dilucida intervalla
§. i. hoc tit. Ubi et ro utriusque additur, nec refert
an postea sint facti puberes vel sanae mentis ibid. et
Tertio testari prohibentur. iam dicta. Tertio testari prohibentur prodigi §.
item prodigus ubi notanda e definitio prodigi ex qua
illigitur no ipso iure nec morib. quem prodigum censeri ad
hunc quidem effectum se solum per sententiam. quarto testari
4o a testati factione excluduntur. prohibentur mutus et surdus simul sz vel mutus tm si scri-
bere ignorent. Si n. point scribere vel si surdus tm possit
articulate loqui recte testantur §. item surdus hic iuncta
l. discretis C. q testata facere. quinto testari pro-
5o testari prohibentur. hibentur caeci nisi certis solennitatibus servatis §.
caeci aut hic. Sunt a. hae solennitates, caeci 7. te-
stes cum Notario vel si haberi no point octavo teste
adhibito suam coram ipso nuncupet voluntatem no no-
minando tm haeredes, sed et cum suis dignitatibus
alijsque qualitatibus designando cum similibus. q tradit
Inst. Imp. l. hac consultissima C. d. tit. Sexto
6o Excluduntur a testati factione. testari prohibentur apud hostes captivi §. f. hic. Ro.
e quia tales servi hostium sunt ut dictum e supra, servi
aut quo ad iura Civilia pro nullis habentur l. q

attinet ff. de R. J. Nec tn quod talis captiuus ante cap-
tiuitatem testatm fecit concidit. Sed si ex captiuitate re-
deat fingitur quasi nunquam adfuisset, q fictio est Juris
postliminij. Si vero in captiuitate moriatur fingitur quasi
non fuisset captus vel certe primo momento captiuitatis
atq adeo adhuc liber esse mortuus, q fictio est legis Corne-
liae §. finali hic iuncto §. si ab hostib. sup. quib. motis
pria potest soluatur et l. i. de postliminio reuersis l. lege
Corn. ff. quibus, vel q testatm facere point /.

De Exhaeredatione Liberorum.

TITULUS DECANUS

Tertius.

Ut patris testatm subsistat debet filios suos vel instituere
vel nominatim exhaeredare, si praeterea, testatm nihil valet
initio hic. Ratio est quia filij et viuo adhuc patre bni
quotamodo bonorum paternorum censentur l. in suis ff. de li-
beris et posthumis, non quo facile ijs per patrem debeat
defraudari, si vero fuerint praeteriti censebuntur pro obliuio-
ne esse praeteriti §. posthumi hic iuncta l. ro. C. de bonis
damnatorum. Ut autem debeant patres filios instituere
vel nominatim exhaeredare verum est primo non in filijs tm
sed et in filiabus quod olim secus fuit dicto initio iuncto
§. emancipatos hic. Ter. sed et idem hoc tit. ubi et
ro additur. Tertio non in filijs tm in potestate ex Jure Ciu. sed
et filijs emancipatis ex iure praetorio iam dictis locis
iuncto §. emancipatos hic. Tertio non in liberis tm
iam natis sed et posthumis sine masculis sine foeminis

praeterea et filios aut instituere vel nominatim exhaeredare.

Ratio.

ia probatio.

ida probatio

Tertia.

Quarta. dicto initio et §. posthumi hic quarto non in filijs naturalibus et legitimis modo, sed et legitimis tantum adoptivis sed a persona non extranea vel arrogatis simpliciter dicto loco et §. adoptivi hic. Est autem hoc de adoptivis et arrogatis

Observatio. ut sed nostro instituti vel exhaeretari debeant illegitimi quamdiu quidem adhuc sunt adoptivi vel arrogati. Licet enim in bonis patris adoptivi vel arrogatoris nihil amplius iuris habent sed incipiunt rursus patri suo naturali succedere ut emancipati §. adoptivi liberi hic. Circa §. posthumorum hic, notandum est duplices esse posthumos, alios

Posthumorum duplex genus. sed naturales qui posthumatum patrem nati sunt de quibus dicitur §. posthumi hic. Alios civiles nepotes nimirum qui post factum patris testamentum mortuis vel emancipatis filijs patri quasi agnoscuntur sui et proximi haeredes qui antea non erant. Et de his quo ad structuram testamenti in quo sunt praeteriti idem iuris est quod de superioribus ut dicitur §. posthumi hic et latius dicetur in quibus motis testamenta infirmentur. Quae autem hactenus dicta sunt de omnibus istis nostro vel instituendis vel exhaeredandis ea quae duobus casibus infinitis hujus libelli restringit. Primus est in testamento militis factum in expeditione cum testamentum valet et filio praeterito §. poenultimo hic quod verum est si scriverit de habere filium, si non ignorarit tunc praeterito illud testamentum nullum reddet dicto iuncta l. sunt consequenti de testamento militis.

Secundus casus est in testamento matris vel ex matre descendentium, hominum non quoque praeteritio pro exhaeredatione est et sic valet testamentum §. f. hic. Ratio ex iure veteri illa est quia tales non habent filios vel nepotes in potestate teste Paulo l. 4. §. ad testamentum ff. de bonorum possessione contra tabulas.

Quia aut inhumanum est filios ita preteriri vel et exhaeredari
ij rursus iura nostra alia ratione prospexerunt quam insinuat
Imp. ultimis verbis huius tituli. Est autem remedium hoc querela
inofficiosi testamenti de quo est titulus ij. de inofficioso testamento
Circa hoc autem istud notandum est, licet olim ut iam dictum
est valuerit testamentum filio exhaeredato, iure tamen auth. ali-
teri esse constitutum ut scilicet nec exhaeredare filios aut ne-
potes suos sive pater sive mater, sive alij assedentes
amplius possint, nisi aliquam ex 14 causis illi ingratitu-
dinem commiserint, et hanc ipsum testamento suo inseruerint
uti ad longum videre est s. aliud quoque auth. ut cum de ap-
pellatione cognoscitur. Ubi et 14 illae causae recensentur
Ex quibus facile colligitur quid hoc tit. nostro sit tenendum,
et quid a Justiniano nostro postea sit immutatum.

Ratio cur filij possint a parentib. exhaeredari

De Haeredibus Instituendis.

TITULUS DECIMUS QUARTUS.

Dictum tit. primo est de ijs qui debeant haeredes instituj
nunc hoc tit. sequitur qui ex relignis omnibus instituj possint et
quomodo. quae duae sunt huius tit. partes. Sunt primo insti-
tuj tam liberi quam servi, et hi tam proprij quam alieni.
Proprij vero sive cum sive sine libertate institio hic cuius
ratio est quia nemo potest esse haeres, nisi sit liber secundum
sup. dicta. Uti nec quivis homo liber haeres esse potest
sed solum cives Rom. non peregrini l. ja. C. de haeredib.
instituendis. quis dicatur servus proprius et quis
alienus dicit Imp. s. proprius s. alienus hic quid Juris

Sit m̃ seruꝰ proprio herede instituto si mauerit seruꝰ sprim
et ymil si alienet adhuc vngt nec manumittat ppinqꝰ
exꝰ ff. seruꝰ aut hꝰ. Sic alieno seruo heredꝫ instituto
ē ff. alienꝰ ÿ cod. Vbi tm hoc notandū ē quotiꝫ ex
eaꝫ seruꝰ ex ꝫ debere ex iussu dñi sui cuiꝰ ē ꝫ ꝫ aditio
nis hꝫdem adire et illi duo hꝫedit. aequaliter dicto to
mentū si seruꝰ mf. ff. hortet. Quoꝫ tñ hoc iussū dñi
regitꝫ et voluntas ipsiꝰ serui adēdū ē si nolit potest
etiā nolle adire et sic duo hꝫedit. nō aequaliter b. g. m
f. Cꝰ cod. Si quis seruꝰ sit plurib. dnis hoc omnib. in
hoc ex additione oportet ut ipse pro rata hꝫeditat. aequ
aꝫ nō inuentarii. uꝰ nihil aequaliꝫ ff. seruꝰ aut plurib.
hꝫ. Etiam seruꝰ alienꝰ institui iussu hꝫdis post
sui mortem dat dup. ff. seruꝰ et hꝫ. Vbi et non ad
dit ymo hꝫedit. defuncti vice fungit nō aut hꝫ
redis. Et hꝫ seruꝰ hꝫeditarius nulli pt hꝫ
red nisi dñi nō possit modo potuerit nihilominꝰ defuncti
ff. seruꝰ hꝫeditarius ff. cod. Substit hꝫ dup. et
plures ni infinitū hꝫedē nisi dñi possit ff. et unum
quod intellige nō ut in priori. Veteres hoc hꝫedē
nisi dñi aiunt, id n. legē prohibere ut aliter ē ꝫ ꝫ
tius ff. siquis rogatus ff. in tempꝰ mf. ff. hortet. Sed
quod quis plurimi potest instituꝰ certi tñ vt v. g. certa
aliqua vniuersitas collegii, monasterii ꝛc. / collegii
ff. hꝫedituꝫ Cꝰ cod. Alias n. successiue quasi infinit
fiunt gradꝫ. De hac de prima tutelꝫ ky parte
Secunda parte dotium. in quib. / partic. et qꝰ
nisi dñi hꝫedē possit. Quidā hꝫeditatem ni aspe
ra ir. / ytinet unicuiq et aliquando ni dispendiū q ꝫ
faciat et sic demum dotium. ff. hꝫedita / ex quo

Sogg. hic. Circa quos §. duo ntanda sunt. Primum est ut si
pluribus ex partib. institutis aut tunc pars aliqua hære-
ditatis supersit nulli relicta eam singulis institutis pro
rata accrescere. Si vero ex plurib. partib. hæredes institutj
sint quam sint in ipsa hæreditate, tunc pro rata singulis
partes superfluas decrescere dicto §. hæreditas et §. vi-
deamus hic. Ubi et rationem addit Impp. quia nemo potest pro
parte testatus decedere sed ut aliqua pars hæreditatis
obveniat ijs qui testato hæredes sunt scripti et aliqua
proximis consanguineis qui ab intestato sunt hæredes.
Quæ regula adeo vera est ut nec testator est si velit
prohibere hoc ius accrescendi post l. si quis ita hæres
ff. eod. Obtinet autem hæc reg. in paganis tm l. ius nrm
ff. de R. J. sunt si quidem milites bene pro parte testati
et pro parte intestati procedere l. i. et 3. C. et l.
si miles ff. de militari testato. Secundum est si alij
hæredum habeant constitutas sibi partes alij non habeant
tunc si ea notum completus sit pars adhuc reliqua eorum
erit qui sine parte fuerint institutj. Si vero ea com-
pletus sit tunc sine parte institutj media habebunt hæ-
reditatem quia hoc casu ad dispendium redigitur. Sic Imp.
l. si plures hic. Ratio est partim eadem quia sup. partim quia
testator plane censetur noluisse ut aliquid hæredum suorum
sine parte institutorum nullam partem hæreditatis haberet.
Sic enim actum fecisset fructatorium et elusorium quod nunquam
committendum. Circa modum instituendi hæredis duo quoque
hoc titulo sunt notanda. Primum est non posse institui hæ-
redem ex certo tempore vel ad certum tempus §. hæres hic. Ratio
est quia ante vel post illud tempus oporteret alios ab

intestato statim esse haeredes quae fieri non posse iam dictum est. Bene
vero possunt haeredes institui sub conditione dicto §. haeres. Ratio est
quia illa conditio actum suspendit et si eveniat retro tra-
hitur ad mortem ipsius testatoris, atque ita nullus alius inter-
ea haeres fit. Si vero illa conditio non eveniat erit illa hae-
reditas haeredum ab intestato statim a morte testatoris
per l. haeres quandoque ff. de acquirenda vel omittenda haereditate
l. omnis haereditas ff. de R. I. iuncta l. nostra §. idem pro-
ff. de periculo et commodo reivendita. Quidam autem sub con-
ditione haeres institui quis possit, ita et potest ex incer-
to tempore aut die, V. g. cum capere potuerit haereditatem
vel cum morietur haeres esto d. l. in tempus ff. hoc tit.
Ratio quia talis dies vel tempus incertum pro conditione ha-
betur l. 1. et l. dies incertus ff. de conditionib. et demon-
strationib. Secundum quod conditio impossibilis haeredis in-
stitutioni adiecta vitiatur, non vero vitiatur institutionem
sed eam puram reddat §. impossibilis. Quod illud dicendum est
de impossibili conditione sine natura V. g. Si digito
caelum attigeris. Vel impossibili lege V. g. si ab
hostibus patrem non redemeris, utraque non hic nihil tantum
pro non adiecta habetur l. mulier initio l. conditio et quae
contra ff. de conditionib. institutionum. Impossibilis autem conditio
Jure et lege ideo dicitur ea non quae facta laedunt pietatem
existimationem et verecundiam nostrum, quoque contra bo-
nos mores sunt ea nec facere nos posse credendum est
teste Papiniano l. filius ff. de conditionib. Sic in testamen-
tis conditiones istas impossibiles vitiari non autem vitiare testamen-
tum nigritib. Si quidem aliunde quae tales conditiones impossibiles
vitiant aliquando non vitiantur ipsae tamen §. si impossibilis
de inutilibus titulationibus.

Hogescheide Marcus.

De Vulgari Substitutione.

Titulus Decimus quintus

Cum duplices sint haeredes alij instituti, alij substituti l. ja ff. de Vulgari et pupillari, dictumque primo titulo de institutis, recte nunc sequitur de substitutis. Saepe n. fit ut quis non tantum sibi haeredes instituat, sed et ijs alios substituat nihil significans aliud est substitutio quam secunda vel ulterior in locum prioris deficientis haeredis institutio. Cuius exempla sunt initio hic. Et toto tit. cum sequenti. Species vero substitutionis licet alij quinque ponant revera tamen tres tantum sunt, Vulgaris scilicet pupillaris, et quasi pupillaris, quae vulgo dicitur exemplaris de quibus hic ordine Imp. docebit. Vulgaris substitutio est quae a quolibet fit cuilibet. Unde et dictu vulgaris est secundum BB. hic. Exempla eius sunt initio hoc tit. Expirat vero haec substitutio statim adita haereditate ab instituto dicto toto iuncta l. post aditam hoc tit. Verba n. substitutionis hoc haec sunt, si Titius haeres non erit, Sempronius haeres esto. quo a contrario sensu Titius haeres erit, Sempronius haeres non erit, quod verum est nisi pater filio suo quem in potestate habebat, ita substitutum erit, si haeres non erit etc. tum n. his verbis et hoc continetur ut substitutio non expiret licet haereditate a filio adita sive rursus ante pubertatem hic decesserit. Quo casu haereditas adhuc veniat ad substitutum l. iam hoc iure ff. de Vulgari et pupillari l. quemvis C. de impuberum et alijs substitutionibus

Et hinc illa reg. BB. defuncti substitutionem vulgarem
expressam continere placitam pupillarem, quod ex seqq. melius
illegitur. Posse aliquem quod et quibus velit substitutos
dare, datosque et sibi invicem substituere debet. Inq.
dicto initio hic iuncto §. primo, invicem sibi substitutus
hoc modo tantum. Titius et Sempronius haeres sunto
eosque invicem sibi substituo. Et haec substitutio a
BB. nris reciproca dr vel breviloqua. Sed ea ut sub-
stitutionis propriam speciem non constituit. Si n. facta
sit puberib. vulgaris erit, si impuberib. pupillaris
si impuberib. simul et puberib. similiter vulgaris
quia sic sic utrisque istis substitui pt ut viterem dicta
l. cum hoc iure et d. l. quamvis. Circa quam reciproca
cam substitutionem et hoc notandum est, eam censeri tra-
ctam ex iisdem partib. ex quib. est facta institutio sine pa-
rib. sine disparib. §. et si ex disparib. hic. Unius ex
emplum pulchrum habemus l. si plures ff. eod. hoc tit. §.
poen. hoc tit. prima fronte obscurior videtur illud non valet
ut ullo to substitutus habeatur, quasi primo to substitutus
fecisset sic primo substitutorum nullus haereditatem ad-
erit. §. fin. patet ex ipso tex. hic. Ubi notandum est
ultimas voluntates recipere latissimam interpretationem, ut va-
leant potius quam pereant, neque id frustra testator
statuisse censeatur. Item l. quoties ff. de A. Q. /.

De Pupillari Substitutione

Titulus iii.

Sequitur hoc

Dicitur haec pupillaris substitutio quia fit tantum pupillis
et impuberib. a patre qui eos habet in potestate initio hoc tit.
Ubi videre est huius substitutionis exemplum. Ratio autem huius substitu-
tionis est, quia filius talis ipse sibi testamentum facere non potest. Con-
venit ergo ut illi faciat parens dicto initio circa f. hic.
Qui parens vult ut haereditas sua vel filii potius ad substi-
tutos veniat quam proximos consanguineos male forte de
se meritos, et sic parente filium instituente, et huic rursus
substituente sunt quasi duo haec testamenta alterum patris qua-
tenus scilicet filium sibi instituit, alterum filii quatenus scilicet hunc
alium substituit §. igitur hic, ratio vero valet hoc testamentum filii nisi
sibi ipsi prius parens testamentum fecerit §. liberis hic, ubi et
rationem textus ipse addit. quia non fieri possit ut talis sub-
stitutus filio instituto insidias struat, suadet Imp. §.
sin autem hic ut substitutionem hanc pupillarem pater sepa-
ratim faciat eamque curet sic obsignatam manere tamen filius
sit mortuus, ita nimirum nescietur an aliquis filio pupil-
lariter sit substitutus et quis. Ut vero valeat substitu-
tio haec pupillaris debet ipse filium vel instituisse prius
vel exhaeredasse §. non solum autem hic. Si enim filius sit pte-
ritus tunc testamentum patris non subsisteret et consequenter nec substi-
tutio filii per §. liberis hic. quae omnia illegitima esse de iure
veteri quo filius simpliciter exhaeredari poterat, gloss. ex iis
quae dicta sunt sup. de exhaeredatione liberorum. Ergo ho-
die pupillis ille cum causam ingratitudinis nullam potest com-
mittere nec exhaeredari amplius potest et consequenter nec exhae-
redato illi substitui. Sic enim testamentum nullum esset patris ex
iam dictis. quid vero substitutus filio exhaeredato alium ac-

quisserit substit. Imp. d. §. non solum hic bona sed filij ad-
uentitia. quae sed patri hodie non acquirantur nisi quo ad
usum fructum, tamen iure patriae potestatis nihilominus in his fi-
lio potest substituere. quanto uero hae pupillares substituti-
ones euanescunt dicit Imp. §. masculo hic pupertate
sed filiorum institutorum, ratio est quia tunc isti filij pote-
runt sibimetipsis facere testamenta in quibus parentes eos
non debent impedire. Nec etiam potest etsi uelit ultra pu-
bertatem hanc substitutionem pupillarem extendere l. in
ni pupillari ff. de vulgari et pupillari. Nisi sit miles
l. centurio ff. eod. quando non sunt milites uel extraneos
uel puberibus ita pupillariter et directe substituere
non possunt §. extraneo hic. Dico directe et pupillariter
quia obliquo et per fideicommissum bona et talibus recte tradi-
quantum §. extraneo hic. Cuius exemplum tale est. Inditio
Titium haeredem, et si intra pubertatem uel quandocunque discesserit
restituat haereditatem Caio. quo casu haeres ille
fideicommisso grauatus detrahet quartam ex S. Tre-
belliano, de quo sequitur j. de fideicommissariis haereditatibus.
Et hic notandum est substitutionem hanc iis uerbis acceptam
quandocunque discesserit x. a. b. nostris compendiosam dici
quia sed compendio quotam plura tempora et substitu-
tiones plures comprehendat. Sed nec haec propria
species substitutionis est ut patet ex iis quae dicta sunt su-
periori titulo de reciproca substitutione. Venio ad
speciem tertiam substitutionis quasi pupillarem sed de
qua Imp. §. quaestione hic. Ubi docet parentes posse fi-
lijs et puberibus si mente fuerint capti directe substitu-

ere. Non tamen quosvis sed illius mente capti filios aut fratres
si quidem extent. Iis vero non extantibus quosvis extraneos
et l. humanitatis C. de impuberib. et aliis substituti-
onib. quod insinuat Imp. dicto §. qua ratione his verbis
certas personas. Ut vero pupillaris substitutio
cessat pupertate ita hac quasi pupillaris extinguitur
cessante illo furore, vel mentia amentia dicto tit. /.

Quibus modis Testamenta Infirmentur.

Tit. 17.

Cum testamenta alia ab initio nulla et iniusta sint,
si sit solennia Iuris defuerint vel filius in iis sit prete-
ritus; Alia vero primo quidem legitima sint, sed postea
aliqua certa ratione infirmentur et priori membro hactenus
sit sit dictum, sequitur nunc de isto. Infirmantur autem
testamenta semel legitime facta duobus modis aut sunt
rumpuntur, aut irrita fiunt initio hic. iuncta l. 1.
A. de iniusto rupto &c. quomodo rumpantur dicit Imp.
prima parte huius tit. quomodo fiant irrita sexta parte.
Dicitur vero rumpi testamentum cum in eodem statu manente testato-
re ipsius testamenti ius vitiatur dicto initio hic. Idque sit
duobus modis. Primus est si testator facto testamento
quem sibi in filium adoptaverit, tunc enim iste suus hae-
res testatori quasi agnascitur ibid. quod si verum est
in quasi agnatione sui haeredis multo magis verum
erit in agnatione vera si sit testatori post testamentum

Verè filius nascatur d. l. 1. et 3. ff. d. tit. Bico agnatione
et quasi agnatione post testamentum. Si n. antea nat. quelag-
nati tales sint tunc praeteriti in testamento illud ipso iure nullum
reddunt ut d. sup. de exheredatione liberorum et d. expressa
d. l. 3. Idque est si testator post primum testamentum aliud fece-
rit quod quidem iure fuerit perfectum s. posteriore hic.
Quod verum est primo tamen nullus hereditatem ex sdo testamento adi-
erit ibid. s. sdo, tamen in sdo testamento heres sit scriptus ex
parte aliqua tamen s. sed et signis hic. Tali n. et reliqua
accrescunt tam quia nemo potest cum duobus testatis decedere
argumento l. quaerebatur ff. de testamento militis; quam quia nemo
pro parte testatus decedere potest et pro parte intestatus
ut dictum sup. Verum autem est non posse quem duobus testatis
decedere, ut sic utrumque valeat iure directo. Sin di-
cat testator in posteriori testamento, velle se ut prius quoque
testamentum valeat tunc prius valebit in vim fideicommissi
s. sed et si quis hic. iuncta l. posthumus in f. ff. d. tit.
Et sic heres institutus in sdo testamento directus heres sit
et detractu quarta trebelliana consentit quantum fideicom-
misso, reliqua restituere iis qui in priori testamento in-
stituti fuerunt dictis locis. Sicut in testamento posteriori
perfecto prius rumpto, si n. testator inceperit tamen et non
perfecerit sdum testamentum, valebit adhuc primum s. ex eo
aut hic. Non n. praestat impedimentum quod de iure non sen-
titur effectum c. non praestat de R. D. in 6. Sed aut
testamentum perfectum unum quidquid in suo genere quoteus sic leges
in singulis testatis certas solennitates requirunt in aliis
pauciores in aliis plures ut dictum sup. Neque et eo
rumpitur prius testamentum si testator dicat illud se nolle valere

d. §. ex eo aut. Rõe quia ut cõdita solenniter sunt
testata ita quoque solenniter coram 7 testib. sed eadem oportet
revocari, argto l. nihil tam naturale ff. de R. I.
Verum aut illud nisi testator illum suam voluntatem esse dixerit
coram tribus testib. et inde decennium effluxerit tunc
n. prius testatum rumpitur l. sanximus. C. de testat. Licet
aut sola voluntate non solenniter explicata testamentum rum-
patur, aliud tamen si testator testatum mutat. Cum signi-
dem hoc facto statim illud testatum rumpitur ut videre est
tit. ff. de his qui in testato debent. Vel si testator
haeredes scriptos in testato dicat esse indignos haere-
ditate. Et tunc n. tales ex illo testato nihil consequuntur
sed succedet fiscus nisi testator dixerit, velle se
ut haeredes ab intestato succedant, ut patet ex tit.
ff. et C. de iis quibus ut indignis.
Secundus modus est quo testata infirmantur si fiant irri-
ta quod accidit ubi testatum iure non utiliato ipsius
testatoris conditio et statum immutatur. Ut si v. g. testa-
tor post factum testatum se alteri in arrogationem deferat
vel alias capite sit diminutus §. alias aut hic. Rõe patet
ex dictis quia ut valeat testatum debet quis sui iu-
ris esse et civis Romanus. Et hoc testatum tamen ita in-
firmatur tamen ea cursus beneficio praetoris reconvalescunt
illis capitis diminutionib. cessantib. §. non tamen hic.
Modo testator et cursus voluntatem suam eandem
esse quae fuerit prius declaret l. qui ex liberis §. i. ff. de
bonorum possessione secundum tabulas. Eo n. ipso quod se de-
dit voluntarie in potestatem alterius plane censetur quoque
recessisse a priori suo testato. Unde colligitur si non
voluntarie sed coactus in aliorum potestatem venerit tunc

eum non censeri mutasse voluntatem. quare nec si capitis illae di-
minutiones coactae cessent alia ipsius declaratione opus
est, sed ipso iure prius testatum reconvalescit l. si quis
filio §. poen. ff. de iniusto rupto. Demum §. f. hic dicit
Imp. nec principem litis causa recte hredem instituit uti
nec nuda voce vel alias in perfecto testamento. quod non litis
causa, eius ratio est quia id sit invitiosum neque debet calum-
niae facultas ex principali Maiestate capi teste
Paulo l. poen. ff. de hereditatibus instituendis. Et hinc ipsis
nulli hac actione suam impotentiorem transferre nisi ne-
lit causa caetere toto tit. C. ne liceat potentioribus. quod
princeps nec nuda voce nec testamento imperfecto haere-
ditatem capiat, Eius ratio est, ni ipso textu hic circa fin.
princeps ne hac ll. solutus sit tamen ll. eum genuit vivere
et se ipsum ll. alligatum profiteri ut dicitur l. digna vox
C. de ll. nihil namque tam proprium est Imperii quam ll. vivere
l. ex imperfecto C. de testamentis. Hoc hoc imperatoriam
Maiestatem diminuit cum augetur Maius Signum Imperio
est ll. submittere principatum d. l. digna vox. quod
dicitur autem dicitur hic §. f. principum maioribus suis constitutis
ut colligere est ex d. l. ex imperfecto his verbis sol-
lemnibus Iuris. Legibus n. iuris naturae divini aut
Gentium princeps solutus non est cum in iis eod. modo
se habet cum reliquis subditis de quo indicant
§. hic. C. de inoffiosis testamento tit. 18. §.

Sanctus in officioso Testamento.

TITULUS IO. DECAVUS.

Dictum autem

Dictum antea est de exhaeredatione liberorum et praeteritione facta sed a matre. Cum ergo iure hoc nostro institutionum talia testamenta ronera subsistant inhumanum autem sit et contra officium humanum parentum ita filios excludere, Et dictum est hoc beneficium querelae inofficiosi testamenti. qua testamenta ista rursus rescindentur initio hic, Et hinc colligitur cum hodierno iure testamenta in quibus liberi ita exhaeredati vel praeteriti sunt omnino nulla sint, ut dictum sup. iis querelam hanc non esse necessariam. Quaerat iam aliquis, quis ergo tit. nostri sit usus? Tunc locus est hodierno iure querelae inofficiosi quando filii a patre exhaeredati sunt cum iusta causa una ex 14. quae cum causa non sit vera vel non possit ab haerede scripto probari ita concl. lib. hic. quibus competat querela inofficiosi dicit Imp. hic. institio liberis sed parentibus et quoque fratribus et sororibus si tamen turpis persona a fratre vel sorore fuerit instituta alius non. Ex qua causa hac querela detur dicit ibid. Imp. quia sed parens talis habetur quasi non sanae mentis fuerit. Ratio quod filiis haereditatem iure naturae debitum ademerit. quae requirantur ut competat inofficiosi querela dicit Imp. §. 1. et 2. hic. Sunt autem duo. Primum est ut qui volunt cum intentare nullo alio iure ad haereditatem venire quam v. g. per servos suos institutos vel simili dicto §. iuncta l. d. l. nihil interest ff. eod. Ratio est illius quod cum auxilio et mero imperio munitus est non debet tribui extraordinarium auxilium tecte caulo l. in eod. 1. initio hic ff. de minoribus

Secundum est ut nihil illi relictum testamento qui vult illud per querelam
rescindere. Ubi n. aliquid relictum est, agendum est ad sup-
plementum legitime dicto §. 2. Ubi et ratio additur nam sed
verecundia quae non patitur ut filii facile contra facta parentum
veniant eorum quasi furoris arguant. Fuit non haec
legitima quam debent habere liberi in testamentis suorum pa-
rentum olim quarta parte haereditatis tres unciae sed
§. igitur quartum hic. Et ideo non si pauciores quis liberos
habet quam quatuor legitima est triens sed pars assis
tertia, quatuor unciae sed, si non plures quam quatuor
erit semis sed media pars haereditatis sex nimirum
unciae. auth. novissima C. hoc tit. Debuit quoque olim
aliquid relictum fuisse quocunque et titulo ut non taretur
querela d. §. 2. et d. §. igitur. quod rursus illgendum hoc
iure institutionem et C. iure signitatem auth. filio con-
petit querela quicquid est relictum illi sit si non fuerit relictum
titulo institutionis §. aliud quoque auth. ut cum de appel-
latione cognoscitur. Nec refert sed filius pater in vivis
adhuc promiserit se testamentum in quo institutus non est im-
pugnaturum. Poterit n. nihilominus eo mortuo contra-
venire l. si quando §. illud C. hoc tit. Secus erit si
post mortem patris semel testamentum filius eius approbasset
tum n. amplius approbare l. parentibus C. eod. nisi
nomine tutorio approbasset cum n. adhuc suo nomine pote-
rit reprobare. §. si tutor hic. Ratio est quia tutela est munus
nostrum; non quoque tutori illud in rebus suis potest obesse: Unde
requiritur si quis ut advocatus vel procurator patris testamentum
approbet illum postea non posse suo nomine illud amplius impug-
nare l. si initio ff. eod. Non n. advocatio vel pro-
curatio munera sunt nostra sed voluntaria.

De Haeredum qualitate et Differentia. I.

Tit. 19.

Duae sunt hujus tit. partes. Prima docet Imp. quotuplici in differentia haeredes sint. Ita quot modis haeredes ateant. Ad primam quod attinet haeredum triplex est differentia; alii sunt nostri, alii sui et nostri, alii extranei initio hic. Necessarii sunt servi proprii testamento bonorum sui haeredes instituti d. initio. Quod verum est primo modo ex testamento famuli sui servitutes libertatem accipiunt. Hoc enim cogi a bono servus potest ut haeres sit qui alienae quam a suo bono libertatem consequitur Paulus ff. l. si servus ff. de haeredib. instituendis. Ideo verum est modo et tempore mortis testatoris servus eius bonorum fuerit. Sin tamen servus eius esse deserit nostrum haeres non erit s. caeteri infimi hic. Quod autem rursus beneficium habent servi ita nostri haeredes facti, et quae sit ratio cur domini servos suos instituere soleant. Quia cur dicantur haeredes nostri docet Imp. d. initio hic. Sui et nostri haeredes sunt filii vel nepotes in potestate modo tamen res nepotis, alii potestate patria non procedant s. ibi. Ubi Imp. et subiungit quare sui dicuntur et quare nostri in fine, et hoc addens benevolentia praeteritis esse immutatum ut sic filii non amplius sint nostri sed possint simulant et abstinere haereditate patris ubi nimirum illuminat eum debitis esse nimium gravatum. Extranei haeredes sunt omnes illi qui non in nostra potestate, ut filii emancipati in testamento patris vel omnes omnino filii in testamento matris d. s. caeteri hic. Possunt autem hi adire haereditatem vel non; semel non adi-

tā nō pūt iterū repudiare quidem cū semel repudiatā rursus
pūt adire d. to C. §. extraneis hic. iuncta l. 4. C. de
repudiāda vel abstinenda hæreditate. Eo ipso nō quod
semel adierūt statim tenentur oībus onerib. hæreditariis
et ultra vires hæreditatis l. 4. C. de repudianda
vel de iure deliberandi l. si bonis. Quod verū tunc
eēt difficile C. durū ipsis hrdtbus in tultū ijs po-
stea ē tempus deliberandi quo sz liceat ijs vitare an
cōsultū sit adire vel nō adire hrdtem d. §. extraneis
hic. Quod tempus si ab Imperatore eēt petitū ē unius
anni si ab alio quovis Iudice novē mensiū l. ult.
§. et hæc quidem C. de iure deliberandi. quia nō
ita deliberādo nec adeundo statim hrdtem contingebat
sæpe credita perire vel aliquē hrdtis partē deterio-
rē fieri, dedit tantē Imp. adhuc melius remediū ut sz
statim quid adire hæreditatē poīt facto inventario
rerū hæreditariū §. sed nrā hic. Debet aūt hūs inven-
tarij initiū fieri intra 30. dies post aptū testatū, et
postea intra 30. alios dies perfici. d. l. ultā §. sinaūt
dubiū. quo to et reliqua nrīa ad inventarij confectio-
nē tradunt. Ita nō conficiens inventariū inter cætera
bnfia hoc imprimis hbt, q sz hæreditatē adierit
nō tn tenentur ultra vires hrdtis d. §. Sed nrā hic
iuncta d. l. ultima. Quibus et quot tpbus cū extraneis
debet eē tstāti factio, et quō hic accipiamus tstāti
factionē nō sz actiuā tm sed et passiuā clare satis
dōt ipse Imp. §. ni extraneis cū §. seq. hic. Quibus
denique modis hrdtem adiri dōt §. f. hic. verbis sz
nuda volūtate quidquid dicit se hrdem eē et facto quidē
nimirū agit aliqd ut hæres. Et hoc modo et surdi et muti
adire hrdtem pūt d. to in fine. §.

De Legatis.

Titulus Vigesimus, Tertij Libri.

Post materiam testamentorum recte tractari de legatis dicit Imp. hic initio: Relinquuntur enim testamentis non hereditatis tantum tit. Universali, sed et legatum titulo singulari. Quid autem sit legatum dicit Imp. §. 1. Est donatio quia meram liberalitatem, et burrhum continet nullumque onus et damnum ex sui natura sit admixtum l. si hereditatem ff. mandati iuncto §. si res aliena ii. hoc tit. Est a defuncto relicta ut distinguatur a donatione inter vivos de qua dictum sup. tit. 7. Est ab herede expectanda ut excludatur donatio mortis causa que plerumque ab ipso donatore expectatur ut est dictum sup. quod modis olim legatum relinquebantur dicit Imp. §. 2. hic quod omnes §. 3. ad unam et eandem rationem revocat, ut sic nihil amplius inter sit quo et quibus verbis legata relinquantur non simpliciter enim legatorum una sit natura quod verum est de singulis generum, non de singulis generibus. Sunt enim alia genera legatorum aliis favorabilia ut v. g. libertatis causa vel pietatis &c. In quibus autem minime legata eandem naturam habent subdit Imp. d. §. 3. Ut sic pro omnibus legatis tres actiones competant legatariis. Prima est actio personalis contra heredem ipsum ex quasi contractu sic. Ratio. Eo enim ipso quod adit heres hereditatem quasi contrahere cum legatariis censetur de expectandis legatis ut dicitur nisi §. heres quoque de obligationibus ex quasi contractu.

Secunda est actio in rem quae quemcunque rei legatae possessorem statim non a morte testatoris legatarius sive legati factus est etsi illi nondum sit traditum l. a Titio ff. de furtis. Estque illud hic singulare, regulariter non dominium non transfertur nisi re quoque tradita, ut dictum sup. lit. primo huius libri. Ut autem legatarius sic statim sive fiat ipsum rem est modo res legata sit pure certa et in specie non in genere aut sub gratia aut alternative secundum §§. hic.

Tertia actio est hypothecaria quae tantum legatario ad reliquas res defuncti quae tacite omnia inter se aequiparavit, ita quoque aequiparata voluit legata fidei commissis §. sed non usque hic quod illegitimum est quoad effectus actionis sed eadem et similia quae dicta l. 1. C. in omnia de legatis. quoad formam non adhuc differunt cum legata a defuncto relinquuntur fideicommissa non ab herede et per manum hereditatis ut dicitur latius in f. de singulis rebus per fideicommissum relictis. Venit hinc Imp. ad haec quae legari possunt vel non possunt. Primo autem legari possunt res omnes sive propriae testatoris sive aliorum modo testator testator scivit alienas esse quod probandum est ipsi legatario tanquam actori §. non solum hic. Ubi et ratio additur cur si putaverit testator rem suam esse nec fuerit, non valeat legatum quia sed si scivisset non erat legatarius. Unde sequitur si coniectura sit nihilominus legatum fuisse si sed gratuito legaverit tale legatum subsistere l. cum alienam C. hoc dicit.

Ubi non valet rei alienae legatum uter eam emet an haeredem an legatarius? Respondet Imp. dicto §. non solum emptio

nē incumbere hrti si quitē uentere uelit is cuius ea res
fuerit: Sin minus ad rei legatae actionē tenebitur moto
aestimationē recipiat alias ipso nō ualebit legatū ut
si u. g. legetur Campus Martius d. to. Ut aut haeres rem
alienam ita legatam debet emere, ita quoque rem aliis obli-
gatam retinere tenetur, nisi aliud uoluerit testator uel
ignorarit obligatā fuisse tunc n. retinet retinet
legatarius moto post retemptionē aliquid illi maneat
superfluū §. sed et si rem hoc tit. iuncta l. si res obligata
ff. de legatis 1. quid si aut rem alienā legatā sibi le-
gatarius in potestate emerit an nihil omnino eo mortuo
ad legatū aget? Rndet Imp. §. si res aliena eū nihil
omnino ptiū legati consecuturū. Secus si illa res ipsi ex
legato aut donatione obuenisset p rōem ibi iuncto §.
si uni fundus hic. Nihil aut refert an testator rem
legatā putauerit eē alienā si tū sua sit (qualet n. ue-
ritas) opinioni atque ideo simpliciter tale legatū ualet
§. si quis rē suam prius legatū postea in aliū transfe-
rat, moto id nō fecerit aīo adimendi legati §. si rē
suam hic. quod aut testator legandi adimendi aīo
legatū in aliū transtulerit tit. oneroso ex aliqua
necessitate. Si uero uel donatione ex quocunque cau-
sa uel alio aliquo tit. sine necessitate alienauerit pro-
bandū ē legatario testatorē noluisse hoc ipso illi le-
gatū adimere, l. rem legatam ff. de adimendis legatis
l. fideicom. §. si rem ff. de legatis 3. Pluribus res
una legata uno legatorū deficiente tota fit alterius.
Pluribus uero legatariis in legato concurrentib. habebunt
singuli illud pro parte dimidia sic Imp. §. si eadem res

hic ubi uitere e exempla coniunctim et disiunctim legatorum
Accipienti aut hic coniuncti et disiuncti sunt q resultat
coniuncti ut in exemplis ibi. Si n. disiuncti refuerint
v. g. Si dicat testator Titio et Sempronio fundum
ex aequis partib. do lego uel Titio et Sempronio singulos fundos do lego, tunc alterius de
cedentis pars alteri non accesset quia sic singuli ad
diuersas partes sunt vocati l. i. ff. de usufructu
accrescendo l. cum oi §. quib. ff. de legatis 1° posse
legari debitori liberatione non uero creditori debitum
nisi aliquid plus sit in legato quam debito dotis Imp.
§. si quis debitori cum §. sequenti hic. Ratio e quia de
bet legatarius aliquod commodum ex re legata capere
et hinc valet quoque legatum dotis a marito factum
uxori. Licet tamen n. antea tot sit uxoris, tamen non
semper ad eam mortuo marito statim pt agere nec et
in solidum sed in quantum facere mariti sui haeres pt §.
Sed si uxori hic iuncta l. unica §. cum aut Co. de rei uxo
riae actione et l. et filios ff. soluto matrimonio. quae etiam ces
sant si dos fuerit legata d. §. sed si, ut ante valeat
legatum dotis debet eam testator certo definire qualis
et quanta fuerit sive ea numerata marito sit sive
non sit d. §. Sed si uxori in fine. Circa §. si res legata
hic ubi dicit Imp. rem legatam si sine facto haeredis
perierit legatario perire ntndz e hoc verum est si spes
aliqua sit legata v. g. Titius nos certum vini.
Si n. in genere legatum quid sit v. g. seruus uel uas aliquo
boni vini, tunc uno tz seruo uel uase pereunte tamen adhuc
firmum manet legatum in aliis. Ratio e quia tz spes interire

pot̃ ꝙng tñ mag̃ intert. l. mundi in fin. ff. de petit
hered. legata cũ partu ꝙ ancilla moritꝰ tñ adhũ partꝰ
legat̃ manet d. signid ancillã hic. Rõ
quia partꝰ ꝙ
sup̃uenit ẽ ab ancilla non separat̃ ꝙ modũ ancꝰ sequit l.
si ancillam ff. de legat̃ i. iunctꝰ ꝙ impuber̃ fundꝰ de rep.
dimissꝰ seq̃ fetꝰ cũ pondꝰ nec fundꝰ nec mancipia
nec fundꝰ cũ instrumento legat̃ d. d. signid ancillã.
Q. hic signifer̃ ẽ ancꝰ alterꝰ alterius ita ut̃ ꝙ
ꝙ ꝙ fundꝰ ablato tollit l. 2. ff. de pondꝰ legato in fin
l. cũ principalis ff. de R. V. plus a. ẽ si fundꝰ
instructꝰ legat̃ ꝙ si legat̃ fundꝰ cũ instrumento
nec instr̃ ẽ l. ꝙsitꝰ d. si fundꝰ ff. de fundo instructo
legato. quale legatũ sit ꝙstandum Q. dicitꝰ ostensꝰ
parat ex d. ꝙ. ꝙd et d. si pondus hic. quoñ hi ante fenꝰ
ẽ, cetera legata a die mortis testatꝰ et ꝙnulla tñ fiũt
cint ꝙstanda. quinquid ex post mortẽ legato
nec accrescit nec decrescit ill legatario nec venit ad
ostensꝰ quia ꝙ statim a morte testatꝰ dñi rei legati
tur fundꝰ ẽ, alij ita omne ꝙnulũ ad cũ spectat l. pignꝰ.
Q. de pignorat̃a actione. Vñ dat exceptionẽ
imp. d. ꝙ. si pondus ni legato ꝙ pondo ipsi semꝰ fuꝰ
remissꝰ illud n. cedit ab alita hereditate, et quid
ulterius illi pondꝰ accessit. Rõ
quia et libertꝰ
legata nõ cedit nisi ab ita hereditate l. unica ꝙ. liber
tatũ Q. de caducis tollendis. Debet ꝙ et tenꝰ pig
ostensꝰ pondus aliud n. ipsi heredi aug̃ nõ semꝰ
remissꝰ. Non ut tm̃ corporale sed et incorpo
rales legum pessꝰ V. c. debita dat fus. ꝙ. tam
uit. Vñ ꝙ actionẽ omnes hereditatũ dñꝰ nõ
legatarij debet hanc tut legatario actionem

suam cedere et sic postea legatarius debitum illud petet ibid.
Si vero haeres nolit illi cedere actionem suam tunc tamen legata-
rio utilis actio tabitur ad illud debitum l. ex legato C. hor-
tit. Uter debeat eligere quando aliquid alicui generaliter
legatur haeres an legatarius bene docet Imp. §. si generaliter hic.
legatarius sed non haeres. Nisi hoc testator ex ipsis dixerit
vel ex eius verbis illud colligi posset. Debet vero hoc casu
legatarius iste rem meliorem eligere nec optimam nec pessi-
mam l. legato generaliter ff. de legatis primo. Loquimur autem
hic de legato generis v. g. servi donec p. sine ipsis
aliqua legata sit v. g. si plures stichos habens, stichum
leget, tunc electio haeredis est legatarii. l. si quis a filio
§. si quis plures d. l. i. Quod autem dixi rem meliorem
a legatario esse eligendam, id verum est nisi legatum sit
optionis de quo Imp. §. optionis hic. Tunc enim et
optima eligi poterit l. 2. ff. de optione legata. Et
hactenus de rebus quae legari possunt, nunc venit Imp. ad per-
sonas quibus possit legari §. legari autem hic. Ubi docet Imp.
primo ijs solis legari posse quibus cum testamenti factio est
passiva sed, vel qui testamento haeredes instituti possunt. Et
de his dictum sup. de haeredib. instituendis. Inde dicit Imp.
in certis personis non potuisse legari olim, nisi incerta
esset ex certis quoniam et soluta in certis eius personis ab iste
non repetebantur §. incertis cum trib. sequentib. hic. Sed ad
Imp. postea corrigit ut sed valeant legata et incertis
personis relicta, modo tamen aliqua ratione postea servari possint
§. sed ne tamen hic. Valet similiter quoque legatum sed
testator in nomine proprio sed erraverit, aut simili ali-
qua ratione. Siquidem hic, modo tamen gestet de persona ibid.

Secus est si erret in nomine appellativo. V. g. sumendi le-
gare volens legat supellectilem, tale legatum non valet
l. 3 et gloss. de corpore et voluntate testatoris l. signis
fundi initio. ff. de legatis 1o. Ratio est quia talis non sane-
mentis fuisse censetur ibidem verbo stultius. Ut autem er-
ror nominis, ita nec falsa demonstratio legatum vitiat. §.
hinc proxima hic. Ubi aliquot eius vitare est exempla
quidem nec falsa causa legatario obest §. longe magis
eod. Ubi additur secus esse in gratia legata abiecta. Etiam
n. vere impletum esse oportet ut legato locus sit, et sic
bene notanda est differentia inter causam et gratiam illa n. praeteri-
tum tempus maxime respicit hanc semper futurum. Ut autem fal-
sa causa legatum non vitiet, id verum est nisi haeres pro-
bet testatorem tantum ab illa causa legasse nec alias fuisse le-
gaturum l. cum tale §. falsam causam ff. de conditionibus
et demonstrationibus. Et non haerede instituto non recte servus
eius pure legari, bene ab haerede instituto servo pure le-
gari, domino posse, clare docet Imp. §. an servo hic. Ratio
prioris est quia qui servo legat domino legat non autem potest
idem esse haeres simul et legatarius l. legatis iis §. 1.
ff. de legatis 1o. Ratio est posterioris in ipso textu d. §.
1. an servo quia sic multis casibus dominus et non esse haeres
Et sic solum legatum consequitur. In legatis non amplius
ordine spectari sive post sive ante haeredis institu-
tionem relinquantur praeterea et post mortem haeredis
aut legatarius recte legari posse perspicue docet Imp.
§. ante haeredis cum §. sequenti hic. circa §. finalem hujus
tituli notandum est, olim ne poenae nomine legari potuisse

q. Imp. et ibi immutat, nisi poena sit ut facto iure impossibilis aut alias proprosa, tales n. nec hodie subsistunt d. to. Manebit q. talegatum purum poenis ictis reiectis l. unica C. de his q. poenae noie. Vr aut poenae noie legari quando haeredem testator mulctat si aliquid faciat ut non faciat ut legatum aliquod praeter alteri ut uidere est q. exemplis patent ibi.

De ademptione Legatorum.

CAPVT VIGESIMUS Primus.

Ut est supplex huius tit. Inscriptio, itaque duo dicit in eo Imp. Primum est quomodo legata semel data rursus auferantur mitio hic ubi illud docet exemplis.

Notandum aut ita rem legatario ademptam remanere tunc apud haeredem et quidem cum onere si quidem aliquid habuerit adiunctum, l. si adimendo ff. hoc tit. Secundum est quomodo legatario uni legatum ademptum rursus transferatur in alium d. to. in fine hic. Consequenter haec translatio legati facta est cum eod. onere et iisdem qualitatibus. Sub quibus priori legatario aliquid iam adimitur fuit relictum, nisi aliud dicat expresse testator l. legatum sub gratia ff. eod. Et haec ademptio legati semper subsistit licet translatio nullum habeat effectum si nimirum incapax ille legati sit in quem transfertur l. etsi transferatur ff. eod. Praeterea motus expresse adimenti legati sunt et alii quidem quibus auferuntur tacite et ex sola voluntate presumpta ipsius testatoris &c.

Si capitales inimicitiae ortae sint inter testatorem et legatarium l. si quis ita ni fine eod. Si gravis iniuria illatae testatori sit a legatario sine ante sine post mortem illius l. poen. §. poen. eod. Si testator minimis rem unius legatam alii donaverit vel sine necessitate ex alio aliquo contractu alienaverit l. rem legatam eod. ut dictum sup. Si legatarius ante testatorem mortuus sit l. unica et §. cum triplici C. de caducis tollendis et hoc quoque dictum sup.

De Lege Falcidia.

Tit. 22.

Lata haec lex est a Falcidio tribuno plebis temporibus Augusti contra voluntatem quidem testatorum, sed tamen in eorundem favorem et gratiam nec sine haeredibus morientes quod olim apud Rom. ignominiosum erat initio hic. Volebant si quidem haeredes adire haereditatem ex qua nihil huius sperarent legatis exhausta ibid. Huic difficultate succurrere olim voluit jo. l. Furia cavens nimirum ne cui liceret ultra mille asses legare. Sed lex Voconia statuens sed ne cui plus legaretur quam ad haeredem perveniret. Sed neutra harum ll. sufficiens fuit teste ipso Justiniano hic, quia nimirum potuit quis pluribus legare, et singulis mille asses, vel plurimos haeredes instituere, ita ut nihil vel parum nimis singulis haeredibus obveniat. Lata ergo tandem lex ista Falcidia quae plane omnem difficultatem tollat statuens nimirum ut non ultra totrantem totorum bonorum id est quasi unius legare liceat, sed semper apud haeredem quarta pars rema-

neat, d. initio iuncta l. i. ff. eod. Habet aut lex falci-
die locum in singulis hrdbus ut sz quisq. eorum suae part.
in qua haeres institutus e quarta salvam habere debeat §. i.
hic. Quo aut sint computanda bona haereditaria, an
pro ut fuerunt tpe facti testati, an tpe mortis
testatoris, an n° aditae haereditatis, dat Imp. §. quantitas
hic. Tempus sz mortis testatoris ee spectatum non conside-
rato si post mortem aliquid haereditati accesserit vel de-
cesserit ibid. ubi id tacetz exemplis. Ratio e quia le-
gata cedunt a morte testatoris, quo et illius tpis e com-
putanda haereditas. quid si aut post mortem testato-
ris ante aditam haereditatem tm bonis haereditarijs de-
cedat, ut nihil haeredi relinquatz? hoc casu illud dat
consilij Imp. legatarijs ut cum haerede pacisceantz de mi-
nori aliqua parte accipienda quam ijs ex l. Falc. com-
petit. Alias haeres vellet adire haereditatem et sic consequentz
ceiderent legata d. §. quantitas in fine hic. Non
adita n. ex testato haereditate nihil in testato relictum valet
l. eam quam C°. de fideicommissis. In §. fin. hujus tit. dat
Imp. q sint detrahenda ante deductionem Falcidiae
D. g. ar alienum funeris impensa p. aeris alieni prius
detraherti ratio e quia detrahitz Falcidia ex bonis haere-
ditarijs, bona aut illquatz deducto aere alieno l.
sub signatum §. bona ff. de Verborum significatione.
Quod funeris impensa deducatz eius ratio e quia debitum
hoc e privilegiatum omnia alia debita praecedit l. poen.
ff. de religiosis et sumptib. funerum. Quo sit aut
facienda haec detractio ex l. Falc. clare dat Imp.

§. f. hic. habet q° ex tit. hoc nro, detrahi ex legatis
quartam, q utrum e verum ee regulariter, sunt signidem
singulares aliqui casus, quibus, quibus legata soluta sunt
praestanda a milite ut si testator prohibuerit, neque de tra-
heretur ex legatis, ut si haeres no fecerit inventarium cum si-
milibus. q tale videre e apud bb. hic.

De Fideicommissariis Haereditatibus.

Titulus 23.

Dictum hactenus e no nisi de haereditatibus directo relictis
ab ipso sz testatore haeredi. Nunc seqtur de haereditatibus
q no directo ab ipso testatore haeredi sed obliqne ab hae-
rede et per manum haeredis fideicommissario relinqtur. V.g.
Rogo te Lucii haeres esto, ut haereditatem restituas Caio
Dicitur aut haeres ita gravatus restituere fiduciarius
sz aut simpliciter haeres. Cui no haereditas restitu-
itur dr fideicommissarius. Nunc ut textum ipsum br pcur-
ramus initio hic dot Imp. lz olim fideicommissa debita
fuerint, paulatim tn ijs maius robur datum ee Hanc tamen
de illis et praetoris Jus dicere coepisse. Non pone relinq
fideicommissa nisi prius haeres aliquis sit institutus do-
cetz §. jo hic. Ubi et addit Imp. quo relinq ab hrde
fideicommissa point totius sz haereditatis vel partis ali-
cuius pure vel sub gdoe vel ex certo die. quod ultm
hic in fideicommissaria hrdte singulare e. Sed in directu n. hae-
reditas ex certo tpe dari no pt, ut dictum sup. tit. de hae-
redib. instituendis. Inde incipit Imp. docere de actio-
nib. haereditariis, quibus et signos dentz, idq quatuor
§is seqq. Et primo qdem oes actiones no haeredi sed fidei-

com: et in fideicommissarium dabantur ex S. C. Trebell. de
quo §. restituta hic. Deinde ex S. C. Pegasiano hrdi
restituere granato quarta pars hrdtis gessu e. Cui
et in quem pro rata et actiones hereditarie competebant
si tu intercessisset de eo, inter illos stipulatio §. sed
quia hic. Tandem Imp. hoc stipulationis necessitate tol-
lit statuens ut quoquo quis granatus sit hrdtem
restituere semper illi quarta pars hereditatis salva
maneat actionis. simplex competentis. heredi et fidei
com. singulis et insingulos pro rata. Quod si heres
quartam partem nollet retinere, tum nullum et illi com-
modum vel incommodum incineat. Debeat tamen nihilo-
minus hereditatem adire aditamque fideicommissario re-
stituere §. sed quia hic. Ut aut heredi et in hrdem
pro rata actiones dentur id verum e. Sive iure ipso hec
pars + hrdtis illi obvenerit, sive a testatore in
parte aliqua fuerit institutus. Si n. res tm singula-
ris. V. g. fundus hrdi relictus sit reliquaque fuerit ro-
gatus restituere talis illam rem sine ullo onere habe-
bit §. si quis una hic. Ro quia talis heres to lega-
tarii habetur. Legatarium n. nullum onus hereditarium
sequitur, ut dictum sup. Et hec de fideicommissis titulo
relictis. Posse autem quoque ab intestato id non facto
titulo relinq. dicit Imp. §. Ipsterea hic. Ubi addit illud
secus fuisse olim in legatis q. sz non nisi titulis olim
relinquebantur, Et hec poterat esse dubitandi ro quare
et fideicommissa non nisi titulo relinq. posse viderentur
Posse et a fideicom. fideicommissum relinq. subiungit
Imp. in f. d. §. ipsterea. Talis n. restituere ita rogatus

quartam non detrahit quia non tantum haeres restituere est
rogatus l. si patroni §. q fideicomiss. ff. ad SC. Trebell.
Nisi prior haeres gravatus non detraxisset quartam idque
ante donandi eam fideicom: tunc si quidem hic recte eam
detrahit l. ja §. denique ff. eod. Tantum §. fin. hic.
dicit Imp. illi qui negat fideicom. a se relictum esse non
obstante quod fideicomiss. non legitime relictum fue-
rit tamen illi iuramentum posse deferri, et si nolit iurare
cogendum esse ad fideicomissi praestationem. Cuius ratio est
quia semel negavit. Et hinc et si postea fateatur
fideicomissum relictum esse, sed neget legitime relictum
fideicomissum nihilominus praestabit ni fine ibid. Idque
ni poenam mentiri: quod si quis ab initio fateatur
a se fideicomiss. esse relictum sed neget legitime relictum
talis si probabit non fuisse legitime relictum, illud fideicom-
issum praestare ratio non tenetur uti nec praestitum potest repetere,
l. si veritas iuncta l. 4. C. de fideicomiss. /.

De Singulis rebus per fidei-
Comissum relictis
Tit. 24.

Post fideicomissa universalia, recte nunc Imp. pergit
ad particularia quorum exempla et quo relinquantur
videre est initio hic iuncto §. f. ni fine. C. eod.
Quorum autem rerum fieri possint fideicomissa docet §.
jo eod. Quae sunt sine suae sint sine aliorum, modo
tamen sciverit esse alienas. Idem distinctionem datam sup. 1
§. non solum de legatis. Bene vero notat Auct. d. §. i. non

posse aliquem gravari, ut plus restituat quam ipse percepit
nec ni plus quis exerari debet, quam fuerit honoratus
argto l. 1. §. si is qui. ff. ad S. C. Trebell. De liberta-
te poe enim et p fideicomissum relinq sive servo proprio
sive alieno dot Imp. §. poenitentia et ultio hic, et tales
servi sunt liberti haeredis p cuius sz manum manumittuntur
Ubi q directe manumittuntur liberti sunt testatoris d.
locis et hic dicuntur isti orcini, quasi servi defunctorum
vel plutonis, pro ut videre est apud Ob. hic. /.

De Codicillis.

TITULUS VIGESIMUS QUINTUS.

Quidam fideicomissa ita et codicillos paulatim viros
accepisse dot Imp. initio hic. Ubi et rationem intro-
ductorum codicillorum addit In magnis siquidem
peregrinationib. non poterant semp omnia testatorum
solemnia exstari, v. g. 7. testes, Cives Romani
adhiberi, uti dictum est sup. requiri faciebant quo co-
dicillos. Et hinc dicti sunt Codicilli, quia sz
parvi quidam et minus solennes Codices erant quibus
aliquid p ultimam voluntatem relinquerent. Rot aut
quibus Codicillos facere q testatum pot. Ut et
vice versa q testatum facere prohibetur, idem quoque
prohibetur facere codicillos l. divi §. codicillos l.
confirmatur §. codicilli ff. de iure Codicillorum.
Et hi plerumque codicilli ni scriptis relinquuntur valent

tu et relicti sine scriptis, ut colligitur ex l. f. in fine C. eod.
Modo quinque testes utrobique interfuerint, et si in scriptis
facti sint codicillis quoque testes subscripserint ibid. pone
vero codicilli vel facto testamento vel ab intestato relinq.
§. i. hic. Praeterea et ante vel post testamentum nec requiritur
ut testamento confirmati sint modo non sint revocati
ibid. iuncta l. si quis cum in f. A. eod. quod olim secus
fuit ut videre est d. §. i. initio hic. et l. ante tabulas
A. eod. quib. codicillis relinq. possit vel non traditur
§. codicillis hic, ubi docet Imp. codicillis directam
hereditatem nec dari nec adimi posse, bene vero fideicommissariam.
Ratio secundum Imp. Const. ut quidem nomina diversa testamentorum
et codicillorum sint, ita quoque convenire ut diversa eorum
vis et potestas foret, l. si idem C. eod. Papinianus vero
l. ppr. mang. A. eod. hanc eius rationem dat, quia sic absen-
dum sit codicillis qui per testamentum confirmati sunt ipsum
testamentum rursus confirmari. Quod fieret si in iis haeres
instituti posset qui datus est testamento. Et haec ratio olim optima
erat cum nimirum codicilli confirmatione testamenti in-
digerent. Hodie vero id amplius non esse verum iam dictum est.
Atque ut hereditas directo codicillis dari ita nec quis
iis directo substitui potest d. §. codicillis in f. Ratio est quia
haec substitutio est sua institutio ut dictum est sup. Neque
fere heredi testamento dato in codicillis conditio constitui
potest d. to. vti nec sub conditione heredi testamento instituto con-
ditio ista codicillis potest auferri per eandem rationem secundum Sab.
hic. Ex a. haeres dari codicillis non possit, potest tamen
in codicillis declarari modo testator id in testamento dixe-
rit v. g. quem in codicillis postea heredem dixero

hæres esto. Talis si quidem hæres censetur datus testamento non
codicillis l. asse ff. de hæredib. instituend.
§. f. Hic duo continentur singularia in codicillis. Pri-
mum est quod plures quis possit codicillos facere ut
unus per alterum non tollatur, nisi id expresse dictum sit, quod
secus est in testamentis dictum quoque sup. Secundum est, quod
codicilli nullam solennitatem ordinationis desiderent.
Licet n. quinque testes in iis requirantur nihil tamen interest
an rogati sint vel non, an mares an foeminæ, an li-
beri vel peregrini. Hæc clausula codicillari non abs-
que unum quoque verbum adiunxero, eam sed in certo testamento
hunc effectum producere, ut testatum aliqua solennitate
deficiat, illud tamen nihil omnino sustineatur nisi in co-
dicillorum ut sed hæres non sit hæres iure directo sed
per fideicommissum tunc, cui nimirum hæredes legitimi
ab intestato detracta prius Trebellianica restituere
debeant reliquum detrahentem l. ex ea scriptura quæ
testamentum facere. Quæ clausula si abiecta non fuerit testamentum
nullo modo subsistet l. ex testamento C. de fideicommissis.

Finis huic Libro felicissime impositus est
in privilegiis SS. Philippi et Jacobi. Die 10
Mensis May. 1.

Litus acta probat, careat successibus opto
Quæ ab eventu facta notanda putat. p.

Institutionum seu Elementorum D. Justiniani Sacratissimi Principis.

Liber Tertius.

TITULUS PRIMUS.

De Hæreditatibus quæ ab Intestato deferuntur.

Cum dupplex sit ratio devolvenda ad eos hæreditates, ut testamento quia testamentaria dicitur, ut ab intestato quia legitima. Idem l. 3. et 8. ff. de petitione hæreditatis et de priori iam libro superiori satis dictum sit, quia sed et primo consiteratum venit fructus. V. g. moritur quis ab intestato succedunt quamdiu locus esse potest testamento l. quamdiu. ff. de R. J. recte nunc Imp. hoc lib. venit ad rationem. Quanto autem quis intestatus decedere censeatur, dicit Imp. initio hic. Accipitur enim hic intestatus non illetum qui testamentum non fecit, facere tamen potuit, aut cuius testamentum factum aliquo casu vires habere desiit, sed et qui omnino facere testamentum non potuit ut est impubes furiosus p. l. 1. §. plane ff. de legitimis. Quo ordine ab intestato succedatur dicit Imp. § 1. hic. Primo sed venire suos hæredes, qui sed in potestate fuerunt defuncti ut sunt filii, sive naturales sive adoptivi, sive primo sive sub ulteriori gradu, ut nepotes p. sive nati, sive adhuc posthumi, sive masculi sive feminæ

quis dicitur intestatus decedere?

quibus primum ab intestato hæreditas defertur?

sive ex masculis sive ex faeminis descendentes, sive in urbe Romana sive capti fuerint ab hostibus sive ex iustis nuptijs nati, sive per curiae dationem, ut subrogatus mirum legitimi fuerint facti dicto initio et §. hinc i. et toto hac tit. modo tamen proximi et fuerint in potestate V. g. filij ut proxime succedant V. g. nepotes filijs mortuis et emancipatis §. ita demum §. finali et §. cum filius hic ubi docet tales nepotes in stirpe succedere non in capite, id illorum sed plures sint non tamen singulos singulas partes accepturos, sed eos simul eiusdem stirpis successores in portione patris sui. Adoptivos tamen hic illos intelligere debemus qui se in arrogationem dederunt extraneo vel adoptati sunt a persona non extranea, tales n. hic sui haeredes existunt, successionemque patris naturalis amittunt. §. si hic. quam tamen successionem Iure Iustinianeo recipiunt si rursus ab arrogatore vel adoptivo patre fuerint emancipati, sive vivo sive mortuo patre naturali §. sed ea ratio hic. Quod olim secus fuit ut videre est ex d. §. at hi in f. Cur dantur sui haeredes intelligitur ex §. sui a. hic iunctus in suis ff. de liberis et posthumis, quia sed non videantur acquirere haeredem per mortem patris sed eo et vivo quodammodo domini fuerint sicque continuetur in ijs potius dominium quam ut aliquis iuris de novo acquirant. Et hinc tales quinque ignorantes haeredes fiunt d. §. sic aut. Et olim et inviti haeredes esse cogebantur, ut dictum sup: de haeredum qualitate et differentia, unde nec sui haeretitatem adire sed illi se immiscere dicuntur. Et si eam nolint acquirere non dicuntur repudiare sed ea abstinerent uti ex l.

Quinam adoptivi post ab intestato succedere.

3. §. suo. et l. etiam §. 1. ff. de minoribus. Et haec de suis pri-
mo tamen venientibus. Cum emancipatos excludentibus. ita ex-
tinebant Jure Veteri §. emancipati hic. quod primum
ipsorum moderatus est, dans ijs portionem ibid. postea
Jus. nostrum omnem planè differentiam inter suos Cum emancipatos
sustulit, statuens ut eodem modo primi statim or-
dine succedant, auth. de suis et legitimis successi.
quod verum est de emancipatis a patre naturali, Ab arro-
gatore n. emancipati in successione arrogatoris ni-
hil iuris amplius habet §. minus quo hic. /.

De Legitima Agnatorum Successione.

Titulus Secundus.

Post descendentes ex l. 12. tab. vocantur agnati qui sunt agnati qui sunt
per virilem sexum nobis sunt coniuncti initio hic. sive
masculi fuerint sive foeminae §. caeterum in f. C. eod.
sive naturales sive adoptivi d. initio. Veniunt autem inter
hos agnatos illi tantum qui proximi sunt, et hi ulterio-
res excludunt nulla habita repraesentationis ratione Jure
quidem veteri ibid. §. si plures eod. quando autem quis dicatur
proximus dare debet Jure. Jure §. proximus hic. Hoc refert
an agnati isti et longissimo gradu absint. Successio n.
nihilominus ab intestato modo nullus alius agnatus illos
praecedat d. §. caeterum initio eod. Uno vero agnatorum deficiente
qui prior gradu fuit in eius locum succedit is qui proxi-
me illum inter agnatos sequitur quod olim et non ita fuit

§. placebat eod. Tandem §. finali dicit Imp. et non ipsa fiducia filijs emancipatis patres succedere. Quod olim et secus fuit. Necesse n. erat ut contracta fiducia pater emancipasset filium si vellet illi succedere. Et tunc succedebat si nulli fratres defuncto filio extarent sdm l. 2. C. ad S. C. Tertullianum.

Contra a. hic dr fiduciaria in emancipatione quando hoc agr ut post trinam emancipationem filius nauli patris remancipetur ut is eum tunc manumittat ex eaque manumissione illi succedat, teste Caio instit. suar. lib. 1. tit.

De S. C. Tertulliano.

Titulus Tertius.

Quid sit Senatus Cons. Tert.

Lege 12. tab. mater omnino excludebatur hrdte suorum filiorum postea S. C. Tertullianum illud parum est mitigatum, ut sed mater filio succedat si certum numerum liberorum peperisset ut videre est initio hic. Tandem Imp. Matrib. omnimodam successionem filiorum suorum concessit una cum fratrib. et sororib. eorum §. sed nos constitutione eod. Modo tales matres filijs impuberib. tutores petierint, alias n. ijs impuberib. decedentib. non succedunt l. 3. C. ad S. C. Tertullianum iuncto §. f. hic. Neque solum mater filijs legitimis et naturalib. succedit sed et vulgo quesitis d. §. f. Ratio est quia semper haec certa est. Pater quoque talib. filijs non succedit ut potest incertus. Nisi sint ex concubina domi suae nati, talib. si quidem et pr. nitidas uncias succedit. auth. l. 3. C. de naturalib. liberis

Darumb last sie ihre Schulden von ihr ziehen.

86

Ubi in fine addit ijs qui ex damnato sunt coitu nefario sed vel incestuoso, parentes in nihilum succedere ut nec illos parentibus. /.

De S. C. Beficiano.

Titulus quartus.

S. C. Tertulliano fuit prospectum matrib. ut succederent filijs quidem iam dictum est. Hoc S. C. Orfic. prospicit vicissim filijs ut succedant matrib. quod Imp. nr. et ad nepotes porrigit initio hic. Neque refert an liberi isti in potestate patris fuerint, an vero ab eo sint emancipati. Nec n. novae hrdtes legitimae capitis diminutione pereunt minima sed. §. 1. hic. Bienntur aut novae haereditatis quae non deferuntur ex l. 12. tab. sed pactae sunt latae d. to. Nec hic et refert quales sint filij an legitimi an vulgo quesiti d. §. 1. quod si filiorum aliquis pro sua parte hrdtem non adierit tunc ea accrescit reliquis filijs qui adierunt et si mortuis antequam accresceret. Jus n. accrescendi et ad haeredes eorum qui pro sua parte adierunt transmittit in fine hic iuncta l. si ex pluribus. ff. de suis et legitimis haeredib. /.

quid sit S. C. Beficianum!

An S. C. Tert. et Orfic. iura minima capitis diminutione pereant!

An et liberi vulgo quesiti ad matrem bona admittantur!

quibus accrescit hrdtas a quo hic non adita!

De Successione Cognatorum.

Titulus quintus.

Post agnatos, veniunt cognati, id qui per foeminini sexum defuncto sunt coniuncti. ff. hic. Inter

Ad quos hic pertinet hrdtas suis et agnatis non existentibus.

quos illi et numerantur qui quidem per virilem sexum sunt coniuncti sed emancipatione vel arrogatione rursus extra familiam venerunt ibid. et initio hic. Minima

per minimam cap. diminutionem ex agnatis fratrum cognatos.

si quidem capitis diminutione agnatio tollitur nicipi, unquam tunc esse cognati l. 3. et 5. ff. unde cognati ut dictum sup. §. finali de legitima agnatorum tutela. Lico minima quia maxima et media cap. diminutione et cognatio tollitur §. quod autem sup. de capitis diminutione. Veniunt autem inter cognatos et ij qui vulgo sunt quesiti §. vulgo hic. Ubi et eius datur ratio. In fine hic dicit Imp. ad quoddam gradum veniunt hic cognati Sextum scilicet. Et uno casu ad septimum. Cum ratio addat ibid. Imp. agnatos venire et si decimo gradu sint, disputant iam LL. an et ultra 10. gradum veniant. Alijs negantib. Alijs affirmantib. Communior antiquorum est sententia ut ultra 10. gradum agnati non admittantur. /.

De Gradibus cognationis.

Tit. Sextus.

Dictum hactenus est, quo ordine ab intestato succedatur, sunt n. ordines tres, Ascendentium, descendentium scilicet et collateralium, uti docet Imp. initio hic. In his vero singulis ordinib. varij rursus sunt gradus, uti videre est toto reliquo hoc titulo, ubi id exemplis clarissime ob oculos ponitur. In cuius rei maiorem explicationem ipsam quoque arborem cognationis Imp. hic subiungit. Quo autem fiat dinumeratio ista insinuatur §. f. hic. de persona scilicet ad personam per communem stipitem in

collateralib. quidem, et quot fuerunt tunc personae, tot et gradus erunt. Quod et illgndz una semp persona dempta, quidem exempla ipsa demonstrant. Et haec dinumeratio Juris est Cin. eaq attendenda fuit venit in hac successione Civili. Sed ea q Juris Cano. est dictum sup. tit. de nuptijs. Inter hos gradus q priores sint patet ex sup. dictis, remotiores sz semp a prioribus excludi, nisi veniant Jure repraesentationis. Cui quidem locus sit illgetz ex ijs q j. sequuntz. Eandem rationem esse dinumerandorum gradum inter agnatos q est inter cognatos dicit Imp. §. fin. hic. f.

De Servili Cognatione.

Tit. 7. l.

Quaestio hoc tit. Imp. inter servos et ex ijs natos si postea manumittantz eandem rationem esse successionis q est inter eos q ex iustis nuptijs sunt procreati. Dico si manumittantz, quia dum adhuc servi sunt nulla inter eos est successio l. servus C. communia de successionib. Illud bene notandum est quod tradit Imp. §. f. hic non tamen gradus esse considerandos in successionib. quam ordine, q n. in priori ordine est lz remotissimo gradu fuerit, tamen cum praecedit q fuerit in posteriori ordine, lz priori sit gradu q Imp. declarat ibid. exemplis. quib. et hoc addendum est nec semp eum q prior est eadem ordine excludere posteriorem, quando utz posterior venit Jure repraesentationis quidem j. docetz.

De successione

De Successione Libertorum.
Titulus 8.

Tractat Imp. hoc tit. an et quo patroni eorumque liberi succedant suis libertis sive testato sive intestato morientibus. Primum Jura vetera recensens nihil subiungens suam correctionem. In fine tit. dicit Imp. eos libertos eiusdem ce. generis nullamque in ijs constituendam dedisse quo ad successionem quae omnia hic bene plerea, partim quia tex. ipse per se clarus est, partim quia haec res non amplius est in usu.

De assignatione Libertorum.
Titulus 9.

Dixit Imp. superiori tit. patronos eorumque liberos succedere libertis. Nunc hoc tit. docet posse patronum uni liberorum suorum assignare libertos quos solus in eos Jus patroni habet initio hic. Quod verum est modo illi liberi in potestate patroni fuerint. Emancipatis enim non potest fieri assignatio. l. i. ff. eod. Nisi illis simul cum filijs in potestate sit facta assignatio. Tunc enim propter istam giunctionem subsistit. l. parentum eo. eod. Multa signifiem quia cum alijs coniuncta sunt valent quae sigillatim posita non valeant, ut est casus est l. ultima ff. de liberis et posthumis. Ut autem soli emancipato facta assignatio non subsistit, ita nec illa quae facta est filio in potestate quatenus, sed quae postea emancipatur. Tunc enim rursus evanescit. §. fin. hic.

De bonorum possessionibus.

Tit. 10.

Est hic modus acquirendi per universitatem introductus ab ipso praetore statim corrigendi Juris Civ. gratia, partim supplendi, partim adiuvandi initio hic inuncta l. Jus autem Civ. ff. de Just. et Jure. Ubi id Imp. exemplis declarat. Est autem bonorum possessio Jus persequendi retinendique patrimonii sive rei quae unius quoque moritur fuit l. 3. §. qui moritur bonorum ff. de bonorum possessionib. Quibus non illud ius competit, hi dicuntur bonorum possessores, et tamen haeredum sunt §. 1. hic inuncta l. 2. ff. eod. Non autem sunt haeredes ipso iure quia sed praetor haeredem facere non potest d. §. 1. Ratio vero est quia haeres tantum lege fit quae nimirum sola possit rerum dominium constituere, eadem l. 2. ff. de ll.

De acquisitione per arrogationem.

Tit. 11.

Dicuntur autem bonorum possessores non ipso iure haeredes esse quia sed agnoscere bonorum possessionem coram praetore vel alio quovis Judice debeant §. f. hoc tit. inuncta l. f. C. qui admitti ad bonorum possessionem quod secus est in haeredibus. Haeres autem quis sit solo animo ut dictum supra de haeredum qualitate et differentia §. fin. quot autem fuerint olim species bonorum possessionis? 10. sed nimirum dicit Imp. §. sunt autem hic. Hodie tamen sex sunt ordinariae

Quinta extraordinaria § sed eas cum quatuor seqq. hic
Prima est contra tabulas quae datur filijs praescriptis in te-
stamento patris d. §. sunt aut. Secunda est contra tabulas
possessio bonorum quae datur quibusvis in testamento heredibus
scriptis. Tertia unde liberi quae datur ab intestato liberis
venientibus. Quarta unde legitimi quae datur agnatis.
Quinta unde cognati quae cognatis. Sexta quae datur viro
et uxori d. to et de singulis ictis speciebus sunt et singu-
li tituli ff. et Cod. Extraordinaria bonorum possessio
quae fit dicit Imp. § i. hic. eoque datur omnibus iis quinonam
aliquam legem ad hereditatem vocantur v. g. ut peregrinus
aliquis in civitate mortuus ei succedat civitas. Intra
quod tempus bonorum possessio peti debeat dicit Imp. §.
proemulto hic a filijs sed intra annum: ab extraneis
vero intra certum diem. quae tempora illis non currunt nisi
scientibus l. 4. et 5. Et quae admitti ad bonorum possessionem
Dies vero hic accipiendi sunt non continui sed utiles
quibus nimirum iuris sui apud praetorem experiendi po-
testas est §. f. hic. iuncta l. i. ff. de divers. et temporalib. [illegible]

De eo cui Libertatis causa
bona addicuntur.
Tit. vi. /.

Imp. initio hic dicit arrogatorem adventitij arrogat
adhuc vivi usumfructum tantum acquirere, quod idem esse
in patre naturali dictum sup. § i. per quas personas nobis
acquiratur. quid iuris habeat arrogator in successione ar-
rogati iam mortui dicit § i. hic. Cum sed omnino sumetur
quod verum est nisi iste arrogatus post se liberos aut fratres

relinquunt, hi⁹ arrogatore⁹ excludit d-to inuitu l-f-
⁹ cõia de Successionib. S⁹to nisi arrogatꝰ impu-
bes decesserit. Cum Signifᵉ ej nõ arrogator, sed ar-
rogati aguati sukcedũt, ut dictũ sup. s. cũ aut de ado-
ptionib. Cautum ni fine hꝰ tit. dat Qui sup. arroga-
tore⁹ et debito arrogatj nõ tenẽt ipso iure, quod de-
bitũ ⁊ ante arrogationẽ gtuerit. ⁊ nõ quia alig
pro alio nõ tenẽt nisi sit ꝛ̃ forte eig quo tpe cõ-
traxit ut dicẽt j. quod ꝛ̃ co. Debet ꝛ̃ arrogator
pro debitis ipsius arrogatꝰ defendere ⁊ ꝛ̃ ut clare
dicẽt ni fine hic.

De Successionibus Sublatis, que fiebant per bonorũ venditiones, & ej S. C. Claud.

Titulꝰ xv. s.

Constituit S. Marcꝰ ut quido nulli hereꝺ uel ex
testato uel ab intestato heredem sibi quesierit alicui unde tunc
eiꝰ quibꝰ nullo testato uel et Ordinibꝰ uel ut inter-
rogati agnati succedũt, ut dictũ sup. s. cũ aut de ado-
ptionib. Cautum ni fine hꝰ tit. dat Qui sup. arroga-
tore⁹ et debito arrogatj nõ tenẽt ipso iure, quod de-
bitũ ⁊ ante arrogationẽ gtuerit. ⁊ nõ quia alig
pro alio nõ tenẽt nisi sit ꝛ̃ forte eig quo tpe cõ-
traxit ut dicẽt j. quod ꝛ̃ co. Debet ꝛ̃ arrogator
pro debitis ipsius arrogatꝰ defendere ⁊ ꝛ̃ ut clare
dicẽt ni fine hic.

Constituit S. Marcꝰ ut quido nulli hereꝺ uel ex
testato uel ab intestato heredem sibi quesierit alicui unde tunc
eiꝰ quibꝰ nullo testato uel et Ordinibꝰ uel ut inter-
rogati agnati succedũt, ut dictũ sup. s. cũ aut de ado-
ptionib. Cautum ni fine hꝰ tit. dat Qui sup. arroga-
tore⁹ et debito arrogatj nõ tenẽt ipso iure, quod de-
bitũ ⁊ ante arrogationẽ gtuerit. ⁊ nõ quia alig
pro alio nõ tenẽt nisi sit ꝛ̃ forte eig quo tpe cõ-
traxit ut dicẽt j. quod ꝛ̃ co. Debet ꝛ̃ arrogator
pro debitis ipsius arrogatꝰ defendere ⁊ ꝛ̃ ut clare
dicẽt ni fine hic.

De obligationibus.
Tit. 14.

Duos modos successionum apud veteres Imp. hic tollit. Primus est per emptionem bonorum debitoris. Huic vero emptioni successit postea missio in bona debitorum qui solvendo non sunt per iudicis decretum. d. to. Secundus est si mulier libera se servo iunxerit hoc n. dicitur tunc mulieri, ipsi succedebat in fine hic. Qui modus non modo iam sublatus est sed et mulier talis recte cum huiusmodi servo matrimonium contrahit, iure quidem Can. de quo tit. extra de coniug. servo. Et haec omnia in nostra successionum ita obtinent, partim iure veteri partim vero novo. Ut autem quam brevissime sciatur quid in tota hac re iure novissimo, et in foro adhuc nostro tenendum sit, paucissimis id hic subiiciam. Primo quo veniunt ab intestato de mortui descendentes ut col. tit. 1. lib. hoc. Secundo illis nullis extantibus veniunt ascendentes et hi si soli sint in stirpes et non in capita. V. g. defuncto sint avus paternus et avus et avia materna his duobus media et priori altera dimidia hereditas obveniat. Hoc inter hos locum est iuri repraesentationis, sed proximi tantum succedunt. Hinc V. g. tam maternus excluditur a patre defuncti, nec filium suum quem fuit defuncti mater repraesentat. Quod si vero defuncto simul sint ascendentes et fratres utrique coniuncti tunc hi quoque simul succedunt, sed in capita non in stirpes. V. g. Pater et duo fratres defuncti singuli unam tertiam hereditatis habebunt, quia sic tria sunt succedentium capita. et hic locum quoque iuri repraesentationis est ut

cum ascendentib. veniunt et fratrum filij in locum patris mortui.
Tertio quando omnino nulli sunt ascendentes tunc veniunt fratres
sororesque utrinque coniuncti in capita. quod si vero unius ex
fratribus defuncti liberi extent, tunc ij cum suis patruis ve-
niunt iure repraesentationis in locum parentis sui in stirpes.
Quod si nullus frater aut soror defuncti amplius extet sed
tantum sint fratrum filij tunc isti inter se veniunt in capita.
Quarto si nulli sint fratres sororesve utrinque coniuncti
nec horum liberi, tunc veniunt fratres sororesque ex altera
tantum parte coniuncti, consanguinei sed et uterini, eorumque
liberi, idque eodem modo quo dictum est sup. de fratrib. Ger-
manis. Quinto si nec horum sint aliqui superstites tunc
veniunt proximi agnati et cognati indifferenter et
quidem in capita et non in stirpes. Quae omnia habentur in
auth. de hereditatibus ab intestato venientib. et ibi gloss.
Sexto nec his extantib. veniunt vir et uxor l. unica
C. unde vir et uxor. Ultimo quibus deficientib. venit
fisci tit. C. de bonis vacantib. lib. 10.

Quibus modis Re contrahitur
Obligatio.
Tit. 15.

Spectat et haec obligationum mutua ad res, quae sunt secundum Iuris
nostri sunt obiectum, ut dictum sup. tit. 4. in fine lib. j.
Ideo autem eam hic reijcit Imp. quia nostrae affinis est
actionib. de quibus ulto loco tractabitur. Sed namque
vulgo obligatio mater est actionis. quod an et
quo verum sit ex ijs quae sequuntur illegitur. quid sit
obligatio dicit Imp. initio hic. Ubi tandem est defi-
nitio obligationis efficacis, et ut bb. nostri loquuntur,

obligationem Civilem et naturalem simul quae nimirum pariunt acti-
onem et exactionem, nullaque exceptione elidi potest, ut V. g.
Si quis confessus sit accepisse se mutuo mille quae vere acce-
perit ff. ad l. aq. Ad differentiam obligationis Civilis tantum
quae sed actionem quidem pariat, sed talem quae rursus per ex-
ceptionem elidatur ut V. g. Si quis sit confessus accepisse se
mutuo mille spe futurae numerationis quae tamen postea non
acceperit. Talis significatio contra confessionem proprium habet
exceptionem non numeratae pecuniae. Ad differentiam praeterea
obligationis naturalis tantum quae sed nullam pariat actionem
sed exceptionem tantum ut V. g. Si legata sint relicta tantum
minus solenni. Ad talia significatio contra haeredem agi non potest
qui tamen si sponte solverit ea non amplius repetet. Haec quoque
utraque obligationes hic non definiuntur cum non necessitate
astringant ad aliquid solvendum. Sed in definitione
alicuius quod verbum rei hic late accipiendum est quod
et verbum solvendae ut sed et facti praestationem includant
omnis generis solutionem, secundum l. rei. ff. de verborum significatione et
l. solutionis. Hinc tradit imp. duas obligationis
divisiones. Prima est alias obligationes esse Civiles
alias praetorias in fine hic ubi singularum et subdit de-
finitiones. Secunda divisio est alias esse ex contractu alias
ex quasi contractu alias ex maleficio, alias ex quasi ma-
leficio ibid. Ex contractu dicitur esse quando hoc expressio
agitur inter aliquos, ut vel utrinque vel una tantum ex parte
alter alteri obligatur l. 1. cum seqq. ff. de obligationibus
et actionibus. Quod patet ex subdivisione sequenti hic
stricte acceptum nomen contractus eas tantum quantitates significat

in quibus ultro citroque nascitur obligatio secundum l. Labio ff. de verborum significatione. Ex quasi contractu dicitur obligatio nasci quando non hoc quidem expresse inter partes est actum tacite tamen illud quasi inter illas actum esset, habetur, ut ex seqq. patebit. Et hinc quoque illorum quid maleficium sit, et quid quasi maleficium. Concludit tamen hunc tit. Imp. cum subdivisione earum obligationum quae contractu sunt, alias scilicet re, alias verbis, alias literis, alias consensu, inter quae singula qualia sint suis locis explicabitur.

De verborum obligationibus.

Tit. 16.

Aggreditur nunc Imp. primum membrum sup. dictae subdivisionis. Tradens hoc tit. quinque species contractuum quae re sunt, mutuum scilicet, mutuum, commodatum, depositum, pignus. Dicuntur autem hae res contrahi non quia in ea res veniat id est in omnibus contractibus est necessarium sed quod in iis rei ipsius traditio requiratur v. g. pecuniam revera traditam esse oportet ut mutuum sit contractum. Nec satis est quod de mutuo dando consenserint vel alter alteri id per stipulationem promiserit l. 2. ff. creditum l. quae pecuniam ff. de reb. creditis. Prima ergo species est mutuum quod constituit in iis quae pondere, numero et mensura constant, initio hic. Rationem dat Paulus JC. d. l. 2. quia tales res in genere suo functionem recipiunt per solutionem magis quam per speciem id quia hoc in mutuo agitur ut eiusdem generis et qualitatis res aliqua

ja species contractus

restituatur non eadem specie, quia et Imp. dicto initio eiusdem
dat. L. hinc cum mutuatarius debitor sit generis et non
speciei, genus autem non pereat, consequens est rem nullo modo
liberari quicquid et rei mutuatae eveniat per l. ni-
cendum C. si certum petatur. quod et inde illud quod per
mutuum transferatur dominium rei mutuatae hinc mu-
tuum est dictum quia sic ex meo tuum fiat d. initio hic quo
et ex periculum erit mutuatarii cum res semper pereat
domino suo per l. pignus C. de pignoratitia actione. Sed
quia ex mutuo res eiusdem generis restitui eod. tum pon-
dere, numero et mensura etsi quid amplius mutuata-
rius promiserit. v. g. si decem mutuo accipiat et
promittat restituere undecim. Sic Ulp. l. regulis.
Si tibi A. de rebus creditis. Et hinc nec iure canonico
usurarum stipulatio in mutuo subsistit ut videre est
ex tit. extra de usuris. quod tum olim iure Civ. permis-
sum fuit modo ad legitimum modum usurae permitterentur
uti gestat ex l. acceptum l. eos quia C. eod. quae tetigit
ex mutuo dicit Imp. in fine dicti initii. hic cum
dictio certi sit. Secunda species est indebitum si
quis sit errore quasi deberet, solvat quia revera non
debet §. i. hic. quod si sciens non debitum solvat nihil
repetit. Cuius n. per errorem dati repetitio est, eius gratuito
dati donatio est l. cuius per errorem. A. de R. I. Ut
autem et per errorem solutum repetatur primo verum est, ut sit
solutum error facti. v. g. quod putaverit tantum esse factum
cum tamen nullum factum sit. Si n. per iuris errorem aliquid
sit solutum v. g. existimando tantum quia revera fa-
ctum est, factum esse legitime, tale ita solutum ex tali

tanto non repetit. l. cum quis jus ignorans C. de juris et facti ignorantia. Secundo debet illi cui per errorem solutum est habuisse legitime solvi, et hinc pupillo cui per errorem solutum est, nihil ab eo repetitur nec ei illi potuit sine tutore solvi, ut nec mutuo dari d. §. i. hic.
Tertio debet illud quod solutum est non alia aliqua ex causa fuisse debitum v. g. quia condemnatus sit per sententiam solvere, quia de eo transegerit, quia alter iuraverit sibi deberi et illi iuramentum fuerit delatum. Cum enim hoc revera antea non fuerit debitum tamen ex his causis cepit deberi, nec potest repeti de quibus singulas ll. videre est apud LL. hic. In fine d. §. i. dicitur Imp. ex indebito soluto nasci condictitiam actionem condictionem scilicet indebiti, de qua integer tit. ff. et C.
Tertia species est Commodatum. quando scilicet quis alicui rem aliquam dat utendam gratis quam eandem speciem usu sancto postea recipiat. §. item is hoc tit. Unde colligitur quid inter commodatum mutuum, locationem precarium intersit. In mutuo enim eiusdem generis res restituitur ut d. sup. In locatione res utenda datur certa mercede ut j. docebitur. Precario vero datum scilicet gratis datum sit, tamen non est datum ad certum usum, et hinc quod dedit illud repetet quando cunque voluerit etsi alter nec dum usus fuerit ut videre est ex lit. ff. de precario. Quid debeat praestare commodatarius dicit Imp. §. item is exactissimam scilicet diligentiam. Et licet non dicto loco dicatur exactam tamen ex statim subiunctis illustratur requiri exactissimam quam scilicet diligentissimus Ex fum. praestare solet, et sic et

legis Caius JC l. in rebus ff. comodati et l. 1. § 1. is quoque
ff. de obligationibus et actionibus. Et hoc verum est si comm-
odatarij gratia comodato quid datum sit. Si vero ipsius
quoque comodantis gratia datum fuerit v. g. cum amici
tractandi causa, tunc minorem diligentiam sufficit
modo nimium tamen sit diligens in re comodata atque
propria d. l. in rebus. Et hinc quoque alius effectus quod si solius
comodantis gratia comodatum aliquid sit v. g. sponsae
suae honeste ad se deducendae, tunc comodatarius solum
dolum praestare, nec tenebitur in eam rem et si negligentior
fuerit quam in propriis l. sicut certo § interdum ff.
eod. Nunquam vero comodatarius teneri de casu for-
tuito nisi culpa aliqua casum praecesserit dicit Imp.
d. § item is. Quarta species est depositum cum res
aliqua apud quendam deponitur § praeterea inst. Et
deponenti quandocunque volet est restituendum non obstante
exceptione compensationibus deductionibus expensarum aut
praestationibus factae depositario per tertium vel a deponen-
te restituat l. fin. C. depositi. Etiam si deponens
quoque rem depositam alteri furto abstulerit nihilominus depo-
sitarius illi cogitur restituere l. 1. § si ipso ff. eod. quid
depositarius praestet in re posita dicit Imp. d. § praeterea
hic, dolum sed non culpam leviorem dico leviorem quia
de culpa lata [illegible] et depositarius tenetur, l. 1. C.
depositi et l. quod Nerva ff. eod. Et ut tunc
latam culpam commisit quando quis non hoc agit quod
[illegible] hoc casu solent agere l. latae culpae ff.
de verborum significationibus. Quinta species est pignus
si v. g. debitori creditor solvit, tunc obligatur

nunc hot actione pignoratitia, ad restituendum pignus
§. finali hic iuncta l. si rem §. eis ff. de pignoratitia
actione. Tenetur aut creditor in pignore isto ad le-
ue culpam non levissimam multo minus ad casum fortuitum
d. l. §. finali, ubi ratio additur, quia utriusque gratia et debi-
toris ut habeat pecuniam, Cum creditoris ut sibi cau-
tum sit, pignus datur, est aut de ratione pignoris, ut creditor
fructus ex eo perceptos non faciat suos sed eos in sor-
tem debeat imputare l. i. et r. C. de pignoratitia
actione, unde colligitur pignus nullum differre a con-
tractu anticrisseos, quia sed in hoc et fructus fiunt
creditoris, ut videre est l. is qui bona §. i. ff. de pignor.

De duobus Reis stipulandi et promittendi. Tit. Decimus 7timus.

Et hac sola species obligationum ex contractu est, dicitur stipu-
latio. quid autem sit stipulatio dicit Comp. l. 8. §. sti-
pulatio ff. eod. Verborum sed conceptio quib. is
qui interrogatus daturum facturumque se qui interrogatus
est responderit. quod illegitimum est modo congrue
et de eadem re eodem modo et in continenti responde-
at ut ex sequentibus illegitimum. quib. aut verbis R. nihil
interest modo sensu non discrepent §. i. hic. quae na-
scuntur actiones ex stipulatione dicit Imp. initio hic
duplex nimirum, altera contractio certi, si certa ni-
mirum res in stipulationem venerit, de qua constat quae qua-
lis et quanta sit v. g. hic homo, hic fundus &c.

Decem amphorae vini Campani optimi ibid. iuncta l. ubi
aut initio ff. eod. Altera actio est ex stipulatione quando
nimirum res aliqua ratione incerta in stipulationem venit
v. g. homo, fundus, decem amphorae vini campani
boni d. tu quot modis fieri stipulatio possit
§. 2. hic. Tribus nimirum! pure in die et sub conditione
quorum exempla et vim vitare est ibid. Ubi obiter notandum
ex stipulatione pura statim rem deberi. dum dies
cessisse et venisse, id ut et debeatur et peti possit
statim. Ex stipulatione in diem dum cessisse et venisse
quidem dies sed non venisse id debetur quidem, sed
nihil adhuc peti potest antequam dies venerit. Ex sti-
pulatione conditionali nec cessisse nec venisse dicitur
antequam conditio haec venerit, id nec debetur aliquid
nec peti potest, l. cetera diem. ff. de v. sig. iuncto d.
§. 2. Conditionales tamen stipulationes hic illas accipi-
mus quae futurum tempus respiciunt, praesentis n. temporis
vel praeteriti conditiones stipulationem non reddunt con-
ditionalem sed puram §. conditiones hic. Stipulationem facta
ad tempus et durare tempore elapso, ut tamen obligato vel eius
haeredibus facti detur exceptio dicit Imp. §. ut si ita hic. Ad
rationem quia ad tempus deberi non potest. Ratio rationis est quia quod
iure Civ. deberi coepit non potest nisi modis iure Civ. quoque in-
stitutis desinere deberi tecte Paulo l. obligationum ff. hoc
tit. Tempus vero iuris est naturalis stipulatio Civilis.
Conditiones vero stipulationibus adiici possunt aut affirma-
tive, ut si capitolium ascenderis, aut negative si non
ascenderis de quibus Imp. §. sub conditione hic. Circa negati-

nā cōditionē ntūdz ē eam aequiparari conditioni mortis
ibid. quia nimirū antequam quis moritz verū ēē non
poit eum nō ascendisse. Et hoc ita ē in cōctib. In ultimis
vo voluntatib. quando negativae istae cōditiones eae non
aequivalent cōditioni mortis, sed pt quis statim legatū
cōsequi modo sz caveat se v.g. nō ascensurū capitolium
q vocatz cautio Mutiana de qua ll. Mutianae et aliae
plerae ff. de cōtrib. et demonstrōib. in f. hoc tit. dōt
Imp. et facta in stipulationē poe detur v.g. ut quis
domū aedificet. Et differt hoc genus stipulationū a
stipulationib. dandi, qz promittens aliquid dare debe-
at hoc pcise dare d. l. ubi aut in fine ff. hoc tit.
Promittens vo aliquid facere, nō teneatz illud pcise
facere sed liberetz pctando interesse ei cui promisit
l. stipulationes nō dividūtz §. cessus eod. iuncta l. sti-
pulationes. Signis ab alio in f. ff. de re iudicata.
Et hinc quia illud interēe valde ē incertū suadet Imp.
ut stipulationib. certa aliqua poena subijciatz,
quam pctet promissor si nō fecerit quod promisit
d. §. f. hic. Tunc siquidē aut pcise factū aut
poenā pctabit. /.

De stipulatione servorum.

Tit. 18.

Duo rei stipulandi dicuntz qndo duobus idē stipulan-
tib. unus promittit. Duo rei promittenti qndo uni
stipulanti duo item promittunt. quorū exempla sunt
initio hic. quid a Iuris in rogati adhuc vivi usū
tm acquirere. Quod item esse in patre nūali dictum

ab hoc signorum
regas verba ut
valent.

his sit dot Imp. nisi hic. ut sz singuli solidu debeat, et singulis solidu debeat, ut tn unius solutione et alterius beret. Ubi notandu e quo ad duos reos promittendi id iure novissimo esse immutatu, ut sz singuli no in solidum sint obligati sed quisq pro rata tu. Nisi alter eorum pro sua solvendo no esset, vel ob absentiam non posset gueniri. auth. hoc ita Cu hoc tit. /.

De Divisione Stipulationum.

Tit. 19.

Docet hoc tit. Imp. servos quidquid stipulatur et quocunq id Dominis illorum acqri vel hereditati iacenti adhuc bno mortuo, nisi factu sint stipulat hoc n. sibi solis acqrit. initio et §. 1. et 2. hic. quod si plurium Dominorum servus sit tunc oibus pro rata acqrit. Nisi unus illorum servo insserit stipulari sibi, vel nisi servus unu bnorum in stipulatione nominaverit tunc si quidem huic soli acqret in fine hic. quid si aut unus bnorum servo insserit ut sibi soli stipularetur, q servus postea in stipulatione alium suu bnu solu nominaverit, cui istorum acqret? Decidit id Imp. nr l. f. Cu p quas personas nob acqrat, id sz acqri bno q servo insserit ut stipularet, no illi que servus in stipulatione nominaverit ubi et addit roem. /.

De Inutilibus Stipulationibus.

Tit. 20.

Dividit hoc tit. Imp. stipulationes in quatuor species singularum addens definitiones et exempla. De tolo

cautio est, quando quis sibi caveri curat ne quid dolo factum
sit, vel ne quid dolo fiat. V. g. creditor debitori pignus
reddens cavet illud redditum cum ipsam qualitatibus quibus acceperat
creditor. ff. de pignoratitia actione. Cautio de servo
persequendo datur contra eum cui servus aufugit quem alteri per
metum extorserat, ut illum persequatur vel restituat pretium
l. si cum exceptione §. quatenus ff. de eo qui metus causa.
Cautio damni infecti datur contra vicinum cuius aetas ruina
minatur, unde meis aedib. damnum possit contingere
ut spondeat se damnum illud praestiturum toto tit. ff. de damno
infecto. Cautio legatorum servandorum causa datur
legatario contra haeredem, ut legatum salvum sibi servetur
tum veniat praestandum. quod si cavere haeres nolit tum
mittitur legatarius in successionem legati l. 1. et toto tit.
ff. ut legatorum nomine. Habetque locum cautio ista, in praesenti
in legatis in diem et sub conditione. Deinde et in legatis
puris quando in iudicium venerint. Alias haeres ea statim
praestare tenebitur l. et de praesenti ff. eod. Cautio rem
salvam fore pupillo datur contra tutores legitimos vel datos
ignorantiae inquisitione ut res pupillorum salva servetur. de
qua tit. ff. rem pupilli salvam fore. Et hac cautione
non tenetur tutores testamentarios vel datos ex inquisitione
l. sup. de satisdatione tutorum l. 6. 1. Cautio de rato
fit quando quis alterius nomine quid agens cavet illum
eum ratum habiturum de quo tit. ff. rem ratam habebit.
Et fit hac cautio in praesenti quidem in iudiciis sed et
interdum quoque extra iudicia l. interdum ff. eod. Unde re-
cte hic ab Imp. ponitur inter stipulationes cum
quinquidem nonnulli Recentiores

Sequitur iste tit.

De Fideiussoribus.
Tit. 21.

De Inutilibus Stipulationibus
Tit. 20.

Inutiles stipulationes sunt primo earum rerum quae non sunt in rerum natura initio hic. Ratio est quia non entis nullae sunt qualitates argumento l. nam etsi ff. de minist. rupto. Secundo inutilis est stipulatio rerum quae non sunt in commercio sed postea veniant in commercium. Ut sunt res sacrae publicae, homo liber. §. 1. et 2. hic. Ratio est quia tales res nullius esse possunt ut d. tit. 1. lib. 2. Et hoc verum est simpliciter de rebus quae sui natura non sunt in commercio. In illis vero quae ob personarum gratiam in commercio non sunt, sic distinguuntur ut si non fuerint in commercio vel utriusque vel etiam stipulatoris tantum, talis stipulatio non subsistat. Si vero ea res non quidem sit in commercio promissoris, sed tamen bene stipulatoris, tunc valeat stipulatio saltem ad aestimationem et interesse l. multum interest ff. de verborum obligationibus. Sic rebus sacris quae dicuntur eas non venire in stipulationem, id verum est in stipulationibus dandi. Bene si quidem veniunt in stipulationem facti, verbi gratia ut aedifices ecclesiam l. stipulatio inf. ff. eod. Tertio non valet stipulatio suae. Ut nec stipulatio rei alienae in eum casum quo sua sit d. §. 1. et §. item nemo hic quod illud quidem similiter est de stipulatione dandi, ut sed eius bonus fiat id non fieri non potest quod nunquam semel meum est, amplius fieri meum nequit

§. Sic itaq; j. de actionib. Secus est in stipulatione rem suam
sibi tradi vel restitui. In his n. tm de possessione trans-
ferenda agitur non dominio, et ideo iure subsistunt l. nemo
initio iuncta l. si rem tradi ff. eodem. Quarto nec sti-
pulatio valet facti alterius §. si quis alium hic. quod
verum est primo, nisi promittat se facturum ut faciat
alter, tunc n. quasi proprium factum stipulatur ibidem.
Eo nisi factum promittens alium simul et promittat poe-
nam, si iste non fecerit, tunc si quidem ea stipulatio-
ne aut ad factum aut ad poenam tenetur §. versa vice hic.
3io nisi promiserit factum sub iuramento facit n. tunc
iuramentum ut promissor ad factum illud teneatur, ad q
alias non teneretur argto l. cum pater §. filius ff. dele-
gatis 2. Quinto non valet stipulatio facta alteri
ut sit alteri detur quam ei cuius iuri est subiectus, vel
ei quem suo iuri liber subiectum §. si quis alij hic.
Ratio est quia inventae sunt obligationes ut unusquisque
sibi acquirat quod sua interest §. alteri hic quod deducitur
ex vlp. l. stipulatio ista §. alteri ff. de verb. oblig.
Et hinc tutor pupillo Dnus procuratori debitor de-
bitori suo rem dari recte stipulantur quia sit sua
interest d. §. alteri iuncto §. sed et si j. hoc tit. va-
let stipulatio facta alteri et omnino extraneo, et
nihil intersit stipulatoris si ille poenam adjecerit
d. §. alteri hic. Ratio est quia tunc interest stipulato-
ris ratione poenae quam sibi est stipulatus ibid. quid si
aut quis sibi et extraneo stipuletur io. cum haec stipu-
latio quoad extraneum non subsistat quaeritur an alter
illa io. integra habebit. Respondet Imp. §. q

Si quis hic q tm valeat talis stipulatio pro media parte quinq sz. Idq obtinet in stipulatione. Seq e in emptione rei factae mihi et Titio, totus n. fundus mihi acquirit l. fundus. ff. de contrahenda emptione ubi glossa dat rationem diversitatis inter emptionem et stipulationem.

Sexto non valet stipulatio si responsio interrogationi non quadret §. praeterea inutilis hic. Ubi eius rei Imp. aliqua ponit exempla. Nisi diversitas responsionis illico interroganti placuerit tunc n. valet stipulatio l. ja §. si quis simpliciter ff. de verb. obligationibus. Quod aut dicit Imp. ibid. promissionem factam in minorem summam quam fuerit interrogatus vel e contra aio non valere, Idcirco contrarium plane dicit Ulp. d. l. i. Si stipulanti valere sz talis stipulationem quo ad concurrentem qualitatem cum in maiori numero minor nisit. Respondent ad hanc Anthonomiam antiqui interpretes. Just. n. Ulpianum loq. secundum aequitatem Justinianum n. rem, secundum Juris rigorem. Alij aliter hanc difficultatem explicant. Quod si n. aliquis de pluribus rebus interrogatus de una respondeat an talis quoq stipulatio aio nulla erit an quo ad rem illam tm de qua non respondit? Respondet Just. §. quoties hic, talem stipulationem valere quo ad rem promissam tm quo ad omissam n. minime. Cuius ibid. dat rationem quia sz quot sunt res, tot et unt stipulationes, et sic una corruente valebit tn altera.

Septimo inutilis est stipulatio inter illos quorum alter sub alterius est potestate s. item inutilis hic. Ratio est quia nulla inter eos obligatio Civiliter nasci potest l. lis nulla ff. de iudiciis l. 2. ff. de contrahenda emptione et latius dicetur. Quod verum est de patre et filio in potestate ex bonis profectitiis et adventitiis. Ex Castrensib. n. et quasi castrensib. valet inter eos stipulatio d. l. lis nulla. Ad hoc aliqui et bona adventitia addunt ex quibus patri usus fructus non acquirit de quib. est auth. excipitur C. de bonis quae liberis.

Octavo non valet stipulatio facta a surdo et muto s. mutum hic per rationem ibi. Nono nec stipulatio facta a furioso subsistit. Ex dicto sequitur in pupillis. Qui si aliquod iudicium habeant recte sibi stipulantur et sine tutore. Non vero aliis nisi cum tutore aliquid possunt promittere s. pupillus eod. C. dictum sup. lib. 10.

Decimo stipulatio inutilis est facta sub conditione impossibili vel non de qua s. si impossibilis hic vel ll. de qua s. poenult. hic et tales conditiones non ipsae vitiantur tantum sed totam et vitiant stipulationem.

Quod sequitur in institutione et legatis ubi tantum conditio vitiatur dictum sup. est tit. de hereditib. instituendis.

Undecimo non valet stipulatio facta absenti s. item verborum, ratio est quia stipulatio fit interrogatione et responsione, et quidem statim nullo actu extraneo interea intercedente l. continuus ff. de verborum obligationib. initio. Quod autem stipulatio sit facta inter praesentes creditur scriptura quae illud dicit, nisi apertissime doceatur contrarium d. s. item verborum.

Ubi multa pulchra ntnda veniunt, primum est actori non incumbere probationem si habeat scripturam pro se, etiam est scripturam infringi scriptura alia quae plenius probat contrarium. 3ium scripturam tectibus infirmari. 4um et illum qui negat probare posse per indirectum ut dicitur in fine de §. 1. item verborum: ratione scilicet loci vel temporis vel alterius circumstantiae, directe non negativa probari non potest l. actor C. de probationibus. quae omnia suis locis sunt reservanda. Reliqua quo ad mutilas stipulationes patent ex ipso textu hic.

Fideiussoribus. Tit. 21.

De Literarum Obligationibus.

Tit. 22.

Recte subiungitur hic tit. stipulationibus, quia fideiussores non dantur nisi per stipulationem l. blanditus C. eod. Cur fideiussores accedere soleant obligationi principali dicit Imp. in fine hic. Ut scilicet creditoribus melius sit cautum. Est autem haec actio obligatio fideiussorum accessoria, ita quidem ut si nulla sit obligatio principalis nec quo subsistat accessoria argumento l. cum principalis. ff. de R. J. sed non obligationi sive civilis fuerit sive naturalis, sive principalis sive accessoria, sive ex contractu sive ex delicto, fideiussio accedere §. 1. hic iuncta l. si quis pro eo in fine et l. si plures in fine ff. eod. hoc tit. Ut tamen obligationi ex delicto accedere fideiussio possit duo sunt necessaria. Primum est ut delictum iam factum sit, delicto non adhuc

committendo fideiussor accedere non potest l. si a reo in fine ff. eod. Sed tamen est ut delicti poena non sit corporalis, tunc n. mutilitur ei fideiussor adhibetur et delictum sit commissum l. sing. sing. cum l. sequenti. ff. de custodia et exhibitione reorum. Ratio est quia nemo sing. est membrorum suorum l. liber homo ff. ad l. aquil. quod fideiussores non ipsi tantum obligentur sed et eorum haeredes dicit Imp. §. 2. hic. Omnis n. stipulatio et ad haeredes et contra haeredes transmittitur sive specialis haeredum sit mentio facta sive non l. veteris C. de contrahenda et committenda stipulatione. quod dicit Imp. §. 3. hic fideiussorem et praetere obligationem principalem posse id verum est hoc et ordine non et effectu. Antequam n. revera principalis obligatus sit fideiussor gueniri non potest l. fideiussor 53. ff. hoc tit. quanta sit fideiussorum obligatio dicit Imp. §. si plures hic ut sic singuli in solidum teneantur hoc dictum in fideiussione non fuerit l. non recte C. eod. nec refert hoc creditorum ex fideiussoribus in solidum iam gueniri coeperit. Nihilominus n. postea alium quoque in solidum gueniri potest l. reos eod. Et quidem haec adeo rigide olim obtinebant ut fideiussores conveniri potuerint et ante principales debitores l. iure nostro eod. quorum duo postea immutata sunt, alterum a S. Adriano ut non possint fideiussores amplius gueniri in solidum sed singuli tantum pro sua parte d. §. si plures. Modo alii et pro sua parte sint solvendo alias unus iste qui solvendus est adhuc teneretur in solidum d. to iuncta l. fideiussor C. eod. alterum immutatum est a Iustiniano Imp. qui statuit ut in posterum

fideiussores amplius conveniri non possunt nisi prius excussis
debitoribus principalibus auth. C. eod. Et tamen si principa-
les solvendo non fuerint vel ultra tempus ipsa iudice
constitutum absint tunc adhuc fideiussores statim con-
veniri queunt d. to. Venio ad §. fideiussores hic ubi
Imp. docet fideiussorem non posse in plus obligari quam
ipsum principalem bene vero minus. Rationem prioris dat
ibidem. Quid si vero de facto sit fideiussio in plus
praestita an saltem ea subsistet usque ad concurrentem
quantitatem an in nihilum? Videtur quoque ad concur-
rentem quantitatem per l. i. §. si stipulanti ff. de
verb. obligationibus. Et haec opinio communiter est vete-
rum ~~[illegible]~~ sed contrarium dicit l. graece. §. illud ff. eod.
hoc tit. ubi dicit Imp. Ulp. tales fideiussores omnino
non obligari, id nullo modo. quanquam aliqui legant
non omnino. Sed a vulgato textu non est facile recedendum.
Verum quoniam iam recentiores plerique dicunt ut talis fide-
iussio plane non valeat, idque in odium creditorum quo-
tuerunt eo esse contenti quod debebat reus principalis.
Ad §m. si stipulanti extent ibi obligationes utri-
usque esse principales hic vero altera est accessoria fide-
iussoria nimirum. Est autem contra rationem accessorii ut
nive plus sit quam in principali teste ipso Imp.
d. §o. fideiussores hic. Ubi et addit aliquot alios
modos quibus quis plus obligari dicatur. Et hactenus
dictum est ad quid teneantur fideiussores. Post haec
Imp. §. si quis autem hic docet ad quid rursus creditores
teneantur fideiussoribus actione scilicet mandati ad omnia
ea restituenda quae fideiussor pro iis solvit. Imo

et ad omnia damna sumptus et interesse quod propter fideiussi-
onem istam sustinuit l. ex mandato initio ff. mandati.
Ita a. mandati teneatur creditor id verum est si fideiussor
ut fideiuberet mandarit. Si n. pro absente fide-
iussor sponte sua fideiussit et postea soluit tunc
creditor illi tenetur actione negotiorum gestorum d. l.
ex mandato in f. Quod si fideiussor pro inuito fi-
deiusserit, vel donandi animo vel sciens debitori
principali competere exceptionem perpetuam solue-
rit nec eam opposuerit, tunc nihilominus ulla actio-
ne repetet l. si remunerandi §. si passus et l. si pro
te et l. si fideiussor initio ff. mandati. Nihil autem
interest iis casib. quib. reuera debitor obligatus est
an fideiussor pro eo soluerit iudicio interpellatus an
extra iudicium l. idemque §. fideiussores eod. an autem
fideiussor conuenire debitorem principalem possit ut
soluat antequam ipse pro eo soluerit, disputant
hic DD. et certum est quod non per dictum nostrum §m. sicque
autem hic. Nisi certis quibusdam casib. quos uide l.
si pro ea Co. mandati §. poen. hic dicit imp. poe. et
graece fideiussione fieri in quo nulla est difficultas.
Secundum §. f. dicit late tenetur fideiussione quale scri-
ptura testatur. Et si simpliciter scriptum sit aliquem fide-
iussisse tunc presumitur omnia facta esse solenniter ita
ea intercessisse quae fideiussionis natura desiderat. quae
regula vera est de solennitate intrinseca hanc n.
semper presumitur. Secus est in solennitate extrinseca
de quibus uideantur DD. hic.

De Obligationibus ex Consensu.

Titulus vigesimus Tertius.

Literarum obligationibus. Tit. 22.

Sequitur 3ia species obligationum ex contractu quae fit literis. quando quis sit chirographo suo fatetur sibi datam esse pecuniam vel rem aliquam aliam, initio hic iuncta l. in contractib. in initio C. de non numerata pecunia. quod si pecunia vel res revera data fuerit efficax ex tali confessione obligatio nascitur. Si vero non fuerit data competit illi qui confessus fuit exceptio non numeratae pecuniae usque ad biennium. Nec probare tenetur quod sibi numerata non sit sed actori probatio incumbit quod numeravit dicto initio hic iuncta l. i. et l. si ex cautione C. de non numerata pecunia. Quod verum est in confessione facta ex mutuo et dotis causa, secundum LL. dictis locis et l. in contractib. eod. In aliis siquidem confessionibus ex aliis causis probare debet confitens sibi non esse numeratam pecuniam l. ynter C. eod. Disputant LL. an exceptio non numeratae pecuniae detur et ultra biennium, ita quidem ut tum debitor probet sibi pecuniam non esse numeratam. de rigore iuris verius videtur ut ultra biennium non competat per l. dictam in contractib. ibi nullo modo. Antiquitus iuris interpretes contrarium censerunt, quorum opinio communior est et aequior, eorumque rationes videre est hoc tamen habet a. locum exceptio ita non numeratae pecuniae etiam

quis iuraverit sibi esse numeratum l. f. C. eod. regulatur
si quidem iuramentum secundum naturam actus super quo interpo-
nitur ibidem lib. et hinc quoque decidunt debitori nihil ob-
esse quod huic exceptioni renunciarit, quia sic eod. er-
rore via ista fecerit spe sic futurae remunerationis.
Praeter hanc exceptionem non numeratae pecuniae quae datur
debitori sunt adhuc duae aliae exceptiones. Una est cre-
ditoris sibi sic non esse solutam pecuniam quam debitori mu-
tuo deberet, et haec competit illi ad 30. dies contra
propriam confessionem pecuniae sibi solutae. l. poen. §. sup.
caeteris eod. Altera exceptio est debitoris fatentis quod tamen
sibi esse mutuo datam pecuniam sed se rursus creditori
soluisse quae exceptio durat ad 30. annos l. asseveratio
C. ut tamen quod dicit se soluisse illud probare debeat
ibid. ne tamen facile quis contra propriam confessionem
veniat statuit Imp. ut si quis semel confessus sibi
aliquid datum vel solutum esse vel non esse illud rursus
neget et quincatur mentaci talem in duplum esse contem-
nantum aust. contra quod propriam C. eod.

De Obligatio ex Consensu Titulus 23

Et haec ulla species obligationum ex contractu. Sunt autem
obligationum ex consensu quatuor species. Emptio, Lo-
catio, Societas, mandatum. Quibus singulis singu-
li sequuntur tituli. Dicuntur autem hi contractus consensu fieri
non quod nicos consensus veniat, id n. nicib. contractib.
est ratio sed quod solo consensu perficiantur nihilque praeterea
opus sit initio hic. In fine huius tit. docet Imp. dif-
ferentiam inter tres obligationes ex consensu et illas
superiores ex verbis; quod sic illae bonae sint fidei

hæ nō stricti iuris sed quia in obligationes illas plu-
rima veniant ex æquo et bono v. g. fructus usura et
similia. An has nō nihil præterea quam de quo inter
partes est actum l. in bonæ fidei C. de usuris et § in bo-
næ fidei C. de eod. ij. de actionib. l. quod adstringi
ff. de verborum obligationib. Ratio diversitatis inter
utrasque illas est quia in illis utrinque obligationes sunt
et sic latissima fit interpretatio quæ utrique parti
æquè est commoda. An his nō ex altera tantum parte quæ
est obligatus et hinc in plus gravari nō debet quam
dictum fuerit cum alter in nihilum vicissim sit illi obligatus

De Emptione et Venditione.

Tit. 24.

Quo contrahitur emptio et venditio

Initio hoc tit. perspicue docet Imp. quod contrahatur emptio
et venditio nudo sed consensu circa rem et pretium sed res
adhuc tradita nec est pretium numeratum. Adeo quidem ut
tunc sed velint nō possint iterum a tali contractu recedere
l. invitum C. de contrahenda emptione iuncta l. sicut ff.
de obligationib. et actionib. Debet quoque statim ven-
ditor emptori rem venditam præstare l. i. et l. ex empto.
ff. de actionib. empti. Uti et emptor statim debet
nisi aliud inter eos actum sit numerare pretium alias ra-
tione more tenebitur tenebitur ad usuras l. curavit C.
de actionib. empti. Ut autem ab emptione semel con-
tracta resiliri amplius nō possit, id duas patitur ex-
ceptiones. Prima est si emptio sit facta in scriptura

Prima exceptio, quod ab emptione semel contracta resilire liceat.

q nondum sit completa et a partib. vel notario subscripta §. 1. hic. Ratio est quia interea nec gressus perfectus esse censetur. Secunda exceptio est, si vera arra quae in emptionem venerit, tunc siquidem et revocari potest sed sub poena arrae ibid. Ratio est quia arram dans censetur hoc tacite agere ut sub ea liceat sibi recedere. Neque n. arra adhibetur ut confirmet emptionem sed tantum ut emptio eo melius possit probari l. quod saepe ff. de contrahenda emptione. Oc. pretio quale esse debeat in emptione dicit Imp. §. 2. et 3. hic certum sed et in pecunia numerata. Nihil a. interest an ab initio certum sit an ex post facto certo rendum ibid. modo certa sit persona designata quae pretium definiat n. g. Titius qui debet pretium dicere boni viri arbitratu aliàs contrahentes illi tamen non tenebuntur argto l. si libertus 4. ff. de opis libertorum et l. societatem ff. pro socio. Ab eius autem ita nominati persona non recedit omnino unde si non velit vel non possit dicere pretium nulla erit venditio, neque ad boni viri arbitrium altera parte invita veniri potest d. §. pretium hic iuncta l. si quis arbitratu cum sequenti ff. de verborum obligationibus. Quod si in genere dictum sit quanti aestimabitur pretium, nec persona certa designata fuerit quae aestimet tunc omnino quoque venditio non subsistit l. 1. C. de contrahenda emptione, et C. si merces initio ff. locati iuncto dicto §. pretium, verbo nominatus: ni persona quoque certa designata illud requiritur ut ea sit extranea non alter ex contrahentibus. ni horum n. arbitrium pretii definitio conferri non potest l. in venditis C. de contrahenda emptione, et ex his quae dicta sunt sup. de pretio colligit Imp. per mutationem

Ratio.
Tertia exceptio
Usus vel proprietas arbitrii
Qualis debeat esse persona designata circa contractus huiusmodi

longe differre a ytructu emptionib ex ſuis p̃ocuratio
norū contra Iubinianū, quia ſi rei cū reby com
mutaꝝ nō cū Optio. ſ. ſtipulatio iuncta ſ. dimeꝝ

Quarto. Schole hic. Diſputant hic Sb. quid ytructy ille ſit
ſutuꝝ, ſi quis ex una parte det rem, et alig ex
altera et rem et ỹ̃ accipiat pecuniā ſimul aliqua

Soluto. Tuent talem ſtare cenſeri ỹctu quale ipſi ſtatuerunt

Probabile conuentionē n. partiū, ſecꝰ, dunt ytructuj l. con
tractuꝝ ff. de R. C. et c. ỹctuꝝ de R. C. ni ſ.

Decisio. Sin nihil circa ſit nec uoluntas ytrahentiū colligi
nō pōt tunc ſi pecunia ſoluatur rei erit emptio
Sin rei pecunia erit ymutatio. A potiori n. ſumit
ſumiꝝ denominatio argto l. quiꝝ ff. de actu rerum
quia aut Qmp. ſigit mitio hoc tit. cū ſenſu datorū
ſe certis emptionē dot Qmp. iuxta l. ſ. cū aut cū
eiꝰ effectū ỹ ſi cū ſpatio rei uenditę ſtatim ad em
ptorē ſtrahat ſiue ei a uenditore tradita fuerit ſiue
nō de quo nitetur ē titulꝰ ff. et C. de pignor. ac

Scripsit aliqui Cassius ab ytructu ſeiungi emptionē uenditionē ab Actore ad exemplar permutationis. ff. l.

cōtracto rei uenditę. Et hoc uerū? primo niſi ue
ditor minorē fuerit tradendi tunc n. eſt emp
tio l. cū nitet C. eo. tit. Secundo niſi uenditor niſi

Secundly. ſimul uſq; ad traditionē ſuſceperit tunc n. ade eoꝝ
tenebit ſ. ỹ ſi fugerit hic iuncta l. i. nitio ff. eo.
tit. Tertio niſi uenditoris culpa res perierit.

Tertius. tenetꝝ n. ad emptionē et earum talem quale fuꝝ
turę ſolet ſolui ſ. l. ſi uenditę ff. eod. iuncta ff.
ỹ ſupra ſ. ſi re uenditę ff. de ỹctionē emptionē.

Quarto. Quarto niſi res uendita ſit nigra V. g. equus

io. amphorae Vini: his n. casib. periculum est venditoris
si ignis aliquis vel vas aliquod Vini pereat, ge-
nus n. non perit per l. incendium C. si certum petatur.
Quinto si venditio fuerit conditionalis alternativa. Quinty Casus
pro ut videre est apud Bb. hic in gloss. Ratio a. dum
regulariter periculum rei emptae statim ad emptorem spec- Ratio.
tet illa est quia et ad illum pertinet commodum d. §. cum
aut in fine hic. Sed tamen naturam n. est, ut ad unum eundemque
utraque ista pertineant l. rem naturam. ff. de R. I. §.
poen. hic dicit Imp. et per consequens contrahi emptionem
quae suum effectum consequatur eveniente conditione. Interea
non habet nec dum robur habeat, res tamen empta si pereat,
emptori perit fructus non interea sunt venditoris.
l. unica. ff. de periculo et commodo rei venditae, ubi
et hoc additur, moriente emptore vel venditore in eo- Additio.
rundem locum et haeredes illorum succedere in condi-
tionalibus istis emptionibus. §. f. hic dot. Imp. em-
ptiones quasdam non subsistere quia sunt rerum
quae non sunt in commercio. Nisi emptor talis res esse
ignoraverit tunc n. subsistunt quoad interesse. Ratio
quia non debet alterius dolus aut factum alteri ig-
norantis abesse ignorantis quoque et errantis nullus Iuris Regula
est consensus, et consequenter nec emptio. Item et
est in emptione rei furtivae quam qui ignorans emit
eo nomine et obligatum habet venditorem ad interesse
l. si in emptione §. item si ff. de contrahenda emptione.

Conclusion.

De Locatione Et conductione
Tit. 25.

Sequitur ista spes contractuum quae consensu fit, locationi
mirum, quam in multis similem esse emptioni dicit Emp-
nitio hic. Ut sed de pretio et illo certo oporteat esse con-
ventum vel alterius arbitrio hominis tamen certi esse relictum
ibid. contrahitur ergo locatio et conductio, quando alicui
res aliqua certa mercede utenda datur, vel alicui
opera certa mercede conducitur per totum tit. hic. Bico cer-
ta mercede quia si de incerto pretio actum sit non erit
locatio sed contractus ignominiatus ex quo nascitur
actio praescriptis verbis ibid. hic iuncta l. si tibi
ff. de praescriptis verbis. Si de nullo omnino pretio quantum
fuerit est contractus mandati d. l. si tibi et de hoc dicetur
de mandato. Si vero res in vicem utendae tenetur v. g. bonus
tum et contractus erit ignominiatus ff. praeterea hic iuncta
l. si gratuitum §. si cum unum ff. de praescriptis verbis.
Bico utenda quia si res omnino transferatur quoad do-
minium non quoad usum tantum emptio erit non locatio l.
non solet ff. locati, et hinc recte subiungit Emp. §.
adeo autem hic, contractum emphyteuticum non esse locatio-
nem, quia sed ibi dominium transferatur utile saltem
in Emphyteutam l. i. in fine ff. si agger vectigalis.
Habet autem hic Emphyteuticus contractus multa praeterea
singularia, quae in locatione aliter obtinent. Primum
est ut emphyteuta sit omne periculum mediante non tota
res emphyteutica pereat debeatur nihilominus integrum
Canonem domino directo solvere d. §. adeo autem in f.

hic iuncta l. C. de iure Emphyteut. quod secus est in loca-
tione ubi omne periculum rei locate pertinet ad locatorem
adeo quidem ut propter insignem aliquam sterilitatem
vel temporalem, vel simile quid in solidum debeat
conductori pensionem vel omnino remittere vel ex parte ali-
qua l. 3 C. locati l. ex conducto §. si vis ff. eod. Nisi
aliud inter se sint pacti. Tertium quod emphyteuta si tri-
ennio non solvat Emphyteuticum statim cadat Emphyteusi.
l. 4. C. d. tit. de iure Emphy. In locatione vero si
conductor in biennio non solvat expelli re conducta potest
l. quaero §. inter l. cum dominus ff. locati. Tertium quod Emphy-
teusis scriptura fieri debeat l. 1. et ibi bb. C. d.
tit. locatio vero fit solo consensu ut dictum sup. quartum
quod Emphyteuta debeat, collectas et stenuras solvere
l. 4. C. eod. iuncta l. ultima C. sine consensu vel relige-
Non vero sic conductor qui ab omnibus iniuriis est.
Quintum quod Emphyteuta re reversa ad dominum meliorati-
ones non repetat d. l. 4. quod secus est in conductore qui ex-
pensas utiles in rem conductam factas repetit l. colonus
ff. locati. Sextum quod emphyteuta potest rem Emphyteuticam
alienare ut tamen prius eam domino offerat l. 3. C. de emphy-
teutico iure. quod et secus esse in locatione iam ex d.
patet. Reliqua in quib. hic duo tuo iudicio differunt in-
dere est apud bb. hic. Ex eo quod quod in locatione
dominium non transferatur illud sto tenuit Emp.
§. item quaeritur hic, si quis alicui operam suam et ex re
quoque sua constituat eam non locationem sed conditionem
esse quia sic talis rem istam plane a se transferat in

alterum ibid. ubi et videre hoc rei exemplum §. f. hic tria
docet Imp. primum est l. et pacta conductionis servanda esse
et praeterea praestanda utrinque omnia ex bono et aequo. Ut si
conductor si agrum meliorem fecerit non tamen ideo locator ma-
iorem pensionem ab eo potest exigere nisi solvat illi expen-
sas meliorationis. Ut si conductor ultra tempus conduc-
tionis maneat in re conducta censeatur locatio revocata
quo ad omnia et pignus. Ut conductor ante tempus mi-
grans nihil omnino solvere debeat integram pensionem
et viceversa si locator ante tempus expellat vel
uti ea prohibeat teneatur illi et ad remissionem pensionis
totius temporis. Ut locator debeat omnia in re locata
reficere suo sumptu quae sine culpa conductoris ceciderunt.
Ut quicquid conductor in re conducta aedificaverit illud
rursus potest tollere, modo sine damno tollat et pri-
stinam faciem illi rei restituat. Ut conductor non sol-
vens pensionem tot mora teneatur locatori ad usu-
ras et multa similia quae videre est tit. ff. et C. de toto.
Et hinc videre est hunc contractum quoque esse bonae fidei per
ea quae dicta sunt sup. tit. de obligationib. ex
consensu. Idem est quod tractat Imp. hoc §. f. conductorem
teneri ad exactissimam diligentiam quod idem dicit Caiol.
mercedes §. poen. ff. eod. quae tamen pugnant cum aliis nonnul-
lis textib. ut l. contractus ff. de R. J. et l. 3. §. 1. ff.
nautae caupones tabulari, et l. ni iudicio C. hoc tit.
Sed haec ita possunt consiliari ut si quis opus suum in
arte quam profitetur alteri locet, is ad exactissimam di-
ligentiam teneatur, et sic illud tex. nam hic et d. l.

si merces. Si quis n° usum alicuius rei conducat talis ad exactam tm tenetur diligentiam ut nimirum sufficiat sed hoc agat in re conducta, quod solent boni patres fam. in rebus proprijs agere. Certum est conductionem et ad hrdes conductoris vel locatoris transire d. §. f. quod verum est si intra tempora conductionis alterutrum eorum decesserit. Temporibus n. elapsis nihil quoque ad hrdem transibit l. viam veritatis in fine C. locati. Quaeritur n° quid si locator rem unam locatam alteri intra tempora conductionis vendat an huic conductor ide cedere cogetur? Plane sic statuit Imp. Alex. l. emptorem C. eod. Et hoc casu erit quidem securus emptor tenebitur aut locator conductori in id quod hoc interest eum ante tempus conductionis esse expulsum l. si merces §. i. ff. eod. Unde. Ceterum modis locator et ante tempus conductionis expellere conductorem potest clare dicitur l. cede. C. locati, si nimirum bonus rem locatam v. g. domum proprijs usibus esse necessariam probaverit, si eam reficere voluerit aut si conductor in ea male versetur. /.

De Societate. /

Tit. 26.

Ad haec 3ia species iuncturae qui consensu fiunt introducta maioris quaestus gratia. Quot modis fiat societas et in quas partes censeatur esse facta si nihil de partibus sit dictum dicit Imp. initio hic. Ubi quod dicit de partibus aequalibus id illud est de aequalitate Geometrica ut sic quot eorum numero sunt tot et fiant partes non habita ratione quid quisque posuerit sive multum sive parum argumento. Si sen-

pro ut sic qui in societatem fuit, non de aequalitate arithmetica

etate ff. pro socio. Et hec itaverum sunt in dubio et ubi
partes nihil inter se egerunt valere significatum pacta inter
socios, ut lucra et damna sint inaequalia, imo ut unus
parte lucri ferat et nullum sustineat damnum dicit Imp.
§. i. hic. Non autem valet talis societas ut unus nihil lucri
faciat et tamen aliquod sustineat damnum quia societas iniqui-
ma est et ideo leonina dicitur, ut inferre est apud Ulp. l. si non
fuerint ff. hoc tit. Posse unum ex socijs et reliquis invitis
societati renunciare dicit Imp. §. manet autem hic. quod
verum est primo modo socijs praesentib. vel scientib.
renuntiet l. sed et socius §. i. ff. eod. Isto modo non intem-
pestive et fraudulenter renuntiet ut sic lucrum aliquod
postea solus acquirat d. §. manet autem iuncta l. actione
§. diximus ff. eod. Tertio modo non ante tempus soci-
etatis definitum renuntiet d. l. §. item quia isti significatum
non liberantur a socijs sed socij liberentur ab ipsis d. to.
quod verum est nisi sic inter se fuerint pacti, id n. patet
d. to iuncta l. actione §. morte. An vero et pacisci so-
cij sic poterunt ut illius socij mortui haeredes in socie-
tatem quae defuncto succedant. Illud iure nostro omnino
est prohibitum l. nemo l. adeo ff. eod. nisi societas aliqua
invita fuerit vectigalium, ita n. et ad haeredes trans-
ire potest, si id expresse fuerit actum. Ratio autem cur societas
ad haeredem transire regulariter non possit, est quia certa
persona in societatem est assumpta eiusque spectata in tu-
stria. quo extra eam societas non debet extendi. Unde nec
socij mei socius, socius meus erit per l. quod admittitur ad l.
sequenti ff. eod. Utcumque autem societas ad haeredem non
transeat transit tamen ad eam actio haec pro socio si quid

sed defunctus adhuc reliquis socijs fuerit obstrictus d. l. nemo
pt cum l. sequenti. quidam et hæres unius socij ea tenetur com
plere quæ per defunctum fuerunt inchoata, l. hæres socij
Et aut solvitur societas morte naturali unius socij ita quoque
eam solvit mors Civilis v. g. servitus, publicatio 7. §.
publicatione hic. Ratio est quia societas est bonorum, talis
aut mors bonis omnibus spoliat. Intelligenda vero hæc sunt
de mina et media capitis diminutione de quib. lib.
i. dictum est. Et hinc quoque illegitimum est bonorum sessione unius
socij, societatem dirimi quod ad reliquos, item
si quis hic. Quid sit aut bonorum sessio quamobrem
fiat et quis eius effectus dicetur ij. In fine huius tit. dot
Imp. quid debeant præstare socij in rebus societatis,
dolum sed et culpam levem sed non tantum, non levissimam
sufficit ne modo socius ita diligens sit in rebus soci
etatis atque propriis sed et in propriis non admodum sit
diligens ibid. ubi et ratio additur. Quod si uterque
socius parem negligentiam commiserit tunc ea utrinque
pensatur ut alter alteri eo nomine non sit obstrictus
l. si unde nitio ff. de compensationib. idem est si
utrinque dolus sit commissus per l. viro atque uxore ff. so
lute matrimonio.

De Mandato.

Tit. 27.

Sequitur ultra species contractuum quasi consensu nientur quod modis
contrahatur mandatum dot Imp. statim initio hic. Verba

quib. mandatū q̄ hiz sunt ista, mando, rogo, volo &c.
ut uidere ē l. i. ff. hoc tit. Fit a. mandatū uel pure
uel in diem uel sub cōdōe uel per se uel p nuncium uel
epistolam uel quoniā alio modo d. l. i. Modo tū man-
darit uel rogarit, si n. commendauerit tm̄ alicui ne-
gotiū amici illud mandatū nō erit l. si uo nō remu-
nerandi §. cū quidam. ff. eod. Inter modos aut quib.
mandatū contrahitz dōt Imp. illud mandatū q̄ fit grā
mandatarij tm̄ consiliū potius ē quā mandatū atq; ideo
nullā inde obligationē nasci. §. tua grā hic. consilij n.
nō fraudulenti nulla ē obligatio d. to iuncta l. consilij ff.
de R. I. nisi in spē mandarit, et de certa aliqua pso-
na v. g. ut Titio pecuniam tuam in usurā collo-
ces. hoc n. casu mandans plane tenetz si alias Titio
pecuniā nō fuisses collocaturus d. §. tua grā in fine.
Quod uerū ē in q̄ctib. in delictis n. quis ex mandato
uel consilio dari uere tenetz sine mandatarius delictū
alias et commissurus fuisset sine nō ut dicetz j. titulo
1.o lib. primi quarti. Hinc dōt Imp. mandatū quod
contra bonos mores ē nō obligare §. illud q̄q hic
ubi ex ponit exempla. Rō ē quia haec turpia sūt
et consequenter iure impossibilia. Nulla ḡ eorū q̄q
pt ēē obligatio l. impossibilium ff. de R. I. q uerū
ē tz iuramentū mandato fuerit adhibitū nec n. ob-
ligatoriū ē contra bonos mores iuramentū, c. nō est
obligatorium d. R. I. in 6. et hinc mandatarius si
ex illo turpi facto punitus sit, nihil eo nōie consequitur
a mandante d. §. illud in fine iuncta l. si mandaue-
ro §. qui autem ff. hoc tit. Sibi n. nimitet q̄ fecit

rit nō alteri qui mandavit argto l. damni 18. quod
quis sua ff. de R. I. Utcunq aut mandatario nō tet
actio hoc casu contra mandantē datur tn illi actio q le-
sus ex tali mandato argto l. damni 18. §. si mandato
ff. de damno infecto §. 15 q exequitur hic dōt Imp.
mandatarius nō debere excedere fines mandati ut si
pluris rem emat aut minoris vendat quā fuerit man-
datū quo deterior fiat causa mandantis. Quod si vero
de facto mandatarius id fecerit de eo quod ultra quā
mandatū ē mandans illi nō tenetur ibid. imo rem mi-
noris venditam mandans rursus pt vindicare l. diligen-
ter §. item si ff. eod. Vixi aut quo deterior fiat causa
mandantis sin. facta fuerit melior tunc nō censetur
aliquid esse pter mandatū factū quā mandatū illud
pignus esse ad impletū v. g. si rem maioris vendite-
rit vel minoris emerit. d. §. 15 qui. Nisi versemur
in incerto aliquo rerum eventu, ut fit in militia, in
hac n. tenetur mandatarius mandati etsi plenius man-
datū adimpleverit et optime recesserit l. 3. §. in bel-
lo ff. de re militari. Qui eventus incertus facit quoq
ut aliquando et mandans teneatur de iis q mandata-
rius pter mandatū fecit. Ve cuiusmodi nimirū cū
tū solū ut vulneraretur fuerit mandatū c. fin. de
homicidio in 6. Quo mandatū finiatur dōt Imp. §. recte
quoq hic. Primo renuntiatione mandatarii re integra
ibid. quod et obtinet in revocatione mandantis pl.
ante ff. de procuratorib. l. et quia ff. de iurisdict.
Quando a. dicatur res integra colligere ē ex §. poen.
hic. Secundo finitur mandatū morte vel mandantis

vel mandatarij similiter re integra. Si tn mandatarius mortem mandantis probabiliter ignoraverit de postea gestis habet nihilominus haeredes mandantis obligatos d. §. recte quoque ubi et aliud simile exemp. circa ignorantiam adfertur. In quib. vero haec reg. locum non habeat vitere est apud LL. hic. Circa §m f. hic notandum illud est quod dicitur mandatum debere esse gratuitum id nullam debere constitui in illo mercedem vel certam vel incertam. Si n. certa fuerit constituta erit locatio d. §. f. Si incerta erit contractus innominatus initio sup. de locatione, dixi mercedem bene n. in mandatum venire potest honorarium l. si remunerandi initio ff. hoc tit.

De Obligationibus quae ex quasi Contractu nascuntur. /

Tit. 28.

Absolutis iis hactenus obligationib. quae ex contrib. nascuntur ex utriusque scilicet contrahentium repressa pactione et facto venit nunc Imp. ad res quae nascuntur ex quasi contractu ex tacita scilicet utriusque voluntate et facto alterius tm. Et hinc dicuntur quasi contractus quia nimirum non sint veri contractus sed praesumpti tm ponuntur aut quasi contractus hoc tit. sex species. Prima est negotiorum gestio de qua §. i. hic. ubi dicitur duplex nitio oriri actio directa datur de eo contra nunc qui gessit si gessit inutiliter ad damnum et interesse refundendum: si vero utiliter gesserit ad reddendam rationem, contraria actio datur ipsi negotiorum gestori ad reputandos sumptus

quos fecit d. to modo sumptus illi non sunt facti, ne ali-
qua singulari affectione, ut si mater aliquid impenderit
in filium, talia n. non repetuntur l. i. l. alimento l. si pater
no C. de negotiis gestis, nisi tales sint potestati
quia aio repetendi sumptus illos fecerint l. ne scriptus ff.
eod. tenetur aut negotiorum gestor ad exactissimam dili-
gentiam si alius sit qui eam praestitisset d. §. i. ad exactam
n. si nullus alius diligentius esset gesturus l. tutori C. eod.
de dolo tm si negotium fuerit desertum l. ait praetor §.
interdum ff. eod. de casu fortuito nunquam nisi quid
aio novum et insolitum gerat ut culpa casum praecedat
ut ita fuerint pacti l. si negotia l. sine hereditaria
ff. et C. negotium. alios similes casus videre apud
l. b. hic. Secunda species est tutela ex qua et
obligatione ex quasi contractu nasci et similiter
duplicem actionem dicitur §. tutores hic et constat ex
iis quae dicta sunt sup. lib. i. Tertia species
est rerum singularium coe sine societate de qua §.
item si inter hic dicitur sine societate, quia socie-
tas verum inducit contractum ut d. sup. tit. de societate
oritur aut ex hac coniunctione obligatio si quid vel unus
plus impenderit ut plus perceperit ex re coniunctim ibid.
Quarta species est rei universalis coniunctio n. g. hereditatis de
qua §. item iuris hic ex eo qua hereditatis coniunctione te-
nentur quis ad sumptus, ut expensas alteri cohaeredi
refundentes, de qua ut et superiori specie latius dicetur
j. tit. de actionib.

Quinta spes est hereditatis aditio ex qua heres obligatur ad expectanda legata, quia ad debita de facto heres tenetur ex vero iuris quidem tenebatur ipse defuncto toto lib. C. de hereditariis actionib. et tit. vel actione ab hereditate. Sexta et ultima species est indebitum solutum ex hoc n. obligatur is qui indebitum recepit tacite ad illud restituendum quasi expresse ea mutuo accepisset §. item is hic. Disputant Lib. quo indebitum hic inter quasi iuris recensentur cum supra numeratum fuerunt, inter contractus veros tit. quib. modis re contrahitur obligatio! Dicunt alii relatum ibi esse inter obligationes quae re contrahuntur non tamen inde sequi quod indebitum verus sit iuris, sed his obstat divisio obligationum ex contractu quorum prima statim species est obligationum quae re contrahuntur alii quo melius dicunt diverso respectu indebitum iuris esse rationem sed accipientis quod revera in effectu obligatur non aliter ac si expresse mutuo accepisset, ratione vero solventis esse quasi aut distractum potius quia solvens liberare se potius voluit quam alium sibi obligare ut clare solvit dot. Imp. d. §. item is. in f. quibus casib. et indebitum solutum tamen non repetatur, clare videre est in §. f. hic et apud Lib. ibid.

Per quas personas nobis obligatio acquiratur.

Tit. 29.

Differt hic tit. a tit. lib. 2. per quas personas cuique

acquirit, quod ibi actum sit de acquisitione dominij et possessionis: hic vero agatur de acquisitione obligationis ut ex ipsa inscriptione patet. quae licet diversa sint multum tamen unus ad alterius reputationem conducit in plerisque casibus per quos et ex quibus causis acquirit dominium et possessio per eosdem quoque et ex iisdem causis acquirit obligatio ut videre est toto hoc tit. significatur id cum ait d. lib. 2. tit. unus casus bene notandus est quo diversum obtinet procuratores et quovis alio homine a nobis bona fide non possesso per hos non licet acquirat nobis dominium ut d. sup. d. tit. lib. 2. non tamen per eosdem similiter acquirit obligatio l. 1. C. per quas personas nobis acquirat. iuncta l. possessio quoque in fine ff. de acquirenda et amittenda possessione excepto mutuo quod est factum per procuratorem obligat tamen eum qui mutuo accepit ipsi. Sed non cum ratione pecunia est data mutuo l. 2. C. d. tit. quod quoque inquit aliquis consulet ipsi creditori si nulla illi rata sit per procuratorem obligatio et gerentis nec actio l. 2. procuratorem debere creditori cedere actionem suam. Et tunc recte creditor agat de lege possessio in fine et l. d. l. 2. quod si ad manum non sit procurator ut cedat vel nimiale creditor adversus ipsum creditorem agere tunc illi ex aequitate iura gesserunt actionem utilem qua contra debitorem agat l. in causa in f. iuncta l. sequenti ff. de procuratoribus et l. Julianus §. si procurator ff. de actionibus.

Quibus modis tollatur Obligatio.

Titulus Ultimus.
lib. 3.

Modos tollendae obligationis tradit hoc tit. Imp. quatuor non quod sint plures sed quia hi sint potiores quibus ipso iure obligatio tollatur reliquis vero tollatur fere obligatio ope exceptionis quae ex seqq. melius illuminatur.

Primus modus est, solutio rei debitae eiusdem ut specie vel genere facta creditori a quocunque et ignorante sive invito debitore initio hic, ut tamen quo casu invito debitore debitum solvitur, ab eo creditor solvens nihil repetat l. Cella C. de negotiis gestis potuit autem sic invito beneficium dari in consequentiam principalem non solvens prodesse voluit creditori non debitori, et sic nihil obstat lex invito ff. de R. J.

Secundus modus est, acceptatio de quo Imp. §. i. hic ubi clare dicit exemplis quid sit et quomodo fiat acceptatio in fine d. §. dicit quia acceptatione quae verbis fit non nisi verborum obligatio tolli potest reperta esse stipulationem aequalitatem quae omnis generis debita prius in stipulatione delicta postea acceptatione tollendas cuius rei pulchrum ibi vitere exemplum est.

Tertius modus est novatio de qua §. praeterea hic est autem privatio prioris debiti in aliam obligationem intercedente stipulatione transfusio l. i. ff. de novationibus fit autem ea duobus modis. Primus est ut circa eandem personam obligatio inducatur et hanc species proprie dicetur novatio, de qua in f. d. §. praeterea hic. Secundus ut eadem obligatio transferatur in aliam personam quae species proprie dicitur delegatio, de qua initio d. §. praeterea non autem tolli a iure obligationem priorem nisi hoc expresse actum sit in posteriori dicit Imp. §. poen. hic iuncta l. f. C. de tit.

Quartus modus est gressus utriusque contrahentium quae quasi obligationem tollat et quando dicit clare Imp. §. f. hic. f.

Finis huius 3ij libri.

Institutionum

Institutionum S. Justiniani Sacratiss: Principis Liber quartus

De Obligationibus quae ex delicto nascuntur

Titulus Primus

Inscriptio hujus tituli generalior est aliquando quam ipse tit. quo scilicet non de omnibus debitis agitur sed tantum de una tantum specie privatorum delictorum unde facile est intelligere non sumi argumentum nostrum a rubro ad nigrum vel e contra sed probabile tantum, quod continuatio sit hujus tit. et libri cum superioribus dicit Imp. ipse et initio hic pro quorum melior intelligentia notandum est duplicia esse delicta privata scilicet et publica. Privata dicuntur, quae privatim tantum praeiudicant non pub. et ex quibus actis ijsdem tantum competit quae laesi sunt aliqua ex poena applicatur quorum delictorum privatorum species sunt quatuor Furtum, Rapina, Damnum, Iniuria quae Imp. hic ordine persequitur.

Publica delicta sunt q̄ ex ll. pub. Judiciorum pficiscuntur
et publice vindicantur, eorum poena applicanda fisco ut
surripienda corporib. delinquentium de quib. seqt. j. tit.
ultimo institutionum. Ad privata vero delicta quod attinet
id quod diximus ea privatim vindicari poena applicanda
ijs q̄ sunt laesi, illud quod est quando de ijs agitur civiliter
vel peculiariter, non criminaliter, alias n. ex omni
delicto duplex actio nascitur, civilis nimirum qua quis
id quod sua viterem persequitur sibi applicatum, et criminalis
qua agit ad poenam pub. ut vitere est ex l. f. ff. de
privatis delictis, ut quo ad textum ipsum veniamus
dicit Imp. actiones ex maleficijs, unique generis esse na-
scitur sed ex re mitio hoc tit. quod non ita accipiendum
est quasi non et verbis. Ex literis maleficia contra-
hantur id n. verum esse dicetur j. tit. de iniurijs, sed
quod hic ipsum factum tantum et maleficium spectamus non con-
siderato quomodo fiat. Et si verbis vel literis
maleficium sit factum non tamen ibi certum aliqua literarum
vel verborum sollemnitas requiratur, quandoquidem ut dictum
est sup. in quaestib. consensu vero solo, nullum enim male-
ficium iure nostro contrahitur, si quidem illum consensum in actum
aliquem exteriorem non detulerit l. i. §. sola. ff. de
furtis, unde et recte dicit Ulpianus l. cogitationis
ff. de poenis, cogitationis poenam nemini mere-
ri quia sed nec ibi committatur delictum, ea nimirum
nec dum subsecuta arg. l. sancimus C. de poenis.
Quae vera sunt in foro civili, aliud n. obtinet quo
ad Deum et in foro conscientiae. Definitionem furti
tradit Just. §. i. hic desumptam ex Paulo &c.

l. 1. ff. de furtis illud verbum contrectatio excludit omnem aliam
cogitationem, et conatum sine verbis, sine literis de furto
faciendo, his n. solis furtum nec dum dicitur commissum dicto §.
sola, iuncta l. vulgaris §. 9. qui furti l. si quis uxori
§. neque verbo ff. eod. nec hic eandem tantum contrectationem
accipere debemus, sed simul et ancotionem vel rei vel usus
ipsius ubi si quis intervenerit instrumentum debiti l. 3.
§. si rem ff. de acquirenda possessione l. qui tabulas in f. ff.
de furtis, et dicitur immobilium rerum non sit furtum, quia ancoveri
non possunt l. verum ff. eod. nec rerum incorporalium quia
non possunt tangi, tit. de rebus corporalib. et incorporal. lib. 2.
sed dicitur in definitione fraudulosa, ut sic credat fur, se rem
invito Domino vel eo qui iure in rem habet contrectare §. furtum
et §. placuit hoc tit. Ubi a contrario sensu dicit Inst. factum
non esse si putat dominum consensurum sive consentiat ille sive non,
quia sic tunc dolus ex sua parte absit, imo etsi quia au-
fert in dolo sit, existimans dominum esse invitum quantum reve-
ra consentit, nec dum adhuc furtum dicetur esse commissum
d. §. placuit, Ratio est, quia volenti non censetur fieri dolus
aut iniuria l. nemo videtur ff. de R. Iuris. iuncto c.
scienti eod. in 6. adeo autem requiritur bonum esse invitum
ut haereditate pacente si quid ex ea auferatur, furtum non
dicatur committi, quia sic res talis adhuc nullius sit et consequenter
nullo invito auferatur l. haereditaria et l. falsas
§. qui alienum ff. de furto: Sed praeterea fraudulosa non
violenta ut distinguatur furtum a vi bonorum raptorum
de qua tit. sequenti. Ex eo autem quod dolus ad furtum
requiritur recte defuit Imp. in puberes, adhuc doli incapaces
furtum non committere §. in summa hoc tit. Ubi et eius datur
ratio: quod vero dicimus bonum invito furtum fieri id accipi-
endum, si vel ubi illegit rem sibi esse sublatam dicto §. qui
alienam, alias non ignoranti furtum non fieret contra dictum

ſm una vnit ſemp ſeſe excuſet, quod putauerit bñ
gerentiæ relinquit ſ. Judicil arbitrio ut ex qualitate
facti et perſonæ æſtimet an bñ credat gerentiſſe ad
nō, adhibitis ꝛc. nec ſufficit quod ſub vnia ei ſ. quid ſe alienā mittat
pnō vtatur V. g. creditor pignore depositario rem depo-
ſitam, commodatario rem commodatam, ni alio vſu quam
accepit, tenerū furtū committit ſ. vtendo ſine creditor hoc
fiat. Definitionē tantū gehdit Jurſp. hic nobis, quod
lex nudi ꝓhibitū ē admittere furtum, nā quid
turpe ē. l. probū ff. de verbor ſignific. unde ꝓbabile
deducit lb. ex furto et nudo, furū eſſe obligatū
ex illo ſ. principio neminē eſſe locupletē et ſuū cuiq; tri-
buendū nō quidem quod ex furto fuū gloriatur ni ſpem furti
ſed quod tacitē non petit gratiæ, quia cum nemo præ-
ſumat ex ipſo quod hominē arguto l. Imperatori ipſe ſe homi
legi ſubſtituiſſe ff. de iniuſ fiſci. Propterea illud ad natu-
ralem obligationē illud ſufficit quod alteri per iniuriā
gratiā rem illius auferat et ſic cū alterius damno locupleſ
tetur l. cum hoc ff. de petitione hēditatis. Quot ſint gra-
ta furtorū dicat Jurſp. ſ. hic: Duo ſ. manifeſtū et non
manifeſtū. Manifeſtū dr quod fur cū ipſa re furtiua
deprehenditur vel paulō poſtea antequā eo deduxerit quorſus
dire deferre ſtatuerat ibid. et l. 4 de minorib. l. 6 quid
ſit ſemitatē ff. de furtis, et hic dicit Jurſp. facilē col-
ligi quid ſit furtū non manifeſtū quando ſ. fur cum
re furtiua nō eſt deprehenſus antequā rem eo deduxiſſet
quo deferre illo die ſtatuerat. Speciē furtorū apud
veteres hodiē nō eſſe ampliſ uſitatā dicit Jurſp. d. ff.
4. hic. quæ aut illa fuerint et q nō ſit cur nō ſeſe
tuebatur adiecerit ſubiungit ſtatim ff. 3. ubi clarē ni-
dere ē ex ipſo textu. Furtum furti manifeſti eſſe quā-
duplū, furtū manifeſti nō duplū dr ff. poena hic ff

quadruplum vel duplum moveri poenam esse dicetur j. §. f. hic
et haec poena actionis furti est civiliter intentata, si vero
criminaliter intentetur fuit olim poena extraordinaria arbi-
trio Judicis l. f. ff. de furtis quia tunc furem nec capite nec mem-
bri mutilatione punire poterat auth. sed novo iure C. de
servis fugitivis nisi essent grassatores publici, dicuntur
tales pub. itinera tales n. capite plectabantur l. capitalium
§. grassatores ff. de poenis tandem ex constitutione Frid.
Imp. §. si quis quinque de pace tenenda a usibus feudorum
coeperunt fures laqueo suspendi, qui quinque solitos essent
furati. Et postremo ex constitutione criminali centum quin-
quaginta octo cum seqq. aliquot, ubi distinguit inter furta
manifesta et nec manifesta, C. nec manifesta, an primo
ratio vel tertio facta an cum malis qualitatibus v. g. ab effra-
ctione vel sine iis an j. quinque florenos sint vel non
quo me brevitatis causa remitto. Quod dictum est sup. in-
vito bono furtum fieri, id Imp. §. unde hic restringit
nimirum casu, quando nimirum bonus servo suo credit ut
sibi aliquid per alterius sollicitationem auferatur talis
n. sollicitator et corruptor revera furti tenetur, et quoque ser-
vi corrupti dat ibid. hanc rationem Imp. quia res sit mali
exempli adeo a tuabus istis actionibus talis sollicitator
tenetur ut et una intentata adhuc alia intentari possit
quia sunt diversa maleficia teste Ulp. l. Heraclius
in f. ff. de servo corrupto, actione tamen servi corrupti ta-
lis corruptor tenetur sive bonum sive malum servum ad alias
furaturum sollicitaverit in duplum eorum quae tunc servus ab-
stulit, quando fuit sollicitus non considerato si post interea
num alius eidem vel alii sit plura furatus l. d. Heraclius initio

ff. eod. Etiam liberi hominis furtum fieri dicit Imp. §. interdum
hic. iuncta l. omni q. §. si filijs ff. de furtis, datur autem oc-
casio actio furti parentibus qui filios ita sublatos habent
in potestate, cum et tales vindicare ex l. quiritum possint l. i. ff.
de Reivind. Unde sequitur matrem ob liberos suscepto furti age-
re non posse l. mater filij ff. eod. quia sicut mater filios in po-
testate, ut dictum lib. i. illud hic disputari solet cum pater
ob filios susceptos furti agat actio vero furti in duplum sit
vel quadruplum aestimationis rei sublatae quid parens
grecus debeat cum liberi hominis nulla sit aestimatio secundum l.
libertas de R. J. et l. i. ff. q. dejecerunt. Sed patrem
hoc casu aestimationem dupli vel quadrupli sui interesse
grecum, et si nihil eius interfuerit Judicis arbitrio illi
contemnationem fieri et rei suae quam furtum facere, si
v. g. alteri pignori sit data dicit Imp. §. aliquando
hic. Ratio est quia alterius possessione et ius securitatis q.
in illa re habuit aufert per l. i. §. servus ff. de acquirenda
possessione. Venit hic Imp. ad eos qui opem consili-
um furibus expectant sed ipsi furtum non fecerint statuens
tales furti actionem teneri, quae verba, opem, consilium
separatim accipiuntur ut sic et is qui consilium solum furibus expedite
rit furti teneatur et ope nulla adhibita l. saepe in f. ff. de
servo corrupto verborum signoribus quod verum est sed et nihil
omnino alter sit furaturus per d. l. i. ff. de servo corrupto q.
secus esse in contractibus dictum est sup. tit. de mandato. Ut a-
quis ex consilio furti teneatur, requiritur ut furtum tenerum sit
subsecutum aliasque consilio tali nemo tenetur d. l. saepe in f. iun-
cta l. sui pignore in f. ff. de furtis, et sic illegendus finis d. §.

interdum hic ubi ait Imp. hic, ex consil. furti, quem non teneri
si sed furtum non sit subsecutum de ope sola, ut consideratum est ex ea
furti quoque actione non nasci nisi quod opem illam praestiterit sciat se
esse furtum praestare d. l. saepe in f. quando autem dicitur de eo quod opem
fert ad furtum idem est illud quod est quod post furtum commissum furem
celat l. quod fur. §. 1. ff. de furtis. Secus est in eo quod furem non in-
dicat sed sciat esse talem d. to. Disputant Sob. an ut opem
praestare civiliter tenetur furti, ita et teneatur criminaliter
ut sed suspendi possit, benignius est, quod non odia sunt restrin-
genda Cc. odia de R. J. in 6. l. interpretationem ff. eod. praesertim
cum nec civiliter opem praestans nisi furti nec manifesti teneatur
l. ie quod opem. ff. de furtis. Furti actione non nasci inter bonum
et servum patrem et filium bene vero inter illos quod filiis vel ser-
vis consuluerunt ut furarentur dicit Imp. §. hic quod hoc tit.
Ratio est quia tales possunt illos privatim castigare l. servi
initio ff. de furtis. Idem quoque obtinet si libertus patrono suo
vel mercenarius illi a quo est conductus furetur l. si libertus ff. eod.
iuncta l. praepiciendum ff. de poenis ubi dicit Mantpong furta
domestica si leviora sint pub. non esse vindicanda. Hoc si
marito uxor quid abstulerit inter eos furti actio nascitur
ob reverentiam sed coniugalem et coniunctionem quandam bonorum
inter se iure praedem veteri. Sed non hic furti actionis datur
inter eos rerum amotarum de quo tit. ff. et Cc. rerum amotarum
furti actio quibus competat, docet Imp. §. furti autem hic
quibus sed quorum interest rem furto esse sublatam vel ratione dominii
vel ratione iuris et securitatis quam in re sublata habet
v. g. creditor in pignore de quib. d. §. furti hic. Vel
ratione custodiae ad quam tenentur in re furto sublata.
v. g. fullo sarcinatur de quib. §. item si fullo cum §. sequenti

Modo tamen et tales in solidum soluendo sint bonae maioris sigtem actio esset quam inopia debitoris excluderet dictis locis iuncta l. tum is. ff. de dolo malo. Ex quib. a contrario sensu sequitur eum cum nihil interest rem subtrahi illi furti actionem non dari d. §. furti cum seq. ubi id Imp. docet exemplis. In re commodata id Imp. corrigit ut et commodatorem ad eam furto sublatam posit agere sive commodaturius sit soluendo sive non, ut tamen si ceperit agere postea non habet regressum aduersus commodaturium §. q. de fullone hic. Olim sequitur non bonae sed tantum commodaturio furti actio dabatur, quia sic ille teneretur et ad custodiam non aliter atque fullo et alii l. eum q. §. si res ff. de furtis.

Et hinc definitur depositarium non agere furti quia sic sua non interest rem depositam auferri cum non teneatur ad eius custodiam §. sed is hoc dicit. quod illegitimum est nam ipsius depositi. Si n. depositarius custodiam promiserit vel pecuniam rei seruandae causa acceperit tam illi et furti actio competit quam sic ipsis casib. quibus teneatur ad custodiam l. 2. §. et generaliter ff. ui bonorum raptorum. Dicat non aliquis quid si dolo depositarii res furto auferatur tunc certe nomine tenetur ut dicitur d. §. sed is. quia quo tunc sua interest nitebitur et recte posse furti agere. Respondet Vlp. d. l. eum q. §. is aut adhuc eum furti non agere quia nemini ex suo dolo actio datur.

Non quo quodlibet interesse furti actionem parit sed illud tantum quod est ex causa honesta l. is cuius interest. l. itaque fullo §. sed furti ff. eod. ubi et eius rationem dat Vlp. Et hinc furi et cuiuslibet alteri malefideque possessori furti actio denegatur ibid. nec et sufficit quod ex honesta causa interest sed debet praeterea extitisse res apud eum cui est sublata reuera extitisse

tisse alias illi furti actio non competet l. is cui exstipulatur l. eum
qui mitio l. interdum ff. eod.
Omnib. locis dicitur eum qui, cui res est permissa vel vendita nec dum
autem tradita furti actionem non haberet uti nec creditorem si res
debitori auferantur qui ipsi pignori non fuerint §. f. hoc tit. dicit
Imp. illud dupplum et quadruplum qui in furti actionem venit
veram poenam esse. Hoc obstante quod quis ista iam furti
actione sit consecuta adhuc tamen agi posse ad rem ipsam vel
rei vindicationem vel condictione furtiva, quae actiones qua-
les sint et an possint concurrere dicetur ij. tit. de actionibus.

De Vi Bonorum Raptorum

Tit. 2. 1.

Secunda haec est species privatorum debitorum introducta a praeto-
re, quando quis cum armis vel quocumque hominib. aliquid ali-
cui et minimum aufert mitio hic iuncta l. 2. ff. eod. Quod
delictum cum gravius sit furto dicitur tale quid compromittens mi-
probus fur dicto mitio. Dicitur autem bonorum raptorum nam ra-
ptus personarum crimen est pub. ut dicetur ij. tit. ultimo et est titulus
in C. de raptu Virginum. Quae sit huius delicti dicit Imp. §.
i. hic intra annum sed quadrupli post annum dupplicis vel simpli.
Nec illud quadruplum totum est poena, sed nisi et simul
res ablata contineat ut sic poena sit tripli tantum d. to. Ubi
disputant Ob. quomodo fiat quod leges furem simplicem gravius
puniant eo, qui vi rapit, dictum est n. supra furem mani-
festum puniri quadruplo et praeterea posse ab eo rem peti.
Proinde haec actio vi bonorum raptorum intra annum tantum
punitur triplo, furtum vero et post annum et perpetuo dupplo
vel quadruplo. Respondent autem passim sed vi bonorum

raptorum actio in eo levior sit, quam in triplum tum sit poenae
et hoc ipsum intra annum tum, in hoc tum graviorem, quod semper sit
in triplum sive in crimine deprehendatur sive non, cum furti
nec manifesti actio sit dupli tum d. mitio hic. Praeterea
ex vi bonorum plures actiones competunt potest. n. cui
res vi est sublata primum agere furti nec manifesti, et po-
stea actione vi bonorum raptorum ad illud quod amplius in hac
est quam fecerit consecutus ex actione furti l. i. ff. hoc tit. Praeter-
ea et vi rapiens tenetur iudicio pub. ex l. iuliana sed privato
de vi vel pub. d. l. 2. §. i. iuncto §. Item lex iulia 2. ij. de
pub. iudiciis. quod in simplici furto non fuisse olim, ex
5 pr. ymo tit. gestat. Dolum ad hanc actionem vi bonorum raptorum
requiri aequum atque in furto dicit Imp. §. quia tum hic, cui ibi
gatur dicta lex 2. cum autem conveniat nim abesse a repub.
et facile quis ex iam dictis se posse lucri quod dolo non
rapuerit Ideo ab Impp. est constitutum ut et si quis putet
remissam esse et quod sibi licere vi eam auferre, tum puni-
atur ut vitiosus est. Sed ne dum hinc iuncta l. si quis in tantum
C. unde vi. Ratio est quia nemo debet esse iudex in causa pro-
pria nec ipsum se vindicare sed per legitimum magistratum
et iudicii ordine servato l. nullus C. de Iudaeis iuncto
tit. C. ne quis in sua causa iudex. Nisi in casibus subitis
ubi magistratus ita statim adiri non potest, ut fit in nocturnis
agrorum populatoribus obsessoribus itinerum, disertoribus mi-
litiae: Hic in libera resistendi cuique facultas tribuitur ut
vitiosus est tit. C. quando liceat unicuique sine iudice se vin-
dicare ubi l. i. hac datur ratio quia melius est occurrere in tempore
quam post exitum vindicare cum qua quoniam illa legis sim

Co. in qbus causis restitutio non sit nria quia satis intacta iura servare, quam post vulnera remedium quaerere. §. f. hic dot Imp. quibus competet haec actio in bonorum raptorum in quo cum nulla sit differentia inter hanc actionem et actionem furti non est opus ipsum ea hic repetere.

De Lege Aequilia.

Tit. 3.

Lata haec lex est Aequilio Tribuno plebis, et hinc dicta est aequilia l. 1. ff. hoc tit. statutum autem hac lege est de damno iniuriae id periurium vel nullo iure illato. Et haec 3ia species est delictorum privatorum. Fuerunt autem huius legis aequilia tria capita quorum secundum non est amplius in usu §. caput secundum hic. Imo nesciri potest quid eo statutum fuerit. Primo capite cavetur si quis servum aut quadrupedem quae pecudum numero est iniuria occiderit teneatur quanti eo anno illa plurimi fuerint in tantum hic, unde videre est servos in iure non quadrupedibus fuisse comparatos et ita Corg. l. 4. §. 1. ff. eod. quae sint quadrupedes, quae pecudum numero habeantur dot exemplis ipse Imp. dicto vitio hic quidem et illa verba iniuria occidere similiter exemplis explicat §. iniuria autem hic. eodem autem ea verba intelligenda sint quanti in eo anno plurimum fuerint dr. §. his autem hic, ubi res claro et exemplo demonstratur. Debet autem haec aestimatio fieri pro ut communis res valuit non quanti is aestimat cuius fuit. Et hinc si quis servum alterius occiderit quem is amavit ut filium non tamen aliter is servus aestimabitur quam quanti communis potuerit vendi l. si servum ff. hoc tit.

Neq. in hoc delicto tm aestimatio fit corporis occisi sed via
ipsa ex illa occisione damna nob. sunt illata §. illud
non ex verbis hoc tit. ubi id ipsum qq. docet exemplis.
Ansant dolum oporteat intervenisse ut haec actio detur illegr.
ex d. §. minoria iuncto §. seq. hic. ubi dum dolum non requiri
sed solam et culpam sufficere si v.g. infirmitate, negligentia
aut impitia quis alteri damnum intulerit quorum exempla qq.
dat Imp. dictis locis. Immo nec culpa tata tm sed et levis
sima haec actio datur et v.g. si quis si quis non hoc puitet q
solent diligentissimi patresfam. puitere: actionem aut hanc
legis Aquil. poenalem esse eo ipso qq. detur in plus quam pro
rei aestimatio fuerit dat Imp. dicto §. his aut hic ubi
dit ideo quia poenalis haec actio sit eam non dari in haere
des. Generalis n. haec est regula poenales actiones in haere
dem non transire ut late dicetur ij. Quod verum est nisi haeredes
ex damno sint facti completiores l. ante Heraclius §. hanc
actionem ff. hoc tit. vel nisi cum defuncto lis fuerit contestata
l. omnes poenales ff. de obligationib. et actionib. Hic n.
duobus casib. et poenalis actio ad haeredes transit, qq. et
latius infra dicetur §. liberum hic dicit Imp. pter actionem
l. aquil. de servo occiso et publico iudicio ex l. Cornelia
de sicariis agi posse. Ratio est quia actione l. aquil. ad dam
num agitur l. Cornelia vero ad vindictam quo casu actio cri
minalis per civilem non tollitur ut infra tit. Ac quando civilis
actio criminali praeiudicet. Quod si vero et civilis actio ad
vindictam fuerit tunc postea criminali non est permissum agere
l. pter edixit §. 1. ff. de iniuriis. Ratio est quia non est aequ
ut idem admissum plurib. ll. vindicetur l. senatus ff. de inde
dia et exhibitione reorum. 3io cap. legis aquil. cavetur
si quis servum aut quadrupedem, qui pecudum numero est

vulneraverit aut aliud aial quod vis exciterit aut vul-
neraverit, vel quis aliud damnum alicui in quacunque re
fecerit tenetur hoc nomine quanti ea res sit 30. diebus
proximis plurimi fuerit. §. i. c. 3. cum §. sequenti. hic. Circa
§m finalem hic notandum est actionem l. aquil. directam dari
quanto corpore corpori damnum datum est. Utilem vero legis
aquilae quanto corpori sed non corpore. In pactum demum
actionem tunc dari quanto nec corpori nec corpore.
quorum trium exempla videre est in ipso textu hic. Ad extre-
mum circa hunc tit. considerandum est actionem istam le-
gis aquilae non omnibus dari, quorum interest damnum esse
illatum sed dno tm directo vel utili, ut v. g. vasallo
l. item Mela. §. legis aut cum l. sequenti. ff. hoc tit.
Et hinc usufructuario ad damnum datum in usu fructu com-
petit actio utilis tm dicte §. l. Unde et homini li-
bero et vulnerato hoc nomine non datur actio legis aquil.
directa sed utilis tm, quia sunt talis membrorum suorum
non tenus l. liber homo ff. eod.

De Iniuriis.

Tit. 4tus

Et haec quarta species predictorum delictorum. Accipi
aut hac tit. iniuriam specialiter pro contumelia dicit Imp.
initio quae desumpta sunt ex Ulp. l. i. initio ff. eod.
Tribus aut modis fieri iniuriam, re, verbis, et scriptu-
ra dicit Imp. exempl. §. i. hic iuncta l. i. §. i. Ex quibus
et illud illatum omnem iuriam aut in corpus inferri aut
ad dignitatem pertinere ad infamiam idem Ulp. d. l.
i. §. i. per quos fiat nobis iniuria et quib. detur iniuria
actio dicit Imp. §. i. hic. Ubi notandum est et pluribus unius

Quot et quibus modis fit iniuria

NB. Sic ad iniuriam atque uxori et uxorem in onso.

iniuriae causa actionem hanc dari nec una semel intentata tolli
alteram dicto loco iuncta d. l. 1. in f. Quod dicitur maritum agere
ad iniuriam illatam sponsae l. item apud Labeonem §. sponsum ff.
eod. Aliquando non competit iniuriarum actio nisi facta sit
dolo l. illud relatum ff. eod. l. si non convitii C. eod. Debet
autem ille qui iniuriam intulit probare quod non iniuriandi animo
fecerit, alias omnino hac actione condemnabitur d. l. si non con-
vitii. Ratio est quia omne maleficium male praesumitur factum
§. 6. d. loco. et in l. 1. C. ad l. Corn. de sicar. Et hinc
defuncti primo magistratus, praeceptores, et similes non dicuntur in-
iuriam facere quando vel iusticiae exercendae causa vel corrigendi
discipulos aliquid facit dicta l. item apud §. abiicit l. iniu-
riarum initio l. qui reipub. ff. eod. Ubi de magistratibus datur
ratio quia sed iuris executio non habet iniuriam. Secus est si contra
ius et communem modum agendi aliquid faciat, tum enim revera
et magistratus et alii iniuriarum actione tenentur l. nec magi-
stratus ff. eod. Secundo nec is iniuriarum tenetur qui iono ali-
quem percussit aut in certamine l. d. illud relatum §. 1. 3. Sic
nec si astrologus ex astris suis dicat aliquem esse furem
d. l. item apud §. si quis astrologus. Qui tamen alia praestitu-
lione tenetur ad poenam capitalem. l. nemo accusationem
C. de maleficiis et mathematicis. 4. nec infans nec
furiosus hac actione tenentur d. §. quod et sub. refe-
runt ad ebrium, si sed omnino ebrius sit argumento legis omne
§. per vinum ff. de re militari iuncta l. unica C. si quis
imp. maledixerit. 5. nec iniuriarum tenetur is qui no-
centem infaceat si quidem reipub. interfuit illud delictum
non ignorari l. eum qui innocentem et ibi lib. ff. hoc tit.

Sexto nec is qui ex iracundia alicui convitium fecit, si quidem post iracundiam non revocaverit l. qui quid calore ff. de R. I.
Septimo nec si quis liberum verberaverit putans eum esse servum hac actione tenetur d. l. illud in fine, secus est si liberum non verberaverit v. g. Titium cum putavit esse Sempronium similiter liberum, tunc n. non obstante errore circa personam tamen iniuriam tenetur quia sic voluerit alicui iniuriam facere d. l. eum qui nocentem §. 1. quod idem obtinet in marito aut patre qui iniuriam agunt ex iniuria illata uxori vel filiofam. sed inferens putaverit esse uxorem aut filiumfam. alterius d. l. eum qui. Vice aut putaverit uxorem esse aut filiumfam. alterius qui si putaverit esse innuptam aut patrem fam. huic marito aut patri actio iniuriam non dabitur d. l. in fine.
Notandum plerea est adeo hic omnium iniuriantium parere hanc actionem iniuriam ut etiam si res non sit iniuriosa si tamen hac animo sit facta actio ista nascatur v. g. si quis aliquem nocet clandestinum argento l. 2. §. sed ubi C. quando et quibus quarta pars lib. 10. iuncta d. l. eum qui.
Quae sit poena actionis iniuriam dicit Imp. §. poena hic ut sic laesus eum aestimet pro conditione personarum dignitatis et filiorum circumstantiarum. Est tamen haec aestimatio postea Judicis arbitrio subiicienda l. constitutionibus ff. eod.
Qui Judex non ad id tempus quo intentaverit vel illud quo facta est iniuria aestimationem suam referet l. iniuriam aestimatio C. C. si quis pecuniam non habet qua puniri potest, talis aliis modis a Judice verberabitur ne crimina maneant impunita l. si quis iniuriam ff. eod.
Et hic locum habet illud qui non habet in aere habeat Juris sentenciam

in corpore argto l. 4. C. de servis fugitivis §. sed et lex
Corn. iniuriarum actionem nostri quibus veniunt notandum
ad differentiam aliorum omnium quae ex iure praetorio descendunt. Differ-
unt autem in hoc maxime quod quibus casibus ex l. corn. iniu-
riarum actio datur ea sit perpetua, initio de perpetuis et
temporalibus actionibus. At §. in summa hic ubi dicit Imp. ex iniu-
riis duplicitur agi posse civiliter et criminaliter
id illud ita est quod duae istae actiones competant ab
initio ut sic quis ultra velit possit agere. Nonnunquam
postquam una egerit nolit et agere altera. Id n. pe-
test l. quod senatus consultum in fine iuncta l. sed qui ff. de ini-
uriis. Ratio est quia haec utraque actio tendit ad vindi-
ctam. quod secus esse in actione l. aquil. postquam ad hanc
intentam potest actio ex l. Cornelia tamen d. est sup. lib. co.
de quibus est pulcher textus l. praetor. §. 1. ff. hoc tit.
Nec illud circa d. §. in summa est omittendum, illustres
personas, et sup. illustres Ex in criminali iudicio iniuriarum
posse per procuratorem comparere. Ut tamen tales et sem-
crimen subscribant et in illorum persona fiat condemnatio
non in procuratorem l. ultima C. eod. Et hoc in personis illu-
stribus plane est singulare ut in criminalibus comparere
non teneantur, quod in aliis non illustribus longe secus obti-
net l. praemult. ff. de pub. iudiciis.
Tandem §. finali hic dicit Imp. duo, primum est tam
eum qui intulit iniuriam quam eum qui mandavit
inferri iniuriam tenetur. Quod adeo verum est ut sin-
guli eorum et in solidum teneantur l. si plures servi. ff.
eod. Ubi in fine eius datur ratio in pluribus simul iniuriam

inferentib. Eadem est q dissimulatione iniuria abeleatur d. §. 1. ff. eod. Ad extremum et lotitur morte sive eius q intulit iniuriam sive eius cui est illata iniuria. Actio si quidem iniuriarum nec hereditatib. nec heredib. §. 1. infra de perpetuis et temporalib. actionib. ubi de hoc latius dicetur. Vicitur libellis famosis vulgo Pasquillis, notandum est eorum poenam esse capitalem ut intere est ex l. Unica C. de famosis libellis. Quod tamen sub. et postea et Carolus quintus constitutionum criminalium constitutione iiii. sic illgunt, si libello famoso quis aliquem et capitali crimine insimulaverit. Poena n. eadem puniendum esse, quae erat criminis quod alteri intentavit.

De obligationibus quae ex quasi delicto nascuntur. §. Tit. 5.

Ad haec quarta et ultima species obligationum quae dicuntur quasi delicta fl. illgitur ex quibus quae dicta sunt sup. de quasi contractib. Sortit autem harum obligationum Imp. tria genera. Primum est si Iudex per imprudentiam male iudicet mitio hic iuncta l. 4. §. si iudex ff. de obligationib. et actionib. Cuius poenae nigunatur iudicii aequum videbitur habita ratione damni et interesse partis quae personam sententiam est laesa. Imprudentia vero Iudex male iudicare dicitur si in l. vel facto facilius erraverit, si probabiliorem plurium sub. opinionem non sit secutus et sic deinceps. Quod si in l. obscura facto intricato erret vel plurium et contrariam sententiam sequatur et similibus casib. ad

interesse parti laesae non tenebitur de quo late lib. hic. Sixt.
aut Imp. per imprudentiam quia iudex dolo male iudicans
si v. g. evidens eius in iudicando arguatur vel gratia vel ini-
micitia, vel sorte, talis veram litis aestimationem praestare
cogitur l. si filiusfam. in f. si filius ff. de iudiciis, imo si
iudex aliquid acceperit vel illi quid promissum est, ut sen-
tentiam dicat pro dante vel promittente talis et infamis
fit, et si causa fuerit pecuniaria dati triplum, promissi
vero duplum praestare cogitur. Si vero causa fuerit criminalis bonis
omnibus confiscatis in exilium mittitur, auth. novo iure iudicat.
f. C. de poena iudicis qui male iudicavit. Ille vero qui dedit
iudicii, et ut textus loquitur: qui diffidentiam iustae sen-
tentiae in pecuniae corruptelam spem negotii reposuit
actionem suam perdit l. i. C. eod. Quod verum est nisi talis
eorum seipsum sponte detulerit et probaverit iudicem vero se
quid accepisse, tunc non veniam meretur d. auth. novo iure
initio. Secundum genus obligationum ex quasi delicto
est si ex eius domo quid deiiciatur vel effundatur vel suspen-
sum sit, unde aliquid nocitum sit vel nocere potuerit de
quib. §. item is hic. Ubi dicit Imp. cum ex cuius domo
quid deiectum est teneri ad dupplum damni dati. Si homo
occiderit ad 10. aureos. Si noverit in quem iudicii vitetur.
Si suspensum quid habeat quod possit nocere in 10. aureos.
Et hoc nomine tenentur inhabitatores sive in suo sive in conductu
tamen ipsi horum nihil fecerint, qui tamen contra auctores eiectio-
nis vel effusionis D. 4. hospites habent regressum l. si vero
§. cum autem ff. de his qui deiecerunt. Si plures domum aliquam
inhabitant pro diviso quisque tenetur de effuso ex sua parte.
Si vero inhabitant pro indiviso tunc singulorum tenentur

in solidum, ut tamen si cum uno fuerit actum caeteri liberentur l. i. in fine cum duab. ll. seqq. Tertius genus est ut exercitor teneatur de eo quod quis ex sua familia deliquit in officio ad quod erat deputatus. Et quidem in duplum §. f. hoc tit. iuncta l. §. navigandi ff. furti adversus nautas. Unde colligitur si quid externus in navi vel nauta extra navem quid sit furatus exercitorem de eo non teneri d. l. unica in f. iuncta l. f. initio ff. nauta, caupones, tabellarii. Ubi nec tum datur in exercitorem actio licet ab ipsis nautis in navi sit furtum factum si Rectores monuerint ut sua servent suo periculo modo et hi quae conferint d. l. finali §. 1o. /.

De Actionibus.
Tit. 6. /.

Sequitur nunc 3ia pars Juris quae ut reliquis est difficilior ita et est utilior. Cum nihil prosit vel rerum multarum dominium quaesivisse, vel alios quam plurimos nobis habere obligatos, nisi et eorundem nomine actiones nobis competerent. Et hinc dicit Just. in l. ulta C. de praescriptione longi temporis majores nostros subtilissimo animo et divino quodam modo ad actiones pervenisse, per quas sive quocunque te quis iura sua adversus quosvis possit persequi. Ad actionem hanc n. maxime refertur et exceptio, haec n. actionem semper sequitur. Qui n. actio competit, ad rem recuperandam, illi multo magis competet exceptio, ad retinendum l. nimirum §. i. ff. de R. J. c. qui ad agendum d. R. J. in 6. Est autem actio nihil aliud quam ius ius persequendi in iudicio, quod sibi debetur initio hic et l. nihil aliud ff. de obligationib. et actionibus

Quitur ius quia est quiddam incorporale, ut uidere est ex supra
dictis tit. de rebus corporalib. et incorporalib. et multum
differt actio ipsa a re uel obligatione ad quam agitur ibid.
quanquam iurisdictione quae actionem habet ad rem rem pertinentem
rem ipsam habere uideatur. l. quae actionem ff. de R. I.
Deinde ius dicitur quia pendet et procedit actio ex debito
aliquo Ciuili et hinc differt actio ab officio Iudicis
quod non uenit in sua sed ex bono et aequo, et debet in
plorari a partib. non uero Iudex ex se solet interponere
quale est remedium restitutionis in integrum l. quod si minor
§. f. ff. de minorib. Dicitur plerea ius persequendi ut
distinguatur actio ab exceptione qua reus non persequitur
ut et litem sed potius fugit. Deinde ut distinguatur
actio ab obligatione haec n. causa est aliquid persequendi
actio uero ius ipsum quo persequimur. Unde dici solet ob
ligationem esse materiam actionis quod tamen non est illud
nisi de actione in personam ut paulo post ij. dicetur.
Et hic notandum est uerbum illud persequendi accipi generaliter
ut omnes eius actiones sive ordinarias sive extra
ordinarias complectatur. Stricte n. accepto uerbo
persequendi actiones tantum extraordinarie continentur ut in
dere est pecunia 100. et §. actiones ff. de V. signif.
Dicitur persequendi in iudicio, ut excludantur illi casus
quibus aliquando ius suum persequi et extra iudicium quos
uidere est tit. C. quando licet unicuique uidentur
quod sibi debetur, ubi per illud uerbum sibi excluditur ac
cusatio criminalis quae non agitur ad illum quod sibi
debetur sed ad poenam debitam reipub. Accipitur autem
uerbum deberi in ista definitione late sive minime

aliquid nobis debetur ex dominio sive ex obligatione
per d. l. pecuniae in f. sed ideo late quia verbum hoc, de-
betur, stricte acceptum, illud tamen significat quod nobis
ex obligatione debetur, non vero quia iam nostrum est
per l. quintus §. i. ff. de auro et argento legato l.
obligationem ff. de actionib. et obligationib.
Ber. quod loca et similia volunt nonnulli sub hanc
definitionem actionis tamen convenire actionib. personalib.
Sed eos propter iam dicta facile redarguit divisio
actionum quam imp. statim subiungit. Absurdum n.
esset imp. non item antea definivisse quod statim
post dimisit. Sunt quoque duae species actionum, alia
est in rem alia in personam §. i. hic iuncta l. actionum
ff. de actionib. et obligationib. Actio in rem dicitur vin-
dicatio. Actio in personam dicitur contractio d. l. actionum
et §. appellamus i. hac tit. quando et ex quo cap.
dentur actiones in personam dicitur dicto §. i. hic ex obli-
gatione sed haec non sola est causa actionis personalis:
uti dominium causa est actionis realis ibid. d. to. Di-
cat vero aliquis nonnullas actiones esse mixtas, par-
tim sed in rem et partim in personam, nonnullas et acti-
ones esse in rem inscriptas, videtur quod divisio iam dicta
actionum non esse sufficiens. Respondet bb. cum in
mixtis insint simplicia actiones istas mixtas
non constituere propriam speciem sed videndum superiori
divisioni. Actiones vero in rem scriptae vere sunt persona-
les tamen qualitatem aliquam habentes ad mixtam
actionum realium quod sed dentur contra quemlibet possessorem
quae qualitas novam quoque speciem non constituit.

Cum dicatur actio personalis late tractant Bb. hic quoque sed semper
comitentur personam nec illam egrediantur. Bat. quidem etiam
haeredib. Et in haeredes ex contractu defuncti sed hi
iuris fictione eadem censentur esse persona §. i. auth. de iure
iurando a moriente praestito. quidem et pater una per-
sona censetur esse cum filio §. quod si quis sup. de inutilib.
titulationib. Et hinc non est absurdum ut actio perso-
nalis in persona filiifam. constituta competat et patri
et in patrem. Et hinc quoque stipulatio facta servo ac-
quiritur bono, quia servi in iure nostro omnino pro nullis ha-
bentur, et tamen sustinent personam dominorum l. quod alti-
net ff. de R. J. Praeterea ut actio personalis non egre-
diatur personam obligati, vel eius qui habet aliquem ob-
ligatum id verum est in actione directa haec n. semper
manet in persona creditorum et debitorum. Utilem vero actio-
nem bene creditor cedere potest in alium. Ut sic quoque nihil
citius debet, hoc tamen ab eo accipias. l. 3. C. de no-
vationib. quidem vero actiones personales dicuntur quae
rem committentur dentur semper in rei possessorem d. §.
i. iuncta l. unica C. de alienatione mutandi causa
facta. Sive it naturaliter et civiliter possideat, ut V. g.
emptor sive naturaliter tantum ut depositarius commodatarius
l. officium. ff. de reivindicatione. Hinc refert an qui
iam adhuc rem possideat, an vero dolo desierit pos-
sidere. Talis siquidem adhuc habetur pro possidente
l. quod si dolo l. si in aut §. i. ff. eod. Atque hoc casu
electio est poenae dum, an quaerere velit eum qui dolo
desierit possidere, an eum qui iam possidet d. l. uni-
ca. Hac tamen adhibenda est distinctione ut qui dolo de-

sierit possidere teneatur dno qm is in litem iuraverit in
infinitum sine ulla taxatione. qui no iam possidet nõ te-
neatur nisi ad rem ipsam l. qui restituere ff. d. tit. de rei-
vindicatione. Et hoc de eo qtra quo datur actio in rem.
Ad illum no attinet q hanc actionem vult intentare debet
is revera esse bnus l. in rem ff. eod. Hoc tn interest
an sit bnus iure gentium an civili an directus vel utilis
v. g. vasallus. §. rei aut de investitura de re aliena
facta in usib. feudor. iuncta d. l. in rem. an praeterea
sit bnus insolitum an pro parte qui n. habet bnus do-
minii in re tm ujudicat l. quae de tota ff. d. titulo
Dominium no hoc probandum est ipsi actori d. l. officium
iuncta l. actor C. de probationib. Cui si probare
illud no poit manet reus in possessione h nullam iustam
causam possessionis suae poit adferre. l. f. C. de rei-
vindicatione. Nisi quis negarit primo se possi-
dere. Talis n. postea qflictus rem actori restituere
tenetur. etsi dominium no probarit l. f. ff. eod. Cum
q fundamentum hus actionis in rem positum sit in
rei dominio, hus aut dominii difficilis sit proba-
tio ut videre est l. cum res C. de probationib. c.
pastoralis extra de causa possessionis et proprietatis.
Hinc Consilium dat JC. Gaius l. 15 qui destinavit
ff. de reivindicatione, ut quis in iudicio possessorio prius
agat ad possessionem tunc n. nihil probare tenetur
nisi quod possederit. Recuperata no possessione
rei sit probatione dominii in adversarium p d. l.
f. C. eod. Quia no hac actio in rem tm compe-

tit ad res corporales de quib. Imp. §. aequè actio hoc
Prima actio est Confessoria, qua sc. actio ius mihi esse
servitutis, usus fructus in fundo alterius Secunda est
negatoria, qua nego alteri ius tale esse in meo fundo.
Et hae actionis negatoriae aliqua sunt singularia quae
regulariter in aliis aliter obtinent. Ut sc. negans et
possidens agat quod aliter esse in actionib. rerum corporalium
dat Imp. d. §. aequè, ut in hac actione probet rem
non actor contra communem iuris regulam quae dicit actori pro-
bationem incumbere non reo d. l. actor C. de probationib.
In actione et confessoria illud est singulare quod detur adver-
sus quosvis qui nos impediunt aliquo iure civili, uti
sc. nullum praedium possideant l. si quis dicturus ff. si
servitus vindicetur quod secus esse in rei vindicatione quae non
datur nisi contra rei possessorem iam l. est sup. Et has actio-
nes confessoriam et negatoriam sub. nostri accommodant mul-
tis aliis casib. v. g. si quis dicat sibi ius esse praecipiendi
decimas reditus ius exercendi iurisdictionem, ius venandi
ius patronatus in fundis et territorio neget, hanc
non dicunt hae actiones directe ipsis dominis. Utile sc.
vero et iis qui ius saltem aliquod in re habent in qua
impediantur v. g. creditor in pignore usu fructuarius
in usu fructu l. ei qui ff. de servitutib. l. i. ff. si usus
fructus petatur §. sed iste quidem hoc tit. Imp. transitum
facit ab actionib. civilib. in rem ad actiones pro-
rias, quae partim sunt in rem partim in personam.
Actionum prioriarum in rem, Prima est Publiciana

de qua Imp. §. namq. Si cui hic. Ubi in fine addit cur dicatur
publiciana. Competit aut publiciana ei qui rem bona fide
et iusto titulo, a non bono accepta possidere coepit nec tamen
adhuc usucapit. Datur vero contra 3um qui nullo tit. eandem rem
possidere coepit nec et usucapit d. §. Sed iste iunctus ja
et toto tit. ff. de publiciana. Magna vero ratio introducta
hanc actionem a Pretore est dicit Imp. d. §. namq. si cui
nec n. potuit vindicare iure civ. quia rem illam non
habuit a bono nec eam quoque legitime usucapit. Quod
haec aut publiciana non detur contra titulo possidentem ratio
quia talis potior est propter suam possessionem ipso actore qui
non possidet amplius l. sine aut. §. si duob. ff. d. tit.
In pari siquidem causa melior est conditio possidentis l. in pari
ff. de R. I. Quod dicit Imp. agentem hac publiciana
dicere se usu coepisse, quod tamen non usu coepit id
non accipiendum est, quasi Pretor doceat aliquem mentiri
sed dat Pretor actori hoc beneficium quasi revera usucapisset.
Non quod dicit quo tempore usu coeperit sed ex bene-
ficio Pretoris. Secunda actio Pretoria in rem est rescissoria
quae datur illi cuius res ex iuncta causa absentis a praesentib.
vel praesentis ab absentib. vel et absentis ab absentib.
est usucapta, ut sic talis usucapio rursus rescindatur
quasi nulla omnino intervenisset §. rursus ex diversis
i. l. i. et f. ff. ex quibus causis maioris.
Datur aut haec actio intra annum a quo quis sic redijt
d. §. rursus. Quod illud est de anno non continuo
dierum sed trecentorum sexaginta quinque. Sed de anno utili
totidem dierum sed quibus iuris sui experiendi potestatem

Secunda Actio.

70.

habuerit. qui annus utilis postea mutatus est in quadriennium
continuum l. f. C. de temp. in integrum restitutionis. Supplicium
cum vero hic actionem nasci aliam rescindentem, qua quis pe-
tit rescindi usucapionem alteram rescissoriam, qua rescissa
usucapione primum rursus actionem intendat et quod hac
utraque actio et uno libello expediri possit videre est late
apud Gb. hic. Tertia actio in rem praetoria est Pauliana
Revocatoria, qua scilicet creditores bonorum possessione in praefectu
debitorum revocant ea quae debitores illi in fraudem eorum
alienaverint. §. item si quis hic, datumque hac actio intra
annum utilem quidem et superior l. i. ff. quae in fraudem creditorum.
Requiritur autem ad hanc actionem ut creditores ipsi sint
debitoris bona possidere. Ut revera sint fraudati
et praeterea debitor hoc in fraudem fecerit ijque in quos alie-
navit fraudis conscii d. to. l. i. l. ait praetor §. i. et r. ff. quae in
fraudem creditorum. Si tamen debitor res titulo lucrativo
v. g. donatione alienaverit, tales a creditoribus revo-
cantur licet is in quem sunt alienatae fraudis conscius non
fuerit 4. ignoti iuris C. de revocandis ijs quae in fraudem
creditorum. Sumitur autem hic in isto edicto alienatio generaliter
pro omni alienatione, unde nec licet illi ani debitorum pro alio
solvere vel pacto illos debito liberare vel se obligare
vel sua pignori dare vel sua pro derelicto habere d.
l. i. cum aliquot seqq. ff. d. tit. Quarta actio praetoria
in rem est Serviana, et quasi Serviana. de qua
Inst. §. Serviana hic. Competit autem Serviana ad rem
Coloni quae pignoris iure pro mercedib. fundi ei sunt
obligata. quod illud est modo sciat locator tales
res in fundum esse illatas l. eo iure ff. in quib. caus.

Tertia actio.

l. certi juris C. locati. quod aliter obtinet in reb. in pli-
noribus. Hae n. locatoris sunt obligata etiam ignoret eas illa-
tas in domum esse dictis locis. Ratio differentiae est quia lo-
cator fundi habet et tacite fructus fundi obligatos et sic
iam ante illi prospectum est aliquo modo et in pluribus ff. in quib.
causis pignus: quod aliter est in locatore domus cuius fructus nullus sunt.
Sunt autem in utraque hac actione eae tantum res obligatae quae eo modo
in domum vel fundum illatae sunt ut ibi sint perpetuo l. debitor
ff. de pignoribus et d. l. in pluribus. Et hinc disputant bo-
an et merces mercatorum pignori sint. Et verius est quod
sic, quatenus quidem extant tempore persolvendae pensionis l. cum ta-
berna initio ff. de pignoribus. Ratio est quia tunc singulae non
eo modo sint illatae ut ibi maneant in genere tamen vult mer-
cator semper aliquas merces ibi habere. Differt vero hac
actio Serviana a pignoratitia de qua dictum est supra tit.
de oblig. quae re contrahentur, quia hac Serviana sit in rem
et dat unicuique creditori contra quemvis rei illatae pos-
sessorem non contractorem aut colonum tantum l. si cum venditor ini-
tio ff. de aedilitiis. l. si fundus cum l. sequenti ff. de pigno-
ribus. quia secus obtinere in pignoratitia ex supra dictis patet
et ex iis quae iam sequentur melius illustrantur. Differt vero hac actio
Serviana ab ea quae iam sequitur quasi Serviana quod hac dat
quibusvis creditoribus non locatoribus tantum, dicitur et ad
quaevis pignora mobilia vel immobilia illata vel non
illata esse obligata vel tacite d. l. Serviana hic. Vo-
catur vero hac actio quasi Serviana in iure nostro, alias
actio hypothecaria. Sed praeterea quasdam ii. hac tit. Et
hac tamen in eo conveniat cum actione pignoratitia quatenus
sit generalis ex omni debito et pignore differunt

tu in hoc q pignoratitia sit personalis et detur debitori
adversus creditorem debito soluto ut pignus recipiat
Hypothecaria vero actio realis est et datur creditori adversus
debitorem ut pignus sibi pro securitate tradatur dum non sol-
vatur debitum. Venit nunc Imp. ad actiones praetorias
in personam §. in personam hic. quarum Imp. tres adferet
species. Prima est actio constitutae pecuniae quando quis
constituit vel promittit quid pro se vel pro alio
solvere sine stipulatione §. de constituta hic. Est autem
haec actio ideo a praetore introducta quia iure civili
ex nudo pacto non datur actio tamen grave sit fidem falle-
re l. 1. ff. de constituta pecunia. Et haec constitutio ut
valeat, oportet aliquod debitum praeterit sive civile
et naturale simul, sive naturale tantum l. 1. et 2. ff. eod. debitum
vero civile tantum non sufficit ut vide constitutum nascatur l. 3. ff.
eod. quando vero constitutum aliquod debitum est non ideo cessat
sed prior obligatio ex qua nihilominus adhuc agi potest.
l. item illa §. motus ff. eod. Secunda species est actio
de peculio quae datur ex contractu filiorum fam. Ex servorum
in patrem et dominum, quatenus illi habuerint in peculio
§. actiones autem hoc tit. Est autem peculium id quod filius fam.
vel servus separatum a rebus patris vel domini hoc
promissum habet vel quod parsimonia sua vel ex officio filii
paravit. l. depositi in f. in acta l. peculium 40. ff. de peculio
Et hinc dictum est peculium quasi sit pusilla pecunia dicta l.
depositi. Et in servorum quidem peculio castrensi vel quasi
filiorum fam. in hoc non pater nihil iuris habet l. 3. C. de castr.
peculio. Hoc est de peculio adventitio, quod sic filius
fam. a matre vel aliunde acquirit, ex hac non pater
solum administratorio nomine quaerere potest l. cum oportet

[illegible] de peculio.

juncta l. 7. C⁹ cod. Sed illgnduꝫ ē de pculio prone dicitio tñ
q̃ ds ab ipso patre filiofam. exigitur hꝫ n. enūcuncta
omne cū pcto ad patrem tota administratione rebꝰ filiofam.
exigitur ē ut patet ex ꝫ ro. quemadꝫ. argto l. Stm
ruꝫ. ff de R.D. quod adeo uerū ē ut teneaꝫ adhuc patem
q̃ cū filio ītstutu pchibuerint argto l. si quis seruꝫ
ff. de pculio, et hꝫ ro. quia de pculio q̃ fit nua, dicit
Celsus j. tit. seruꝫ. illud tñ hic diligenter ꝛolandū
est cum ex ꝫ ro. Iuliani ut filiofam. nō ex eo
quodcūq; delicto, nec in quantū datur uel in q̃ ex eo fit
ditꝫ locupletior l. 5 tm. sed secundum. ff. cod. Vel nisi
in ipm filiofam ex dolo q̃ non sit condemnatꝫ, hm n. etiam
tūc in solidū, quatenꝫ in pculio ē teneaꝫ ibid. ff. idem
scribit. Quia uō ibi dat Vlp. quia in ministrio quasi
contractꝫ obligatio. Nec hic tam ea quę ex contractu ex eo
ꝫ gerit, quam ex ipa obligatio tam ex ipse re-
cepta, q̃ tracta. Certi spē ē actio iurisiurandi,
si quid ex alio pactum, iurauit aliquid sibi dari, ff. ꝛc
si quid iuret heres. de alio pactum quia si quis
iuret nomine pcuratꝰ nemo petentē subiꝫ hanc actionē
nō q̃ꝫ, alius quisq; tenuit sibi deberi l. 3. initio ff de
iureiurando, adeo n. iusiurandi ab alio debiti ꝓ tuꝫ
ut rōnabilit ampliꝫ q̃ an uerū sit id q̃ ērunt ꝰ actor
quia ds q̃ quasi sit, de pcurio q̃ l. 5. ff. de nōtē iurando
l. adversus ff. de exceptionib. Vide nos ꝓ. ꝓcuratꝰ rem
cuiꝫ l. 1. C⁹ de rebꝰ creditis et iureiurando, ubi n. ius fiu
tantū super transactionib. mentionem fiat, quā rei ueritatem
inuō tēl solutionis to cedit l. 2. l. iusiurandū eq. ff. de iure

iurando. Nec pt dicere is q detulit insiurandum sibi fieri
iniuriam, quare non detulit et ipsum suum adversarium, cum pure
iudicem facit. l. i. initio ff. quarum rerum actio. Et sic quod
sua culpa sentit, non videtur sentire. Nec volenti fit iniu-
ria l. quod quis ex culpa l. nemo videtur ff. de R. I.
An q. ille q falso iuravit impunis erit? Nullo modo:
Fit n. talis venera priuatus l. nam sufficit ff. de dolo malo.
Imo constitutione Carolina ior. falso coram iudice iura-
tus duorum digitorum praecisione puniuntur praeter infamiam
et restitutionem eorum q falso suo iuramento alijs abstulerint.
Nondum vero circa hanc actionem est idem esse, an quis iura-
verit an vero voluerit iurare, et postea iuramentum defer-
rens ei remiserit, talis n. cui ita remissum est insiurandum
habetur atq si revera iurasset l. actori C. de rebus creditis
ille vero cui defertur iuramentum vel iurare debet, vel iura-
mentum referri illi q detulit, alias habebitur pro confesso
et solvere cogetur. l. insiurandum in f. iuncta l. manifeste
ff. de iureiurando. Nisi cui defertur iuratus causa remissionis
iuramenti habuerit tunc n. et remissare poterit l. quoties
§. ipse autem ff. eod. Venit nunc Imp. ad actiones praetorias
poenales, quarum tres adfert species. §. poenalis hic.
Prima est albi corrupti gratia aliquis dolo malo
edictum praetoris perpetuum in quamvis mensa publice pro-
positum corrumpit vel aufert vel corrumpi vel auferri
mandat d. to iuncta l. si quis id q. ff. de iurisdictione
omnium iudicum. Ubi dicit Ulp. cum hac actione non teneri
q per imperitiam rusticitatem casu vel praetoris iussu al-
bum corruperit vel qui dolo quidem corrumpit sed

edictum non fuerit perpetuum, sed temporale tum v.g. si quis
sit a store citatus. Et datur haec actio cuivis de populo
et illi cuius nihil interest. Eiusque poena est quinquaginta aureorum
d. l. si quis. d. l. si quis. Sed in pandectis florentinis
legatur quingentorum a qua lectione communiter recedit
quod si plures album corruperint omnes ad dictam poenam tenentur
et singuli quidem in solidum, nec unius solutione alii liberantur
d. l. iuncta l. sequenti eod. Utilis albi corrupti actio datur
in eos quoque qui dum edictum proponeretur vel etiam antequam pro-
ponerentur illud corruperint d. l. si quis. Addunt bb. hic
et alios casus ad quos haec actio possit extendi.
Secunda actio poenalis est de in ius vocando si quis sed
sine venia parentem vel patronum in ius vocaverit d. l.
poenalis hic. Datur haec actio similiter ad 50 aureos
sed in ea nulla excusat radicitus l. si libertus et l. poen.
ff. et l. rata C. de in ius vocando. Et hanc poenam quae solvere
non potest is punitur in corpore l. f. ff. eod. Non autem spe-
ctat hoc edictum ad filios adoptivos nisi quamdiu sunt
adhuc in potestate adoptantis l. adoptivum initio ff. eod.
Nec ad filios naturales, natos ex concubina sed l. poenal.
eod. Secus aliquando est in filiis spuriis, vulgo sed Christus
hic n. patrem in ius vocari potest, non ex matre quia sed
haec semper sit certa l. 4. in f. l. sequenti C. eod. Illud
de patronis in ius non vocandis et extenditur ad patro-
norum parentes, uxores, liberos et haeredes et extra-
neos l. 1. et 4. C. eod. In autem hoc edictum de patronis
et liberis etiam ad vasallos referatur communiter hic bb. di-
sputat. Et verius est quod non sed n. vasallo dominum in ius vocare
modo id faciat cum debita reverentia c. 1. de milite vasal. in usib. feudorum.

Hec dnm accuset criminis alicuius, tunc n. feudo plane privatur §. similiter de consuetudine recti feudi. Hec illud LL. hic indisputatum relinquerunt an adhuc hodie huic edicto poenali locus sit cum ratio illa ob torto collo Civem in ius vocandi moribus nostris cesset. Et hec verius est quod nihilominus adhuc maneat hoc edictum cum nihil circa illud sit immutatum argto l. praecipimus C. de appellationibus.

Tertia actio poenalis datur contra eum qui aliquem in ius vocatum vel et per calumniam vi eximit sive per se sive per alium, sive cum iam duceretur in ius vel ne duceretur obstiterit. d. §. poenalis hic. iuncta l. 4. et 5. ff. ne quis eum qui in ius vocabitur. Datur actio intra annum in illud quod ab actore fuerit aestimatum non in solum quod in veritate est. d. l. 5. §. 1. Et si plures vi eximerint tenentur singuli in solidum d. l. 5. in fine. Cessat vero haec actio si quis vocatum ad iudicem plebanum exemerit vel si illum exemerit quo iam ei ad eum non potuerit, vel si ductus sit ad illum iudicem cui non erat subiectus vel ad illum locum quo non debebat vocari l. 1. 2. et 3. C. eod. Vel si ex qui exemptus est nihilominus ad iudicem sit productus d. l. 5. §. docere ubi et hic rei habetur ratio. Hinc venit Imp. ad actiones praeiudiciales, quarum similiter tres adfert species §. praeiudiciales hic. Ubi dicit Imp. eas uniuersi in rem esse, quia sunt contra possessorem. Quod bene est notandum non nisi sunt reales cum tenetur aliquando et ipsi qui possidet v. g. liberto qui timet ne in servitutem reducatur. Ulta ff. si libertus ingenuus. Sicuti autem hae actiones praeiudiciales, quia praecedunt aliud quod tamen iudicium mox subsequuturum, et quod ex priori illo depen. l. 5. hic.

Prima species praeiudicialium est, an quis sit liber. Et competit ea vel dominium ut dicant quem esse servum suum vel servis ut dicant se esse liberos et nullius dominio subiacere. Accommodatur haec actio a bb. ad omnes alias similes species servis, licet revera servi non sint v. g. proprios homines adscriptitios.

Secunda species est, an quis sit libertus, et hanc similiter datur vel patrono dicenti quem esse libertum suum vel liberto dicenti se esse ingenuum, et sic nullas operas vel officia alicui debere. Et hanc speciem licet aliqui accommodent quoque ad vasallos, quia licet similes sint libertis, verius tamen est eam ideo non esse extendendam cum sit vasallus quoad statum nihil ab ingenuo. Competunt non dno adversus vasallum, vel vice versa vasallo adversus dnum aliae actiones ut rei vindicatio ut dictum est supra et similes.

Tertia species est, an quis sit filius, quod datur filio contra patrem, ut filius declaretur alatur etc. Et vice versa quoque patri contra filium, ut hic eum observet, honoret etc. Et hanc speciem referunt quoque bb. ad alia similia, an v. g. quis sit frater an agnatus, an nobilis ad eiusdem familiae etc. Cui autem mixtis praeiudicialibus actionibus probatio incumbat, satis res est difficilis. Et brevis probare debet, qui non possidet, idem qui non habetur liber et ingenuus aut filius sed tractatur ut servus, libertus, aut extraneus l. circa eum et l. quoties mitio ff. de probationibus. Probabit autem se quis filium non directe id nisi fieri non potest l. Lucius ff. de quaestionibus et de mendacibus. Sed indirecte et a posteriori ut vocant si minimum probet se esse natum ex legitima uxore tra-

statum ut filius a parentib. l. filium ff. de his qui sunt
alieni juris. Et hanc adeo probant aliquem esse filium
ut nihil obstet quod mater fuerit adultera l. miles
§. defuncto ff. ad l. Julian. de adult. Vel quod mater ipsa
dicat filium non esse ex marito sed adultero natum
d. l. filium, nihilominus n. filius habebitur, et quidem le-
gitimus, non si quidem isto casu tenetur matri credere
uti nec patri l. i. §. si quis non ab aliquo ff. de car-
boniano edicto.

Post haec etiam Imp. subiungit diversam esse rationem
recipientis libelli in actionib. in rem et in personam §. sic
itaque discretis hic. Ut sic in actionib. in personam petat
quis rem sibi dari id est dominium eius in se transferri.
In actionib. vero in rem non potest petere ut res sibi detur
tot sua via, quia iam est eius dominus, sed ut sibi
restituatur quoad possessionem sic d. to iuncta l.
nemo rem suam et l. ubi aut in f. ff. de verborum obli-
gationib. Excepta sola condictione furtiva quae
personalis sit tamen datur dominio ad rem furtivam sibi datam
d. §. sic itaque. Praeter quam condictionem furtivam datur et
rei vindicatio ad rem ipsam furtivam recipiendam, nisi
quas duas actiones hoc maxime interest quod condictio
tantum detur adversus furem vel eius heredem toto tit. ff. de
condictione furtiva. Reivindicatio vero adversus quem-
libet rei furtivae possessorem secundum iam supra dicta ubi
tamen idem notandum, ut si dominus una harum contra furem age-
re coperit tunc alterum tolli l. nemo ex his in fine
ff. de R. J. iuncta l. f. ff. de noxalib. actionib.
His praemissis venit Imp. ad tertiam actionum divisio-
nem, quod sic aliae sint rei persequendae, aliae poenae

aliae vero mixtae, partim scilicet rei, partim poenae persequendae.
§. sequens illa hoc tit. Ubi et §. sequenti ea dicit exem-
plis, quae ex superioribus facile illaqueantur. Aliud vero esse actio-
nes rei persequendae, aliud actiones in rem facile est ad-
dere ex d. §. sequens. Quia autem dixit Imp. de actionibus
mixtis quae partim sunt in rem, partim in poenam sub-
iungit tres alias actiones quae mixtas sed diversa
ratione, quia scilicet partim sunt in rem, partim in personam.
§. quaedam actiones hic. Prima harum est actio Fam.
Herciscundae, quae datur pro dividenda hereditate inter
coheredes, vel si quid unus heres plus fructuum per-
ceperit, vel plus in personam fecerit, quam alius ibid.
et toto tit. ff. et C. Fam. Herciscundae. Et propter pecu-
niarum personales dicuntur actiones in personam. quidem
ratione divisionis et quatenus petit quisque par-
tem suam dicuntur actiones in rem.
Secunda actio est communi dividundo, quae datur pro dividenda
re aliqua singulari contra quascumque qui cum illo eiusdem
rei habent communionem. d. §. quaedam. Et harum duarum actionum
illud est commune, ut quis semper ad divisionem provocare possit
nemo enim nunquam cogitur in communione stare l. f. C. communi divi-
dundo. Ratio est quia talis communio solet discordias excitare
l. cum pater §. dulcissimis ff. de legatis. Tito.
Tertia actio est finium regundorum quae datur iis qui con-
fines agros habent ad terminos bene distinguendos
d. §. quaedam. Et haec quoque actio partim in personam est
quatenus agri partem ab alio occupatam terminis se-
motis sibi adiudicari petit ut videre est toto tit.
ff. et C. finium regundorum. Venit hinc Imp. ad

quartum actionum divisionem, quod si aliae sint in simplum,
aliae in duplum, aliae in triplum, aliae in quadruplum. Sed
autem hic. De quibus singulis exemplum subiungit ibid.
et aliquot §is seqq. Illud autem bene ibi notandum quod
dicit Imp. ultra quadruplum nullam actionem extendi,
sic n. illud illegitimum est, quod nulla actio unius et eius-
dem rei poenam maiorem ex l. habeat impositam quam
quadrupli. Bene n. interesse ex delicto proveniens
quadruplum potest excedere. V. g. si quis damnum navi
extrahat, vel pecus morbosum gregi immittat, ut tempestas
vel totum navis, vel grex perierit de quo exemplum
habemus l. Iulianus ff. de actionib. empti. Uti et par-
tes interesse maiorem poenam quadruplo, si hoc vel
illud agant aut non agant nimium possunt constituere.
Deinde loquimur hic de actione una et contra unum et
eundem quidem et loquimur hic de poena una tantum ap-
plicanda non diversis. Actiones vero diversas contra eundem
vel actio eadem contra diversos vel poena eiusdem actionis
quidem sed diversis applicanda est vel ex diverso fonte
oritur bene ultra quadruplum dari potest uti ex multis
videre est, l. et quidem in f. ff. de calumniatorib. Ubi di-
cit Ulp. eum qui calumniam passus est habere hoc voce
actionem contra eum qui poenam alteri dedit ut calum-
niam faceret et contra eum cui quis ipse dedit, ne sibi
fieret calumnia et sic contra singulas in quadruplum
ut in universum accipiat octuplum quod ex seqq. melius
illegitimum. Notandum praeterea est quod Imp. dicit actio-
nem in quadruplum non extendi. Sed quia est in accusa-
tione in qua absurdum ratio non est poenam quadruplum

excedere de quo ut et similib. videatur gloss. verbo ulteri
d. §. oes aut et possim BB. quae dicuntur actiones
in dupplum dicitur Imp. §. in dupplum hic. Inter quas po-
nit actionem depositi certis ex causis. quae causae sunt
quatuor si sit tumultus, incendij, ruinae, aut naufragij
causa quid apud aliquem deposuerit §. rei persequendae
Sup. hoc tit. Ali n. si negent apud se aliquid esse de-
positum et postea quintatum in dupplum rei depositae tenentur
§. sed si furti j. eod. Ex legato vero venerabilib. locis
relicto datur in haeredes actio in duplum si postquam a
magistratu moneti sunt eam praestare distulerint ibid.
De actione servi corrupti id notandum est eam in du-
plum semper dari sive servus corruptus sit sive non, mo-
do id actum sit ut corrumperetur, sive et iam prius
corrumpantur sive antea fuerit corruptus l. si quis ser-
vum C. de furtis inactu l. i. §. sed utrum ff. de servo
corrupto. quod dupplum accipiendum est interesse rei
quam servus deterior factus fuerit. Et eius praeterea q
dno tum statim quando corruptus est abstulit l. si quis
servum ni f. l. in hoc iudicium cum segg. §. eod. Et haec
actio utiliter quoque accommodatur, si quis filium aut filium
alicuius corruperit l. ut tum §. primo C. eod. imo et
si quemcumque quis ex familia vel subditum alicuius
Civitatis corrumpatur Idem BB. ibid. In triplum
actio vera tum est de qua Imp. §. tripli hic. quando
actor maiorem quantitatem libello inseruit ut
eo plus executores a reo extorquerent sportularum
nomine. quo maior n. summa petebatur eo plus debe-
bat reus executoribus aliisque ministris solvere, ut vi-
dere est l. oes §. executoribus C. de Epis et clericis.

152.

Et hæc de ipsis actoribus plus libello inserentibus. Sive ipsi executores et apparitores maiores sportulas petant quam debentur, horum poena est quadrupli, s. quadrupli nisi hoc fit. Ubi et alias actiones Imp. refert quæ sunt in quadruplum. Prima est furti manifesti, de qua dictum supra.

actio q. Secunda est metus causa, quando scilicet per metum quid compellitur contrahere vel simile quid facere aut non facere de quo est integer titulus ff. et C. de eo quod metus causa. Ad quam actionem requiritur ut metus ille sit præsens et talis quod in constantem virum cadat non minus tamen esse illatus aut suspicionem metus inferendi l. 1. l. metum ff. de eo quod metus causa. Sive autem iactum illum metum quis perpessus sit in se sive in liberis suis, sive culpa sua sive sine sua culpa nihil nitere l. illi quidem in fi. l. nec timorem s. nec proinde ff. eod. ubi dicitur et ille qui in adulterio deprehensus per metum aliquid dedit vel promisit hanc actionem dari. Et hæc actio quod metus causa non datur tantum in eum qui metum intulit sed et in omnem alium rei per metum alienatæ possessorem, unde in rem scriptum dicitur d. l. metum in f.

Tertia actio in quadruplum est signis calumniæ causa ob litem alicui movendam vel non movendam quid acceperit vel dederit d. s. quadrupli hic iuncta t. l. 12 generaliter in f. ff. de calumniatoribus. Sed autem calumniæ causa id signis sciens se malam causam fovere tamen alter negotium fecisset. Unde sequitur signis non tolo sed bona fide transactionis causa quid acceperit vel dederit, tunc nullam poenam committi. Non enim legitimis transactionibus sed sordidis quæstionibus est interdictum l. 1. §. nam quod tractari ff. eod. Venit hinc Imp. ad quartam actionem

divisionem quod sunt aliae sint bonae fidei, aliae stricti juris
§. actionum quantum. hoc tit. quae sint bonae fidei Imp. or-
dine ibid. recenset. Unde BB. detulit reliquas omnes
actiones ibi non enumeratas esse stricti juris cum ali-
quorum inclusio sit caeterarum exclusio. Dicuntur autem
actiones bonae fidei quod in eas multa ex bono et
aequo veniant de quibus tamen partes inter se nihil con-
venerunt ut v. g. fructus usurae et similia. Hinc
si quis fundum emat plenum fructib. et fructus emis-
se censetur et si de iis nihil dixerit l. 5. §. 1. 2. l. Julia-
nus. §. si fructib. A. de actionib. empti. Actiones stri-
cti juris dicuntur quae stricte accipiantur nec in eas
aliquid veniat nisi de quo nominatim et expresse
inter partes actum fuerit ut v. g. si quis stipulatus
sit sibi dari fundum nihil praeter fundum quaeritur licet ple-
nus fuerit fructib. dictis locis. Rationem vero diver-
sitatis cur inter utrasque has actiones ita diversimo-
de sit constitutum hanc dari posse tradunt recentiores.
Quod in actionib. fidei bonae utrinque nascatur obliga-
tio, et sic utrique haec lata ex bono et aequo inter-
pretatio aequaliter vel prosit vel noceat ne uterque
habiturus sit quod quaeratur. In actionib. vero stricti juris
ubi unus tantum obligatur nimis esset chorum, ita latam inter-
pretationem dari cum ex altera parte nihil debeatur.
Inter actiones autem bonae fidei Imp. numerat tres
de quib. antea nihil dixit, quare breviter ea-
chie veniunt explicandae. Prima est actio aestimato-
ria praescriptis verbis quae datur quando alicui res
aliqua vendita vel locata est ea lege ut vel ipsam
rem salvam et integram vel eius aestimationem restituat
l. 1. et toto tit. ff. de aestimatoria actione.

quae aestimatio si certa fuerit. V. g. tecum aureorum tunc
res periculo eius erit qui emit eam vel contraxit. Si vero aestimatio
fuerit incerta V. g. quam iunctum erit tunc erit periculo eius qui
vendidit vel locavit d. l. i. iuncta l. si gratuitam §. i. ff. de
praescriptis verbis. Secunda actio est petitio haereditatis quae datur
illi qui haeres est contra illum qui pro haerede vel possessore haere-
ditatem possidet l. i. et toto tit. ff. et C. de petitione hae-
reditatis pro haerede dicitur possidere qui putat se haeredem esse
pro possessore autem qui scit se haeredem non esse, et tamen cum causam
nullam legitimam haberet haereditatem invasit l. pro haerede
iuncta l. sed etsi §. quod autem ff. eod. Dixi contra eum hanc
actionem dari qui pro haerede vel possessore possidet quia si
alienis tit. singulari V. g. emptionis haereditatem possideat contra
eum non datur directa haereditatis petitio sed utilis tantum l. etsi
§. i. ff. eod. idque duobus casibus. Solum quando scilicet vel non extat vendi-
tor, vel Emptio nimis praeceptio vendidit dicto §. ie. Tertia
actio est ex stipulatu dotis de qua loquitur Imp. §. fue-
rat hic. l. n. stipulatio ipsa stricti iuris sit tamen quia
ratione dotis est interposita et succedit in locum uxoriae actionis
quae olim bonae fidei fuit, vult Imp. eam hoc casu esse bonae
fidei esse d. to. ubi duo et alia dotis privilegia recenset
contra communem iuris rationem. Primum est quod uxor ratione dotis tacitam ha-
beat hypothecam in bonis mariti. Cum alias pignus ex praeso
pacto constitui debeat l. i. ff. de pignoratitia actione. Secundum
quod mulier aliis creditoribus praeferatur, et iis qui habent prio-
rem hypothecam d. §. fuerat. Cum alias qui prior tempore sit
iure potior l. 4. ff. qui potioris in pignore. Tertium haec
dotis Imp. in quibusvis actionibus sive bonae fidei sive
stricti iuris, sive in rem sive in personam atque et ad tempus

ex contractu sive ex delicto locum esse compensationi et qui-
dem ipso iure, ut non opus sit parti excipere sed suffici-
at quocunque id sciat Judex §. in bonae hoc tit. et ibi l. 6.
Et haec vera sunt modo utrinque debita sint liquida, id cer-
ta et quae negari non possint d. to his verbis iure apto ni-
tantur iuncta l. 4. C. de compensatib. Competit autem compen-
satio non ulterius quam usque ad concurrentes utrinque quantita-
tes l. si constat A. eod. quia autem actionib. bonae fidei
similes aliquo modo videntur actiones arbitrariae nunc ad
eas Imp. transit §. praeterea quasdam hoc tit. ubi multas
species harum actionum ponit. Sunt autem arbitrariae actiones
in quibus Judex arbitratur prius rem debere restitui. Quod
si faciat ulterius non procedit. Si vero non faciat tunc illum
Judex postea condemnat in illud quod leges isti actioni impo-
suerunt v. g. actione instituta quod metus causa rem fundi
quem quis ob metum alienare debuit, ideo Judex arbitratur
ut reus ille fundum istum actori restituat. Quod si ille non
fecerit pergit tunc iudex ad sententiam eumque condemnat
in quadruplum ut dictum sup. Unde dicunt Sc. nostri
duas quasi esse sententias in his actionib. arbitrariis,
alteram inter locutoriam, alteram definitivam. Post haec Imp.
§. curare hoc tit. dicit Judicis esse curandum ut certam fe-
rat sententiam etiam de incerta quantitate apud eum factum
fuerit v. g. Si quis interesse fructus aut expensas pe-
tierit. Debet n. haec in processu liquidari et tunc demum
de ita liquidatis Judex certam ferat sententiam. Debet
autem haec sententia esse certa sive in se sive relata ad
acta ut v. g. Si quis aliquam condemnet ad summam in libello
petitam vel actis liquidatam tunc n. haec sententia
valet l. 3. C. de sententia quae sine certa quantitate condem-

et valet sententia incerta quando debitum fuit alterna-
tivum in quo electio est debitoris. Idem, 3m hunc aut. j. hoc
tit. hoc n. casu minus condemnaret iudex ad certam unam
speciem. quando praeterea dicimus certam esse debere senten-
tiam id illud dum sive certa sit de re aut corpore aliquo
universali ut haereditatem ~~ut~~ peculio dicti dote et hae
n. sententiae subsistunt non consideratam incertitudinem rerum
singularium quae verbis illis insunt de quib. et similib. lege
videantur LL. hic. Item dicit Imp. quod plus petissent ad
ore aliquo quam sibi debebant eos tota causa olim cecidisse
§. si quis agens hic. quam severitatem sic moderatur ut si ab
aliquo plus tempus sit petitum ei dupplicentur indutiae, et fru-
ctus litis restituantur §. sed haec quidem hoc tit. iunctos.
hodie j. de exceptionib. quod si plus tamen re vel causa
ab aliquo petitum fuerit illi hoc nomine quod sumptus fuit
et quanti eius interfuit plus petitum fuisse sunt spectandi
e unico extra de plus petitionib. Nisi dolo plus aliquo
horum modorum sit petitum tunc n. et hodie plus petens to-
tum debitum amittit. l. unica de plus petitionib.
Quod dicit Imp. d. §. sed haec quidem cum quo aliquo ictorum
motorum plus petit in triplum condemnatur, id non est accipi-
endum generaliter sed tantum in casu sup. d. §. tripli hoc tit. quod
sed sportularum nomine plus ab actore libello fuit insertum. Quod
patet et ex Theophilo et quibusdam exemplaribus quae
expresse haec verba habent addita ut in sportulis.
Quod motis dicatur plus peti clarissime dicit Imp. ipse
§. plus autem cum duob. seqq. quo me remitto. Hinc
dicit Imp. quid iuris sit si quis per errorem minus
petat quam debeat id sed ei fraudi non esse sed in eo
iudicio talem posse errorem suum corrigere §. si minus
Unde deducunt LL. posse quem libellum suum usque

sententiam emendare eius aliquid addere vel detrahere. quod
quod illegitimum sit videantur Ibid. 66. Sup.
Sequitur nunc quinta et ultima actionum divisio quae sunt aliis so-
lidum persequamur aliis vero non solidum sunt praeterea hic. Actionum
quibus non solidum persequimur Imp. in fine huius tit. 7. po-
nit sponsae. Prima est de peculio, de qua sup.
Secunda est actio de dote. Maritus non tenetur ex dote nisi
quod facere potest uti nec eius filii vel ~~[illegible]~~ socer. Item si
de dote hoc tit. iuncta l. rei indicatae cum sequentibus. et l.
et filius in illo A. soluto matrimonio. Et hoc idem obtinet quoque in
uxore eius socero et liberis ut sic nec hi ultra quam possint
teneantur ex donatione propter nuptias. Ratio autem hominum reveren-
tia et pietas quam illi sibi invicem debent quae non patitur ut
ita mutuo se emungant, quin adhuc vitae nostrae superint
dictis locis. Alium quoque casum Imp. in fine d. §. item si adfert
ubi licet maritus possit solidam dotem praestare tamen id facere
non tenetur si sic aliquas impensas in dotem fecerit hae non
ipso iure dotem minuunt. quod illegitimum est de impensis [illegible]
quae sic si factae non essent dos periisset. l. 1. cum seqq. A. de
impensis in res dotales factis. Modo tamen illae impensae
sint factae ad perpetuam rei utilitatem. Ea namque ad
perpetuam solum utilitatem spectant dotem non minuunt sed
cum fructibus compensantur, quod et in omnibus modis expensis
obtinet l. vel si vitae l. quae d. l. omnino cum seqq. Accid.
Utiles vero impensas in rem dotalem factas maritus tamen
prius deducit si cum voluntate mulieris factae fuerint
et aliunde ipsi mulier possit solvere. Et utilium eadem. Volu-
pitarias vero impensas v. g. picturas maritus ipse rem

sub tollere pt. si quidem si in commodo rei dotalis pariat. Aliquando
maritus eas perdit h voluntate mulieris factus l. pro vo-
luptariis ff. eod. iuncta l. unica §. sed C. de rei uxoriae act.

Tertia actio est in patronos et parentes hi n. non tenentur
quoque ultra quam possunt §. sed etsi quis hoc tit. esset n. ab-
surdum ab iis et alimenta extorquere quos in casu necessitatis
ipsi debeant alere sed ut legi si quis a liberis §. sed etsi ff. de
liberis agnoscendis. Disputant hic bb. an idem est
neque in actionibus adversus feudi patres spiritualis.

Praeceptores. quod h aequum et videatur cum tamen
nulla lege cautum sit, non facile est credendum.

Quarta actio est, in socijs, ubi alter alteri in id quod
potest tantum tenetur d. §. etsi. Ratio est quia societas ius
quoddam fraternitatis in se habet l. verum est mitio ff. pro
socio, unde clare colligitur et veris fratribus hoc be-
neficium dari. Idem bb. hic.

Quinta actio est in donatorem quod donatario et ex dona-
tione sua non ultra vires tenetur d. §. sed etsi inf. Ratio est
ne quis ex liberalitate sua ad extremam inopiam redi-
gatur l. ne ex liberalitate ff. de reiudicata.

Sexta actio est cui opponitur compensatio, qua similiter
minuitur actoris petitio ut solitum debitum non accipiat
§. compensationes hic et de hoc dictum supra.

Septima actio est cui obstat bonorum cessio §. f. hic ubi
dicit Imp. eum qui bonis cessit ex bonis postea quaesitis
non tenetur nisi in id quod facere pt. Cuius beneficij dat
ibidem rationem Imp. quando quibus, et in quem finem detur
videre est apud bb. hic.

Quod cum eo qui in aliena pote
negotium gestum esse dicetur

Titulus septimus

Tradit Imp. hoc tit. sex actiones quibus quis non suo sed
aliorum nomine quod in pote sua habet quenitur. Prima est
actio quod iussu quod datur in dominum aut patrem si servo vel filio
contrahere iusserint aut eorundem contractui subscripserint aut
et contractum sine suo iussu invitum postea ratum habuerint in tio
hoc tit. inducta l. i. C. hoc tit. ff. quod iussu.
Secunda actio est exercitoria, quod datur in exercitorem id est for-
minum navis ex contractu habito cum magistro navis sed
ipsius exercitoris fidem sunt secuti, ad quam et omne
exercitum navis spectat. l. i. ff. de exercitoria actione
Ex eo nomine quod quis cum aliis nautis non nomine magistro navis
contractus exercitor non tenetur d. to. §. i. Pone aut tenetur
exercitor si quid hi nautae in navi deliquerint. Debet si
quidem totius suae familiae dolum praestare ut dictum sup. de
obligationibus ex quasi delicto.

§. i. h. tit. quia contrahere non magistri

Tertia actio est institoria quod datur adversus illum qui
aliquem negotiorum praeposuit et quatenus et quamdiu praeposuit
qui ita praepositus dictus ideo institor est quia negotio gerendo
inducitur. institoria hoc tit. inducta l. toto tit. ff. de institoria
actione. Quae aut hic ponit an quidem exercitor navis et
omnes institores exercitoria et institoria actione tenetur ipsi
qui cum navis magistro aut institore contraxerunt ita vicissim
eosdem dictis actionibus. Hoc aut obligatos sunt Respondent

X. nrj quod nō, utj n. sunt iure ordinario. Si n. institor
et magister navis in eorū potē fuerit tunc ipse iure actio
ijs acquisita ē. Si nō fuerunt in eorū potestate tunc petere
illi pont ut sibi actiones ab ijs cedant. quod si forte ab
sint ut cedere nequeant vel nolint et sic exercitor et dnus
institoris rem suam servare amplius non possunt tunc de
mū ijs extra ordinē et in subsidiū succurrit ut agere et
sine sessione possint adversus eos q cū institore suo vel
magistro navis contraxerunt l. i. ff. de exercitoria actio
one et l. i. ff. de institoria.

Quarta actio est tributoria q datur ijs quicū servis in
merce peculiari contraxerunt dnis scientib. daturq in ipsos
dnos quibus illi servi quoq debent ut aequaliter inter se
et reliquos servos creditoris debita distribuant § intro
duxit quoq hoc tit. in ctotit. ff. de tributoria actione. Et
hinc dicta ē actio ista tributoria quia tribuat id dotri
buat debita servi inter extraneos eius creditores et ipsum
dnm.

Quinta actio ē de peculio q datur ijs quicū servis contrae
rant adversus dnos, quatenus ē in universos peculio sive
sciverint servos suos sive ignoraverint contrahere et
hic dnj illud habent beneficij, ut detrahant prius id q
sibi debetur § cū aut § ptereā § is quoq hic. Unde facile
colligitur q sit differentia inter actionē de peculio et
tributoriam.

Sexta actio est de in rem verso q datur ex contractu ser
vorū in dnos, quatenus in eorū rem quid versum fuerit
d § ptereā. Debet aut illud versum esse nrm ibidem
illud quidem est ut tm refundat dnus quanti ea res
servo contraxerit hz revera tanti non fuerit, tenetur

et bng si utiliter quid in rem suam servi impenderit sed nil
lud solum quanti ea res venerit fuerit non vero quanti servo
constiterit l. si res dno mitio iuncta l. 3. §. 1. et seq. ff. de in
rem verso. Post hec tradit Imp. cum actiones istae simul
quandoque competant debere videre eum qui vult agere ut ex iis
eligat talem qua plus possit consequi et ubi minus debeat pro
bare §. caeterum cum §. sequenti. hic. Tandem dicit Imp. quod de ser
verum ictibus dicta sunt eadem et in filiorumfam. obtine
re excepto eorundem mutuo ex hoc n. nec pater fam. te
net nec ipse filius fam. ob S. C. Macedon. §. poen. hic
ubi et hic rem dat Imp. in fine. Habetur locum in sola pecu
nia a filio fam. mutuo accepta non in frumento et simili
bus l. 3. §. is autem ff. ad S. C. Maced. ubi et eius datur
ro. quod verum est modo nihil in fraudem sc. fiat accipi
endo v. g. mutuo frumentum quod postea dividendat eius
pretium consumat ibid. §. finali hoc tit. dat Imp. eos qui
insertum et directo et principaliter ex aliorum contractu
teneri nulla sed facta eorum mentione qui ex illorum mandato
contraxerunt.

De Noxalibus Actionibus

Titulus 8.

Dictum est supra prox. tit. dari in aliquas actiones
ex aliorum non suis ictib. Sequitur nunc hoc tit. ex
quorum delictis alii tenentur qui ipsi nihil deliquerunt
dat autem initio dnos teneri ex delictis servorum pri
vatis tum n. privatorum delictorum exempla illi adfert.
Et est textus in terminis l. quis sit fugitivus §. qui aiunt
ff. de aedilitio edicto. Ro autem cur ex pub. criminib.

servorum bonj non teneantur est quia ibi cum poena pub. venia
ea solis servis infligitur. Condemnatur autem quis in his actio-
nib. noxalib. alternative, ut scilicet bonus aut solvat litis
aestimationem aut servum noxae dedat dicto initio, ratione ne
quis plus incommodi ex servo suo capiat quam commodi. Ibid.
in f. Et haec vera sunt si servi bono ignorante damnum
aliquod fecerint tunc n. horum petitione liberantur
quod si vero sciverint bonj servos damnum facere necesse
prohibuerint cum prohibere possent tales servum noxae
dedendo non liberantur, sed solitum damnum praestare cogunt
l. 2. et l. 3. ff. de noxalib. Neque hic aliquem movent
quod aliud pro alio invito creditori solvatur contra l. 2.
§. sed unde ff. de rebus creditis. Respondeo n. hanc regulam
ita debere explicari nisi ll. aliud pro alio certis
casib. solvere permittant l. miles §. 1. ff. de reiudicatis
ubi dicit Ulp. non esse absurdum ut aliud sit in obli-
gatione et aliud postea ex l. veniat in solutionem.
In quem vero bonum actio noxalis ex delicto ser-
vi detur dicit Imp. §. omnis autem hic. Licet sit quod dominus servus
est quando agi incipit non qui dominus fuit, quando delictum
est commissum. Et hoc verum est si ille dominus servum quoque possiden-
at, et eum exhibere possit l. noxalis ff. eod. hoc tit. alias
dabitur huic actio non in dominum sed in possidentem sive bona
sive mala fide servum possidentem l. non solum ff. eod. quod
si quis dominus dolo malo servum possidere desierit vel
cum adhuc possidet neget se possidere talis tenetur quidem
hac actione sed in solitum sine noxae deditione l. quo-
ties §. ptor ff. eod. Non dari actionem noxalem ei
qui ipse iam servus bonus est dicit Imp. §. si servus hic

et eius dat ro. Et has actiones noxales datas olim et
in filijs fam. et filiabus dot Imp. § f. hic. habebant
n. olim parentes eorum potestatem in filios vitae necisq
l. in suis ff. de liberis et posthumis. quae servitu-
tes nunc sunt sublatae p rem quam dat Imp. § hic.
Conveniunt q filij fam. ipsi ex suis debitis ibid.
iuncta l. noxali cum sequenti. ff. eod. Quitum si solvendo
non fuerint eorum et pater quaeniet quatenus fuerit in pe-
culio l. et si condemnatus ff. h. tit.

Si quadrupes pauperiem fecisse dicatur.
Tit. 9.

Postquam Imp. tit. superiori docuit noxales actiones
dari in dnos ex delicto servorum, nunc hoc tit. dot
quod ijsdem actionibus noxalibus dni quoque teneantur ex
pauperie quadrupedum suorum. Vr pauperie quia animalia
bruta non consentiunt facere damnum iniuriam p. § i. hoc tit.
Et aut inscribatur haec actio si quadrupes pauperiem
utiliter tn dat et ex cuiusvis animalis et bipedis
pauperie l. poenam ff. eod. hoc tit. Debet aut. al nocuisse
contra naturam suam mitio hoc tit. unde sequitur si al naturam
ferum alicui nocuerit hanc actionem si quadrupes non
dat quia sic contra naturam suam nihil fecerit § denique
si versus hic. iuncta l. i. § in bestijs ff. hoc tit. vel
nec tum actio ista dat si quis ab equo v. g. angusta-
te onerato aut lacessito sit percussus id n. ijs naturale
est ut tunc aliquem offendant d. l. i. § i. et r. Et hinc
si al aliquod alterius segetes depascatur huic actio ista

nō dat sed alia de pastu pecorū l. qui seruandarū nisi
ff. de praescriptis verbis §. f. hoc tit. dēt Imp. aetilicia
actionē dari feræ bestiæ nomine alicui: addens ibid.
Propter actionē istam dictam de pauperie. quod illgndm ē de actio
ne utili et si dnus bestiam illam in sua pōte habuerit tunc
n. debere eam noxæ debet. Si vero bestia aufugerit tunc
actio de pauperie noxalis nullo modo dari pōt cū
potestatem nō habeat eius defen. le tendi nec amplius
eius dnus sit d. §. i. h. tit. quod aut subiungit ibid. Imp.
nunquam actiones poenales de eadem re concurrentes alia
ab alia gerunt id illgndm ē ea sz simul ab initio com
petere ut quisquam velit ex ijs possit eligere. Vna
vero electa altera ēo consumitur nisi in quantū ea plus
habuerit quam prior actio l. plura delicta ff. de obli
gationib. et actionib. loquitur hic Imp. de actio
nib. poenalibus q ex eod. facto oriuntur v. g. pauperie
vel furto. Si n. ex diversis factis plures actiones
poenales competant v. g. furto vel homicidio tunc ma
nifestata altera nō consumitur sed et intentari pt l.
nunquā plura ff. de privatis delictis.

De his per quos agere possumus

Cit 10.

Absoluta iam actionum mā dēt hoc tit. Imp. nō esse
opus ut actiones nostras ipsi coram iudicio intentemus
sed id fieri posse aliquando p alios. v. g. procu
ratores, tutores, curatores syndicos. Et illud
q tem de procuratorib. illgndm est in causis civilib.
in criminalib. n. ubi poena est sup. relegationē pro
curator nō admittitur l. poenalt. ff. de pub. criminib.

§. f. quales aut debent esse procuratores, et q. a munere
isto ff. nostris arceantur videre ex tit. ff. et C. de pro-
curatorib. quo aut procurator constituatur, dicit clare Imp.

De Satisdationibus.

Tit. ij.

Dicemus simpliciter procuratores ad causas alio-
rum suscipiendas admitti subiicit hunc tit. Imp. quo docet
eos non admitti nisi prius satisdent. Antequam aut veniat
ad satisdationem ipsorum procuratorum permittit quantum de
satisdatione ipsarum partium principalium. Dicit ergo
§. Sed hodie hic rationes hodie satisdare debere quam in iu-
dicio permanere velint usque ad finem litis, quod Imp. po-
stea etiam ad ipsos actores extendit auctoritate. quod ulterius C.
de Epis. et Cler. Est aut satisdare, datis fideiussoribus
aliquem securum reddere l. i. ff. quod satisdare coguntur. quae
talis datione liberati sunt primo quam bona possi-
dent immobilia l. secundum l. penul. ff. eod. Secundo
personae illustres licet nulla habeant bona immobilia ab his
non nisi iuratoria cautio exigitur l. poen. C. de dig-
nitatib. lib. ij. Clericis non tenentur nisi simplicem
promissionem facere. l. cum clericis §. i. C. de Epis. et
Cler. Post ista docet Imp. qualis satisdatio
incumbat ipsis procuratoribus. §. Sin aut hic ex quo
primo illustratur duobus casibus procuratorem nulla satis-
datione vitiare. Primus est si expressum habeat mandatum
ab ipso principali idque in scriptis actis insinuet.
Secundus si principalis coram iudice ipsum procu-

ratorem suum constituat. Extra hos duos casus omnino satisdare
procurator cogitur per rem §. finalis hic. Et quidem si pro-
curator sit actoris satisdat tum rem ratam bonum habiturum
si vero procurator sit rei satisdat iudicatum solvi. §. permult.
et ultimo hic. Tres autem haec satisdatio, Iudicatum
solvi, clausulas habet, quas innuit Imp. d. §. permult.
Prima est de defendendo reo. Secunda de futuro do-
lo. Tertia de solvendo id quod fuerit iudicatum, l. iudica-
tum ff. iudicatum solvi. Et hanc circa satisdationem
ita regulariter obtinent, est vero et casus ubi et quis
sine dotione ad causas pupillorum et adulterum l. ultimo de
defensionem C. de administrat. tutorum. Ratio singularita-
tis est, quia talibus ex necessitate Numeris sui incumbit
illos iudicio defendere. Tandem in fine huius tit. Imp.
se refert ad consuetudinem et usum fori. Est vero consuetudo
optima ll. Interpres l. si de interpretatione ff. de ll. tan-
tumque habet auctoritatem ut et ipsas ll. nonnunquam
abroget vel ex parte aliqua derogat modo sit
rationabilis l. de quib. ff. eod. Diuncto c. f. extra
de consuetudine. Legem autem hanc de satisdationibus
Imp. non solum Constantinopoli, ita Drakh. p.
servandum vult sed in aliis omnibus Imperii locis, d. §. f.
hic. Ubi per Regiam urbem Constantinopolim
illa ero debemus, a Constantino Imp. sic dictum
qui et istud Imperium Romanum ex Italia transtulerat
Unde nova Roma postea nuncupata est omnibus
praerogativis Veteris Romae donata l. omnes C. de
SS. Ecclesiis l. 4. C. de operib. publicis.

Sed haec

De hæredibus perpetuis et temporalibus actionibus et quæ ad hæredes et in hæredes transeunt.

Tit. 12.

Quas esse hujus tit. partes ipsa ejus inscriptio satis indicat. Prima parte dicit Imp. quamdiu durent hodie actiones. Quod sed ea quæ ex ll. Senatus consultis aut constitutionibus descendunt durent usque ad tempora ll. definita initio hic. Et vero tempus illud in actionib. in rem 10. et 20. annorum si res sit immobilis si vero mobilis fuerit trium annorum l. unica C. de usucapione transferenda et dictum sup. tit. de usucap. Actiones vero in personam durant usque ad 30. et 40. annos, ulterius autem non extenduntur l. sicut l. omnes C. de præscript. 30 vel 40. Quæ autem actiones ex ll. Senatusconsultis aut constitutionibus procedunt partim ex præcedentib. illustrat, partim vitere est apud bb. et in primis glossa hic. De actionib. vero prætoriis pergit Imp. dicere eas plerumque ultra annum non extendi dicto initio hic. iuncta l. in honorariis ff. de obligat. et actionib. Ubi ejus quoque dat rationem quia sed hæc prætoris munus ultra annum durabat. Dicit autem Imp. plerumque sunt aliquæ et actiones prætoriæ quæ tanto tempore durant utique civiles et primo quidem est actio furti manifesti. dicto initio hic, sed sunt omnes istæ actiones quibus non poenam, sed rem persequimur ut est possessoria hereditatis petitio actio publiciana ex dicto loco iuncta l. in honorariis.

Quod verum est nisi illae actiones praetoriae introductae essent
contra ius Cir. ut est actio rescissoria, revocatoria, reddi-
toria; tales n. sunt rei persecutoriae sive tamen ultra annum non ex-
tendunt d. l. in honorarijs circa finem. Quod autem dicit
Imp. actiones praetorias plerumque esse annales id ita
intelligendum est, quod sub anni tempus competat ut quis eas
intentat quo tempore elapso excluditur ab intentione actio-
nis. Quod si vero quis actionem praetoriam intra annum iam
intentaverit tunc ea ita intentata perpetuo durat.
Et haec est regula illa actiones omnes sub prius anna-
les fieri tamen tamen perpetuas simul atque in iudicium fue-
rint deductae s. poenales hoc tit. iuncta l. omnes actiones
ff. de R. I. Quae regula vera est generaliter regulari-
ter in actionib. Excipiuntur n. quaedam ut actio de dolo
quae biennio terminari debet d. l. f. C. de dolo malo.
Imo quidem postea statuit Imp. ut omnis actio Civilis
a lite contestata triennio absolvetur, Criminalis vero
biennio l. properandum initio C. de Iudicijs.
Altera parte huius tit. docet Imp. quae actiones haeredibus dentur
et in haeredib. Ubi duae ponunt constitui regulae. Prima
est ex maleficijs poenales actiones haeredibus dari sed
non in haeredes s. l. non autem omnes hoc tit. Ratio est quia poe-
na non debet esse ubi nullum est delictum haeredes vero nihil
deliquerunt l. hanc vim C. de poenis. Dico ex maleficijs
poenales primo quia ex maleficijs rei persecutoriae
actiones sunt in haeredes transeunt quatenus sub ad
eos pervenit vel dolo fecerit quo minus perveniret
l. unica C. ex delicto defunctorum l. 1. ff. de privatis
delictis. Ratio est sub n. morte delinquentis delictum sit extinctum

quenit tn ut turpia eorum lucra ab hæredib. extorquatur
ne ex aliorum scelere ditentur l. ni hæredem ff. de calum-
niatorib. et d. l. unica. In sola condictione fur-
tiua id est singulare ut ea quoque hæres tenentur si
nihil ad eum ex furto deuenerit l. ni condictione
ff. de condictione furtiua. Secundo quia actiones
poenales ex quentione quoque in hæredes dantur l. ultra
ff. de nautico fœnore. Cuius hæc est ratio, quia poe-
na ista tunc non uenit ex maleficio sed contractu. Stati-
tur autem hæc regula unam maxime exceptionem, quæ est si
cum defuncto lis fuerit contestata, tunc enim et ex
maleficijs poenales actiones in hæredem transeunt
l. poenales hic. iuncta l. poenalia ff. de R. J. et l. omnes
poenales ff. de actionib. et obligationib. Ratio est
quia tunc non tam ex maleficio tenetur quam ex contra-
ctu per litis contestationem quasi ni uito l. 3. §. idem
scribit. ff. de penulis. Illud autem quod dicitur lite con-
testata actiones poenales ex maleficijs in hære-
dem transire uerum est in priuatis delictis.
Actiones n. poenales in iudicijs pub. lite con-
testata tamen in hæredem non transeunt ut est v. g.
lex Corn. de sicarijs. crimen falsi. l. poen.
et ultra C. si reg. uel accusator. Unde tamen quæ
crimina pub. excipiuntur quæ est in hæredem tran-
seunt ut læsæ Maiestatis hæreseos repetun-
dar. p. de quib. ij. lit. ultro. Quod autem dictum
est supra actiones poenales dar. hæredib. illud fal-
lit in actione iniuriar. hæc n. hæredib. non datur d.
l. non aut. Ratio est tunc quia turiturnitate sua de-

functus censetur iniuriam remisisse l. ultima C. de revocandis
donationib. Tunc quia actio iniuriarum in bonis no-
stris esse non dicitur nisi lite contestata, nec ideo haeres
ea agere potest quia sed nihil illi ex rebus suis abiit
l. iniuriarum 28. ff. de iniuriis. Actiones autem similes
actioni iniuriarum quae similiter haeredib. non dentur videre
est apud gloss. verbis, iniuriam actione. Secunda regula
est actiones ex contractib. dari haeredib. et in haeredes
et quidem in solidum l. ex contract. ff. de oblig. et actio-
nib. Habetur autem et haec regula unam exceptionem quam-
de, videlicet dolus venit in contractum bonae fidei illius
contractui causam principalem dedit vel si in hoc ipso
ut venderet circumscriptus est alias non venditurus hoc
in casu ex dolo defuncti ita contrahentis haeredes tenentur
non in solidum, sed solummodo in quantum ad eos pervenit l. ad
ea in fine. l. hoc iure in fine ff. de R. I., et de istis in-
telligendus est §. aliquando hoc tit. Ratio horum est
quia tales contractus bonae fidei quibus dolus causam dedit
sunt ipso iure nulli l. et elegantiori initio ff. de dolo
malo iuncta l. 3. in f. ff. pro socio. Superest quod sola actio
de dolo quae tamquam famosa in haeredes non datur nisi in quan-
tum ad eos ex dolo defuncti pervenit quantum dictum est
supra de actionib. ex maleficiis l. si plures in f.
l. si haeredes cum ll. sequentib. ff. de dolo malo. Et
hinc sequitur si dolus venerit in contractum incidenter tamen
id si venditurus aliquid rem in eo circumscriptus est
ut minoris vendat, tunc cum dolus ille purgandus
veniat ex ipso iudicio quod hoc casu subsistit, revera et
haeredes ex eo tenebuntur in solidum, non in illud solum

quod ad eos pervenerit l. Julianus §. si venditor ff. de actionib. emptionis. iuncta d. l. ex quo etiam Candenos. fin. hic dicit Imp. eam iudicia esse absolutoria si quis sed ante sententiam actori satisfaciat illud quod debebat restituendo. Sed autem tunc restituere quando simul cum omni causa reddit quam actor habiturus erat statim iudicii accepti tempore quo ad fructus sed et usucapiendi conditione. l. restituere ff. de verborum significatione. Unde debet quoque litis impensas persolvere si temere litigaverit l. properandum C. de Iudiciis. Quod autem dicit Imp. eum qui solvit ante sententiam absolvi id illud est quo ad instantiam litis. Ab ipsa enim causa iam liberatus est per solutionem, sed dictum supra quibus modis tollatur obligatio.

De Exceptionibus.

Ch. 13.

Cum iam dixerit hactenus Imp. de iure quod quaerit actoribus transit nunc ad iura quae vice versa quaerunt reis. Et sunt exceptiones in quibus nullum est positum, nihil enim nec effectu interest an actor nullam eam actionem habeat, an eam quae per exceptionem infirmetur l. nihil interest ff. de R. J. Et hinc dicta est exceptio, quae sit quasi quaedam exclusio eorum quae actor in iudicium deduxit l. 2. ff. de exceptionibus. Quod quomodo sit illud ex seqq. notius reddetur, et in primis quidem ex ipsa exceptionis definitione quam tradit Paulus l. exceptio 22. ff. eod. Exceptionem sed esse con-

ditionem quae modo eximit reum a damnatione, modo minuit damnationem. Supplices siquidem sunt exceptiones aliae quae omnino excludunt actorem aliae quae tantum ex parte quatenus sed facere reus non potest, et de his dictum est sup. §. sunt praeterea de actionib. Earum autem exceptionum quae omnino actorem excludunt Cuiac. hoc tit. tradit septem species.

Prima est exceptio quae metus causa, sed non actoris iuncta sit actio quatenus sed ea in se consideratur: contractus non vere intercessit: iniuncta tamen est ratione personae cui inhibentur ob certam aliquam qualitatem V. g. metus qui in istum contractum venit. Et hinc reo datur exceptio ista quae metus causa initio hoc tit. quando autem haec exceptio ista quae metus causa, actori opponi potest illatur ex iis quae dicta sunt sup. §. quadrupli de actionib. ea tamen non obtinent in exceptione metus qui in eiusdem actione.

Secunda est, exceptio de dolo quae datur reo, qui ab actore deceptus est in contractu d. initio hic. Et hic quoque actio iuncta in se est dolus non contractum illum non annullat. Quod illud dicendum est si dolus venerit incidenter in contractum bonae fidei vel principaliter in contractum stricti iuris, tunc enim hi contractus subsistunt l. si quis cum aliter ff. de verborum obligationib. iuncta d. Wurlianus §. Si venditor. Alias contractus bonae fidei in quo principaliter dolus venit non valere et consequenter actionem ex iis non nasci dictum iam supra tit. superiori.

Tertia exceptio est in factum quae competit primo reo ob errorem qui in contractum venit d. initio hic. Sed datur

eos qui dolum quidem commiserunt nec tamen ob reuerentiam cum
eis de dolo agi potest. Vt v. g. parentib. patronis l. apud
Celsum §. aduersus ff. de doli mali exceptione.
Quarta exceptio est, non numerata pecunia quam
rei non obstante confessione propria opponit actori quod
pecuniam speratam non numerauerit §. i. hic. et de hac ex-
ceptione dictum est sup. tit. de literarum obligationibus.
Quinta exceptio est pacti de non petendo de quo Imp.
§. Praeterea hic ubi notandum quod est quod rei non obstante hoc
pacto manserit ciuiliter obligatus. pactum n. solam ob-
ligationem naturalem potest tollere l. si unus §. pactus ff.
de pactis iuncta l. creditori C. eod. Cum naturalia non nisi
a naturalib. tollantur ut nec ciuilia nisi a ciuilib. §. f.
sup. de legitima tutela agnatorum. Et hoc est quod dicit
Imp. d. §. Praeterea pacto obligationes non omnino
dissolui id tamen quod ad naturalem obligationem non vero ciuilem.
Quod verum est si prior obligatio naturalis et ciuilis
fuerit. Si n. prior naturalis tantum fuerit ex nudo
sed pacto tunc certum est pacto posteriori eam omnino tolli
l. Stichum §. naturalis ff. de solutionib. cum nihil sit tam naturale
quam quomodo quid contractum est, eod. et rursus dis-
soluatur l. nihil tam naturale §. de R. Iuris.
Sexta exceptio est, iuris iurandi debitori a creditore
relati. de quo Imp. §. aeque hic. Et hoc ipsum
quod in iurandum cum tantum tollat naturalem obligationem d. l.
Stichum §. naturalis recte dicit hic Imp. cum qui iurauit
adhuc obligatum manere ciuiliter sed. Et hinc cre-
ditori competit actio.

Septima

Septima exceptio est rei iudicatae de qua Imp. §. item
si hic. Dicitur autem res iudicata quae finem controver-
siae per iudicis sententiam accepit. Tollit vero talis sententia
obligationem civilem tantum, quia sed et ipsa civilis est per rationem
dictam sup. Cum ergo hic remaneat tantum naturalis obligatio
secundum legem Iuliam ff. de condictione indebiti sequitur
hoc casu et ex sola obligatione naturali actionem nasci.
Quod fit ratione civilis obligationis quae ab initio semel
cum illa consistit. Unde multa adhuc conservari possunt quoad
certum aliquem effectum licet in eum statum venerint, unde non potest
esset incipere ut v. g. Collegium, Universitas, ni uno
et conservantur licet ab uno non possint incipere l. Heraclius
ff. de verborum obligationibus significantibus. l. sicut ii. l. quae
cuiusque universitatis nomine. Post ista venit Imp. ad
divisionem exceptionum, quae sed aliae sunt perpetuae aliae
temporales §. appellantur autem hic. Et quidem perpetua
quae dicuntur et quae sint patet clare ex ipso Imp. ibid.
et ex septem iam dictis speciebus quae omnes ad illud pri-
mum membrum divisionis spectant. Ubi notandum est
adeo eas perpetuas esse, ut nullo plane tempore extinguantur
ne quidem 30. annorum. l. si pactum et ibi l. 6. C. h. tit.
Dicunt autem hae exceptiones a reo quandocumque modo ante
sententiam l. peremptorias C. sententiam rescindi non posse
et l. praescriptionem C. h. tit. Dilatoriae exceptiones et
temporales in duplici sunt differentia, aliae non differunt
iudicium ut est exceptio fori competentis, quae quidem non
sit sua iudex aut personae procuratoris, quae sed nullum ha-
beat mandatum aut non possit esse procurator, aut talis
sit causa quae recipiat minus procuratorem, ut v. g. criminalis

Aliae n° differunt solutione ut exceptio pacti de non petendo ante certum tempus. de quibus Imp. §. temporalis et §. Apterea hic. Et hae exceptiones dilatoriae opponi debent ante litis contestationem l. f. C. eod. quae autem poena sit eorum qui citius debitum petunt quam debeatur dicit Imp. §. hodie, autem de quo dictum quoque sup. est tit. de actionib. quod autem in fine huius tit. dicit Imp. procuratori exceptionem infamiae non obstare id illud est de iure Civili. Iure n. Can. exceptio haec infamiae procuratoribus adhuc obstat c. 1° et 4. Caa. 3. q. 7. Cuius illud Canonistae sub distinctione adhuc solent accipere. Et haec de procuratoribus. Advocati n. infames et iure Civ. a Iudiciis arcentur, nisi in certis causis v. g. pro patrono l. 1. §. hoc edicto. ff. de postulando. Ratio differentiae illa est quia Advocati munus dignitas est, a quo legis providendum initio C. de postulando ff. de dignitate n° infames arcentur l. 4. C. de dignitatib. lib. 12. /.

De Replicationibus
Titulus 14. /.

Quemadmodum Reus opponit actori exceptionem ita rursus actor exceptioni rei opponere potest replicationem l. 2. ff. de exceptionib. et hinc sequitur hic tit. de replicationib. Qui replicationi actoris reus potest rursus opponere dupplicationem. Et hanc dupplicationem rei actor rursus elidere potest triplicationem. Et hic deinceps singulae causae desiderant initio hic iuncta d. l. 2. Tandem §. finali hic subiungit Imp. aliam quandam exceptionum divisionem.

Alia n. nō debitor tm̄ dantz sed et fideiussorib. quae ob id
dicuntz realis quia rei et cāe nō verō personae coheren-
ant. Ut sunt exceptiones pacti de non petendo doli
mali rei iudicatae q. metus cāa S. C. Vell. Macedonian.
d. to iuncta l. exceptiones q. personae ff. de exceptionib.
Ubi tm̄ de pacto nō petendi illud notandū ē, id verum
esse modo ita factū sit a debitore ne amplius petatur
debitū. Si n. debitor ita factus sit ne tm̄ debitum
petatur, tunc nihilominus illud a fideiussore peti po-
terit l. nisi hoc actum ff. de pactis. Rō ē quia hoc ca-
su pactū illud ē personale. quae tm̄ lex gōe sit acci-
pienda et an adhuc hodie obtineat suis locis illegit.
Alia n. exceptiones tm̄ competunt reo principali non
et fideiussorib. quae ob id dicuntz personales q.
ob certam personam competent, et sic eam personam
egredi non possunt. Ut sunt exceptiones q. dantz alicui
quia sit socius parens, parens, patronus, Ma-
ritus, vel quia bonis cesserit, vel quia fuerit mi-
nor, horum n. fideiussores nihilominus in solidū co-
nveniuntz d. l. exceptiones iuncto s. f. hic. Ubi de
minorib. id ita accipiendū ē si lubrico aetatis
nō dolo adversarii reipsa minores laesi ex contractu
fuerint, tunc ne ijs beneficium restitutionis in integrum
solis protest, nō n. fideiussorib. d. l. exceptio-
nes in f. iuncta l. in cāe i. ff. de minorib. Si n.
minores dolo eius cū quo contraxerunt laesi sunt tunc
nō ijs modo sed et fideiussorib. minor. exceptio
proderit l. f. C. de fideiussorib. minorum. Rō
ē quia hoc casu exceptio ista ex dolo contrahentis
realis ē ut dictum cap. 1.

De Interdictis.

Tit. 15.

Venit posthaec oia Imp. ad interdicta q̄ ꝫ actiones non sint, in multis tn̄ et mxē quo ad effectū cū ijs gueniunt, unde et saepe actiones dicuntur ut l. peculiae §. actionis ff. de verbor. signoib. l. actionis ff. de obligoib. et actionib. In quib. n° interdicta, ab actionib. differunt q̄ ꝫ actiones mxē dentur ad proprietatem interdicta n° potissimū ad possessionē q̄ actiones solū dentur ad res privatas, interdicta n° et quo ad pub. q̄ in actionib. Index dari soleat, q̄ de cōa inter litigatores cognosceret, in interdictis n° ipse ꝓtor inter litigatores quid fieri vel nō fieri debeat decernat q̄ bē in interdictis alia sit ordo, alia solennitas Cū executio quam in actionib. haec oia interest apud Ꝓb. et mxē recentiores hic. Et colligere inprimis ē, ex ipso Imp. hoc tit. Sicut aut statim initio Imp. interdicta ee formas atq̄ verborū cōceptiones quibus ꝓtor aliquid fieri iubet aut vetat circa possessionē vel quasi. Unde illigitur nō inde interdicta dici quasi semper interdicant §. 1. hic. Tres n. interdictorū sunt spēs, alia sunt prohibitoria alia restitutoria, alia exhibitoria. d. to. prohibitoriorū interdictorū Imp. quatuor spēs adfert. Prima est interdictum, ne vis fiat ei ꝫ q̄ per decretū Iudicis in possessionē est missus, talis n. dr̄ iniste et sine vitio possidere, qui ꝓtore Authore possidet §. 1. hoc tit. iuncta l. 1. et toto tit. ff. ne in

fiat, et l. iuncte ff. de acquirenda vel omittenda possessione.
Nec in hoc interdicto vis semper requiritur sed sufficit et dolus
malus d. l. i. quomodocunque autem quis alium vel vi vel dolo
deiecerit vel impetierit, ut fundum suum ingredi non possit
tenetur hoc interdicto in illud quod alterius interfuit non fuisse
se deiectum vel impetitum d. to.

Secunda species interdictum de mortuo inferendo quoque is
tenetur qui prohibet mortuum inferre vel sepulchrum fieri
vel refici, de quo est integer tit. ff. de mortuo inferendo.
Et attingit imp. d. §. i. hic. Et hoc interdictum simul cum
possessione et causam proprietatis continet l. sunt personae
ff. de religiosis et sumptib. funerum l. 2. §. quantum ff.
de interdictis. Et hinc dicit imp. d. §. i. mortuum
inferenti quo ei ius erat inferendi iure scilicet pro-
prietatis et domini illud non solum hic spectamus. Et est
tantus favor funerum ut dominus proprietatis adversus
usufructuarium hoc interdictum possit intentare ne impe-
diatur in mortuo inferendo d. l. sunt personae. Licet et
talis bonus invito usufructuario in istud inferendi mor-
tuum non habeat ibid. iuncto §. religiosum sup. de rerum
divisione. Ratio huius singularis iuris duplex datur d.
l. sunt personae in f. dum ne insepulta cadavera ia-
cerent, tunc quia hic versamur in causa religionis
cuius favore stricti iuris rationes considerari non solent
ibid. Ne tamen huic usufructuario sic fiat iniuria,
datur ei hoc casu actio in factum contra proprietarium,
ut scilicet aut ipsum locum ipsi det, aut quem mortuum intulit
cursus efferat l. 12. qui intulit ff. de religiosis.

Tertia species est, ne quid in to sacro aedificetur d. §.

i. de quo integer tit. ff. ne quid in lo sacro. nō aut
prohibetur tm hoc edicto ne quid ibi fiat sed etsi quid
factum fuerit ut rursus auferatur idque propter religionem
tecte vlp. l. Ista §. locorum. ff. ne quid in lo vel itinere
pub. Hoc pro rebus sacris tm hoc interdictum datur
sed et pro sanctis ne sit quis aliquid in muris civi-
tatis aedificet l. 4. ff. ne quid in lo sacro. Et datur
hoc interdictum cuivis de populo l. si quis in hoc. C.
de Epis. et Clericis. Rb est quia iuris publici
tuendi causa dantur nō ob interesse privatum tm.

Quarta species est interdictum ne quid in flumine
pub. vel ripa eius fiat quo peius navigetur vel aliter
aqua fluat quam priori aestate fluxerit d. §. 1.
hic. Et de hoc interdicto duos tit. hemus. A. Vnum
de fluminibus. Alterum ne quid in flumine. Potest
aut huic interdicto exceptio ista opponi quod quis
agri sui tuendi causa aliquem aggerem in ripa fluminis
posuerit qua exceptione ab isto interdicto absolvitur
si fluminis cursum nō nihil immutaverit. quae tamen exce-
ptio an admitti debeat id pro iuris est aestimare l. unica
§. sunt qui putant. ff. ne quid in flumine pub. Com-
petit aut et hoc interdictum cuivis de populo d. l. uni-
ca §. interdictum. Venit hinc Imp. ad interdicta re-
stitutoria, quorum duas ponit species. Prima est inter-
dictum quorum bonorum duas ponit. Secunda interdi-
ctum unde vi d. §. 1. hic. et de his duabus speciebus paulo
post dicetur. Exhibitoriorum interdictorum
Imp. tres ponit species.

Restitutoria interdictorum sunt species

Prima est Interdictum de libero hoc exhibendo, quod datur adversus eum qui hominem liberum dolo malo et nullo iure retinet d. §. 1. verbo exhibitoria. Dico dolo malo, et nullo iure quia pater filium in potestate habens hoc interdicto non tenetur quia sic iure suo utitur. Ubi nec is hoc interdicto tenetur qui hominem ab hostib. redemptum retinet dum pretium refundatur, quia sic dolus malus abest. l. 1. et 3. ff. de libero hoc exhibendo. Oportet quoque hominem in dubitatione liberum esse ut hoc interdictum detur. quod si quo de eius statu dubitabitur, huic interdicto locus non erit d. l. 3. §. plane hoc tit. Neque tamen ei hoc interdictum datur cuius interest hominem liberum exhiberi sed cuivis de populo idque perpetuo in favorem libertatis. Ut si plures simul agere velint ex quis eligatur magis idoneus. Postquam unus vero iam agere coeperit reliqui omnes excludantur. Nisi prior cognoscatur praevaricari et mala fide agere d. l. 3. §. hoc interdictum §. si tamen et §. f. Et propter hoc interdictum dari quoque actionem fabiam de plagiariis contra eos qui liberos homines detinent, dicetur in tit. ultimo d. pr.

Secunda species est interdictum de libertis exhibendis daturque patronis contra eos qui detinent libertos suos, ut eos exhibeant, idque propter operas quas patronis suis debent d. §. 1. hic iuncto tit. ff. de operis libertorum.

Tertia species est interdictum de liberis exhibendis quod datur parentibus ad exhibendos liberos in potestate, qui ab aliis detinentur, quacunque et causa detineant. Nisi fili detineantur a matrefamilias ex causa iustissima. Huic non tamen adversus patrem hoc interdicto agentem

Praetor exceptionem dat d. §. i. hic l. i. et toto tit. ff. de liberis
exhibendis. Saturq hoc interdictum et marito ad exhibendam 142
sibi uxorem contra socerum, qui filium in potestate habet l. 2. ff.
eod. Et ex hac interdicto ut liberi exhibeantur aliud inter-
dictum resultat de liberis ducendis de quo Ulp. l. 3. ff.
eod. Atq hoc etiam ita patri sunt concessa iure patriae
potestatis, quod et hinc est probandum d. to. Nec tamen hinc
patriae potestati tantum iura excedere voluerunt, ut et patri
liceat agere ad filiam iam nuptam exhibendam vel duce-
tam l. l. i. §. f. Ubi hoc datur ratio ne bene concordantia matrim-
monia iure patriae potestatis turpentur. Ex qua ratione colligitur
si matrimonio per patris interdictum nihil praeiudicetur, tunc
illud actum competere patri. Id non solum iura volunt
ne acerbe patres patriam potestatem exerceant id sine
matrimonii praeiudicio. d. §. f. Et hactenus de i. interdictorum
divisione, Venio nunc ad Sanctum, quod sed interdicta
alia adipiscendae possessionis gratia sint comparata
alia retinendae, alia recuperandae, de quibus Imp. §. se-
quens hic. Ubi neminem moveat quod dicit Ulp. l. i. §.
est igitur ff. uti possidetis, verum sed possessionis quaestio-
nem versari aut in ea restituenda aut retinenda. Late
non ibi nomen restitui ponitur, Ut sed non ea tantum includat
quae semel sunt omissa sed ea quae quoque nunquam nobis adhuc
sunt quaesita secundum glossam ibi verbis nobis restituatur.
Interdictorum autem adipiscendae possessionis Imp.
hic duas ponit species. Prima est interdictum
quorum bonorum. Quod datur illi cui bonorum possessio
ex edicto praetoris competit adversus eum qui pro ha-
rede vel possessore possidet. d. §. sequens iuncto tot

tit. ff. quorum bonorum. Ubi notandum est hoc interdicto peti
ut res ipsae tradantur. Ius n. successionis ex edicto praetoris
est consecutum. Ubi dicitur l. i. C. quorum bonorum. quis autem pro hac
rede, et quis pro possessore possideat dicit imp. ipse d. s. sequens.
Secunda spes est interdictum Salvianum, quod datur bono ad
res Coloni, quae sibi pignori sunt constitutae pro mercede lo-
cationis. §. interdum hic. et tot. tit. ff. de Salviano interdicto.
Datur autem hoc interdictum creditori adversus ipsum conductorem
tantum non vero adversus eos qui a conductore res tales emerunt.
Quod et hi utili interdicto tenentur l. i. C. de praecario et Sal-
viano interdicto l. i. ff. de Salv. interdicto. Et in hoc differ-
fert primo hoc interdictum ab actione Serviana, datur
n. haec non in ipsum conductorem tantum, sed adversus omnes rerum
in fundum illatarum possessores l. 2. C. si unus ex pluribus
heredibus. Secunda differentia est quod in actione Serviana debeat
creditor probare rem illatam fuisse debitoris l. et quae
nondum §. 7. ff. de pignoribus. In hoc vero interdicto nostro
nihil amplius opus est probare creditori quam quod
debitor res invexerit, et possederit. Unde colligitur
hac parte multo esse melius intentare hoc interdictum
quam actionem Serviana cum leviores multo sint ha-
beat probationes de quo lib. late. §. item Serviana
supra de actionibus. Interdictorum retinendae possessionis
Imp. duas similiter ponit species interdictum uti possidetis
et interdictum utrobi. §. retinendae hic. Ubi pulchra datur
ratio cur hac interdicta tenentur, antequam de proprietate liti-
getur. Debet n. constare prius de possessore ut detur actio
in rem quae sequitur datur nisi contra possessorem ut dictum sup-
plit de actionibus. Interest autem multum ut quis interdicto

possessionem eviniat hoc n. ipso securus est manens in ea
dum alius eviniat proprietatem §. conventus hic. quod verum est
etsi possessor ille nullam causam possit dare cur ea res sua
sit l. f. C. de rei vindicatione. Hoc n. ipso quod possessorem
plus iuris habet quam ille qui non possidet l. 2. ff. ut
possidetis. Et hinc possessori iura actionem non determinat
sufficit n. illi quod possidet l. 1. §. retinendae ff. eod.
Interdictum uti possidetis datur illi qui interdicti tempore nec
vi nec clam, nec precario ab adversario suo cui illud
interdictum intentat possidebat §. quorum hic. Vico ab
adversario, quia si alio vi vel clam, vel precario posse-
derit, nihilominus adhuc illi hoc interdictum datur d. to iun-
cta l. 1. in f. ff. d. tit. Iuncta n. an iniuncta sit adversus
caeteros possessio nihil interest possessio nihil interest
modo iuncta sit ratione sui adversarii d. to iuncta l. 1. ff. eod.
Quis dicatur vi possidere satis ex ipsis verbis patet et
vitari potest lex, vim facit. ff. de vi et vi armata. Clam
possidet ille qui furtive ingressus est possessionem vel qui
celat adversarium neque ei denunciat, quia timet sibi ab
eo fore controversiam l. clam ff. de aqua. vel amittenda
possess. l. 3. §. 1. ff. quod vi et aut clam. Precario aut
possidet qui quid ab aliquo utendum accepit, quamdiu
ille gratis fuerit passus. l. 1. et 2. ff. de precario. Et hi
tres sunt modi quibus quis non legitime sed cum vitio
possidere dicitur. Et aut hoc interdictum retinendae posses-
sionis detur, nihil interest an quis civiliter possideat
actio sit et iuris civilis interpretatione, ut si v. g. quis
ad nundinas profectus nomine domi relinquat, d. l.

clam §. qui ad nundinas, vel si quis per procuratorem
Colonum, Ingenuum, Vasallum, Creditorem, Servum &c. pos-
sideat. Civiliter non possidere dicitur is cuius nomine possi-
detur l. quatenus ff. de admittenda vel acquirenda poss. An vero
possessor naturaliter possideat corpore scilicet rei insistendo eo
animo ut eum possideat l. naturaliter initio ff. eod. et sic possi-
det usufructuarius Vasallus et similes. Hoc ad utramque
hanc possessionem tantum hoc interdictum valet sed utiliter quoque
ad quasi possessionem rerum scilicet incorporalium actionum etiam
Ut v. g. quis retineatur in iure percipiendi decimas
exercendae iurisdictionis inventione et similibus l. sicut
§. aristo ff. si servitus vindicetur iuncto c. extra de probatione
quod si vero quis nec naturaliter nec civiliter rem possederit
sed detinuerit tantum, Ut v. g. si quis in possessionem sit missus
sed alicuius rei servandae vel custodiendae causa, tali hoc
interdictum negatur l. si duo §. creditores ff. uti possidetis.
Quid si autem quis ipse in possessione non fuerit sed haeres
sit alicuius qui possessionem habuit, an tali turbato hoc
interdictum dabitur? Verius est quod non datur n. hoc inter-
dictum illi solummodo qui ipse prius in possessione fuit. Cum haer-
redem vero adita haereditate omnia iura transeant non
tamen transit possessio quam eum oportet naturaliter deprehen-
dere l. cum haeredes initio ff. de acquir. vel amittend.
Datur autem hoc interdictum turbato in possessione ad-
versus turbatorem intra annum, quo primum experiendi
potestas fuit in illud quod eius interim possessionem re-
tinuisse, nec in ea esse turbatum l. i. et pro ult. in f. ff. uti
possidetis. Imo et cautionem praestare turbatori debet

de nō amplius in posterū turbando l. unica et ibi bb. C.
eod. iuncto d. c. 3 in fine extra de proboibus. quid si
autem quis ipse aliū nō turbauerit, sed id curauerit
fieri per aliū an talis interdicto tenebitur? Dicimus
utrumque hoc interdicto teneri, tunc quidem qui turbauit
directo: illū vero qui mandauit utili l. is qui §. si tutor
res. l. aut qui aliter. §. haec verba. ff. quod vi
aut clam. An vero si quis sit turbatus ab alterius seruo
vel filiosam. hoc nōie et interdictū hoc dicitur adversus
dominum vel patrem qui nihil iis mandarunt? Dicimus quod nō.
Debet tū hic officio iud. patientiam turbato praestare ad
opus ab iis factū rursus demoliendū, et quod sumptus in
hunc rem facere. l. f. ff. de interdictis.
Altera species interdictorum retinendae possessionis est inter
dictū utrobi, de quo §. retinendae hic iuncto tit. ff. rerum
utrobi. Et differt hoc interdictū a superiori interdicto
uti possidetis. quoniam et potissimum quia dicitur illi tm qui
turbatus est in possessione rei mobilis dictis locis. Ita alias
vero cū interdicto uti possidetis quoniam et potissimum
in illo qui utrumque dicitur illi qui tempore litis qui lectatae
in possessione fuerit d. §. quorum in fine et l. unica ff.
utrobi. Circa utrumque autem hoc interdictū illud bene
est notandū, non ea tunc competere tm quando
unus possidet et ab altero turbatur qui non possidet
sed et quando uterque possidet, et alter ab altero in
sua possessione turbatur. Ut v. g. si alter naturaliter
possideat vasellus sed alter ciuiliter ut ex fundi.
quo casu Rector ita pronunciare solet uti possidetis
ita possideatis, unus sed ciuiliter, alter naturaliter et sic

diverso modo. Quod si aut eod. modo uterq. se dicat possidere et ijq. possessionem probet, tunc ille hoc interdicto vincet, qui antiquiorem possessionem legitime probavit. d. c. 3 extra de probationibus. quomodo aut possidere quis dicatur non est per se solum, sed et per alios suo nomine. quod et solo animo retinere possessio possit, non vero eam solo animo adipisci debet clarissime Imp. §. possidere hic. Circa quod notandum est ad adipiscendam possessionem requiri, ut quis animo cum corpore possideat, ad retinendam vero sufficere si quis et animo solo possideat. quemadmodum et admittendam possessionem sufficit si quis solo animo desinat possidere l. 3. C. de acqr. Et retinenda poss. l. 3. §. in amittenda l. si quis in §. differentia A. eod. iuncto d. §. possidere hic. post hoc venit Imp. ad interdicta recuperandae possessionis §. recuperandae hic. Adfert aut horum interdictorum unam speciem 3 interdictum Unde vi quod illi datur qui vi ab aliquo deiectus est. Restituenda n. tali est possessio non obstante quod eundem prius ipse vi deiecerit d. to. spoliatus namque ad omnia restituendus est 3 et sit 6 to. c. in literis in §. extra de restitut. spoliatorum. Ratio est interesse reipub. ut violentijs succurratur, nec quis sibimet ipsi in causa proxima Judex sit sed si quod Jus. se habere putat id Judicis auctoritate reciperet. Et hoc olim non ita simpliciter vera fuisse sed de vi pub. et armata tantum tectantur recentiores hic. Si quis non deiectus esset vi privata tantum et sine armis hoc interdicto nihil obtinebat si deiecientem illum prius ipse quoque deiecerit,

Ut videre est ad longum in oratione Cic. pro Aula Cecinna
Rō diversitatis erat quia magis odiosa ē vis armata 145
quam sine armis ut j. patebit tit. ult. de pub. Judiciis.
Dubitari autem hic potest quomodo deijcere non liceat eum a quo
quis deiectus ē cum iura nostra vim vi repellere gestant l.
ut vim. ff. de Just. et iure. Debet autem id fieri cum moderatione
inculpatae tutelae et incontinenti, quando vis
ē sibi illata. Non vero post aliquod intervallum l. i. C.
unde vi et l. 3. §. cum igitur ff. de vi et vi armata. Debet
autem incontinenti vim vi repellere: qui semel atque vis
facta est statim ad eam repellendam se parat, nec cessat
dum se vindicaverit. Ubi quam ipsis intervenire potest
id pro qualitate personarum et reliquarum circumstantiarum
arbitrio Judicis relinquitur, secundum Ob. hic. Non vero
illi tamen datur hoc interdictum qui eiectus ē ex fundo quem
possidebat sive animo sive corpore, sed et illi cum fundum
ingredi vellet ē prohibitus l. i. §. interdictum hoc iuncto
§. eum qui ff. d. tit. Ut autem hoc interdictum non datur nisi
illi qui fuit in successione, ita quoque non datur nisi contra
illum qui aliquam possessionem turbavit. Et quidem omnino.
Unde si quis bonum eijecerit ex fundo relictis ibi eius
servis adversus deijcientem bonum interdictum hoc non datur
quia sed per servos suos adhuc possessionem retinet d. l. i.
§. non autem. Quod verum ē modo illos servos libere pa-
tiatur in fundo versari. Si vero eos vinceat, in carcerem
detrudat, aut ijs imperet tunc bonus eorum omnino deiectus
censebitur, nec vero per illos amplius possidere dicitur quam ipsi
ab alijs possidentur d. l. i. §. idem Viviano. Nihil autem
interest an ille qui deijcerit adhuc possideat vel non, nihilo-

ming n. hoc interdicto tenebitur ibid. §. ex interdicto. Ut vero sciatur
quid veniat in hoc interdictum notandum est eum qui deiecit teneri
deiecto ad restitutionem possessionis cum omni causa quam erat
habiturus si deiectus non fuisset d. l. 10. §. qui vi deiectus. Unde
et ad fructuum restitutionem tenetur obligatus qui percepti
fuerunt ex die quo alium deiecit §. ex die ibid. Et quidem
intra annum tenetur de omni eo quod deiectus ibi habuit, sive suum
fuerit sive alienum. Post annum vero de eo tantum tenetur quod venit
ad deiicientem et fuit deiecti ibid. in textu et §. quod autem
ait. Nec refert hic postea res illae nulla culpa deiicientis
interierint aut incendio sint consumptae, nihilominus non plus
earum restituet ibid. §. denique Julianus. Ex quibus facile
intelligere est hoc interdictum. Unde vi detur principaliter
ad res immobiles fundum invasum dari tamen quoque in consequentiam
ad res mobiles quae in fundo illo invaso fuerunt. Quid si
autem quis deiectus non sit sed turbam videns adventantem
aufugerit putans se deiiciendum si mansisset, an et tali
hoc interdictum dabitur? Respondemus dari si illi superveni-
entes fundum eius postea vi occupaverint §. item Labeo
ibid. An autem et in haeredes hoc interdictum datur? Sicut
est dari in quantum ad eos ex vi defuncti pervenerint d. l. 1.
in f. l. 2. C. unde vi. Nisi lis fuerit cum defuncto
contestata tunc et in solidum haeredes tenentur ut et
in aliis delictis evenit l. unica C. ex delictis defun-
ctorum. Et de hoc latius est dictum supra. Atque hoc
interdictum unde vi, ut et reliqua interdicta, Juris
est Stoici. Jure vero Civ. aliud remedium ad vindicandam
violentiam datum est, quod recensetur ab Imp. hic §. sed con-
stitutionibus. de quo dictum est Imp. de vi bonorum Rapto-

Docet quoque ibid. Imp. propter haec Civilia remedia adversus
nim et criminalia Judicia esse introducta de quib. dicentes
j. tit. Vtt. Hoc ista venit Imp. ad 3. divisionem interdi-
ctorum quae sunt alia sicut dupplicia, alia simplicia s. tertia di-
visio hic. Ubi dicit dupplicia ea esse in quib. uterque est
actor et reus, ut in interdicto uti possidetis, ubi uterque
possidet, et cupit se in possessione retineri. Simplicia vero
ubi unus est actor et alter reus ut in interdicto unde vi, ubi
unus possidet, et alter agit ad possessionem. Bene in fine
huius tit. docet Imp. interdicta ut et alia omnia iudicia
esse extraordinaria, id non amplius esse opus ut ea quis
a praetore prius impetret sed posse statim coram eo pro-
poni l. final. C. de interdictis. Erat n. olim necesse
ut quis actionem a praetore impetraret nec ea alter da-
batur, quam sub certis verborum formatis ubi signis
in unica syllaba errabat, tota cadebat causa. Quae omnia
quia captiosa nimis erant et plena nihilitatis Imp.
Constantinus sustulit. tit. C. de formatis et Impetra-
tionibus sublatis.

De Poena temere Litigantium.

Folus Hei-
mus Sextus.

Postquam Imp. hucusque ad longum docuit, quomodo quis
ius suum sive proprietatis, sive possessionis persequi

aut retinere possit, quia contingit aliquando ut remedijs
istis Juris, aliqui abutantur tradit hoc tit. Imp. qua pena
tales sint constringendi. Habent autem poenas tres, quarum
prima est iuris iurandi calumniae de quo §. 1. hic. Iurant
autem actor et reus tactis sanctis Evangelijs, quod non ca-
lumniae causa ad agendum vel contradicendum venerint, sed
putent iusta ratione id se facere, et iustam se causam habere
l. 4. mitio C. de iureiurando propter calumniam praestito.
Praeterea quod nihil iudicij aut alij per se vel per alios
ob hanc causam deferint, aut promiserint aut dati
sint: Exceptis ijs quae dantur advocatis et alijs quibus
dari iure est promissum: Demum quod nulla probatione uti
velint nisi quam putent esse verum. d. to iuncta auth.
principales et auth. misto C. eod. Hoc tamen partes
ipsae, sed et eorum advocati, de calumnia iurare debent
quod sic putent suos principales iustam causam habere
et quam cito intelligent iniustam esse eam velint de-
serere d. §. hic et d. l. 4. mitio iuncta l. rem non no-
vam §. patroni C. de iudicijs.
Debent autem vel isti iuramentum hoc praestare sub litis
expendium id litis contestationem l. 1. et 4. et f. C. de iure
iurando propter calum. Et hoc iam sufficit si semel ab in-
itio quo ad totam causam de calumnia fuerit iuratum
auth. hoc servandum C. eod. Solum non ad quaslibet
probationes hoc iusiurandum ratio adhibebatur l. 1. C.
eod. Cuius hodie iure Can. Et in praxi magna si-
militudo remansit, ut sic si quid occurrat et post
iuramentum calumniae praestitum, ubi altera pars aliquid
malitiose nitebitur agere, tum illi ab adversario

adversario iuramentum opponi potest, quod quicquid agit bona fide agat et sine malitia: Hinc vocatur illud iuramentum malitiae ut videre c. 4. in f. extra de iuramento calum. Et haec de iuramento calum. quae dicta sunt iura nostra firma esse voluerunt, ut nec partes ei possint expresse renuntiare d. l. 4. §. sed quia Ratio est quia ea quae pro communi utilitate sunt introducta a privatis remitti non possunt ibid. iuncta l. ius pub. ff. de pactis. Et haec accipienda est de expressa renuntiatione. Sunt n. partes una alteri hoc iuramentum non deferre, et sic tacite huic beneficio renuntiare cap. 1. §. ppr. q. de iuramento calum. in 6. Nonnunquam n. evenit ut quidam notarium expressa efficiant quae omissa tacite nihil obsunt l. nonnunquam ff. de conditionib. et demonstrationib. iuncta l. expressa de reg. iur. Quis autem sit effectus huius iuramenti dicit Imp. §. haec autem omnia hi. Ut sic victus victori in litis expensas condemnetur quae victor iuraverit. Quod si Iudex non curaverit debet ipse expensas de suo potare. l. properandum §. sine aut. alterutra C. de iudiciis. Et haec vera sunt si quis temere litigaverit, instam n. litis causam habens postea vincatur tamen in expensas non condemnabitur argumento legis quae temere ff. de iudiciis. Quo casu plerumque expensae utrinque compensari solent. Quid si autem requisitus quis ad iurandum de calumnia nolit iurare? Statuit Imp. Iustinianus, ut si actor iurare recusaverit cadat actione tamquam improbus litigator. Si vero reus iurare nolit habeatur pro confesso ita ut Iudex eum statim sententiam suam condemnet d. l. 4. §. 1. si actor C. de iureiurando ppter calumniam.

Secunda poena temere litigantium est pecuniaria de qua
Imp. §. adversus hic. Ubi dicit si quis aliquid in iudi-
cio neget quod tamen revera ita se habet tunc eum falsitatis
contradictum teneri in dupplum vel tripplum. Quod illud in
est in casib. ibi enumeratis de quib. et dictum est supra
ex maleficiis tit. de actionib. et §. finali tit. de ob-
ligationib. quae ex quasi contractu. Casus ille ubi tri-
pli fit condemnatio explicatus quoque est sup. §. tripli
de actionib. Reliquos casus ubi non per indurationem
sed statim ab initio in dupplum vel quadruplum
actio datur, ut videre est sup. tit. i. r. et s.

Tertia actio poena temere litigantium est infamia de
qua Imp. §. ex quibusdam hic ubi enarrantur actio-
nes partim ex criminib. partim ex certis quaestionib.
ubi quis per seriem infamatur. Distinguit tamen Imp.
inter actiones ex quaestionib. directas et contrarias ut
sed directae infamant contrariae vero non. Ratio est quia in
directis agitur de perfidia a deponente sed contra
depositarium qui mala fide in re deposita conversatus:
In contraria vero actione tamen agitur de calculo et errore
super sumptib. sed quos forte depositarius in re de-
posita fecit l. furti in f. ff. de his qui notantur infa-
mia. Notanda autem bene est differentia quam dat Imp.
in f. d. §. ex quibusdam hic inter pacta super
criminib. et inter pacta super contractib. Quod sed
pacta super delictis quoque infamant non minus quam
iudicis sententia. Ratio est quoniam illud crimen confiteri
qui pactum l. quoniam ff. d. lit. Ut autem pactum infamet
debet esse non gratuitum sed numini vel aliquid simile

ex illo pacto fuisse datum l. non damnatos C. ex quib. causis
infamia irrogetur. In pactis vero super contractib. aliter est con-
stitutum ut hoc sit cum pactio sive sine pactio facta sive non
tamen infamet d. §. ex quibus tamen hic iuncta d. l. damnatos.
Ratio differentiae est quia non tam turpis est pactio super
contractib. quam est illa ex delictis l. in actionib. ff. de his
qui infamia notantur. Demum §. f. hic dicit Imp. omnium
actionum initium esse in ius vocationem. Antequam n. acti-
onem suam quis proponeret debebat prius adversarium
ad eum vocare qui iurisdictioni operat iuris sui ex-
periendi gratia, ibique postulare actionem, ut dictum est
tit. proximo. Ideo autem hoc sub finem huius tit. Imp.
subiungit quod et illi habentur inter temere litigantes
quib. a tutore interdictum est certas personas sine ne-
nia in ius vocare ut videre est in f. hic. Et de iis quoque
dictum sup. §. poenales de actionib. In locum autem huius
in ius vocationis successit hodie citatio, quae
fit non ab ipsis litigatoribus quantum in ius vocatio
sed ad instantiam litigatorum ab ipsis iudicibus.
Fiunt autem citationes plerumque tres. interposito
tamen semper intervallo 30. Tertium vel et una peremptoria
prout iudicii ratione causae personarum et loci videtur
magis convenire. l. ad peremptorium cum quatuor seqq.
ff. de iudiciis iuncta l. consentaneum. l. 3. de iuris-
dictione cum auth. qui semel C. quo et quando iu-
dex. Non tenetur citatus comparere per se sed sufficit
ut compareat per procuratorem l. ult. C. de procura-
toribus. quod verum est in causis civilibus in criminalibus
non tenetur quis ipse in propria persona comparere.

l. f. §. ad crimen ff. de pub. Judiciis. quod si a. nec
per se nec per procuratorem rei ita legitime citatus compa-
reat tunc actor in possessionem rei litigiosae per Judicem
mittitur, et sic adversarius suus petitor et actor constituitur d. l.
consentaneum in f. potest quoque Judex una parte absente ad
sententiam definitivam procedere. Si de causa sufficienter li-
tigant et eum absolvere vel contemnare quidam vel
iniustam causam fecerit, ut tamen ille semper in expensas
condemnetur qui contumaciter abfuit l. properandum §. sin
autem et §. et si quidem C. de Judiciis. Ratio autem cum
et absente una parte Judex si de ea causa constet ad
sententiam definitivam potest procedere ea est quia non
quaerit, sed ideo quis iustam causam amittat quod ab-
sens sit, neque qui iniustam habet, ideo quod praesens
sit eum vincat. Et hinc dicit Imp. litigatorum absen-
tiam Dei praesentia suppleri, quisque vult unicuique
ius suum reddi d. l. properandum §. cum autem quae autem
citatio sit legitima ut illi parere citatus debeat
suis locis docebitur.

De Officio Judicis.

Titulus Decimus Tertio.

Postquam huc usque docuit Imp. de iure ipsorum litigan-
tium quo sunt ipsi utuntur adversus se mutuo non hoc tit.
subiungit. quomodo inter illos iudicare debeat ipse Judex.

Tradit aut Primo regulam quandam generalem, quod se habere Judex in omnibus actionibus debeat, Deinde ist demonstrat in certis actionum speciebus. Regula generalis ista est debere Judicem non aliter Judicare quam ll. constitutionibus aut moribus. sit proditum initio hic. quae tria quod inter se differant patent ex tit. 2. libri primi sup. Et hinc a contrario sensu colligitur sententiam contra ll. aut constitutiones latam nullum robur obtinere adeo quidem ut ab ea appellare non sit necesse l. 1. §. quod sententia sine appellatione rescindatur. Quod illud dum est si contra Jus ipsum constitutum sententia sit lata, v. g. Judex pronunciaverit non obstantibus aliis tutelis aut incerto numero liberorum tum tutelam alterius debere accipere vel non obstante quod sex tum testes testamento adfuerint vel ab impubere factum sit tum illud subsistere. His signis tam casibus et similibus contra ipsum ius constitutum sententia est dicta, et ideo ea ipso Jure nulla est et sic non opus est eam appellatione rescindere. d. l. 1. Quod si vero Judex ita pronunciaverit se ideo contemnare quia tutor constituendus non habuerit, antea tutelas vel tot liberos, vel quod in testato fuerint 7. testes, vel testator fuerit pubes ideo testatum valere, tunc sic ista vera non fuerint gravatus debet appellare, et si non appellaverit sententia ibit in rem iudicatam, quia sic non fuit pronunciatum contra ius constitutum, sed contra ius litigatoris d. to iuncta l. 2. C. quae pronunciare non sit necesse.

Quod aut dicit Imp. de ll. et constitutionib. idem et accipiendum est de statutis, iuribus, sed municipalibus, uniuscuiusque Ciuitatis vel prouinciae habent n. et haec nim ll. in tali to. l. oes populi ff. de iust. et iure. Et hoc quoque obtinet in consuetudine aliqua speciali hoc sed nec illius Ciuitatis nec n. contra istam iudicis sententiam valet, cum et haec in isto to. iuris legis obtineat et praevaleat legi aut consuetudini generali l. venditor s. f. ff. coia. pdicor. Semper n. generi per speciem erogatur Ex priorib. per posteriora l. generi ff. de R. I. iuncta l. pacta nouissima C. de pactis. Unde colligitur si vel legi consuetudo, aut consuetudo specialis consuetudini generali adversatur, quod sit sequitur. Ut aut Iud. hoc sui officii perpetuo sint memores iurare debent praecipuam ad manus illud assumantur quod in oib. sdm ll. et ius velint iudicare s. insinuandum acts. de defensoribus Ciuitatum. Cui non obstat quod dicitur l. defensoribus ciuitatum l. rem non nouam C. de iudiciis. Iudicem sed iudicare debere sdm id quod sibi aequum fuerit visum. Quod item quoque dicitur Ex aequus acts. insinuandum quod petatur Ecce n. hoc ipsum illgndm et sdm ll. ut sit hic consensus debere iudice postquam omnia diligenter prout sibi visum fuerit considerauerit postea sdm ll. pro iustiori parte sententiam dicere. Post istam regulam generalem venit nunc Imp. ad istas certas species actionum, quo sed iudex ibi sententiam suam debeat formare. Prima est actio noxalis ubi alternatiue dicendam esse sententiam suam docet initio hic. et patet ex iis quae dicta sunt sup. te

de noxalib. actionib. Rō ē quia nāa hg actionis illud
desiderat ut alterutrū q̄ ītēt, aut damnū ipsū aut ille
q̄ damnū fecit. Debet aut sentia semp esse cōformis
ipsi actioni q̄ in libello ē proposita l. f. C. de fideicom.
libertatib. Secunda actio ē in rem ubi iudex debet
rem cōdemnare nō ad rem ipsā tm̄ restituendā, sed una
et cū fructib. §. i. hic iuncta l. q̄ restituere ff. de reivind.
Sic aut cōdemnatus statim debet illam rem restituere nisi
petierit ditationem ex iusta cāa, ut q̄q̄ ipsi terit eo no-
mine cautionē, ut uidere ē d. §. i. Secus ē in actionib.
personalib. ubi cōdemnato quatuor mensas concedūt intra
quos sentiam executioni demandet l. f. in f. C. de usuris
rei iudicatā. Ut a. reg. debeat rem cū fructib. resti-
tuere id illgndm ē de fructib. adhuc extantib. Imo
et de cōsumptis si fuerit mala fide. quod si n̄ bona
fide possederit tunc nō tenetur de fructib. cōsumptis
nisi quos post litem cōtestatam percepit, quia sz tunc
incepit mala fide possidere l. damnū l. sertū C. de
reivindicatione et d. q̄q̄ sup. de rerum divisione.
Tertia actio est, hæreditatis petitio de qua Imp.
et si hæreditas hic ubi dicit eandem poenē esse
rationē inter hanc actionē et rei vindicationē. Differ-
unt tn̄ in hoc q̄ in rei vindicatione post litis con-
testationem veniant oēs fructus d. l. certum. In
petitione n̄ hrdtis. statim et post inchoatam
petionē fructus oēs debentur adhuc lis nō sit con-
testata d. §. etsi hæreditas in f. hic iuncta l.
sed etsi §. si ante ff. de petitione hæreditatis. Et de
hac q̄q̄ actione d. sup. tit. de actionib. &c.

Secunda acti

quarta actio est ad exhibendum qua scilicet agitur ut potestas fiat
publice coram magistratu rei alicuius fidentiae et apprehen-
dentiae iuxta l. scilicet ff. ad exhibendum. Et hinc dictum est ex-
hibere quasi extra secretum libere l. 3. §. 1. ff. de hoc libe-
ro exhibendo. Unde sequitur in rebus immobilibus non agi ad
exhibendum cum semper sint in aperto l. 2. C. quando et quib.
quarta pars lib. 10. quid autem iudex facere debeat
in hac actione dicit Imp. §. si ad exhibendum hic ut scilicet
rem cum omni sua causa et cum fructibus a lite contestata
perceptis iubere exhiberi in aliam formam. d. l. 10. Et hinc
colligitur si res quae petitur exhiberi in alia forma sit trans-
lata eam rursus ad priorem esse redigendam et sic de-
bere exhiberi l. gemina cum l. sequenti ff. ad exhibendum.
Est autem haec actio praeparatoria ad alias actiones quas
quis postea vult intentare. V. g. reivindicationem
l. 1. et 3. ff. eod. Saturus omni illi cuius interest
rem exhiberi ob actionem postea intentandam d. l. 3.
§. Componimus modo tamen ex ista Ei honesta causa eaque
pecuniaria intersit dicto tamen §. si verum iuncta l. sed liber
in f. eod. Competit autem actio ista adversus omnes
qui possident vel et detinent. Imo et contra illos qui
dolo malo desierunt possidere d. l. 3. in f. l. cessa-
mitio et fine. l. Iuliano mitio. ff. eod. Et hinc vi-
dere est quod actio ista sit quidem personalis sed et in
rescripta, quia scilicet datur adversus omnes possessores
d. l. 3.

Quinta actio est fam. Herciscundae de qua Imp. §. si familiae hic. Sexta actio est coj. dividundo de qua §. §. eod. hic. quib. locis clare docetur quid Judici in duabus istis actionib. incumbat ut sz quod ad rerum ipsarum aequalitatem omnimodam in sua sententia servet. Quae et patent ex dictis sup. tit. de actionib. Septima actio est finium regundarum in qua quo sese Judex habere debeat docetur §. finalis hic. Praeter hanc autem actionem circa terminos et aliae actiones competunt, ut actio ex l. quoto. Si quis post iudicium acceptum partem alterius usurpet quod tunc condemnatur, ut et partem illam perdat et tantundem de suo. l. f. §. constituerit eo finium regundarum. Ut et actio ex l. agraria in 10. sz aureos pro singulis terminis quos quis amovit l. f. §. de termino moto. Et praeterea quoque actio ad poenam extraordinariam, ut relegationis, castigationis p. l. 1. et 2. f. eodem.

De Publicis Judiciis.
Tit. Ultimus.

Quare Imp. hunc tit. Separatim superioribus titulis subiungat, patet ex ipso suo initio. Differunt enim multa publica haec Judicia a privatis, atque ideo non debuit eorum tractatio confundi. Dicuntur autem haec pub. Judicia quasi populica, quae cuivis ex populo plerumque

Ratio

dentz nō illis tm̄ quorū ē dictū mitio ubi dī plerumq; quia
sunt et aliqui quib. ll. prohibent publicis Judiciis ac-
cusare ut videre ē l. 8. cū seqq. ff. de accusationib. et
toto tit. C. de his q accusare nō pūt. Sunt a. Judicia
quid pub. Judicia. Pub. q ex ll. pub. iudiciorū veniūt et quib. publice
delicta graviora coerentz l. 1. ff. de pub. iudiciis. Diffe-
runt n° hoc pub. Judicia a privatis. Primo q nō per
ja Differentia pub. Judiciorū actiones ordinentz, in his n. qui agit accusator dr̄ d.
mitio hic. Secundo q̄ is qui accusat debeat se inscribe-
re ad poenam sz talionis si nō probet q̄ intentat. Tertio
3ia. q in his agatz ad poenam fisco applicandam. Quarto q̄
4a hic oēs poīnt agere, ut tn̄ plurib. concurrentib. Judex
eligat magis idoneū. Cū similib. videre est apud
gloss. et bb. hic. Et quo ad ista illgndz ē quod dicit
Jacq. nihil oīo simile habere pub. iudicia cū privatis.
Non n° quo ad oīa reliqua in multis n. adhuc pub. iudi-
cia cū privatis conveniūt, ut videre ē in gloss. hic. ver-
bis neq oīo. Dicit ista dōt Jacq. pub. Judicia ē supplicia
alia capitalia, alia nō capitalia. d. mitio hic.
q sint Capitalia Judi. Capitalia dicuntz q mutilant capite sine naturali sive ci-
vili. Ut v. g. amissione Civitatis libertatis ibid. in-
da l. 4. ff. de poenis. Lz n° duplex poena capitalis
sit, in dubio tn̄ bb. volunt accipi eam q Civitatis ē ca-
pitis diminutio, ut pote leviorem. In dubio signi-
dem mitior semper ē sntia sequenda l. interpretatione
ff. de poenis. Publicorū Judiciorū capitalium
spes prima. Prima species ē ex L. Julia Maiestatis de qua

Imp. S. Jo. hic. Ubi dicit quod huic legi locus sit et quod eius poena
poena, sunt autem in hoc crimine uti gravissimo mulcta 152
singularia, ut sed ex solo conatu quis in hanc legem nici-
atur, hoc adhuc effectus non sit subsecutus. Ut et filii ex
delictis parentum omnibus bonis spoliantur perpetuo sint in-
fames, nec ad ullos unquam honores evehantur, ut
nec morte delinquentis crimen hoc extinguatur.
Ut statim quis omnium bonorum suorum administratione
cadat atque delictum est commissum non vero tunc prius effuerint
condemnatus. Ut nullus omnino hic prohibeatur accusare
hoc alias sit prohibitus. Quae omnia aliter obtinent
in aliis delictis: De quibus videatur lex 1. 7. et
finalis ff. ad Jul. Maiestat. et lex 4. 56. et
fin. C. eod.

Secunda species ex l. Jul. de Adulteriis de qua species 2da.
S. item l. Julia hic ubi dicit Imp. ~~et~~ adulteros
gladio puniri. Quae poena non est ex l. Julia sed ex
constitutione Imp. Constantini l. omnis r. C. ad
l. Jul. de adulteriis. Et hanc poenam postea Imp.
Justinianus sustulit in mulieribus quas vult in mona-
sterium detrudi auth. sed hodie C. eod. Et hanc accu-
satio intra quinquennium primo competit marito dein-
de patri adulterae uxoris, postea agnatis, postremo
et omnibus extraneis. l. 2. l. constante l. si maritus ff. eod.
Poterat autem Jure Civili maritus tantum uxorem adulterii
accusare non autem vicissim uxor adulterum maritum,
t. i. C. eod. quod iure Canonico postea est immutatum

Ut sz aeque uxores atq mariti adulterij point accusare c. apud nos etc. f. 32. q. 5. quod et in praxi servatz et confirmatz constitutionis Carolinis constitutione 150. Poenam aut eandem q e adulterij esse quoq eius criminis quod dr contra naturam subiungit Imp. d. §. item lex Julia hic quam poenam dicit Imp. d. §. Carolus V. in poenam ignis commutabit ut sz tales vivi gerementz constitutione 116.

Spes 3ia. Tertia species stuprum ex ead. l. Julia §. sed eadem hic. Ubi et poenam constituit stupratorum si sz honesti fuerint publicationem dimidiae partis bonorum sive humiles relegationem cum corporis coercitione. quod illegendz e si stuprum sine vi factum est, et de iure civili. Iure namq Canonico stupratorum poena e, ut stupratas ducant et detent, ne videre e c. 1. extra de adult. quod et l. veteri fuit receptum c. 22. Deuteronomij. Nunc moribus nostris et haec poena non nihil mitigata est quibus sz stuprator tenetz stupratam aut ducere aut detare et sic alternative teste Jul. Claro. Sententiam suarum verbo stuprum si sit factum, tunc stupratores poenae capitali subijciuntz l. 1. in fine ff. de extraord. criminib. quae poena confirmata quoq est constitutionib. Carolinis 119. Differt a hoc stuprum violentum a raptu de quo §. item lex Julia hic. quod raptus sit quando virgo aliqua per vim abducitz a parentib. vel aliquibus fuit commissa. quorum raptorum poena simplex e capitalis, et ea puniuntz et illi qui conati sunt tm hoc crimen perpetrare imo et alij qui perpetrantib. opem constiterunt l. unica C. de raptu virg. iuncta l. raptores l. si quis non dicat C. de Epis. et clericis. Neq interest an illae virgines consenserint an non. Neq inter eos iure civ. mrca valebant dicti

locis, quod tamen hodie fere Can. est immutatum.

Quarta species est, ex l. Cornelia de sicariis, de qua supra 4a species
§. item lex Corn. hic, ut sit qui aliquem dolo malo occiderit
gladio puniantur ibid. iuncta l. ni l. Conar. corn. ff. ad l.
Corn. de sicariis, et hic dolus in occasione semper pre-
mitur, siquidem stricto gladio occiderit. Unde occiso-
ri tali probatio incumbit in contrarium quia sit non dolo sed
defensionis suae causa vel alia aliqua occiderit l. i. cum
sequentib. C. d. tit. Et hac l. tenentur omnes qui mortuum
probaverunt licet ipsi non occiderint, ut v. g. qui mandant
aliquem occidi l. non idem C. de accusationib. Ut qui
venenum dant vel vendunt hominum occidendorum causa l. eius-
dem mitio ff. eod. qui Caroliniae constitutionis constitu-
tione 130. latronum more in rotam agi iubentur. Et hinc
quoque venefici capite damnantur d. §. item lex Corn. in fine hic.
Et videntur titulus C. de maleficiis et mathematicis
qui nunc ex constitut. Caroliniae igne puniuntur, siquidem
hominibus nocuerint Constit. 109. De iis qui cum telo
ambulant hominis occidendi causa ut et capite mulctentur
id moribus nostris in desuetudinem venit.

Quinta species est, ex l. Pompeia parricidii de quo 5a species
Imp. §. alia deinde hic. Ubi tale docet quae poena
teneantur illi qui parentes aut filios aliosque quos hoc
parricidii veniunt. De quo integer est tit. ff. ad l. Pomp.
de parricid. Et haec poena parricidii et ad eos pertinet
qui consilii huius criminis fuerunt licet ipsi sint extranei d. §.
item lex iuncta l. utrum ff. eod. Pertinet autem haec poe-
na gravissima parricidii et ad transversales usque
ad gradum 4m. teste Gillaro §. parricidium n. 4.

In reliquis committitur poena d. legis Corn. d. §. item lex
iuncta l. poenult. ff. d. titulo.

6a spes. Sexta species ex l. corn. de falsis de qua Imp. §. item
lex corn. hic adducit unam tm speciem criminis falsi quia
similiter falsum committitur circa tantum. Verum sunt et alia
species ut v. g. si quis falsa mensura falso sigillo, in-
strumento, libris rationum falsis, falso diplomate falsis
nisi quibus usus sit de quibus viderentur tituli ff. et C.
ad l. Corn. de falsis cum seqq. Quae autem sit falsi
poena docetur d. §. item lex inserviens sed ultimi supplicii, in
aliis deportationis. Una vero specie crimen crimen falsi
indidinde igne expiatur praeter confiscationem omnium bonorum
falsae sed monetae de qua tit. C. de falsa moneta
cum poena ignis quae confirmat Carolus V. constitutio ij.

7a spes. Septima species est ex l. Jul. de vi pub. et privata
de qua §. item lex Julia de vi hic. Ubi docet vim pub.
esse quae cum armis fit, vim vero privatam quae sine armis.
Illam puniri deportatione, hanc vero publicatione tertiae
partis bonorum quae ad longum videre est tit. ff. et C. de
vi pub. et privata. Hodie qui armis et conductis hominibus
vim faciunt ex constit. imperii mittunt in poenam
fractae pacis publicae quae est ut vitam et bona amittant
licitum praeterea sit unicuique illos impune evitare.

8a spes. Octava species est, ex l. Julia peculatus de qua Imp.
§. item lex peculatus. Ubi docetur qui crimen hoc com-
mittant et qua poena mulctentur, deportatione sed
si autem iudices ipsi quid subtraxerint ultimo supplicio.
Et hoc crimen et inhaeres transit quo ad repetitionem

sz eorū q̄ defunctus de pub. ē furatus l. f. ff. ad l. Julian. pe-
culatus. Et sub hoc crimine peculatus comprehenditur et sacri-
legium ut videre ē d. §. item leg. Hodie aut sacrilegi
simpliciter ultimo supplicio afficiuntur certis et casibus
igne gcremantur, ut videre ē Constitut. Carolin. constit. 177.

Una species est de plagiariis ex l. Fabia de qua §. 4. species
poen. hic. qua lege illi tenentur qui alios abducunt vel
ijs fugam persuadent. quorum poenam esse variam patet
ex d. to et gloss. ibid. Dicit istas species Imp. §. f.
hic quatuor et species adfert publicorum judiciorum
quae non sunt capitalia.

Prima est de ambitu ex l. Jul. quod crimen committitur Sequuntur 4. species pub. iudiciorum q̄ non sunt capitalia quam 1a.
si quis magistratum pecunia mercetur vel emat, si iu-
dicem sub qua litigat saepius accedat eius sibi consiliandi
causa. Et talis sunt infames, et praeterea centum aureis
multantur l. unica ff. ad l. aemilian.

Secunda species est repetundarum crimen similiter ex l. 2da species.
Jul. quod tum committitur si quis ex officio suo ut aliquid fa-
ciat vel non faciat pecuniam accipiat. Cuius pecuniae qua-
druplum debet restituere et hoc eius heredes l. 1. et toto tit.
ff. et l. 1. et. C. ad l. Julian. repetundarum. Et hi
et extraordinarie puniuntur pro ut gravius vel levius
peccarunt l. lex Julia ff. eod.

Tertia species ē annonae ex eod. l. Jul. quando Tertia species
quis facit aliquid ut annona carior fiat. Cuius
poena ē ro. aureorum. l. 1. et 4. ff. ad l. Jul. de annona.
Praeterquam et extraordinarie punitur ut videre
est l. annona. ff. de extraord. criminibus.

Quarta et ultima spes est de Residuis. quod crimen tunc quis incurrit quando pecunia pub. in suos usus quaerit et sic debitor reipub. remansit. Cuius poena est ut triplo amplius soluat quam debuerit l. 2. et l. 4. §. 3. l. Julia ff. ad l. Juliam peculatus. Et sic Leo Sapt. Max. annuente sub finem huius anni cursus Instit. Imperialibus finis sit impositus. l.

c. 3. f. a. m. R.

Laus Superis.

Quaestiones.
Ex
Institutionibus
Juris.
Authore
Alberto Gÿphamio J. V. L.
nec non Professore
Ordinario.

Apud Ingolstadienses.

Quot sunt Libri Juris Civ.

Quatuor: Institutiones, Pandectae seu digesta, Codex, et Novellae seu authenticae. Codex inter hos quatuor libros primo fuit compositus; in eo continentur tm̄ constitutiones Imperatorum. Postea Pandectae sunt compositae, in quib. tm̄ continentur varia responsa et sententiae prudentum. Deinde Institutiones sunt compositae, sed editae ante Pandectas. Proximo post editionem Institutionum et Pandectarum anno Codex fuit emendatus quae hodie habemus. Tandem absolutis his trib. libris coepit Justinianus novas constitutiones edere, quae post eius mortem sunt repertae et in unum librum coniectae.

Libri Juris

Libri Juris Canonici.

Decretum, Decretales, Sextus Decretalium cum Clementinis et Extravagantibus.

De Antiquitatibus

Cur sunt 4. Libri Institutionum?

Quia tot erant Libri Institutionum Gayquem imitari voluit Justinianus.

Quid Continetur in Proœmio?

Tria: 1.o Imperatorem in bello armis, in pace ll.bus ornatum esse debere. Quae tuo et Justinianus habuit: Hanc in bello et gentes multas devicit, et Aphricam devictis Vandalis recuperavit. In pace ll. composuit tam in ff. quam in codice. Secundo de institutionibus suis eas suo jussu compositas a tribus, Triboniano, Theophilo, et Dorotheo et eas continere iura utilia et absoluta, eas ex antiquis Juris Ctis potissimum collectas. Tertio, hortatio Adolescentum ad Jurisprudentiam propositis Proœmiis, honoris et Reipub.

Titulus 1.us et 2.us

Prima Bipartio est in Jus pub. et privatum: Ideo dividitur in privatum, Gentium, naturale et civile. Tertio dividitur

in Jus Scriptum & non Scriptum. Hi sunt tituli generales et praeparatorii, in quibus continentur haec quatuor 1o definitiones Justitiae et Jurisprudentiae. 2o Methodus Jurisprudentiae duplex: Facilis ut in institutionibus gesta ut in constitutionibus. 3o Exempla Juris. 4o tres divisiones Juris.

Juris Scripti quot sunt partes?

~~Quinque~~ Sex. Quae?

Lex plebiscitum, Senatusconsultum, principum placita, Magistratuum edicta, responsa prudentum.

Juris non Scripti quot partes?

Quae: Consuetudo & Aequitas.

Quid est Jus Naturale?

Quod natura omnia animalia docuit. Objici potest, Jus requirit rationem: Ratio non est in bestiis, ergo nec ius. R. Jus naturale hic proprie non est ius, sed impetus et affectio.

Quid est Jus Gentium?

Est id quod naturalis ratio constituit, et apud omnes homines peraeque custoditur, ut sunt contractus, bellum, servitus, dominium, religio. Unus contractus Civilis est, non ut multi volunt quatuor.

Jus Civile quid?

Est id quod populus Romanus sibi ipsi constituit, ut Matrimonium, Tutela, Tutum, usucapio, stipulatio, actio.

Iuris subiecta quae sunt?

Personae. Res, et Actiones.

Quare est dupplex vel simplex vel quadruplex, ut subiectum physicae est corpus naturale?

Ex quia tantum in Civilib. spectat respub. personas et bona Civium. Sed ut producantur ad Effectum, remedia actionum opus est.

Quid spectatur in personis?

Primo an sit liber vel servus. 2.o an sit sui iuris vel alieni. 3.o an sit sub tutela vel cura vel neutro genere iure. quo primum iuris subiectum quod est de personis tractat tres divisiones. 1.a omnes homines vel sunt sui vel alieni iuris. 3.a omnes sunt sub tutela vel cura vel neutro iure tenentur. De his tribus agitur toto lib. 1.o instit. De prima divisione agitur tit. 3. 4. 5. 6. et 7. de statu. tit. 8. 9. 10. 11. et 12. Secundae tit. seqq. usque ad finem.

omnes homines vel sunt liberi vel servi. 2.a

Quid est Libertas?

Est naturalis facultas, qua quis facere sit quod libet, nisi quod vi est iure prohibetur.

Quid est Servitus?

Constitutio iuris gentium qua quis dominio alieno contra nativitatem subiicitur.

Estne Servorum et Liberorum aliqua Divisio?

Ex.

Ex. liberos diuidi in ingenuos et libertinos. Seruos nō diuidi, sed oēs esse pari iure, et nō pari officio.

Quibus modis fit aliquis seruus?

Quoby. Natiuitate uel Iure. Iure aut uel Gentiū uel Ciuili. Gentiū captiuitate. Ciuili si quis maior 28. annis ad septimum participandū sese uenūdari passus sit.

Quibus modis seruitus ēē desinit?

Manumissione, q̄ est de manu datio, uel datio libertatis.

Quotuplex? Multiplex.

Ut uindicta, testamentatio, census, in Ecclia, inter amicos p̄ Epistolam.

Quis p̄t manumittere?

Dominus. Aut oīs. Excepto minore 20. annis.

Cur annos 14. habens testari p̄t et manumittere ~~non~~ solim nō potuit?

Quia inquit Imp. libertas res inaestimabilis ex nouella iig. ~~quia~~ tpe quo testari et libertas dari ~~potest~~ licet

B. hodie tū pubes factus, qua aetate testari, eaq̄ manumittere potest.

Secunda persona diuisio

Quaedam { sui Iuris } in potestate hoīs.
{ alieni Iuris } in potestate patria.

Dominica potestas quibus modis acquirit?

Iis quibus aliquis est seruus, natiuitate et Iure.

Quibus modis tollit?

Quib. aliquis ex seruo fit liber, puta manumissione.

Patria potestas quibus modis acquiritur?

Matrimonio, seu iustis nuptijs, adoptione et legitimatione.

Quae sunt nria ad iustas nuptias?

Civitas Romana, aetas iusta, consensus tam contrahentium quam eorum in quorum sunt potestate, ut neque cognatio, neque affinitas impediat neque, frigiditas aut naturae inhabilitas vel maleficium.

An nuptiae aliquae sint iniustae?

Sunt: Ut gaudina, et quae sine consensu parentum contrahuntur, illae de iure civili, secus Canon. secundum communem opinionem.

An dos ad matrimonium nria?

Non: quia matrimonium est coniunctio personarum non rerum vel bonorum. Iure autem Canon: dos nria est.

An nria beneficio?

Iure Canonico plane est necessaria.

Legitimatio quot modis fit?

Tribus: curiae oblatione, qui modus manat ex constitutione Theodosii l. 3. C. de natura liber. Subsequente matrimonio, et rescripto Principis quae proprie dicitur legitimatio, de qua non agitur in Instit.

Adoptio quid?

Est actus legitimus, quo quis fit filius alterius, et in eius potestatem transit, excepto uno casu, quia, ut si extraneo in adoptionem detur, iura patris naturalis non dissolvantur, sed tantum iura successionis ab intestato ei tributa sint.

Extraneus hic non est Aug. maternus, licet alias sit.

Quotuplex est?

Duplex, Adoptio et arrogatio.

Quomodo differunt?

Multivariè: Adoptio fit per magistratum. Arrogatio per principem. 2° Adoptatur filius fam. arrogantur patres fam. sive iuris sui. 3° arrogatur pubes, non vero impubes nisi permissum fuerit, et causa cognita an expediat pupillo, cum his quibus, quo ut caveat. Arrogatur personae publicae, si intra pubertatem deciderint restituat ei sua bona. Ergo non emancipat nisi causa cognita bonaque restituat. Nam si secus fecerit, quartam partem suorum bonorum cum bonis quae ad illum detulit, reddere debet. Adoptantur vero tam pubes quam impubes. 4° per arrogationem non tantum persona sed etiam eius bona et liberi potestati arrogatoris subiiciuntur per adoptionem sola persona.

Tertia Personarum Divisio.

Personae sui Juris { Sub tutela sunt. Sub Cura. Neutro Jure dominentur.

Quid est Tutela?

Tutela est vis ac potestas in capite libero ad tuendum eum qui per aetatem ipse se defendere nequit: Vis et potestas idem valent, malim equidem Jus, et potestas.

Quotuplex est Tutela?

Tutaria

Testamentaria, { Agnatorum.
Legitima, { Patronorum.
Latina, { Parentum.
Fiduciaria, { Amicorum.

Quot modis gstituuntur Tutelae?

Tribus. Testamento. Lege. Latione.

Quo differunt species hae?

Primo testamentaria est ab homine. Legitima a lege, ab intestato. Latina a magistratu. 2o inter parentes tm et liberos in pote. Legitima inter agnatos et liberos, et inter libertum et manumissorem: Latina inter quos libet.

Quibus modis finitur Tutela?

Pubertate, capitis diminutione, mortis tempore.

Quotuplex capitis diminutio.

Triplex. Media. Minima. Maxima. Maxima est cum quis et civitatem et libertatem amittit. Media cum civitas perditur. Minima cum civitas et libertas manet, datur aut non dignitas mutatur.

Quis in Testamento Tutorem dare potest?

Dare pt pr: dari pont tam patres fam. qm filii fam. spheantur pro patribus fam. Item servi proprii cum libertate, et sine et ex interpretatione libertatem gsequantur. Alienus Tutor pure non datur sed sub gdoe: Idem iudicium esto de furioso et prodigo.

Quae est Fiduciaria Tutela?

Cum pr. sui fris emancipati vel impuberis post mortem patris fit tutor.

A quo Magistratu datur Latina?

A Pretore vel Prefecto in urbe, a Preside in provincia. Hodie si pupilli facultates ultra centum solidum valeant, a defensoribus Civitatum cum Civitatis Antistite vel aliis pub. pro[illegible].

Quid Curatio?

Est Jus ac potestas in capite libero, qui per aetatem aut vitium aliquod animi vel corporis, negotia sua tueri non pnt.

Quotuplex?

Simplex. Latina nulla titularia, quia curator invito non datur. 2° differt Tutor a Curatore quia tutor fit tribus modis. Curator uno. Differunt et in aliis ut in actione sed similes sunt in his trib. 3° quod tam tutor quam Curator satisdent, sed non omnis solus tutor legitimus: Uno casu Bativus satisdat sed qui sine inquisitione datus est. 4° uterque se excusare pt. 5° modus sequitur.

Quot sunt eae Excusationes?

Quindecim.

1. Liberorum multitudo.
2. Absentia Reipub.
3. Magistratus.
4. Tria onera tutelae non affectatae.
5. Lites cum parente pupilli.
6. Paupertas.
7. Adversa valetudo.
8. Ignorantia literarum.
9. Si ex inimicitia datur Tutor. 9.
10. Si a patre pupilli status gtro[illegible] 10.
[illegible] passus sit.
11. Militia. 11.
12. Coniugium sed cum pupilla 12.
si tutor gtrahere velit. 13.
13. Aetas.
14. Administratio rerum fiscalium. 14.
15. Professor Artium. 15.

Tertio quod tam Tutor quam Curator suspecti postulari possunt. Remotus ob dolum fit infamis. ob culpam et ignorantiam non item. Hodie in Germania nulli sunt Curatores, nec tres tutorum species, sed Latina, Latina nulla satisfactio.

QUAESTIONES.

Ex lib. 2.o De rebus altero Juris subiecto.

Ubi de eo agitur?

Toto lib. 2. 3. et in illis quarti usque ad actiones quo haec materia latissima patet.

Quot sunt hic divisiones rerum?

Prima res sunt communes omnium, ut aer, aqua, mare, et littora maris. Vel sunt publicae, Juris gentium, ut flumina, portus, et riparum usus. Vel sunt universitatis, ut theatra, viae, porticus, basilicae in urbe; vel sunt singulorum ut prata, aialia, domus. Vel sunt nullius ut res sacrae, religiosae et sanctae. Secunda res sunt corporales vel incorporales. Corporales sunt, quae tangi possunt, et sunt innumerabiles, ut domus, liber, vestis, villa &c. Incorporales sunt, quae tangi non possunt, sed servitutes tam rusticorum quam urbanorum praediorum. 2.o usus fructus. 3.o usus. 4.o haereditas. 5.o obligatio.

Quis ordo servatur in his duabus rerum divisionibus?

Primo agitur de modis acquirendi, ut et tit. de usucapione. De rebus illis incorporalibus, vel de servitutib. tit. 3. lib. 4. et sic de alijs in seqq. titt. agitur. 160

Quotuplices sunt modi acquirendi Dominij?

Supplices; Naturales sive Juris gentium et Civiles.

Qui sunt Juris Gentium?

1. Occupatio.
2. Species.
3. Bonae fidei possessio.
4. Traditio.
5. Accessio.
6. Foetura.
7. Alluvio.
8. Confusio.
9. Commixtio.
10. Aedificatio.
11. Plantatio.
12. Satio.

Qui sunt modi acquirendi Civiles?

Usucapio, Donatio. Testamentum.

Civiles modi quo dividuntur?

In singulares seu speciales, et universales.

Possunt ne naturales ita dividi?

R. non posse, sed eas esse singulares sive rerum singularium.

Quot sunt modi Civiles rerum singularium?

Sunt hi quinque Usucapio longi temporis possessio, donatio, legatum fideicommissum singulare.

Quot sunt modi Civiles Universales?

Quatuor.

Haereditas

Hæreditas ex Ist.nto, aut ab intestato. 2.° bonorum possessio. 3.° Arrogatio. 4. Addictio bonorum libertatis servandæ causa. Nunc videamus de rebus ~~[illegible]~~ ac primo de Servitutibus.

Quid est Servitus?

Est ius Ꝑdij quoddam.

Quotuplex?

Duplex. Urbana & rustica, quia Ꝑdium aliud urbanum aliud rusticum, ut domus, villa.

Quibus modis constituitur Servitus?

Pactis, constitutionibus. Testamentis.

Quibus modis finitur? R. Non utendo

Quid est usus fructus?

Est ius utendi, fruendi, salva rerum substantia.

Quibus modis constituitur.

Pactis, constitutionibus, Testamentis. finitur morte capitis diminutione et minima, cessione, rei interitu, non utendo.

Quid usucapio?

Est adiectio dominij per confirmationem possessionis temporis lege definiti.

Quid colligitur ex eu definitione?

Illud ~~[illegible]~~ quod sint uria seu requisita.

Quae igitur sunt nria?

Continua possessio, tempus lege praescriptum triennium 161
utrum pro re mobili, iovium pro re immobili inter praesentes,
inter absentes vicennium.

Sed nonne bona fides et iust.
Cit. Et res non vitiosa
nria quoque sunt?

Utique, sed haec sub iuncta possessione continentur.

Quid est longi temporis possessio?

Est dominii acquisitio gratuita extra testamentum aut Codicillos

Quotuplex?

Triplex, mortis causa, inter vivos et propter nuptias.

Quae differt donatio inter vivos
a donatione mortis causa?

In multis sed hic tantum in iis, quod donatio mortis fieri
revocari potest. Altera non potest. Ideo quod haec similis sit le-
gato, illa non.

Quid est haereditas?

Est successio in universum ius quod defunctus habuit. Sed ad-
dendum successio civilis, quia bonorum possessio est successio
sed non civilis, verum praetoria. Hodie in Germania nulla
est possessiona.

Haereditas quotuplex?

Duplex: testamentaria et legitima seu ab intestato.

Testamentum quid?

Est voluntatis nostræ iusta sententia de eo quod post mortem eius fieri velit.

Quotuplex Testamentum?

Supplex. Paganum. Et militare.

Paganum quotuplex?

Scriptum et non scriptum.

Scripti requisita quæ?

Hæc quatuor. 1° Septem testes rogati Honesti. 2° ut coram illis testamentum recitetur vel saltem dicatur in illo scripto clauso contineri testamentum. 3° ut testes scribant cum testatore, et subsignent. 4° Ut uno contextu fiat.

An hæredis institutio sit nostra?

Est utique, sed non recte inter solemnia numeratur.

Institutio hæredis quotuplex?

Supplex. Una primi hæredis quæ proprie institutio dicitur. Altera secundi, quæ substitutio dicitur.

Substitutio quotuplex?

Supplex: Directa et fideicommissaria.

Directa quotuplex?

Vulgaris et pupillaris, accessit 3a Exemplaris, vel quasi pupillaris. Vulgaris divisio in quinque membra: Vulgarem, pupillarem, brevilocum Exemplarem et compendiosam.

Dictum de modis ordinandi Testamentum
nunc de personis est tractandum.

Qui quo Testari possunt?

Omnes quibus non prohibitum.

Qui prohibentur?

1° Alieno Juri subiecti, ut servi filiusfam. dico non
testentur de peculio Castrensi vel quasi. 2° impubes
vel furiosi, nisi tempore dimidiorum intervallorum testetur.
3° prodigus cui bonorum administratio interdicta sit.
4° surdus et mutus, sed qui nihil audire vel loqui possit
nisi testentur secundum Lamam, quae est: Ut si neque audiant
neque loquantur, idque a Nativitate illis prohibitum
sit, si autem literas norint, et suam voluntatem scri-
bant, valeat illorum dispositio. 5° Caecus, nisi secundum
formam constitutionis Justiniani, quae est ut nuncupa-
tive testetur, et omnia accurate exprimat, nomen
haeredis et dignitatem partes haereditatis quasque
habere vult testatum scribatur a Notario, subscribatur a te-
stib. 6° Testamentum Captivi quod poenes hostes fuit, non
valet quod in civitate fecit valet si ab hostibus revertatur
jure postliminii, si apud hostes decesserit, valet ex l.
Corn. quae fingit eum tempore captivitatis mortuum.

Haeres quotuplex?

Triplex, Suus, Nostrus, et extraneus. Suus est qui in potestate

morientis proximus, ut filius non vero nepos nisi filio mortuo
His igitur modis fiunt testamenta.

Facta semel quibus postea modis infirmantur?

Quaedam rumpuntur, quidam fiunt irrita, quidam rescinduntur per querelam inofficiosi testamenti.

Quae dicuntur rupta?

Agnatione sui haeredis: tam naturalis quam civilis sed adoptivi vel arrogati. 2° posteriori testamento. Irrita fiunt capitis diminutione.

Querela quid est?

Est actio civilis quae datur ex haereditate contra pietatem et officium ad testamentum rescindendum.

Saturne semper haec querela?

Non ut si ex haereditate habet 4m quod hodie etiam cessat querela quarta dicitur legitima.

Quot sunt querelae in iure?

Quatuor legitima, falcidiana, Trebelliana, testamenti primum caput est haeredis institutio.

Qui haeredes instituj possunt?

Omnes poenas quae est testamenti factio tam activa quam passiva. Intestabiles improbique instituj non possunt. Ideo tam liberi quam servi, tam proprii cum libertate et sine libertate, quam alieni, dummodo si servus manserit, iussu domini adierit haeredem, atque hoc casu

dmo vel ei nicuius pote acquirit hereditate? Si plu-
rium servus sit pro rata portione bnj acquirit hrdtem.
Proprius servus e, in quo bnus nudam proprietatem hbt,
altero habente usumfructu. Alienus in quo quis usum
fructu hbt, sed et alia sunt in testato, ut legatu, fidei-
comissu, tutela, manumissio.

Quaeritur an Ex Contractus in Testato fieri possit?

R. no pot: quia testatum e actus morientium; Contractus
e Viventium.

Legatum quid?

Est donatio quedam a defuncto relicta addendu in testato.
quia et fideicomissu e donatio a defuncto relicta, sed
ab intestato.

Quotuplex Legatum?

Duplex: Singulare et universale: Verba fideicomis-
sa sunt: Rogo, volo, mando, peto, fidei tuae com-
mitto, &c: singula tm valent, qm via.

Legatum et Fideicomissum Sin-gulare an hodie inter se differant?

R. ni plerisque esse aequata, sed in quibusdam tm differ-
ant: ut legatu fit verbis directis: Fideicomissu
verbis ipsarijs: Legatu fit in testato tm, fideicomis-
su tam in testato qm ab intestato.

Codicilli quid?

Scriptum simplex, quod quis alteri rem aliquam relinquit post mortem ei prestandum.

Codicilli quotuplices?

Duplices, vel ad testamentum facti: sed cum testamento facto et codicillos adijcit vel ab intestato cum quis solos relinquit codicillos nullo insuper facto testamento.

Quae Codicillorum solemnia?

Testes quinque: haeres institutus non potest, sed tantum relinqui illis possunt legata et fideicommissa.

Et haec de 5.o lib. Instit.
Observat. dignissimae.

Ex libro 3.o Institut.

De haeredib. qui ab intestato deferuntur, hactenus dictum est de testamento et codicillis sive de haereditate ex testamento. Nunc sequitur ut de haeredibus legitimis sed ab intestato videamus.

Haereditas ab intestato quid sit, intelligi potest ex definitione intestati.

Quis est intestatus?

Est decedens qui aut omnino testamentum non fecit, aut non iure fecit, aut id quod fecit, ruptum irritumque factum est

aut si ex eo nemo haeres extiterit.

Ordines hrdm ab Intestato Succedentium quot sunt?

Primo tempore duo erant Civiles, suorum et agnatorum. Hic Pretor adiecit alios ordines non tm hrdm, sed bonorum possessorum. Novissimo aut iure sunt duo directus qui est dupplex, parentum et liberorum, et transversus et a latere qui est simplex, Agnatorum et Cognatorum inter quos in hoc casu nulla est differentia. Hic addi pt Successio viri et uxoris quae tm non est hrdtas, sed bonorum possessio. Sic et cum fiscus succedit, non est proprie haeres observandum aut in hrdte sive successione legitima in pe transversali hbri eorum graduum qui in gradu proximior ulteriorem excludit.

Gradus Cognatis quid?

Est series quaedam seu ordo personarum per singulas generationes veniens.

Quotuplex?

Triplex. Superior. Inferior. et Transversalis.

Suntne et gradus Affinium?

Iure Civili non sunt, quia ubi non est generatio, ibi non est gradus: hactenus de hrdte quae ex titulo et quae ab intestato quae est primus modus acquirendi Dominii urtis ergo est bonorum possessio, sed de eo nihil agemus, quia neque hodie sunt in usu: Quare nunc tractemus de Obligatione. Ro hus ordinis illgr ex superioribus.

Obligatio quid?

Est Juris vinculum, quo necessitate adstringimur alicuius rei solvendae secundum nostrae Civitatis Jura. Est et obligatio naturalis, de qua hic non agitur.

Obligationes divisiones quot sunt?

Quae hic sunt, una est qua obligatio vel est Civilis, vel Prætoria. Altera qua obligatio est ex contractu vel quasi ex dicto vel quasi.

Nonne sunt plures divisiones?

Sunt sed non hic, ut obligatio Civilis, de naturali hic non est sermo.

Quae Civilis quae Prætoriae exempla?

Exemplum obligationis Civilis ut ex se mutuo commodato, deposito, emptione. Exemplum Prætoriae ut de constituta pecunia iureiurando furto nec manifesto.

Contractus quid?

Contractus est ultro citroque obligatio.

Ita ne plena haec definitio?

Non est: Quia addendum contractus est negotium duorum vel plurium consensu innitum cogens illos ad dandum aliquid vel faciendum.

Quibus modis fiunt contractus?

Quatuor: re, verbis, literis, et consensu. Obiici potest quod in ff. tum tribus modis fiunt, re verbis et consensu. Ex literarum obligatio, quae et nominum dicitur non est in usu. Sed videtur obstare lex non figura 38. ff. de obligatio: et actionibus.

Ubi dr q eod. modo literis et verbis obligemur. Reuera tn sunt tria genera ÿctuum, uno tn casu ndtr quis literis obligari.

Quot sunt ÿctus qui re fiunt?

Enunciantur quinque.

Nutum quid?

Est ÿctus Juris Gentium nominatus stricti Juris qui re perficitur, ni quo damus rem fungibilem eo vaio, ut tunc quid accipientis fiunt: aliquando tn is nō eandem speciem, q dedimus, sed item genus eiusdem bonitatis restituit.

Secundo: Indebitum quid?

Est quod oio nō debetur, vel quod iure naturae, aut gentium saltem nō debetur, vel sub gt oe, antequam existat et q sup debitum est solutum: sic et q alij debetur alij soluitur.

Tertio: Comodatum quid?

2. Est ÿctus Juris gentium nominatus stricti Juris, q re perficitur, quo rem Nostram custodiae causa apud aliquem deponimus, ni quo fidem fallere grauissimum est.

Quarto: Depositum quid?

1. Est ÿctus Juris Gentium nominatus bonae fidei, q re perficitur, quo res ad certum usum determinata, utenda datur: quia si ninito lno ad alium usum transfertur, furtum committitur.

Quinto: Pignus quid?

Est Jus reale, q creditor noie eius q sibi detur rem obli-

gatā tenet, h̄ et ipse ꝯctꝰ, quo res creditori obligatꝰ pignꝰ dici poīt. Obijci potest: Indebitū seu indebiti solutio, potiꝰ est distractꝰ ꝯtractꝰ. Ruerū id ē nam solutio opponitꝫ obligationi sine ꝯctui, et proinde quatuor tm̄ sunt q̄ re ꝯfunꝫ. Potest tm̄ minꝰ proprie dici ꝯctꝰ et q̄ re fit, quia per solutione fit, h̄ factum aliquod.

Quid est re ꝯtrahi?

R. hic non declarat rem de qua fit ꝯctꝰ, ut multi putant, sed re in ablativo latine valet facto, et nō nudis verbis, aut nudo ꝯsensu. Haec n. duo re et verbis aliquid fieri inter se differunt et opponuntꝫ, ut re facit mihi iniuriam, qui mihi Colaphū infligit.

Mutuum in quibus ꝯsistit?

In ijs rebus, quae pondere numero et mensura ꝯstant. Comodatū ē mutuo oīo simile: sed differt quod mutuum in rebꝰ q̄ usu ꝯsumuntꝫ: Comodatū vero in ijs nō consistit.

Quid ꝑstatur in Comodato?

Dolꝰ et culpa et levissima.

Quid in depositis? R. Solꝰ dolꝰ.

Quid in pignore? Dolꝰ et culpa.

Quid est stipulatio?

Stipulatio ē verborū ꝯceptio quibus is qui interrogatꝫ daturū, facturū se id q̄ interrogatꝰ ē respondit. Quamvis hodie nullꝰ stipulationis sit usus, utimur tamen

pactis lo stipulationum.

Stipulatio quotuplex?

Quatruplex: Judicialis, Pretoria, quentionis, cois
sz tam Pretoria q̄ Judicialis.

Sunt ne aliae stipulationes?

Sunt, ut una e in dando, altera in faciendo: Una
e certa, altera incerta, sed de his nō agit in Judit.

Ex stipulationis ꝯctu quae nascitur obligatio? verborum.

Quae Actio

Duplex, Conditio certi, si stipulatio e certa: actio
ex stipulatu, si stipulatio e incerta.

Quot sunt ꝯctus qui tm nudo Consensu fiunt?

Sunt quatuor: primus est emptio e ꝯctus Juris Gentium
nominatus, bonae fidei in quo p consensum rei Pretio com-
mutatur, ea roe ut venditor obligetur ad tradendam rem
eiusq transferendum dominium, aut praestandam evictionem.
Emptor ꝯtra ad dandum venditori Pretium, statim ut nu-
meratio Pretij non requiratur statim sed sola quentio
sufficiat. 2o locatio e ꝯctus nominatus bonae fidei Ju-
ris gentium in quo personarum vel rerum usus pro certa
aliqua mercede gcedit. Sed animadvertendum quod hic
vocula usus excludat Abusum: vel locatio e personae
vel rei ad usum facta gcessio pro certa mercede. 3o
Mandatum est ꝯtractus Juris Gentium bonae fidei nominatus,
quo alterius officium gratis suscipitur ex quo alter

alteri tenetur et ad id quod interest obligatur. Hoc tamen refert Advocatos salarium accipere cum tamen mandati teneantur, id namque non ut mercedem, sed ut bonorum intervenit. Differt mandatum a locatione quod illud gratis hac pro mercede fiat. 4°. Societas est contractus Juris gentium bonae fidei nominatus, in qua bona fide contrahentes societatem de rebus honestis inierunt, eo animo ut res operaverint, eorumque rerum lucrum et damnum inter ipsos communicentur. Quibus hodie Emphyteusis addenda, quae est contractus Juris Civilis, quo quis praedium suum alteri colendum dat, ita ut singulis annis modicum in recognitione directi domini

in triennio non solet. dominio petet: iure suo cadat.

Emptio quotuplex!

Duplex: fit vel scriptura, vel sine scriptura.

Quid Proprium { Emptionis / Locationis } { Pretium / Merces.

Quibus modis dissolvantur obligationes!

In Institut. hic tamen supponuntur 1°. solutio quae est actus quo quis se ab obligatione liberat, ita ut quod alteri det sive res sit, sive pecuniam ei tradat, quo facto omnes actiones ea de causa contra solutionem repetens cadat. 2°. Acceptio est liberatio Juris gentium per mutuam interrogationem, qua per modum stipulationis utriusque contingit ab eodem nexu traditio.

Sicuti. 4°. nudus consensus seu voluntas similiter consensu contrahitur, ita dissensu dissolvitur.

Quasi contractus quot? 4

Cui?

Primus negotiorum gestor, si quis negotia alterius quamvis cum is prohibuerit, fuerunt gesserit. Ex quo tutelae administratio est actus quo adultus res minoris pleno dominio administrat ita tamen ut confecto inventario satisfaciat rem pupilli sanam fore, et si quid culpa vel dolo committit administratoris damnum sit. 3.us Additio haereditatis qua quis se rebus hereditariis miscendi vel pro haerede gerendo omnes obligationes debita vel credita defuncti in se transfert. 4.us Solutio indebiti est factum, quo quis id solvit, quod non debet, vel alteri solvit, quam cui debeat: Ex qua oritur actio quae condictio indebiti dicitur, qua tali ratione soluta repetantur, paucis tamen casibus exceptis, ubi indebitum solutum amplius repeti non potest.

Finis lib. 3.i Institut.

Incipit Liber quartus Instit.

De obligat. ex delictis vel quas.

Delictum seu Maleficium quid?

Est factum quo quis alterum invitum laedit, sive ipsum, sive eius bona.

Quotuplex Delictum?

Duplex: publicum quod crimen proprie dicitur, et privatum quod proprie delictum vel maleficium latine dicitur.

Privatum quotuplex?

Quadruplex: furtum, rapina, damnum, iniuria.

Furtum quid?

Est contractio fraudulosa invito bono, lucri faciendi causa, vel ipsius rei, vel usus, possessionisve quod l. naturali prohibitum est admittere.

Quotuplex est Furtum?

Duplex: Manifestum, nec manifestum.

Manifestum quid?

Cum fur in ipso facto comprehenditur ut et is qui eo loco deprehenditur quo furtum est: Veluti qui in domo furtum fecit et deprehenditur antequam damnum exeat: vel qui rem furtivam tenens visus vel deprehensus fuerit, antequam ad eum locum ferat quo deponere destinavit.

Nec manifestum?

Ex iis quae dicta sunt bene colligere est.

Rapina quid?

Est delictum quo quis per vim, alteri vel eripit vel invadit. Ex hoc delicto actio oritur, qua intra annum quadruplum, ut in quadruplo res ipsa contineatur, petitur postea simplum.

Damnum iniuria datum quid?

Est quo quis nocet servo, vel quadrupedi quae pecudum numero vel aliis rebus: Ex eo est actio legis Aquil. quae de servo aut animali laeso datur in id quanti eo anno plurimi fuerit, de aliis rebus in id quanti in eo diebus proximis fuerit.

Quid Iniuria?

Ea hic sic definiri potest: delictum quo alterius existimatio laeditur.

Quotuplex Iniuria?

Re seu facto, verbis et scripto: Actio ex eo est vel civiliter vel criminaliter intentari. Est autem annua nisi sit scripta iniuria. Et hic illius annus utilis, non vero continuus.

Quae est poena Iniuriae?

Olim erat legitima: Hodie est praetoria quae continet aestimationem secundum gradum dignitatis, vitaeque honestatem, si civiliter agatur: nam si criminaliter poena vel est factitium vel exilii.

Dum de quasi delicto?

Quasi delicta hic tria adferuntur. 1m est Iud. male iudicantis: poena est si per imprudentiam, ut praestet quantum aequum videbitur. Alteri si per dolum ut praestet veram aestimationem litis. 2m est Eiectio vel effusio ex Caenaculo, qua noceatur alteri, poena huius est duplum damni dati, sed ob hominem liberum poena est, ob occisum quid poenae seu aureorum, ob casum tantum poena arbitraria. 3m est negligentia Cauponis, tabularii aut exercitoris, per quos ministri aliquid furati sunt, vel damnum dederunt poena est duplum damni dati.

De Actionibus

Quid est Actio?

Actio est Ius persequendi in iudicio, quod sibi debetur. Est a. haec 3ia maxima Iuris mixtae sententia, quia duae priores personae et rei, sine hac tertia essent inutiles. Est n. actio remedium Iuris frequentissimum, ad ius suum gerendum tam in personis quam in rebus.

Prima divisio principalis!

Actio in rem & personam: Actio in rem proprie dicitur petitio, in personam proprie actio, ut extraordinaria per libellum supplicem dicitur executio.

Quae Causa Actionum!

Causa actionum in personam est contractus vel maleficium: addenda altera causa secundum Cyphanium aequalis, ex ea nonnullae actiones nascuntur ut funeraria, certi conditio. Et in actionibus in personam, petit quis id quod sibi debetur, in rem quod suum est; reivindicatio est maxima et praecipua actio in rem. In Institut. 8. actiones in rem adferuntur. 1.a reivindicatio 2. Confessoria quae est de usufructu et servitute praedii. 3.a negatoria quae etiam est de usufructu: iam loquuntur actiones praetoriae in rem 4.a publiciana. 5.a rescissoria. 6.a Rauliana. 7.a Serviana 8.a quasi Serviana. Addenda Implementaria, superficiaria. Actiones in personam quae vel contraxit vel maleficit, actiones in rem, quae solum possessorem.

Quae Sunt Actiones in rem!

Civiles et praetoriae. Civiles tres: reivindicatio, confessoria, negatoria; reliquae quinque praetoriae.

Quare Sunt Actiones in rem!

Quia ex legitimis causis descendunt, ut dominio, servitute, usufructu: Civiles quoque causae sunt obligationes ex contractu et quibusdam delictis: Sed haec dationes quae in personam pertinent praetoriae quas praetor introduxit,

nō ex Civilibus causis, sed naturalibus, nō Civili sed naturali aequitate procedunt.

Causae non Civiles quae?

Pactum, iusiurandum, nuda ratio, possessio.

Quae consideranda in actionibus Civilibus?

In actionib. Civilib. tam in rem, quam in personam id maxime considerandum, quae cuiusque actionis sint causae, ut in rei vindicatione dominium. In Confessoria et negatoria Jus in rem, in actionib. in personam obligatio. In Praetorijs aut, haec duo necessitas, et aequitas ut Pauliana aequitas quia in iquum est aliquem cum alterius damno locupletari. Actiones in factum omnes in personam. Pauliana est in rem quia hic sit nrio in rem.

Actiones In personam Civiles?

De Constituta pecunia. De peculio. Actio ex iureiurando.

Actiones In personam poenal.

Albi Corrupti sive venia in ius vocantis, si quis eximit in ius vocatum. Vj. Actio de effusis vel eiectis suspectorum Curatorum contraria mandat.

Actiones Pinticiales?

De pinticialib. actionib. quaeritur primo sint ne in rem an in personam? R. uiteri esse in personam rem.

Quae et quot sunt?

Sunt hae tres prima de libertate, an liber quis sit an servus. 2a an sit libertus. 3a an sit filius.

Quomodo differant istae tres?

In eo quod prima sit Civilis. reliquae non sint praetoriae

An non sint plures actiones praeiudiciales?

Videtur et quarta esse haec: an quis sit Civilis, sed ea hodie non est in usu, vel neque illa an liber vel servus, an libertinus vel ingenuus.

Quare dicuntur praeiudiciales?

Dicuntur in ff. et in C. plerumque Judicia. Ratio et causa nominis haec est, quia in genere plurium actionum hae prius tractantur.

Quae est secunda actionum divisio?

Haec quaedam sunt rei persecutoriae; quaedam sunt poenales, quaedam mixtae.

Quae sunt actiones rei persecutoriae?

Primum omnes in rem sunt rei persecutoriae. Ex personalibus non omnes. Nam si personales sunt, ex iactu sunt ferae omnes: ut actio mutui, ex stipulatu, commutati, depositi etc. Si sunt ex delicto tunc partim sunt iure poenales, ut actio furti iniuriarum; partim mixtae, ut actio vi bonorum raptorum, vel actio legis aquiliae.

Quae sunt mixtae?

Jam duae sunt expositae, est et 3ia quae ob legatorum Ecclesiis et similib. locis relictorum, solutionem, vel praestationem delatam datur.

An non sunt plures mixtae?

Sunt ut servi corrupti, actio familiae herciscundae communi dividundo et vinium regundorum quaedam sunt in rem, quam in personam: Videtur et quarta nempe haereditatis petitio.

Quae est 3ia Principalis Divisio?

Est haec qua omnes actiones vel in simplum, vel duplum, vel in triplum, vel in quadruplum scinduntur.

Quae Simplum Persequuntur?

Omnes ex ijdem, ut mutui, empti. Excipitur actio depositi in tribus tantum actionibus tantum nam in reliquis casibus non excipitur.

Quae Sunt Actiones in duplum?

Hic quinque tantum adferuntur. 1a furti nec manifesti. 2a damni iniuria. 3a depositi in trib. casib. nempe incendij, iniuria, tumultus, et naufragij. 4a actio servi corrupti. 5a actio legati in uno casu, nempe si relictum est pijs locis et negatur et differtur.

Quae Sunt in triplum?

Adferuntur haec quatuor, prima furti manifesti. 2a actio quod metus causa. 3a actio in factum contra calumniatores. 4a conditio ex l. contra executores litium ob exactas immoderatas sportulas.

Quae est quarta et ultima Divisio prima?

Haec qua omnes actiones vel sunt bonae fidei, vel stricti juris.

Quae et quot Sunt Actiones bonae fidei?

17.

1. Ex empto.
2. Ex vendito.
3. Ex locato.
4. Ex conducto.
5. Negotiorum gestorum.
6. Mandati.
7. Depositi.
8. Pro socio.
9. Tutelae.
10. Commodati.

Dignoratitia. 11.
Familiae Herciscundae. 12.
Communi dividundo. 13.
Aestimatoria. 14.
Actio ex mutatione. 15.
Hereditatis petitio. 16.
Actio ex stipulatu uno casu, nempe repetenda. 17.

Quae sunt Actiones Juris stricti?

Sunt aliae praeter iam expositas: condictio certi, condictio indebiti, actio ex stipulatu, ex testamento actio.

Quae sunt differentiae inter has species?

Hae tamen duae adferuntur, prima in bona fidei actionib. multum potest Judex, in strictis non potest. 2a in bonae fidei actionib. est compositio: in strictis olim non erat, sed differentia est sublata.

Actiones Arbitrariae quae sunt?

Sunt hae quae non pendent ex arbitrio Jud. sed nisi arbitrio Jud. reus satisfaciat actori condemnatur.

Quot et quae sunt?

Adferuntur hic 7 idae. 1a publiciana. 2a Serviana. 3a quasi Serviana. 4a quod metus causa. 5a quod dolo malo factum. 6a de eo quod certo loco promissum. 7a ad exhibendum: quia tam in arbitrariis quam in bonae fidei actionib. Judex multum potest, sed ei permittitur ex aequo et bono aestimare, quantum actori debebat satisfieri, quia in eo conveniunt quaeritur in quo differunt. Et in foro haec miserrime confunditur, tam a Judicib. quam a litigatorib. eorumque advocatis. Neque enim sciunt vel observant Judices plus se posse in bonae fidei actionib. et minus in strictis: Idemque de arbitrariis dicendum. Litigatores quoque, ipsi actores et rei, eorumque advocati, ignorant vel non observant, aliter in bonae fidei judiciis. Deinde in strictis petentium certum,

In bonae fidei incertum. Certum aut ut peto 100 aureos ex mutuo: Incertum ut peto ex empto, quantum bona fides postulet. Sed in foro hodie actiones semper petunt certum: sic et rei nesciunt recte excipere, ut actores agere, nam in strictis rei excipere seu ipse opponere exceptionem debet. in bonae fidei non debet. 171

Obiectio.

Sed si hoc sit Judicii in actionibus bonae fidei et arbitrarii aestimare ex aequo et bono, et eo sequitur posse Judicem ferre sententiam incertam.

R. Judicem curare debere ut sententiam ferat certam. Sed certae pecuniae, vel rei, puta centum aureorum, quae est pecunia vel qualitas certa, ut domus aut fundi talis quae est res certa. Etsi de incerta quantitate fuerit actum, ut si actum seu petitum sit, quantum ex bona fide dari fieri oportet, sed quanti interest actori, quoties petitio fit in actionibus bonae fidei, sive iuris, ut emptione, locatione, deposito commodato, sed quia hoc de causa dicuntur incerti, ut iuris mutuum et stipulatio dicuntur incerti, quia in his certa petitur pecunia, in illis incerta, puta id quod interest, quod est incertum, sed quid si non potest certae quantitatis sententiam ferre? Hoc casu excusatur nunc Judex quam possibile est curare debet ut certum ferat sententiam.

Alia Obiectio.

Atque si id quod interest petitur bonae fidei in actionibus id incertum: quo in iis Judex semper iudicabit incertum sive proferet sententiam certae quantitatis.

R. Judex petitum id quod interest, aestimabit certa quantitate, ut centum vel decem aureis p. et in eos rem condemnabit, si modo patiatur negotium tale aestimationem: sunt n. quedam negotia sine casus qui patiuntur, quidam non patiuntur.

Quinam sunt casus hi certi, qui eam aestimationem certam patiuntur, quinam incerti?

R. Judex petitum id quod interest, aestimabit certa quantitate. Haec quaestio superat capitulum Tyronum [illegible], et proinde de ea in instit. non agit, sed in C. quod hic Judicii interdum sententia ferre incerta, puta in casibus incertis sed plerumque debet ferre certum.

Quaeritur an incertum liceat petere?

Iam responsum est licere in actionibus bonae fidei: in [illegible] n. petitur certum, ut decem quae tibi mutuo dedi, vel quae mihi stipulanti promisisti.

Sed quid si is cui certum debetur, aut decem, petat plus, sed undecim?

R. olim plus petens causa cadebat hodie poena dilatior [illegible] puta tripli, ut habetur in lit. de actionibus hujus libri.

Quaeritur an plus petatur tantum ita ut modo dictum, ut si pro 10 mutantur petantur undecim?

R. plus peti 4 modis: re sine quantitate, ut pro 10. sint quae tempore [illegible] causa.

Sed quid si minus petat Actor?

Et hunc errorem corrigere sive emendare per petitionem atque libellum.

Quaerunt Interpretes quamdiu liceat Actori libellum suum emendare?

Haec quoque quaestio difficilior est, et in ut tractatur, hic tamen mihi institutum iudicatur quamdiu id liceat, nempe donec sententia feratur, sic non ibi sunt Imp. Ideo in eodem Iudicio corrigere permittitur. Iudicium autem durat usque ad sententiam, incipiens proprie a lite contestata.

Quaeritur an semper quam dentur in tantum sententia Iudex condemnare debeat?

Respondeo non semper, nam excipiuntur hic sex casus. prius est actione de peculio. 2.us in actione de dote. 3.us in actione pro socio. 4.us si parens, patronus vel donator ex donatione queniatur. 5.us si debitori contra debeat creditor sive actor. 6.us si debitor bonis suis cesserit.

Quaeritur an quis actione possit quaerere ex alieno quaestu?

Regula est neminem obligari aut quaerere posse ex alterius quaestu, sed ex suo, ut neque ex delicto alterius, sed suo ut habetur l. 3. C. ne uxor pro marito: ut ex debito mariti, ut eius delicto, puta furto ipse tenetur non eius uxor. At contra ex debito uxoris non tenebitur maritus Iure Civili, nisi pactis, vel moribus aliud sit receptum: Excipiuntur quaestus liberorum et servorum. Itemque delicta sine noxae servorum, ex quibus tenetur pater et quaeritur ut Bng.

Quot sunt Actiones quibus quenitur Pater vel Dnus?

Ex contractu filij vel servij sunt sex

1. Quod iussu
2. Exercitoria
3. Institoria
4. Tributoria
5. De peculio
6. De in rem verso

Cur hae actiones ex alieno contractu filij vel servij in patrem vel Dnum competentes sunt praetoriae?

Ratio est quia iure civili ut modo dictum est, ex alieno contractu nemo obligatur, quisque sibi prodesse et nocere debet non alijs.

Cur iure praetoria pater vel Dnus ex alieno contractu quenitur?

Ratio est quia pater et dnus ex liberorum et servorum contractibus commodum habet, et proinde incommodum quoque aliunde non esse sentire aequum est, et aequitatem naturalem praetor spectare solet. Et haec de contractibus filij et servorum.

Quid de eorum delictis sive noxijs?

Ad ex delictis filiorum fam. ipsos quenire debere non vero eorum parentes. Ex servorum a. delictis sive maleficijs et noxijs, ut furto, rapina, ex bono quid possunt quenire sed noxali tantum actione, cuius actionis hic tantum est effectus, ut dnus ob servi maleficium quentus possit liberari deditione servi, sed si nolit damnum vel poenam maleficij servilis salvere dnus potest servum noxae debere actori.

Quod si nō seruus sed aīal alterius alteri noceat, An et hoc casu dentur actio contra bonum aīalis, ut contra bonum serui?

R. dari, sed noxale tm: vtlz si equus tuus calce me percusserit, et me laeserit de hoc damno, habeo contra te actionē, sed noxalē tm, lz ut si velis mihi damnū iniectū levare poīs detitione equi absolui: q damnum ab aīali dr pauperies: Verum hac actio dicitur, si quadrupes pauperiem fecisse dicatur.

Hactenus dictum ē de actionibus, quibus, et contra quos et in qm competant vel dentur.

Quaestio an quis agere poīt in Iudicio, nō tm suo nōe, sed et alieno.

R. olim nō potuisse nisi suo: Exceptis trib. casib. pro populo, pro libertate, pro tutela, quib. casibus adiectus ē quartus l. hostilia pro absente reis causa vel capto ab hoste. Hodie pt quis agere nō pro se tmō, sed pr et per se et per Procuratorem.

Potestne is q agit alieno in Iudicio ita agere sine satis datione?

R. in iudicio vel ē actor, vel ē reus, et actio vel in rem, vel in personam. Unde qrit de iure veteri vel de novo sdm hab. 3. distinctiones, lz personae actionis et iuris distinguitur, an et q satisdatio seu cautio sit pstanda.

Quæritur quamdiu durent actiones?

R. olim actiones Civiles fuisse perpetuas: Prætorias vero fuisse annuas. Hodie Civiles non esse perpetuas tam in rem quam in personam, 3a. sed triginta annis in rem 20. annis, exceptis quibusdam quæ minori tempore finiuntur, ut querela in officiosi testamenti, quæ finitur quinquennio et quibusdam quæ minore tempore, ut hypothecaria, quæ certo casu 40. annis finitur.

Quid de Prætoriis?

Nihil in iis ~~mutatum~~ est.

Sed moriente aliquo cujuscumque contra quem competit actio postea sit extincta an vero non sit, sed detur vel contra hæredem?

R. actiones ex contractibus distinguendas esse ab actionibus ex delictis: nam actiones ex contractibus dantur et hæredibus et contra hæredes: Ex delictis si sunt rei persecutoriæ et dantur: si sunt pœnales non dantur.

Habetne hæc distinctio et post litem a defuncto contestatam locum?

R: non habere: est enim regula Juris omnes sine distinctione actiones a defuncto semel contestatas esse perpetuas sed hæreditarias sive dari contra hæredibus vel in hæredes. Hactenus de actionibus sed remedio quod reo competit, nempe exceptionibus.

Quot et quae sunt Exceptionum Divisiones?

Sunt plures, sed duae tm hic adferuntur istae, prior omnis exceptio vel est Civilis, ut no mutuae pecuniae vel e ptoria, ut plerique oes ut pacti et doli. Altera divisio, omnes exceptiones, vel sunt perpetuae et peremptoriae, vel sunt temporales et dilatoriae.

Quot et quae sunt Emptoriae sive Peremptoriae?

Sunt plurimae, sed hic tm quinque exponuntur. 1a quae metus causa. 2a doli ni factum. 3a pacti. 4a Jurisjurandi. 5a Rei iudicatae.

Quot sunt temporales sive Dilatoriae?

Tres tm hic adferuntur. 1a numeratae pecuniae. 2a pacti ad certum tempus. 3a procuratoria: his duabus divisionibus. vdr et 3 adijci: quae omnes actiones sunt vel personae, vel sunt rei cohaerentes: hae competunt fideiussoribus, illae no non.

Praeter haec remedia sunt ne alia?

Sunt nempe replicatio actoris, et duplicatio rei, Eorum sub triplicatio Actoris.

Estne Interdictum actoris remedium ab Actore distinctum?

Olim erat: hodie aut pro interdictis sublatis utimur actionibus eorum loco.

Differuntne et hodie hae actiones pro Interdictis ab alijs actionibus?

In forma et modo, sive in praxi non differunt: sed in re et causa tantum: sed in eo quod causa interdictorum sive actionum pro ijs est possessio. Causa autem aliarum actionum est ius, ut dominium et obligatio.

Quid est Possessio?

Leus Novit.

Quotuplex est possessio?

Duplex. Civilis et naturalis.

Quot sunt divisiones Interdictorum?

Sunt plures, sed tres praecipue quae et hic exponuntur, sed quae via vel sunt prohibitoria, vel sunt restitutoria, vel exhibitoria.

Quae est Secunda?

Quaedam sunt adipiscendae possessiones, quaedam retinendae quaedam recuperandae.

Quae est Tertia?

Quaedam sunt simplicia: quaedam duplicia. Exempla de singulis habentur in Institut. tit. de Interdictis.

Quae est poena temere Litigantium vel quae sunt remedia quae hanc temeritatem?

Duo hic adferunt. 1m Jusiurandum calumniae Judicium.
2m est poena rei quod inficiantis duplici in quibusdam
casibus actoris, non olim erat pars litis decimae, quae poena
in instit. sublata. Est et alia poena cois actoris et rei
sumptus nempe litis, quam victus ipsi dat victori.

Quod est Officium Judicis!

Primum generale, hoc est judicium secundum ll. non pro suo
arbitrio: Deinde et specialiter in singulis actionibus
quae sunt Judicis officium, quia quaeri solet: in instit.
brevitatis causa septem tantum speciales actiones adferuntur.
Prima est Judicium noxale. 2a actio in rem sive rei vin-
dicatio. 3a hereditatis petitio. 4a actio ad exhibendum.
5. 6. et 7a sunt tria illa judicia mixta, scilicet
fam. Herciscundae communi dividendo, et Vinium regun-
dorum.

Estne aliquid proprium in istis mixtis!

Est hoc scilicet quod in his trib. per sententiam Judicis
quae hic vocatur adiudicatio, dominium transfertur
in eum, cui per Judicem res fuit adiudicata: in aliis
actionib. per sententiam, non transfertur dominium,
sed per traditionem.

Et haec hactenus de Privatis Judiciis.

Quid dicendum de Pub.
Judicijs?

Hec ijs hic tit. ultro afferuntur tm quatuor ista. 1m differe inter privata et pub. Judicia. 2m Vnde nam dicantur publica. 3m Eorum divisio in capitalia. 4m Singulae species publicorum quae omnia facile ex assidua lectione Tit. Intelligunt.

J. N. J.

C.

A. G. Omnia ad Maiorem Dei Deiparae M.
Virginis Mariae Gloriam.

K.

TRACTATVS,

De Testamentis Ordinandis.

Quam Copiosa ultarum voluntatum sit materia colligere non tantum ex variis ipsius speciebus, quarum tredecim a Francisco Ottomanno in l. 1a ff. hoc tit. Ab aliis vero ut Francisc. Manti: de coniecturis ultarum voluntatum lib. 1o tit. 5. Et Rollandino de testamentis et ultis voluntibus, rubrica 1a, quatuor duntaxat recensentur, verum et quod haec ipsa materia unam integram pandectarum partem impleat cum n. Imp. Just. 50. lib. ff. orum in septem partes distribuisset integram quintam partem nempe a tit. 1o lib. 28. usque ad tit. 1m lib. 32. exclusive ultarum voluntatum materiae adscripsi, de qua testatur idem Just. in lib. 2. C. de veteri iure enucleando, quod omne quicquid antiquitus de testamentis tam privatorum quam militum dictum sit ibi quis inveniat repositum: quam utile vero sit scire quis possit et quomodo oporteat facere testamenta illi experiuntur qui quotidie in foro versantur, etsi n. Notariorum imperitia quae error in scribendo non vitiet testamentorum solemnia ut habetur in l. errorum C. de testamentis, quia tamen hodie Notarii non tam scribant quam dirigant ultas voluntates, fit quod

Innocentius Pinj 99. s. 4. Junij

ppr ipsorum imperitiam multa testamenta corruant longe aliter quam
olim fuit observatum, antiquitus n. testamenta non nisi iuris consulto
adhibito fieri solebant ut testatur Cuiacius in l. 1. ff. q. testamenta
facere possunt ex l. poen. §. fin. ff. de legat. 2. Ubi quidam
Lucius Titius ex more suorum temporum suorum ac sui nigt
rorem potius quam iuris precepta secutus, sine iuris consulto
ultimum suum Elogium conscripsit, sed quia ignarus solennium
ea omisit, non ut testamentum, sed tamen ut fideicommissum valuit.
Cum igitur tam copiosa et in foro frequens, et scitu dignis-
sima sit materia diu multumque mecum deliberavi, eam non
tradam, et videbatur mihi omnium commodissima via, ut sin-
gulas ultarum voluntatum species exacte et sigillatim tractare
sed quia hunc ordinem servandum multum ab Imp. nostri sacra-
tissimi ordine discederem et fortassis minus et difficultatum
legum attingerem, ideoque placuit secundum titulorum seriem eam
explicare. Statim ut et aliquis materiarum sit ordo et connexi-
tas. Unde quoque titulorum ordinem invertam duos pluresve
simul coniungam vel plane et aliquos omittam, prius tamen ulta-
rum voluntatum species quarum iam antea meminimus recensebimus.

1. PRIMA inquit Homannus ultarum voluntatum species est testamentum
2.3.4. scriptum. Secunda Nuncupatum. Tertia Militare. Quarta
5. rusticum. Quinta libellus principi per liberali cum consilio
6. sedenti oblatus. Sexta, professio sive contestatio apud
acta Iudicis, aut municipium, de quibus ultimis duabus
speciebus habetur in l. omnium C. de testamentis, sed profecto hae omnes
species sub uno duntaxat testamento utique recte comprehenduntur
ut infra.

ut infra videbimus. Septima ultimae voluntatis species est Codi- 7.
cillus. Octava est dispositio inter liberos quae est ad testamenti factio- 8.
nem recte refertur. Nona est causa mortis: de qua integros 9.
habemus tit. ff. in pandectis, et Co: de donatione causa mortis.
Decima rogatio legitimorum haeredum Co. quae sola nuncupatione 10.
et quinque testium dispositione constat l. ex testamento Co. de
fideicommissis l. quaestio 24. §. ex testamento ff. de fideicommissariis
libertatibus. Undecima species est iuratoria exactio, ut cum 11.
defectus multis testibus adhibitis haeredem aliquid dare vel facere
iusserit, eiusque rei legatarius iusiurandum ab eo exigat, tunc n.
iurare vel solvere legatum debet haeres, de qua specie habetur in
l. fin. Co. de fideicommissis ut infra latius videbimus.
Duodecima species est, testatio apud amicos ab eo qui aegrotaret 12.
facta de re quapiam singulari post mortem relinquatur. l. Zam-
philo. ff. de legatis 3. Sed haec ista commode ad testamentum
vel potius codicillos referri potest et debet. Denique et
decimatertia species est, epistola in mortis tempus consignata, 13.
de qua in l. cum pater §. donationis. ff. de legatis 2. Cuius
rei vult Ottomannus d. to quinque testes esse debere propter
legem final. Co. de codicillis in fine, ubi statuitur, quod omni
ultimae voluntatis ne minus sint quam quinque testes: Cuius
epistolae teste Rollandino d. rubrica prima exiguus est usus.
Ex quibus colligitur, quod ultima voluntas rectius in quatuor dum-
taxat species per se subsistentes a Mantica et Rollandino
d. locis distribuantur, nempe in testam., Codicillum, Donationem
causa mortis, et epistolam fideicommissariam.

Qui testamentum facere point.

AD TITULUM PRIMUM.

IN hoc titulo dicam iuxta consensum in eo qd sit testamentum, qui point vel nõ point facere testata, et de eorum forma, et solemnibus priusq a Vb. defoem a Modestino Cris. Cto. in l. i. ff. hoc tit. traditam explicant, anxie quaerant, an testamentum sit iuris Civilis vel gentium. Vix video ad quem effectum, et qui iuris gentium illud ee contendunt momento jo Authoritate Theophi ubi in Institut. tit de iure gentium, naali et Civili §. ius aut Civile testamenti factionem aperte ad ius gentium refert. Ius gentium inqt e q ad oes hoes, aut eos saltem q roe volunt vivere extenditz: Exempla eius sunt homicidas interfici, adulterium puniri. Ut Contractus celebrentz. Ut donationes fiant ut testamenta conscribantz etc. Ex quo magnus evellitz scrupulus, q nõ nullas iuris professores multum stimulat, et pungit vid: q iure gentium oes utantz gentes l. oes populi ff. de Iusticia et iure d. §. ius aut Civile instit. de iure naali gentium et Civili. At testamentis nõ oes usae fuerunt gentes, ut n. Tacitus in lib. jo de morib. Germaniae scribit, Germani nullis utebantz testamentis nec Athenienses ante Solonem ut testatz Cuiacius in l. ja et 3a hoc tit. q testati factio nõ est iuris gentium. Rx n. ex iam dictis illud ee iuris gentium quo ytra utuntz, q roe volunt vivere, nõ n. q per se eius sororibus et filiabus

filiabus incesta connubia contraxerunt. Bona pars Indiae carnibus humanis vescebantur. Tribelli senes parentes occiderint, Caodicenses in rebus adversis Virginem mactarint, Pantitae et Gentae peregrinos et hospites iugulaverint; non inquam propterea huiusmodi vitia iure gentium non fuerunt prohibita, sed propterea talia vitia apud istas gentes frequentabantur, quae nullae sint usae rationis. Illa itaque iuris gentium sunt quae ex optimis naturae et aequatis praeceptis feruntur, quamvis ab incultis et inaniter efferatis gentibus non custodiantur. Secundo moventur ratione quae unusquisque natura impellatur ad bene merendum, ipsique moriturus rependendum beneficiis, a quibus vivendo accepit quae recte Iuris Cons. in l. nec abiecit ff. pro socio responderit haereditates non sine causa sed ad bene merita deferri, natura igitur omnium animis innata erit testamenti factio non autem ex iure Civili introducta ut dixit Cicero lib. 3. definibus, qua ratione excitatus Solon ius apud Athenienses l. de testamentis tulit, et gratiam proponens veritati et amicitiam propinquitati omnibus de rebus propriis liberam disponendi facultatem concessit ut Author est Plutarchus. Tertio quae apud plerasque gentes testamenti factio fuerit semper frequentata de Atheniensibus iam mandavimus. Sic Diogenes, Laertius, Aristotelis, Theophrasti, Epicuri, aliorumque refert testamenta, sane testamentorum exempla et in sacris biblijs abunde suppetunt, ut Genesi 27. et alijs in locis de quibus fuse Tarquinius de testatoribus potentia lib. 1. §. 1. ita quod aliqui moti fuerint dicere testamenti factionem esse iuris divini, quae non testamentum iuris civilis esse volunt; moventur 1. ex Defoe Modestini in l. 1. ff. hoc tit. Ubi vocat testamentum voluntatis nostrae iustam sententiam quae idem est atque legitimam sententiam

Idē q̄ certam Ci legibus prescriptam habet formam ut in explōe eius
audiemus: Deinde ex l. obuenire 130. ff. de verb. significatis l.
verbis legis. ff. iam d. tit. Ubi testamenti factio ex l. 12 tabularum
introducta dr̄, ubi quisque legasset inquit textus ita ius esto plures
Ci ferē innumeras Iuris allegationes pro hoc affert Tar-
quinius iam d. to nu: 5. Tertio rōe ex iure desumpta uid.
q̄ deportatus sit Ci maneat capax eorū q̄ sunt iuris gentium
l. quidam sunt, alias incipit sunt quidam 17. ff. de poenis.
Ubi Martianus J. Ctus ait q̄ fiunt serui poenae ut sunt depor-
tati ea quidam q̄ Iuris ciuilis sunt nō habeant, q̄ uerō sunt
iuris gentium habeant, sed ut in eadem l. infertur si quid eis in
testamento fuerit relictum habetur pro nō scripto & Caius J. Ctus in l.
eius 8. §. Si cui agua ff. q̄ testamenta facere possunt: deportatis testamenti
factionē denegat, q̄ testamenti factio nō iuris gentium sed ciuilis
erit. Quarto et probatur haec opinio q̄ unusquisque iuxta ciuitatis
suae leges testamentum condere debeat. Sit n. Romanus Romanis sci-
unus sicut is aliique aliarum ciuitatum legibus testamenta condere
debent. Et nisi hoc faciant nullo modo ipsorum testamenta ua-
lent, Unde deportati Ci similes, quia nullius certae ciuitatis
ciues sunt, testari nō possunt, q̄ testamenti factio Iuris ciuilis
est Ci ita argumentatur Cuiacius tit. hoc nrō ad l. 1. §. 3. quid igitur
in tanta diuersitate dictum. Recte Duarenus tit. hoc nrō
mihi respondisse uidetur q̄ hac in re inter DD. nō sit dissensio in
re, sed tm̄ in uerbis certissimum n. est testamenti factionē qua-
tenus a Modestino in l. 1. hoc tit. dr̄ Ci ut a ciuibus Ro-
manis conditum esse Iuris ciuilis, per argta pro ea opinione
iamiam.

iamiam illata, sed nō ppa tanq̄ q̄ alie gentes nō et condiderint
ffinita, nō q̄dem ffini inō Ciuile q̄ ipsol nō negligat sed ffinu
morē ipar. q̄ tn̄ apud Lonanos nullam uim habebat, ēt
itaq̄ ffinatm iurīb gentiū, quateng apud alias gentes finit usi,
tatē. Juris Ciuilis nō quateng apud Ciues Lonanos inxta ppria
pta leges usitatq̄ q̄dm tixing de obligoe q̄ effē obligio nadīb
ēt sit et dicat, obligio ga tn̄ de iure Ciuili nō parit actionē
sed illa tn̄ q̄ ll.ᵍᵉ Lonanis confirmata ē Theod. Imp. Justiniang
in tit. de obligōibg Ciuilem tn̄ definit, q̄ sit iurīb uinculū, q̄
quibg ita pnūtīb primaq̄ huig tit. partem explicandaq̄ aggredior,
uelīq̄ ffinīq̄ defero, q̄ Rodestinq̄ in sepē cit. l. ja ff. hoc tit. ita de-
finit, testatm ē uoluntatīb nostre cētia de eo q̄ q̄s post mortē
suam fieri uelit huic defo nō absimilis ē ea qua tradit Vlp.
in suis instit. siue fragmentis tit. 20. uelīq̄ ffini ēt nostre uentīq̄
inda contestatio in id solenniter factū ut post mortē aliq̄ualeat
sed Rodestini defoem retinendinq̄. Et itaq̄ ffini ut Ipsa lex o
cedine ēt magis sententiā quam uerba prospectam sētia
sine ut Vlp. a potiore sui parte contestatio sine ut Just.
Quae institutis de testamentis, testatio mentis, et si n. testatorīb
uoluntas recte et directū et certa licatq̄ dispositio cū tn̄ ante
contestationē testiū nihil ualeat, ne q̄dem ut deinde l. sideicom-
missa §. jo. ff. de legatis 3. quotiens ingt Vlp. quib exemplū ffatq̄
Epparat, ēt prig docebit quam testatq̄ neq; minus fideicommissq̄
ualebit, merito igit in defoe testamenti illud q̄ in eo potig ē
gris loco ponitq̄ ita Ottomanno in l. ja ff. hoc titulo.
Subiungitq̄ legitima q̄ ex iure certam et descriptam teat for-
mam, in q̄ colligitq̄ ex l. ja ff. de minute. cupto et irrito facto
testamento. Quae defe Ottomanno d.to grisfit inprimīb, jo. m

habilitate testatoris ut ille sit Paterfam. in pōte. Sexta deinde in instit. hæredū ut plene ac integre uel palam coram testibus testatus hæredes pronunciet si testatum Nuncupatiuū faciat, uel sine scriptis condere uelit expresse scribat iuxta legem hæredes palam 21. ff. hoc tit. Tertio in ritibus C. solemnium observationibus q̄ in faciendis testamentis prescripta sunt, puta ut septem adhibeantur testes oēs Ciues Romani de quibus oībus infra sigillatim differat. Et in hoc distinguitur testamentū a Codicillo, q eo respectu Ci rōe nō dr iusta sentia neq n. hæredū institutio in codicillis fieri potest, neq aliqua conditio adijci l. si idem C. de codicillis 2. fin. institutis eod. Neq aliæ solemnitates, q in testato observantur adhiberi solet, ex quibus fle ē rndere ad illud q obijcitur de codicilli utrū qz et ibi sit iusta, id solemnis sentia cū ex l. fin. in fine C. de codicillis quinq debeant adhiberi testes q procul dubio solemnitas ē, cū ad probationem sufficiant duo testes l. ubi 12. ff. de testibus. R. n. q etsi ad testiū numerū aliqua fortassis possit dici solemnitas tn in religiis nō sit, cū neq testes requiri hæredes institui in codicillis debeat dictis iuribus. Aliter rndet Suarez hic q ppea Codicilli nō sint iusta sentia qa nō sint legitimi hoc ē magis ex consuetudine quam ex lege introducti ante tempora n. Augusti nullus erat codicillorum usus ut patet ex instit. in princio de codicillis sed moribus postea eorū usus receptus ē nō lege a populo Romano lata. Acquiritur in defōe sentia nrā voluntatis p verba utrū dispositiua explicata p quæ illgantur hunc et nō aliam fuisse mentē dispositiuā ipsius testatoris, hinc ē q dr verba enunctia.

enunciatiua nō ēē apta, ad testatm faciendū, exempla dari
possent ex uariis ut in l. Titia cū testamento 34. §. cuius ff. de
legatis 2. l. ex his uerbis 7. C°. de testamento militis. Et quidem nrae
voluntatis, ita ut testamenti factio nō dependeat ex voluntate
alterius, quia n. voluntas ex alieno pendet arbitrio ut captatorio
ni iure improbatur l. ita institutio satis contestatur inquit Caius
ueteres decreuerunt testamentorū iura ipsa per se firma ēē oportere,
nō ex alieno dependere arbitrio l. si quis sempronium
l. captatorias 7. ff. de haeredib. instituendis, id iuris est
si coacta sit voluntas l. ja ff. si quis aliquē testari prohi-
buerit blanditijs tn̄ prouocari uoluntatē functi prohibitū
nō est, sed ualet talis extincta haeredis institutio, d. l.
captatoria ff. de haered. instituendis l. fin. ff. si quis aliquē
testari prohibuerit l. fin. Cod. eod. Iudiciū uxoris extre-
mū inquit textus ni se prouocari maritali sermone nō est
criminosū, nisi in casu legis 4ae C°. de inofficioso testamento
ubi iudiciū patris reuocatibus delinimentis inducti contra
proprium sanguinē improbatur, et postea ab Imperatore Iust.
in l. hac edita lib. 6. C°. de Edis nuptijs, modus quousque
Honoris et vitricis relinqui possit determinatur ut infra
latius uidebimus. Subiungitur deniq in defoe de eo quod quis
uel suam fieri uelit uel ut Ulp. ait in id solenniter factū
ut post mortē nostrā ualeat, et hoc ē quod alibi dr̄ ambu-
latoriam et reuocabilē ēē testatoris uoluntatē usque ad
mortē l. 4. ff. de adimendis legatis quod et dictū Apostolo
ē, relatū in cap. jm Matthae circa medium, extra de celebrae
missarum. Per quod verba distinguitur testatm a contractib. a quibus

nō ḥ reſilire, ſed ſtatim obligat l. ſicut. ſi Cō. de obligat
et actionib. libera ingt tepty ſpatꝫ uniuiq; ē hūj uel nō
hūj ḡtractꝰ, ſed ſemel conſtituta obligatiō renunciare
aduerſario nō conſentiente nemo pt. l. mōmodato 17. ℈. ſiue
ff. comodatj: Quia n. in vnīg ut teſtamentj factio, ſed
in duob⁹ plurimūue conſenſu Cō placito contractꝰ con-
ſiſtunt. l. ja. ℈. quēdā ff. de pactis. Vnde Hſp. nil. ir.
ff. de verb. ſignoꝝ recte dicit, ꝙ verba contractꝰ nō ſemꝑ
referūt ad ius teſtandj: Hoc et ſi ita fiat ḡtractꝰ ut de
nūo poſt mortem patiat, ſtatim n. firmꝰ ē ḡtractꝰ
ſed ēg duntaxat executio poſt mortē ḡtrahentis deferꝰ
l. ſcrupulosa. ja Cō. de ḡtrahenda et committenda ſtipulatiō
l. 4. ff. de hīt ſub ḡdoꝝ. ff. de obligat. et actionib⁹
Sed ḡuet aliqs an ꝑ hec verba deferi tantū et differi
gnatꝰ a Codicillis et aliꝭ actib⁹ voluntib⁹? R ꝙ eſſi
alīq; uiteri poſſ, negatiue cō tradita ſpecies hoꝝ ver-
ba ad codicillos et donationes cāa mortis et reſeruj
poſſ, ita n. ſunt ut poſt mortē nostram demū ualeat
et ḡtom et ſolennitēr, ja coram quibꝫ testib. ē ad pro-
bationē suo ſufficiant, et iam antea mendāj, Vnde putat
Ottomanꝰ nil. ja hactēs. melig definiſſe. Modeſt. ſi
dixiſſet de vniuerſo iure ꝙ ꝑ poſt mortem ꝙ. Cū n. in Cō.
et donatiōb⁹ cāa mortis de ſpete tñ bonorū fiat diſpoſitio:
in teſtatj nō factione de iure vniuerſo l. ꝙ. ius nrm. ff. de reg.
iurīs tunc aperta fuiſſet ḡtitutā diffa tantū et aliaꝝ no-
luntatēs ultas, tñ ū uerba ſenſꝰ ſumi ſublatā uidꝫ ſint
accipienda et alias et ex dialectices doctrinā profeſſio

Codicillis.

mihi finita

indefinita aequipolleat universali, plane puto, quod per haec ultimae defunctionis verba et codicilli aliaeque ultimae voluntates a testamento distinguantur.

Iam secundum huius tituli partem aggredior in qua quaeritur quam possint facere vel non facere testamentum. Sic enim inquit Caius Iuriscus in l. 4. ff. hoc tit. quaeramus an valeat testamentum in primis animadvertere debemus, an is qui fecerit testamentum habuerit testamenti factionem, deinde si habuerit requiremus an sumi regulas iuris testatus sit, pro cuius cognitione sciendum omnibus permissum esse testamenti factionem, quibus id specialiter interdictum non reperitur, ut recte argumentatur Vitricus Iudaeus et omnes institutionistae in tit. quibus non est permissum facere testamenta huius enim naturae est edictum prohibitorium, quod quicquid in eo non reperitur expresse prohibitum illud sumi iuris communis dispositione censeatur admissum per tex. in l. 5. ab ea parte ff. de probationibus et in l. 12. cum praetor, ff. de condictionibus l. 8. accusare. ff. de accusationibus l. 43. mutus et surdus, ff. de procuratoribus. Sed edictum de testamenti factione prohibitorium est, ut docet panormitanus in Aud. extra de testamentis. Cassaneus de consuetudinibus Burgundiae Aub. 8. §. 5. vers. primum etc. quo ratione huius sicut aliorum edictorum prohibitoriorum est, quod quae ex natura sua illicita non sunt, in iure censeantur permissa in l. 28. nec non §. quod eius ff. quibus ex causis maiores etc. l. 7. statuas C. de religiosis et sumptibus funerum: hinc est quod Imp. Constantinus l. 12. tab. l. verbis ff. de verb. obligat. quae autem personae prohibeantur testari recenset glossa in §. fin. instit. quibus non est permissum facere

testamenta, et Azo in sua summa C. hoc tit. quas commodioris doctrinae causas Bart. in l. 4. nu. 1. ff. hoc tit. ad quinque refert genera, vel n. inquit prohibetur quis testari propter defectum potestatis vel propter defectum mentis, vel propter defectum sensualitatis vel ratione poenae, et denique ratione status sui de singulis videbimus.

Primo itaque ratione potestatis testari prohibetur filiusfam. propter propriam potestatem. l. 6. q. in pote ff. hoc tit. ratione huius a variis variè assignatur, omnium optima illa est, quod testamenti factio non debeat pendere ab aliena voluntate ut iam antea explicavimus. Hinc est quod etsi parens filio consenserit ut testatum faciat, tamen de iure testari nequeat d. l. q. in pote. Ratio est quod testamenti factio sit iuris pub. id non ullius privati utilitate, sed l. certa concessa. Ita Ottomannus l. 3. ff. hoc tit. ideoque eius firma privatorum partis non potest vel concedi vel denegari ut d. l. 3. ff. hoc tit. Hic movetur et fle et resolvitur quaestio, an filiusfam. saltem de iis bonis adventitiis possit testari in quibus pater non habet usum fructum. Etsi n. videatur de iure posse probari quod possit testari 1.o per tex. in Authen. ut liceat Matri et Aviae const. 117 in principio ubi dicit Imp. res autem ita relictas &c. ut parens in eis nullum habeat participium et positis sub aliena potestate personis licentiam habeat, quo volunt modo disponere, quod si filius habeat peculium adventitium ubi parens non habet usumfructum, de eo poterit testari, non obstante patria potestate. verbum n. disponere frequentius et proprius ad ultimam refertur voluntatem §. in vero illud vers. disponat in Authent. de nuptiis. Mantica de conceslu-

ris

eis ultar voluntatem lib. 1o titulo tertio, numero 9.

Secundo per textum in lege fin. §. filijs a. famil. C. de bonis quae liberis, ubi Imp. Iust. filiusfam. duntaxat in his casibus quibus ususfructus apud parentes constitutus est donec parentes innuat neque de ijs rebus testari permittimus. Unde conterendo verbum duntaxat a contrario sensu infertur, quod ubi patri non queritur ususfructus C. quidam glossa in Authen. id est C. iam d. tit. aliquot casus enumerat, filiusfam. testari poterit, ita argutatur Andreas Barbatius in rub. extra de testatis, ea n. est nam istius voculae duntaxat sicut et alias taxativas, ita excludere extranea ut cuncta quae non excludit, tanquam pertinentia includat ut docet Nicolaus Everhardus in locis suis legalibus to. a rone l. nu. 47. Istis tamen non obstantibus expectentibus sed resolutio, nam quod filiusfam. de ijs bonis testari negat, quia lex ir. tab. non filio sed patrifam. ~~de ijs bonis~~ ius testandi concesserit uti paterfam. legasset inquit tex. ita ius esto sed in ijs bonis adhuc sunt filiusfam. quod etc. Et haec resolutio probatur per textum apertissimum in l. poen. et ult. Quod quod testamenta fere sunt nemo inquit Imp. Iustinianus ex l. quae nuper promulgavimus in rebus quae parentibus acquiri non possunt existimet aliquid esse innovandum aut permissum esse filiusfam. cuiuscunque gradus vel sexus testata fere sive sine patris consensu possideat sui nostrae l. dict. sive cum eorum voluntate etc. Viglius in §. 1o nu. 15. institutis quibus non est permissum fere testata ubi dicit quod contraria opinio vulgo sit reprobata quippe cum expresse repugnet Iuribus iam dictis. Covar. 3. parte rub. extra de testatis n. 28. Neque obstant quae iam antea in contrarium fuere allata, nam ad textum in §. 1o in auth. ut

ut liceat matri et Auiae &c. Et q̄ illa constitutio loquatur tm̄
de dispositione q̄ fit inter viuos & de administratione
bonorum quidem et aliqui in suo corpore nō verbū disponendi
sed administrandi habebunt; nō aūt de dispositione q̄ fit
in ulta voluntate, quidem ex sequentib. constitutionis verbis
manifeste ut bene explicat Viglius, neq refert q verbū
disponere frequentius et proprius accipiatur, pro ultā volunta-
te, qa pt et cōmodissime, Cū ne quidem improprie illigi de di-
spositione inter viuos cap. 2. de prebendis et dignitatibus lib. 6.
Mantica d. to. Neq putet qs piam bonam fieri consequē-
tiam inter viuos ut iam d. loco tr filiisfam. de bonis suis
disponere q° et in ulta voluntate licebit ut hētur instit.
d. l. ius Can. toll. satis fuerat inhumanū nigt Imp. viuos
quidem licentiam habere totam suam familiam libertate do-
nare mordentibus a. hmoi licentiam adimere. Quia Et
tunc demū argtm a contractibus ad ultas voluntatibus valere
si utrinq in oibus par sit rō, vel maior in ultis voluntatib.
quam in contractib. q̄ in nostro casu nō est etsi n. quo ad
ipsam rem disponendam eadem sit rō, utrq q̄ filiusfam. plenus
sit bnus tn̄ quo ad habilitatem psonae q̄ mpē in testamenti facti-
one requr eoq respectu & nō aliter testamentum sit et dicatur in-
sta sententia, ut iam antea explicaui, nō est utrinq par rō
quia testamenti factio ē iuris pub. et ab alieno arbitrio
dependere neqt: cōctus n° sunt iuris priuati ab alienoq ar-
bitrio pendere pnt, Et ideo filiusfam, nō dr habilis ad
testamentum, sed bene cōtrahendi inter viuos. Hinc ē q̄ filiusfam.
poit ex consensu pris donare cāa mortis tunc. is. 23. §. 1°. ff.
de donat.

de donat. caã mortiß, et tñ testarj requirat vtiglij d. to nu: 7. et
sequent. Ad eandẽ opl. fin. §. filijs aut fam. Co. de bonis q̃
lib. desumptũ. & argtũ ã ḡrio sensu nõ valere quãdo ille ḡrij
sensus ẽ q̃ legeb scriptas ista Nicol Everhard nõ to ã ḡrio sensu
nõ decidat, sed tñ ons inde ab illa l. remaneat sed dispositionem eius
cois. Cum itaq; casus ille, utrũ filiusfam. de bonis aduentitijs in
qbꝫ prj nõ augritz usus fructꝫ potit testarj mi cap. nesit dubium q. l.
nemo Co. quj testamenta fiẽ pnt nõ amplig decidatꝫ q̃ ḡrius sensus
mẽ q; inde correctio iuris sequatꝫ Mant. de correct. ult. Volumlatũ
lib. 3. 4. ib. 24.

Et ampliatur hec diuisio, q; etsi post stitutũ q̃dtũ emancipet
tꝫ Co ut paterfam. decidat si tñ ut filiusfam. testatꝫ ẽ, stitutus
nullig sit roborij l. ja §. jo ff. d. l. 3. l. si filiusfam. ig. ff. hoc tit.
§. i. infin. mistit. qbꝫ nõ ẽ q̃missũ fiẽ stitutus qa utroq; tempore
testator ius testandj hẽ debet vt cũ fecit stitutũ Q cũ moritꝫ l.
i. §. cpigit ff. de bonis possess. filius tal. mẽ uerõ tempore stitutj
condicij ppria q; actꝫ ciuilis eo ipso tj tempore statũ capere de-
beat, nõ aut ex incerto et fortuito futurj temporis euentu
prouidere l. continuꝫ. 137. §. cũ q̃ ff. de uerb. oblig.

Ampliatꝫ 2do, q; filiusfam. neq; codicillos condere potest l. hinc
c. 6. §. codicillos, is demũ fiẽ potest, q; et stitutũ facere pt
Fideicomissa tñ a filiofam. in codicillis relicta sint plusfam. de-
ceserit, puta qa vel ipsig patet mi cuiꝫ fuit potẽ iam antea
mortuꝫ vel emancipatꝫ sit, valeat uirusq; acquirunt. l. i. §. jo ff.
d. l. 3. Ex qua iam antea ḡrium m titulo decuigunt, reon
dissẽ dat Vtiglij nis. i. infine. mistit. qbꝫ nõ ẽ q̃missum
fiẽ stitutũ, q; mfideicomissis sola spectatꝫ voluntas l. quem. §. jo.
ff. d. l. Sed hoc extra sufficiat si ex post facto ḡrio legitimi
testamenti nõ factio in magna consistat solennitate, q; nuda vo-
luntate nõ. potit cppiriꝫ.

§ nu: 4. ubi ex Bart. &
aliorꝫ legẽt q̃ contra
sensum q̃

Caterū q̄ dixing filiusfam. nō poē testarj limitatj p̄. quo ad bona
castrensia ē quasi castrensia l. fin. C. q testmta facere pnt l. f. C.
de mossicioso titulo 3. p̄. inst. q̄bg nō est p̄missū facere titulum l. ja
§. hoc aut ff. ad S. Cm Trebellianū qa mi ijb p̄ oia ló pristam.
sunt ut oēs testarj bñ. Edo limitatum de iure Canonico ni rob
dict adjam eādm pro aia sua pro qua mi bonis adventitijs de
iure Canonico testarj p̄missū ēst, sēd cū parentib consensu si ni
ijs koat usumfructū c. hz. q̄m circa finē de sepult. mi b. huarong
tit. et cap. hoc nō de his q̄ titulum facere pont uel nō pont
uers. dixing filium. Edo, rōe p̄dis testarj prohibent, servj. q̄
ni pote b. l. si filiusfam. ig. ff. ho tit. l. ja §. p̄. ff. de legatis tertio
p̄p dominicas potest ex eadem rōe de quanū ni propinq dixing
neg exemplo, unde et q̄ nihil koant proferūt sed oia domi
nib acquirunt §. i. inst. de his q̄ sunt sui uel alieni iuris, cō
sistit n. servitus ni tuobg p̄. ni potestate q̄ ni l. potis 2 ff.
de verb. Sig̃oribg, dominiū vocat q̄ p̄ nō ni servū ius vitæ necisq̄
tribuebat, eadem n. inservat, q̄ ni prōdit dominor sint pote
statat, unde et ni l. 2. ff. ad l. aq̄liam servi pecudibg cō
parant, q̄ nomini servitutis originē considerant, minū uterj
debet cū hoste captū et interficere liceat, sed hac dominor
nimia potas et asperitas ex h. Authorinj gestitione sub
lata ēst, ut colligere hz ex §. p̄. C. 2 Sed et maior asperitas
ubi hac mala ex instituto tractarj solet instit de his q̄ sunt
sui uel alienj iuris. Edo ni aparū pōte ut quicqd acquirat servus
acquirat hō dictis iuribg. quod secus ē ni ascriptitijs, ē nostris
propriis horibg q̄ testari pont, ut ni tit. de aperit. scriptis ex §.
fin et Myxsingero docuj q̄ ipsi ēt competat vigilig ni §. p̄.
nu. p̄. instituti q̄bg nō ē p̄missū facere testa. Tertio ex eadem rōe

testarj nō

testari nō ſpont Monachj religionem ingreſſi auth. ingreſſj C. de
ſacroſanctis eccljs ingreſſi monaſteria mgt Imp. ipſo ingreſſu ſe
ſuaq dedicant Hoc, nec g° de hijs testantz ut potē nec hūj rei; 4.°
Obſtat Romanis datj l. obſides ij. ff. hoc tit. rō eſt q, poene captiui
eſſe parentz, qui minoris ſunt potestate. Hinc ē q, obſidū morientiū bona
ut Captiuorū confiſcentz l. ding 31. ff. de iure fiſci, Alia rō eſt
q, nō ſint Ciues Romani ſed peregrinj, ſtatj a. factio inuid quiri,
tum ē, ut docet Aſtrenarius C. Cuiatig in iam d. l. 31. obſides
ꝙ tn dupplicem patitz exceptionez jo ſi eis princeps testandj
facultatem faciat, ut d. l. obſides. rō ſi uſū togæ ꝓmiſerit dum,
modo Ciuem Romanū l. ſed ſi accepto 32. ff. de iure fiſci cōfirm.
ꝙ uſū togæ ſuat ſp ciuibz Romanis ſuantz qa peregrinis uſū
togæ nō concedit, ut notat Suarez, hic dico ſi princeps uel
et populꝰ eis conceſſerit gradum ſtatuj factio et uſum togæ pub.
inuid ē l. 3. hoc tit. Cuiatig in d. l. obſides. Tertio ex mentis
defectu testarj nequeūt prodigi ff. idem prodigum mittit. qbꝰ
non ē ꝓmiſſum facere ſtatum l. 13. 13 cuj. ff. hoc tit. g° in l. ja. ff.
Curatorib. furioſi et alijs extra minores dantis diſſipatorem
necantz: Ergo huiuſmodi prohibitionib ē, ꝙ prodigi nullam ſine curatz
uoluntatem l. 4. furioſi. ff. de reg. iur., ſed furioſo apparentz
d. l. ja Vlp. ait prodigo curator ē dari exemplo furioſi,
et tandiu inquit erunt ambo in curatione quamdiu uel furioſus
ſanitatem uel ille ſanos mores receperit l. 12. his q in ea cāa ſunt
§. ding. ff. de tutor. Et Curatorib. datis adhiſco. æquū eſt
mgt V. prig ſuſpicere nos et ijs q ꝙ ad bona ipſorum ꝓtinet furi,
oſis faciunt exitum. Hinc ſic eſt tndere ad obiectionē, qua dr
ꝙ et adoleſcentibz nō ſemp permittatz libera bonorū adminiſtratio
Sed et curatores datz, et tn habent ſtatuj factionē, l. 20. Au,
relio §. 34. ff. de liberatione legata, g° ex hoc nō infertz qa pro,

digo ſp.

digo prohibetur administratio bonorum quo et illi interdicta est testamenti factio
Quia R. ut iam dictum est, prodigiam non aequiparari adolescenti, sed furio-
so, non n. ex adolescentia statim arguitur prodigalitas, quia n. magna eius
aetatis sit levitas experientia tamen constat, multos et in ea aetate repe-
rri prudentes nihilque minus quam bonorum profusores. Caeterum insuendum
et diligenter notandum est, quando quis dicatur prodigus et ad hanc quaestionem
R. tum demum aliquem haberi pro prodigo si ei bonorum administratio
fuerit interdicta et non antea. Solent inquit Ulp. in d. l. 1. ff. de
curatoribus furioso etc. aliis dandis curiosis praetores vel praesides si
talem hominem invenerit qui neque tempus neque finem expensarum habet,
sed bona sua dilacerando et dissipando profundit, Curatorem
dare etc. Quae interdictio varie fieri solebat olim quod moribus
tali modo, quando tua bona paterna avitaque, nec quod si tua disper-
dis liberosque tuos ad egestatem producis, ob eam rem tibi ea re com-
mercioque interdicto ut videri est apud Jul. Paulum in suis sententiis
lib. 3. tit. 4. §. moribus. Postea tamen ad ll. duodecim tab. haec interdi-
ctio translata est saepe d. l. 1. ff. quo iure simul atque aliquis per magi-
stratum bonorum administratio interdicebatur eorum cura ad proximos
agnatos fuit delata, ut constat ex Ulp. in suis fragmentis tit. 17. de
curatoribus. Lex 12. tab. inquit furiosum denique prodigum cui bonis in-
terdictum est, in curatione iubet agnatorum sed cum et hoc ius aliquid
incommodi haberet, paulatim consuetudine antiquatum est, caeperuntque a
magistratibus non tantum illis interdici bonis, verumet dari Cura-
tores non tantum agnati sed et alii extranei, si id magis expedire
videntur d. l. 1. ff. §. furiosi institutis de curatorib. lib. 1. l. 23.
Hinc alia resolvitur quaestio videlicet quod omnes horum dissipatorum contra-
ctus et actus de iure subsistat ex iisque obligentur, si ante inter-
dictionem fuerint celebrati, argto 1. Julianus ff. de curatorib.
furiosa et aliis extra minores dantis et l. 3. si curatorem etc. de in-
integrum

integrum restitutione, nisi cum helluone et luxurioso contrahat quem
scit pecuniam proprius scorto daturum aut aliter turpiter consum-
pturum. l. 8. si quis cum sciret. ff. pro emptore, unde et eorum testamenta
ante interdictionem condita de iure subsistunt d. l. 18. is cui, hoc tit.
Viglius in d. §. idem prodigus vers. 4. institutis quibus non est permissum
facere testamentum. Tertio prohibentur quidam personae testari propter sen-
sualitatis defectum, ut sunt muti et surdi l. qui in potest. 6. §. surdus. ff.
hoc tit. §. idem surdus et mutus institutis quibus non est permissum facere
testamentum lib. 2. tit. 12. Rationem dat Ulp. tit. de testamentis, quamdiu
mutus nequit verba nuncupationis loqui non potest, surdus vero, verba famil-
liae emptoris non exaudire. Quae tamen ratio non est universalis sed tantum obti-
net in testamento quod per aes et libram condebatur. Caeterum cum constet
de iure et praetorio et mixto mutum et surdum non potuisse testari,
alia eaque generalis ratio danda est, illa nimirum quam de caeco reddit Jul.
Paulus receptarum sententiarum lib. 3. tit. 4. et ibi Cuiacius quod mutus
testes non aciere vel rogare surdus vero ipsorum voluntatem non exau-
dire quod aut testes qui in testamento adhibentur sint a testatore ro-
gandi et convocandi, probatur in l. haeredes palam 21. §. poen.
ff. hoc tit. in authent. rogati et de testibus et in constitu-
tione Max. Imp. Anno 15. 12 in comitiis coloniensibus facta
tit. Von testamenten, §. Es ist auch ut infra commodius
et latius videbimus. Quae prohibitio eiusque ratio usque adeo vera est, ut
quis sive coniunctim sive separatim ea habeat vitia tamen absque
principis concessione testari nequeat, si n. surdus tantum est, testes
exaudire nequit, si mutus tantum eosque advocare et rogare nequit
quod etc. Ita recte glossa in d. l. 6. §. surdus. ff. hoc tit. quicquid
contra dicat Ottomann. Et bonus textus est in l. 8 astavi gradus
§. fratris filius ff. 38. unde cognati, Viglius in §. idem surdus
in principio institutis quibus non est permissum facere testamentum.

Secundo eo usque valet hæc prohibitio, quod neque liceat surdo et muto te-
stari ad pias causas a qua opinione sine ampliatione licet discrepent Bald.
in l. discretus n. 2. C. 6. l. 22. quod testamenta facere possunt, Panor. in rub. de
testamentis nu. 9. Tiraquellus de privilegiis piæ causæ privilegio 9. qui
volunt quod saltem de iure canonico surdo et muto ad pias causas per-
missum sit testari, quod tamen opinio et non caret difficultate maxime in eo quod
causa simul surdus et mutus est, cum non nihil plane exaudiat, multo
minus effari possit, quod sensu animi, et nutu exprimatur, duntaxat.
tamen ~~de hac materia~~ de iure civili certum est quod in foro seculari et
in imperio in hac materia sequimur, surdum et mutum neque ad pias causas
testari posse. Etenim de iure civili ad pias causas maxime refertur
causa libertatis l. 10 §. sui a. C. 7. l. de communi servo manumisso
et recte quidem cum omnibus rebus libertas favorabilior sit l. li-
bertas 107. ff. de reg. iuris in cuius favorem multa contra communes
iuris regulas et antiquos ll. labores statuisse constat ex
§. finali institutis de donationibus et tamen muto et surdo
neque libertatis favorem testari permissum est, sicut nec
codicillos facere decet, nihil mortis causa donare ut d.
l. discretis in principio C. hac tit. Fascius de successione
progressuum lib. 10 §. 10 nu. 173. et sequentibus. Suarenus tit. hac
nostro cap. 2. vers. sequimur aliud membrum. Tertio ampliatur hæc
prohibitio quod neque pater filio puberi muto vulgariter possit sub-
stituere absque principis permissa l. ex facto quæritur 49. ff. de
vulg. et pupillari substitutione. Cæterum illigitur hæc prohibitio
sine limitatur 10. de eo duntaxat surdo qui plane nihil exaudiat
non qui tarde exaudit, et de eo muto qui nihil eloqui potest
non qui graviter et difficulter loquitur, hi non testare poterunt
§. idem surdus institutis quibus non est permissum facere ~~testamentum~~ de eo
dico

dico qui graviter, sed tn articulatim loqtz ut Gablasius et Ballus e
testari poterit qui recte et sanus dr in l. idem filius §. fin. ff. 2.
de aedilicio edicto no est is qui sic loqtz ut nulla signao colligi pos-
sit, Et qui incognitu edit sonu talis n. pro muto censendus
est, aliud n. est loquela, aliud sonus, unde et Ulpianus in l. mutu-
um 9. ff. 21. d. tit. cum q asinus x sine ulla vocis signoe edit
sonu x talis n. pro muto censendus est; Aliud n. est loquela a talis nil x. Valeat.
ut explicat Alciatus dispunctionu lib. 2. cap. 13, morbosu appel-
lat ~~[illegible]~~ illigitz hac prohibitio vera in ea muto et surdo, qa tem-
pore testati conditi, hoc laboravit, secus est si facto testamento
morbus superveniat, morbus n. superveniens testatu ante condi-
tum no vitiat d. l. 6. §. surdus. ff. hoc tit. §. idem surdus et mu-
tus institutus eod. no n. est novus inqt Paulus in l. 86. ambiguis
ff. de reg. iuris, ut q semel utiliter constituta sunt durent, dz
ille casus extiterit a quo initiu capere no potuerunt, q secus est
si testator post testm conditu patiatz cap. diminutione ut in-
fra in explicatione titulo de iniusto rupto et irrito facto testato
videbimus. 3o Limitatz hac prohibitio vera nisi mutus vel surdus
a principe testandi privilegium ~~[illegible]~~ impetraverit, l. si mutus 7. ff.
hoc tit. si mutus aut surdus q inqt Amilius Macer ut liceret
sibi testatu facere a principe impetraverit, valet, q tn lex
ppr legem discretis 1o eod. eod. no caret difficultate, dubitant
n. DD. de quo muto et surdo loquatz allega lex 7a. Et
Ipterea an hodie adhuc necesse sit muto et surdo si velint
testare impetrare a principe, vel an ipsis ex princ. Iustini-
constitutione in d. l. discretis iuxta distinct. ibid. adhibi-
tam absq speali concessione testari liceat. Circa q dubia tres
invenio opiniones. 1a e Cini et palli in d. l. discretis et

Fascij de successionum progressu lib. 1o. §. 1o. nu. 121. et sequenti, ubi
plures refert, putantium quod d. l. 7. in eo loquatur morbo ubi quis
natura simul mutus et surdus est, et de iure communi testari nequeat.
Tunc n. potest testari si impetrat et a principe et d. l. discretis
loqui in suis terminis in quibus absque impetratione surdo et mu-
to permittatur testari. Sed haec opinio neque iuri neque ratione consen-
tanea est, non iuri quia textus in d. l. 7. disiunctive loquitur si mu-
tus an surdus inquit Macer a princ. impetraverit &c. non ratione quia
is qui plane nihil loquitur vel exaudire potest, nec quicquam scribe-
re valet mentem et preces suas principi explicari nequeat,
ut nemo ipsius gesticulationes et signa an testatum vel codicillos
condere velit illigere possit, Princeps autem testandi privilegium
aliter non concedat, quam si de voluntate testantis constet,
ut colligitur ex §. plane institut. de militari testato, neque nutu
testatum conditur, sed voce articulata opus est, l. eos qui nec lo-
qui nec scribere possunt mortuis aequiparat recte quo conclu-
ditur quod surdi et muti a natura vel et muti ex accidenti
si scribere nesciant a princ. testandi facultatem impetra-
re nequeant, et ita in ipso d. l. 7. locum non habet glossa in l.
5. verbo surdus et mutus et illud Paulus de Castro f. hoc
tit. Altera opinio est glossae in d. verbo surdus, et Viglij in
§. idem surdus, institut. quibus non est permissum facere testam. Ello-
man. in d. l. 7. f. hoc tit. Sichard. in d. l. discretis Cod.
eod. aliarumque putantium saepe d. l. 7.am eo duntaxat in casu
illigandam esse ubi haec corporis vitia sunt separata &c. Ubi
quis simpliciter surdus est, sed tamen loqui possit, vel mutus
et scribere valeat, vel et ex accidenti utroque laborat
morbo, literatus sit tamen peritus, tunc n. licet de iure communi
non possit

nō posit testari per supra dicta, Adire tn̄ poterit principem
et uel oretenus si tequatur, uel p supplicem libellū si literarum
sit peritus testanti facultatem iuxta d. l. 7. impetraret et postmodū
testari. In quo eos recte sentire puto quidem optime contra
Accursium explicant l. 4. de tanto militis, ubi Ulpian. ait
iure militari surdū et mutū qui nāa ita constitutus ē, is n.
neq miles ēē poterit ut ibid. explicatum ē. Sed q ex acci-
denti in ipsa militia surdus factus est, et tn̄ loqui posset, vel
mutus est, et tn̄ scribere sciat, eo in casu inquiunt quo paga-
ni testari nō pnt, nisi a principe impetrauerint, milites exci-
piuntur et iure siue priuilegio militari absq speciali con-
cessione testari poterunt.

Caeterum quod subiungunt in his casibus in quibus olim ex d. l.
7. hoc tit. princeps concedebat ius testandi Hodie iure
coi et absq speciali impetratione ex Iustinia. constit. in d.
l. discretis ēē concessū, Et sic legem ius ēē abrogatiuam, hoc
inquam l. in foro fortassis ita coitu obseruetur, tenera
tn̄ iuri consentaneū nō est, qa hoc modo contra rōnem in
l. ja Co. de Veteri iure enucleando uel legum correctio vel
antinomia nitueretur uel saltem lex aliqua pandectarum.
q in dissuetudinē abiisset a compillatoribus Iuris posita fu-
isset, q oia Imp. Iust. in d. l. ja Co. de Veteri iure enucle-
ando fieri prohibet, nulla inqt in oibus pdicti Cod. membris
Antinomia locum sibi uindicet. Et iterum sed et si quae leges
in ueteribus liberis positae cum p desuetudinem abierunt, nul-
lo modo uob easdem ponere permittimus &c. Et paulo antea
in ead. l. oia & tam leges pandectarum quam constitutiones anteri-
orum principum sua et quasi unam l. esse uolunt. Unde 3a opi-
nio q est Suaren. in tit. hoc nro cap. 2. vers. seqr aliud men-
brum, iuri magis consentanea est, uz q d. l. ja sit illgnda sui

l. discretis ita tn̄ ut iuxta d. l. 9.ᵃᵐ prius adeant principē et testā-
di facultatem impetrent, ut ita nulla sit legum correctio vel de-
rogatio sed utriq; consonantia Cū hæc de muto et surdo dicta suf-
ficiant. Ad quos comodē et refertur, q̄ de eunuchis an illi cum
mxa corporis parte careant, et morbosi dicantur in l. sin a.
7. ff. de ædilicio edicto testari possint? Et pōe testari constitu-
it, Constantius Imp. in l. Eunuchis 5. C. de hoc tit. 22. Ridi-
culam dubitandi rōem ponit glossa ibid. Sed verisimilē Buaren.
ut q̄ lex puberibus duntaxat testandi facultatem permiserit l. qua
ætatis ff. hoc tit. Eunuchi u° nunq̄ pubescunt, Unde Iulius Paulus
sentiarum lib. 3. tit. 4. ait q̄ spadones eo tempore quo plerique
pubescunt ꝛ in 18. anno testatum facere point, ut ita ipsarum
quasi pubertas tm̄ ab exemplis contrariis accidentib. colligatur,
q° sequi videbatur q̄ testari nō possint. Sed cū integri sint mem-
te Cū iudicio testes ꝑterea rogare et audire point hæc du-
bitandi rō nō obstitit, qn̄ rectē ab Imp. Constantio in d. l. 5.
eis testati factio permissa sit, q̄ n. in puberibus testati factio sit
denegata nō fuit factum ppter impubertatem q̄ generare
nō point. Sed q̄ aj careant iudicio ut causam antea ex-
plicavi: huic ptm̄ et dicendi rō respons. Paulus Iurisconsulti
in l. ja. ff. hoc tit. q̄ is q̄ utramq; manum amisit Cū ita scribe-
re nō possit nihilominus tamē testari poit, qa etsi scribere nō
valeat, si tn̄ integer sit iudicio tunc sensa animi oretenus
explicare Et hæredem palam nōiare vel aliū scriptorem ad-
hibere poterit iusta l. iubemus 29. Cū authent. sequenti cod.
de testatis. Hinc ꝑterea constare puta quare in pandectis
Cæcis testati factio nō sit adempta, quinimo ex Iulio Paulo
d. to constat, expressē eis fuisse permissū testari, Cæcus nigt
testamentum

tstntm facere pt qa ~~adhiere~~ pt, adhibito teste, et audire ≠ audire.
sibi ~~testimonium~~ prohibentes sed ppr falsitatis suspicionem
ab Imp. Justiniano in l. hac consultissima 8. Cod. q tstnta 188
facere pnt certa fama fuit constituta, qua caeci testari dent
in qua intelligenda tm lectione opus est. Hinc denique pls
ro decisionis 3a l. Cod. hoc tit. cur senium aetas vel aegre-
tudo corporis no impediat tstnti factionem in ijs qui sanam
retinent mentem. Quarto prohibentur aliq testari, roe poenae
puta q capitali poenae damnati sunt, et ita libertate vel ci-
vitatem amittunt ut sunt illi qui ad mortem naatem vel
ad ferrum, ad hostias in metallum damnati, Item qbus aqua
et ignis interdicta sunt et deportati qa et ille poenam
capitalem subire dntr in l. 2. ff. de poenis. De hoc prohibi-
tionis genere extat textus in l. eius q apud hostes 8. §. 1o.
et sequenti ff. hoc tit. ro huius prohibitionis assignatur a
Cuiatio ibid. q has poenas sequatur bonorum publicatio ideoq
cum amplius no habeant bona et testari nequeant. Neq ob-
stat q hodie mortem vel capitalem poenam (nisi in cri-
minibus) publicatio bonorum no sequatur, si extent vel
descendentes vel ascendentes usq ad tertium gradum c. fin.
in auth. ut nulli iudicium p. Ex quo §. desumpta e Auth.
bona damnatorum Cod. de bonis damnatorum.

Ubi haec et ex latere usq ad tertium gradum
q in d. Novell. n habtur male per Ferrerium apposita
sunt.) q. saltem hodie damnati ad mortem vel civitatem
vel naatem testari poterunt. Respondet n. Cuiatius q
nihilominus ipsius damnatis bona auferantur et parentibus
vel liberis applicantur, et ideo cum nulli exulare deant,

nec qd hodie testati factionem habeant. Sed alia et meoq iudicio
melior rō huius prohibitionis sumi poterit ex l. sunt quidam 17. alias
incipit quidam sunt ff. de poenis ubi dr q in metallū vel opus me-
talli sunt damnati fiant servi poenae, Et ideo ex alterius te-
stamento nihil pnt accipere, q ex eadē rōe Et multo minus
qa poenae servi sunt, de suis bonis testari poterunt, Et
hanc rōem quamvis nō ita expresse dare videtur Julius Clarus
Sentiar lib. §. ff. testatum, ubi dicit, q de consuetudine contrarium
observetur, sed de particulari nō vrli consuetudine illegitimus sit,
neq obstat Auth. sed hodie Cod. de donationibus inter virum
et uxorem, ubi dr quis hodie nemo poenae natus est
ex supplicio fiat servus poenae, q. saltem hodierno iure
testari poterunt ~~pole~~ qa R. iuxta glossam et Bartholus
ibid. d. Authent. loq de ijs q supervivunt nō a. q morte affici-
untur, ideoq deportatis sine exulibus alia rō danda est,
quam et Ill. Martianus in d. l. 17. ff. de poenis affert vz q
sint apolites x sine civitate et ideo tz ea q iuris gentium
sunt retineant ea tn q iuris ~~ge~~ civilis sunt amittant,
testati a. factio vel s. deduximus iuris civilis ē q deportati
Et exules tnqm peregrini testari nō point vel et argto
ē. l. ja Cod. de hered. instituendis, q usq adeo verū est,
ut nec testatum antea conditū consistat d. l. 8. §. jo hoc tit.
quidem suo to latius examinabimus, sed haec qd oīa obtinent
in deportatis, damnatis ad metallū morte naturalem x. Secus nō
est, in relegatis q nullam patiuntur capitis diminutionē, neq
bona amittunt sed eorū tm aestimatio minuitur nō a. con-
sumitur l. cognitionū 5. §. minuitur ff. de varijs Et extra ordinarijs
cognitionib.

cognitionib. l. 4. ff. de interdictis et relegatis, l. deportatorum
8. C. de poenis et ideo de bonis suis testari pnt, d. l. eius qui apud
hostes 8. §. sed relegati ff. hoc tit. et exemplum tenenti a relegato
facti refert Caius f. Cuius in l. 6. ff. de rebus dubiis, et hoc usque adeo
verum est sive ad tempus relegentur sive in perpetuum l. capita-
lium 28. §. ff. de poenis nisi qui in perpetuo relegatis quandoque et pars
bonorum accipiatur l. 4. ff. de interdictis et relegatis l. unica ff.
si pendente appellatione mors intervenerit ut exempla habemus in
l. si quis 38. §. qui a portionis et §. si quis intestatum ff. de poenis
ni reliquis tamen bonis ius testandi retinent ut recte prisonius de ver-
borum significatione lib. 15. verbo inter deportationem. Et quod de
relegatis dicimus, utrum quod ius testandi retineat et obtinet
in iis qui fustigantur et qui in opus pub. dantur. Nam et iis non
capitis periculo sed honoris tantum aestimatione patiuntur d. l. ca-
pitalium §. caeterae poenae ff. de poenis. Sed qui in opus pub. dantur
ad tempus utrum non in perpetuum ne sit antinomia cum l. sunt quidam
17. ff. iam d. tit. ut recte explicat glossa in d. §. caeterae verbo
dantur et post hanc Cuatius ad sententiam pauli lib. 3. tit. 4. §. ni
insulam relegatis. Hinc patet resolutio ad quaestionem quam
DD. hic movent, utrum an infamis possit testari? nisi n. vel
prius fiat servus poenae vel per damnationem iuris civitatis amit-
tat, testari poterit, eo quod relegatus testamenti factionem reti-
neat, etsi n. apud DD. dubium sit, an relegatus incurrat in
infamiam tamen negari non potest, quin honoris patiatur detrimentum
iuxta d. l. cognitionum ff. de variis et extra ordinariis
cogn. et ita si non iuris saltem infamia facti notetur, deinde
hac de re ex quo infamis possit testari tex. est in l. ja C.
de secundis nuptiis, ita Michael Grassus sententiarum lib. 5. tractatum

q. 32. C. Suaren. tit. hoc nro. Fallit hoc 1o. in damnato ex
carmine famoso talis n. rõe infamiae q ex limoj glemplatione
seqtr tanti factione amittit d. l. 13. cuj 8. §. Si quis ob carmẽ
ff. hoc tit. si qs inqt Ulp. ob carmen famosum damnetur senatusco
expressum est ut intestabilis. Qui a. l. iubetur esse intestabilis non
tm eius testimonium nõ recipitur iuxta l. ob carmen 21. ff. de testibus
sed neq alij testimonium ipsi infami dicere pnt l. cum leges 25.
ff. hoc tit. Fallit 2do in haeretico nam et is testari nõ poterit
Auth. Gazeros C. de haereticis, ees haereticos inqt textus
ppetua damnamus infamia consentes vel bona tatiũ confis
centur C. ita consequitur amplius testari nõ poterunt. Tertio in usu
rario manifesto cap. quamq. 2. §. final. de usuris in 6. nisi sa
tis fecerint usurarij inqt summus pont. vel de satisfaciendo p
suarũ viribus facultatũ ipsterent idoneam cautionẽ tanta ipso
rũ nõ valeat, sed sint irrita ipso iure q cap. et de iure
civili servandũ esse recte docuit Covar. variar. resolutio
nũ lib. 3. cap. 3. nu. 9. qa salutem aiae coierint, tz alias
de iure civili nulla reperiatur l. q usurarius a testamenti fa
ctione removeat poena tñ infamiae puniuntur l. improbum poenas
Cod. ex qbus caqs infamia erogatur. Caeterũ ut ad ppositum
redeamus q de damnatis ad capitalem poenam diximus eos
nõ põe testari illigr verũ nisi a sentia appellatũ ijs nimi
rũ in casibus in qbus appellare pmissũ est l. q a latronibus 13.
§. finali ff. hoc tit. damnatio n. p appellationẽ extinguitur
l. ja §. fin. ff. ad Senatus Cons. Tertullianũ ideoq nihil impe
dit quo minus testentur, eorumq testata subsistant. Si pendente
appellatione moriantur nõ tñ inter famosos hntur l. furti ff.
de his p q notatur infamia l. fin. C. de accusationib. Sic
et eadem

Et eadem rōe tum q accusator pt pendente accusatione testari
valebitq eius tamen si ante sentiam in custodia moriatur l. si quis
9. ff. hoc tit. l. post contractum 15. ff. de donationibus cum n. accu-
satio poit esse falsa in re ambigua et obscura benigne de
accusatis sentiendum est. Sed obstare videtur lex q poenae 8. ff. de
manumissionib. ubi Marcellus Iurisc. ait q rei capitalium crimi-
num non point manumittere servos suos q multo minus testari
poterunt de ursa sua haereditate. Ad hanc obiectionem respondet
Ottoman. in l. 9. ff. hoc tit. q d. l. 8. ff. de manumissionibus
sit intelligenda si damnatio fuerit secuta q tunc manumissio non vale-
at secus vero esse si ante si ante contemplationem moriatur accusatus
tunc n. ut testati factio ita et manumissio valeat iuxta d. l. post
contractum 15. ff. de donationib. Ubi Martianus Iurisc. donaciones
post contractum capitale crimen factas non valere, si condemna-
tio secuta sit, sic n. textus legendus est, non ut Florentina habet
editio, nisi condemnatio secuta sit l. sed si condemnatio
Aliam solutionem tat Duaren. tit. et mea hac nra ut d. l. 8.
q hoc reos capitalium criminum non poe manumittere servos esse
intelligendam iuxta subsequentia eiusdem textus x cum dolo malo et ita
in fraudem fisci manumittunt satis perspicientes futurum vel con-
demnentur quo in casu et testati factio non valeret Utraq solutio
bona est. Sed q diximus reum criminis capitalis ante condem-
nationem poe testari, fallit 1o in accusato de crimine laesae Ma-
iestatis statim n. post admissum crimen ei interdicta est alie-
natio facultatum suarum qa fisco acquirunt l. ex iudicio 20. ff. de
accusationib. l. donationes 3. §. ult. ff. de donationib. l. 3.
quisquis §. emancipationis C. ad l. Iuliam Mag. 2o in crimine
repetundarum d. l. 20. ff. de accusationibus 3o in haeresi cap. cum
secundum de haereticis in 6. 4o in iis q conscientia sceleris et metu
supplicii sibi mortem consciverunt l. 2. C. q testata facere poet

l. in fraude ff. de iure fisci, cuius bona inquit Paulus qui sibi ob ali-
quod admissum flagitium mortem conscivit et manus intulit fisco
vindicantur. Denique et quinto prohibentur aliquae personae testari
vel status dubii de statu suo dubitantes vel errantes inquit
Ulp. in l. 15. ff. hoc tit. testamentum facere possunt. Ubi notandum etsi
aliud sit dubitare de suo statu, aliud errare circa suum sta-
tum, et aliud ignorare suum statum. Dubitat n. qui utrumque
ubi hostibus an a latronib. captus sit incertus est l. ja ff. de le-
gatis 3o. Item filius fam. qui utrum pater ab hostibus reversurus sit
ignorat l. 2. §. ff. unde legitimi quamvis eo in casu status dicatur
potius pendere quam esse dubius. Errat veluti legatus qui se hostium
servum esse putat, d. l. ja ff. de legatis 3. Item filius fam. qui se
patrem fam. esse putat l. ja §. exigit ff. de bonorum possessione seu
tabulas. Ignoret ut qui servus in testamento manumissus nescit hae-
reditatem fuisse aditam l. qui in testamento manumissus ff. hoc tit.
Vel ut Ulp. in suis cap. 20. docet qui patre peregre mortuo
nescit se sui iuris esse etsi inquit haec tria diversa sint tamen
sive quis ignoret sive dubitet sive erret circa statum suum
sive pendeat status spe tamen non potest testamentum facere ut in ll.
pro allegatis videre licet quia testamenta pro fam. isque ad certus de
statu suo esse debet. Nunc ult. restat cap. huius tit. explicandum
quod unum testamentorum sint solennia sine quibus consistere non possunt. Pro
quorum tamen cognitione prius sciendum est quod duplicia sint testamentorum
genera ut iis hodie utimur, nam qui antiquitus fuerint testamenta
ex instit. tit. 1o in principio de testamentis lib. 2. sunt a. ut
hodie utimur ea in duplici differentia paganicum et militare.
De militari extat specialis tit. cum in pandectis tum et
in C. et instit. de quo suo loco videbimus. Paganum duplex
est, alterum quod fit in scriptis, et alterum quod per nuncupationem
conditus

conditz, unde et nuncupativum appellatz de qbus tradatz in l. haeredes palam 21. in principio ff. hoc tit. Et in l. hac consultissima 14 in principio et §. per nuncupationem Et in l. in testamentis 26. C. de testamentis et quaedam testamenta ordinentz. Tertiam speciem mixtam vel testamentum alij addunt ut videre lz apud Fas. de successionibus Et ultimis voluntatibus lib. 2. §. ij. nu. 10. ut si quis utriusque testamenti tam scripti quam nuncupativi solemnia adhibeat, sed hoc mixtum ad quamlibet eius speciem valide referri potest Et ideo peculiarem speciem et ab alijs distinctam non constituet. Aliud mixtum testamentum ex scripto nuncupativo compositum ponitz in l. hac consultiss. 8. C. hoc tit. quod testamenta facere possunt vel non ubi inscribitz caecis forma testandi per nuncupationem ita tamen ut certa solemnia observent quae ex parte et in scriptis testamentis observari solent Et quia huiusmodi testamentum sine solennitate in 4. l. 8. inscripta et sit absque mixtura utriusque testamenti de iure non subsistit, non male Viglius in §. Caecus a. nu. 2. institutionibus quibus non est permissum facere testamentum et Cuiac. in paratitlis C. de testamentis et quaedam testamenta ordinentz illud mixtum appellat. Utrumque testamentum tam nuncupativum quam in scriptis solenne vocatz Et lz illud quod in scriptis fit a plerisque tantum ut solenne dicatz ad differentiam nuncupativi ut videre est apud Nynsingerum in §. sed cum paulatim institutis de testamentis Et Schneidenwing ibid. quae sint species testamentorum Rolandini de testamentis et ultimis voluntatibus, rubrica 4.) a Fas. no. d. §. ij. circa principium vers. actari, quo utrumque forte dicitz propter certam formam solennitatis, et iuris regulas quae in ijs adhibentz ad differentiam eorum testamentorum in quibus huiusmodi solennitates vel omnino non, vel non tam exacte requiruntz ut sunt testamenta a patre inter liberos condita l. hac consultissa 21. §. ex imperfecto cum authent. sequenti C. de testamentis et quaedam testamenta ordinentz l. fin. C. familiae

hercisciun-

hæc ſiccunda item teſtes militum ſecundum quos ſupra. vel apud acta ſunt l. cum ig. C. iam d. tit. de teſtib. et alia q̃ refert l. Paſ. d. s. ij a nu. 54. uſq; ad nu. 63. (Hz ipſe ver ultas voluntates ibid. illud ſecundum.) et vob adhuc nſra latig videbimꝰ, mgbꝰ qa ſpter legitimas ꝓbationẽ rei geſte nulla requrit certa forma ẽt ſol, temnitas, vocant huiuſ diſpoſitionẽ nõ ſollennẽ ſine nſrum ad Paſqig d. s. ij a nu. 54. uſq; ad nu. 63. vel Paſqꝰ nil. gbꝰ ila cognitis rouerſebimꝰ iam q̃ras ſint ſolennia teſtatꝰ nr̃ſcriptis conditis q̃ referunt nid. l. hac conſultiſſa ꝛi C. de teſtib. & quidam teſtata gloſentꝰ. Primus eſt q̃ uel ipſe teſtator uel alig ſuo nõie ultimas ſuas diſpoſitiones redigat nr̃ſcriptis ſi nullam ſcire uoluit, mgt Theodor. ſnſp. q̃ in ea ſcripta ſunt licet ꝓſignatas uel ligatam ſcripturã uel teſtatoris vel cuiuſlibet alterius manu conſcriptas rogatis teſtib. obſignatas cu. offerꝰ l. ſerꝰ 28. ff. hor tit. Sed nõ nigꝰ ſaltem hæredis nõia ab ipſo teſtatore ſcribenda ſunt. hoc aperte aſſerit petrꝰ Ancha. in lib. 42 Caſ. 4 nu. 5. Saltem nõe hæredis mgt q̃ teſtatorem uel unũ ex teſtibꝰ ſcribi oportet, ẽt pro hac opinione ſtꝰ d. nigꝰ. ſed hic ordꝰ nr̃ſtitutis de teſtamentis ordinandis ẽt nil. inhæ, nig 29. C. eod. Sed hꝰ hodie iure Co. et nr̃ſtit. uerꝰ de iure tñ Nouellarũ hoc emendatũ eſt ff. qa nõ ni Authent. ut ſpontaneitas lacrimas ꝛ protatꝰ nigt ſnſp. Teſt. ante hanc l. ut teſtator aut manu propria aut ꝓ teſtis nõia hæredũ ſcribat nr̃ſtamento agnoſcꝰ a. qr hmoꝰ ſolẽ, nitatis plurima tituta detꝰnda ꝛ ideoq; ſancimꝰ firmũ ẽ ſtrum ſine ꝓ ſe aliud ſine ꝓ alterius manu nõe hæ, dis nr̃ſcripſerit Virgꝰ in s. ſedũ paulatim nu. 9. nr̃ſtitutis de tñtis ordinandis. Deinde nõ refert qbꝰ ſcribatꝰ verbis

ſtrum

testamentū, græcē, latinē, vel alia quacunq; lingua. d. l. hac q.
sultissa §. ult. l. olim ut docet Ouaren. certa et formalia fu-
erint verba quibus testata et hæredum institutio fieri debebat, q
civilia et legitima dicuntur, et latina erant ut testatur Ulp. in suis
regulis tit. de fideicom. 25. vers. ad græcē et formulam
aliq; tradit in tit. 20. vers. in testato q. p. æs et libram. sed
hæc verba formalia in usu esse desierunt l. quamvis l. in testatis
26. C. de testatis. Neq; refert in qua scribatur materia testatum in
membrana vel cartha §. nihil interest, institut. de testatis ordinan-
dis l. catha. 4. ff. de bonorum possessoribus, sive tabulas quidem et non
vitiat testatum si ipse testator vel scriba in nomine et appellatione
hæredis erraverit denuo de testatis constet mente l. si nomine 4 l.
errore 9 C. de testatis et quidem etc. q. et in iudicibus obtinet l.
Imp. Tit. 8. ff. de statu hominum l. si liberalis 93. ff. de reg. iuris.
Secundum requisitum est ipse testator coram testibus expresse contestetur
hanc suam esse voluntatem et testatum etsi n. necesse non sit in presentia
testium totum scribere testatum super filium est inquit Theod. Imp. in t.
l. hac consultissa uno eodemq; tempore testatorem et testes adhibere
et dictare suum arbitrium et finire testatum etc. planè tamen ne-
cesse est ut testator presentibus testatibus dicat et contestetur suum
esse testatum etc. sæpe d. l. hac consultissa circa principium puto tenendo
tenendo tabulas clausas et complicatas in manibus suis his vel
similibus verbis testes allegatur vos Dni mei etc. ultam meam vo-
luntatem in his tabulis vel libello descripsi et contestor illud
meum esse testatum, vosq; rogo ut manu nostra subscribatis et ve-
stris sigillis subsignetis etc. neq; n. scriptura sed contestatio te-
statoris facit testatum l. ex ea scriptura 29. ff. hoc tit. Tertio
requiritur q. septem adhibentur testes, circa q. solemne sciendum

nō odr̄ et q̄ m̄ aliꝭ actibꝫ sunt idonej testes ad titulj factionē
altere pōt̄ ꝯ. n. m̄ titulo idoneꝰ testiꝭ nō est mulier l. q̄ titulo
ff. mulier, ff. hoc tit. & testes a. iust. de titulis ordinandis l. m̄ aliꝭ
actibꝫ testiū nō phibent̄ nec ꝯ. ff. de test. l. q̄ titulo & mulier
ff. hoc tit. Et bauly Quia ē dicꝭ nil. ex eo ꝙ. ff. de testibꝫ hoc plurit
argūto qa l. iulia de adulterio phibet mulieres damnatas ad
adulteriū testimoniū ꝓbū, ꝙ nō damnatas ab adulterio nō phibet
Exceptio n. m̄ casibꝫ hoc exceptis firmat regula mēē q̄ edictum
hoc detestibꝫ et sit phibitoꝝ hꝫ nāq̄ est q̄ occi ad testimoniū dāi
admittat̄ q̄ nō reprobat̄ phibet̄ ff. de testibꝫ nō a. quare mulier
nī titulo nō pōt̄ ēe testis ūarūm ō ūaria assignat̄ multō mag
rationē nēm ex ꝑte imbecillitat̄ ēe inconstantiꝫ, femina
n. nec dr̄ ni Ca: Foby circa finē ext. de Verborū Signor sensu
ūariū ēe mutabile ꝓpter testimoniū. Sed hec nō nimīs grauis
ē, et equē bene m̄ aliꝭ actibꝫ q̄ m̄ titulj factione obtinere
ni q̄ leg tm̄ mulier nō arguit̄ a testimonio ꝙ bona ex ꝓclusione
non ol, Sed tm̄ illigit cap l. Ca: Foby ff. de testibꝫ nā
q̄ Iudex testiū vitam diligenter explorare debeat ēt ca.
dixit pariter plus uiro quā mulieri Idē testis credendū
est. nb a. cap testis ddo die Januar: Falcon
ff. test. a. mistit. de titulis ordinandis hanc dat ꝓrōm q̄ testis
m̄ titulū similē ēt similē sit officium, ff. subscriptiones et ob-
signationes. Sed hoc nō tm̄ m̄ titulo m̄ scriptis nō ēt m̄ nuncupa-
tiuo valeret, et tm̄ constat q̄ mulier utrobiq̄ excludat̄ ꝙ bo-
na nō ē Suaren. tit. hoc nō putat ꝑpa feminaꝝ nō ad-
hibē testem m̄ titulo nec ē falsi comittat̄ facilig enim m̄ pro-
fessia mulierū q̄ virorū falsū committit. Sed hoc ꝓtio nimis

etiam

etiam generalis esse videtur etsi n. falsum maxime in testamento prohibeatur. Unde l.
Cornelia de falsis testamentaria appellatur tum ead. et l. 4. Cornelia ff. 48.
l. 8. in rebus, instrumentis, testio dicto aliisque rebus et causis falsa
prohibentur l. in principio l. 9. §. poena l. falsi 39. ff. ad l. Corneliam
de falsis ubi hanc materiam latius explicavit et ideo ex hac quar-
ratione mulier et in aliis causis testis esse non potest Vigilius Zwigenus
in iam d. §. testes a. hanc eamque mulierem assignat rationemque mulieris
quidem et servi ad solemnia non adhibebantur ut de servo tex. est
in d. l. qui testamento §. servus quoque ff. hoc tit. testis autem in testamento solenni
quod sunt ut inter omnes constat ergo. Hanc eandem rationem tradit Ottoman.
in supra d. l. qui testamenta §. mulier ff. tit. hoc nostro et in d. §. testes
a. institutis de testamentis ordinandis ubi quoque mulieres ad actio-
nes l. sive actus legitimos non adhibentur, sunt n. actiones l.
sive actus legitimi ut explicat Prison. Selectarum antiquitatum
lib. 4. cap. 30. actus solennes ex l. descendentes quidem est hae-
reditatis cum librorum emancipatio, manumissio, et adoptatio
l. largonio et actus legitimi dicantur qui iure approbantur
sed iura sive ll. tamquam solenne quod huiusmodi testationem in testamento
requirunt quia foemina ad eam adhiberi non potest huic recte
informat quod mulieres in quibus testamentis quae citra solemnitatem
iuris civilis fiunt testes esse possunt, ut in testamento militis ad
pias causas inter liberos et in eo quod fit iure pontificio vel
et iure municipali quo iuris civilis solemnitatibus derogatur. Hinc et inferunt Ottoman. et Coiac. in d. l. qui testamento
ff. hoc tit. cum ex iure civili et ad codicillos et donatio-
nem causa mortis pro solemnitate quinque requirantur testes quod muli-
eres et ad huiusmodi actus legitimos non sint idonei testes l. Vigilius
in d. to et coir. ff. gratiam teneant ut suo loco videbimus.

hic n. sufficiat nobis scire quod mulieres et ex qua ratione
non quod mathematica sed civili et prohibiti testes in testamento esse non
possunt. Ex his et patet resolutio ad eam quaest. qua de her-
maphrodito quaeritur an testis in testamento esse possit ff. n. iuxta l. quaeritur
ff. de statu hominum si in eo praevalent virilia posse sin vero mu-
lieribus non posse l. repetundo ff. de testib. qualitas nisi pauci
sexus in calescentis ostendit. Secundo testis in testamento esse non potest
impubes 3o furiosus, 4o prodigus, cui bonis interdictum est
d. l. quod testamento ff. hoc tit. §. testes autem instit. de testatis or-
dinandis propter infirmitatem iudicii. 5o mutus et surdus d. l.
testes a. mutus n. pro testamento quod actum sit dicere non potest, sur-
dus vero quod dicatur non intelligit. Sexto servus d. l. quod testamento §. ser-
vus quoque ff. hoc tit. quales adhuc actus cives Romanos
exigit l. hac consultissima xi. C. de testamentis et quaedam testamenta
ordinentur. Unde et peregrini et deportati testes esse
non possunt ut refert Sottoman. in d. l. testes a. circa prin-
cipium sed ex alia ratione nam quia cum ipsis non sit testamenti factio
quaedam imp. in testib. testamentarijs iam d. to reprit. Sed dicet
aliquis nonne testamentum facere est iuris gentium quod servis
integrum necessit l. quod attinet 33. ff. de reg. Unde et servi
in tit. de testibus non reperiuntur prohibiti quinimo in l. vix
certis 53. ff. d. iudicijs et l. ja ff. ad l. Iul. de annona.
C. l. nulle 7. ff. ad l. Corneliam d. falsis expresse admittitur ad
testimonium dictum et contra Innoc. in casib. expressis C. in l.
B. Oinb. 9. ff. de quaestionib. Sunt et servi in causa pecunia
tortura compelli ad testimonium dicti et testes in testamento esse po-
terunt. Respondeo negando consequentiam propterea quod testamentum testamentarium
sit legis actio et ita iuris civilis solemnitas in qua servi
excluduntur saepe d. l. quod testamento §. servus quoque ff. hoc tit. et
d. l. quod

et d. l. q. attinet ff. de reg. iuris, si tn eo tempore quo servus
testis in testato adhibetur cum existimatione liber habebatur va-
let ipsius testimonium sit testatum ita conditum §. sed cum aliquid Inst.
de testatis ordinandis l. ja C. de testatis ex aequitate quadam et
hominum utilitate contra iuris civilis utilitatem et ita ex uti-
litate hominum cognoscitur errori communi ut exemplum quoque hominum in
l. barbarius Philip. 3. ff. de officio praetorum et in l. 3. ff. ad Senat.
C. Macedo. Et hac est quod Paulus Iuris Consultus in l. 3. in fine
ff. de suppellectili legata ait quod error communis ius faciat ita
nam hominum utilitate exigente. 7. testes in testato esse nequit haeres
in eo institutus secus quam olim fiebat quando per aes et libram
testabantur §. sed neque instit. de testatis ordinandis. quia hoc
totum negotium nequit Imp. quod agitur testati ordinandi gratia cre-
ditur hodie inter testatorem et haeredem agi. Alia ratio est
quod haeres fiat successor totius iuris quod testator tempore mor-
tis habuit, et sic quasi personam testatoris indicat l. quo-
ties quod §. haeredes ff. de haeredib. instituendis l. si rem ff. de
exceptionib. ideoque neque pater haeredis in cuius est potestate neque filius
haeredis quod ipse habet in potestate neque testatoris filius propter
unitatem potestatis l. ult. cod. de impuberum et aliis substi-
tutionib. §. ei non. instit. de inutilib. stipulationib.
Ceterum in alieno testato nihil refert ex una domo et fa-
milia plures puta patrem et filium item duos fratres adhibe-
ri testes si ex iis nullus instituatur haeres §. pater instit. de
testatis ord. l. ad testium 22. ff. hoc tit. l. pater et filius
17. ff. de testib. Sic et non prohibentur esse testes in testato lega-
tarii eiusdem testati aliaeque personae ipsius coniunctae §. le-
gatariis a. instit. de testatis ordinandis l. quod testato ff. hoc
tit. quia non iuris successores sunt sed corporum nequit Imp.

ni ff. ℊ. legataria. x nõ una cadem ℔ona cũ testatore ce
dntz neq negotiũ primtr cũ ℔ret uteñ herede agitz. Hoc
obstat l. nulli ff. de testib. l. viliq ff. Co. cod. l. tebibi de
lr̃ ℔ nulli ni se ℔pria testi de ℔sit. quia ℔ legataria
ni coñ tibnt de testem. et nõ nisi ni ℔sequtia sui legati ℔
ni iure nro absurdũ nõ est ut ℊ primtr fieri ℔ philiarz
tẽ ni ℔sequtia ℔mittantz. l. fa ff. de auth. Tutor. Et hanc
hac responsio ni utroq; stato tam nuncupatiuo quã ni scripti
gtito ℔ualuit ℔ sit ideoq; ytra buaren. hãc consco et ni utroq;
stato legataria ꝑõ esse testi ut recte ℔sulit Viglig ni de
l. ℊ. legataria nuncupat. instit. de testamti ordinandi. Et si ea
legataria ut ita ℔ring ni stato idonea ẽ testi multo magis
et is testi de poterit ℊ rogatq; alteriq; tibtu scripserit l.
Fortitig Labio ff. hoc tit. Vbi Celsq; Iurisc. hanc sententiã
notat. ℊ. qua gritz an is ℊ scripsit testamentũ ꝓsit esse
testib ni stato; aut nõ illigo inqt tñ de hac ℊ. Consulto
a Labione qd sit de quo me. consuli aut nulle sulta
ẽ hac ℔lio. Solano ℭ multo testi ni stato ẽ no ꝓte
quor ff. inducent improbol nitestabilitatẽ de ℔sone tibtor.
testi nec mitit. de testa. ordin. Vt puta q ob carnez
famosã damnatq; est l. is cuj 18. ℊ. Si gñt. et l. de lege 26.
ff. hoc tit. Item q ob delictũ aliqd sub. damnatq; ẽ. l. scio
inq. ff. de testibus. ℭ ex suma q in testato nõ sunt ꝛ̃ sitq; hoc
recte l. Vnã de q̃q; mitit de hered. instituendi agenig
ℭ q ni indicio testes cõ negarent. Secꝰ d. l. q stato ℊ.
ℭ q ni ff. hoc tit. Vbi ita Vlp. argtatz damnatq; mgt l. Sul
cuz quj. ff. hoc tit. Vbi ita Vlp. argtatz damnatq; mgt l. Sul
repetundarz ad testm adhiberi nõ ꝓt, qñ ni indicium testib.
esse notatz, ubi una hanc tex. notate. Et leyendũ esse
cum regat.

cum negatione ut communis habet editio ita nam Eum qui l. Julia
repetundarum damnatus est ad testamentum adhiberi non posse existimo
non autem ut Florentina habet editio sine negatione. Ita nam
Eum adhiberi posse existimo, quia alias antinomia esset
ni explicabilis cum l. repetundarum 13. ff. de testibus et cum l. 6.
§. 1. ff. ad l. Jul. repetund. Deinde et subiuncta ratio communem
lectionem suadet ut recte notat Duarenus et Otto. in l. 5. cum
quid. Circa hanc materiam testium difficultas movetur quaestio nam circa
quem tempus testium conditio et habilitas sit inspicienda puta Civem
Romanum masculum puberem. Exigimus in testamento testem an tantum
tempore conditi testamenti vel et quo tabulae aperiuntur vel publi-
cantur talis esse debeat. Et ita si quid post testamentum conditum ali-
cui testi vel per mortem vel per alias humanitus contigerit te-
stamentum infirmetur? Ad hanc quaestionem respondet glossa in l. 1. C.
de testamentis et Bart. in l. 2. circa principium ff. quemadmodum testamenta
aperiantur quod utroque tempore testis debeat esse idoneus. Et quod
tempore testamenti conditi nullum dubium est omnia iura hacte-
nus adducta id comprobat. De tempore vero quo tabulae aperiuntur
probatur 1. ex l. 4. et 5. ff. quemadmodum testamenta aperiantur ubi dicit Ulp.
quod cum tabulae aperiendae sint praetoris officium sit rogare, signi-
tare, convenire, et sigilla sua recognoscere quod necesse est
non et tempore adhuc vivere et idoneos esse. Ideo et ratione hac
opinio defendi poterit quia si controversia oriatur de testamento
et inter scriptum haeredem et legitimos haeredes non poterit is
testis qui vel mortuus vel intestabilis factus est ferre testimonium
Unde vane et inutile erit testamentum quod probari non poterit in
iudicio. Spectamus tempus quo testium dicitur cum quaeritur de con-
ditione testis l. 3. §. duae ff. de Carboniano edicto l. 3. ff. de

testib. q̄ ll. etsi hoc ita expresse nō probent ipsa tn̄ rō nō suadet
cū homo al valde mutabile sit ut id tempus quo ex viro
probo ~~corporalis~~ corruptus moribus evaserit ꝛ q̄lis sit quo
ab ipso testionis exigitur spectetur ut docet Suarenus tit. hoc nro
vers. de testib. in testato idoneis Columna 7 circa medium.
His tn̄ nō obstantib. gria opinio nz q̄ testium in testato ad-
hibitorum conditio et qualitas tm̄ tempore testati conditi
sit inspicienda ita ut si eo tempore testis fuerit idoneus
etsi tempore ~~fuerit~~ aperiendarum tabularum sit inhabilis vel et
mortuus testatum nihilominus validum sit iuri et rōi magis con-
tanea ē iuri ut in l. ad testium 2. conditionē et ibi Caia.
Cū Otto. ff. hoc tit. conditionem inquit Vlp. testium tunc inspice-
re demus cū signarent nō mortis tempore, si igitur tunc
cū signarent tales fuerint ut adhiberi possint nil nocet si
quid postea eis contigerit l. ia C. de testatis et quidam xo. 2. sed
cum aliquis et ibi Faber Viglius et Mynsingerus instit. de
testatis ordinandis l. Fab. et Myns. ad obta nō satis com-
mode responderunt. Rationi q̄ in hac hominum mortalitate
et morum inconstantia paucissima testata subsisterent raro
n. oēs testes dū tabulae aperiuntur vel adhuc vivunt vel in
eo sunt statu quo in iudicio testes ēe possint, et hn̄ constat
q̄ ex solius temporis lapsu testatum nō infirmetur, sed firmum
maneat etsi decennium profluxerit l. sanguinis 27. C. de
testamentis cū quidam xo. Neque obstant q̄ pro gria opinione
fuere allata. Ad 1m n. ex l. 4. 5. ff. quidam testata aperiantur
desumptum ꝛ hoc nō ita stricte ēe intelligendum sed si testes
adhuc vivant et sunt idonei ut recte explicat Vitrius et
Suarenus tit. si n. testes nō sint presentes pt Iudex coram
aliis honestis viris tabulas aperire ut tetur in l. 2. C.
iam d. tit.

iam d. tit. quidem et ex l. fin. C. de edicto B. Hadriani tol-
lendo heredem scriptum in bonorum possessionem immittere si ipse
testatum non tam celatum neque abolitum sed legitimo testium numero
fallatum ab herede offensum fuerit et iuxta gloss. l. 2.
verbo doceri pt C. de bonorum possessione secundum tab. ex edicto
praetoris dare bonorum possessionem heredi scripto secundum eas tab.
quae a duobus vel tribus testib. probatae fuerint quae solleniter
sint factae falsum quod est quod recognitio sigillorum a testib.
facienda sit de essentia vel sollennitate testamenti sed tantum de pro-
batione quae aliunde est puta ex comparatione scripturae desu-
mi poterit, vel non iam statim audiemus non tantum subsigna-
tio sed et subscriptio testium in testamento requiritur.

Ad 2dum R. si contentio sit de numero testium in testamento
adhibito, sed septem debere adesse, secus vero si de eius veri-
tate discentetur, certissimi non iuris est quod septem testes non
sint de probatoria sed de formali et substantiali sol-
lennitate, unde si de veritate testamenti inter heredem scriptum et
legitimos heredes lis oriatur et testes in testamento adhibiti non
amplius iuvant vel non sint idonei in iudicio ferre testimonium
neque aliunde eius probatio haberi potest, non iuxta testamenti sed eius
tantum probatio deficiat, hodie tamen in omnibus fere testamentis tam
scriptis quam nuncupativis utimur cautela glossae in l. 1 C.
de testamentis ut unum adhibeatur Notarius qui super testium recog-
nitione manuum et sigillorum totoque actu testamentario pub.
faciat instrumentum, ut si aliqua de testamenti veritate lis
oriatur et testes decesserint vel honoris detrimentum passi sint
publico notarii instrumento probari potest.

Quartum sollenne testamenti est quod testes ab ipso testatore regent
l. heredes palam §. in testamenti l. f. hoc tit. Auth. rogati

C. de testib. Rogati inquit tex. ut in testibus non fortuito
vel transeuntes veniant. Si tamen fortuito vel propter aliam
causam venerint sufficit eos ante testationem rogare et
certurare ut declarat Imp. in constit. sua Pon dem
Testamentum i. s. 12 Coloniae edita §. Es ist auch
Cobi inquit Es ist auch in Testamenten not, daß die
gezeig nitt allain gebetten sonder in sonderheitt
zur Aufrichtung deß Testaments beruffet vnnd
genommen oder auffs wenigest wo sie vnversichterding
vnberuffet zuo geg werden da zuo vermanen vnnd
zuo ruffen q constitutio 3. Vlp. in d. l. heredes palam §.
poenult. ff. hoc tit. desumpta vtr et hoc peculiare est
in testib. testamentarijs quod docuit rogari nam in gestib. non
cesse non est testes esse rogatos, sed si a transeunte aliquid
illicitum sit, is idoneus testis est etsi rogatus non sit l. ad fidem
12. ff. de testib. nisi in casu §. et hoc dudum cum sequenti in
auth. de testib. q §. ut coniungendus est in l. testium C. de
testibus.

Quintus. quod omnes testes sint in conspectu testatoris et
aliorum testium l. si non speciali q. C. de testamentis. Vnde
si vel unus ex 7 testibus paulisper domi reliquit subscri-
berent abiret vel testatorem aegrotum vel in lectum cubantem
testes tamen audirent et non viderent eorum testimonium nullum
esset d. l. si unus, et scimus in d. l. si non speciali C. de testibus
l. q testamento §. et veteres ff. hoc tit.

Sextum ut omnes testes se subscribant l. hoc consultissima C. ig
d. tit. l. ad testium §. si quis ff. hoc tit. singulos testes
inquit paulus forma subscriptionis tradit in l. 30. sin-
gulos ff. hoc tit. singulos testes inquit paulus q in testamento
adhibentur

adhibentur propria chirographo annotare quenit quis et cuius
testatum signaverit. Ergo Titius manu mea propria testa-
mento ~~subscripsi~~ Sempronii specialiter ab eo ad hoc rogatus
subscripsi et id testatum obsignavi &c. huic infertur quod hi
qui scribere nesciant testes in testato scripto esse non possint
ut infert Ottomannus in c. l. singulos, neque unus pro altero
subscribere poterit ut notat glossa ibid. in verbo
chirographo nisi in testato rustici ibi n. quod literas sciunt
per ignorantiam subscribere possunt l. fin. C. de testamentis.

Septimus ut et testator in presentia testium propria manu se
subscribat tali vel simili forma Ego petrus volo hanc car-
tam meam esse testatum et sicut in ea scriptum est ita testatus
sum &c. Si vero testator literas nesciat tunc vel notarius
vel octavum testem adhibere debet qui rogatus ipsius nomine sub-
scribat d. l. hac consultissima et Alex. d. l. 6. Nemini
dis Rom. omnes testamentis in ~~[illegible]~~ per id et
in testato caeci observatur l. hac consultissima §. C. quod testata
facere possunt vel non. Caeterum quod in locis iam allegatis
dicitur testatorem qui literas sciat et debere subscribere limi-
tatur vel potius corrigitur in l. cum antiquitas §. cum autem C.
de testamentis nisi ~~testator~~ totum testatum propria manu scripserit testator
tunc alia testatoris subscriptio non requiritur.

Octavus quod testes et sua apponant sigilla l. ad testium
22. §. si quis ff. hoc tit. l. hac consultissima C. de testamentis
Si tamen quis proprium non habeat sigillum potest alterius testis signum
imprimere imo omnino uno sigillo obsignare tumodo in
subscriptione eius rei mentionem faciat d. l. ad testium §.
si ab ipso et §. pr. a. Inst. de testamentis ordinandis &c.

Seniq et 9° requiritur q hæc omnia unico fiant contextu
nullo actu extraneo interveniente l. hæredes palam s. uno
contextu ff. hoc tit. excipitur casus necessitatis. Et hæc sunt re-
quisita sive solennia testamenti in scriptis conditi, quibus additur
hæredis institutio q tamen non proprie de sollennibus. sed de substan-
tia testamenti est q omnia et locum habent in testamento nuncupativo
nisi q ibi nostra non sit subscriptio testium et testatoris neq
subsignatio ex præterea totum testamentum publice prolegi testibus
et hæres palam nuncupare debet iam d. l. hæredes palam
ff. hoc tit. quæ sollennia et forma testandi si non fuerit
observata testamentum nullum est, nec quicquam ex eo peti potest
d. l. si unus C. de testamentis, ita quod neque princeps ex
testamento imperfecto aliquid capere potest l. ex imperfecto 3.
C. de testamentis. Sed fallit primo in testamento militis ut
infra in tit. de testament. militis videbimus. Secundo in le-
gatis et fideicommissis q ex testamento et non solenni peti
possunt si clausula codicillaris fuerit adiecta l. ult.
C. de iure codicillorum 3° in testamento apud acta condito
vel principi oblato l. omnium 19. C. de testamentis. quarto in
testamento rustici l. ult. C. iam d. tit. Quinto iuxta benigni-
orem opinionem in testamento tempore pestis condito l. casus
8. C. d. tit. quod a. illa lex sit intelligenda alio tempore vide-
bimus. Sexto in testamento inter liberos condito sæpe d. l. hac
consultissima s. ex imperfecto C. de testamentis. Septimo in testamento
de iure pontificio vel piam causam facto ca: cum esset extra
de testamentis. Octavo si consuetudine vel iure municipali
in testamenti factione huiusmodi sollennibus derogatum sit
ut notat Suarez ca. ult. hoc nostro tit. ad 6. exceptio.

Seniq si

Denique si quis testamentum non sollenne aequaverit l. non dubium C. hoc tit. in his itaque testamentis et dispositionib. supra enumerata solemnia tam exacte non requirunt, quod aut quilibet fieri debeat et si huius loci esset explicare temporis tamen ratio non patitur ideoque earum explicationem in alium tit. differemus

Ad Titulum quintum, Lib. 28.

De Heredibus Instituendis.

Quia Haeredis institutio praecipua testamenti pars est, quinimo tota eius substantia caput et fundamentum v. ante haeredis instit. de legatis. Nullum n. testamentum dici potest ubi non est haeredis institutio qua ex ipsa testamentum robur ad vires acquirit l. q per manus. 10. ff. de iure codicillorum tabulas testamenti non intelligi ait Julian. et post ipsum paulus Juris C. in l. fin. ff. de iure codicillorum quibus haeredem scriptus non est, et magis codicilli quam testamentum existimandae sunt, ex eius n. additione acquirit effectum l. si patronus ss. v. ibi cum n. semel addita est haereditas ff. ad senat. Trebel. ideoque ordo postulat, ut post testamenti explicatione eiusque solemnitatum et earum personarum quae testamenta facere possunt vel non possunt, et de haeredis institutione subiungamus, in cuius explicatione vel ordine procedendum dicimus in hoc tit. quid sit et quomodo oporteat haeredem instituere, quotuplex sit haeredis institutio, et de effectu institutionis. Instituere

itaq hæredē nihil aliud ē, quam eū scribere vel nuncupare
quem testator suū velit esse hæredem l. ja §. jo. ff. hoc tit.
Institutū inqt Ulp. hæredem, cum quoq dicimus q scriptus nō
est, sed solumodo nuncupatus quasi eū in lō suo ponere vel
collocare, ab eo sic dictus q quasi hæres sit ex dnus hære-
ditatis ipsius testatoris §. ult. institutis de hæredū qualitate
et differentia. Veteres inqt Just. hæredes p dnis appellabant l.
ja ff. de successorio edicto. ita Prisonius de verb. signoib.
tit. 8. verbo hæredes sunt, ē n. hæreditas successio in uni-
versū iuris q defunctus tempore mortis habuit l. hæreditas
62. ff. de reg. iuris. Non igr̄ immerito q ex tali institutione
hæreditatē assequtur, hæres aut dnus istius hæreditatis dr̄, Active
uz et passive, est n. hæreditas nomē hæreditatq dicitur
etsi damnosa sit l. hæreditatis appellatio eius ff. de verb. signoe
ac etsi nulla corpora in hæreditate reperiantur l. hæreditas
20. in principio ff. de petitione hæreditatis. Ad C. nō quo
hæredem instituere oporteat rndet Ulp. in reg. iuris
tit. 21. et in l. ja ff. hoc tit. hæres inqt recte institui
potest his verbis Titius mihi hæres esto, Titius mihi hæres
sit, Titius hæredem eo iubeo illa a. institutio inqt
Titiū instituo hæredem, facio hæredem plerisq improbata
ē. Unde gstat verba quibus olim hæredis fiebat institutio
fuisse civilia sive legitima vel et supra in tit. Ipcedē-
ti annotavi. Et colligr̄ et ex Ulp. tit. 20. ex quo et
patet rō cur successores tm̄ ex iure civili, hæredes
appellantur, nō et qui ex iure Iptorio, sed ipsi bonorū pos-
sessores appellantur, qa lex tm̄ vel et senatus cons. tm̄. Et gstitu-
tiones principū nō et Iptor hæredes facit §. quos aut
instit.

in tit. de possessionib. bonorum l. 2. §. ult. ff. unde legitimi. Sed
hæc verborum sollennitas hodie abolita est, ita ut per quis
verba directa tum hæredis institutio fieri possit l. ja. ff. hoc
tit. l. [illegible] idem C. de testib. indignum est inquit Constantinus
Imp. ob inanem veterum observationem irritas fieri tab.
et iudicia mortuorum. Cuiac. ad Ulp. in 4. tit. 20. Et ut
olim necesse fuit certa et solennia adhibere verba in hæ-
redis institutione, ut iam diximus ita et necesse fuit cer-
to in loco testamenti hanc facere institutionem, etenim ut colligere
licet ex l. ja. ff. hoc tit. debebat testator ab hæredis institutione
suum testamentum incipere non autem a legatis vel fideicommissis quod
testatur inquit Ulp. ab hæredis institutione plerumque debet
initium facere testamenti cum d. §. ante hæredis institutione
de legatis, Ulp. in reg. iuris tit. 24. ante hæredis inquit
institutionem legari non potest. Sed et hoc iure arrogatum est
ita ut non referat an incipiat a legato ut fideicommissa.
an vero non ab institutione hæredis l. ambiguitates C.
de testamentis si vitio scriptoris inquit Just. scriptum sit lega-
tum vel fideicommissum ante hæredis institutione nihilominus
valere testamentum et licet hæc Imp. constitutio ut tum de vitio
scriptoris de quo et habetur in l. 7. errore C. eod. non a.
de culpa testatoris loquatur id tamen Just. in §. ante hære-
dis institutis de legatis plenius loquitur, ait n. valere testamentum
quocunque modo ordo fuerit intervertitur. In civile
esse putavimus inquit ordinem quod scripturæ seq. Sperni a te-
statoris voluntatem quoque veteribus in aliis causis pla-
cuit ut exemplum habemus in l. cum pater 77. §. fidei tuæ ff.
de legatis 20. ordo inquit Papi. non impedit causam

iuris ac voluntatis &c. ni l. ni his s. §. fin. ff. de solutionib.
cui exemplo subiungit Paulus Jurisconsultus rationem in l. 6. ff.
eod. quia non ordo inquit scripturae spectatur sed potius ex iure
sumitur id quod agitur &c. passim alibi nentatur dixi in te-
stamento certo in loco debuisse fieri haeredis institutionem
quia ni codicillis neque haeres instituitur neque ex haeredatur §.
codicillis, instit. de codicillis ne ius codicillorum et testamenti
confundatur l. non codicillum C. de testamentis si id inquit Const.
Imp. in l. 7. C. de codicillis codicilli ponunt quod testamenta
cum diversum his instrumentis vocabulum mandaretur quia
quae ipsa ac potestas una sociasset igitur specialiter codicillis
instituendi ac substituendi potestas iuris autho. data non est
Hodierno itaque iure non curatur quo in loco testamenti fiat haere-
dis institutio dummodo fiat vel certo vel ex expresso nomine ut
in l. iubemus 29. C. de testamentis ubi vult. Imp. Just.
ut vel scribatur vel nuncupetur nomen haeredis vel aliis om-
nimodo sciant testes qui sunt scripti haeredes vel certa de-
monstratione quae tali facto sit signo quod nomine cuius fungatur
quia tantam vim demonstrio quantam vocatio habet l. 6.
certum ff. de rebus creditis et si certum petatur. Exemplum in
hac ipsa materia habemus in l. his verbis 48. §. ff. hoc tit. ubi
haec institutio filius meus impiissimus male de me meritus
haeres esto, licet non proprio nomine, sed certa tamen demonstratione
exprimatur. Neque obstat si quis obiiciat l. quoties 9. §. si quis
nomen ubi quod Imp. et dicit valere haeredis institutionem
et si nomen non exprimatur ni dubitabili tamen signo demonstretur
non tamen subiungit quod contumeliae causa solet addi, quia si de-
monstrio

monstrio contumeliae causa addatur institutio non subsistit sicut
et legata per verba diffamatoria facta non valent l. turpia
54. ff. de legatis 3°. quia ut recte ruditur glossa in 4. l. quoties 200
pr. in l. his verbis ff. hoc tit. filio tamen maledictum non et
contumeliam dixit si ista verba cum admonendi et obiur-
gandi causa appositum quibus male de ipso sit meritus haeredem
tamen facit. Et quidem non curatur quo in loco titulus fiat haere-
dis institutio dummodo instituatur ita multo minus curatur, ubi
legata et fideicommissa relinquantur, ubi tutorum et exempto-
rum constitutio funeris et sepulturae ordinatio fiat, quinimo haer
omnia omitti possint, quia ut fingit Ulp. in l. 1a ff. hoc tit. potest
tantum quinque fieri verbis ut si dicat testator, Livius Titius
mihi haeres esto vel et tribus verbis, ut si dicat Livius hae-
res esto quo legatorum et aliorum, in testamento non habetur ratio.
Praeterea ad modum institutionis haeredum spectat scire quod testator
vel in tota vel in quota haereditate haeredes debeat instituere.
In tota haereditate si vel unum haeredem tantum, vel plures indivi-
sim instituat. In QUOTA si plures divisim instituat, non
aut in re aliqua particulari, quia ut iam antea diximus hae-
reditas est successio, iuris universi quod defunctus habuit
haeredes in personam defuncti repraesentat, ideoque iuris dicuntur
successores l. quoties 9. §. haeredes ff. hoc tit. Haeredes
inquit Ulp. iuris successores sunt, etsi §. plures instituantur
dividi inter eos a testatore ius oportet quod si non fiat
omnes aequaliter haeredes sunt, et ideo etsi defunctus nullam
rem reliquerit in bonis nihilominus tamen dicitur haeres etsi

hæredem adeat ad oīs æris alieni solutionē tenebitur nec exce-
ptione iuvari poterit quia nihil reperit in hæreditate, sed d. l.
hæreditas ff. de hæreditatis petitione l. hæreditatis appellatio ff. de
verb. signor. hæreditas appellatio inquit Pompo. sine dubio et
continet damnosam hæreditatem, iuris n. nomen est sicut bonorum
possessio. Legatarij n°, in rem legatam particularem succedunt,
sicut emptor in rem emptam. Hinc quæstio exoritur in l. 1a §.
ex fundo et in l. quoties 9. §. si duo et in l. ex facto 33. ff.
hoc tit. Si unquam plures instituantur in re certa puta, in
fundo Titiano vel unus ex bisse alteri vero ex triente sive
tertia parte istius fundi, an talis valeat constitutio et ex iam
dictis videbatur ddm nō valere ut institutio, quia hæres nō rei
particularis sed iuris vrsi quia defunctus habuit fiat successor
l. quoties 17. C°. eod. quoties quidam ex re certa scripti sunt
hæredes inquit Justian. eos legatariorum loco esse certum est. Tamen
ex benigna et æqua voluntatis interpretatione huiusmodi hæredis in-
stitutio recepta est, ita tamen quia nō solius fundi sed eius bonorum
fiat hæres, valet inquit Ulp. in d. l. 1a hæredis institutio, detra-
cta fundi mentione. Et subiungit in l. 9. d. §. si duo, si mō
voluntas præsumpta nō refragetur. Etenim iuris ratio nō patitur ut hæ-
res institutus ex hæreditate capiat fundum cuius mentio facta est
in titulo et reliqua bona hæredes legitimi ab intestato capiant
quia ius nostrum inquit Pompon. in l. 7. ff. de reg. iuris nō patitur
eundem in paganis testato et intestato decessisse, hoc n. mi-
litibus duntaxat conceditur l. si certarum 17. ff. de testamento mi-
litis, neque obstat l. quatenus C. de hæredibus instituendis ubi
rei particularis institutio nō subsistit ut institutio sed tamen ut
legatum quia ex rei. illum esse intelligendum, si alius fuerit vrsus
hæres

hæres institutus ut Bart. ibid. explicat et Cuiac. in cap. Reminiscens
§. 1° nu. 9 Nantica de coniecturis ultimæ voluntatis lib. 4
art. 3. nu. 17. quia in iure nostro alienum non est, quod verba pro substa-
ntia ex æqua interpretatione in ultimis voluntatibus et in favo-
rabilibus imprimentur: ut exemplum hemus in l. species 15. ff. de auro
et argento legato et in l. donationes 31. §. species ff. de do-
nationibus quibus in locis proprietas et sub verbo usus fructus
signat: Ulterius ad modum et rationem hæredum instituendorum
et spectat scire, posse hæredem institui non tantum purè sed et sub
conditione l. qui filio §. 1° et l. in tempus 62. ff. hoc tit. l. 1a
et toto tit. ff. de conditionib. institutionum. Ex aut aut ad
diem hæres institui non potest, l. hæreditas ex die ff. hoc tit. §. hæ-
res et purè institutis eod. quia ex eo fieret quod testator partim
ratione temporis testatus et partim intestatus decederet quod iura nostra
non patiuntur. Et quod semel hæres esset desineret esse hæres l. ei
qui 88. ff. hoc tit. Neque obstat si dicatur id et fieri si hæres
sub conditione instituatur quia quousque tendet defunctus testator ab inte-
stato dicitur discedere. Ex n. quod si conditio existat, eius eventus
ad mortis tempus retrahatur ut ita quod sub conditione dispositum est purè
dispositum illigatur l. nesso 8. ff. de periculo et commodo rei venditæ cum
multis similibus. Quod si vero conditio planè deficiat defunctus in
testamento eo decessisse illigitur l. quod dicitur 38. ff. de testamen-
to militis. Qui hæredum instituendorum modus sub conditione vel
melius illigatur placet rem altius repetere et investigare quid sit
conditio et quotuplex illa sit, et sub qua et ex conditione
liceat hæredem instituere. Conditio itaque ut in materia hac acci-
pitur nihil aliud est iuxta definitionem Cuiacii in suis paratit. Co-
institutionib. et substitutionib. sub conditione factis etc. Quam futuri eventus

casus incertus vel lex sive adiectio, qua legatum vel institutio
haeredis suspenditur in futurum eventum, ita n. in 6. mato 63. sub
conditione ff. de tutelis notatur. Notantur dixi ut in hac materia
accipitur conditio, nam aliis ~~et~~ ~~[illegible]~~ statum et qualitatem personarum
signat. ~~[illegible]~~ l. poen. ibi quamvis et vi eo malus sit, quod de conditione sua
dissimulat ff. quibus ad libertatem proclamare non licet.
Sic etiam in l. ja. §. denique ait ff. de aqua pluvia arcenda accipitur
conditio pro qualitate agrorum. Alibi vero ~~agrorum~~ accipitur conditio
pro pactione sive conventione unde quod pactiones et instrumenta
conscribunt conditionales appellantur in l. scripturas. Cod. quod potio-
res in pignore. Itaque ut in hac materia accipitur conditio proprium eius
est, actum cui adiicitur suspendere, in quo distinguitur a modo
abiecto institutioni vel etiam legato quia modus adiectus actum non suspen-
dit puta si dicat testator, instituo te haeredem ut Titio des cen-
tum modus est, et non suspendit, si vero dicat te instituo haeredem
vel lego fundum si Titio dabis centum conditio est et legatum
eo usque suspendit quousque Titio centum dederit l. legata sub
condone 41. ff. de conditionibus et demonstrationibus. Et ita conditio fit
per voculum Si vel cum, aliquando per ubi, aliquando in.
ut in l. publicus ff. de conditionibus et demonstrationibus. Modus vero per ut
quidam pulchre explicat Joannes Faber in §. huic proxima institu-
tis de legatis, Et si aut ut iam diximus modus non suspendat le-
gatum, non cavent de modo implendo l. si tibi legatus 19. ff. de
legatis 3°. Unde in l. ja. C. de iis quae sub modo ~~relictum est~~ relin-
quuntur dicitur modus in legatis ascriptum pro conditione observari
ita Cuia. consultatione 2a. porro conditio dupplex est possibilis
et impossibilis. Conditio impossibilis dicitur iuxta Imp. Justinia. in
§. si impos.

haeredis institutionem
dicitur tamen eius effectus si
tarius cui sub modo
dictum est legatum,

§. si impossibilibꝫ instit. de inutilibꝫ stipulationibꝫ cui nãa impedimẽto quo minꝰ fiat, neluti si quis dixerit te haredem instituo si digito celi attigerit, sed nõ illa tñ uerisimꝫ turpis conditio impossibilis dr, eo ipso x. ꝙ gtra bonos mores ẽ ꝙ nãa sit possibilis, uerilꝫ tñ impossibilis dr l. conditionꝫ §. ff. de conditꝫ institutionũ, puta si testator ita dixerit Titiũ heredẽ instituo si patrem suum ab hostibꝫ nõ redemerit patrono uel parenti ali quanta nõ solueritꝫ et l. gtoc 14. ff. iam d. tit. huic rationi redditꝫ Papin Iurisconꝫ: ni l. subscriptꝫ, nam q̃ facta impt tacent pietatem, estimationẽ, uerecundiꝫ uocibꝫ et ut gnãliter dixerim gtra bonos mores sint nec facere nob̃ fas credendũ est. Ad hasꝫ itaꝫ conditiones impossibꝫ q̃ attinet sciendũ est ꝙ etsi institutiones aliquantꝫ q̃ tñ nõ uocant sed gtoc pro nõ adiectis habeantꝫ, sub impossibꝫ gtoc impt Up. ni l. ja ff. de conditꝫ institutionũ factaꝫ institutionẽ placet no uitiari ẽi paulꝫ ni d l. §. contoc impt ꝙ gtra bonos mores inserunt, remittendo sunt l. siquis ita 6. ff. iam d. tit. l. si Maevia 47. ff. de hered. instituendis. quod item et dicendũ est de legatis et aliis ultimis uoluntatibꝫ nãꝫ p adictionẽ ꝙ tois impossibꝫ nõ nituntꝫ l. obtinuitꝫ. ff. de conditꝫ ẽ demonstratibꝫ §. impossibꝫ institutis hac tit. l. ab eoꝫ §. j.º ff. de legatis j.º sed huic doctrinæ duo fortissimẽ obstari nitentꝫ. j.º ꝙ ni §. fin. institut. de legatis dicatꝫ ꝙ ultimæ uoluntates quib. uel impossibilia aut l. interdicta aut alias probrosa adiecta sunt nõ ualeat, hanc testatorũ dispositionem ualere mystꝫ Iust. facta nouꝫ temporũ patitꝫ. l. unica C. de his quæ poenæ nomine in Codicillis &c. ꝙ falsũ est, ꝙ gtoc impossibꝫ nãa uel neꝫ. institutoꝫ heredis et legatis adicta ea nõ uitient.

primo.

a Secta

obiectio.

Secundo ꝙ huiꝰ gḃoꝝ gtractibꝫ appoſite cōbnitiont. l. impoſſibilis ff de uerborū obligationib. l. nō ſolū ꝛi. ff de obligationib. et actionib. ⁊. ſi impoſſibꝫ inſtitut. de inutilib. ſtipulationibꝫ gᵗ ultiᵗ uoluntatis. adiecta cauſ et nititur hanc ꝛe. ad utrumꝙ. Adſit ꝙ d. l. unica C. de hiſ q̄ poenæ nom. ⁊ ſolutio. et ⁊. fin. ni ſtat. de legatis ſint illgata ꝙ nō ipſa uoluntas teſtatoꝝ ſed gḃitio impoſſibꝫ definiat et diſpoſitio ualeat iuxta naaꝫ hanc gtoꝝ inſtitutā appoſitarū et ita hanc uiā illgantꝫ ſuꝝ ſpectantia ꝙ de gtoꝝ impoſſibilitꝫ dicunt ut explicat ſtatutū ni d. l. ſi a uerbo ſeruabitꝫ niſi ſolutione et Nouū ni d. ⁊. fin. de legatis ꝙ tūc ſolutio nō uti queunt teſtiū ni d. ⁊. finali C. uia C. illicit. eſt an diſpoſitio teſtatoris ualeat ipſa poena adicta uiꝫ, ut heres ſub certa diꝫna poena diꝫnū faciat uel nō faciat Et ualere aſſerit ſub. niſi ꝙ impoſſe uel probroſū, inſerit, huic n. ſubiungit ꝛtoꝝ tēpoꝝ ſecta nō patitꝫ ꝙ huiꝰ teſtatorū diſpoſitiones ualeant ex q̄bꝫ uerbis aperte colligi ꝙ illud C. ſit de ualore diſpoſitionib nō uerō conditionib uel poena appoſite. ſtatꝫ alia ſolutione ſat Baldꝫ ni d. l. Unica nu. ig. C. de hiſ q̄ poena nōie C. Cuiac. ni d. ⁊. finali inſtitutis de legatis et fideiꝰ lib. aliud eſſe ſi tūc impoſſibilitas honorato et aliud eſſe ſi onerato ſiue gratuito adiꝫcitꝫ a teſtatore, nam ſi gratuito adiꝫcitꝫ nō ualere totam diſpoſitionē ut hic obtio. ſi honorato ualere diſpoſitionē reiecta eiꝰ gratuitate cū adiectione impoſſibilꝫ ꝙ iura iam antea allegata. ſed copulam nitor diuerſitatis tollere ſiue onerato ſiue honorato adiꝫcitꝫ conditio impoſſibilis ꝛentur n. cum adimplere poterit,

terit ꝙ̃ utrobiꝫ nec ualebit, nec nō ualebit dispositio Q̃ ita mihi
ꝛcꝫ placet solutio. sc ℞: ea doctrina et solutio ꝙ̃ dat Joan.
Faber ri sepe d. §. fin. instit. de legatis ꝛ̃ aliud cē si hmoj impos-
sibilitas ꝑ modū contrar et aliud si ꝑ modū preceptoris sub
certa pena hæredi nec legatario imponatꝫ priori ℞. ni casu obs-
tante ꝓpinione q̃ titio reijci ꝑt et dispositio ualere debeꝫ n̄ ni poste-
riori casu ꝙ̃ ni pœnaꝫ hæredib nec legatarij impossibilitas apponitꝫ
ut si hoc nec illud nō faciat puta si celū digito nō tetigerit
parentē nō reuerterit ꝙ. pecuniā nolit soluere nec fundū
titio dare debeat ꝙ. Q̃ ita si dispositio hoc ni casu ualeret
puniretꝫ grauatꝫ absq; sua culpa q̃ iura nō ꝓmittunt l. si de-
creuit 4. ff. q̃ satisdare cogiꝫ l. apud celsū 2. §. n̄ arbitraꝫ
ff. de doli mali et metꝫ exceptione ꝛcꝫ ℞. ꝓuenꝫ nonetꝫ nō
faueto il ꝙ̃ nec ratā nō ꝑt nec iure nō det merito q̃ n̄
hoc posteriori casu nō ualet dispositio ꝑ adiectaꝫ impossibilem
ita ut Vigliꝫ ni §. impossibil ℞. ꝙ̃. instit. de hæredib. instituē.
fil. Ad ratū q̃ conditionē impossibē nihil ꝛcꝫ Q̃
diuersaꝫ esse rationē ni ꝛctibꝫ ab illis nō uoluntatibꝫ ictoꝝ
ab uno ad alterū nō bene fiat illatio, diuersitatis n̄ ratio
sumiꝫ ex l. nō solū ff. si ff. de obligationib. et actionib.
q̃ ꝛctꝫ ni tuoꝝ plurimum ꝙ̃ iustas consensus et volun-
tate cē itaq; merito ipsis imputetꝫ cū patuissent alitꝫ cō
tabere id tū nō fecerint, ni illis nō uoluntatib. nihil posit
imputari hæredi nec legatario ꝑ q̃ dicē ni impossibē ad-
iectaꝫ cuꝫ ipsi cū testatore nō ꝛctaꝝint q̃ nisi hmoj con-
ditiones ꝙ̃ ignorantibꝫ adiectæ sint. tanē rationem

latius explicat Suarez. in l. impossibilis 6. ff. de verborum oblig.
Sed quia conditio impossibilis et ullas vitiet voluntatem,
ut argum. aliter posse probari ex duobus sequentib. argumentis 1.° quia conditio
perplexa in l. si Titius 15. ff. de conditionibus institutionum vitiet hæ-
reditatis institutionem ut si testator in suo testamento ita hæredem in-
stituat si Titius hæres erit, Seius hæres esto, si Seius hæres
erit Titius hæres esto, ita n. hæc conditio perplexa est sibi ipsa in se
revolvitur ut exitum invenire non possit si n. petat Titius
Seio ut hæreditatem adeat, respondebit ipse se non posse
esse hæredem nisi prius Titius adeat hæreditatem et si Seius a
Titio petat, item reportabit responsum unde quia prius non potest
esse hæres quam si Seius adiecerit hæreditatem adeoque ab Aur-
sio et aliis, hæc conditio est impossibilis dicitur
Eadem argumentum sumitur ex l. cum hæres 4. §. 1.° ff. de sta-
tu liberorum ubi libertas sub hac conditione relicta si millies
dederit. s. ut explicat Antho. Aug. emendationum lib. 2. cap.
6. millies centena millia numerorum vel ut post octoginta
annos liber sit quia hoc præstare et fieri pœnæ impossibilis
est, non valet impossibilis conditio legato adiecta non reijcitur sed
vitiat dispositionem. Sed ad utrumque. Ad 1.m de conditione
propterea dicitur quia illi impossibilitas non tam sit in conditione quam in prin-
cipali dispositione, utraque n. conditio in se si separatim in
diversis institutionibus ponerentur esset possibilis. possibile n. est tam
natura quam moribus quod et Titius et Seius hæres sit, sed illa per-
plexitas et revolutio ipsam dispositionem reddit impossibilem
merito ergo dispositio quia facto impossibilis est, non valet sed propter
impossibilitatem

impossibilitatem q̄ ex ꝓplexitate resultat vitiatz, quando v°. nos si
diximus nō vitiari institutionē ꝓpter impossibilitatem institutioni ad-
iectam hoc ita illximus, si cōditio adiecta sit impossibilis qua
reiecta institutio haeretis ad effectū deduci queat ita doctissimē
Varo ni. §. si impossibilis institut. de inutilibus stipulationibus.
Ad Alterum R. diffrāz ēē facientāz inter cōditionem planē impos-
sibilē de qua in l. 1ª 6.9. et similib. ff. de conditionib. institu-
tionū et inter cōditionem difficilem q̄ poenē impossibilis dr̄ in l. 35. ff.
familiae Herciscund. de qua in l. 4. §. 1º ff. de statu liberis, illa
n. vitiantz et reiciuntz manente dispositione, hae verō vitiant di-
spositionem, pro cuius cognitione sciendū est an conditio impossibilis
institutioni vel legato adiecta heatz ꝑ scripta vel ꝑ nō scripta.
Quaestionē facti magis esse et voluntatis quam iuris ut re-
ctē notat Ouaren. in §. 1. impossibilis 6. ff. de verb. obligatio.
Quaeritz n. q̄d cogitauerit vel voluerit is qui talem conditionem
apposuit, et ita ex coniecturata mente ipsius testatoris fit inter-
pretatio an voluerit valere conditionem adiectam vel nō valere
q̄ vers ex explor. qualitate et differentia colligitur. Si n. ex
rei qualitate appareat indiciū aliquod testatoris q̄ ita, et nō
aliter voluerit instituere haeredem vel relinquere legatū nō va-
lebit institutio vel legatū nisi impleta conditione, qua ut
inqt Paulus Jurisconsul. in §. l. 4. nec aīg fuit testatoris aliter
dandae libertatis ꝛc. Cui aīg ꝓsumitz si difficilis possibilis ta-
men cōditio adiiciatz. Si nō plane impossibilis conditio apponitur
tunc in favorem ultimarum voluntatū iuxta l. in testamentis ff. de
reg. iuris ꝓsumitz fuisse vel mentū vel cōiū tm̄ testatoris et
ita eius aīm̄ q̄ nō obstante tale condioni q̄ in eius potestate cui adiici-

204

tur, nō est adimplere, nihilominus consequatur legatum, ita ferè Viglius
in d. impossibilis n.° 7. instit. de hæredibus instituendis Cuiac. in
observat. lib. 21. cap. 39. Et hæc de conditionibus impossibilib.
quibus, quoad effectum nō absimilis est conditio iurisiurandi à testato-
re hæredis institutioni vel legato apposita de qua l. 8. ff. de con-
ditionib. institutionum et in l. hæc scriptura 26. ff. de conditionib.
et destrois. puta si dicat testator Titium instituo hæredem, si
iuraverit mihi se monumentum ædificaturum, huiusmodi conditio iu-
risiurandi edicto prætoris remittitur, nō a faciendi necessitas quam
testator fieri voluit ex nō quod cogitur Titius iurare se id facturum
sed tamen facere cogetur dictis iuribus, neque n. putabit prætor
utile esse hæredem compelli ad iusiurandum quam nulla id vel uti-
litas vel necessitas suadeat, potuit n. is inquit Ulp. in d.
l. 8. qui voluit factum quam religionis conditione astringi sub
conditione faciendi relinquere et ita aut facientes admitterentur
aut nō facientes deficerentur conditione quinimo incommoda quam
habet conditio n. spe consecuti hæreditatis tam faciles sunt et etiam
cum periurio et religionis contemptu iurarent, alii verò tam
timidi et superstitiosi quam potius hæreditate carerent quam iurare
velint ut latius explicatur in d. l. 8. ff. hoc tit. Conditiones possi-
biles sunt, quæ non impediendo rerum nomine vel ll. prohibitione
impleri possunt, et triplices sunt generis, potestativæ, casuales
et mistæ prætex in l. unica §. sui aut aliquid C. de caducis
tollendis. Potestativa conditio est, quæ ut fiat poenitus in hominis
sive honoratæ personæ ut inquit Imp. in d. sui aut voluntate
situm est, veluti si capitolium ascenderis, si volueris hæres esto.
Casualis est, quæ in eventum et fortuitum casum eventus ex fortuna
pendet,

pendet, ut si Regina Angliæ hoc anno moriatur, do, lego Titio
coitum cum Maevia &c, q̃ ex utraq; conjunctione, ut si testator
filiæ suæ leget certũ si Titio nubat, nõ ex sola filia sed par-
tim et ex Titij pendet voluntate. Ad hæc itaq; condoct possi-
bilel q̃ attinet faciendũ q; extranei sub qualibet conditõe rectè
instituant hæredes ut iuris sit. et adnotandũ ita q; deficiente
conditõe et deficiat institutio, ea verò existente et hæredis
institutio existat, toto tit. ff. de q̃stib. instit. l. extranei q. C.
de hæredibus instituendis s. hæredes et pure instit. cod. Cuius
conditõis effectus est tantũ actũ suspendere donec ea existat
vel impleatur d. l. unica s. fin a. C. de cadu. tollendis l. ja
C. de institutionib. C. substitut. sub q̃dã cõditõe Circa q; illud
singulariter notandũ est, sub implendi q̃dam nõ transire ad
hæredes illius qui eam adimplere debebat l. a testatore iuncta ff. et demonstrat
de q̃stib. instit. an existente vel impleta q̃dã ad hæredes ins- titutus C. scribi
titutus ei statim dicatur acquisita hæreditas exempli grã, Titio q. iuncta ff. de q̃st.
hæres institutus est sub hac conditione si decem dederit Sempronio.
Mortuo testatore debuit Titius decem, quæritur an ej q̃ solutione
dicatur acquisita hæreditas? Et q; ej sit acquisita nde respondetur
ex l. proponede ea. ff. de acquirenda hæreditate ubi ait Vlp.
illũ pro hærede se gerere q aliquid fuit quasi hæres, sed dã
do Sempronio decem utr q; hoc fecere q; nolit esse hæres. Con-
trarium tñ tenet Vlp. in d. l. iuncta ff. de q̃stib. institutionum
q; impletionem conditionis hæreditas nõ acquiratur, qa pare-
to q̃stionis q̃ tempus deliberare an velit hæreditatem adire
et ideò si ex completa conditione aliquid deterit et hæredita-
tem postea repudiaverit q̃ illud conditione cãdã data, cãdã
nõ fuerit repetere l. ja s. si parenti ex q̃store vel deficere rei ff. de q̃stib. et
nõ adeò expedita est ppa multiplicem q̃stionem y institutionis. dicit ea. quam
a. tituly condi

et legatis solent adijci, aliquando n. plures tunc vel coniunctim
ut si totum dederis Titio et si navis ex Asia venerit haeres
esto vel disiunctim. Si coniunctim ascribantur omnibus parendum est
rationem Jurisconsult. in l. haeredis ff. de conditionibus institutionum quae est
unius loco habentur, §. si plures instit. de haered. instituendis. Si vero plu-
res conditiones disiunctim ponantur, sufficit alterutram implere.
dd. iuribus. Et l. si is qui 200. §. ultimum ita ff. de rebus dubijs l. si
quis ita 129. ff. de verborum oblig. Non raro tamen haec doctrina ne-
gligitur propter coniecturam voluntatis testatoris ut explicatur in
l. saepe 53. ff. de verb. signif. saepe inquit Paulus Jurisconsultus
ita comparatum est ut coniuncta pro disiunctis accipiantur et disiun-
cta pro coniunctis ut exemplum habemus in l. quatenus §. c. de instit. et
substit. 8. ubi quidam ita instituit haeredem filius meus haeres esto
et si vel intestatus vel sine liberis vel sine nuptijs decesserit volo
sempronio restitui haereditatem, filius haeres institutus decessit
quod intestatus sed non sine liberis, quaeritur an substitutione sit locus.
Et ex iam dictis utrum tantum locum esse, quia facta sit sub
pluribus conditionibus disiunctive conceptis quarum extitit unum quod filius
intestatus decesserit quo, tamen propter praesumptam testatoris voluntatem
illegit. Imp. in l. l. 5. has conditiones quoad verba quod disiunctim
conceptas pro coniunctim positas ita ut tum demum substitu-
tioni locus sit si nihil ex his conditionibus fuerit subsecutum, cum
n. testator liberorum fecerit mentionem credibile est quod liberos
post eam assecutos tamquam suos nepotes voluerit proferre substi-
tuit. Simile exemplum habemus in l. Lucius Titius 85. ff. de haeredib.
instituendis quam rem latius explicat Suarenus, in tit. de
conditionib. institutionum cap. 3. colum. 2. Quod si vero
una tantum ascribitur conditio et tum ea vel affirmative con-
cipitur

cipitz vel negative, hoc ē vel in faciendo vel nō faciendo con-
sistit, si in faciendo v.g. si capitolinū ascenderit, servum ma-
numiserit hered esto, vel expectata est, q̄ haered institutꝰ vult
adimplere dicit vel aliās nō consequetꝰ hereditatem. Si vero
in non faciendo consistat, puta si capitolinū nō ascenderit,
dotem nō petierit &c. nō ante q̄ post hec conditio adimplet et
purificarj, etsi n. hodie nō ascenderit, poterit tn̄ eras perendie
post mensem, unū annū ascendere. Ideoq̄ talis institutio nide-
mꝰ ē inutilis. Sed tn̄ a furisconsult. Plutio inuenta ē ratio
ut et hec q̄stio impleatꝰ nempe q̄ cautionē ūꝫ ut haered cave-
at ē magis ascensurū vel facturus q̄to conditionē positus
ē. Quam cautionē si presbyterij hereditate consequtꝰ l. 4.
§. item Juliano l. mulier §. 20. in principio ff. de de condit.
institutionū q̄ cautio a suo autho. Plutiana appellatꝰ Plu-
tiana. 7. ff. de q̄stoib. et demonstroib. Sed cuj ingen. ptabit
hanc cautionē. Ff cohaeredj suo et si nullꝰ det cohaeredem
et ita nō sit cuj cautionē ptstare post debet Duaren. tit. de
q̄stionꝰ institutionꝰ cap. 5. columna 3. inutilem ē institutio-
ni ejus grauiter erat, sed ut Jul. ni d. l. q̄ scribit conjectꝰ hae-
red sub impossibilj q̄one institutꝰ, ē ideo talem haeno erit
qa impossibilis conditio q̄ nō scripta anipienda ē, ut exdet
ni ipsum terminis Labeo furisconf. ni d. l. mulier 20. ff. de con-
ditionib. institutionū ē. ipa. ni d. l. 7. §. de q̄stionꝰ et demo-
strois. Si inqt ex asse maritꝰ sit haered institutꝰ sub ea co-
ditione. Quoniꝫ nō est cuj caveat, nō impetiri ea q̄ no
ning adeat hereditatē, nam iure ipso nēr impletꝰ q̄itio
Lepi supra et notantꝰ valde extraneos, sub eꝫ conditione rectē
institujj haeredem, ng̃ ejus haered nō esset sub conveō potestatiua
q̄ nibiꝫ. §. de augenda hereditate dū q̄itio in arbitriū colla-

ta recte instituitur si n. filiusfam. sub alia instituatur conditione quia quam
eius sit collata arbitrium institutio redditur nulla quinimo totum testamentum
nullius est momenti l. ult. in principio ff. de conditionibus institutionum si fi-
lius inquit ~~familias~~ Romp. sub conditione haeres erit, ita demum testamentum ratum
est si conditio fuit in filii potestate l. si per filium C. de inst.
subdit. subdit etc. L. lucius Titius 83. ff. de ~~it~~ conditionib. et demonstr.
ubi Titius sub hac conditione suum instituit filium si iudici probaverit
suum esse filium quaeritur an valeat institutio. Respondet Paulus Iuris-
con: filium non videri institutum sub ea conditione quae in eius potestate
non est, et ideo testamentum nullius esse momenti l. filius a patre 28. ff. de
liberis et posthumis cum multis similibus. Quinimo nec sub con-
ditione impossibili vel turpi ut extranei de quibus iam s. diximus
recte haeres instituitur l. filius qui 15. ff. de condit. institutionum ex
hac sola ratione quia talis conditio non sit in ipsius collata arbitrio.
Neque in hoc peioris est conditionis filius quam sit extraneus taliter
haeres institutus quam extraneus reiecta conditione turpi vel im-
possibili nihilominus ex testamento consequatur haereditatem, quia ut extra-
neus ex testamento ita filius tamquam proximus haeres vitiato testamento
ex conditione impossibili vel turpi adiecta ab intestato haereditatem
consequitur. De nepote quaeritur quid iuris an ut filius ita et nepos
sub potestativa tantum conditione possit instituj? et sub omni conditi-
one nepotem posse instituj, sive ea potestativa sit, sive eventu-
alis etsi nepos et suus sit haeres in primo gradu de mortuo
sed filio eius patre iuxta §. sui a. institutis de haeredum qualita-
te et differentia Respondit Ulp. in l. sed si conditioni in 6. §. 1. ff. hoc tit.
nepotes inquit et deinceps caeteri sub omni conditione instituj possunt
et si redigantur ad filii conditionem l. 1a §. sciendum ff. de suis et
legitimis haeredib. Diversitatis rationem inter filios et nepotes de-
~~signat~~ assignat Duaren. s. d. To cap. 4. Colum. 6. tamen quia filii
sint propiores

sint ꝓpiores defuncto q̄ nepotes ideoq̄ leges magis faueant
filijs q̄ nepotibus. Et hoc argto esse pt, q̄ in principio instit.
de exhaeredatione liberorum, hēatz antiquitas necesse fuisse si
q̄ filius voluerit exhaeredare ut id nominatim faciat nepotes
nō potuisse inter caeteros exhaeredare Veluti caeteri exhaere-
des sunto. Quod tn̄ ex Imp. Inst. ꝯstitutione immutatū est, qa quidem
filij ita et nepotes si ad filij redigantz conditione expresse vel
debēt instituj vel nominatim certa ingratitudinis cāa expressa ex-
haeredari l. mxm vitiū 4. C. de liberis ꝑteritis 5. illud quoq̄
cap. in Auth. ut cū de appellatione cognoscitz. Quz itaq̄ hodierno
iure inter filios et nepotes si ipsorū pater fuerit mortuus et ita
ipsi in j° sint gradu quo ad institutionē et exhaeredationē aequa-
lis sit rō et necessitas nō video quo verū dicat Suarenus
iam d. to. uz iura pandectarum quo ad institutionem nepotū
sub oī condōe, nō esse correcta ꝯstitutionib. principū. Si n.
nepotes ut filios necesse sit instituere q° vel filij institutio sub
conditione casuali tantum annullat ita et annullabit nepotis insti-
tutio sub casuali conditione, vel potius ꝯrius dicendū erit uz q̄
et hodierno iure si filius sub ꝯtōe tm̄ in legitima sit institutus
sub ꝯtōe nō amplius rescindet tantum quidem iure pandectarum
sed ex l. qm̄ in prioribus C. de inofficioso tanto tm̄ ad remoti-
onem ꝯtōis aget, et in reliquis tantum suum obtinebit robur
q̄ procul dubio et in nepotibus si in j° sunt gradu et in le-
gitima aliquo onere vel ꝯtōe grauentz observandū erit
Visi fortasse d. l. qm̄ in prioribus cod. de inofficioso tanto
q̄ vult legitimam filij nō posse grauari aliqua conditione
illgamus de condōe potestatiua quidem multi illgunt bb.
quos refert Michael Grassus lib. sentiarum d. legitima nu:

ir. ita ut sensus si filium qd iure pandectarum poe institui sub
condoe potestativa de iure Co. iuris quo ad legitimam seq, sed
tn qa iure pandectarum talis institutio valet et si de iure Co. non va-
leat, tn no propterea annullabitur testatum sed tm tollitur conditio
appositiva ut tex. in d. l. 32. ht qz si no institutio fiat sub alia quam
potestativa condoe no tm haec conditio et institutio sed totum
testatum corruat iuxta ll. pandectarum q de iure Co. no censeantur
correcta. Et sic quoq rnderi posset ad l. mxm initium Co. de
liberis pteritis. et s. aliud quoq capitulum in auth. ut cum de ap-
pellatione cognoscitur verum qd oe q nepotes ut filij debeant vel
haeredes institui, vel nominatim et causa expressa exhaeredari sed inde
no sequitur q institutioni no poit adiici conditio. Et si iterum repli-
cetur sed absq onere et gdoe ut filij suam dent hre legitimam
iuxta d. l. qm in prioribus R habunt sed no p annullationem
testati ~ no propterea qz sub quacunq gdoe nepotes instituantur
haeredes testatum erit nullum quoddam nullum est, si filij sub gdoe
casuali vel iuxta instituantur, sed tm tollitur conditio quoddam
si filiarum legitima adijciatur conditio potestativa et si haec
Quarenus mens est aliquo modo eius opinio defendi poterit tn
difficulter propterea qz in d. l. qm prioribus, et in duabus precedentibus
aq bene de nepote q in 1. est gradu, et sic debebit suam
hre legitimam, atq de filijs loquantur et ideo difficulter unum
idemq verbum nempe gditio in utroq casu diversimode ~
in filijs p potestativa et in nepotibus pro quacunq gditione
accipi poterit. Quam tn rem vob cogitandum relinquo nisi quis
dabitur fortassis melior occasio d. iura exactius explicanda,
Veniq concipitur gditio aliquando in tempus presens, aliquando in
praeteritum, aliquando in futurum, sed q in praesens vel pteritum
confertur

confertur tempus vel statim obligationem dirimit aut non differt
nec et propria conditio appellatur sed tamen ea quae in futurum concipitur
l. conditio in praeteritum ubi Cuiac. ff. de verborum obligationib.
Et haec de modo circa conditionibus institutionum ex quibus fit illigitur
tertium huius materiae caput unum quotupliciter sit haeredis institutio
alia n. ut iam audivimus pura est, alia conditionalis, alia to-
tius, alia quota haereditatis si unum plures instituantur haeredes
non autem rei particularis quae n. in re particulari instituuntur vel
legatariorum tota habentur l. quotiens 17. C. de haered. instituendis.
Vel si alii non sint haeredes instituti, tunc iuxta l. 1am §. si ex
fundo ff. haec tit. et ea quae s. allegavimus habetur talis institio pro
ut ij. detracta fundi sive rei particularis mentione. Alia directa
alia obliqua, quamvis obliqua haeredis propria institutione quaedam
nec fideicommissa et ut ita propria haeredis appellatione non comprehendantur
l. si Titius 96. ff. de legatis 3o. Denique institutio alia est 1. gradus,
alia 2di l. cum in titulo 37. ff. hoc tit. l. ab omnibus 104 §. poenult.
ff. de legatis 1o. haec tamen ultima magis substitutio appellatur eoque vel
popularis vel vulgaris l. 1a ff. de vulg. et pupillari ubi latius vide-
bimus. Inter utramque et inter institutionem 1. et 2. gradus sive ut
communiter loquitur inter institutionem et substitutionem magna differentia
est nam ex institutione acquiritur haereditas nulli alteri prius
delata vel acquisita ex substitutione vero non nisi haereditas
iam alteri vel delata vel acquisita. Delata tamen ut in vulgari
substitutione, acquisita vero ut in pupillari.

Quarta huius tituli pars est, quam tamen s. in distributione
omisimus quam possit haeredes instituti et quae non. Et pro reso-
lutione huius C. sciendum est quod omnes quibuscumque est testamenti factio recte
haeredes instituantur tam liberi quam servi l. non minus 21.

ff. hoc tit. Ulp. in suis regulis tit. 22. et Imp. Just. in §. in
extraneis instituit. de hæredum qualitate et differentia. Sed quo
inquies cum servis testamenti factio et institutio? Cum testamenti factio
iuris civilis ut in tit. præcedenti diximus et institutio hære-
dis actio legis sive actus legitimus cui neque servus interesse
potest. l. qui testamento §. servus quoque s. tit. proximo, nam ad ea quæ
iuris civilis sunt, servi pro mortuis habentur l. qui attinet cum
similib. ff. de reg. iuris. Quod quia non servorum sed dominorum in-
spiciatur conditio, ut si cum dominis sit testamenti factio recte servi
instituantur hæredes, ut dominis suis acquirant hæreditatem, sin
vero cum dominis non sit testamenti factio, neque per suos servos hæ-
reditatem acquirere possint, l. neque per se, C. de hæred. instituendis.
Per se a. recte non instituuntur hæredes nisi assequantur libertatem per ea
quæ in contrarium fuere allata. Est tamen differentia quo ad modum instituen-
dorum servorum inter servos proprios et alienos, nam proprii
servi etsi sine libertate hæredes instituti sunt ex eo n. quod institu-
antur hæredes fiunt liberi ut d. l. Imp. Just. in principio tit. de
hæred. instituendis instit. alieni vero non nisi sub conditione fierunt
liberi l. si alienum 49. cum similib. ff. hoc tit. Neque semper etiam
servos proprios instituere hæres ut casum hominis in l. his verbis
48. §. interdum ff. hoc tit. Et in §. est tamen instit. eod. puta ser-
vum adulterii accusatum cum propria sua domina, quæ rea fuerit eiusdem
criminis postulata inquit Martianus Juris C. rationis est, ut in
eundem ~~[illegible]~~ a domina collata institutio nihil habeat. Plures ex-
tant difficultates de servis hæredibus instituendis ut non institue-
dis in hoc tit. Sed eas studio præterimus quod nostro tempore nullius
sit effectus propter abolitam servitutem. Ad regulam itaque redeundo [illegible]
[illegible] ij duntaxat

q̄ ꝯ dotaȝat qbusꝫ ⁊ titij facto ꝑt hered̄ instituj. sufficit
ꝯ q̄ peregrinj hoc est q̄ ciues Romanj nō sunt ⁊ nōtē nō valē
instituȝ hered̄. Vlp. d. tit. xx. ubi Cuiac. Sed cū ex Antonini
cōstitutione q̄ re cauetur ad Vlp. ni l. ~~manbit~~ manebit ⁊ ff. de stat
homi. ode q̄ in orbe ſunt, ciues dicatȝ Rom. ⁊ huiꝰ illationis
nō erit magꝝ usus. Edo miseriȝ q̄ deportati nō ꝑnt hered̄
instituj l. si quis filio 6. ſ. irrita ff. de mulo rupto irrito facto
testamento q̄ pro ciuibꝰ Romanis non amplig sed pro peregrinis
hodiȝ l. ſa C. de hered. instituendis. Sed q̄stione facto deportatꝰ
honor institutꝰ ad quem tunc spectabit hereditas? (uariant DD.
gloſſ. in d. l. ſa uerbo nō ſciebant) & hoc tit. pulcꝝ q̄ applicetur
fisco. Sed uerior eaꝝ receptior opinio ⁊ cuꝝ alij institutꝰ
uel nominatꝰ ab intestato acquirat, excluſo fisco, nō ⁊ q̄ de
portatꝰ mero iure nihil potuit, perinde hodiȝ ac si nullꝰ esſet.
hanc scripſit ita tenet Fel. Cuꝝ ſ. testamentis C. xx. uers.
Sed q̄rit Michael Grufſg lib. Futiarꝝ ſ. instituto C. 2. ubi
C. 6. ad eos accommodat q̄ ad triremes ſunt damnati, q̄ hodie in
diu in opus ſuspendunt ⁊ alibi ad opus metallꝰ damnatꝰ
ſunt et eius deportatis exparatȝ. Et ſtatuto tū militibꝰ q̄
ipſis prohibiti nō ſunt capere ꝑnt deportatꝰ l. id est iȝ. ſ. et deporta
tatꝰ ff. de testa. militis l. et testato ſ. C. eod. hereditas inqt Aloy.
Sanp. C. legata et testato militis oibꝰ q̄bꝰ relicta ſunt debentȝ
q̄ inter castra ⁊ militibꝰ gesta ſunt liberū arbitriuȝ q̄bꝰ ne
liceat relinquendi ſupremis indiuijs concesſuȝ est, niſi
lex eos ſpecialiter prohibuerit, ut exemplū hodiȝ in d. l. idem est
ſ. sed ſi secundū ff. de testamentis militis. Zo inferȝ quod dam
natꝰ ad mortem naturam nō ꝑt hered̄ instituj q̄ fit seruus poenae
l. ſunt q̄dam iȝ. ff. de poenis. Vtꝝ obſtat ſtatuȝ ſed hodie C.

de donationib. inter virum et uxorem ubi dr. quod hodie nono pen-
nae natus ex supplicio fiat servus quo cessante legis ratio, et eius
dispositio cessare debebat. Et n. auth. iam allegata loq. de iis
duntaxat q. non afficiuntur ultimo supplicio sed q. supervivunt
ut in tit. praecedenti latius explicavimus, et hanc eorum esse
opinionem testatur Grassus d. §. c. 3. Quarto haeretici Manichaeos
auth. credentes C. de haereticis. Quinto persona incerta Ulp.
d. tit. 22. veluti hoc modo inquit quisquis primus ad funus meum
venerit haeres esto, talis institutio non valet, rationem subiungit,
quoniam certum consilium debet esse testantis fuisse Fasqu. de succes-
sionum progressu lib. 2. §. 2. nu. 24. et sequentibus Furiosi
ministar esse utitur bona magno labore acquirere et personae in-
certae relinquere a qua nullum incertum accepit meritum.
Quod tamen Imp. Just. per suam conditionem aliquo modo tem-
peresse fatetur in §. sed nec huiusmodi institutio de legatis quia
tamen constitutio cum in C. non reperiatur ius aliquid certi hac in re defensi
poterit. Hoc docent DD. hodie incertam personam posse instituj
dominio post mortem testatoris certificari potest ita Bart.
in l. quidam relegatus 6. vers. quaero quid in heredis institutione
ff. de rebus dubiis. Sexto ex eadem ratione infert Ulp. in suis
regulis d. t. 22. nec municipia nec municeps haeredes
instituti posse quoniam incertum corpus est neque cernere universum nec pro
libitis de haereditate cernere possunt ut haeres fiant Quod tamen
mirum esse videtur Ulp. in suis reg. hoc docere cum tamen Paulus Iuris
Cons. duobus in locis ut in l. civitatib. 122. ff. de legatis 3.
et in l. omnibus 26. ff. ad Senatusconsultum Trebellianum. Et Lam-
pinianus in l. 2. ff. de rebus dubiis contrarium respondeat aperte
dicat posse civitatib. quae sub Imperio Romano sunt ut haereditates
et fideicom-

tes et fideicommissa relinq. Ad hoc respondet et nō male meo iudicio
Suarez tit. hoc nro ca: 2. Colum. 4. Circa finem q. quando Vlp.
in d. tit. 22. dicat municipijs nihil in testamento posse relinq. duos
excipio casus. 1o. q. vigore Senatus Con. Aproni. municipia a suis
libertis possunt haeredes instituj & eo eius fideicommissaria haere-
ditas restituit, et de his duobus casibus exceptis loquantur iura in
contrarium allegata quamdiu in d. l. omnibus ff. ad Senatus Con. Trebel-
lianum Aproniani Senatusconsulti et fideicommissi restituendi expressa fit
mentio. Sed quod sit de iure antiquo et Pandectarum constat ex
constitutionibus Princ. hoc fuisse immutatum et a Leone Imp. in
l. haereditatis et C. de haered. instit. constitutum q. civitatib.
et haereditates C. legata directo et per fideicommissum recte relin-
quantur. Sic collegij quaerunt BB. an possint instituj in testamento haeredes
Fasquius to. Spectato nu: 22. absolute negat quinimo nec ex Con-
dicillis quicquam capere posse putat propter collegium 8. C. de haered. institu-
endis. Collegium inquit textus si nullo speciali privilegio subnixum
sit haereditatem capere nō posse, dubium nō est. Quod tamen
ita absolute quamdiu Fasquius docet verum nō est ut ex collega-
to textu colligere licet pro huius itaque C. resolutione sciendum
quod omnia collegia sint illicita & prohibita sub gravi poena nisi
superiorum fiant authoritate ut habetur in l. 3. §. in summa ff. de colle-
gijs et corporibus illicitis l. 1a in principio ff. 3. l. 4. quod cuiusque
universitatis nomine & ut docet prisonius senectarum antiquitatum lib.
1o cap. 14. ex variis et multis authoribus antiquis, collegia
apud Romanos difficulter admodum fuere concessa, q. ex huiusmodi
coitionibus nulla nō facinora seditiones tumultus, et maxima
adversus remp. orientur pericula. Unde quicunque absque superioris
auth. usurparunt collegia ad exemplum l. Julia de ~~[illegible]~~.

uj publica uel ut alij putant Maiestatis extra ordinem
puniebantur l. 2a. ff. de collegijs et corporib. illicitis C. de istis
collegijs loquitur d. tex. 8. C. hoc tit. si nullo speciali privilegio
subnixum sit hereditatem capere non pt. x. quibus uero uel
l. uel senatusconsulto. et ut unico uerbo dicam superior, auth.
permissum est coire et collegia facere et illis immunitas concessa
ut in l. semper 3. §. quibusdam ff. de iure Civitatis et in l. 1a. ff. q.
cuiusq. diuersitatis nomine illis ut unitatib. hereditates recte
relinquantur l. cum senatus 21. ff. de rebus dubijs. ita prisonius
d. to. Septimo antiquitus et prohibitum fuit heres instituere
heredes putabant n. Etnici heres non indigere opibus Unde paulus
Iuris C. in l. 1a. §. ad municipium ff. ad l. Falcidiam. Quidem neq.
legata quae heres relinquantur a Falcidia esse immunia paucos excipiebat
heres quos instituere ex senatusC. et constitut. principum fuit
concessum ut uidere est apud Ulp. d. lit. 22. puta Iouem Tarii
peum Apollinem Thitineum Martem in Gallia Minerua Melien
sem x. Sed christiani prin. cum animaduerterent opes nostras esse
in ecclesia pro alendis pauperibus l. primam C. de Episcopali au
dientia, et Ecclesiae ministris. Hereditate et legata ecclesiis
relicta omni fauore dignissima censuerunt ita quod et in lega
tis ecclesiae relictis cessare debeat Falcidia auth. sibi C. ad
l. Falcidiam l. si quis ad declinandum 48 C. de Episcopis et cler.
quidem et legata ex hereditates pauperibus relicta propter incer
titudinem ex chr. d. princ. non uitiantur l. id quod 24. et d. l.
si quis ad declinandum C. de Episcopis et cler. Octauo exte
stamento capere uel heredes institui non possunt liberi spu
rij, pro illectu tamen huius exceptionis sciendum filios illegiti
mos alios

nos alios esse naturales alios vero spurios appellari. Naturales de iure Civili illi dicuntur qui ex muliere soluta in schemate concubinae domi indubitato effectu retenta et a tali nascuntur parentes qui cum ista mulieri possint contrahere matrimonium, docet Cuia. in cod. de naturalibus liberis de iure vero pont. ut naturales dicantur liberi sufficit ex his parentibus esse natos, qui tempore conceptionis potuerant contrahere matrimonium etsi talis sit femina quae domi non sit retenta ut post alciatum praetermissum lib. 1. et Cuia. 4. decretalium: Edae parte cap. 8. §. 4. n. 3. docet Grassus c. 1. n. 7. et hos liberos naturales eorumque matrem si alii supersint legitimi liberi potest pater instituere in una unica l. mater 2. C. de naturalibus liberis, qui si nullos habeat ex legitimo matrimonio procreatos liberos potest illis totam si vult relinquere hereditatem, ab infestato vero una cum matre duas tantum habebunt unicas auth. 1. C. iam d. tit. Qui vero liberi dicuntur spurii ii rursus in supplicii sunt distincta: 1. qui vulgo concepti dicuntur l. vulgo concepti 23. ff. de statu hominum. Et quia hi certum parentum distrahere non possunt, nihil et ex omnibus testamento capere possunt ut recte docet Grassus d. to nu. 10. circa medium. 2. Qui ex ~~mariis~~ ijs parentibus nati sunt qui non poterant tempore conceptionis matrimonium contrahere, item qui ex damnato coitu nascuntur et ut inquit Modestinus in d. l. 23. parentem quod possunt detrahere sed eum habet quemlibet non licet Alciatus lib. 4. argum. cap. 5. et de his loquitur nostra exceptio 8. unde qui ex testamento paterno nihil possint capere nec ex contractu inter vivos sed omni iuris beneficio sunt indigni l. 1. et auth. 1. C. de naturalibus liberis §. fin. in auth. quibus modis naturales efficiantur sui ut fuse docet Fasquius controversiarum lib. 3. cap. 102. n. 8. et sequenti ubi dicit si talis filius teneat bona parentis non sit tutus

in conscia si nō denunciet fisco, pulcher tex. in cap. cum mul-
ta 15 C. 8. §. neq a. Ends in auth. quod oporteat Cipos Rosis
consil. 17. n.° 2. lib. 2. Limitatz ~~tali~~ tn quoad alimenta ne-
cessaria illa n. ex iure naturali et aequitate Canonica de qua in
cap. cum haeret §. in fin. extra de eo qui duxit in matrim. quam voluit
per adulterium filijs spurijs a patre relinqui pnt. ut contra te-
nent DD. Anthaeus Gail practicarum observ. 2. observ. 88. n.°
4. Bart. in Auth. ex complexu C. de incestis nuptijs et in si-
mili ubi vz legatum incapaci relictum usq ad alimenta valeat
tenemus textum in l. 2. ff. de his q. pro nō scriptis hntz, et in l. 15.
cui annua ff. de alimentis et cibarijs legatis hic nō incomode
de legitimatione spuriorum per rescripta princ. facta quaeritur quanti
ea sit valoris? et multi reperiuntur DD. q in ea sunt opinione
quod spurij mxe posterioris generis nō possint legitimari a princ.
1.° per textum in §. finali in Auth. quibus modis naturales efficiantur sui
ubi postquam Imp. multum de ~~legatione~~ legitimatione liberorum
illegitimorum, eorumque successione dixerat subiungit quicumque ex
nefario aut incesto prohibitoque coitu processerit is neque naturalis
vocabitur neque a parentib. educabitur, neque aliquis ex praesenti lege
habet commodum et ibi Cuia. C. 3. fin. in auth. quibus modis naturales
efficiantur legitimi, eos inquit Imp. q semel ex odilib. et prohibitis
nuptijs procedunt, neque naturales vocari, nec participanda eis illa
clementia. 2.° per rationem qa inquit Imp. nō potest iure disponere
iura matrimonij talium parentum, quo neque poterit liberos ex tali con-
iunctione natos legitimare. Quia legitimatio est quaedam iuris
dictio retrofingitur n. aliquem eo tempore quo natus est legitimo
esse natum, Iuris autem fictio instar veritatis est, quo si vere et circa
matrimonium nō potuit disponere Imp. nec poterit ficte legitimando
nz hmoi libr.

nq homoj liberos. Unde Alciatus Responsor. lib. 4. Cons. 6. nu.
12. ait q spurius no proprie dicatur legitimatus, sed duntaxat
dispensatus. Item Paulus de Castro cons. 4. 6. 7. n. 7. Ipse ~~ait~~
ait neq papam, neq Imp. posse vere legitimare illum cu cuius
pre vel mre no potuit tunc esse mrium lege ~~nq~~ nq divina
prohibente, ita q talis nec vere nec ficte posit dici ex legitimo
mrio natus Marochius conc. 16. nu. 13. lib. 1o. Sed ijs no obstan-
tibus puto ego principem cuiuscunq generis spurios posse
legitimare, 1o. p textu in l. 9. in principio 7. et ibi Bart. ff.
de ritu nuptiarum. Ubi ex rescripto B. Marci Imp. liberorum
ex incestu procreatorum status ita confirmatur ac si legitime concepti
fuissent B. Marcus Et Lucius Imppr. inqt Marcianus Jurisconsultus
ita Flaviae p libertum suum rescripserunt movemur et tem-
poris diuturnitate quo ignara iuris in mrio avunculi
tui fuisti. Et q ab Avia tua collocata e et numero ves-
trorum liberorum idcirco cu haec oia convenirent in unum
confirmamus statu liberorum vestrorum in eo mrio gsitorum
perinde atq si legitime concepti fuissent. Alciatus l. 2. nu. 9.
ff. de verborum oblig. Et paradoxorum lib. 1o. cap. 16. 2o. per
l. 3. ff. de naturalibus restituendis q ris inqt Jurisconsultus Scevola
an ingenuitatis iure utatur is ~~fre~~ quem sanctissimus et nobi-
lissimus Imp. naturalibus suis restituit, sed ea res inqt nec du-
bitationem habet nec unq habuit qa exploratu sit ad veniam in-
genuitatem statu restitui aut q isto beneficio princ. utitur.
Sed restitutionis naturalium to iam nostris moribus esse legi-
timationem docet Bart. in l. Gallus §. et qd sit tm nu. 14.
Vers. in gerius ff. de liberis et posthumis Bald. in l. 1a nu. 2.

Co. de iure aureorum annulorum. Wezanpezius in suis paratit. de naturalib. restituendis. 3°. p rationem q. differentiam q. est inter legitimos et illegitimos sola lex positiva constituerit §. sicut sane in auth. 74. quibus modis naturales efficiantur legitimi, neque nihil Imp. Just. a principio quando sola natura sanciebat, hoc fuit quantam differentia naturalis atque legitimi, sed antiquis parentib. antiqui filij mox ut praecedebant fiebant legitimi, si quo lex fuit legitimos et Imp. q. viva lex dicitur. pt saltem fictione iuris facere legitimos ut fuse Pasq. de sessionum progressu lib. 1°. §. 2. nu: 42. Et ita legitimatus spurius omnia iura quoad successionem haeredis. institutionem et alia q. de iure Civili deferuntur acquirit q. habet legitime natus, dictis iurib. Et l. 2. ibi illis n. naturalib. restituit in quibus in initio omnes homines fuerunt ff. de naturalib. restit. Ita docuit Blifarius testor de successionib. ab intestato nu: 64. Lutovius de sartis in tractatu suo de naturalib. liberis Rub. de legitimationibus p rescriptum effectum nu: 6. Matheus de Afflictis in tract. de iure protomisios in principio legis nu: 33. Pasqus d. to nu: 42. et sequentibus. ubi nu: 51. et sequentib. plura ad legitimationem spectantia tractat paliodus de notis et spurijs cap. 55. n°. 6. de legitimatis inquit quicunque amplius dubitare mihi ridiculum prorsus videtur cum sciamus Princ. privilegio quamcunque maculam abolerj nonnunquam veluti hominem rursus gigni. Neque obstant q. in contrarium fuere allata. Ad 3m et 5. fin. in auth. quibus modis naturales efficiantur sui resumptum. Ex textu istum non loquitur de tota summa et dispositione istius constitutionis et ita etiam de legitimatione facta p rescriptum princ. sed tantum de successione naturalium de qua in

duobus

duobus §. pre spectantibus. dixerat ut ex ipsis verbis non
obscure elicitur, vult n. Imp. ibid. ~~dixit~~ duntaxat ostendere
quod non possint naturales appellari ad effectum ut sciatur quod suis vel
etiam parentibus non possint succedere, quippe cum paulo an-
tea in §. illud tamen eiusdem constitutionis dicat si quispiam
non possit legitimare suos liberos per subsequens matrimonium,
veluti concubina mortua, vel indigna connubio, vel pre
nichilum coaptato poterit tamen adhuc offerre preces principi et ab
eo legitimationem per rescriptum impetrare. Sed posito Impe-
ri. d. §. fin. totius constitutionis summam et dispositionem ~~per rescri-~~
~~ptum impetrare~~ voluisse comprehendere, negatur tamen quod propterea non
possit si velit huiusmodi liberos legitimare non n. sequitur, non voluit quod
quoque non potuit ut Glossa ibid. recte sentit maxime si in legi-
timatione exprimatur hac clausula non obstante illa constitutione
Quinimo ut recte Balt. Et Ff. Pharotus in §. naturalis tit. si ~~de~~
de feudo defuncti in usibus feudorum Ludovicus de Certis de
naturalib. liberis sub. requisita in legitimatione impetranda nu:
13. Moenochius de arbitrijs vitimus lib. 1. c. 2. n. 9. si vel ex
plenitudine potestatis vel ex certa scientia tales legitimet liberos
necesse non est exprimere hanc clausulam non obstante constit. argto
legis quam consulebat 57. ff. de re iudicata qua hac clausula
ex certa scientia omne tollit obstaculum ut consuluit Alciatus Respon-
si. n. 10. in fine. Oldratus consilio 257. nu: 12. et sequentib.
Et quod Imp. de facto huiusmodi liberos et incestuosos legitimarit
tex. est in d. l. quod in provincia 57. ff. de ritu nuptiarum. Ad 2m
argtum Rx negando consequentiam in nulla n. legitimatione et
naturalium liberorum sive per rescriptum princ. sive oblationem

curiae retrofingendo fit aliqs vere is q nō fuit ē legitime natus
sed tm̄ ficte talis de pudeo de re militari l. 7. n°. 20. Et hac
de personis legitimatio inqt veritas nō est sed fictio quidam ex
privilegiis potius qz ius coe. Albertus Strung. de testatis et
statutis art. 12. n°. 52. Et hac de personis q ni testato alterius nō
pnt haeredes institui. Cum itaq in haerede instituendo tanta requirat
habilitas nō inutiliter hic quaeritur quoniam tempore cum haerede de-
beat esse testanti factio. Et hanc e. resolvit Florentinus Jurisco.
in l. si alienum 49. §. in extraneis ff. de haered. instituendis ubi
ait necesse esse ut trib. temporib. cum haerede sit testanti
factio qa eo tempore inqt Florentinus institutio testanti vi-
res capit et quidem ppr regulam Catonianam qua constituit
si tempore facti testamenti inutile foret id q in testato relin-
quitur, id quodcunq postea testator decesserit nō amplius post
convalescere l. 1a ff. de reg. Cateniana ro huius reg. Catoniae
desumitur ex l. continuus 137 §. cum qs ff. de verbor. obligationib.
unde q actus viriles ex praesenti tempore statum capere debent
nō aut ex incerto et fortuito futuri temporis eventu pendere.
Sed inqt aliquis reg. Catoniana in legatis duntaxat nō et
in haeredis institutione locum habet ut ex celso iuris Juris C°. in d.
l. 1a ff. de reg. Caton. nō obscure colligitur si legatum inquit
testanti facti tempore inutile foret &c. Et ex Papiniana in l.
3. ff. iam d. t. Catoniana reg. inqt Papinianus nō pertinet ad
haereditates ubi gloss. et Bart. 1° falsum est qz haeres tempo-
re institutionis ppr reg. Caton. debeat esse capax haeredita-
tis. R. 1° q etsi aliqui sint in ea opinione unde q reg. Ca-
ton. nō et locum habeat in haeredis institutione quoddam in legatis
obtinet. Sunt tn̄ alij ijq nō contemnendi auth. sb. q dicunt
q reg. Caton. si nō expresse saltem quoad mentem legis et
obtineat

obtineat in hæredis institutione, ita Joannes Antiquus Glossator
et Azo sentiunt in d. l. 3. Cuiac. in d. l. si alienum 49 § in extra.
ff. hoc tit. Ottomannus in § in extraneis instit. de hæredum qua-
litate et differentia. Primo ppr tex. in iam d. l. si alienum § in extra-
neis ubi aperte requiritur quod hæres debeat esse habilis et hære-
ditatis capax tempore facti testamenti, ratio redditur in l. poenal. ff.
de reg. iuris qa quod ab initio inutilis fuit institutio ex post
facto convalescere non potest quod nulla alia ratione evenit quam ex dispo-
sitione reg. Catonianæ. Secundo pro hac opinione bonus tex. est
in l. 4 ff. de reg. Caton. ubi Ulp. placet inquit reg. Caton. ad
institutiones conditionales non pertinere quod ad veram pertinebit.
Unius n. exclusio est alterius inclusio et exceptio in casibus non exceptis
firmat regulam. Neque difficile erit respondere ad tex. contrarios qa
loquuntur quoad expressa verba non et quoad mentem et rationem regulæ
catonianæ. Ecce a. quod reg. Catoniana in hæredum institutione locum
non habet. Respondeo tamen 2°. nihilominus adhuc tempore testamenti conditi hæredem
debere esse capacem et cum ipso testamenti factio quod hæredis institutio
sit actus legitimus quod ex l. optimus § cum quis ff. de verb. oblig. ex præ-
ti tempore non ex futuro eventu debeat capere statum. Et hoc est
quod Bart. in d. l. 3. dicit hæredem dicere quod tribus temporibus esse ca-
pacem ~~et cum ipso testamenti factio~~ non a. ex reg. Catoniana. Sed ex aliis
constitutionibus. Sed contra hoc quod sive ex reg. Catoniana sive ex
alia civili ratione de primo capacitatis tempore diximus fortissime ob-
stat lex si servus eius 82. ff. de acquirenda vel omittenda hæred.
Ubi legimus servum eius quod capere non potest hæredem institutum et ma-
numissum antequam adire iubeatur ad hæreditatem admitti et tamen illi
non erat cum ipso institutionis tempore testamenti factio. Varie a variis
ad hanc antonomiam. Respondeo ut videre est apud gloss. et Bart. ibid.
nos omissis eorum solutionibus cum Cuiac. in d. l. si alienum 49. ff.

de hæred. instituendis. Et Pottmannus in d. §. in extraneis circa finem Instit. de hæredum qualitate et differa. Hæredis institutionem ibid. non fuisse puram sed factam sub conditione sive in id tempus collatam quo ipse servus erit capax hæreditatis quam fieri posse constat ex l. in tempus 62. ff. hoc tit. aliam solutionem dat Viglius in §. servus a. instit. de hæred. instituend. Sed inquiet aliquis nonne s. dictum fuit hæreditatem non posse dari ex die vel ad diem l. hæreditas ex die 34. hoc tit. quod igitur iam dicitur valere institutionem hæredis in tempus collata? Respondeo quod s. dictum est esse illegitimum de die certo, quod vero hic diximus de die certo, pro conditione habetur l. dies incertus 75. ff. de condicionibus et demonstrationibus. in testamento inquit Papinianus dies incertus condicionem facit et hæc de primo tempore quo testamentum conditur. Ideo dicimus debere hæredem esse capacem hæreditatis tempore quo testator moritur, ut effectum habet inquit Florent. in d. l. si alienum §. fini extraneis ff. hoc tit. hæredis institutio s. ut sit aliquis cui hæreditas deferatur per quem postea et ad alios transmittatur tertio eo tempore quo hæreditas aditur debet hæres esse capax propterea quod eo tempore nunc est. Et actu hæredis institutio est consequenter totum testamentum sortiatur effectum. Hinc in l. non oportet ff. de legatis 2°. dicitur quod aditionis duntaxat tempore ius hæredis inspiciatur non inspiciatur non oportet inquit Florentinus Iurisconsultus prius de conditione cuiusque quaeri (an nunc capax vel incapax hæreditatis sit) quam hæreditas legatum ne ad eum pertineat et in d. l. in tempus quod hæres institui potest in tempus capiendæ hæreditatis veluti Titius cum capere potuerit hæres esto quia eo tempore omnis defuncti voluntas rata constituatur l. si patroni 55. §. 2. ff. ad S. C. Trebell. Sed ex benignitate magis sive ex benevolentia ut habetur in tex. d. l. in tempus quam de rigore iuris propter regulam

Catonianam

Catoniana, ut iam antea diximus. Et hæc tempore circa hæredis
habilitatem consideranda veniant non et intermedia, medio ~~tem~~ tem-
pore inquit Florent. Iuris Consult. inter factum testatum et mortem testa-
toris vel quodcumque institutionis existentem mutatio iuris hæredi non
nocet quod exemplo declarat Ulp. in l. Sed etsi 6. §. Solemus ff. hoc
tit. Ut puta inquit Civis Rom. hæres scriptus, vivo testatore factus est
peregrinus (quia deportatus est et ita factus incapax hæreditatis l. 1. in
C. de hæred. instituendis) mox Civitatem Rom. pervenit (vel per
restitutionem in integrum vel indulgentiam principis l. 1. 2. C. de
sententiam passis et restitutis) medio tempore non nocent. Et hæc vera
sunt in hæredib. extraneis etc. Florent. in d. l. si alienum §. in
extraneis ff. hoc tit. loquitur. Sed quod in suis hæredib. dicitur an
eadem hæc tempora circa quæ habilitatem considerentur gloss. in
iam allegata l. si alienum variat modo duo, mox tria et in ex-
traneo requiri tempora. Sed priorem gloss. Respondeo. Vir. DD.
sequuntur, vel quod in suo hæredi duo duntaxat tempora conside-
rentur institutionis vel et mortis testatoris non et aditionis
propterea quod suus hæres mortuo parente statim sit hæres in eoque
dominium confirmetur absque aditione l. in suis ff. de liberis
et posthumis ita Suarez. Et Scheidemannus in §. in extra-
neis n. 3. instit. de hæred. qualitate et differentia, sed melius Vig.
in iam d. §. in extraneis et Cuia. in sæpe d. l. si alienum ff. hoc
tit. putant et hæc tempora plane non venire in consideratione
in suis hæredib. eo ipso n. quod sui sunt, necessario habiles sunt et
hæredes instituendi si vero habiles non sint, nec amplius sui
dicantur. Sed quid si filius deportatus a patre hæres instituatur
postea restitutus in integrum vel ex indulgentia princ. ius Civitatis
consequatur si quod tempore mortis paternæ ~~ius~~ ius suitatis

aut.

ket nihil ne capiet ex tcto paterno? pictat Vig. in d. §. in extraneis una cum Ciuitate et recuperare tcti factionem, argto l. ja. C. de sntiam passis. Ideoq ut suitati ita et testamento opitulatur restitutio.

Ultima huius tituli pars est, de effectu institutionis cuius primus et ipsius principus est quod haeredi instituto acquiratur haereditas ex ursum ius defuncti testatoris. l. quoties 9. §. haeredes ff. hoc tit. l. haereditas 63. ff. de reg. iuris nisi in casu legis quidam cum filiumfam. 44. ff. hoc tit. ut si quispiam promittat se restituturum alteri haereditatem et ita ex consilio testatoris et alterius quem testator uolebat facere haeredem is nomen suum duntaxat accommodaret et ea spe testator inductus eum instituit tunc talis institutus si de mente testoris constet haeredem haereditatem non consequitur sed actione mandati alteri tenebatur restituere quia eius mandato haereditatem adijt. Et in casu l. finalis ff. hoc tit. ubi ex falsa causa et rumore tcti est mutatum, tunc ne hoc posterius testamentum validum sit tamen propter falsum rumorem quo testator fuerit inductus ad prius tcti mutandum non ex eo sed ipso haeredi acquiritur haereditas legata tamen in eodem testamento relicta et soluenda sunt quia falsa causa non legata sed tamen haeredis institutionem respicit ubi notate casum specialem in quo legatum consistit non consistente haeredis institutione contra l. eam quoque 14. C. de fideicommissis et ibi glossa in uerbo traditur, ubi duodecim alios casus enumerat in quibus ualet legatum, etsi haeredis institutio sit inualida. Et in casu legis errore ductus 4. et l. nec apud C. hoc tit. ubi quis eum haeredem instituit quem errore ductus suum putat esse filium uel fratrem et ad successionem non admittatur nec obstat si dicatur quod falsa causa sine demonstratione non uitiet legatum uel haeredis institutionem l. falsa demonstratio ff. de cond. et demonstrat. quia hoc uerum esse nisi testator errauerit alias non institutus

eo ut inquit

eius ut inquit Juris C°. in d. l. 4. et ita constet aliam fuisse testatoris voluntatem.

Secundus effectus est, ius accrescendi quandoque n. si plures instituantur haeredes fit ppter coniunctionem eorum vel unius deficientis portio alteri accrescat l. unica ubi plene bb. C°. quando non petentium pars est petentium accrescat.

Tertius denique effectus institutionis est compensatio l. si compensandi 6. C°. hoc tit. puta si quispiam instituit debitorem suum animo compensandi tunc n. tollitur omnino debitum. Qui tamen effectus tunc demum locum habet si quis pro parte et cum alio fuerit institutus. Nam si ex asse sit haeres institutus, ne id a se ipso exigat confunditur debitum cum credito omnisque obligatio et actio tollitur l. Italium aut pamphilum 95. §. aditio haereditatis ff. de solutionib. l. si ei cui 41. §. si quis fundum ff. de emptionib. l. debitori 50. l. Vran: 70. alii habent Graneus ff. de fideiussorib. l. 1. 14. ff. ad Senatus Consult. Trebellianum. Quod verum est de actione et obligatione sive debito personali secus vero est in reali puta pignoris obligatione, illa n. prius non extinguitur vel confunditur quam si creditor dominium pignoris fuerit consequutus l. poenult. circa finem ff. de exceptione rei iudicatae Unde in l. cum quis 38. §. finali ff. de solutionib. dicitur si Titius pro me fideiubebat apud Sempronium pro suaque fideiussione pignus det et me haeredem instituat licet per aditionem haereditatis actio fideiussoria confundatur quia principalis sum debitor pignus tamen non extinguatur et in l. debitor 59. ff. ad Treb. si debitor sub pignore creditorem suum haeredem instituat eumque roget filiae suae haereditatem restituerit licet adeundo haereditatem creditor confundat obligationem et actionem creditis. Pignus tamen tollitur ideoque si illud possidet non potest a fideicommissario haerede conveniri pignoratitia actione, possidet n. eam rem quasi creditor. Quod si vero

pignus fuerit poenes fideicomissarium haeredem datur creditori haeredis instituto petitio pignoris. Et si creditum a fideicomissario haerede soluatur solutum non repetet. quia ppr pignus manet naturalis obligatio videte Cuiac. ad Affrican. tractatu ij in explicatione legis quae totis noie 30. A. soluto mrio.

Finis huius Tituli, Simul et Anni reparatae salutis R. D. Hanagesimi Noni.

De Liberis et Posthumis Haeredibus Instituendis vel exhaeredandis.

TITULUS SECUNDUS.

Libri Viges: octavi. s.

INTER Caetera quae ad ordinanda testamenta nrio desiderantur, inquit Caius Jurisc. in l. 70. ff. hoc tit. principale ius est de liberis haeredibus instituendis vel exhaeredandis, ne praeteritis istis rumpatur testamentum, ideoque non absque re tam titulus statim post titulum qui testamenta facere possunt, ubi tractatur de forma et sollennitate in testamento adhibenda subiungitur. Hoc igitur ut in scriptio huius tit. videbimus, quod liberi et posthumi haeredes sint instituendi vel exhaeredandi. Prius tamen declarabimus quod liberorum et posthumorum appellatione comprehendantur. Et in genere quod liberos in hac materia pro natis accipimus, posthumos pro nascituris, magis vero in specie eos appellamus liberos qui a testatore procreati sunt puta filios nepotes, pronepotes et caeteros descendentes exemplo ir. tabulae, quae jam successionis causam liberorum esse voluit §. intestatorum a. institutis de haereditatib. quae ab intestato deferuntur. Quo sensu et praetores hoc vocabulum acceperunt cum prohibuerunt ne liberi, parentes et patronos suos in ius vocent l. quisque 4. cum seqntibb. ff. de in ius vocand. Attamen in l. Juris Cons. 10. §. parentes ff. de gradibus liberorum appellatione filii usque ad trinepotes tantum. Genitores parentum nomine usque ad tritanum duntaxat comprehendunt, reliqui descendentes sive posteriores et hi ascendentes seu maio-

res appellantur. Quodam vocabulo filij sequitur etsi n. in l. filij appel-
latione 84 ff. de verb. ~~oblig~~ signor. paulus Iurisconsultus sub vocabulo
filij omnes liberos comprehendat id tamen magis ex benigna interpreta-
tione quam l. dispositione proveniret. Alciatus ibid. docuit per l. quid
si nepotes 6. ff. de l. Antonia tutela ubi aperte Ulpianus Iurisc. ait
sub liberorum quod appellatione contineri nepotes non et subfiliorum, aliter
n. inquit filij aliter nepotes appellantur. Caeterum quia liberorum magna
differentia est alij n. simulatque nascuntur sunt in patria potestate, ut qui nascuntur
ex iustis nuptijs alij vero statim ut nascuntur veluti naturales vel
ex post facto ut emancipati non sunt in patria potestate sciendum est
quod in hoc tit. ij duntaxat liberorum appellatione comprehenduntur, ut
haeredes instituendi vel nominatim exhaeredandi sunt qui in patria
sunt potestate, neque omnes sed ij tantum qui sint sui haeredes, sive qui ius
suitatis habent, per cuius cognitionem sciendum haeredes in triplici esse
differentia nostros ut sunt servi, qui ita dicuntur quod instituti vigore
dominicae potestatis nostro haereditatem adire debeant. Cur n. non liceret
domino eum haeredem et invitum instituere quem et occidere
olim poterat. Erat n. quaedam pauperibus dominis magna solatio
servos nostros facere haeredes ut eorum institutione famae suae succur-
rerent §. lex a. domino institutis quibus ex causis manumittere non
tamen sed hae haeredum species nihil ad propositum. Secundo suos et
nostro haeredes ut sunt liberi in patria potestate constituti qui iuxta
paulum Iurisc. in l. in suis C. hoc tit. propterea sui dicuntur,
quod in ijs potius domini continuatio quam aliqua haereditas esse
videatur. Adhuc n. vivo parente quasi domini esse dicuntur. Unde et
filij familias appellantur, ut ita post mortem patris non videantur principe
haereditatem sed magis liberam bonorum administrationem.
Necessarij vero dicuntur quod de iure civili suitati et impo-
sita sit,

sita sit reclusitat. Etenim de iure ciuili ignorant quoq; et mūlti fre
illo uel sua uel historiā facto ꝛ et axee apertat tituli tabulat ipso
iure sine adition̄e et ꝙtiore hereda sunt, l. ii ꝙ putat ff. de acq;
grenda hered: l. ydēq; ff. de statu ēt demonstroib. Vbi paulꝰ
dicit ēt prius potest vnus facere heredē et rectē, ꝙq patet quo
dam filiū occidere poterat d. l. ni sui⁹ nisus hoc fit. Sed obijcit
aliquis si ita lex libero⁹ ni pote constitutā facit heredē ꝙ fal;
sa est inscriptio tit. nostri cū dispositio uꝫ ꝙ debeant heredes
a pre mittiꝫ uel exheredariꝫ. Quibus dicim⁹ casum ēt a lege quoq;
pr̄ per exheredationē nō potuisse auferri, ꝟ adq̄ uerū q̄dam
ex liberi nomē heredis nō tam a pre q̄ a l. obtinent cū
hac tñ distinctione ꝙ qualitatē q̄dam a lege, q̄titatē uerō a
pre consequant⁹ ita tñ Obtemperang n. d. l. ni sui⁹. Vnde pla
cuit ad alteras difficultates circa exheredationē uel n.
parendū liberis suis heredib⁹ ita ēt exheredē facere prēt iusta
uerba in. tab. uti ꝙq; legatis ita sub esto. l. uerbi. ff. de
verb. obligꝫ signific. per exheredationē n. iure pria potest filiꝰ
potuit omitti ēt sub dispiritu sic eodem
iure ēt exheredare potuit l. q̄dam 122. ff. de verbor? oblig.
ne tñ pr̄ pietatis officiū excederet moribꝰ. Gracla nō sufficiens
ritudo est, ꝙ quā exheredatio nisi iustis de causis fieret reuo
catā l. ex eo 4. ff. de bonis damnatorū ēt infra latiꝰ videbi
mꝰ. Hanc aut inuidā ciuilis rationis postea ptores removerunt
liberosq; ni pote constitutis abstinendi potestatē fecerunt ut fusi
cyplicat paulꝰ dicit ēt ni l. vltiꝫ ff. de acquirenda uel omittenda
hereditate §. Sed his nisus. de bonor. qualitate ēt diffra. Vbi
ni sui⁹ reputabis tit. 22. nouꝫ inter quos nihil mgt interest
Deinde ciuilis inter seruos et liberos ꝙ ni pote sunt heredes

scriptos, nam utrique et inviti haeredes sunt sed iure praetoris
suis et nostris haeredib. abstinere se a parentis haereditate
permittitur nostris autem tantum haeredib. abstinendi potestas non datur.
Sed nonne inquies praetor haeredem facere non potest §. quos autem
institut. de bonorum possessionibus. Praetor inquit tex. haeredem facere
non potest, pl. n. tantum vel similem iuris constitutionem haeredes fiunt
veluti per senatusconsulta Ci constitut. principales quod igitur
praetor eum qui ex legis beneficio haeres est facere potest quod non
sit haeres. Ad quaestionem praetor non potest alicui dare haeredis rem
tamen potest ex bonorum possessione quae haereditatis loco est d. §. quos a. instit.
de bonorum possessione. Sed cum eis inquit tex. praetor dat bonorum
possessionem loco haeredum constituitur etc. Ita etiam per abstentionis beneficium
eis rem tamen non et nomen haeredis aufert sed illud retinent, nudum
tamen et sine re, et hoc est quod Ulp. in l. 1a §. 3. ff. si quis omissa causa
testamenti etc. Qui in potestate sunt inquit Ulp. statim haeredes fiunt ex
testamento nec quod se abstinere possunt quicquam facit et in l. cum quaesitum 3o
§. sed et si ff. de fideicommissariis haered. ubi ait non decedere sine
haerede qui suum haeredem habet, licet abstinentem se neque tamen ut quispiam
suus sit, vel fiat haeres sufficit praeter potestas sed duo copulative re-
quiruntur 1o quod quidem sit in potestate morientis l. Cornelia 2. ff. quod testamenta
facere possunt, filius eius inquit Julianus Juris Consultus qui hostium potestate
decessit suus haeres dici non potest, quia in potestate morientis non fuit et quod
liberi naturales et emancipati quia in morientis non fuere, sui haere-
des non sunt, neque sub liberorum appellatione hoc in tit. comprehendantur
ut iam antea insinuavimus et ita necesse non sit filios emancipatos
instituere haeredes §. emancipatos institutis de exhaeredatione libe-
rorum sed de iure Civili Ipterici possunt l. inter caetera 3o. ubi ff.
ff. hoc tit. quibus tamen praeteritis Praetor defert bonorum possessionem
contra tabulas

* hinc est.

cantra tabulat l. §. emancipator instituit. de ẽhæredatione liberor
Hinc et regrit ꝙ ga mater nõ tbt filiũ ni sua pote §. fremi
xa quoꝝ instit. de adoptionib. l. s. Cõ. con. huig rõ assignatꝫ ni l.
familie appellatione 196 ff. de verbor significat. Videlicet ꝙ filij
nõ matrib. sed pri familiaꝫ cognatꝫ et nõ tbt suos hæredes l. 4.
§. ad filiũ ff. de bonor possessione. g tab. et ideõ et rationẽ nõ tbt
filiũ suos instituere vel ẽhæredare sed oĩa ipsorũ bona fiũt pro
ẽhæredatione §. ult. instit. de ẽhæredatione liberorũ, sed hoc tã
ni pro respectu filiorũ emancipatorũ, ꝙ ni mãe rõnis ẽstitutionis
constitutione ni §. aliud quoq capitulũ ni authen. ut oĩa de appella
tione cognoscãtur excepta sunt ita ꝙ eã bona emancipati atq;
sui et eã bona a matre ꝙ a pre filiũ debeant hæredes instituj vel
iusta causa ẽhæredari, ut infra latiꝰ videbimꝰ. Secundo ut quis
sit suus hæres requritꝫ ꝙ primus ab eo cui mult succedere obti
neat gradũ §. sui aut instit. de hæred. qualitate et differa l. scri
pto 6. ff. unde liberi, nepos itaq; tẽ et ni sui tẽ pote §. finali
instit. de suis pote, tũ nisi filio ꝙ ipse gradu antecessit vel
morte vel emancipatione aliue de familia sublato suus
hæres esse nõ pt, eo vero sublato ꝙ l. Iunia Vellæa in locum
pris succedit, suusq; hæres efficitꝫ l. posthumoꝝ 13. ff. de inju
sto rupto et irrito. Hinc itaq; duoby concurrentibꝫ filia
nimirũ pote et gradꝰ proximitate inter suitatis constitutꝫ cuiꝰ
nimire varij sunt effectꝰ. ꝙ quod suus hæres nõ tbt rescin
dere hæreditatẽ cui vivente pre quasi dirꝰ dicitꝰ et hoc nãe
tute suitatis cui statim fiũt hæredes ut iam antea ex l. l.
ni suis ff. hoc tit. fusius explicabimꝰ. Ex quo effectu ꝙ hæredita
tem nõ aditaq; transmittat ad quemcunq hæredem l. si filius
Co. de iure deliberandi. ꝙ pr cui suus debeat instituere
hæredem vel ẽhæredare aliuꝰ filiũ nõ valeat l. miles. Cætera

3o. ff. hac tit. plures effectus refert Christoph. portius instit. in prin. tit. de hæred. qualitate et differ.

Tertiam hæredum speciem constituunt extranei, i. q. testatoris iuri subiecti non sunt §. Cæteri instit. de hæred. qualitate et differ. Nam extranei domesticis sive suis, et voluntarij nostris opponuntur §. q. fideicommissariam ibi et erit interim nostrius et existente conditione voluntarius hæres efficitur ff. de hæred. instituendis. Et quia ut paulo antea diximus mater liberos non habet in potestate erunt ipsi respectu matris extranei hæredes sicuti et emancipati respectu patris d. §. Cæteri. Liberi nostri inquit Imp. q. in potestate nostra non sunt hæredes a nobis instituti extranei hæredes nobis videntur, qua de causa et q. hæredes a matre instituuntur eodem numero sunt. Quia fœminæ in potestate liberos non habent 20. l. pronunciatio. 195. et sequenti ff. de verb. significatione. Veniq. circa vocabulum liberorum et hac notandum est q. in causa hac nostra filij tantum non et filiæ de iure pandectarum liberorum appellatione comprehendantur, i. q. pater de iure pandectarum filios duntaxat non et filias nostro instituere vel exhæredare debeat. Sed q. filias licite præterire potest §. Sed non ita de filiis instit. de exhæredat. liberorum. Qui tamen multum obstare videtur in l. verum est alias incipit certum est 8. §. filia ff. de iniusto rupto et testamento. Ubi Ulp. ait, filia si emancipatur vel nepos q. una emancipatione exeunt de potestate testamentum non rumpunt quo inferet aliquis ut glossa ibid. in verbo testamentum, si existat filia in patris potestate et præteretur rumpet testamentum. Et non illam sed hanc fuisse mentem, nam cum filius non una sed trina emancipatione patris exeat potestatem pulchre explicat Ulpianus in §. præterea 77. emancipatione instit. quibus modis tollitur ius patriæ potestatis

potest. Filia vero unica emancipatione liberetur a patria potestate
ideoque non tanta et tam alta necessitudine filiam constringi
a iure civili cum patre atque constringatur filius mirum itaque non esse
quod de iure civili filia adhuc in patris potestate constituta, si praeterea eius
testamentum non rumpat, filius autem rumpat, ita Ottomanus in principio
tit. 22. de exhaeredatione liberorum verbo iuris habent accrescendi
Quamvis autem per praeteritionem filiarum testamentum patris non infirmabatur
non tamen filiae plane et a bonis patronis excludebantur sed ut
Imp. Inst. in d. §. sed non ita de filiab. ait ius accrescendi eis ad
certam portionem praestabatur. Non illud quod ius accrescendi quo
unius portio alterius portioni accrescit de quo id Imp. in §.
fin. instit. de donationibus et Gordianus Imp. in l. unica C. quando
non potentium praestes potentibus accrescat: sed quo personae non insti-
tutae accrescunt institutis non sine earum dispendio quibus magna
portio per filiarum accretionem discedit ita ut magis decretio
quam accretio appellari debeat. Quantam a. portionem filiae praeteri-
tae per hoc ius accrescendi consequantur in iure expressum non est
sed ut ex Ulp. in suis fragmentis tit. 22. et ex instit. Gaii lib.
2. tit. 3. et ex Paulo Sentiarum lib. 3. tit. 4. de testamentis et Theo-
philo in §. 1. de exhaeredatione liberorum colligimus cum suis hae-
redibus scriptis in virilem cum extraneis vero haeredibus scriptis
in dimidiam paulo succedit. Sed haec omnia Imp. Inst. per suam con-
stitutionem in l. unum vitium 4. C. de liberis praeteritis emendavit
ut et insinuat in §. sed haec vetustas instit. de exhaeredatione liberorum
ita quod inter masculos et foeminas quoad institutionis et exhaere-
dationis necessitatem nulla amplius sit differentia et haec de liberis.
Posthumorum et appellatio non est uniformis sed glossa et Ulp. in rub.

Cº de posthumis hæredibus instituendis varias eius referunt significationes et species. PRIMA eorum est quod posthumationem in morte patris nascuntur l. nonnunquam 164 ff. de verb. significatione l. 3. §. posthumos ff. de instituto ex facto testamento. Hanc derivationem non probat Cuiac. observat. lib. 3. cap. 4. Sed putet posthumum absque aspiratione legendum esse. Qua in re non multum ponderis situm est. Secunda posthumorum species, sunt posthumi Vellei sic dicti quod l. Velleia permissum sit eos instituere ut habetur in l. Gallus 29. §. nunc d. l. Velleia ~~permissum sit eos instituere~~ ff. hoc tit. puta quod quidem ante mortem testatoris nascuntur sed post conditum testamentum d. l. 3. §. posthumos ff. de inrupto ex facto testamento sed hi inquit Ulp. quod post testamentum facta in vita nascuntur ita demum per legem Velleiam rumpere testamentum prohibentur si nominatim sint exhæredati, pro cuius illegitimatione sciendum antiquitus de iure civili non licuisse instituere eos hæredes quia in rerum natura non sunt quia lex vetuit instituere personas incertas ut in præsenti tit. diximus. Sed humanitate suadente permissum est ut sui posthumi propter coniunctionem quam habent cum testatore instituantur. Quinimmo non visum fuit eos ex præteritione rumpere testamentum et tamen non potest eos instituere hæredes: sed hoc tantum permittebatur de iis posthumis qui nascituri essent post mortem testatoris non et qui nascerentur vivo testatore post conditum testamentum. Ratio diversitatis fuit quia in hoc posteriori casu testator expectare potuit donec nascerentur et ita eos natos instituere quod secus est in priori casu, sed quia sæpe mors hominem eiusque voluntatem ex dispositione antevertit, ideoque ex l. Velleia eiusque j.º cap. prospectum fuit ut liceat et posteriori in casu posthumos instituere ne per eorum præteritionem testamenta rumpantur ut explicat Suarenus in l. Gallus vers. d. l. Velleia ff. hoc tit. et aperte colligitur ex

regulis

regulis Vlp. tit. 22. §. eos vero, Eos inqt qui in utero sunt
si nati sui haeredes futuri sunt possumus instituere haeredes
si quis post mortem nrã nascantur ex iure civili: si vero vi-
ventibus nob. ex l. Iulia. Tertia postumor species, sunt nepo-
tes qa lz tempore testanti nati sint ppr filij vero existentiu sui
haeredes nõ sint, tn si filius vivente testatore moriatur, vel alio
mõ, liberatur a pria potẽ tunc nepotes ex 2o. legis Velleiae capite
in filij locũ succedunt suiq haeredes efficiuntur d. l. Gallus §. vi-
dendũ nunc. ff. hoc tit. Ideoq nisi instituantur tunc quasi agnati-
one sui haeredes testatm rumpunt ut explicat Duarenus tit. huius
legis Velleiae exemplum et institutionis modũ hemus plerisq
in locis ut in l. postumorũ 13. ff. de inuicto irrito ex testato
et in l. 2. ff. de Vulg. et pupillari et in l. filius a patre §. filius
fam. ff. hoc tit. Quarta spes est eorũ q post ꝯditũ testatm
adoptantur q hodie de arrogato vel eo qui ab Auo materno ad-
optatur in eius potẽ nõ transit §. sed hodie instit. de adoptionib. Ideoq
et sus haeres fieri nõ pt p iura iam antea allegata etenim ado-
ptione sive arrogatione quasi agnascitur sus haeres lz impprie
qz Alciatus in explicatione Rub. nrae nu. ij et quatuor sequentib.
limitat in duobus casibus ut apud ipsũ videre e. Huic quar-
tae spei postumorũ addunt BB. et filios illegitimos q post factũ
testatm restituunt mediante vel ut vulgo dr legitimam receptissa
BB. n. opinio est, et ijs oia competere circa quae in istis filijs cõ-
cessa sunt et ideo merito postumorũ loco esse ut fuse explicat
Alciatus d. l. nu. 15 fere usq ad finem. Plures alias postum-
morũ spes tradit Ioan. Polonetus in explicatione Rub. nrae 17. et
sequentibus quas tn oes meo iudicio optime refert ad duo gra

Vñ cõm̃ ⁊ rasuntz nerõnet filiẽ postitutu gliẽ. quib. obsq
ita cognitis regulz statuite ꝙ parentes ex iuris necessitate teneã
antz instituere liberos suos hæredes in suo statu nec eos expresse ex
heredare alioqn statũ erit nullũ. Principale in hoc nigt Caius
Iurisc(o). in l. inter cætera ff. hoc tit. (ex testitoy.) de liberis
hæredib. instituendis nec exhæredandis nec posteritis istis rumpatz
statũ et institutis in forinsecis de exhæredatione liberoz. ro huius
conditionis quare ex filiol instituere deat, ꝙ ꝑ illis pretextionẽ fieret minima ꝙ lex eis eorundem conjunct qa lex illis
adhuc nascẽte prẽ iub et quasi dotẽ suam bonis paternis
tribuit d. l. in fin hui. propterea nemo exhæredare tñ qz
ut iuxta tripinz liberi nascẽte prẽ quodamõ dñi sint bonoz
paternoz et eo modo liberos augeant aduersus, et sine sine
additione unde fiunt ꝙ adita hæreditate ꝑ institutũ extraneos
in statu hi rõ recipiendz liberi ꝑ exhæredationẽ ejus cujus
hæreditatis duo, dñi fiunt in solidũ nec ab intestato et
aduersus ex statu ꝙ suis iuris regulas gtinxerunt rõ debet: nec
ritõ ꝙ a patre exhæredare l. extra dotẽ bonoz ponitur
bet. quæ cautio usq adeõ nocua d. ꝙ ꝑ statu paterno filiis
orũ pretextione rumpatz p. etsi filiꝰ pterierit ꝓmoriatz
l. si filius in fine hui. Quia ꝙ in statu prig rumpit ꝑ poste
rig l. nec in edo in. A. de inoffo ꝙ statu illgitimꝰ ꝙ dotatus
ꝑfecte rõ inperfecte l. 2. A d. tit. hui. Sed gtra hanc explanatã
ampliationez obstat lex si duobus in. p. ff. de bonoz posses
sione ꝙ tabulas ubi statum ẽm. in quo filiꝰ pterierit est et
ita inperfecte rumpit prig ꝑfectas. Et sane Cuiacius et
Oldendorpius ibid. nolẽs esse ampliationẽ cui in posteriori
statu is hæres sit institutꝰ ꝙ rõ existente filio pterito eo
rem ab intestato habiturꝰ esset, quo casu rumpitz prig
statum

ſtatum & ex poſteriori datur bonorum poſſeſſio ut ibid dr ita et explicat Vig. nſs. ex eo a ſolo inſtit. q̃ big modis ſtatum inſirmat. Vbi aſſerit ff. q̃ eos differ inter imperfectū ſtatum eos ſolennitat tus omiſſam ut ni l. 2. ff. de iniuſto rupto eo Et inter imperfectū eos poſteriorem conſtitutū. Sic n. inqt Vig. et recte prig ſtatum poſte dū rumpitur q̃ poſterius imperfectū eos ſolennitatē ſi ni eo ſcri ptus fuit heres, qa ab inteſtato venit ut et Np. ni d. l. 2. Cum et ſi filius fuerit poſtea. Cui inſtitutio vel exheredatio liberos ex n. ſolennitat ſtatui paterni eo nitent ex iure teſtius d. l. inter cetera l. t. Primo ampliat hanc glam q̃ tacui ſtatum nō tantū de filio poſteriore ſit nullū eos inſtitutionis, ſed et legatorū ni eo ſtentorū l. filio ignorato ex. circa pr̃ de iniuſto rupto Cuę tñ ampliatio de iure authentico ita abſolutē vera nō eſt ſed eo iure ex cā poſteriorem rupto ſtato legata ni ea relicta a legitimis haberet. poſſum dolcat auth. ex cā C. de liberis poſthumis. quod inter doct bt. conuenit, ſi nullū aliud pōit, ex ſtancala et legata ab ijs poſtanda ſunt q ab inteſtato ſuccedunt Ceteri ſi aliud ſpecial ſtatum ſig nō provinit agnati, ſed ni priori ſtato ſcripto tū teneret, nam ſtō dubium eſt an in hac aliq̃ ſit. correctus ita q̃ ex ab poſteriore filij ſtatum quoad hereditū inſtitutionē ſit nullū, nihil omino tamē contra dicta legem filio ignorato legata et libertates ſint poſtanda, ingrati tud auth. ex cā C. de liberis poſthumis.

Ego omiſſa doctorū altercatione ſequar Alciatū ni l. ſi filius 4. n. 4 et ſequentib. ff. hoc tit. de liberis et poſthumis putantem ſtatum ſine nō tū quoad hereditū inſtitutionē. Verum eſt quo ad legata pro filij poſteritionē eſſe nullū minimē ab heredē ni priori teſtato inſtituto eſſe ſolvenda, et hoc ex

ex presumpta testatoris voluntate. priori n. in casu ubi nullus filij
preteriti ab intestato succedit verisimile est voluisse testatorem saltem
legata prestare. qua in ratione preterendo a tota hereditate tacite
excludit, eodem modo et quinimo certiore a legatis excludere vo-
luit. Sed in posteriori casu heres in 1o testamento institutus nec tacite
nec expresse ad legata in 2o testamento relicta prestanda gravatus
est. ergo non in priori ita et in posteriori hoc casu iura pande-
ctarum censebuntur. Sed contra hanc ampliationem obstat 1o l. postumus
ir. ff. de iniusto rupto ex testamento ubi etsi postumus sit preteritus
nihilominus tamen Ulp. ait legatarij et fideicommissarij habebunt ea que
sibi relicta sunt quinimo si testamentum fuerit signatum heres scri-
ptus et rem accipiet ex bonorum possessione secundum tabulas quod falsum
est quia propter preteritionem filij testamenta rumpantur adeo quod neque legata
in eis relicta debeantur. Respondeo tamen diversam esse rationem in preteritione
postumi et diversam in filij preteritione, nam si postumus prete-
reatur valet testamentum ab initio licet eius agnitione rumpatur
l. si pater filius ff. de vulg. et pupillari, non ita si filius preteritus
tunc testamentum statim ab initio nullum est, l. postumi 3. §. ex his
ff. de iniusto rupto ex testamento. Alia inquit Ulp. causa est filiorum
alia postumorum. Sit n. et non posteriorum legendum esse docet
Anthonius Aug. emendationum lib. 1o cap. 2.) illi iniustum faciunt
testamentum hi rumpunt, illi spes, hi si nascuntur nipsum quod non est
si postumus preteritus natus iterum moriatur testamentum de iure pretorio su-
stineatur ut dicitur in l. d. postumus. ff. de iniusto rupto ex. non autem
sustineatur si filius preteritus quod nunquam valuit ita Cuiac. in l. 7.
ff. hoc tit. nec quicquam contra hanc solutionem pugnat 1o quod
in l. 2. C. de postumis hered. instit. Imp. rescripserunt quod
postumo preterito et si illico decedat, non tamen per eius nativitatem ruptum
testamentum

restituatur quia Rx ut coir a bb. cum distinctione, vel n. postumus qui testamentum rumpit in vivo testatore vel eo mortuo decedit, et in priori casu puta si vivo testatore ~~vel eo mortuo decedit~~ postumus moriatur ex iure praetorio restituitur testamentum ex eo quod iure datur bonorum possessio, licet de iure civili haereditas peti nequeat quia testamentum sit ruptum et ita loquatur dicta l. postumus 12. ff. de iniusto rupto ex testamento ut non obscure colligitur ex his verbis vivo testatore natus decessit ex quod si vero mortuo testatore postumus decedat licet illico postquam nascitur moriatur testamentum per eius nativitatem ruptum ex iure praetorio non restituatur. Ratio diversitatis inter utrumque casum assignatur quia dum adhuc vivo testatore postumus natus decedit eo ipso quod testatori suam voluntatem non mutat creditur in eadem voluntate permanere quod secus est in posteriori casu, cum n. iam mortuus sit testatori voluntatem suam amplius permutare non potuit, et haec est communis solutio ll. non inconveniens. Neque contra hanc distinctionem obstat lex quae uxorem 13. ff. de iniusto rupto ex testamento ubi tertius praegnantem huius uxorem testamentum condidit et postumum praeterijt et deinde in hostium pervenit potestatem et licet natus postumus ante testatorem moriatur dicit Iuris. C. Iavell. quod tamen postumo testamentum rumpatur ita quod haeredes scripti haereditatem non consequantur quod falsum est quod de iure praetorio convalescat testamentum si moriatur postumus. Qui Rx ut coir bb. iuxta praecedentem distinctionem hoc propterea evenire quod propter legem Corneliam testator illegatus statim simulatque captus est decessisse et ita ante postumum licet n. revera vixerit quia tamen in hostibus fuit servitute testamentum amplius condere suamque voluntatem mutare non potuit ff. fin. institutis quibus non est permissum facere testamentum l. eius qui 8. ff. quod testamenta facere possunt.

Sed ꝙ hanc utrorumq; solutionē opponit se huiusmodi ꝛi tit. de iniu
sto rupto ꝛ irrito cap. 3. colum. 4. circa fin. et seqnt ꝙtatq;
nullq; planē esse diffrāq; sine post sine ante testatorē mori
atq; posthumq; ꝙstercitq; sed utroq; casu testm ex iure ꝙtorio
nec ē restituendū bonorumq; possessionē dandā nec ꝛi contro.
Et ll. ꝛi ꝙtq; allegatae ita procedūt q; tum demū testm
ob ꝙteritionē posthumi post eiq; mortē restituatq; ex iure ꝙtorio
si iuris ꝙtorij solennia fuerint adhibita ꝛ si signa
tū fuerit septem testiū signis quibus loqtq; Vlp. ff. l. 12. si
signatū fuerit testm iniq; bonorū possessionē sibi tab. ampliore
hereꝫ scriptq; sit. Quanto ꝙ ff. l. 2. C. de posth. hered. instituē
endo et l. 18. ff. de iniusto rupto ꝛ irrito, vbi testm rupti qui
sq; rationē posthumi ei ꝛō posse restitui et si posthumꝰ statim
moriatq; aut suorumq; hoc ꝙstorica enarrāt ꝙ ibi. iuris ꝙtorij
solennia sint exiisse. Quae tñ solutio planē frigida utpote
connexionē iuris quia si testm ꝛō obseruarūt testm et ita
iuris ꝙtorij solennia ꝛō fuerat adhibita ex eo capite statim
statim ab initio tam de iure ꝙtorio ꝙ ciuili nullū est.
ita ut postea ꝛō fuerit rumpi ꝙ posthumi ratione qd de
iure Codicis quinō pandectarū solennia iuris ꝙtorij l. seqtq;
ff. q testa faciunt put. si testm nihil prōp. septem testiū signis
fuerit signatū utroq; iure valebit tam ciuili quam ꝙtorio
d. l. 12. ff. de iniusto rupto irrito. q tum toqtq; in l. 2.
C. de posthumis hered. instituendis loquitq; de restitutione testi
rupti hoc ꝙteritionis illigandq; hoc est de testato ꝙfecto vbi
adhibita fuerūt solennia et q ab initio ante ratificatē posthumi
valuit ꝛō uerō de tali testamento in quo solennia iuris ꝙtorij ꝛō
fuerunt

obsignatio testiū iam
dict recepta l. ad to
ꝛ ciuil seqtq.

fuerunt adhibita. Secundo ꝙ hoc ꝙ eam artem dicunt et Aliato
usq; adeo ff̃ti̇ tam ꝑa filij preteritione eē nullū, ꝙ haeres
nō ꝑ ff̃tm legitime institutꝰ et nō teneat̃ soluere legata
ni ex ff̃to valeat fortasse obtinere nitet̃ l. finali ff. de
haered. instituendis, ubi etsi institutio haeredis ni ex ff̃to fac-
ta ob errorē nō valeat vel ualent tñ legata ibi ꝙ haered ꝑ
ff̃to institutꝰ ea soluere debeant ut ex facti spē cuiꝰ decis
sione ibid. latiꝰ uidere ē, ergo id erit ni hoc nrō casu ex ꝙ
etsi ob ꝑteritionē filij haeredis institutio nō ualeat ut tenet̃
in l. 7. ff. hoc tit. ualeant tñ legata, eay soluere teneat̃ haered
ni ex ff̃to institutꝰ. Sed ꝓ casu ni l. l. fin. longe diuersū
esse a casu nrō ibi n. ff̃tm fuit legitimū et rite ꝑfectū tam
quoad haeredis institutionē ꝙ quoad legata, qa tñ testator erro-
re fuit ritus et filij alioꝝ scribend haeredē detesto erro-
re magis ex aequitate ꝙ de iure inuit prior haeredis insti-
tutio ꝑterita et postetior nō nullatꝰ nō sit et legata qa circa
posteriorē curatū nō fuit ut circa finē ꝙrimi tit. praecedēt
explicauimꝰ: ni nrō uerō casu ff̃tm nōe ꝑteritionis plane
nullū et nullū ꝙ ex eo nō sint debꝙ legata. quando am-
pliatꝰ et illigꝰ nostra coitio nō tñ de filijs nec̃ de filij
alijs et tñ de suis necnec̃ de exheredatis hodierno ꝰ iure
nō ꝑ de iure pardeba, ut s. explicauimꝰ l. ꝙmo titi̇
C. de libris ꝑteritis ꝙ. sed haec ydem instit. de ex haered.
libero, sed an exheredatis idem iuris remedium ꝙ ꝑteri-
tione competat ꝙ suis ff̃b. nō quaerunt nec hucꝰ locꝰ est ex-
aminare sed alio tempore ni tit. de nō scripto ff̃to nisi breuiꝰ
breuiꝰ ampliatꝰ haec glōsa ꝙ hodierno iure ex nouo ut ꝑ
Cuiacium hoc testatꝰ instituere nec nisi ex causa exheredi

§. aliud quoq cap. in auth. vel cum de appellatione cognoscitur com. 2.
vis. Sancimus igitur nigt Imp. non licere parentibus pri vel mri,
avo vel aviae, filium vel filiam aut eorum praeterire haeredes in suo fa-
cere testamento &c. quod de iure antiquo seu fuit, praeteritio n. mris
pro exhaeredatione habebatur §. finali instit. de exhaeredat. libe-
rorum l. 4. §. 2. ff. de bonorum possessione c. tabulas ubi paulus Iuris.
Cons. hanc adfert rationem quod mater suos haeredes non habet, caeterum
etsi adhuc hodierno iure mris praeteritio habetur pro exhaeredatione
ut cum ff. d. §. aliud quoq cap. illegit. Ita ut verbum praeterire
ibidem positum ad lineam maternam, verbum vero exhaeredes fa-
cere ad paternam referatur lineam tamen non aliter mris praeteritio
valebit, quod si fiat cum causa expressa ingratitudinis, puta praeterea fi-
lium meum Titium quia vitae meae insidiatus est, quod praeteritio in effe-
ctu revera nihil aliud est quam benigna exhaeredatio, ita quod tali mo-
do praeteritus non ad bonorum c. tabulas sed ad querelam inofficiosi
refugere debet ut notat Vig. in §. emancipatos n. 4. instit.
de exhaered. liberorum. Ita illicita et explicata s. posita quaestio limi-
tatur tribus in casib. 1o. si ~~filius fam.~~ filius praeteritionis tale testamentum
approbet d. l. non putavit §. si quis sua ff. de bonorum poss. c. tab.
l. filio praeterito 17. ff. de iniusto rupto. 2o. in casu legis postumus
12. ff. de iniusto testamento et in casu l. si duobus 12. ff. de bonorum pos.
c. tab. quando ut postumus fuit praeteritus qui vivo testatore decessit
vel in haeres institutus quia alias ab intestato successisset ut iam
antea explicavimus. Tertio in testamento militis in quo magis
naturalis aequitas et ius gentium attendatur quam quod rigor et sub-
tilitas iuris civilis requiratur ut infra suo loco videbimus et
hos casus notat Alciatus in l. 7. n. 19. cum sequentib. ff. hoc
tit. Ad liberorum exhaeredationem quod attinet notandum est illam
esse duplici

esse duplicem, unam quae fit bona mente qua ipsi filio consulitur a patre ut si
quispiam impub. habeat liberos, et non fidat librico tutelae remedio
extraneum aliquem bonum virum eligat eumque haeredem instituat et roget
ut si liberi sui ad iustam venerint aetatem eis haereditatem restituat
l. multi 18. ff. hoc tit. Similis textus est de filio furioso in l. si patronus
ir. §. 2. ff. de bonis libertorum. Alius textus de filio prodigo in l. si fu-
rioso 18. §. potuit tamen ff. de curatoribus furioso vel prodigo 20. dandis
quibus in casibus veniente die in fideicommisso expresso haeres cum fructi-
bus haereditatem restituere cogitur l. si ita relictum 47. §. Negasus ff.
de legatis 2°. Et si ita exhaeredatio facta sit non mala mente vel nota
causa sed ut filio consulatur non est locus querelae inofficiosi testamenti
ut recte notat Duaren. tit. hoc nostro cap. 3. vers. Supra diximus
Et Cuia. in Novell. 18. colum. 4. circa finem qua tunc demum filius
querela inofficiosi agi quando contendit se iniuria affectum esse per ex-
haeredationem l. Papin. 8. circa principium ff. de inofficioso testamento. Alte-
ram quae fit ignominiae sive notae causa ut loquitur Paulus in l. 47.
ff. de bonis libertorum et filium a successione poenitus excludit quam
quam si legitime non fiat datur filio in parte de iure pandectarum
quinimo et Auth. Et Duarenus hic notat de quo tamen nos alibi in-
telligimus. Querela inofficiosi testamenti, ut a. exhaeredatio valeat
et per querelam inofficiosi non infringatur subsequentia requiruntur.
Primum ut nominatim exhaeredetur filius l. 1. 2. 3. ff. hoc tit. Si n. inter
caeteros exhaeredatur non valet exhaeredatio §. 1°. instit. de exhae-
red. liberorum cum n. haereditas paterna adhuc vivo testatore quo-
dammodo ex iuris dispositione ad filium pertinere dicatur ut supra
ex l. in suis hac tit. explicavimus. merito certum iudicium prius
ad filii conclusionem requiritur in parte quae exhaeredationes sint odiosae et
in dubio adversus eas pronuntietur l. cum quidam 19 ff. hoc tit. ita Alciatus

ni l. 1a n° 3. ff. hoc tit. tunc a. dr filius nominatim exhaeredatus si nomen
cognomen vel ipsnomen exprimatur vel adiecta demonstratione aliqua
quae vice nominis fingatur exhaeredetur, ut si testatori unius sit filius, di-
cat filius meus exhaeres esto d. l. 1a 2. 3. hoc tit. sic et Porphyrius
scribit nihil interesse utrum dicas Socrates an Sophronisci filius, cum
Sophronisco unus duntaxat fuerit filius nam Socrates. Secundo
requiritur quod exhaeredatio fiat pure et sine ulla conditione l. 3.
§. pure a. ff. hoc tit. huius Edi requisiti eadem ratio est quae superioris
nam quod cum lex duodecim tab. filiosfam. rei paternae haeredes ac tutores
designarit et si alia ni ca. iubeat uti praefam. legaverit ita ius
esse nunquam tamen voluit ipsa haereditate abdicanda esse nisi id certo con-
silio et iudicio fiat l. sed sub conditione alias incipit sub conditione 18.
ff. de bonorum poss. 9. tab. exhaeredationes aut. cum ex incerto futuri
temporis eventu pendeat magis fortuitae sunt quam certo et
explorato iudicio constitutae. Una ab hoc requisito datur exceptio in
l. si pater 4. C. de inst. et subst. sub conditione puta si filius sub con-
dione eventuali instituatur tunc n. recte sub contraria conditione ex-
haeredavit et quamvis filius non possit sub quavis conditione institui
haeres ut in praecedenti tit. dictum fuit eo tamen in casu valet et in-
stitutio et exhaeredatio quia in omnem eventum necesse est filium insti-
tutum aut exhaeredatum esse. Tertio ut valeat exhaeredatio ne-
cesse est ut ea fiat non a certa aliqua re sed a tota haeredita-
te sine iure universo et ideo tali modo exhaeredatus habetur
praeterito ita quod titulum sit nullum ni l. cum quidam 19. ff. hoc tit.
nec valet obiectio quod haeredis institutio valeat in re particulari
perinde accipitur ac si sine re facta fuisset l. 1a §. si ex fundo ff.
de haered. instituend. quo idem et fieri debeat in exhaeredatione
x cum pater exhaeredat filium a certo fundo intelligi debeat exhaeredatus
a tota

a tota hæreditate. Quia R. diversa esse rōem institutionis et exhæredationis. Institutio n. favorabilis est ideoq; adiuvanda exhæredatio u. odiosa ideoq; restringenda d. l. cum quidam ff. hoc tit. Quarto requiritur ut exhæredatio valeat quod hæred aliquis in testamento sit institutus l. filium 20. §. sed cum exhæredatio ff. de bonorum possessione contra tab. si n. nō adita sit hæreditas ex testamento in quo filius est exhæredatus pt ipse petere bonorum possessionē contra tab. quia tali in casu exhæredatio nullam vim habet q. gnrte est in omnibus q. in testamento sunt scripta l. proxime ff. de his q. in testamento delentur l. si nemo 142. ff. de reg. iuris. Denique requiritur quod iusta quod iusta exhæredationis causa quarum 14 in §. aliud quoq; capitulum in Auth. ut cum de appellatione x. recensentur a testatore, testamento inseratur eaq; ab hærede probetur q. si factum nō fuerit exhæredatio nō subsistit ut in allegato §. videre est. Quas causas BB. sub his comprehendunt vers.

Quartum requisitum

His septē ex causis exhæres filius esto,
Patrem si feriat vel maledicat ei.
Carcere detrusum si negligat aut furiosum,
Criminis accuset vel paret insidias.
Si dederit damnum graue si nec ab hoste redemit,
Testari vetet se societq; malis.
Si nimos sequitur vitietq; cubile paternum
Non orthodoxus filia si meretrix.

Ex quibus colligitur etsi iure pandectarum et postumi instituendi vel exhæredandi sint l. 3. ff. de iniusto rupto ex testamento l. 1a C. de postumis hæred. instituendis et exhæredandis §. postumi instit. de exhæredatione liberorum ne ex ipsorum nativitate rumpatur testamentum iam antea explicavimus. Hodierno tamen iure postumi amplius exhæredari nō possunt quia in eos vel nondum natos nulla ingratitudinis

cau ex supradictis cadere pt, ut explicat Vig. in d. §. postumi
n°. 9. instit. de exhaered. liberorum q. ide et dum est de infantib.
et infantiae proximis l. si quis suo 33. §. legis C. de inofficioso
testamento coram dicto hanc notate C. an si filius iuste sit exhaeredatus
et exclusus a successione paterna puta quia ingratitudinis causam com-
misit eamque in testamento expressit pr. et ab haerede probatur an
inquam nepos vel alii descendentes ex filio exhaeredato ad querelam
inofficiosi testamenti vel aliud iuris remedium admittatur. Et quidem
pro opinione affirmativa multa subtiliter adferri poterat 1°.
q. filius exhaeredatus habeatur pro mortuo l. 1a. §. sed si patruus
ff. de coniungendis cum emancipato liberis si pr. exhaeredatus sit
inquit Ulp. debent nepotes admitti. Nam exhaeredatus pr. eorum
pro mortuo habetur, vel saltem pro emancipato l. 2. ff. q. cum eo q.
in aliena pote. Sed emancipato pre. nepotes sui fiunt haere-
des ut supra tenuimus, quo nrio sunt instituendi vel exhae-
redandi etsi hoc non fecit, tamen erit nullum. Secundo pro hac
opinione multum facit textus in l. si is q. 31. ff. de inofficioso te-
stamento, si is inquit Paulus q. admittitur ad accusationem nolit
aut non possit accusare an sequens admittatur videndum est, et
placuit posse ut successioni locus sit.

Tertio textus in l. 3. §. si emancipatus filius ff. de bonorum pos. q.
tab. ubi habetur q. etsi frater filium exhaeredet propter causam ingra-
titudinis ea tamen exhaeredatio non debeat obesse nepoti
quia nullam ingratitudinis causam concisit, si querela inofficiosi
ad ipsum devolvatur et pro hac opinione multa adducit autho.
Gomesius variarum resolutionum tomo 1° c. 15. n°. 21. Iis tamen non
obstantib. descendo cum ipso Gomesio in contrariam opinionem utrum
nullo

nullo modo nepos ex filio exhaeredato descendens admittatur ad querelam vel aliud iuris remedium quam paternum testatum quia ex iuris necessitate pater tum filium in primo gradu existentem teneatur instituere vel exhaeredare, nepotes vero vel alios descendentes non teneatur nisi filius in eius vita decesserit l. inter caetera ff. hortit. l. postumo ff. de iniusto rupto et ita tenuit instit. de haered. quae ab intestato deferuntur textus valde apertus in l. si quis filium 6. ff. hortit. ubi disponitur si filius sit exhaeredatus vel extraneus institutus quia nepos ex filio exhaeredato descendens non ~~nitret~~ nitret primum locum in suitate nec ius habeat succedendi nec rumpendi testamentum plures alios textus et rationes pro hac opinione adducit Gomesius d. to ubi et ad quaestionem ratione quae cum mihi ob brevitatem temporis referre non liceat vos ipsi Gomesius et quos ipse allegat consulite. /.

De Iniusto Rupto, et irrito facto testamento.

TITULUS TERTIUS.

Libri Sextani.

Titulus hic noster appendix uidetur esse titulorum praecedentium ut in n. ni duobus tit. praecedentib. dictum fuit qua forma testamenta fieri debeant ut de iure subsistant, ita hoc tit. a contrario explicatur quomodo testamenta infirmentur et corruant. Et quia plerasque huius tit. ll. ni priori audiuimus, ideoque iam nihil aliud faciemus quam quod uerba huius rubricae explicemus nempe quodnam testamentum dicatur iniustum, quam ruptum, et quam irritum. Papinian. Iuris Con. ni l. 1a ff. hoc tit. quatuor testamentorum uitia recenset puta non iure factum, Nullum ruptum et irritum, tamen non ni testamento appellari uitia docet Ulp. ni l. 1a §. sine aut. ff. tabulis exhibentis. Iniustum siue non iure factum dicitur ubi iuris solemnia desunt, si n. testamentum iusta dicitur sententia nostrae uoluntatis ut ait Modestinus ni l. 1a ff. quae testamenta facere possunt, ni quo iuris solemnia adhibita sunt ut ibid. fusius explicauimus recte iniustum diceretur testamentum ubi iuris sollemnia fuere omissa l. si quis legatum 6. §. similiter ff. et l. Cornelia de falsis. ubi Aphri. Iuris Con. non iure nisi factum testamentum id appellatur ni quo si omnia rite facta essent iure factum diceretur l. 1a ff. de exceptione rei iudicatae sic ni l. unica Unde uir et uxor et iniustum dicitur matrimonium quod non secundum leges est contractum et ni l. si uxor 12. §. ff. ad l. Iuliam

b. Iuliam de adulteriis dr uxor iniusta q̄ nō sit legitima ⁊ q̄ de facto q̄d sit uxor sed de iure prohibita dr et alias tctatum nō iure factū imperfectū ut uidere est apud Harmonopolum nō ppetuario iuris lib. 5. tit. 5. §. de imperfecto tctato l. hac consultissa 21. §. nō subscriptū et §. ex imperfecto C°. de tctatis ordinantis. Nullum dr in quo filius fam. fuit ꝑteritus d. l. 1. ff. hoc tit. q̄ tn alij iuriscont. et sub iniusto comprehenderunt l. 3. §. ex his l. postumus ir. et l. sequenti ff. hoc tit. unde et rubrica nrcta tria tctatorū tantum ut uitia comprehendit nempe iniustū ruptū et irritū. et nō male cæteri iuris C°. huiusmodi tctatum et iniustū siue nō iure factū appellant in quo filius fuit ꝑteritus ut n. testium nurus et cætera solemnia ita et filij institutione uel exhæredationem ad ordinationē testa, ~~[illegible]~~ tctatorum pertinere aperte dr in l. 30. ff. tit. proximo ꝑcedenti et in §. 1° instit. de exhæredatione liberorū. Quia tn hæc sollennitas nō in oī sed tm in parentū tctato obtinet ut uoluit fortassis Papin. ita accuratius distinguere ut Bearon. hic putat. Sed quicquid sit de uocabulis constat utrumq tctatum esse inutile d. l. inter cætera ff. de liberis et postumis hæred. instituendis itaq neq legata neq fideicommissa neq libertates in eo relicta de iure subsistunt. l. filio ꝑterito ff. hoc tit. de iure pandectarū illegitime, nam de iure Nouellarum aliud esse si filius ꝑtereatur in tit. ꝑcedenti explicauimus, Auth. ex causa C°. de liberis ꝑteritis. Ex causa exhæredationis inquit textus uel ꝑteritionis irritū est tctatum quantum ad institutionem cætera namq firma ꝑmanent. Quod id etiam obtinet in tctato rescisso ꝑ querelam inofficiosi tctati nec q̄ quidam de iure pandectarū nec legata quid ualeant de iure uero Nouellarū ualeant l. Papin. §. fin. et ibi gloss. fin. in uerbo co-

tenti ff. de inofficioso testamento. quinimo inquit aliquis et de iure
pandectarum legata et libertates in testamento relicta valent etsi testamentum
sit iniustum, vel ruptum aut irritum dicatur ut Ulp. in l. ja ff. de exceptione
rei iudicatae. Praetoris edictum explicasse videtur ex eo inquit testamento
ubi libertas data est, de legato agi potest (ita et non vel lega-
to legendum esse Cuiac. admonet observat. lib. 2 observ. 7. circa
finem.) licet ruptum vel irritum aut non iustum dicatur testamentum. Sed
Ego non hanc esse mentem Iurisconsulti. quod ex testamento rupto vel irri-
to deberentur libertates et legata, sed hunc esse sensum si de
uno iudicialiter fuerit factum quod non fiat praeiudicium alteri quin
adhuc de legato vel libertate sibi relicta experiri possit puta
si legatarius egerit pro suo legato non propterea quod ipse cecidit
vel quia testamentum ruptum dicatur. Si postea alius eiusdem testamenti le-
gatarius agat pro suo legato vel libertate ei obstabit exceptio
rei iudicatae sed in novo iudicio suam experietur Iustitiam quia
res inter alios iudicata nullum aliis faciunt praeiudicium iam
d. l. ja in principio. Si nunquam legatarius egerit aliis collega-
tariis nullum fit praeiudicium ut loquitur Ulp. in d. l. ja circa fin.
Secus non esset si haeres in testamento scriptus egerit et pro legitimo
haerede contra testamentum fuerit iudicatum quod testamentum ruptum
vel iniustum dicatur tunc n. exceptio rei iudicatae omnibus noceret
legatariis quia legatorium ius pendet ab haerede non est contra l. si su-
peratus 3. §. sed creditor ff. de pignorib. Et hypothecis gloss. in d.
l. papinianus 8. §. fin. verbo non valet ff. de inofficioso testamento
Cuiac. d. observ. 7. circa fin. Et sint haec initia testamentorum
intrinseca quae statim ab initio testamentum occupant: alia duo sub-
sequentia si ruptum et irritum dicatur ex postfacto testamentum initiat.
Rumpitur itaque testamentum iure factum 1° agnatione sui haeredis
2° si postumus in paterno testamento praeteritus post mortem patris nascatur
tale quod

tale ꝙdem titulus si alia inciꝺ adsunt al initio firmꝰ ꝯ. ficri
etenim pt ꝙ posterus nõ nascatꝫ sed si contingat posthumus
nasci ꝙ eius natiuitate rumpitꝫ titulum l. ꝫ. ff. hoc tit. ut
ni l. precedentꝫ tit. fusius explicauimus. Secundo rumpitꝫ te
stamentũ mutatione ꝯ si postea aliud iure factũ sit l. 2.
et l. eũ ni sit. ff. hoc tit. Quia hoꝛs voluntas ambula
toria dr usq; ad extremũ vite spiritũ l. 4 ff. de alimentis
legatis ita cũ nulla pugna cum duobꝰ diuersis titulis possit
discedere ut notat Gloss. ni p. posteriorem nouo rumpitur
nisi. ꝙbꝰ nouus titulus nil ferentꝫ rei legem scilicet ne
a posteriore sua dispositione recedere nõ liceat l. si quis
ff. de legatis 2o. recte plane est priꝰ titulus rumpi ꝙ po
steriꝰ ita ut ei necessariũ nõ sit, priorem titulũ per clau
sulam d. reuocatoriam ni posteriore meminisse ut notat Vig.
ni d. p. posteriori et hoc usq; adeo uerũ est etsi in posteriori
testo hoꝛes sint conditionaliter tñ sit institutꝰ nihilominꝰ
tñ priꝰ in quo hoꝛes pure est institutꝰ rumpatꝫ d. l. eũ in testo
ff. hoc tit. Quinimo etsi in testo tñto scriptꝰ hoꝛes hu
iusmodi nõ adierit ut quia noluit aut priꝰ decessit
ꝙ adiret aut ytitio sub qua institutꝰ fuit deficit nihil
minꝰ tñ priꝰ testamẽtum rumpitꝫ ita ꝙ primus nõ ualeat ne
q; in uirtute eius quicquam capiat hoꝛes sed ad alios
nichilominus ueniat. d. p. posteriori quoq; nisi. ꝙbꝰ nouus
titulus nil ferentꝫ d. l. eũ in testo licet conditio deficiat
nisi semp. Iuris Cr. ff. hoc tit. tñ supra titulus erit rupti
quod tñ dicas nisi uerũ nisi fuit. p. quia ut supra ti. tit.
de hoꝛed. instituendis explicauimus conditionem eius sit effi
ciꝫ ut tamdiu actus suspendat donec ea deficiat l. unica p.
sui a. Cr. de caducis tollendis l. ja Cr. de instit. et substit.

sub gdē yo et defuncte conditionē et defuncte mīstitudo toto
tit. ff. de condic̄ib mīstitionū marito ꝙ pīs ffratrē tandiu
nalebit donec gdēs posteriꝰ ffratō adiecta exīstat et sīlr
definit pīs ffratrē nō euentū. Secundō ꝑtor nil. si id ꝙ
puré ff. de rescindenda uenditione ubi sī id ꝙ pure em
itenū eniam sub gdē hac posteriore emptione nihil agit ꝙ.
eadē roe si de medio tollit dispositio puré deindē sub gdē
nihil ēt actū censebit, ꝙ etiam dispositionē et sīc spēs ꝙs na
lebit L. tō ad pīs conuertendo ons regando uerō ꝙ ſcriptiam
effīm. Quo ad effectū eor ꝙ mīttato conditionali disponit,
nō tenet firmū ffratrē donec gdēs exīstat, tō quoad testatoris
uoluntatem firmū etiamtū est ita nō aliter cū uoluisse testa
ri & a priore sua uoluntate recedere ꝙ ipꝙ uḷꝯ adgnouīt
uita spīritū ꝓsiguit, d l ff. de adimendis legatis itaq;
quoad uoluntatis mutationē si ꝙ prīs ffratrē uoluerit testator
mutari ꝓtestē dū fuerit ga ois adsunt solennia ḷ effectū mīsti
tutionis et legatorū ibid. relationē ponteat sub gdē euē
tū. Ad. ultīm & aliud esse mīs gdēbus, et aliud si tollatur sus
tinere uoluntatem, ḡdq; n. nō mīs unig sed mīs duorū pluriū
consensu gerebant ultro citroq; obligatione paritē. Labeo ꝙ A.
de medio ꝙ ignoꝝ sed ꝙ perunig discessū nō amplig dissol
uī regnerant ꝙ n. sancē planē amplig dissolui nō debet &c.
ꝙ sancē de roy. imitē mīs ni ē. Vndē nil. sunt s &. de oblig. et
actionib. dr ḡtractus quoꝝ ab initio esse uoluntatis ex post
facto uerō necessitatis sunt ab initio nigt tenēs libera potestas
uniuig, est tamē nel tō huiꝰ contractus, ita renunciare semel
constitutæ obligationi adueꝝsario nō consentiente uerō ēt con
tingē mīs multis uoluntatib. cū n. ex obligationē tenendē
dispositione ex ḡ ut iam dictū est ambulatoria sīt usq; ad extre
mū uitæ

nu vitae spiritu neq iuri neq rei gratia est, ut si quispiam pure
sit testatus eam voluntatem mutet, et postea sub gtoe testatur. Vixi
et notanter valde si institutio fiat sub gtoe possibili, nam si im-
possibilis adiciatur conditio illa pro non adiecta habetur, ut supra
ad tit. de haeret. instituendis fusius dictum fuit, et ita nulla pla-
ne esset difficultas, qn tamen testatum rumperet jm d. l. cum vi rto
in fin. 16. ff. hoc tit. Veinte ut potius testatum rumpatur per rem
non refert, et si in posteriori testamento facta sit institutio in re
particulari duntaxat §. sed et si quis priore 29. ff. ad
senat. Trebellian. desumptus est, ratio est quia institutus in re
particulari nullo alio dato cohaerente illgatur vel institu-
tus l. ja §. si ex rto ff. de haeret. instituendis. Caeterum quod
dicimus testatum prius rumpi per sdm verum est dmo etiam rem
rite perfectum sit l. 2. ff. hoc tit. tunc inquit Ulp. prius testatum rum-
pitur cum posterius rite perfectum est, nam si testator incepisset tm
disponere, mortalitate aut proventus, aut quia eius rei
eum poenituit. Et non perfecerit prius testatum non infirmatur
§. ex eo aut instit. quibus modis testamenta infirmentur l. si binae
ff. hoc tit. ro sumitur ex l. nihil tam naturale 30 ff. de regiur.
nimirum quod non aliis modis actus civiles evertantur quam quibus
gesti sunt. Testamentum aut nuda voluntate sine legiti-
ma solennitate non conficitur quod et nuda voluntate non ever-
tetur. Nisi aliquo facto declarata sit voluntas veluti lino
inciso vel signaculis deletis, tunc n. testamentum statim
evertitur l. nram C. de testamentis l. unica §. si haeres ff. si
tabulae testamenti nullae extabunt 30. l. ja §. si linum ff. de bonorum
possessione sumi tabulas ubi pulchre distinguitur an voluntate
testatoris vel quod eius voluntate incisum sit linum vel vetustate

putrefactum, vel tabulae rosae a muribus ut priore quidem casu ta-
bulae non valeant, posteriori vero valeant ex ijsque bonorum pos-
sessio peti possit. Deinde nuda et voluntate tollitur testamentum
si post voluntatis declarationem et revocationem saltem coram
tribus testib. decennium fuerit elapsum l. sancimus C. de testamentis
Jul. Clarus in §. testamentum q. 91. ubi q. 92. ait si coram 7.
testibus testator suam revocet voluntatem dicatque se velle
ab intestato decedere, statim absque ullius temporis cursu
testamentum revocetur quam opinionem ut communem et sequitur papae
decisione 200. Vixit prius testamentum tolli per eundem ritem per-
fectum. Etsi non perficiatur a testatore non tamen ritem cum iuris sollennia
non adhibeat vel filiumfam. Praetereat hunc tale sedem testamentum
imperfectum non rumpet prius ritem perfectum d. l. 2. Quod
tamen SS. aliquibus casibus limitant duo recensentur in saepe d. l.
2. ff. hac tit. Primus est si posterius iure militari fuerit factum
tunc non licet iuris civilis sollennia non sint adhibita nihil-
ominus tamen rumpit prius testamentum perfectum. Eodemque si in primo testamento
scriptus est extraneus haeres, in posteriore vero is qui ab intes-
tato haereditatem habiturus est l. hac consultissima §. si quis
aut 21. C. de testamentis ubi Theodosius Imp. hoc invenisse
videtur ita quod non immerito glossa et alij in saepe d. l. 2. verbo
pt. ff. hac tit. putent hunc sedem modum rumpendi prius
testamentum non fuisse ulp. sed a Treboniano ex constitutione
Theodosij adiectum. Tertius casus fullentianus deducitur ex
l. eius 33. §. mitia ff. de testamento militari ubi testamentum iure
militari conditum rumpitur per posterius testamentum non ritem factum et
a veterano et iure communi quod mirum non est cum testamentum militare
et solo temporis cursu post missionis annum in irritum
constituatur

constituatur, ut infra videbimus. Quartus sicut iam antea
diximus propter voluntatem et factum accesserit puta vici-
dendo vel concellando tabulas. Quintus si et cursus de-
cennij effluxerit, veniq; si hæredem scriptum testator indig-
num declaret ut ita fisco hæreditas deferatur l. hæreditas
4. C. de his quibus ut indignis. Restat ultima particula
quo nunc et quando irritum dicatur testamentum, et si n. vocabulum
ruptum et irritum sæpius confundantur, et quod ruptum est testamentum
et dicatur irritum. Quinimo quod ab initio iniustum et nullum est,
irritum sit v. alio autem modo instit. quibus modis testamenta infir-
mentur quia tamen utilitas. Imp. ait longe commodius est singu-
las causas singulis appellationibus distinguere recte et hæc
vocabula distinguuntur. Fit autem testamentum iure perfectum
duobus modis irritum ut testatur Ulp. in suis regulis tit.
quidem testamenta rumpuntur. Primo si nemo ex eo hæres existat
l. 2. circa fin. ff. hoc tit. Irritum inquit Papin. constituitur
testamentum non adita hæreditate et Pomp. in l. si nemo 9. ff.
de testamentaria tutela, nihil inquit valet ex his quæ
testamento scripta sunt, si nemo hæreditatem adierit et Ulp.
in l. 142. ff. de reg. iuris si nemo subijt hæreditatem
omne ius testamenti soluitur. Hoc tamen valde inquiunt
Iurisc. nihil ex his quæ in testamento scripta sunt valent.
non tamen ~~nimirum~~ nunc quoad hæredis institutionem verumetiam
quoad legata et alia in testamento relicta. Cum n. omnia ab
hæredis pendeant institutione l. quod per manus ff. de iure
codicillorum cum similibus s. in titulo de hæredibus insti-
tuendis circa principium allegatis consequens est, si is
non adeat, repudiet hæreditatem, et ita hæredis institu-
tio deficiat cætera quoque corruant.

Paucis casibus exceptis ut in Auth. ex causa C. de liberis
praeteritis, et in l. ea C. de fideicommissis et haeres quoque ut
haereditatem adire non compellitur l. nec emere is. C. de iure
deliberandi, ita quoque ad eorum solutionem qui in testamento relin-
quuntur non possit compelli. Quod de iure civili certissi-
mum est sed ex iure praetorio ita suadente pub. aequitate
et utilitate ~~certis~~ certis in casib. legata et fideicommissa
nihilominus solvenda sunt, ut si haeres fraudandorum lega-
torum causa ex testamento haereditatem non adeat sed ab intestato
tunc n. nihilominus omnibus legatariis et fideicommissariis te-
netur ac si ex testamento adisset haereditatem l. ja. et toto tit.
ff. si quis omissa causa testamento &c. ut ibid. latius videbimus
Secundo modo irritum fit testamentum si testator patiatur
capitis diminutionem §. alio autem modo instit. quibus modis
testamenta infirmentur. Sed maxima et media capitis dimi-
nutione textus est apertus in l. si quis 6. §. irritum ff. hoc
tit. Si n. is qui maxime patitur capitis diminutionem libertatem
cum omnibus bonis: et qui mediam puta quod portatur civitatem
eiusque iura admittit certum est eos et amittere testamentum factionem
cum illa ex supradictis in tit. jo. huius materiae testamentariae sit iuris
civilis. Duo casus excipiuntur jus si testator capiatur ab hostib.
etsi n. fiat servus hostium §. servi autem instit. de iure personarum sicque
patiatur maximam capitis diminutionem eius tamen testamentum vel iure postli-
minii vel fictione et privilegio legis Corneliae conservatur l. lege
cornelia in ff. quae testamenta facere possunt d. l. si quis §. quatenus
ff. hoc tit. Secundus casus est, si quispiam ex sententia factus servus
poenae ex principis indulgentia restituatur, tunc n. eius et testamentum
~~eum~~ convalescit iam d. l. si quis filio §. poenult. ff. hoc tit.
si quis inquit

si quid mgt Vlp. damnatis cas. ni integrū indulgentia principis
sit restituta ei⁹ testatu ei⁹ cognatis esset dico si ni integrū restituat
eam simpley aut crimini indulgentia nec ciuitatis recuperatio
nō nocet, sed si facta olim facto nocij nullet remisse
cē ut illud declarat ff. nō tn̄ p̄ oia mistit. quibus nō ob testa
mentū ff. qui ex libris ff. testamenti ff. de bonor̄ possess
secūd tabulas ex declaratio ut minimū constare deberet
p quing testes ut ex cōi ff. sētia testatis rigliq nō d. nō tn̄ oia
n°. 4. Et quod dn̄ p sētiz criminale illigitz et ex delicto pub.
puta si quispiam deportetz vt fieri solet pena limitat Vlp. ni sapē
d.l. si quid hoc tit. Primo verus est si a principe sētia lata
sed verū esse si a praside prouincie quid deportetz tunc n. prius
ob ciuitatis nō amittit q̄z si princeps ni deportatione ḡsentiat
ei⁹ mgt Vlp. q deportat nō statim irrite fiat testator sed cū prius
capt̄ facto cognouerit tz interim ni carere solent diligentiori
custodie cās recipi, p̄sidet n. prouincie absolutū deportandi
ius nō habet l. miles pacat ff. de interdictis prouincie si ante de
cesserit, utiq ei⁹ testatu valebit, nisi mortem sibi consciuit
eam ceu q mori nequit q̄ damnati malucrint ob confessa
tiz criminis testa irrita constituitz, q̄z sēpe est tedio vitae vel
valetudinis aduersa impatientia quibus mortē sibi consciat.
ei⁹ n. testatu valet, sapē d.l. si quid nisi. ff. ei⁹ q deportatz
non. q̄z si quis ff. hoc tit. Et limitat Vlp. nisi eo quia sētia cri
minali et mortis sine ciuili sine ciuili appellauerit q̄ d
minuit ni effec. ni q̄ appellatio est concessa d.l. 6. ff. hi aut
cui hac tit. l. qui a latronib. q̄z. ff. finali ff. qui testa facere
prohibet ideoq si medio tempore tn̄ appellatio potest decessit
valet ei⁹ testamentū, q et ei⁹ testatu q minimā patitz capitis
tionē fiat irritū Ex dicta est ni d. lege q ex libris ff. testamento
ff. de bonor̄ possessione secūd tab. et ni q. nō tn̄ p̄ oia cessa finē

nistit quibꝫ modꝭ tñta infirmentꝫ, ut si testator post tñtam
constitūc Sc̃tū m arrogationē et ita alterꝫ fiat iuris
Nō ost ꝙ lex in. tāo. solūb patribusfam. testandi potestem de-
derit ut ff. mjo tit. dicti fuit. Vtrū si testator pūtam esse
desinat et hanc potestem amittat, testandi n. ius et effectꝫ nō
ex tñtꝭ sed ex mortis tempore spectaꝫ. si tñ ante tempꝰ mortis
iterūm sui fiat iuris tunc ex iure prætorio reconualescit tñta
d. l. quia ex lilecuib ff. testator et d. ff. nō tñ ꝙ
ora alij et aliol tradunt nobol infirmandi tñta ut sine
institutione erediū esse optendaꝫ nobis si patris supposito
tanꝫ filiꝫ fuerit institutꝫ l. ff. unuꝫ aliquem pī C. de hered
inst. instituendi. Vel cū testator quondam arrogatū se cre-
debat et ipsiꝫ ut arrogatū instituit, sed ni arrogatione fue-
rit erratū l. nec apud ꝙ C. iam d. tit. Vbi haberi nō mysle
at conditionē sub qua fuit institutꝫ ut notat Vig. ff. alio
aut noto xo ff. inst. quibꝫ modis annullandi tñta ab
incursio miam dicto ff. de Julio noto verbo diminutꝫ et nō
liberet patrem ab testatorē ab hostibꝰ. tunc ab eo cuiusꝫ
ꝫ hereditol et applicaꝫ fisco ffis testatoribꝰ nol ni voluem
ptiuē capiuꝫ contentꝫ, legata nō integra habent. Quod
tñ nō procedit si institutꝫ haberi sit miser, ab hostibꝰ capt
ff. si unus de plurib. ni auth. ut cū d appellare cognoscatꝫ. Ver
inde si testator falsꝫ est pronosed et haberi ni tñta voluit
cū captiue tunc et tñta quod haberib institutionꝫ sit
irrita et ab eo auferꝫ hereditol et fatillib quib testatoribꝰ
possent eraꝫ ff. si quis de plurib. ni auth. iam d. tit. Sed
pui tñ modi sunt ff. dicti pueta minuti, capti, et irriti tñtꝭ
Qui modo ut iuꝫ ordea dictū sepiꝫ cōsuetudꝫ et pprie loqua,
do ꝙ tñta dicitꝫ sed tñ abusiue ut tepe Vlp. ff. de. ff. testa
tñta aperiantꝫ, tñta tñ ꝙ prie illud dī ꝙ nunc testatū, sed
abusiue tñta ea quoꝫ appellatus ꝙ falsa sunt, nol irrita nol rupta ꝛo. ff.

Joc Hiß.

De his quae in testamento delentur, inducuntur, vel inscribuntur.

TITULUS QUARTUS.

Libri vigesimi octavi.

Titulus hic noster pars superioris tituli esse videtur quia et hic agitur de modis infirmandi vel in totum vel in parte testamenta, puta si testamentum vel aliquid in eo inducatur etc. Est autem inducere in testamento nihil aliud quam concellare vel delere in testamento, ut colligitur ex l. ja circa principium ff. hoc tit. et l. si ita scriptum § 1. sed et cum in pronomine ff. de bonorum possessione secundum tab. is cuius nomen nigl. Julianus in testamento perductum est ad petendam bonorum possessionem scriptus non illigo et l. cum tabulis is. § fin. ff. de iure fisci dum in tuti cognitio quae ex actis tollitur et abolet, licet vica nil. ja. ff. hoc tit. deleta et inducta distinguat, et inducta pro concellatis iuxta l. inductum 22 C. de solutionibus. deleta vero quae maculis sunt oblita quas liuras dicimus vocabulum inscribere quod in rub. et ponitur variatur et habet significationes aliquando 2. id significat quod subscribere in crimen quod inscriptio obligat accusatores ad similitudinem supplicii l. fin. C. de accusationibus. quod ille est inquit Impp. Honorius et Theodosius qui crimen intendit in iudicium veniat, nomen rei indicet, vinculum inscriptionis arripiat, nec impunitam fore noverit licentiam mentiendi. Cum calumniantes ad vindictam poscat similitudo supplicii l. in senatus C. is. § 9 post inscript. ff. ad senatus con. Turpilianum l. 3. C. de his qui accusare non possunt. Aliquando inscri-

scriptio signat titulum alium opinionem ipsius l. 22. in fin. ff.
de operibus pub. Sed in hac nostra materia idem signat inscribere
quam superscribere sive adscribere, se vero litteras fecisse
l. ja. §. et ideo ff. de his quae in testamento delentur hoc tit. etsi novisse
inquit Ulp. testamento fuerit adscriptum litteras inductiones
superinductiones ipse feci ~~nos~~ non videbitur referri ad ea quae
inconsulto contigerunt, proinde etsi inconsulto superscripsi intelligere
isse se, manebit etc. Ita gloss. in d. l. ja. §. et ideo verbo superscrip-
sisse et ibid. Cuiac. ff. hoc tit. Ad argum. a. huius tit. quod attinet
illud potissimum in conversatione quod deleta et inducta testamentum in-
tient pro cuius cognitione duo sunt distinguendi casus.
Primus est, si aliquid in testamento deletum vel inductum fuerit
ante consummationem, alter si post consummationem testamenti ut
colligere l. ex l. ja. §. et ideo ibi. Sed hoc ita demum si
ante consummationem, ~~alter si post consummationem testamenti ut~~
factum est ff. hoc tit. quando itaque quaeritur si in testamento nondum
perfecto puta in ipsa confectione aliquid deleatur vel inducatur
~~aut~~ an id valeat quod est inductum et deletum. Respondet Ulp.
Iuris Con. in d. l. ja. ff. hoc tit. ~~sed~~ si quidem non iussu te-
statoris deleatur inducatur pro nihilo esse, si legi possit.
Si vero a testatore deleatur vel inducatur ita tamen quod legi
possit tunc si inconsulto deletum sit vel ab ipso testatore
vel ab alio ipsis tamen nolentibus nihilominus valeat, sed
si legi non possit non valeat: Quod si vero consulto deletum
sit nihil valet l. si ita scriptum ff. de legatis jo. ratio est quia si
ipse testator aliquid ita deleat in testamento quod plane non possit
legi et tamen nihilominus pergit scribere et testamentum absolvit unde
id probare quod non mutavit l. Sancimus C. de testamentis: Quod
si vero post consummationem aliquid deleatur in testamento tunc quidem
eadem

eadem distinctio adhibetur an id inconsulto an inconsulto sit
factum, ut si quidem inconsulto factum sit illud valeat sive legi
possit sive non possit dummodo probetur rationem subiungit Ulp. Cum
si totum testamentum non extet tamen omnia valent quae in eo scripta sunt.
Quod si vero consulto et testatore volente aliquid deletum
sit illud quod ipso iure valet, sed potentes exceptione repel-
lentur. Sed quae inquit est ratio diversitatis quae in priori casu
potentes ipso iure submoveantur omnia pro non scriptis habe-
antur, in hoc vero posteriori casu ope tantum exceptionis.
Eam assignat Suarez. Et non male meo iudicio quia in hoc
posteriori casu si summum strictumque ius inspiciamus non videtur
illa inductio esse sufficiens ad revocandum testamentum ideoque
summo iure adhuc petitur. Ex aequitate tamen et verisimili
testatoris mente quae deletum et inductum amplius valere noluerit
contra potentes datur exceptio ut n. aliquas in dubiis
C. facti multum operatur coniectura ✱ ita plurimum circa te-
statoris voluntatem eiusdem valet, ut videre est apud
Franciscum Mant. de coniecturis ult. voluntatum in toto lib.
In priori vero casu ad hunc nullum fuit testamentum sed tantum separatus et
eius ~~distinctio~~ dispositio quo cum ante liturae et inductionem
dispositio non fuerit in esse producta pro nihilo erit quae in ea fu-
it deletum et inductum cum non nuda testatoris voluntas sed ea
coram testib. contectata ex sit et dicatur testamentum ut in priorib.
titul. explicatum fuit. Contra rationem vero quam dat Ulp. proprio
ri casu quia nimirum inconsulto testatore aliquid deleatur illud
nihilominus valeat ac si deletum non fuisset ex. quia si totum inquit
testamentum non extaret, et tamen constaret de iusta testatoris voluntate
omnia valerent quae in eo scripta sunt ex. fortissime obstare videtur

ẽtabunt.

l. unica ff. si tabule testij ẽtabunt vbi gaudy querit̃ hereditj
nỹt cuiꝰ nomẽ niconsultꝰ ita deletũ sit ut possit legi
nõ possit tñ heres honoꝝ possessio minime pt̃. Et contra ity ab
cod̃ vsp. nil. ꝑ ff. hac tit. dr̃ si ipse testator consulto tꝫ
leuit hereditẽ scripsit adhuc potit petere hereditatẽ nel legata
tꝫ petit̃ ope exceptionis excludꝫ Et obstat ter. nil. ꝑ §.
si heres ff. si tabule testatj nulla ẽtabunt Vndẽ liberj vbi
item vsp. ait si tabule sint rasse nel corrodate nel alia
iure testatoris sudy mutauit voluntatẽ non potest heres pe-
tere honoꝝ possionẽ ꝙ falsũ est si niconsulto et niscio
testatore aliquid deletꝫ nitatur illud eio et quod esse
dr̃ ualeat, et ipse testator mutet suã iure adhuc peti
possit tñ petat ope exceptionis excludꝫ Ex tr̃ utrumꝫ
illud ꝙ nil. hac ꝑ fallitur rõa dr̃ nonũ esse deiure ciuilꝫ
pr̃ nisi rarus obtinuit deiure ꝓtorio ut et glosa notat nil.
ꝑ §. Set consulto, uerbo nõ ẽtatet et ibid. Bart. nu. c.
ff. hac tit. Nõ differt ab ꝙ deiure ꝓtorio nemo fit tabulas
ẽtare si ei ꝓb honoꝝ possessio peti debeat l. ꝑ §. Sufficit
cũ sequentj ff. de bonoꝝ possessione sctm tab. quippe cũ ꝙ
iure ꝓtorio ad tñtum signa testiũ dõ sint rõa S. Pius pre-
decessor restituit de tñtate ordinandi quasi signa nõ nisi ad
tñtum scripturã apponi sunt, vndẽ si tabule cum nõ essent rasse
sint nisse nel corrodate nõ et ita nimirũ sctm tab. nel
ius deiure ꝓtorio nullat honoꝝ possio dari nõ poterit ex eis
ut primus Nec de bonoꝝ possion sctm tab. ꝙ sequ. est deiure
ciuili quod et sine tabulis Et sola nuncupatione tñtum ua-
let et ea hereditas regni pt̃ S. fin. instit. de testamentis
ordinan. l. heres palam ff. qui tñtum fauere pt̃t, Suf-
fitq; et deiure ꝓtorio post mortẽ ꝓbatoris. Et exhibisse

tabulas

tabulat ꝫ tempore diuersi sint ꝙdicte d. l. ꝙ. Semel ff. de
bonor. poss. Item tab. Item ꝙ dr deinde ꝓtorio nō posse peti
bonor. poss. Item tab. quae ꝙ. testiū signis signata nō sint
merus. est de bonorū possione edictali et directa, sequuntur est
de utili et directa lōgitudinali d. l. 2. ibi neuū si quidem nus
quam? Ce. iam d. tit. Et aut edictali bonor. possessio Cita
n. nil. cus gdam 3e. ꝙ. ff. de acquirenda hereditate Et nil. ja
ꝙ. sed si ꝙ. Cornelia ff. si tabule testatj nulla extabunt unde
liberi appellatj. Item quae sed ꝓtorii edicto poterit nec ullū gradum
nec directū requirit sed de plano absq; scrupulo nihilominus
et quorum. dic poti ꝓt. Quinimō hodierno iure petitionē
amplius sit tria sed sufficiat edicto ꝓtoris aut alius iudicium
et testari apud eum, secundo ampletti hereditatis l. fin. Ce. qui
admitti ad bonor. poss. pōt: ut explicat suare. ni fit. de bonor
poss. Ce. ꝙ. Item tabj nec acquisitis cū re et sine re. Cuius re ut si acquisitis.
quid effectu cessa retinuat. Sine re nō cū alio iure civili hoc
retinere oīmodo ꝓt puta suo hoc iure legitimo ut explicat
Vlp. ni sub regulis tit. 28. Secundi nō bonor. possessio ē ꝙ
crastino vocabulo et iudiciale appellare postmodum. Quae causae
cognitione et intimi decreti desiderat non alibi ꝙ prae tri
bunali dari ꝓt l. 3. ꝙ. si cōa ff. de bonorū possessionib. nec n.
decreti nigt Vlp. de plano interponi nec cōa cognita bonor
possessio alibi ꝙ pro tribunali dari potest. Et huiusmodi decretalis
possessio ē carboniana l. 3. ꝙ. cāe cognitio ff. de carboniano edicto
etca ꝙ de vendere tuto l. ja. 2. si cōa ff. de vendere in bonor
possessione mittendo. Secreta bonor possessio ē ꝙ ex medio
diroti ipsius edicti datur et est bonor possessio stim et extra tab.
utili quae dat stim voluntate et vocatō defuncti sine ea
scripta sit sine nō sit. Et de hac utili bonorū possessione

legatis d. l. 2. in fin. C. de bonorum poss. secundum tab. et l. finalis C. de codicillis ibi ut sine bonorum poss. secundum tab. sine secundum mancipationem postulaveris ita Cuiac. in l. 1a ff. hoc tit. ut suo loco hanc rem explicatius tractabimus. Caeterum quod diximus deletam et inductam dispositionem adhuc summo iure valere illegitimum est in terminis litterae duntaxat vel inductionis, secus vero est si testator plane conscindat testamentum tunc n. inquit Ulp. in d. l. 1a §. sed consulto ff. hoc tit. delegabuntur actiones per ea quae in superiori tit. circa modum rumpendi testamenta diximus. Sed quid si plures haeredes et legatarii nominentur in testamento et tamen unius haeredis vel legatarii nomen deleatur, manebunt ne caetera? et respondet Ulp. in l. 2. ff. hoc tit. caeteram partem manere firmam et soli deleto et inducto denegari actiones. Quinimo si testator omnium haeredum nomina induxit ascripsit a. Sed quare id fecisse quia unum haeredem offensum habuit tamen sit quaestio voluntatis, in dubio tamen inquit Ulp. interpretandum et legata deberi et coheredum dispositionem institutionem non esse infirmandam? Ex l. 3. circa finem notate quod favore libertatis valeat legatum etsi haeredis institutio non valet. Quod §§. ad omnem causam piam referunt. Et ex ult. l. quod uno ex pluribus exemplaribus testamenti iuxta l. unum testamentum 24. ff. qui testamenta facere possunt, scripti inciso caetera exemplaria firma maneant nisi contraria voluntas testatoris probetur.

De Vulgari et pupillari Substitutione .s.

Libri vigesimi Dicti .s.

Titulus Sextus .s.

Titulus hic noster ut Albericus et Jason exori-
untur continet materiam subtilem diffusam et variam, sed tamen lu-
crosam plusquam ulla alia materia ideoque diligenter examinanda
ita autem ad praecedentes titulos aestimatur ad testamenti factionem
haeredis institutionem esse necessariam ex supra dictis liquet, dicitur
caput et fundamentum totius dispositionis §. ante haeredis
instit. de legatis huic Juris Cn. Rapin. in l. quod per manus
io. ff. de iure codicillorum recte dixit per codicillos haeredi-
tatem directo dari non posse, sed tamen in testamentis quae per haeredum insti-
tutionem accipiunt vires et confirmantur. Sed quia haeredis institutio
saepe non tantum fit in primo gradu sed in secundo et ulteriori aliquando
fieri necesse sit, si testator non velit intestatus decedere
ideoque cum supra tam in genere quam etiam in specie dictum sit, quomodo haeredis
fiat institutio in primo gradu in hoc tit. subiungitur quomodo
fieri debeat in 2o. et ulteriori gradu quae institutio in iure no-
stro vocatur substitutio ut tit. hoc nostro et Cuiac. de impu-
berum et aliis substitut. Circa definitionem substitutionis sub-
magnum faciunt quaestum et vix tamen in ea conveniunt ut praeter
alios videre est apud Joan: Pollonetum in explicatione Rub.
nostrae. Sed omissis aliorum definitionibus placet mihi ea quam Bua-
renus post Annas. et Zasium hic ex l. 1o. ff. hoc tit. tradidit
nam substitutionem nihil esse aliud quam secundam haeredis institutionem

haeredes inquit Mod. Jurisc. aut instituti dicuntur aut substituti. Instituti 1o gradu. Substituti 2do gradu vel tertio. Quid autem sit haeredem instituere in prioribus tit. explicatum fuit nempe eum scribere vel nuncupare quem testator suum vult esse haeredem et dominum rerum suarum post mortem suam, dicitur haeres quasi dominus haereditatis §. fin. instit. de haered. quae et differentia. Sed contra hanc definitionem opponitur 1o d. l. 1a ff. hac tit. ubi Modest. Jurisc. opponit substitutionem institutioni, ac si institutio diversae essent species falsum quod est quod substitutio sit sola institutio. Secundo quod substitutio non semper sit sola duntaxat haeredis institutio sed quandoque ut in d. l. 1a insinuatur in 3o vel ulteriori fiat quod. Tertio est certum quod in legatis et donationibus causa mortis locus sit substitutio in l. ut haered. 20. et l. Titia Seio 87. §. Seia libertis ff. de legatis 2o ut haered. inquit Marcellus substitui tit. ita et legatariis 22 vlp. in l. et ei cui 10. ff. de mortis causa donationibus cui mortis causa inquit donatum est posse substitui constat, et tamen in legatis et donationibus causa mortis neque est ista institutio ut patet quia extra titulum haereditas directo dari nequit d. l. quod per manus ff. de iure codicillorum quod substitutio non erit sola institutio. Quarto oppugnat Antonius Fam. in tract. suo de substit. hanc communem et vulgarem definitionem tali argumento omnis definitio debet quaerere cum suo definito. Sed quod haec nostra definitio non quaeritur in suo definito probat hoc exemplo si testator inquit Titium ex asse haeredem instituat, deinde in alia tabula parte Moenium ex eod. asse instituat haeredem nemo inquit inficiabitur quin haec Moenii institutio sit sola institutio, et tamen Moenius non dicitur substitutus Titio sed ambosunt simul et re quaerendi haeredes et inter se haeredem argumentum patiuntur l. triplici 142. ff. de verb. signor. quod

Quinto.

Quinto in l. 2. §. sed si quis ff. hoc tit. valet pupillaris substitu-
tio, si jo et institutio filij in sto fiat loco, si quis inquit ut pr
ita fuerit testatus, si filius meus inter decimum quartum decesserit
Seius haeres esto. Proinde subiungat filius haeres esto valet substi-
tutio et in l. ja §. jo et in l. sed si plures §. si ex asse ff. hoc tit.
et in §. non solum instit. de pupillari substitut. valet substitutio
filio exhaeredato quo falsum est quod substitutio sit sola institutio quia
in priori casu, substio est ja institutio in posteriore vero prima
institutio plane non reperitur sed filius cui substituitur exhaeredatus
est. Plures similes obiectiones passim apud DD. reperiretur
nunc vero apud Socinum in l. ja ff. hoc tit. et Lancelle tum in
tract. substitutionum in praeiudicio nunc quod cois haec defio sub
se non comprehendat obliquam sive fideicommissariam propterea quod
substitutiones vulgares et pupillares de quibus tit. hic noster
tum fiant fiant sub gdoe ut si Titius haeres non erit. Item si
Sempronius filius inter impubertatis annos decesserit Seius haeres
esto etc. fideicommissaria non fiat pure, puta volo mando,
iubeo ut Titius haeres meus mea bona restituat Sempronio etc.
Sed ut recte Zasius ait uniusmodi dissertationes ad nihil
aliud quam ad studiosorum fatigationem et maxime alias difficilis
obscuritatem condere videntur, neque in iuris prudentia tam
exactas deferens requirimus nunc cum res sine dialectica defor
posit illigi neque et difficile sit ad haec et similia argumenta re-
spondere merito prudentioris Jurisconsulti eorum deferens sequuntur
Ad jm igitur argtm quod dicit Modestinus Jurisconsultus opponere sub-
stitutionem institutioni et ita institutionem et substoem diversas
constituere species et institutionem simul et substoem (ut iam
statim videbimus) diversimode accipi, aliquando nomen
genericum est, et sub se comprehendi institutionem primi et secundi gra-
dus, aliquando vero nomen specificum et institutionem primi gradus
complectitur quemadmodum adoptio et nomen specificum est plus quatenus

opponitur arrogationi et nomen genericum quatenus utramque sub se comprehendit, itaque quando in defectu substitutionis dicimus eam esse institutionem, accipimus institutionem ut est nomen genericum et sub se comprehendi primi et secundi gradus institutionem. Quando vero Modest. Jurisc. in l. 1a ff. hoc tit. opponit institutionem substitutioni accipitur ibi substitutio pro nomine specifico, quidditatem si adoptio accipitur in specie et opponitur arrogationi ita Suaren. tit. hoc nostro C. 1a ff. et etiam quod substitutio non spectat in statu sed et ulteriori fiat gradu R. et ultra etiam gradum substitutionis recte vocare etiam institutionem ut verum nuptiae quae sequuntur primas etiam dicuntur nuptiae ut videre est in tit. C. de secundis nuptiis. Ad 3m R. vocabulum substitutionis esse aequivocum et quod in alterius locum ponitur vel statuitur comprehendere sic non dicimus substituere procuratorem C. 1a §. 1a et C. 13 q. 3. de procurator. in 6. Item substituere iudicem argumento legis poen. ff. de iudiciis. Item subsistuere arbores, oves in locum demortuarum §. sed si gregis instit. de rerum divisione 22 l. si grege ff. de legatis 1o l. agri. 18. ff. de usufructu sic et et non male dicitur fieri substitutio in legatis et donationibus causa mortis. At quando nos definimus substitutionem accipimus eam non late et pro omni sua significatione sed pro eatenus quod fit in testamento et haeredis denotat institutionem in qua significatione negamus eam et legatis convenire ita fuse pollonetus in explicatione Rub. nostrae nu: 28. et sequentibus.

Ad quartum quo fumeque probat definitum non convenit cum sua definitione R. quod quando nos dicimus substitutionem esse etiam institutionem non illgamus quemcunque etiam vel 2um haeredem sed etiam ordinem successionis eum nimirum qui in alterius locum succedit non ordo inquit Ulp. in l. 2. §. sed et si ita ff. hoc tit. scripturae sed ordo successionis spectatur.

Ad quintum

Ad quintum argtm eiusq primum exptm dr etsi quoad ordinem
scripturae videatur substio spectare institutionem tn quoad ordi-
nem successionis sequatur iam d. l. 2. ff. ad rtm exemp. vz quod
filio exhaeredato recte substituatur coir Rx illud esse illgnom de
pupillari duntaxat substitutione ubi referendo pupillari testa-
mentum ad paternum revera duae sunt institutiones quamdiu in
testamento pr sibi nrio fecisse debuit haeredem cuius virtute
exhaeredatio conservabatur quo substitutio postea facta erit rta insti-
tutio lz quoad bona pupilli videatur unica tm esse. Unde et aliqui
dnt q hoc in casu no sit substitutio sed tm institutio in tstnto vz
ipsius filii ita Rollonetus d. to n.o 37. Aliter et no male sed val-
de obscure respondet Suarez hic C.o 1.a columna ult. q tali
in casu ubi vz filio exhaeredato substituitur improprie dicatur substitu-
tio coir n. inqt pr filios suos impuberes in quib. no potuit
comode cadere caa ingratitudinis instituebat. Sed quia eos
et gntos exhaeredebat et tn nihilominus eis tstntm faciebat
in quo nria fuit haeredis institutio p abusione hoc nomine sub-
stitutionis utebatur quamdiu plura hmoi expta in iure reperire lz
ut in l. 2. ff. quamdiu tstnta aperiatur et toto tit. ff. de ~~institutio~~
in iusto rupto xo tstnto ubi tstntm in iustum p abusione dr et
tstntm lz ei definitio tstnti no queniat et in l. fideiussor ob-
ligari 16. §. fideiussor accipi ff. de fideiussorib. obligatio
naalis dr obligatio lz ei obligationis defio no queniat
sic miles dr substituere filio impuberi etsi plane sibi no
faciat tstntm l. miles ita haeredem 41. §. ult. ff. de tstnto
militis. Quod denique et insinuatum fuit fideicomissariam
substitutione no comprehendi sub hac defoe q illa no sit con-
ditionalis ut vulgaris et pupillaris. Quod nihilominus
sub uno eodemq vocabulo utraq comprehenditur quamdiu
creditores puri et conditionales sub ~~gtoe~~ creditoris com-
prehenduntur l. creditores 16. ff. de verborum significatione lz fideicom-

missarius proprie non sit heres sed tamen hæredis habetur l. postulante
44. ff. ad Senatus Cn. Trebellianum qui non institutus est heres
non potest amplius desinere esse heres licet hæreditatem alteri resti-
tuat l. ei qui 88. ff. de hæred. instituendis, et ita hac ratione recte
dicitur quod restitutio fideicommissaria non sit substitutio quatenus nomen
substitutionis denotat propriam hæredis institutionem et hæc de
defectu substitutionis quantum a. 66. in defectu substitutionis non conveni-
unt ita et discordant in eius divisione. Coeunt autem ita dividitur
quod alia sit directa et alia obliqua. Directa est per quam sub-
stitutus directe immediate et sine alterius ministerio capit hæ-
reditatem testatoris ut cum dicitur si Titius heres non erit sempro-
nio etc. Obliqua vero per quam substitutus ex manu alterius et sic via
obliqua capit hæreditatem, ut cum dicitur heres restituat hæreditatem
Titio etc. et de hac obliqua substitutione vel sub finem huius tit.
vel infra in tit. ad Senatus Cn. Trebellianum videbimus. Directa
coeunt in quinque dividitur species in vulgarem, pupillarem, exemplarem, bre-
viloquam subst. sive reciprocam et compendiosam, ceteris autem
notari possunt ac debeant, nisi in casu l. centurio 13. ff. hoc tit.
ubi compendiosa peculiarem utitur constituere speciem quamdam et Dua-
renus tit. hoc nostro C. 3. et universariam disputationem libr.
C. 7. substitutionem species in quatuor duntaxat dividit, nempe
in vulgarem, pupillarem quasi pupillarem, quam alii exemplarem
vocant, et militarem nihilominus tamen commotioris doctrinæ causa
eam retinebimus divisionem eiusque singulas species decla-
rabimus

De vulgari

De Vulgari Substitutione.

VULGARIS Substitutionis mentio fit in inscriptione tit. nostri sunt et institutionibus peculiarem tit. titulum de ea ubi videbimus, quid sit, quotuplex sit, quibus fiat verbis quis eius sit effectus et quo extinguatur. Vulgaris itaque substitutio est sequens institutio in locum et subsidium instituti, quando nunc haeres primus non adiuit haereditatem ut si Titius noluerit vel non potuerit esse haeres vel vivo testatore mortuus sit et infra plenius dicam, ideo sit dicta quia a quolibet cui est testanti factio cum cuilibet idoneo et capaci usitatis, et vulgaribus fiat verbis, vel quia communis et vulgo sit usitata ut docet Theophilus instit. tit. de vulgari substitutione. In hac n. substitutione personarum delectus non attenditur quidem in religiosis in qua significatione et in aliis materiis vocabulum vulgare a Iurisc. usurpatur ut in l. Baelius 30. §. ex diverso ff. de pactis totalib. Vulgare pactum nunc quia vulgo et communis contractibus ascribi solet l. pactum vulgare 4. C. de pignoratitia actione. Sic vulgaris uxor dicitur quae sui vulgo facit copiam l. si uxor 13. § 1. ff. ad l. Iul. de adulteriis, quamvis Alciatus pro arga iuris lib. 2. C. 40. d. §. aliter intelligat putetque vulgarem uxorem ibid. appellari non meretricem sed quae non sit ex iure Romano, sed ex vulgo adventitio. Nimis n. durum esset eum poena adulterii teneri qui meretricem vitiarit, cur n. maritus permittit eam quantum facere similia exempla videre licet apud Vig. Instit. de vulgari substitutione in principio n. 6. et Barnabam Brisonium de verborum significatione lib. 19. verbo vulgaris. Haec substitutio vulgaris ex testantium providentia originem traxit, saepe n. contingit haeredem institutum mori ante testatorem vel et post sed ante aditam haereditatem vel quia haeres institutus haereditatem repudiet ideoque

ne testator contra suam voluntatem ni testatus moriatur alium ni locum
quamvis ratione deficientis substituere concessum fuit. l. ja. §. jo. ff.
hoc tit. et recte quidem cum non concessum esset utique quisque legasset
super familia pecuniane sua ita ius esset nostro et oportuit permit-
ti cautio ne sine herede decederet testator deficiente jo. he-
rede. Est autem vulgaris substitutio duplex expressa et tacita
alij et mixtam subnectunt, vulgaris substitutio illa a sub. de-
scribitur quae fit verbis generalibus vel et specialibus vel singularibus.
hoc tamen proprie significantibus exempli gratia Titium instituo et si
Sempronium substituo aut Titium et Sempronium heredes in-
stituo eosque invicem substituo (qui modus substituendi fit in sub-
stitutione privilegiata) et dicitur fieri verbis generalibus quia omnes
casus substitutionis vulgaris sub se comprehendit ut sive no-
luerit sive non possit esse heres Titius sempro. censeatur substitutus
ut traditur in l. iam hoc iure 4. §. hoc tit. Specialibus verbis
dicitur fieri et explicari vulgaris substitutio cum unus casus
specialis exprimitur ut si ita dicat testator Titium instituo
heredem et si heres esse non possit Sempronium substituo quidem
est, si dicat aut nolit esse heres, et quia variis modis fieri
potest, quod aliquis vel non possit vel non velit esse heres ut habetur in l. cum
proponas 3. C. de hered. instituendis, si ad casus magis speciales
descendatur dicendum si Titius heres me vivo moriatur intuitu sive
particularis dicetur substitutio quidem Zasius hanc rem fusius expli-
cat in materia hac nostra C. jo. n. 3. et Cuiac. in C. Reminius §.
4. num. 4. Tacita substitutio vulgaris duobus modis dicitur aliquando
1. et jo. ex verbis testatoris colligitur licet ex iis proprie non significetur ut
exemplum hominis in l. Titius 24. et l. sequenti ff. de hered. institu-
endis ubi sensus Juris Cn. tacitam substitutionem in his verbis
esse ait Titius et Seius uterque eorum vivet heres mihi esto, si non
uterque vivat ambos vult esse heredes, altero vero eorum mortuo,

cum quod supra

eum qui superit ex esse rationem subiungit Ulp. in sequenti quia tacita
inquit substitutio inesse videatur institutioni non quidem ex verborum
significatione sed ex sensu eorum. Secundo dicitur tacita vulgaris substitu-
tio quae nec ex verborum significatione venit, nec eorum sensu colligitur sed ex
potestate legis contra verborum vim praesumitur ut si testator filium suum
impuberem instituat et ei si intra pubertatis annos moriatur Caium
substituat in qua substitutione licet praeter alterum casum nempe si
pupillus haeres non esset omiserit, attamen si pupillus haeres non sit
censebitur nihilominus Caius et vulgariter substitutus ex sola legis
praesumptione, praesumit enim lex testatorem si de eo casu cogitasset vo-
luisse quod substitutus et hoc in casu vocaretur ideoque ad hanc sub-
stitutionem Lancellotus vocat magis proprie praesumptam substitu-
tionem et improprie tacitam, exempla huiusmodi tacitarum sive praesumptarum
substitutionum habentur in l. iam hoc iure 4. ff. de vulg. et pupil-
lari. Mixta vulgaris est, quae ex tacita et expressa composita est
vel ubi alterum tantum extremum reperitur quod fit ut plurimum verbis
generalibus puta Titium Sempronio substituo, omittitur enim illud, si
Titius haeres non erit in eo enim substitutione vulgari tuo extrema adesse
necesse est, alterum negativum puta si haeres non erit eo et alterum
affirmativum puta Sempronium substituo idque vel expresse vel
tacite. Et hoc modo ut Zasius explicat haec substitutio peculiarem
speciem non constituit, alio tamen modo potest dici mixta substitutio
quoad casus particulares ut si dicat testator, si Titius haeres
esse nolit, Sempronius substituo licet enim unus tantum casus exprimatur
et alter verum si non velit esse haeres omittatur, tamen tacite et com-
prehenditur et hoc modo negari non potest, quin quaedam sit differentia et
tertia quasi species inter tacitam et expressam substitutionem.
Quibus fiat verbis substitutio vulgaris iam audivimus
nempe generalibus, specialibus et singularibus modo explicato ita ut

ni uerbis explicandi diuidig morandū nō sit, sed de quarto membro
x de effectib. substitoꝝ nulgarid notatu est ois et uarij et mul-
tiplicor a dd. recensendo precipuoꝝ notanj. Primus ē pro gradu
substitutionid ejusdē substituig ad hereditatē admittendi ꝓdin-
n. instituig adire pt tantū substitutꝰ nō admittitꝰ l. 3. et l. prēdin
6 g. ff. de asgronda hered. ubi notatur ꝙ nō statim substituꝰ fit
loꝙ si instituꝰ nō succedat uerū et expectandus ē diu q ex
ꝑsona instituj pat succedere quia uerbū si hered nō erit
et eod comphendit ꝙ ex instituj heredib ꝑsona succedat
ut si seruꝰ institutꝰ ex eius ꝑsona succedat tm, si filiusfami-
ꝑ. Item si extraneꝰ fuerit institutꝰ et dꝰ ēt ni de libero
uerit uel deliberandi transmittit ad suos heredes ꝙ adhuc
tm succedere et substitutū excludere.
Secundus effectus est, ꝙ de huiusmodi ꝛrio hereditas fiat uoluntaꝛ
ꝙnq enim si prēdicat filiꝰ nec uult instituo etsi hered esse
uolit semproniꝰ substituo erit filio data libertas et de iure
ciuili repudiandi hereditatē ḃ alias de iure ciuili ꝛrio
sit hered ut supra ni hic. de liberis et posthumis hered.
instituendis dicimꝰ. Sed an iura subtilia quag ꝙ uulgare
substitutionꝰ tollant dubiū est asserit Bart. ni l. si filiusfa
ad ff. tām. d. tit. negat nō, Iasiꝰ ni d. suo tractatu ē ꝙ
nō s. et uerē quippe cū inb substitutꝰ ni tribꝰ consistere dicatꝰ
tuꝰ ꝙ filiusfam sit hered sonostiꝰ ꝙ primū gradū et ꝑmꝰ
primꝰ succedendi cag hēt, et ꝙ uincere ꝑsūmꝰ quomodo dꝰ re-
tuꝰ paternarū existimatꝰ ut explicatꝰ ni l. ni fuerit ꝙ. ff. ꝛrio d. tit.
Quæ oia ꝙ uulgare substitutionem auferrj nō ꝓt etsi r. suꝰ
cedendj iuꝰ ni filiꝰ notuerit ꝙ uulgare substitutionē conferatꝰ
nihilominꝰ tm hæc oia mouere poterūt.
Tertius effectꝰ ē ꝙ tantū Virol incipiat a 2do gradu et
sic a substitutione ē. nec n. iuꝰ hēt substituꝰ ꝙ transeat institutꝰ
ꝙ tēdo si hereditatē adyssent ut ꝓpinquꝰ tuus ni l. nam si
nolet

miles alias si miles 7. ff. de iniusto rupto &c. testato.

Quartus est q. ni expressa vulgari contineatur tacita pupillaris l. iam hoc iure 4. ff. hic tit. ut si pr filium suum impuberem instituat haeredem et si ipse haeres non sit Caium substituat, est substitutio vulgaris expressa q. ut iam statim audiemus evanescit si filius haereditatem adeat, Caeterum post aditionem inter annos tn impubertatis moriatur censebitur tacita pupillaris expressumpta testatoris voluntate ut fuse explicat Lasius d. to. n.o 23. apud quem et Lancellotum petrum dolosanum in synthiphmate iuris lib. 4. 2. C.o is plures effectus reperire lz. Deniq circa vulgarem substitutionem ut dictum quoq est quo extinguuntur et 1.o quando expirat adita haereditate ab instituto l. post aditam C.o de impuberum et aliis subst. l. si filius tam 7. ff. de acquirenda haereditate. Cum n. substitutus non nisi sub conditione sit institutus ut si is qui in 1.o gradu est institutus haeres non sit recte conditione deficiente et deficiat substitutio.

2.o si substitutus in casu sit q institutus non adita haereditate decedat ut exemplum hemus in l. Cicero 39. ff. de poenis, et substitutio extinguitur argto l. si ab hostib. §. fin. ff. soluto matrimonio Lasius d. C.o 1.o in fine. 3.o si decesserit substitutus ante conditionis existentiam, tunc n. ut nondum requisita non transmittitur l. substitutio 42. ff. de acquirendo rerum dominio l. toties 81. ff. de acquirenda vel omittenda haereditate. §.

De pupilla:

De pupillari substitutione. s.

Explicatione pupillaris substitutionis eundem ferè ordinem servabimus qui in vulgari fuit adhibitus. Dicam n. quid sit substitutio pupillaris unde originem traxerit, quotuplex sit, et quibus fiat verbis, quae in ea requirantur quae sint eius effectus, et quomodo finiatur. Ad 1m quod attinet multum se torquent DD. in definitione pupillaris substitutionis. Paulus Leonius in tractatu suo de substitutionibus. Cum hoc nostro quatuor recenset diversas definitiones alij alias. Sed cum in iure nostro ut supra et infra minimi tam exactas et dialecticas definitiones tradere non possimus sed nobis sufficere debeant aliquales descriptiones ex quibus rem ipsam intelligamus; Quippe cum in iure nostro propter varietatem facti eiusque varias circumstantias omnis ferè regula et definitio sit periculosa harum est n. inquit Ulp. in l. omnis definitio 202. ff. de reg. iuris ut non subverti possit non ero anxius multum in perfecta definitione tradenda. Ita tamen omnino optime eam definire puto quod sit sequens sive sancta institutio quae fit a parente, pupillo in sua potestate existenti si intra tempus impubertatis decesserit. Dico sequens sive sancta institutio (quae particula to generis ponitur) quia ut pupillaris valeat substitutio necesse plane est quod parens prius sibi instituat haeredem et testamentum condat, l. 20 §. 10 §. prius ff. hoc tit. Quisquis autem impuberi inquit Ulp. testamentum facit sibi quoque facere debet. Caeterum soli filio non poterit nisi forte miles sit adeo autem nisi sibi quoque fecerit non valet, ut nisi adita quoque patris haereditas sit pupillare testamentum evanescat. Unde ratio quare id Ulp. in l. patris et filij ff. hoc tit. dicat patris et filij testamentum pro uno haberi et Paulus in l. qui plures liberos 38. ff. hoc tit. tabulas pupillares vocet partem testamenti paterni, quia nimirum unus idemque testator sit una forma et una sollennitas, pater n. utrumque facit

ideoque non

ideog nō cogruit ꝯ testat, quasi suo essent testata, sed sufficiunt
ꝯ testat ut tractat in ꝯ. sui aut instit. de pupillar; subsive si uno
eodemq; contextu fiat scđa nō si diuerso tempore l. si quis ex
ii. ꝯ. fi. ff. hoc tit. Ex alio respectu nō valet duo quandoq; dicat
testata et pupillaris tabula testate dicat tabule in l. penul. ff. ꝯ dicat
testata apiant, quia ng duo sint hereditates, una pris et alia filij
l. 2. ꝯ. 2. ff. de hered. et actione vendita. Preterea quia fiat se-
paratio avi ab alieni paterni et filij substituti n. filio paterno bere-
ditorib; nō tenet l. si filius 12. ff. hac tit. adde ꝯ et duo morte sint
expectanda pris ng et filij et duplex apparitura tabularū requisit
si separatim obsignata sint l. pupillaris ꝯ. ff. quādiu testata apiant
duo quor ambiord sint necesse l. apud ea. ꝯ. fi. ff. et dato 27. ꝯ.
a pre ff. ad Senatus cū. Trebellianū. Secus esset nō si uno
eodemq; contextu fierij. Sed potest pr filij simul una hora fauere
hereditē et altera filio d. l. 5 ignoti cū ii. ꝯ. fi. ff. hac tit. Quod
nō immerito antiquitus ut ff. cū. controversū fuerit an pris et filij
testm unū sit et simplex, an u° duplex testm sit testamentū
ut gl. at ex l. precam. ff. de precariis creditorū. Hinc fluxit
appellatio duplicū tabularū l. ni duplicibus 7 ff. ad l. Falcidiam
ptem superiorem et inferiorem principaliū et testāt tab. d. l. penul.
ff. quādiu testata apiant. Subintrat nihilominus q' sit a parente pupillo
le existente in potestate. Ad pupillarem n. substitutum ut infra
et dicta duo computatim requirunt, quia sola pria potest nō huius
fieri, sed postrema neglecta, impuberum, cui fit substitutio inhereti-
tate sine familia jm locū obtinere l. coheredi. et ꝯ. cū filio ff. hoc
tit. Si quis ingt hab. ex tuo morbi tempore nō fuit in familia
substitutio pupillaris fit irrita hinc nō l. 2. ff. nepotibus ff. hoc tit. dr
nepotibus nō alr pro pupillariter substitutio q; si post necatos
ani nō sint necessarij ni pris pote in uel eo modo quo ext. pel
loca instituta neque ni evertū si ipsos parens primq; cuiq; testator
nominatis ꝯ substituat ut in tit. de liberis et postumis ꝯ. dicitur

fuit n° ~~aliqs~~ in hac substoe ideo requritz, q in ea aetate pupillus testamentum
aetas. facere nō poit ideoq mris interptatione ex ui pria potis gcessum
est pri filio suo impuberi facere testamentum cui et in ea aetate tu-
torem dare pt l. quo tutelam alias incipit Quintus Mucius 73.
ff. de reg. iuris ubi hoc est br nōtm etsi pupillus is demū dicatz q
qdm impubes est, sed esse desijt in pria pote l. pupillus 239. ff.
de verb. signoe. Pupillus est inqt pomp. qui cum impubes desinet
in pris pote esse, aut morte aut emancipatione tn ideirco haeret
substio pupillaris dr q etsi fiat filio adhuc existente in pria
pote tn nō id tempus comparatz quo filius pupillus Et sui iuris
futurus e. Quamuis abusiue is et pupillus dicatz q in pria po-
testate l. ult. §. pupillus ff. de verborum oblig. l. qz dubitandi 7. §.
pupillū ff. de peculio. Denique in defoe subseqr si intra tempus pu-
bertatis decesserit. Haec n. gtitio uel exprimi uel tacite illgi
det, iuxta l. 4. ff. hoc tit. Nullus aut casus dari pt in quo pu-
pillaris substio extra tempus impubertatis ualeat, ut recte do-
cet Leoninus in mā hac nra n. 15. quia post pupillarē aetatē
si moriatz pater filius fit sui iuris ut prfa. ideoq sibi testamentum cō-
dere pt, et hac de defoe. Unde originē traxerit haec substio
et ex qua caā sit introducta docet Ulp. in l. 2. ff. hoc tit. Mo-
ribus inqt introductū est ut quis liberis impuberibus testamentum
facere poit, donec masculi ad 14 annos pueniant feminae
ad 12. in gram uel et utilitatē filiorum impuberū, q cū ea
aetate sunt ut sibi testamentum facere nō pnt, nisi contingat
eos decedere ante pubertatē intestati decedant recte dicitz
moribus introductū est et receptū esse quasi pptor, quinimo
qdmo oem iuris dispositoem q pr p filio testetz, cum ius respuat
hoc testamentum ~~ius~~ gnus ubi uel quis nō sibi sed alijs instituit hae-
redem adeo q haeredis institutio q confertz in alterius arbitrium
nulla sit sed ut captatoria reprobetz l. captatorias 70. l. illa in-
stitutio 32. ff. de haered. instit. Satis constanter inqt Caius Cn.
decreuerat

decreuerant tutory iura ꝑ le firma oꝛ oportere, nó oꝑ alienor
bitrio depentere, et ꝫ pupilly ꝑ hanc substoem decedat egtaly ꝫ
ꝑ etatez testatori nó ꝑt l. qua etate ff. qui testa facere ꝑnt,
postea tñ ut multa alia ita et hec substio ll. recepta d. l. 2. et l. cu
hoꝛ in ꝑ. ff. hoꝛ tit. bonẽ tñ potuit populꝫ ita decendo et mores
sibi statuere et hanc substoem introducere ꝫ ꝑt mores. et seꝛi
ptis ll. affiuere oꝛꝫ desuetudine derogare l. oꝛ quib. ff. d. ll.
nisi ꝙd ꝺ nit oꝛ et ribeat ꝫsuetudo circa illas notan
tatas scruari l. si nó speciꝫ ꝫ. C. de testib. Tertio nunc ni
fallꝺ ost quotuplex sit hec substio, et quib. fiat inter b, ubi
vulgarib ita et pupillaris ꝛplx ost. Expssa et tacita, alꝫ mixta
ab utꝫ, sꝫ mores quib. ꝺ ad vulgarẽ et ꝑticulaꝛ et
particularib. ꝛsp: gntelꝫ ut si testatoꝛ dicat instituo filiu
meu Semp. et ost Titiu substituo: si n. Semp sit impubes
hec substitutio pupillaris ꝺ facta mores gntelꝫ et admittenꝺ
et aptib ꝫcepta ꝙtum ost si ita conceptaꝫ libere nec Semp.
ꝺ Titiu haꝛedꝺ instituo, oꝛꝫ nihilominꝰ substituo, si n. uterꝫ
impubes substio pupillaris ost expssa quidem, quoad uerba ꝛsp
rerum, tacita uꝰ quoad specialia ꝛmꝺ singularia. Et hec ost ꝫ
Bart. in l. 2. nº 25. ff. hoꝛ tit. dicit substoem posse esse partim
tacitꝫ partim expssaꝫ quoad uerba ꝛsp nó uero quoad casú, qa
necesse sit eum pupillarẽ substoem referri ad uꝛꝫ, et hunc tuncꝫ
casu si intra pupillarem etatẽ decesserit, huiꝫ n. substitutio testatoꝛ
substituendo eꝛrori nó sit l. uerum legi. ff. hoꝛ tit. Quamuis
tempꝰ ad pauciores annos restringere posit, ut in l. si ita quis
2i. ff. hoꝛ tit. nó. Quod secꝰ ost in vulgari substoe ubi plus
ꝛol ꝫ ꝛspice casus puta si instituꝫ uel nó posit uel nó uolit esse
hoꝛes. In uerum uꝰ speciib. ita sit gntꝫ in substoe impubes
tibi sit mentio expssa puta filio meo impuberi substituo Semp.
ut in l. ꝫ lucium ff. ff. hec uerba ff. hoꝛ tit. Verum denicꝫ sin
gularib. hoc uel simili conceptaꝫ modo, instituo filiu meu Titium
et si intra pupillarem etatem decesserit, substituo Caiꝰ l. 2. ff. hoꝛ tit.

Covar. in cap. Reminiscens §. 5. n°. 4. Ex his iam facile intelligere licet
quae sit et dicatur substitutio expressa et quae tacita. Expressa n. illa dicitur
quando substitutio formam exprimitur, vel verbis generalibus, ut si testa-
tor duos habeat filios impuberes eosque instituat haeredes, et mini-
cem substituat, vel specialibus, et singularibus. ut si dicat Titium filium
meum impuberem haeredem instituo, et si intra pubertatis annos decesse-
rit Sempronium substituo. Ita Zasius in materia substitutionum c. 2. nu.
1°. Tacita est quae sub expressa vulgari continetur non quidem ex verbis.
sed ex legis potestate praesumentis talem esse voluntatem testatoris. Ete-
nim si pater filium pupillarem instituit eique substituit Sempronium si
haec non erit substitutio quidem expressa vulgaris est, sed si haeres sit mo-
riatur intra impubertatis annos substitutus et hoc cap. 2. ex taci-
ta pupillari admittitur, si n. testator in unum casum prospexit
quo filius haeres non erit et in alterum casum, si quid haeres erit
sed intra pupillarem aetatem moriatur exprimere voluisse praesumitur
si ~~tec~~ de eo cogitasset ita Zas. d. loco. Mixta illa esse potest de qua
iam antea diximus ubi nunc est expressa quoad verba generalia, taci-
ta vero quoad specialia, non vero quoad casus diversos cum in substi-
tutione pupillari 2. casus non dentur sed semper infra pupillarem aetatem
fieri debeat, ideoque unus est exprimi et alter tacite subintelligi non potest.
Quartus iam sequitur de requisitis pupillaris substitutionis quae ab aliis
varia recentur gloss. in l. 2. verbo potestate ff. hoc tit. quinque recenset
Bart. ibid. n°. 2. tria alia addit Cujus octo ponit quem sequitur Zasius
et plerique alii. Primo quod is cui fit substitutio sit de liberis. 2°. quod sit
impubes, 3°. quod sit in potestate patris. 4°. quod efficiatur sui iuris morte
paterna 5°. quod non desinat esse in potestate. 6°. quod pater sibi ipsi faci-
at tantum 7°. quod filius sit institutus vel exhaeredatus, 8°. quod patris ade-
atur haereditas, de singulis breviter videamus.
Primo igitur requiritur quod is cui substituitur sit de numero liberorum sub-
stituendis

Substituendi l. 2. ni principio hoc xro tit nonib. nigl Hisp. introducti
est ut quib liberis impuberib. testatu facere posit, cuj a. appellor
Liberoy no tm primi uocantur ulteriorib gradus, pula nepotes
prepotes &c. continentq l. liberis xro. ff. de uerb. signific. debeñ
nulli est dr oer isti ff nihil uida sub liberoy appellor continetq
Inuo est alia affinit requisita de quibz iam infra d. l. 2. §. nepo-
tibz ff. hoc tit. no tm nati uerum etiaz posthumi ut x. recte instituiq
ita est illis recte substituiq d. l. 2. circa primum posthumi plane
postumy ff. hoc tit. quia is qui in utero est pro nato habetq quoad
illa q sibi conducunt utilitatem l. qui in utero 7 ff. de statu homi
l. qui nostri ff. de ueritre inspiciendo. Circa primi no tm uidelib.
uerum hoc primum x adoptiui recte substituiq, si ni adoptantib
sint suis qa iuris Consulti nullaq mentoy eoz constituit distinxy d.
l. 2. et l. si pluries §. ni arrogato ff. hoc tit. Secundo diximy
requiriq ut is cui substituitr sit impubes x hoc du gunduozdeq
eiu annoz si sit masculq uel hucusq sit fœmella disputant
DD. hic quo haec etad illgndu sit an sufficiat dicimus generalit
animi tm rimaqsse, an uo debeat esse completq, sed quid hanc
quæstionem Hisp. in l. quu etate 5. ff. 4 Effecta fuerit sint dissoluit
Vbi ait articulig completu recte fasig ni uida hac xra no. g. ff
hanc disputationem de le Vorto. Tertio requiritr ut sit impube
subst. Quarto q testatore mortuo no sit emancipatus ni alterig
patrem sed sui fiat inrib d. l. 2. ff. hoc tit. quia pr et filig,
hoc prie potest p una eademq persona fieri ideoq et ni l. prib
&c. ff. hoc tit. bis ei filig titulus pest habere. Huic sequi-
tur q emancipatus no potit fieri pupillarib substitutio d. l. 2. ibi.
Cæterum emancipatib n pg ff. hoc tit. Hoc tamen q hodierna iura
prie patib ei emancipationis effectu sit sublata s. nullam
ni auth. de hæredibus hæred. ab intestato venientib. quia hi
hoc uerum esse quoad successionem ab intestato ut ipse testus

legitr, seq. n° esse quoad successionem ex testamento ibi n. iura antiqua manent intacta ut post glossa in Authent. ex causa docuit Eas. C° hoc nro, n° 9°

Secundo sequitur quod naturalib. tm et qui non sunt ex iustis nuptijs procreati neque legitimati pupillariter substitui nequeunt propter defectum patriae potestatis, esse tamen receptum ut sub gratia legitimationis eis pupillariter substituatur, testatur Vig. iam d. to. Tertio quod mater filijs suis impuberib. pupillariter substituere non potest propterea quod non habeat filios suos in potestate §. foeminae instit. de adoptionib. Cui tamen fortissime obstat tex. in l. si mater 37. ff. hoc tit. Ubi Affrican. Juris C°n. substitutionem quam mater facit filio impuberi vocat pupillares tabulas easque ita loquitur asserit. E° tex. in l. humanitatis 9. C° de impub. et alijs subst. Ubi permittitur matri exemplariter substituere liberis suis, sed exemplaris substitutio est ad exemplum et similitudinem pupillaris introducta ut habetur in iam d. l. humanitatis ~~introducta~~ et §. qua ratione instit. hoc tit. Ergo et poterit mater substituere pupillariter. Sed tamen R. ad 9m varie a varijs ut videre est apud Lautum Leonium in tract. suo de pupill. subst. n° 108. Alij ut Freting Vigl. in tit. eod. putant quod in d. l. si mater non sit pupillaris substitutio sed vulgaris propterea aut pupillares tabulae vocentur quod ad similitudinem pupillaris substitutionis sit facta quam opinionem et sequitur Guaren. tit. hoc nro C° 14. columna 2a. quae solutio licet in se vera sit tamen quoad similitudinem et rationem solutionis nunquam quod similis pupillari substit. textui convenire non potest tota n. contraria est pupillari substitutioni nam ut in tex. habetur haec substitutio quae fit in d. l. si mater non potest habere locum nisi in decimo quarto anno quia institutio prius non valet. Mater n. instituerat filium si fuerit annorum 14 quo neque substitutio ante valere potest quia in locum ~~substit~~ institutionis surrogavit, substitutio a. pupillaris in 14. anno evanescit quo pupillari substitutioni similis esse non potest. Alij ut Cancellotus in hac ipsa materia n° 27.

nua n°. 27. enuntiat hz: et ubi Affricanus ait si hoc ita testet⁹ co. mi⁹ fit ipse si pr ita testet⁹ &c. etsi ita legatur tex. nullu esse dubium quin valeret. Sed cu⁹ ꝛ Cod: et manuscripti quos se legisse Lo⁹ nig testatur mecu⁹ pr̃ent et nō sit esse vera Lanelloti solutio Ally ut hoc⁹ Bolognus ni fintamente iunx lib. 42. C°. 22. n°. 18. ni fine dix it nō l. si nr̃ mutilem fuisse substitutionē quo nō ab⁹ surdū et magis contrariū testui dici pt quippe Affric. ꝙ. cū ap̃d talem verbū hz valeat substitio ni tex. ibid. ppōsita sit nr̃a mat Silio pupillare hered⁹ instituat cui si hered nō erit pupillarib. tacuit aliū substituat valet substitio. Ally aliter radat nihi placet solutio glos. ni iam d. l. si nr̃, verbo in pupillarib⁹ hz sequit⁹ Bartol⁹ ibid. n°. 2. et Bal. in tract. suo de pupillari substor n°. 12. hz nr̃ in scripē d. l. nr̃ vulgariter et nō pupillu substituerit hz nō tū ex uno substituendi, ut puta si hered nō erit nondū hz ni id tempus sit testa quod ad pre pupillariter loqui nō potuit nempe cū erit annorū 14. Propterea a. nondū ꝛta substitio pupillaris tabulis teste Bal. hz nr̃ substituerit pupillo hz impropriē ita nondū grecdus et sup. diximus hz alius annorum dicit pupillarē substitutum, cū id proprie dicat pupillus hz qui impubes est sed desisit esse ni fuerit pote l. pupillus 223. ff. de verb. signor. Add. ea q. l. humanitatis q. C°. de impuberi. et alii substit. desumptū. Et nō bonus esse ꝙsequitur, Nr̃ pt substituere exemplariter q. et pupillariter, etsi n. exemplariter substituo ad similitudinē pupillaris sit introducta, nō tū sequit⁹ hz ni oēs sint similes exactam hodi qualitatē, aliqb n. nō simi⁹ los sed eadem seruēdo. Quinimo cū in nullo casu ad certū tū nondū ut nitemur nec sit permissus substituere expter ni alio casu in quo expresse permissū nō est consequit⁹ prohibitū. Ita Leonis d. const. 12. Circa hoc utrumq⁹ requisitū hz ut⁹ quo nam tempore is cui substituturus sciat esse furia pote. Bart. in l. 2. n°. 3. dicit

sufficere q sit in pria pote, tempore mortis testatoris p tex. in l. 2.
§. sed si extraneum ff. hoc tit. Ubi Ulp. pos testatori substituere pu-
pillariter impuberi extraneo dno eum in locum nepotes adoptaverit
et ita ut alii explicant ex post facto acquirat ius sui et pria potis
Et hanc eorum eo opinione testatur paulus Leonius in mea hac nra
no 130. quem et ipse sequitur, quo vere approbare no possum, sed
puto no tm mortis tempore quod certissimum est ex l. coheredi
41. §. cum filiae ff. hoc tit. verumet ex tempore quo fit institutio
ea cui substitutum debere esse in pote substituentis. Ex hac
ratione qa cau requiritur aliqua qualitas ad aliquem actum
ro iuris exigit, ut ea qualitas ~~ad aliquem actum~~ insit eo tempore
quo actus geritur q multis exemplis declarari posit mpe vero in
heredis institutione ex l. si alienum 49. §. in extranei ff. de hered.
instituendis ut sup. in eod. tit. fusius explicavimus. Ubi D. Florent.
heredum instituendorum habilitatem trib. temporib. requirit nam
mortis testatoris tum adit hereditatem, omnem mpe vero statuti co-
diti ut institutio inquit constet quia actus legitimi exprimenti tem-
pore statum capere debent no et ex incerto et fortuito tempore
eventu pendere l. continuus 137. cum quid ff. de verb. oblig.
ut fuse s. in tit. de hered. instituend. audivimus. Neq obstat
l. 2. sed si extraneum ff. hoc tit. quia no ita ut Bar. coir illgat et illgda
et interpretanda est sed ita ut verba sonant nam si testator extraneum
pupillum instituat no poit ei pupillariter substituere nisi prius ar-
rogato pupillo. cum n. ista verba in l. posita c. si no arrogave-
rit pro subta mea tempus preteritum et futurum signare poit,
subta a. mea et ll. concordantia in praesenti requirant primam
potem priam, etsi tempus preteritum ut q priusq nepote impuberi
substituat ipse debet esse arrogatus no futurum sed preteritum tempus
illgere debemus. Ita Zas. in saepe d. to no 14. pulchre Vigl. in
priori tit. instit. de pupill. sub. no. 4. Suarez. tit. hoc nro c. 14.
col. 3.

col. 3. ſportet n. cū mȳt cui ſit ſubſtitio pupillar) cē ni ſcia ſolē.
Hoc obſtat ꝙ poſtumo volē pupillr ſubſtituat ſæpē d. l. circa prin.
cipiū ff. hor tic. Rſpnsȳ aut quia. valg nōtū ē ni ſcia ſolē cē
nocēt l. ult. ff. de collat. bon. Si quis mȳt ſuulg Vpronem ſyriarchā
reliquerit et ea ventrib xoic ni ſuiſſe mīſſa fuerit nitorin cēſ
ſat collatio. Rationē ſubſtungit quia aliēꝫ valuit nō ſt
tui ni nōte nocituit ſuiſſe qa iam antea dīxīmꝫ ꝙ quotam
uirīl xoe (quia hec pupillarib ſubſtitutio ſit ni grauā et uti
litatē filiorū introducta) ꝓinte hoc ꝙ ſi valg fuiſſet et
ita quotiēs ſiq poſſet eſſe ni ſcie cū tñ renuna nō ſit ſuadē.
d. to.

Quintum requiritur tīpīmꝫ cē ꝙ is cui ſubſtituit nō deſinat
eſſe ni ſcia ſolē d. l. cohercēdi 4i. §. cū filio ff. hoc tit. Si quis mȳt
rep. ep hit mortis quoꝝ tempore nō fuit ni familia ſubſtio tacit ſuꝝ
pillaris fit irrita. quod Dafis d. to n. 16. et Suulg Loning n. 188.
et ſeqtib. Illud uerū eſſe ſi ꝙ adoptionē uel emancipationē
deſinat eſſe ni ſcie: ſecꝰ aūd ſit ſi illud ſtingueret ſpēs adoptā
dignitatem quā pria pōtas ſolueret ut quia patricius uel cōſul ſit
ſuulg argto §. aliud quoq ni auth. const. ꝙ dignitatib. 21.
et ꝓpatu filiū liberat pria ſolē n. 5. Volūt mȳt Dnus. cū
ꝙ ita. hec potātis ſit ſtrē ad qđ mtatis legitima et ex mā
ſenatus cōſulto. quia ꝙ ni ſuiſſe adipiſcēdā dignitatē quotiēs
nō tēt alio ni caſu ni ipſig obſtiū retorqueri l. qui ſuiſſe b. Cy.
d. ff. Septo requirit ꝙd pō prig filiū ſaltat tūtrā et hoc,
dum ſtituat l. ja. §. ſubſtituere l. 2. §. quidā et §. prig ff. hor
tit. Et ni hec requiſito tāqz expreſſo ni iure aut lib. quoniā
ni rōne aut cig aſſignāta tacent excepto Suaren. hic ꝙ nō
mīſtr hanc aſſert rem nā ꝙ ex l. 12 tab. et inde pub. tñ
ꝙniſtiū fuerit ſibi et nō aliis ſuccre tūtrā. l. nouēdo Legib
12o. ff. de noxor. ſeruo, uti qđ legaſſet mgr tuy. rei ſue
ita intō eſto a. l. ja. ff. qui teſtamenta facere poſſe.

Adeo q̃ mstitutio hereditis ni alterius arbitriũ collata ut captatoria
plane reprobetz, ut iam ardea explicauj moribꝰ tuꝰ postea recep
ptũ fuit, pupillarũ grã q̃ pr̃ filio suo impuberj pr̃it facere
heredem, nõ tamen quotiens q̃ nõ et hic sed si prig filiꝰ testatꝰ
cũ hac substitutionẽ trajꝰ expendiem suo adꝫciat titulo, ita
ut nihil q̃ dem it esse titulꝰ sed cũ accessione huiꝰ pupillaꝝ
rib substoꝝ et hac hic voluerũt uterq; q̃ temperare rigo
rem iurib ciuilib ut tuꝰ nihilominꝰ alia hic et reciprocꝰ
authen. salua maneat ut si forte objciatꝰ ẽtra ll. esse factum
q̃ pr̃ filio testatꝰ q̃dam pr̃it priꝰ tali ni casu filiꝰ facere
testm, vnũ itaq; cũ titulꝰ, sed primo titulo accedere hanc
appendicem substitutionis q̃ dem iurib subtilitat exigentibꝰ
ut simul fiat institutio et substitutio, tuꝰ utilitatis cã paulatim
eo ventũ est ut diuerso tempore utrumq; testamentũ factum
valeat l. si quis in. s. fi. C. de ll. et fi. quis ita scripsit. dmodo pupillaris tabulæ
ita fiant, ut appareat testatorem noluisse. reperre ad pr̃it te
stamentũ. Hoc requisitũ liuitatꝫ ni militet qui filio suo impu
beri pupillã pt substituere q̃uis sibi nõ faciat titulꝰ
d. ll. c. s. quidꝫ C. de ll. Postremo requiritꝫ q̃ pr̃ filiꝰ
suꝰ cui substituit ni heres testamento instituat heredẽ nec
illũ exheredet d. l. fi. C. de ll. substituere et l. c. C. sed si exheredet C. de
lib. Quod pr̃ ni heres titulo haredem scribere deat assignat
Rodeb. rõem qa sine heredis institutione inst nihil militet
testamento scriptus valet, et q̃ scripta et substitutio pupillaris
q̃ pr̃is et appendix titulꝰ paterni est. quod uero filio debeat
institui nec exheredari, rõ milit. de liberis et posthumis hered.
instituendis assignata fuit qa titulꝰ in quo filius est scriptus ipso
iure nullus est. Ceterum si non fuerit exheredatus d. lib. et ita et pupillaris
substio q̃ritur nõ potest.

Remissa et plenius requirit q̃ substituendi heredis tutor adeatꝰ saepe
l. l. c. s. adeo et tut et l. sed si pluresb si q̃ esse C. de lib.
l. si nemo q.

nemo. ff. de tutore tutela nō pendet exspectenti scyto requisito
ubi dicing necesse oē ꝙ̄ pr̄ prig sibi fuisset tutor̄ idem̄ est testato,
cui hereditatem nō esse adēdā, aty nō fuerū esse tutorē, quia in utroq;
casu dr intestaty decedere ff. ju. instit. de hered. q̄ ab intestato &c. t.
jā ff. de suis et legitimis hered. intestati, ꝑprie appellaty iuxt Vlp.
qui cū habent tutorē si eis hereditas adita nō. Hoc tū requisitū
aliquā fit fallacia j̄c. n. verū est nō est ni milite l. miles ita hac
rede 41. ff. ult. ff. de testo militi cui ꝑmittit̄ facere testm
filio suo impuberi q̄uis prig sibi testm nō fecit, Valē et
pupillaris substio valet ty eis hereditas adita nō sit, nō huic
fallacie sine limitatiōib⁹ ꝰ pendet ex priorib⁹. nā ty ex
iuris subtilitate ortū sit nō valere substoem pupillarē sine
patrno testo q̄dem legeb⁹ tū ꝑmittebant ciuib⁹. Rom.
sibi et nō alijs facere testa ut aut pupillares tabule ostua,
bant excogitārūt hunc motū ut ni haberet fieret testo, quātūs
nūc prima lectione dicitur. Sed ni testo militis ea q̄uis sub,
tilitate magis ty hoc casu nituty remittaty ut nisi. militis
de testo militis audiend. p̄ea. Sc̄. limitaty hac regulā si
nihil ty ni patrno testo ni fraudem et si dolo malo omitteret
hereditatem ex testo et incideret ab intestato quia esset ꝑsona
ab intestato supra l. 2. §. sed hoc tit. quia ut nihil ni testo ni ff. adeat aut
testo siquid omissa ea testi ab intestato nil alio possit eam
hereditatem audiend edicto ꝓtorū cautū est, ne si id sit nihil ty
haberet ni testo q̄ alias succurrendū esset ab intestato ei omissa hereditas
tate ex testo nolit eam adire ab intestato ut ita legata &c. solue,
re nō deberet cautū inq̄ est ut q̄euq; nūc testamento relicta
sunt pinde valeant, ac si hereditas adita fuisset ex testamento.
Sc̄. fallit si is fuerit nihil ty qui in sui sui ut vulgo
loq̄ty habetur ff. qa ff. eam sui heredis existentis ꝑsonā
tabule pupillares. l. si filio q̄ pri. ff. hoc tit. l. filio qui
se 41. ff. de aqu. et omittendo hereditas. l. fortasse. ff. de pri,

uilegijs creditorum, non est quod tali in casu hereditatis aditio non sit necessaria, sed ea sine aditione acquiratur, l. in suis § ff. de liberis et posthumis &c. et transmittatur ut in proximo tit. uidebimus licet species et ius substitutionis non transmittatur ut docet Gomesius in materia hac nostra circa finem n.° 15. Quintum membrum huius materiae est de effectib. pupillaris substitutionis quarum ius est quoddam in substantia uulgari quod existente substitutionis conditione substitutus admittatur ad hereditatem ut n. supra explicauimus aliter fieri non potest quod sub hac conditione si filius infra pubertatis annos decesserit eaque expressa uel tacita consequentia quod existente conditione admittatur ad hereditatem.

Secundus effectus est quod substitutus ipsi filio fiat heres § 1.° instituto tamen in omnibus bonis sive ea a patre sive a matre proueniant l. sed si plures § ad substitutos ff. hac tit. non uero ipsi testatori si non fuerit et institutus l. finali C.° de impuberum et aliis substitutionibus. Qui effectus limitatur duobus modis 1.° in milite d. § ad substitutos nisi mutet ulp. proponas militem esse qui substituit heredem hac mente ut ea sola uelit ad substitutum pertinere quae a se ad institutum peruenerunt. 2.° in filio impubere arrogato, cui si substituatur pupillariter et ipse inter pupillares annos moriatur succedit substitutus tamen in iis bonis quae filius arrogatus habuit a patre suo arrogante, reliqua sua bona reuertuntur ad legitimos pupilli heredes d. l. sed si plures § in arrogato ff. hac tit. l. si arrogato ad finem ff. de adoptionib.

Tertius effectus est, quod expressa pupillaris et comprehendat tacitam uulgarem exempli causa Titius filio meo impuberi si heres fuerit et inter pubertatis annos decesserit substituo, si iam filius meus abstineat ab hereditate et ita heres non fiat admittatur Titius ex uulgari substitutione ut post Bart. in l. 2 C. 5. contra Lancellotum Pollitum explicat Paulus Leonius in materia hac nostra n.° 200. et sequentib. per tex. in l. 4. ff. hac tit.

Quartus effe-

Quartus effectus ē, q hac substio pupillaris excludat matrem ipsius pupilli ita q nec q̄clam extra hanc substitutum posit apponere l. pup. §. fl. sed nec mīpubertis ff. de inoff. testo C. eo. de testamentis lib. Quintus effectus isq mirabilis ē, q p̄ rigore huius substitutis pupillus filiū posit facere suū et nrūq hereditē l. 2. §. prig l. sed si plus ad fal. §. quod put ff. hoc tit. cū qualitas sui et nrī heredis nō posit cōsiderari ni filius impubere. Quia ni sīc constat pōt. Habet quotidiana alios effectus cū suis difficultatibus. Sufficq explicare 2 es. et Leonis ni mea hac nra quo nec brevitatis cā remitto. Nunc Leonis videndū ē, quo hac pupillaris substio iter fratres et sorores existente pulcritate ? tum masculi inter et fœminas ita an nil complerit §. quatuor et §. masculo mistil. cotē. nisi Leonis tempus substitutionis fecerit arrectū q sīc pro supra dictis tum 2. finito eo tēpore et fratres pupillaris substio l. si ita q̄s 21. et l. qui plures liberos 38. ff. hoc tit. Q. si pupillus egerat de furtis pōt l. coheredi q̄. §. cū filio ff. hoc tit. quaeritq fore id fiat et p̄ arrogationē l. 2. ei §. cor. ff. de adoptionib. Si quis testatore decesserit is qui fuit substitutus saepe d. l. sed si plures circa principium ff. hoc tit. 4°. si testator extraneum at titulum tum 2. primum una cū substore collitis l. si quis cū is. §. si duo titulo ff. hac tit. Quinto si ipse nondum pupilli substitutis copiatis mutatq l. si is q heres ir. §. hac tit. Leonis si hereditas nō fuerit adita et postea titulo vel filius postea aut ephoro tutis d. l. cap. §. sed nec impuberis ff. de inofficioso titulo (cū 2. ut supra saepiq notatum) pupillares tabulae sint legis quia pōt primi titulo §. liberis aut instit. eodē. Leges q quando titulo posteriore et omissis pupillaribus tabulis q̄s de iure succedere certissimū est. Sed de iure Novellae Iust. et constat Bal. ut testator et Leges Lucas ni nisi hac nra n°. 24. et Gomesius n°. 4. hunc modum faciendae pupillaris substitutionis limitat et ex auth. ex nō C. de liberis posthumis concludit q et

euacuato tamen ratione exhaeredationis vel praeteritionis pupillaris substitutio ut alia pacta legata fideicommissa etc. in tali testamento relicta valeat. Quod licet concesserim si ratione exhaeredationis euacuetur testamentum per querelam inofficiosi propterea quod testamentum paternum ipso iure valeat et si filius exhaeredetur et illud per querelam inofficiosi infringere debeat. Multum tamen dubito si ratione praeteritionis testamentum nullum dicatur quia tunc statim ab initio invalidum est testamentum. l. inter caetera 30. ff. de lib. et post. haered. instituendis C. nos ibid. et in tit. de iniusto ex testamento fusius diximus. quo nihil quod in eo dispositum est valere poterit. Neque refert quod in auth. ex causa nulla fiat distinctio inter exhaeredationem et praeteritionem quamvis non ratione testamentum irritetur dt. Imp. institutionem quidem nullam esse caetera non firma manere. Quia licet quod verbum praeteritionis in textu ex quo illa auth. a Perrerio in C. translata est non reperiatur et quod Perrerius addiderit vel si reperiatur omnino tamen illegitimum sit vel ratione materiae duntaxat ut in tit. de liberis et postumis diximus et de exhaeredatione quod in ex tex. in Novell. 175. §. si igitur colligere licet ut explicat Doiac. in Novell. 18. colum. 6. quod Perrerius inquit dixit ex causa praeteritionis et exhaeredationis irritum esse testamentum quoad haeredis institutionem caetera autem firma manere praeteritionem inuenientur accipere debemus pro ea quae per exhaeredationem habetur. Et haec de pupillari substitutione. §.

Exemplari substitutione.

EXEMPLAREM substitutionem, alii vocant ut Duaren. hic quasi pupillarem ad similitudinem peculii castrensis et quasi. Est autem exemplaris substitutio, ut a Zas. in mandato hac nostra describitur quod faciunt parentes liberis suis qui sibi propter honorem ut alium morbum nigrauescentem testari non possunt. Dicitur autem exemplaris quod ad exemplum pupillaris sit introducta ut n. pri. concessum est filiis suis testari qui propter aetatem de bonis suis disponere non possunt ita et quia

Et quia filij impetrauerãt furoris vel alterius morbj migrancis patris
tolleri nõ poterat nisi ultiõ est parentib. ipse humanitatẽ exhibere
tuere. Et hec substitio olim nõ nisi a principe impetrata tolle
Inst. tit. hoc tit furiosi potenat l. ex facto 43. ff. hoc tit. Hodie
uerõ postq̃ excepta est ex constitutio nisi Inst. ni ff. quib. mod. tut.
de pupillari substone et ni l. humanitatis g. Co. de impuberib. et alijs
substitutis. nõ est amplius opus cum impetrare à principe ut nõ
inuenitõ Greg. Inst. iam d. l. huius dicat ipsũ humanitatis ergo nihil
ẽt nihil esse parentibus substituere filios furiosos et hinc
est q̃ in pandectis tit. hoc tit tm̃ misericordia de vulgari et pupillari
substone ni Co. nõ de impuberũ et alijs substitutis. Fit et
hec substitio modis generalib. specialib. et singularib. ut notat
et exemplificat Cuiac. in Co. Romanis g. h. nu. 5. Verbis ge-
neralibus nihil nouũ. Filiũ et semproniũ filios meos hered
les instituo cohs minimũ substituo si n. utrumq̃ furiosum est
nec hab hit modicũ substio exemplaris exempla, dr̃ autem
verbis generalib. q̃ sub ips et continuatis alia substit pupil
vulgaris et pupillaris. Verbis specialib. concipit hec substio
si furoris expressa fiat mentio ut si pr̃ ita dicat filio meo
furioso. substituo semproniũ tunc n. exemplare expressa sequit
ur et sub se comprehendit tacitam vulgarem si ns̃ filius mani-
fest restituere noluerit et caret. Verbis singularib. hoc modo co-
cipit si filius meus furiosus haered erit et si furore decesserit sub-
stituo Caiũ tunc hanc substitutionẽ nullã nisi nouissimã expressam
fuisse, à quo aut haec fiat substitutio ex tempore colligit, nempe
a parentibus. utrumq̃ secundum tam mare q̃ pr̃. d. l. humanitatis
g. Co. eodem parentibus. nisi fuit. nisi forte, ut si filiũ nepotẽ
habeat q̃ mente captus sit liceat ei substituere Co. Aperte cir-
cumscribi ibi nõ licuit substituere parenti q̃ nec q̃ &c. Sed q̃
nigeo diuersitatis nõ est q̃ nec forte exemplariter nõ aut pupil-
lariter substituere? Duaren. hic hanc et nõ impalatilem dat

roem ꝙ pupillarib substio sit excogitata a ꝺ. Cn. ꝙ leg. Fusius
nō fuit aliquid ꝑtra iura disponere vel nouū introducere
ideoq; cū contra ius roem sit alteri facere testm̄ pr̄i tm̄ fuit
lic. substituere filio suo impuberi quem in sua pot. fet pote. vel
ita hoc pr̄ia potis pr̄ quasi filij sui facere testm̄ ut iam
dicta explicauim̄. Sed uerū nō sunt libi eor. sui ni pote q.
cū et puberē nō poterant ut filij sub pupillariter substitue
re: Exemplaris n̄o substio ad. Jul. sit introducta cuius nāon fu
erit authoritas ꝙ ius Cn. Dep. xx. n. uina eō ꝺ. nouum
iub ystituere pt q.o ex dictis s. tradita vt colligi cui in
hac substitudo recte substituat̄ ꝙ tm̄ liberet ipse furios⁹
aut mente capt̄ d.l. humanitatib. Item iuxta doctrinam
Cas. nuto Ci. lurdo a. nāa quia libi ipsi testari nequeant
ꝙ ea q. supra dixim̄ nititꝝ et tota facere pnt, et de nuto
tex. est expressa ni d.l. ex facto 47. s. hoc tit. quo tū iure ne
cesse fuit impetrare a. principe ꝙ ex constit. sed necesse am
plius nō est ut ex dicta mitigauim̄. Item prodigo ex eadē
Cas. doctrina ꝙ aliqui grāu tenent nō quia prodigus compa
ratur furioso l. hic ꝙ ita. s. fin. ff. de tutorib. et Cur. dat. fre
Cja Cō. de Curatore furiosi. Etsi aut pria potat in hac sub
stitutione nō requiratur pupillaris quia et viri gestis, tm̄
filio nāali tm̄ recte nō substituit̄ nec pr̄ furioso a filio
ut docet Duaren. hic, eō est ꝙ hec substio ad exemplū pupil
lare ff. introducta, sed nec alia via exprim̄ segnem ritu qua
tenus aliquid aperte exemplū requirat, sed filio nāali ex
patre nō substituit̄ pupillariter nec ꝑtrū nisi exemplaris sub
stitutione regula expressū. g.o. Nec obstat d.l. hic ꝙ ff. de
test. ex Curat. filius &c. ubi n. s. ꝙ pp. resp. ait posse filium
dari Curatore pr̄ furioso q.o ff. ei poterit testari. Quia
ex eō plus posse testari quā substituere ꝙ bona adimi
tur curatori ff. ꝙa substio ꝓpriam naturā

Successionem

successionem quae ita fere comedenda non est, ita Zas. n.° 5. ubi n.° 6. et requisita huius substitutionis recenset 1.° quod fiat liberis. 2.° necesse est quod pater sibi prius faciat testamentum, ideoque filio furioso relinquerent legitimam d. l. humanitatis ibi liceat ijsdem parentibus legitima portione ei vel eis relicta 2. 3.° quod is cui substituitur ni furore decedat. 4. quod substituantur ij qui alias ab intestato succederent puta liberos si habeant. Si vero ijs non sint descendentes tunc fratres &c. ut videre ni saepe d. l. humanitatis et apud Zas. ubi plura refert requisita d. to et quia plerique quae supra ni pupillari substitutione tradidimus et hic requiruntur nisi ni specie aliud expressum sit hic longior esse non volo: Effectus substitutionis exemplaris isque principium est ut si filius ni furore decedat substitutus ni omnibus eius succedat bonis. Alios effectus refert Zas. hic n.° 8. nempe quod sub se comprehendat tacitam vulgarem et fideicommissariam exclusam ut apud ipsum videre est; finitur autem exemplaris substitutio duobus potissimum modis propter hos qui ei ex pupillari substitutione possunt accommodari 1.° si furore vel morbus cesset d. l. humanitatis et l. ex facto ff. hoc tit. Ergo si is cui substituitur acquirat liberos iam d. l. ex hoc tit. quod ni muto et surdo fieri potest.

De Breviloqua sive reciproca Substitutione :/.

SUPRA meminimus hanc substitutionem quandam et compendiosam (ut cum a SS. describitur) non constituere peculiares species sed caeteris accommodari vel ex ijs componi si materiam circa quam versatur inspiciamus secus vero si modum inducendi spectemus, is n. alius et separatus est a caeteris substitutionibus. ut post Jasonem notat Zas. ni materia substitutionum C. 4. n.° 1.° ni fin. ex iam dicentis statim illgetis. Vocatur autem haec substitutio breviloqua quod brevilus fiat verbis ut ni l. cum titulo §. hoc verbo ff.

de haeredib. institu. haec verba inquit Julius Jurisc. n. pub. Mar. Gaius
invicem substituti haeredes mihi sunto sic interpretanda sunt ut
bene videatur testator tres instituisse haeredes et invicem eos substitu-
isse proinde ac si ita scripsisset ille et ille et ille instituti haere-
des etc. substituti sunto quamvis teste Vigl. in 4 §. et plures n. 3.
4. instit de vulg. etc. Gomesio in mandato hac nostra circa primum
hoc dictatio non satis congruat huic substitutioni quippe cum non verborum
brevitas sed vicissitudo eam faciat ita n. propter verborum compendium
et compendiosa brevilogua dici posset ut Accursi in d. §. et plu-
res verb. invicem appellat reciprocam substitutionem compendiosam
propter verborum brevitatem. Rectius itaque et commentiori vocabulo vo-
catur haec substitutio reciproca quemadmodum eam Modest. Juris Cons. in l.
nam hoc iure 4. §. 1o ff. hic appellat si pater inquit duos filios im-
peres instituat eosque invicem substituat in utrumque casum recipro-
ca substitutionem factam videri sic dicta quod semper eo unde
venit seiterum recipiat in l. cum proponebatur 44. ff. de legatis
2. et vocatur mutua substitutio qua plures haeredes 1o gradu scripti
sibi invicem sibi mutuo substituuntur ex quibus fere colligitur
quod sit reciproca substitutio cum nihil aliud quam pluribus haeredibus insti-
tutis unius in alterius defectum substitutio iam d. l. 4. et l. cuius
45. ff. hoc tit. E. g. Titium et Sempronium haeredes instituo eosque
invicem substituo, quod substitutio pro qualitate personarum quibus substi-
tuitur, duas, quatuor, et sex substitutiones sub se comprehendere potest
si modo concurrat habilitas in personis illorum quibus fit substitutio sint
1o duas vulgares continet si isti duos quibus fit substitutio sint
extranei et filii sed puberes vel et impuberes sed emancipati
in quibus pupillaris substitutio non habet locum l. 1a. ff. hoc titulo.
Secundo quatuor et duas pupillares et duas vulgares continet
si Titius et Semp. erunt quidem filii impuberes et in potestate consisten-
tes sed verbis generalib. concepta substitutio tunc si inter pubertatis
annos moriantur erunt duae pupillares, si post pubertatis annos
duae

dua vulgarē substōr. 3ᵒ Sꝛ completitz substitutionē duab
pupillarē, duar exemplarē, Cᵗ duab vulgarē, si lint
filij impuberes et furiosi. Tunc nō si niten pubertatis anno
moriantꝛ, erunt due pupillare, si puderē fatui et furiosi de-
cedant due exemplares. Si hereditatem adierint, ꝙ si nonē
Curatore Authore uxy uel alter repudiarēt hereditatē due
vulgarē, ita Cuia. nō Cᵗ Roxucig §. ꝙ. nº. 3. Et hoc indifferēter
uerū est si reciproca substio fiat duobꝫ equalib. Ceterum
si duobꝫ inequalibꝫ fiat illam tm substōrem continebit q̄ utrigꝫ
conuenit Q. cāa pr̄ duob hēt filiob unū puberem et alīm impube-
rem utrumꝫ hæredem instituit et ord ninūeri subsecuit hoc nō
casu qa instituī puderē pupillarē substio nō cadit tm consebitꝫ
vulgarē Cᵗ nō et pupillarē substio ꝙ tacitū nil. iam hoc iure §.
q. ff. hoc nisi diuersis ordinꝫ cēpiatꝫ substio tunc n. nō ablata
inequalitate ex substōre utilitet substituto merito ꝙ uel tacitē
uel expssē cuilibet instituto queuiat sapiē d. l. ꝙ §. hoc itaꝫ
ff. hoc titulo. Cᵗ hūt itaꝫ illgebit ꝙ hæc reciproca substitutio
nō constituat peculiarē substitutionē spōm sed sonꝫ ad unuꝫ
ex speciebꝫ referatꝫ. Sed quare inquit Rodoss. furis Cᵗ n. mihi
d. l. ꝙ. dꝛ hoc substio ad pr̄ gen referatꝫ ex d. Manij inqt et
Vorij constitutione cū pr̄ impuberi filio ni ablatā casu substi-
tuisset ni utrumꝫ casu substituisse illigitꝫ sine extiterit hoc casu
ne nō extiterit Cᵗ inquit dissentiēdo ꝙ inō adꝫm gen substi-
tutionē tractū esse nideꝫ, ꝙ falsū ꝛ. quod nō constituat
nouaꝫ spōm. Quia Q. ut idem sꝫ quoꝫ instituendo d. l. ꝙ. ō,
n. diuersū gen a substōre vulgari et pupillari, sonꝫ nō esse
quo ad eius effectū nō ꝙ hoc plane queuiat ut fuse explicat Soccin
Coccin ni reciproca substitutione nº. §. 10. nunc de effectibꝫ et uiorū
extinguendo hꝫ substitutionē notum esset de quo BT. nrī fu-
sē Cᵗ ffuse tractat. Sed qa effectus hoc substio nō distinguitꝫ a
priorib. substōrib. ideoꝫ sufficiet nob ex q. s. dixisse hic referen-
dis. Sic. plures unū substōrē pupillarem pupillarē habentē effectū
ꝙdemꝫ modū extinguendi sꝫ vulgaris vulgarem. C

De Substitutione Compendiosa. 5.

Neque compendiosa substio peculiarem substoris speciem constituit sed sub verborum compendio plures iam s. explicatas tempore tamen diversas comprehendit nisi quatenus a milite iure et privilegio militari fit ut l. centurio 23. ff. hoc tit. Sed est potius adiectio et modus intuendi alias substoes ut iam statim ex eius definitione et formula illigr. Est aut compendiosa substio nihil aliud quam ea quae sub verborum compendio plures substitutiones tempore differentes continet ut post Bart. definit Cuiac. in d. C. Remuius §. 9. quem videte. Cuius haec ratio est formula filium meum instituo et quandocunque decesserit substitutio semper. ni hac n. substoe plura tempora vocula illa quandocunque complectitur ex quibus et plures substitutiones oriuntur nam tempus ante aditionem ex quo vulgaris oritur substio et tempus post aditionem sed ante pubertatem ex quo pupillaris provenit. Et tempus et pubertatis ex quo in testamento pagani nulla alia nisi substio fideicomissaria oriri poet, quod tamen nitr. Sed valde dubium est mixte si substio fiat verbis iclibus et directis dubia in quam et est si pr verbis directis et iclibus filio in quodcunque tempus substituat, si adita haereditate post pubertatis annos decesserit et ita eius substio directa extincta sit, utrum talis substio adhuc ut fideicomissaria et obliqua valeat. Gomesius in tract. suo substorum c. 7. n. 4. hanc et fuse in utramque partem disputat et pro affirmativa cum communi opinione concludit Vig. in §. extraneo n. 7. Inst. de pupillari substoe pro illum textum gratiam tenet opinionem, sed mihi Gomesii opinio magis placet propter legem secula 26. et l. ex facto 17. ff. ad S. C. Drebell. Sed nolis haec et exactius discutiendum relinquo, tempus n. non patitur ut eam pro tractem neque tamen semper

hac compen-

hac compendiosa substitio fit sub mortis tempore et conditione sed
tempus quandoque restringitur ut quandocunque inter 23. annum discesserit
sempronius haeres esto ut in l. centurio 23. ff. hac tit. aliquando
non fit sub alia conditione tempori indefinito adiecta puta quandocunque
sine liberis decesserit Titius haeres esto etc. ut l. Ipsius C.
de impuberis et aliis subst. dixi iam antea quod filio post pu-
bertatis annos si haereditatem adierit a Lugano recte non sub-
stituat quia haereditas ad tempus dari nequeat ut supra in
tit. de haered instit. explicavimus sed in milite cuius testamento solo in-
re gentium nititur secus est ibi n. haeredis institutio ad tempus et
ex tempore tolleratur. Unde et extraneo et filio puberi post de-
cimum quartum substituere potest d. l. cent. ff. hic ita tamen quod substi-
tutus ea tantum bona quae a testatore pervenerunt habet, caetera vero quae fi-
lius vel is cui substituitur aliunde habet consequentur haeredes quibus
intestato et ea ratione constituit haec substitio haec compendiosa pe-
culiarem speciem a praecedentibus quam militarem vocant sed huic legi
fortissime obstat tex. in l. Ipsius 8. C. de impuberis et aliis
substit. Ubi ex militari substitutione substitutus post 14. annum non dire-
cto sed tantum ex fideicommisso ad militem falsum quod est, quod miles
in quamcunque aetatem filio suo directo substituere potest Ant.
Goveanus Variarum lectionum lib. 1. c. 2. ait nullam l. in toto cod.
magis esse vexatam quam d. l. Ipsius gloss. ibid. varias adfert
solutiones et concordantias communis ea est quod in d. l. centurio
substitutio sit facta verbis directis et ita eo in casu ut directa
valeat sed in l. Ipsius sit facta verbis communibus et ita iure fide-
commissi valeat ut explicat Cuiac. in d. c. Remuaius §. 9. n. 13
aliter Goveanus in iam d. to et Coiac. observ. lib. 12. c. 2. 7.
reconciliat istos duos textus unde quod in d. l. reconciliat istos
duos textus unde quod in d. l. centurio verbis quidem directis post
pubertatem factam trahatur ad fideicommissum ut habetur in d. l. Ipsius
et hoc speciale esse in milite quia in paganorum testamento inutilis
esset talis substitio quod neque ad fideicommissum trahi potest l. verbis

speciale in mi

civilibus 7. ff. hic quoque tamen opinionem iam paulo antea improbavit
Suarez in lib. disput. universor. c. 7. rem aliter explicat
nam posse militem ex privilegio et iure militari post pubertatis
annos filio et cuicunque extraneo directo substitutore et vale-
re et talem substitutionem ut directam iuxta d. l. centurio
et ad l. ipsius rendet eius hunc esse sensum quod talis substitutio
a milite facta non secus iure directo valeat, ac valeret circa
fideicommissi et si quaerat aliquis cur substitutus bona petere de-
beat a matre tanquam haerede ab intestato veniente ut ibidem
textus habet. Respondet Suarez. hoc propterea rescripsisse Impp.
quod fortassis mater ibid. in suis ipsius explicaverit se iam bona
occupasse, haec solutio et reconciliatio licet a iure non sit aliena
et disputando bene defendi possit tamen plane fictitia videtur ideoque
sic eaque communis mihi magis placet, Et haec de materia sub-
stitutionum. S.

De Condictionibus Institutionum.
Titulus Septimus.
Et de Iure deliberandi. Titulus Octavus.

ANTE hæreditatis aditionem vel acqsitionem antiqtus fuit ius cretionum q̃ a. cretionum fuerit sollennitas dubitat Alciatus disputans lib. 3. c. 7. eam tn̄ bene explicat Ulp. in suis reg. tit. 22. Cretio inqt est certorum dierum spatium q̃ datur instituto hæredi ab ipso uz testatore ad deliberandum utrum expediat ei hæreditatem adire, nec ne sub hac simili formula Titius hæres esto cernitoq̃ in diebus centum proximis quibus scieris et poteris nisi ita creueris ex hæres esto. Qui itaq̃ cum cretionis bnfio hæres fuit institutus nō alr ab hæreditate excludebatur q̃ si inter diem cretionis nō creuerit hæreditatem adire ideoq̃ inqt Ulp. to iam d. et si cōstituerit nolle se hæredem esse tn̄ si supsint dies cretionis pœnitentiæ actus cernendo hæres fieri pt. Qui aut sine cretione fuit hæres institutus si constituerit nolle se hæredem esse statim excludebatur ab hæreditate et amplius eam adire nō poterat. Ex quibus constat cretionem quandam fuisse aditionis hæreditatis præambulum, sicut hodie est deliberatio. Unde et in C. tit. hic ur nō tm̄ de iure deliberandi verumet de adeunda vel acquirenda hæredit. inscribitur. Sed cretionis sumptuosa sollennitas paulatim in desuetudinem abijt et tandem pœnitus amputata ē, l. cretionum 17. C. hoc tit. Ce pretor suam autho. interposuit et hæredib. tam ex tstmto quam ab intestato petentib. certum tempus deliberandi concessit de quo iure deliberandi, eiusq̃ variatione et effectibus, item de inuentarij conficiendi bnfio de quo nil. fin. C. eod. br̄ videbimus. De iure itaq̃ pandectarum ut ex l. 1a ff. hic colligit Pretor ius deliberandi dat hæredi petenti si tempus ad deliberandum petet dabo ait Pretor. Quod tam ex parte

hereditū ꝙz et creditor hereditarior ſuꝑuacz hoc equitatē ꝓpter
ꝙm hereditas ne nimiꝫ in aduersa hereditate ſpeculetur et ri cautū
hereditatez aduersꝰ creditorib. hereditarijſq; etſi hereditas ſolue
da nō ſit obſtringat̄z l. ꝙ dotiū 34. ff. ſoluto matrio. ꝙ n. ſoluit her
editatē adꝛt eamplig repudiare nō ꝓt etſi damnoſa ſit l. ex quib
ſoluendo 58. circa finem ff. de hered. inſtituendis §. extranei aut.
Inſt. de hered. qlitē ē diſtra niſi uel nihil fuerit ꝙ hereditatē
adijt iſ n. ex conſt. Iord. Imp. ultra uires hereditatis ad eius
alienij ſolutionē nō obſtringebat̄z cuiꝰ conſtitutio ſit in d.
§. extraneis et l. fin. C. hoc tit. arma n. magis ꝙz iura
ſcire militē ff. legis teſtator exiſtimauit ut teſtatꝫ inſtit.
in eam cū l. fin. uel minor fuerit quiꝫ damnoſam hereditatē
adijt tunc n. deceptꝰ Iptor reſtitutis in integrū ſuccurrit
l. ſa et l. ait ꝙ Iptor §. nō ſolū ad finē ff. de minor. ꝙz annis
et d. §. extranei inſtit. de hereditū qlitē et diſtra. Cuiꝰ itaꝫ
hereditatis ſæpe ꝙm appareant luctoſa et hū uel uoc alie
nij latentis uel uoc legatoꝝ uel uoc liberꝫ ꝙby rebꝰ nōnunq;
nra multū intereſt l. minoribꝫ 6. in fin. ff. de minorib. Iptoꝝ
ſunt multē damnoſa uelle Iptor eis iuſ deliberandi concedit ne
ſeū deliberent an adeuri uel omittendi ſint hereditatem. l.
cui dō §. ff. hoc. Chriſto ſcribit mag. Iſp. nō ſolū creditorē
ſed et hereditis inſtituto Iptorem ſubuenire ꝛc hiſq; coſtitu
mētorū inſpiciendoꝝ facere uel uidē ſe inſtruere
poſſint expediāt nec ne, agnoſcere hereditatem. Ex parte uerō
creditoꝝ ſumma et huiꝰ edicti æqtas ē ne ꝙz alioꝛ creditoꝝ
nimiā dim differatꝫ §. cuiꝰ igr inſtit. de bonorū poſſeſſionib.
l. ꝙ ff. de ſucceſſorio edicto et l. ſi quid inſtituatꝫ 23. §. ſed ſi
heredē ff. de hered. inſtituendis ꝙby ni uerē hēdē ſi bona here
ditaria tñ uenūd ſeu tuo iuuant ē creditoribꝫ longior
ſit mora ꝑdit Iptori hīt ꝙby heredē poſſeſſorem detulit certū tempus
Iſtituere Quod ſi quib tñ creditorē nō indigere baſio
edicti

edicti nostri cū illis sufficiat edictū successorium. Ro. q3 hoc
et aliud magnū niter se hēant affinitatē tū adhuc multū
niter se differūt quia successorium edictū tū ad bonor possessio,
nē dedit mgt⁹ p3lp. ei edicto successorio tempus p̄stitutū est hoc
aut nām edictū de iure deliberandi ad successionē inrit ciuilit
plicat ni loqū n. erectionib successit ut iam antea explicauī,
q3 ita notat Gnaron. tit hoc nostro c. fo columna 3. fi. utrum
ni diuerso tū casu vbi dē fit magna aut fer fuit variatio hūj
iuris deliberandi fo n. ut ex iam dictis ystat ipse testator
heredi statim deliberandi certū q3 dies dabat ideq; inst erectio,
nib nouis postea ipse concessit l. ex̄ fi. hoc tit. nō tū ordy mi,
litantē sed tū heredibus extraneis nō fit satis sepē dicto fi.
extraneis aut nisit. de hered. q̄tē ē diffa, nō est q3 sui
heredes de iure ciuili absq; deliberatione et adītione statim
ipso iure hērs sint heredes ut supra ti. tit. deliberāt et postu,
mis hered. nō. tenent sed cū postea ex beneficio ptoris hereditā
rij et concessū sit inst abstinendi ab hereditate fraterna
illis et q3 sequitur datū fuit tempus deliberandi l. ait ptor
cū equitate. ff. hoc tit. adeo ut et si sui hered abstinuerit
se tū si bona nondū sint distracta adhuc tempus deliberandi
petere et ei ptor concedere pt primo ut facit ni l. fin. C. de iure
pud. et abstinenda hereditate pt sui hered maior 25. annis
nō obstante repudiatione adhuc inter fect annos si nondū bona
fuit sint distracta edire hereditatē q si u⁹ minor sit et bo,
rum distractio ei nō obstat sed duc ei restitutio in integrum.
Circa tempus de iure prandectarū hoc obseruabat q illud in pre,
toris fuerit positū pote l. ex̄ fi. fin. ff. hoc tit. sed nō semel
nominat sepe si ita eius exigebat tempus deliberandi dare
potuit l. 3. 4. hoc tit. q tū vid ex iure C⁹ aliquo modo im,
mutata sunt, cc n. iure nō tū ptor sed eius magistratus et ipse
quoq; imp. dat tempus deliberandi l. fin. fi. sed quia C⁹ eodem.
alij magistratus ad nouem tū menses imp. u⁹ ad annū et

et si temp⁹ nō reprimat annale tm̄ temp⁹ datū ejꝰ ꝑmunitꝫ, non hꝫ
pig sed semel tm̄ ſup. dare ꝓuidit d. l. fin. C. hor tit.
Vt aut ici deliberandi hereti competat eiq; temp⁹ currat plu
ra requrunt. ſ. q; ej hereditas ſit data et adiri ꝑoit ohari
ne cauꝫ ſtorib⁹ oblati ꝓpriē propoſitū fuit ut deliberatio adi
tionis hereditatis ſit ꝓambulū et quaſi cautela ne quis impru
dens obligetꝫ ex hereditate damnoſa l. cū ni antiq; onib. eq. C.
hor tit. delata a. dieꝫ tunc ea hereditas ꝗꝫ quib abundo
ꝑt aſſequi l. delata ff. de verbor ſignific. Vndē ſi alicui hare
ditas ſub ꝗdoc deferat⁹ extet ꝗſtat ꝗditio nulli deliberandi
temp⁹ a prætore ej ꝑſtituj ꝑt niſi conditio ni ipſe ꝗſtat
arbitrio ejus facilē ſit parere, tunc n. hered cogendꝫ temp⁹
ꝑdeliberandꝫ eſt niter ꝫ pareat conditioni l. ſi quis inſtituat 33.
ff. de hered. inſtitucondis. Sed quid ſiet inq; dum illa cōſtabit
ponēt conditio, cū ipſa hereditate quis exiget credita, quis
ſoluet debita, quis curabit bona hereditaria, ne interim pereāt
Videt Iuris C. reſpon. ni iam d. l. ſi quis §. ita ſi conditionj ꝗ
poſtulantib. creditorib. vel conſtituat ꝑtor procuratorē ſine
curatorē bonor ꝫ iſtar ſaltat ꝗdm et ſaltꝫ ni l. ꝗ ff. de cu
ratore bonis dando. vel et ſi nitra certū temp⁹ hereditas nō
obtingat creditores bona defuncti poſſideri iubebit iuxta diſtri
ctionem iam d. §. idem ſi conditione.
Secundo ut ini deliberandi hereditatē coniectat cognitꝫ he
reditatem ſine nomine ſine facto nostrō adierit iuxta d. l. cū ni
antiquioribus C. hac tit. Si mīt ſup. nec aliquid geſſerit ꝫ adi
tionē vel pro hereditate geſtione, nituat C. Eterinī hereditas
ſemel adita amplius repudiari nō ꝑt ſed hered ſtatim poſt aditā
hereditatem velit nolit cogit eſſe ſtatim obligat⁹ creditoribus hereditā
rijs. l. apud Iul. §. ult ff. ꝗbus ex cauſ in poſſeſſionem eat⁹ l. ex malefitijs
§. hered ff. de obligꝫ. et actionib. niſi in vtile et malē paui
caſtlum. Dicimꝫ e⁹ ſi minor adeat hereditatē et ex edicto reſtituat⁹
reſtituat⁹ in integrum l. ꝗn. l. ait ꝑtor §. nō ſolū ff. de minorib.
et toto

et toto tit. C. si minor abi hereditate se abstineat. Secundus casus
ē si quis motu coacty adisset hereditatē tunc n. nō obstante adi
tione adhuc eam repudiare potest l. si mety cū 83. ff. de acquir.
da vel omittenda hered. l. si mulier 71. §. si metu ff. Quod
mety cā. Tertio requirit, ut ind deliberandi competat q̄ prora
et sint habiles ad adeundū hēditē q n. op sua prora hēditē adire
nō possit et deliberare nō poterit quippē cū ut iam antea dictum
deliberatio additioni sit p̄ambula et cautela, huic itaq; sequit
q̄ sequeq cū adeundo nō sibi sed alio hēditē acquirat q̄ et
non ipsi sed alio ind deliberandi competat l. ja ff. hoc tit. q̄
idem et de filiof. q ni prius est puncte datus erit, quod
uq cū ex ipse regulariter absq; iussu parentis hereditatē
filij delatam adire possit l. placet 7 q. ff. de acquirenda vel
omittenda hēditē cū et nō filiofam. Sed parenti ind deli
berandi competat. Sic aut ut notanter multū q̄ filiusfam.
regulariter absq; iussu parentis nō possit adire hēditē sibi
delatā. Quia ptereq̄ q̄ iure quandoq; aliquē requiratq;
sollicite et de iure rei ni hēditē adeundā planē correctū est
et nil. fin. §. sui aut C. de bonis q̄ liberis constitutis, q̄ filio
et minuto pure acquirat hēditē et sui et minuto filio plexo im
re cū alias si pureat ni additione hēditis filio conferret
filiq; filij adquirat p̄prietatē cū patri usumfructū acquirat
et Unde et eo ni casu utriq; x cū parenti eor usufructus
et filiū eor p̄prietatis ind deliberandi concedendū esset ga
nonton absq; altero ni alterius hereditatem repudiare
pt ita Bart. ni l. ja nō. 2. hoc tit. prout aut huic iuris delib
erandi tradit ni Cristo ff. hic et Cristo 28. ff. de acquirenda
vel omitt. hēditē uq q̄ haerd Ytorem x iudicem istius loci adeat
ab eoq; petat eor et instrumenta defuncti inspicienda nō tm
q̄ possit Ytorem Judicem sine ni adib. defuncti requirat
verumtū q̄ haeres creditores sunt ut ita se instruere possit
nisi Vsp. ni de l. Cristo expediat rem se agnoscere hereditate

Et interim tum ista fiunt et tempus deliberandi pendet non possunt creditores expiri, nec pignora capere vel executione uti ut recte notavit Petrus Bolosanus in syntaphmate iuris lib. 46. c. 2. n°. 27. quamdiu est interim dum haeres deliberat nihil quoque ex haereditate distrahere, alienare vel diminuere l. ait praetor 7. hoc tit. nisi causa cognita ex quidam explicat Ulp. in iam d. l. Aristo si res sint in hereditate quae extractu temporis deteriores fiant eas adito praetore iustis pretiis vendere potest. Item ea quae nimis sumptuosa essent veluti iumenta ex alienare potest iam d. l. 5. quinimo causa cognita puta si res alienum sub poena vel praeciosis pignoribus in tempore solvendum detur id ex causa funeris. Item ut aedificia sartiantur agri colantur praetor et l. 5. 9. hoc tit. dummodo tamen et talis alienatio fiat iuxta leges ut l. 6. hoc tit. puta ut si quid in hereditate sint res mobiles quae servando diu servari non possunt ut vinum, oleum, frumentum, item pecunia numerata inde ipso fiant impedia sui minus a debitoribus hereditariis pecunia debita exigatur si nihil horum adsint vel non sufficiant res magis supervacuae distrahantur. Effectus iuris deliberandi varii sunt ut ex iam dictis colligere potestis quos hinc inde possimus. Sed notent ipso quod haeres per deliberationem consequatur copiam instrumentorum et rationem rerum haereditariarum d. l. Aristo hoc tit. Secundo quod interea temporis dum deliberat nihil praetori irrigitur potest de bonis hereditariis distrahere vel adversus debitores actiones exercere absurdum non est inquit Ulp. ei cui alienatio interdicitur permitti actiones exercere sic et ut iam explicavimus non possunt creditores hereditarii adversus ipsum heredem deliberantem pendente deliberatione expiri. Tertius est quod si tempus deliberandi sit elapsum et haeres hereditatem non repudiavit et si quoque per expressum non adierit hereditatem consentiat tamen adiisse, obligetur creditoribus hereditariis in solidum per tex. in l. fin. §. sin autem hoc aliquis

et hoc tit.

C. hoc tit. Sed hoc illgrad ē nisi iste hered trat dū hered̄ substi-
tutū, tunc n. ḡ patet̄ post capt̄ tēpoīs iurit deliberandi ḡ
hereditatē ḡ cōstat nō adiit adiuit ḡ hereditate potit ꝓpterea
ei ḡ substituto ḡ fruti hereditem detinentē iniuria ḡ alte-
re deliberante adire nō potuit ideoq; co ni cōpe Vlp. nil. quādiu
ff. de acqr. vel omitt. hered̄ erdit actum nrīq; effectoīb rem
dū circa deregandā ff. ḡ hered̄ actionē et circa tempa ḡstituē
dum substituto quo adeāt vel repudiat hereditem. quarto effectu
illg tpis quo iurit deliberandi effectu ē transmissionis hereditis ḡ hoc
nil. cū ni angonib. C. hoc tit circa quem effectū ff. notandum
ḡ regulariter tam de iure ciuili hereditas ḡ et de iure ptorio bo-
norū possio nō adita vel agnita nō transmittit ad hēdes sed pinde
hoc ei si delata fuisset l. unica ff. si quis omisso vers. si hered̄ C. de
caduc. tollendi, hereditem dicit Vlp. Trup. Iustin. nisi fuerit
adita transmitti rei uterq; concedebant nec nos patimur quidem
ni paradoxi placeat tam de iure ciuili ḡ ptorio tenq; lex. nō
nil. ex plurib. ḡ circa primum ff. de quib. et legatis hered̄ib. ff. ar-
gere ff. de bonorū possib. l. ipm sororē ḡ C. hoc tit. cū multis
similib. huiq; rei et glossorū dissidē admodū est assignare rōnē
Gomesij variaq; resolutiones thomo ff. C. ḡ. circa primum
sey absente vel ff. est ḡ hereditas vel et bonorū possio ex testamento
ab intestato hēdi competēbit nō sit ni vel bonis adeq; ni ea agro,
seu vel aduersus vtī ex. est ni l. ptia ff. ḡ vers. A. ad l. Falcidiā
ḡ ff. nil nō est ad aliū transmitti nō sit, hec oīa optima est
ratio et tñ difficultate nō caret, quippe nil videri potit ḡ etsi
hereditas vel bonorū possio exigendo adeāt nō sit ni bonis et de
minio hered̄ib. nec actualē ei sit ḡsita, tñ sit eiq; idem iuris et
facultas adeundi delibrandi, et ita ḡ ipsa hereditas nō transmit-
tat, transmitti tñ debeat iuris et facultas adeundi, consumtū
et nihil ḡ iuris ḡ hēdi hēdis ḡsitū, aliās rerū quas effugiāt
ff. C. nīrorūb. sint numerandi ḡ hec nitere poterit apud

Gonosiñ tit. nob aperta iuris dubio et aliquali cuj rõ suffragare dñr
cũ n. oim q̃ a maioribꝫ nrĩs excogitata sunt, firmam rõ retinẽ possit
l. n' oim ff. de ll. Et nr̃m q̃ sint tres spẽs transmissionũ hereditatis
C. aliam n. transmissionis distinctionem q̃s Wilhelmꝰ Benedictꝰ ad c. rayminꝫ extra de testibꝫ tradit ꝫ q̃ transmissio
q̃dam sit realis alia quantionalis alia loyalis ut q̃ huiꝰ loq
nõ est studio omitto J. prima est et fit potia et dñio sine titulꝫ sola
ẽ ascendentia respectu descendentiæ. Ex transmissionibꝫ spẽs est
illa nrã q̃ fit virtute iuris deliberandi ex dñio l. cũ in antiquorũ
C. hoc tit. Et qdm de ea transmissionũ spẽ hoc nil. si frẽr tuꝰ
filiꝰ C. hoc tit. ut q̃ filiꝰ sine suꝰ hæres potia et virtute suã
tatis transmittat hæreditatem paternã filiꝰ delatã et nõ adita
sine imixtam ad suos quoscunq; hæredes C. Cã Titiꝰ pr̃ moritꝰ
hic Ingolstadij C. reliquit filiũ in Italia q̃ tempore mortis eiusdẽ
pr̃a fuit pr̃ole, mortuo pr̃e filio iam delata est hæreditas, sed
anteqũ sciat sibi delatam ẽ hæreditatem et priusq̃ se immisceat
paternæ hæreditati et moritꝰ relictis quoq; hæredibꝫ uel ex testato uel
ab intestato. quæritꝰ an paterna hæreditas delata q̃re sed nõ adita
tanꝫ transmittat ad suos hæredes C. q. virtute et potentia suæ
tatis transmittere æquã amplitudinẽ J. q̃ rõ hui ad posteros suos
non descendẽtes ut glos. in d. l. 3. uersꝫ huiusmodi C. hoc titulo
sentire uidr̃ p tex. ibid. et l. apud hostẽ 8. C. de fide et testib.
hæred. necnon ad extraneos hæreditatem transmittat ut uidr̃ sb. te
nere ut fusẽ sbrat Gon. d. to nº. 19. uersꝫ 8. uidere p tex. in l.
apud hostẽ ff. de fide et leg. hæredib. ubi mortuo pr̃e relicta
filia transmittit ipsa hæreditatem paternã ad nepotem q̃ respectu filiæ
nõ nisi hæres extranea dr̃ sit nec n. uerũ ẽ q̃ ibi. dicꝫ relic
sanguinis sine ascendentia q̃ ut aperte ibidem p tex. colligꝫ
Quodꝫ illa transmissio ni fuisset ibi hæres existit fuse
Dominꝰ hoc ctr̃ plures ex uariis textib. nisi uidr̃ tit ut nil. q̃ dicꝫ
in. ꝫ. fin. ff de rebꝫ dubijs C. l. nuptijs q. ff. de iure fisci et
multis

et multis similib. a Gonos. d.to allegatis. Ampliatr tñto q̃ pñtia
q̃uirtute suitatis hered. conseqũ transmissa cũ sua q̃dte ñ cog̃
hñtio abstinendi ita Justo et coñ ff. ni l. emancipata C. q̃ad
nilest Sed cũ de iure ptorio filig nõ ampliꝰ sit ꝛrig hered sed
hñtiꝰ abstinendi licat sitꝰ ni ipsig libero arbitrio adire hñtem
uel nõ adire s. si ptor infil. secñdm q̃lte et diffa subintrat
aligñ ff. an hodie transmissio ex potentia suitatis nulla alia
concessa sit q̃ quod respectu suitatis et necessitatis ej impatie ois
iura patrie competentia tꝰ realia q̃ psonalia transeat
continuanꝰ ni ipsñ filiñ sine aligna additione ut supra explicauj
ptor. ni l. suis j. ff. de liberis et postu: hñdibꝰ ꝛc. Et l. j. s. qui
sunt ni forte ff. si quis omissa causa testi ab intestato ꝛ ubi
q̃C. ait q̃ sunt ni forte statim hñdes sunt ex. nouite cũ heres
ptorio non sint amplig hñdes ꝛrig sed sub ea tñ q̃ hoc soluendo ꝛ.
nulla et ni ipsig amplig erit dominij continuatio sine additione
et q̃ q̃ nulla et erit transmissio hñdib sine additione p
quã opinione pulcher est tex. ni l. nam nec emancipatꝰ ff.
de testat ib j? ubi spherꝰ q̃ filig suꝰ q̃ hñtiꝰ abstentionis liberã
consequi arbitriꝰ deberi nõ adeñdj sunt emancipatꝰ.
Sed quid dicant ff. puto ego q̃ adhuc hodie transmissio hñdis
ex potentia suitatis competit, qa hñtiꝰ abstinendi ni fuerit
sitꝰ est introductũ ideoꝰ iuxta regulꝰ inueniꝰ ni aliq obstiꝰ
et spirituiñ retorqꝰj nõ debet ultra fieri Gonos. d.to. Ampliaꝰ
2o. q̃ hec transmissio ꝑ et cõ licat ni impillarj hñdis
ut tex et ff. Sed si pbetur ff. quod sine ff. de inoffic. et pupill.
cum exemplo allegatis, antiquissimꝰ supra pupillarẽ substitutũ nõ
valere nisi quoꝰ ipsa restitutio habeat et q̃ paterna hereditas
ex aliq titulo et sit adita l. 2. s. adeo ad ff. de inoffic. et pupill.
Quippe cũ idem sit sibi nõ instituere hñdem C. hereditem nõ
adire hñdem, utroꝰ 2. casu intestatꝰ decessisse dr ni ff. si inst.
de hereditatib. q̃ ab intestato. p. Play cũ pupillari substio q

pater nō titulo ponderat nasse quoq; q̄ q̄ inito tuto titulo patrono
ex nō actione tutelæ et irrite fiant pupillarū tabulæ ut supra
cū de pupillari substitutione scripsi explicauj nec circa finē sed hoc
fallit si per militantem testatum in suo testamento q̄ inde sui hēres
militis heat tunc n. et si nō adierit hereditatē ex tā et transmittat ad hēres offertū q̄ pupillaris quoq; substitutio consideret ex
eaq; pupillaris hereditas ad substituti transeat hereditatē sicut
pilly fuerit mortuus. Quaste sit hæc transmissio ex patria sua
tit sine filij ex asse sive ex parte hæredi extitent, scilicet ut
sui hæredi cum parte eius hæredis transmittat l. q. Cō hæredi tit. quem
to ampliꝰ q̄ filiusfam. ut sui hæredi nō tui inde paterna hæ
reditatis sed et inde potestatis supplementū legitimæ ad quos eius
eius tandem transeat ita post alios tenuit Salicetus nil. unig
iq. Cō de inoff. testo et Jason l. emancipata Cō q̄ admittit, q̄ cum
sicut nobis consideretur hoc magis ex virtute adierit pro dote
q̄ ad quæ ab et tutu transit l. p tutelarij Cō de tutelarij actio
nib. post ultimo §. institit. de ppetuis et temporalib. actionibus
q̄ virtute transmissionis fiat. Sed dicū nō tot hæc transmissionis
spes si filiusfam. repudiasset hereditatē l. unica ibi si tū testa
nō curasset Cō de his quæ ante apta tabulas, tunc n. minimē trans
mitteret etenim cū abstentionis pœna filij tantum ac et
pœnalis competat l. fin. Cō de repudianda et abstinenda hære
nō sunt hæredes eius abstentionē item renouasse Bart. nil. q
militaris §. fin. ff. de testa milit. Cō nō filiaf. q̄ à paterna
hæredis excluderetur § statutū tunc n. ita exclusa hæredem nō trāsf
mitteret et adhuc effectū ut si postea vel bona fide vel
et ex institutione frēs ad eius denuo nouatus eam tā nō acq
uirat vel acquisitas transmitteret nisi eam prius adierit vel
nouerit, nō ex similiponitur nil. ja §. secundū ubi Bart. ff. de
suis et legitimis hæredibus ita q̄ et exhæredatione tollat scilicet
et ita nisi transmittendi, q̄ et § statutū excludens filium ab
hæredi

debe tollat fuitat ad hunc effectu & ampliꝰ tradat nō ultam nō
trāsmittit. 3o fallit ut ni iam d. l. ja 8. secundū filiofam. &
a suo parente ēt īnstituty sub conor potatum tulit n. gdtio
nisi impleaty et tollit suitatem facity loquy ni sumeteto uoni
cuj ab intestato ita Jason. nil. si filig haret ff. de liberis
et posthumis & illū tex. Gomez. d.to n. 32. vbi & hoc plures
allegat tex. ut l. seq & nota 4. cū seqntib. et l. iam habitaꝰ
86. ff de testibꝰ inducendis. q quarto inyta Baldū nil. g tr fri 6
3. numero ibi Co. vide libroj ni filiofam. & licet extraneus hoc
testimoniū suū exhibente adhuc nepote primi defuncti & cum nullis
exceptionibꝰ Citty V. G. tbt filiū semper. tamen de paterna
hereditate adeunda nec nō adeūda ut ipse & nepoty mortuy relicto huy
nepte sua coniuge nec exhibito nec ab intestato. quarto fallit
testem paternum filii delatū nōdū aut adituy transmittat
ad suaꝰ coniugē tuyꝰ testem extraneū exhibito nepote primi de
functi ex proprio suo filio et eadē Baldus iam dicto nō transi
mittente ianz suitatis a coniuge sed iure ascendentie ad nepotē
& testis. limitat Co. de hib & inte ubro. istam limitaꝰ
testem consequuty, aliꝰtā ut fraudy de castro ni iam d. l. unica
Codicy teneat ibidē & tex ibid. ad ascendentie transmissoris sem
nō tm. requiri uidety. & transmissuriꝰ sit descendens, uerum
& sit uerō transmittēntis, id, yz mihi nunqd exhibuit ibidē &
tali transmissio nō necessitat ascendentiā sēd ni nolentate trā
mittentis, sitne ya ī quia fiduciā eam repudiare sit etiam
nō transmittity ut ibi ni tex. uidetur esse & si filiy ipsiꝰ hu
rei nō erit ad eum quoy nō transmittat. Quinto fallit
inyta eūdem Baldū nil. g. nō. & hac tit. ni suo krede & krede co
haredē plane extraneū forte ppter accrescendi ut quia suy hered
nō adierit portio ipsiꝰ hereditis accrevit, et ita eam transmit
tere nō potuit. Sed profecto nec huic sententiaꝰ ego approbare
possū. Sunt ff Baldy, filii contrariꝰ ff. ni l. cuꝰ ni adigniciorib.

n°6. C° hoc tit. Quippe cū in ll. sui sine suitatis ni hereds suo q̄ ad transmissionē tñ aspectz q̄tum nō extraneo hēditis aditio ītp ex q̄ hactenꝰ dixim⁹ sed si duo extranei essent coheredes instituti et post aditā hereditatem vn⁹ moreretz tunc p̄portio edite hereditis portio nō accresceret alteri coherediz, sed eam transmitteret ad suos hēdes ut notissimū iurē est et ab oibz p̄batz cui q̄ contrariū ni suo heredi dimittendū nisi et cū hoc assentientia et ista transmissionis ius de hoc aptat hūmodi textū ni d. l. unica C°. de ed. q̄ ante aptat tabulas. Et hoc deja transmissionis spē q̄ diuino seruꝰ ex potestate suitatis limitatam nō ex pria pote ut supra nitit. de libert. et posth. hēdib. instit. Imuno Contra quem tñ nec potiꝰ ois causa nō q̄ ex natiuitate suitatis fiat longissime obstat ff. de test. nil. scr. nubil. ss. §. et C°. de epis audien. q̄ nullo ei⁹ inspecto ex solēnitatis conuersationis gratuitatis probari ītb q̄ ista filiꝰ ex nigrescente religionis libertz in pria pote si q̄ unitatis ius suitatis nitatz tñ ois iure et transmissionis retinuat falsū q̄ est q̄ hoc transmissio fiat ex natiuitate suitatis aut saltem falsū erit q̄ suitas cauetz ex pria pote Edo test. ni §. illud ni auth. hoc. si. q̄ de dignitatib. ubi dispz nitz q̄ ista epz ex dignitate q̄ salem libertz in pote pria ois tñ iura et ea q̄ nō nitatis suitatis ascribing ediscat q°. ff°. test. ni. cū ni adoptiuꝰ ff. sed nec mors statim sanctiꝰ C°. de adopt. ubi ff. hodie filiꝰ adoptiuꝰ nō transeat ni potestas pria adoptantis tñ disponitz q̄ talis filiꝰ adoptatz tant iura suitatis adhuc effectū q̄ pria pz adoptanti succedere ab intestato q°. ff°. Sed ad hoc ista adducta extenduntur ff. unius sententie ut q̄ ff ff adoptatz nequaq̄ pria pote q̄ sanctē illa sit de iure ciuili l. nam etsi inq̄ §. fi. de his qui sunt sui nec aliuꝰ inuit §. inde aut nitit. de pria pote bene post fieri q̄ aliud inde ciuile q̄ ni uno aut altero casu dictz suitatis effectz absq̄ pria pote ita Bald. ni §. l. hoc not et q̄ ant. ni multz.

ni auth. ingressi Cc SS. Textus. Alij aliter sentiunt vz ꝑ tum
simul fuitat subsista ꝑ cessationez prie potiꝰ si agat de ipsig
filij tanno, sorg uero si agat de ipsig comodo. vel tertio hic
sponderi ꝑt ꝑ ꝑdem ipso ad cessationē fuitatis et ita ꝑ ad vig
initiu regnat prie potat sorg uero sit quoad vig conservationez
et durationez simul n. ni esse p̄dicta et cessata nec tanxe prie
pote ꝑ ex post facto esset prie potat nihilomin⁹ tñ consonuz
Cc habet fuitatē cinsg effectz argtol. pr̄ hic quia ff. de lib ꝙ
sunt sui uel alieni scirit ita fusissime Gom. supr̄ l. c. g. n. in.
et cognatis. Altera trans, nissionis sorg ꝙ sit uagore essen
tie ni ipsos descendentes cinsg tanx tractatz ni l. unica Cc
de lib ꝙ ante. aptat tabulat procinig illgitia hanc ponite
conclusionez hanc fitat ascendentiu delata descendentiu et citra
ditiuat transmittitz ad alios quosuz vig descendentes xc
potest, prepotest c. iam d. l. unica Lyden pristignū est
nigna ff. app. ibid. sentiat ob eas uel casus sub humanoꝝ xc
potest aut reptat proxepotest aut proxopeta, anita uel prouenita sue
sessione dstandum z - Amplius hoc Conclio ꝙ ut ni ipso
tex. uitore est ꝙ locuz habet nō tñ ni descendentiꝰ sut ni
pote ꝙsentiꝰ. uenunt ni extranei sine emancipatis suis
descendentes sint ꝙ gloss. primā ni tam dic. ni uerbo filios
Quippe cū hoc transmissio et bonū hēt ni tractu uerū ut
ni top. uel a pr̄ uela uē nidebinuz, ꝙ tñ liberos nō hēt
ni fote ff. femineus nisit. de adopt.
Amplius tdo ꝙ nō referat sine transmittendi mentis sue
rit delata ab agnoscente expresso ab nitestato ignorante sine
sciente gloss. pr̄a hic ni uerbo liberos et ni uerbo trāsmittere.
Tertio amplius sine holy sine cū extraxit hoc ꝙ sit scripta
gloss. ni sepe d. l. unica et tam autem quoz ni prior trāsmiss
sionis ꝙ dicinuz. Quarto, nō tñ nocet hoc transmissio
ꝙ et hēdes. delata transmittatz ni descendentes ꝙ nothi erant

erant nati in vita illius de cuius hrdte agr ut p Bart. et Castrens.
hic vo non ex sua sed ex transmittentis persona ad istam hereditatem
vocatus neque abstet tex. si quis filio ex hrdto circa principium vers.
sed hoc ita ff. de iusto rupto ex testamento, ubi hoc quod nepos avocat
in testato non succedat si mortis tempore ipsius avi non sit in rerum
natura. Quia Rx d. l. et illegitimus si nepos ex sua persona propria
velit succedere, non vero si ex persona transmittentis veniat
ut hic explicat Gom. d. c. 9. n. 44. Quinto ampliatur Gom.
n. 43. hanc conditionem procedere non tm in filio et descendenti legi-
timo verumet ~~in natali~~ tm eo nz in casu quo pt succedere pri
vel noie ascendenti, tali n. in casu pris hrdtem filii delatam
ex natura sanguinis transmittere ad suos descendentes, ro est in
l. unica se fundet in sola virtute et roe sanguinis in quo naturales
cum legitimis conveniunt, fallit aut de regula 1o si heres transmis-
sarius non transeuntes. Eo si hereditas non sit repudiata ab illo
cui delata est sepe d. l. un. ibi si tm hered. non recusat Eo de
his q aptas tab. Quo tm in casu si ex filio recusante hrditatem
extet nepos habet nihilominus ipse nepos hrdtem avitam non quidem
iure transmissionis sed ex propria persona et iure successionis
ut recte notat Jason, in l. si quis filium s. filius. n. 14.
ff. de acqr. hrdte. 3o limitatur si ille descendens puta nepos
vel pronepos non et sit heres ipsius transmittentis, utrumque
n. ad hanc transmissionem requiritur et ut ille ad quem hrdtas
transmitti debent et sic descendentia et postea transmittentis
heres. Quarto fallit vel potius declaratur quod quidem talis heredi-
tas adeunda non aut ut adita ut BB. in hac l. nra ex quibus
ita declaratis plus quod hae duae transmissionis species tunc se ut ex-
cedentia et excessa utrumque ja et separatur et excedat ut eadem
in hac quod p jam hrdtas delata suis hrdibus transmittatur ad quos-
cunque haeredes et ad extraneos Eo ascendentes l. si fris tui filius
Eo hoc tit. p Edam vo tm ad descendentes sepe d. l. unica ja vo
tm locum

natali.

tm̃ locũ hoc ni tritic ascendtil ni cuiꝰ ꝓle aij ꝓxima transmittat
puta frat nel aij paterij d.l.3. quærit glos. nra ni sæpé d.l.
unica ni uerbo ni liberor ab hac transmitto et fiat ad ascendétes
patru ſi ad descendtes C. C et ꝙ ꝙdm filio deferatꝰ paterna
hereditas nel anita illy transmittat ad suos descendétes ita si ad
feratꝰ hereditas hij 1. g. filij eam et nõ adita transmittat ad sum
patrem Cõ ascendentes ꝙ hoc. nisi apud nr C. de suis et legitimis
hereditib. ubi filio priam traditam filij delatam et nõ aditam trans
ferat ad patrem — Sed hanc glosam tertia a Bart. hic et Bb.
cum reiecta glos. ni sæpé d. l. uer: tm̃ de descendentib. hoc
et quia aliꝰ si hered eius Cõsortem hr ꝙ tritat ad adita
nõ transmittat, eam de uno ad alios diuersos cõsi extendere
nõ deus l. g nerõ in ff. d. l. Hoc obstat d.l. apud hostes
quia illa hoc ꝙ defiliatione et sic de transmissione roe fuit ꝙ
ait n. hoc ꝙ si hered ejus filia transmittit successionem
ꝙ successionem ad ꝰ quæsum haberi fieri posse ita — ecce
dicunt. Quod uerꝰ est ni transmissione roe ascendentiu ꝙ
tm̃ ꝓpe descendentes inuenta et introducta fuit, sæpé d.l. unica
Vbi deficiente descendentia Cõ iure scitatis ibi loquatur
tigni iuris regula l. una. ſ. ni nonissimo to d. cad. toll.
ut ꝙ tritas nõ adita nõ transmittat — Etiam trans
missionis ꝓpter tigni tractari ni l. cũ ni adigoribus ff.
Cõ hortis fieri rigore Cõ huius iuris deliberandi aliás
n. ut ita et meminis tritissima iuris regula, est ni d. ſ.
ni nonissimo ꝙ tritas nõ adita nõ transmittat nisi roe scita,
tib Cõ ascendentiu ut ꝙ ea ꝙ hereditas allata sunt, et huius
huic ꝙstionis ni d. l. ni adigoribus: Etenim si hered dñi
deliberat et tritas sibi delata uel repudiata, ita dependẽte
deliberandi tempore moriatꝰ sub illud deliberandi et adeunda
et hereditatis facultatꝰ ad suos hæres transmittit. pro huius
itaꝰ ꝙ. et totius huius transmissionis intellecta hanc ponite glosꝰ

Hæreditas et nō adita p deliberatē transmittit p tex. in iam d. l.
cū in antiquiorib. Ibi eam deliberationē et in vet. successores
duximus ēē ptelandam. Et quid ut ex ipso tex. apparet fit hæc iuris
deliberandi transmissio a quocunq et in quemvis hrdē et successo-
rem, quinimo etsi filiusfam. fit cū delata sit hrdtas a suo pa-
tre et iure suitatis hrdtem transmittat, tū si deliberare vult
antequā se immiscat hrdti paternæ et ipsū deliberandi ius
transmittit si pendente deliberandi ~~ius~~ tempore moriat, ut
p Jus. hic nº 2. Hæc tū conclio et decisio l. cū in antiq. illgnda
sunt ~~ime~~ iure dnio delata iam sit hrdtas etenim si nōdū fuerit delata
puta quia relicta sit sub condōe et pendente cōdōe hæres q transmit-
tere deret moreretur hrdtem transmittit ita Bart. in l. ventr.
nº 1º p illū textū ff. de acqr. vel omittenda hrte. Eo illigitur
illa gclio q vera sit tm in relictis acrsilib. puta hæreditatib.
q̄ ūz illæ citra aditionē cū bnfio legis nrā transmittat
secus aut est in relictis particularib. puta legatis etenim illa
transmittantur et citra illam factam agnoēm et absq bnfio l. nrā
cū in antiquiorib. l. hæredis aditio 7. ff. qn: dies legat eod.
Tertio illigr et limitatur reg. nisi ex cāa legitima hæres aditionē
hrdtis distulisset ut puta q prius vellet vindicare mortē defuncti
vel rōe ventris de quo nū prius admitteretur dubiū erat l. si quis
in gravi 3. §. eleganter ff. ad S. C. Sylla: l. scriptus 12. ff. de
Carbo. edicto vel et si hæres fuerit impeditus mota falsa con-
troversia cōtractum l. si filius 42. alias incipit filius in fine
ff. de bonorū libert. vel alia legitima ex cāa tunc n. hrdtem
nō aditam et citra ius deliberandi vel elapso quoq tempore de-
liberandi transmittit ut post Bald. in hac l. nrā in fine docuit
petrus Bolosanus in Syntaphm. Iuris lib. 45. c. 2. nº 23.
Hic et circa illctm iam d. l. cū in antiquiorib. nascitur quæstio
quid iuris sit hæres cui defertur hrdtas sit absens, ita nesciat
sibi delatam esse hrdtem et priusq sciat et moriatur an istam
hrdtem

hrdtem sibi delatam vel potius ius deliberandi transferat ad eius
haeredes, vel an et eo in casu locum habet regula iuris communis, ut haeredi-
tas non adita non ~~transferatur~~ transmittitur. Et in hac Quaestione
non conveniunt DD. Communissima tamen Schola quinimo ut Duar. ait
nemo cum ipse contrarium sentit et hactenus tenuit, quod si haeres
cui delata est hrdtas antequam cognoverit sibi esse delatam et
moriatur, neque eam hrdtem ex cap. ignorantiae neque ipsum ius deli-
berandi transmittat. Et quidem ad ius deliberandi quod attinet
probatur id ex tex. hoc nostro ibi et siquidem is qui sciens &c. Ubi
Imp. Just. ad iuris deliberandi transmissionem aperte requirit
scientiam transmittentis, quod sciens nequit hrdtem vel ab in-
testato, vel ex testato sibi esse delatam deliberatione minime
petita intra annale tempus decesserit hoc ius ad suam successi-
onem intra annale tempus ~~suum~~ extendat, quod et ipsa ratio dictate
videtur, quia ignorans non potest diu deliberare, quo quoque non potest diu
quod ignorans ius deliberandi transmittat cum ei non conveniat
ita Gomesius saepe d. c. 9. n. 43 &c. quod ad ipsam vero hrdtem
attinet &c. quod ignorans ius ~~deliberandi~~ sibi delatam, eam non trans-
mittat ad suos haeredes si moriatur tex. est apertus in l. 4m
sororem 7. C. hoc tit. Pro sorore tua prius defuncta ee propo-
nis ait Diocletianus Imp. quod cognosceret an a fratre sibi aliquid
hrdtis fuisset relictum manifeste atque evidens est antequam pro
hrdte gereret vel bonorum possessionem admitteret defuncti successi-
onem non potuisse ad hrdes suos transmittere. Quae communis sen-
tentia tam iuri et rationi ita consentaneam videtur neque n. Duaren.
opinio a iure et ratione aliena est passetur si non in foro saltem
in Schola optime defendi quippe cum Just. constitutio quoad
transmissionis affectum non requirat actualem deliberationem sed
tantum quod nihil fecerit haeres, propter quod deliberatio impediatur, puta
neque adiecerit neque repudiaverit hrdtem, neque etiam aequum est excludi
iuste ignorantem et admittit scientem sibi delatam esse hrdtem

cū iuris ignorantij petig ꝙ scientij sumunt Quod uerō Just
ni ff. l. cū ni antiqor. Licet ꝙ scienb hrēdem sibi delatā cū inb
deliberandi mitra annale tempꝰ ad suam successionē coloendat
nō regrid Jup. ad transmiss: hoc iuris scias tractatū Sed hoc
tū mult diuersū Just. ꝙ tempꝰ vnig anni mis. det, siorij hec trans
missio iuris tū scienti sibi ofre delata hrēdem nō aūt ignoranti
ff. l. cū quis soroz Cc. cod. L. ꝙ illud rescriptū tnꝰ Diocle
nō potuit accipi de hac transmiss. spē cū eo tempore nō fuerit in
usu Sed tempꝰ ab Jup. Just. introductū, sed ppria ibid. tradita
nō transmittat ꝙ nō fuerit adita iusta antiquā iuris regula
ꝙ satis manifestē pbat ex ipsis uerbis tex. ibi antiqꝰ p̄hrēs
foret uel bono: passionem admitteret defuncti successionē
dam nō potuisse transmittere. Sed tū retenta eoꝝ opinione
contra eos ipsius autho. et Bb. remedio restitutionis in inte-
grū ex regulā ex gnrli illa clausula de qua ni l. ja ff. ex plen
casu maioꝝ re si qua mihi alia iusta cā accidit. ꝙ hoc hoc
relict transmittentis ex cap. iusta ignorantia ex psona defuncti
sunt restituj in integrū Et ita tꝰ nō iure transmissionis tū re
medio restitutionis in integrū hrēdem eoꝝ uocant, per tex.
in l. Saturnin ff. de negr. hrdte ꝙ tū remedio stim aliquot
Bb. nō in ordē cāe ignorantie Sed tū ex iusta absentie cāa cū
cedit illoꝝ clausula generalis l. l. ja tū ad similes absentie
casus de quib. Ipsi non cum dicerent referri de qua tū ex alijs
causis cedit videbitur. Corrigitur loco ex supra d. l. cū ni antiqui
uelit rotate tempus deliberandi hoc transmissionis ee analo
gum ita ydem ꝙ nō tū ipsum iuris Sed ēt reliquum tū tempus
ad deliberandū ipse deliberans ad hrdtē transmittat puta Titio
delata est hrdtas Sup eaq an adire uelit spes mensis deliberā
di et moris ꝙ reliquum est temporis ꝛ aliob ꝙ mensis
ad sum quoꝝ hrdtem transmittit ybi et deliberare pot an
uelit uel nolit adire hrdtem. Quod si uero inst tps annalis tem
pore transs.

spore trasflapso nihil fecerit et quo ad deudaz nel renuntiauerit hereditatem manifestauerit, ip̃e cū successione sua ab omnī onere excludaz ⁊ a iure deliberandi nō aut absolutē a iure succedendi ut tenet gloss. ni ff. l. nō ni antiquiorib. ni uerbo beneficio etenim seipse miscet pt quo ad hereditatem adire scindi hereditatem nō nisi consisso tempore prescribit l. 19 ff. eod. hoc tit. Sed quō conuertebat ipa uiguerit cū ipi quo supra ni3. effectu iuris deliberandi dicimus de certis diebus ronī recepti annali tempore et ꝙ ꝯ. quispiaz post illud tempus elapsū se declarat ꝙ uelit repudiare hereditatem ⁊ tale m̃ tacitis uibus ire titoribus ni solitū obligaz cū hic dicamus ꝙ post annale tempus excludaz ꝙtem hereditatem hanc ꝙ quispiaz se hereditatē adeūdā deliberare nō sciat nō aut excludaz de successione, sed si miscet pt adhuc succedere uel nō succedere tacite uel successerit ad longius tempus ⁊. R ꝯ ad ꝙ supra dicimus necesse sint et locū habeant quo ad certiaz creditoꝝ hereditariorū ipm̃ tempus moderatū et quod ē arbitrio ptoris uel a principe tunc n. uel oportet adire uel repudiare hereditatem tempus ꝓfinctū ꝓ iura supra allegata. Quod uō hic dicimus illigatus est quando haret ꝙ se et nullo urgente creditore et minima ex deliberatione petita a magistratu utile tempus sua deliberet, tunc n. etsi post annū transmissione iuris deliberandi amittat ꝙ tem. ni ff. l. cū ni antiquiorib. nō tñ ipsa quod successionē amittet sed iuris successionis sibi alia tempora a iure ꝓscripta adhuc durat gloss. ni ꝓtacto uerbo beneficio iam ff. l. cū ni antiquor. Et hec de iure deliberandi.

Alterius remedius et tertius confitendi. inuentariū hoc ff. ni l. fin. C. de iure deliberandi do quo tract. Iust. de scribit si heres fidei cōmissū restituenda sit necne, defuncti hereditatē nō putet sibi uria esse deliberationē sed adeat hereditatem uel se immisceat ei tñ nocte de ipso inuentariū conficiat &c. ex quo uerbi apparet hodie longe ꝓtracto C. utilius remedium ē sub beneficio

confitendi inuentariꝫ adire hꝛdem ꝙ ipm̃ ñ deliberandi vtiq; nisi illgoꝝ ſ̃ inuentariꝫ aut dr̃ gubſi oēr rō ibi deſcripte nec̃ riantꝫ ꝙ noſtri Iurisc̃r. magis latina voce reptoriꝫ appellarent ni l. tutor ꝙ q. ff. de adminiſtratione tut ſpiritꝫ tut. ut Caſ. et ni l. 3. §. tutored ff. de ſuſpectis tutorꝫ. Ita multiplex ē ꝓ. tutor et Curator Italiꝫ poſt ſuſceptaꝫ adminiſtrationꝫ et taliꝫ adminiſtrat reptoriꝫ facere tenet̃, nigno oēr rō et inſtata deſcribat l. de creationib. to de epaꝫ adventitiꝫ l. tutored ꝙ. Co. de adminiſtroꝝ tutoꝝ, quia caput ē rectitudinꝫ nocu. Ex. ea reptoriꝫ facere tenet̃ orphanotrophi ℞ hoſpitaliū adminiſtratoꝝ rō meritō et oēm rō ſubi publico aligno teſtio et deſcriptiōe accipe debet dic et tertio ut alia et nec̃ ē deſpatis tutiam ñi dubiū noraꝫ omittaꝫ ſt inuentariꝫ ꝙ fit ab tutde ꝙ d. inuita tutiariꝫ dubitant dogno ñi ſpecia ſerno ſt, ꝙ utraq; confectiō ſimꝫ plura reꝑrunꝫ ꝙ hinc inde poſſiū a ſſ. rubꝛ notanꝫ ꝛeꝑ u. a Fagnꝛ ñ. l. fin. Co hoc tit. ubi ea oppoſ ponũꝫ. Primū ſt ꝙ dom̃ ñ tor. ordine ordinū rogatū ſt ut ab ipſo hꝛde ñ primio libꝛ ſine charta ñ gnd inuentariꝫ confici poſſit ſignū ꝛmiſ Venerabili ſigno antiq; nunc tradꝫ ꝓpoſito ingt Jaſ. Cuſtin. ꝙ et ꝓm̃ et chriſtianū ſt, ut ita hoc ſignū̃ ueneraſile et horribile quoquid ſeu ſuarū actionū̃ quaſi ñ teſtem inuocat, ita ꝙ hoc ſignū̃ hoꝛd ſelli nagis caucat, ne falſitatē ñ confitendo inuentario committat. Sed an omiſſo hoc rogato inuentariū nihiloꝫ ꝛe Natura qualitū̃ ꝙa inter ff. copiſſit ꝓtracta ꝙ ſubſtinue tractat hinc inde multa allegando author. Rolland a Valle ritract. ho de confectione inuentariꝫ ſparte 3ª. ñ primio numꝛ tñ nihi ſignio ubiq; ꝙ eiꝫ omiſſio nō nihil inuentariū gestū et ne inuentio diuini hoꝛis inſtrutum adgte l. ja ſ. fin. ff. de notre reſpondo ubiq; regula quod omiſſio notoꝝ ſolleꝛitatis nō nihil actū dſi x. ut ꝓtia hoc opinio ſolenne hoc ñ honoꝛ ſco et ꝙ bonꝫ iuſti confitendi inuentariꝫ quaſi ſuaiat teſtem dſpſ. ſit ꝓſtitutꝫ

et constitutū hoc tū regib⁹ ad forū pol q. oēs nostros ulty dirigere
teneq; ꝙ ad forū fori referendū est. Et re regitū est ut hered⁹
q quo sit debitor sibi esse hēdem intra triginta dies michoet
inuentariū facere ꝙficiat a. intra 60. dies et ita ni fuerit debitor
est nonest absentet. u⁹ nitetur anno numerato cū à morte
testatoris d. ꝙ sin aut. Citra ꝙ regitū iterū queritur de tempore
q hoc trimestre pro confitiendo inuentario ꝙscripto currere
incipiat, an à tempore adite hereditis ꝙ top. ni d. l. fin. ꝙ. sui nō postq
uo. hac tit. Lol. a Valle d. c. ꝙ. ꝙ. r. Sit tū hered, diu adition em
hereditis malitiose differat, ei fortassis machinationē ei fraudē
excogitare uelit, quod ei certū tempus, p hereditis additionē ꝓmitti
et ꝙ. ff. ni d. ꝙ. sin aut dubiq; uol et bart. ualt eoꝝ opinio
iniciari et illiqi q. eo ni casu ꝓpter hereditis dilationē fraudulosaq
ipi trad nonest a die delate hereditis currere. Sed ipse ibi
casū impeditū hoc trimestre tempus et nō curreret ꝙ top. ni
l. si cū ipse ꝙq. ubi bald. ff. de ꝙcuꝝ. ꝙcuꝝ. tuto. ubi tempus
equale nō currit impedito. Tertio dic inter effectū ꝛ legatarij
ad hunc actū comparendū certo die, hora et loco ad quē fieri
inuentariū citari debent d. ꝙ. sin. aut ibi sub ꝙsentia tabularioꝝ
notorum ubi gloss. cū ꝙ. sancimus ꝙ. si uero absunt ni auth.
de haered⁹ et falcidia et si quid certi sunt ꝓpter quod nouare
opte arguo l. de uno quoq; ff. de re iud. si uero minoris quidē
q̄dam cōd citare sufficiet ut ni l. si eo tempore ff. cū de
remiss. pignorib⁹ uero absentib⁹ ꝙsonā cognati cū affinū adhibiti
sunt, et si qui forte alij sunt quos uerisimile ꝙ ꝓpter necessitatē
tiuq; et certam absentiā defensionē nō omittunt arguo l.
hac aut ꝙ. ꝙ. ff. q̄bus ex caus⁹ poss. adq; si uero nō conuo
carent tum trad testes fide digni ꝛ plenā opinionē
et subsig; inq; tex. ibi si uero absunt ni auth. de haered⁹
et falcidia posidentes adhibuerit, quorū testimonio notarius actū
q inuentariū ꝙficiet solēb⁹ tabularijs siue notarijs gratū
adhuc inq; sup. nō credim⁹. Quarto requiritur q inuentariū
scribat per manū publicā iuta per tabellionē Sed d. ꝙ. sin.
aut dubiq, circa q, requisitū. tb. mꝓ uero Lollardus à Valle

in d. suo tractatu de inventario varias movent difficultates quas
oes quasi nullius momenti, studio omittimus, unam saltem notate
quam tangit Bald. hic n°. 18. an si ipsemet testator decimus suis bonis
fecisset inventarium illudque tradidisset hrdi, an inquam adhuc ipse haeres
si beneficio inventarij gaudere velit illud de novo conficere teneatur.
Et quamvis pro parte negante duas pulchras adferat rationes 1°. ex l.
omnium ig. C. de testamentis ubi si testator principi saltem per ipsius
supplicationem eum quem suum velit esse hrdem insinuet, prodest ista
insinuatio ipsi haeredi nisi in solenni testamento esse scriptus haeres quod et
confectio inventarij. 2°. quia haeres, inventario testatoris
nihil potest addere vel detrahere per ea quae habentur in auth. de incremento
a moriente praestito frustra quod repetit idem per idem. ijs tamen non obstan-
tibus tenet affirmative. Quod non obstante inventario testatoris
defuncti si haeres inventarij beneficio in adeunda hrdte gaudere
velit quod illud de novo et iuxta l. hanc nostram finalem facere debeat
quippe cum inventarium incipiat ab ipso haerede eiusque solennia tempus
in tex. hoc nostro observari non possunt nisi mortuo testatore.
Unde et infert quod testator non potest in praeiudicium creditorum scripto
hrdi permittere inventarij confectionem quia legem hanc nostram
quae in creditorum utilitatem introducta est.

Quinto de sollennitate et forma inventarij est quod oes res
tam mobiles quam immobiles ponantur in inventario per tex. hunc nos-
trum, immobiles quidem per duos ad minimum confines, mobiles
autem per pondus numerum et mensuram una cum suis qualitatibus
iuxta tex. in l. si quis intra C. de bonis praescriptorum, quinimo
non tantum res propria, verumet alienae in hrdte tamen detentae
puta res depositae commodatae etc. quia in petitione hrdtis veniunt
cum n. eas constituere debeamus nostra et interest oes habere
l. et non tantum ig. ubi Baldus ff. de petitione hrdtis.

Sexto requiritur subscriptio hrdis manu propria qua signet
se oes res in inventario scripsisse et si aliqua res iam
incognita

incognita ad eum perveniat, quam eam adere velit per saepe dictum
§. sin autem dominus ibi subscriptionem tamen supponere heredem nesse
est. Quod tamen requisitum fallit si ipse haeres scribere nesciat
tunc enim eius nomine ad hoc specialiter adhibitus tabellio subscribere
debet, deinde fallit si haeres absit, et per procuratorem dun-
tayat inventarium conficiat, tunc enim sufficiet subscriptio
per procuratorem ita Corrasius de inventario n.° 19.

Septimo requiritur ut adhibeantur testes ut in textu ibi
testib. ubi assumendis qui heredem agnoscat etc. Et sub his
7. membris omnia sollennis inventarii requisita continentur,
quamvis haec alii in plura capita distribuant. Effectus inven-
tarii varii sunt. Primus isque maximus est quod haeres neque
creditoribus hereditariis contra legem si de bonis 10. C.
hoc tit. neque legatariis vel fideicommissariis ultra vires hae-
reditarias teneatur d. l. finali §. et si brevatam C. hoc
tit. Secundus effectus est quod haeres conficiendo inventarium
potest de legatis detrahere falcidiam quam perderet non confecto
inventario si hereditas non sufficeret iam d. §. et si brevatam
et auth. sed cum testamento C. ad l. falcidiam, quod tamen sano
modo intelligendum est, ubi ut prius deducatur aes alienum ut in l.
imponenda §. et l. irritum §. C. ad l. falcidiam, et postea de
~~religioso~~ residuo si legata excedant dodrantem vel etiam totum
falcidia detrahi detrahi potest quia aes alienum impudet le-
gatis C. cuicunque quartae quinimo et legitime l. papin.
§. 4. ff. de inofficioso testamento. Praeterea intelligendus est hic effe-
ctus si haeres absque dolo et fraude in hereditate fuerit versatus
§. sancimus ibi utique si nihil malignati essent in auth. de
haered. et falcidia. Tertius effectus est quod haeres absque
periculo et non attento iure implationis potest solvere, primum
venientibus et ~~annis~~ legatario ante creditorem et chyro-
graphario creditori, et hypothecario posterioribus in ante-

riorem hypothecam habitib. absq onere exigendae cautionis de
qua in l. dolo ff. ad l. falcidiam ita tn q ipsis creditoribus
adversus se invicem ac et adversus legatarios regressus
detur vel actione hypothecaria ex l. agendi dicto §. et si
brevata. Quartus effectus est q haeres conficiens inventa-
rium si rem haereditariam defendat non teneatur de eiectione
saepe d. §. et si brevata dummodo talis alienatio fiat ab
ipso haerede pro exsolvendis debitis vel legatis haereditariis
Quintus est q confecto inventario per aditionem haeredis obligatio
inter haeredem et defunctum testatorem non tollatur sive ut
hh. loquuntur actio non confundatur, contra legem debitori 7.
Ubi hh. C. de pactis per l. finalem §. in computatione vers.
si vero et ipse C. hoc tit. Sextus effectus habetur in
§. donec iam d. legis. finalis q haeres dum conficit inven-
tarium non potest inquietari a creditoribus legatariis et fideicomis-
sariis. Septimus est q potest haeres ex beneficio inventarii
omnes expensas funeris et quas fecit in conscribendo inven-
tario incipere §. in computatione l. hac nra, si haeredis
solvendo non sit, quia impensa funeris antecedit omne
aes alienum l. poen. ff. de religiosis et sumptibus fu-
nerum dummodo tn non sit immodica impensa, talis n. neq
ex iussu testatoris facta nil prudicium creditorum teneret
l. ac si quis §. haec actio ff. iam d. tit. l. ja §. ult. ff.
ad l. falcidiam. Plures alios effectus videre potestis passim
apud hh. mxe vero apud Sebast. Monticulum in tractatu
suo de inventario. Et haec de isto titulo &c.

Finis huic tractatui impositus est
10 Julij Ao. 1600. s.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

In librum 29. Titulum iij.
De militari testamento. §.

Ubi pandectarum Compilatores supra lib. 28. titulo primo, de testamentis generalem posuerint titulum, omnique Jurisconsultorum responsa eo retulerint ex quibus non difficulter cognosci possit ea, quae ad testamenti factionem pertineant, ut fuse supra explicauimus, quia tamen inquit Caius Jurisconsultus in l. 2. ff. hoc tit. ex principalibus constitutionibus propria atque singularia iura in testamento militum obseruantur ex causa et proconsul in prouincia de eo separatim edixit. Ideoque voluerunt pandectarum compositores de testamento militari etiam separatim in tit. hoc nostro speciali disserere. Cui respondet tit. in C. et institutionibus de militari testamento. Priusquam autem ad iura specialia sive priuilegia militum quibus in testamenti factione utuntur descendamus prius scire oportet quis proprie dicatur miles, is uero ut non male Suarenus hic testatur dialectica aliqua de foe facile comprehendi non potest unde et Vlpianus Jurisconsultus in l. ja. ff. hoc tit. ut ostendat quis sit miles et dicatur sola ethimologia fuit contentus tum ait Miles appellatur uel a militia, id duritia quam pro nobis sustineat aut a multitudine, aut a malo quod arcent aut a numero mille hominum quoque millesimus quisque dictus, quam ethimologiam explicat Alciatus lib. 2. titulo hoc nostro. §.

Nos uero cum optime militem illgemus si ea illgamus quae ipsius sunt propria refert a. gloss. uel potius additio

ad eam Just. h. l. Consultissa. Quae ad milite sint nria constituendum
s. ut cingatur l. 1. l. 1. ff. de 385. l. Titius 25. ff. hoc tit. ordo
n. q militat cinctos esse oportet. Ex q. tanta dicebantur in
pcinctu fieri, quae milites pugnatori nuncupabat, ut habetur
Just. de test. ord. quidam aut cingebantur milites q ad militiam
aliquis promovebantur, ita discingebantur q ex delicto militari ex
autorabantur ut pulchre docet Briss. Select. antiq. Juris lib. 7. ex
Et qui ita ex delicto discinguntur, fiunt infam. ex l. 2. §. 2. ff.
de his q. not. inf. Eo ut in militum num. referantur l. ex eo 42.
ff. h. l. Ex quo ait Ulp. in num. relatus e, ex eo tempore
incipit iure militari pre testari, ante no, sive in matricu-
la militari scribatur ut habetur in l. Scriniorios C. eod. Hinc
in l. 4. C. l. q. de 5. §. ff. h. l. legitur, in numeris in numeris
manere p. 3o vel 4to solemni adigatur. Cuius scientiae me-
minit l. 2. ff. de privileg. veter. l. milites 13. missionum d. l. ult.
ff. de re militari d. l. 2. §. ignominiae, ff. de his qui not.
inf. Quo rupto militis nomen eiusque privilegia testandi
amittuntur l. ex militari ff. hoc titulo.

Refert Briss: d. l. 2. select. iuris antiqui c. 6. sub Cri-
stianis Impp. fuisse ita ee conceptam militaris Juramenti
formulam ut iurarent p. Deum Trinum et Spiritum S. et p. Maie-
statem Impp. ora se facturos quae praeciperet Imp. nunquam
deserturos militiam nec morte recusaturos militiam nec
morte pro christiana repub. addit ex Isido. no recessuros
nisi post impleta legitima militiae tempora: Quae ultra clau-
sula aliis bene probatur in d. l. milites §. missionum ff. de re
militari. Ubi Macer Jurisconsult. ait: Tres sunt missionum
generales causae, honesta causaria et ignominiosa. Honesta
e. f.

e q tempore militiae impleto datur, et in d. l. 2. §. ignominiae
ff. de his quae no: infamia. Et hoc requisitum adeo nimium fu-
it ut ex Cic: et plur. refert idem Briss: ut qui eo iuramento
nondum obstricti vel iam soluti essent, iure cum hostib. non posse
pugnare viderentur.

Ad huc tria alia requisita militis ponit glos. d. to nempe
ut stigmate et punctis nolentur s. stigmate 3. C. de fabricen-
sibus lib. ij. Sed ut olim hoc requisito non ad omnes sed tm
ad Tyrones referebatur, ut habetur in d. l. 3. q nondum in numero
militum erant, sed pub. stipendijs in militari disciplina in-
stituebantur vel ut designati militiae ad pugnam exercebantur
et deinde ubi satis fuerunt instructi in numeros refe-
rebantur ut non obscure ex l. ex eo ff. hoc tit. colligitur. Ita nec ho-
die usu observatur ut milites omnes stigmate notentur teste
Vig. in princ. nu: 20. instit. hoc nro tit. deinde ut mi-
les examinetur. Quae examinatio utrum in in tum instituta
lectaque legione opus sit, si tamen citra hanc examinationem
quis in numerum fuerit relatus, vel ducum negligentia, vel quod
hostium tumultus examinandi moram non patiebatur. Cum Vig.
d. to nunc 23. censeo talem militem esse omnibusque privilegijs
gaudere. Demum requiritur ut miles negationem non exerceat l.
nemo miles 13. C. de re militari. Sed si de personarum habili-
tate, quae ultra ex constitutione sua militare non possunt, agere velimus
plures essent, ut potest Curiales, Sterni, Coloni toto tit.
C. qui militare possunt vel non l. ab omni ij. ff. de re mi-
litari. Hodie tamen nec mercatores, nec opifices a militia
arcentur, si alias idonei referuntur ut Vig. dicto to n. 18.

Ita ut hæc tria requisita partim dubia sint partim nō ab au-
la recesserint. Quinimo nec primum requisitum puta quod miles
cingatur proprium sit militis sed et olim literatos et sena-
tores cinctos fuisse, et eos quibus merum imperium conferebatur
gladio accingi debuisse nō obscure colligitur ex l. antiqui
3. ibi sed et tregeminos senatores cinctos videmus A. si pars
hereditatis petatur et ex l. imperium, ibi merum est imperium, tre gla-
dij potestatem A. de iurisdictione omnium iud. Vig. d. to. Miles
itaque proprie dictus is erit qui et in numerum relatus et militari
scrinio astrictus stipendia meret, et ut Cuia. in suis paratit.
C. tit. hoc nrō subiungit in expeditione occupatus est. Unde
sequitur quod et si varia sint genera militiæ ut passim apud
Ab. mxe vero apud Fasquium de successoribus et ultimis volun-
tatibus lib. 3. §. 3. parte 3. limitatione 34. n. 289. videre
dicuntur et advocati militare in l. advocati C. de advocatis
diversorum iud. nec inquit tex. solos numero imperio militare
credimus illos qui gladijs, clypeis, et thoracibus nituntur sed
et advocatos qui dirimunt ambigua vata causarum sub æquo de-
pensione viribus. in rebus sæpe pub. ac privatis lap-
sa erigunt fatigata requirant p. et in C. placuit 21.
C. 3. dicuntur clerici militare sic in l. in sacris 2. C.
de personis sacro scri. lib. 12. dicuntur militare qui in scri-
nijs Imppo. versantur sic in l. fin. C. qui militare possunt
vel nō accipitur militia pro nobilitate et in l. hac re
2. C. de privilegijs scholarum dicuntur militare qui versantur
in scholis hi tamen omnes quia neque numerum militum relati
neque scrinio militari astricti neque in expeditione occupati
sunt privilegio militari quoad testamenti factionem non
gaudebunt

gaudebunt l. ex eo tempore 42. ubi hh. ff. hoc tit. l. Scrinari-
os 16. C. eod. Omnino et nec stationarij milites puta qui
ad provinciae vel civitatis alicuius quietem aluntur, nec limitarij
nec stipendiarij ut sunt equites qui publico ordinarioque
stipendio et in pace retinentur multo minus qui tit. tenus militat
et militiam imaginariam redimerunt hoc militis privilegio
gaudet, ut recte notat Ant. Gail. pract. observ. lib. 2.
observ. 118. Unde et male coim hh. in l. 13. 19. C. de pactis
et Ant. Gail. d. l. 2. observ. 127. Zas. Cons. 1. nu. 38. lib. 2.
iam d. l. 13 in qua conceditur militibus super futura hereditate pacisci
et referunt ad principes actu non militantes quia 13 inquit
ad belli discrimen non proficiscantur quia tamen ex l. imperij occur-
rente necessitate sumptus bellicos expectare tenentur propter imperio
militari dicuntur et ideo merito militum privilegio in hereditatibus
earumque dispositionibus gaudere debet. Quia extra militiam
et castra non habent privilegium milites testandi §. sed hactenus inst.
hoc tit. quod nec princeps et ut d. l. explicat Francisc. Farm.
Select. interpretationum lib. 2. c. 4. n. 2. circa finem Coiac. observ.
lib. 16. c. 39. neque ratio hh. quicquam concludit quippe cum militibus
non propter contributionem sed propter armatae militiae simplicita-
tem et in tuenda repub. occupationes testandi privile-
gia sint concessa ut explicat Alc. in d. l. 13. nu. 26. Hic alia
oritur. Titius v. g. vadit ad castra Ungarica non tamen milita-
di sed potius ea perlustrandi animo quia tamen ibi habet bonum ami-
cum aliquandiu manet in castris et unam cum reliquis militibus
de rebus suis disponit, ita tamen quod talis dispositio de iure com-
mun. valeat propter omissas solemnitates, valeret a. ex privile-
gio militari si ita disponere posset: post dispositionem

moritur q. e an talis dispositio saltem valeat iure militari et
pro opinione affirmativa ee videtur subsequentia 1o. l. fin. ff. hoc
tit. ubi Ulp. ait oes oio q eius sunt gradus ut iure militari
testari no point, si tn in hostico deprehendantur et illic decedant
quod velint et quod point testari rescripta principum ostendunt
similis planetes. et eiusdem Ulp. responsum e in l. unica ff. de
bonorum possessione ex testamento militis ubi quasi eadem haec verba re-
petantur cum roe anneya quoque n. inquit Ulp. distet conditio militum
ab his personis quas constitutiones principales separant tn
q in procinctu versantur cum eadem pericula experiantur iura quoque
sibi vendicant. 2o. pro opinione affirmativa facit eadem
iam allegata l. unica in qua propter iam dicta tenetur q Naphargi
et triarachi iure militari testentur licet milites no sint quinimo
ut post Julium Clarum receptarum sententiarum lib. 4 l. testamento q. 13.
vers. ultimo docet Michael Grassus sententiarum lib. 5. testamentum q. 3. nu.
6. et Mercatores castra sequentes. Item Lami victuales possunt
iure militari testari multo magis quo is q inter milites ver-
satur vigilias onera et pericula militaria cum caeteris militibus
sustinet eod. iure testabitur licet revera miles no sit. 3o. pro hac
et opinione multum facit l. unica C. de castrensi divinorum palatinorum
peculio lib. 12. ubi Constantinus Imp. sicut palatinis et pala-
tii militibus privilegia castrensis peculii tribuit eadem causa
quia illos no alienos a pulvere et castrorum labore iudicet q
signa Imp. sequantur licet in castris no sint licet ~~milites~~ q multo
magis eodem gaudebunt privilegio q in castris sint licet mili-
tes formaliter no sint. Pro opinione vero negativa faciunt
propter ea q iam antea diximus subsequentia 1o. l. tribunus ff. hoc
tit. ubi tribunus militum finito suo tempore et postquam
ei in tribunatu alius successit adhuc aliquandiu mansit in ca-
stris

stris codicillos condidit et ibi decessit, rogatus Jul. Jurisconsu.
an Codicilli istius tribuni iure militari valeat, respondet non vale-
re, quamdiu inquit desinit militis to hrj postquam successor eius in castra
venit ideo iure coi Civium Romanorum codicilli eius aestimandi
sunt ergo quia Titius in nra facti spe nunquam fuit miles licet in castris
fuerit versatus tamen iure militari testari non poterit. Ec. lex
Scriniarios ib. C. eod. ubi Scriniarij et Apparitores etsi
magistrorum militum iussionibus obtemperent nomina sua in eorum
matriculis referri iurent tamen ex Anastasij Imp. rescriptis iure
militari non testantur non potest desumi ex l. semper §. 5. quibusdam ibi
nec omnibus ff. de iure immunitatis et l. qui sub praetextu ubi Bart.
C. de SS. Ecclesiis. Denique pro hac opinione facit saepe d. l.
ex eo 42. ff. hoc tit. ubi Vlp. J. Cus non prius militib. testan-
di privilegium concedit quam si in numerum fuerint relati proinde
inquit qui non tamen in numeris licet et lecti tyrones sint et pub.
expensis iter faciant non tamen milites sunt ec. ergo licet Titius
in castris fuerit, quia tamen nondum in numerum relatus est nec iuramento
militari astrictus, miles non dicetur et consequenter nec iure
militari testari poterit ita glos. et coir. Bb. in dictis lo-
cis. Quid igitur in tanta diversitate dicendum? ergo privatim
de hac C. consultus respondi Titij dispositione non valere
ut dispositio vel testamentum militare ex ratione eius pro opinione
negativa adductus in qua opinione adhuc maneo et ad ea
quae in contrarium fuere allata respondeo. Ad 1m. et 2m.
argum. tex. ibid. allegatos esse intelligendos de iis qui in ipsa
acie et conflictu sunt ibique testantur et obeunt tunc n.
etsi fortasse milites non sint quia tamen iam hoste sunt obruti
ipsoque actu pro patria pugnant hostemque propulsant merito
privilegio militari gaudere debent secus vero si tamen in castris

Sint ꝙ ꝙbꝫ puto ꝺ̃ abiꝫ ſolito militari recedere put hunc, quia
nec̃ ni numer̃ relati nec iuramento aſtricti et ita nec̃ forma
nec̃ ipſo actu militer ſunt ꝛequiſ. et militarj priuilegio gaude
re nõ ꝺebent cõ hunc ꝺo ſenſu ll. m. ꝯ ꝛiacipiũ allegatarũ ſatis
colligi ex ipſis verbis l. l. ꝯ ff. ꝺe honorã poſſ. ex teſtato milit.
ibi tñ qui in pugna uersant cũ caꝺ periculo oppiant. cõlig
ſi in hoſtico to ꝺependanter et illic ꝺecꝺãt. ita gloſſ. in ꝯ
ſolutione el Bart. in l. l. ſeriniarioꝝ cõ col. ff. ſ. ultimum
ex l. unica Cꝰ ex caſtre: ciuj pelatinor peculio ꝺeſumptum
reſponꝺeo Conſtantinũ Imp. ibiꝺ. loquit tñ ꝺe priuilegio caſtren
ſiũ peculij nõ a. ꝺe priuilegio militarj mittẽtiꝫ ſuctione de
quo nos ꝺisputamꝰ. quod peculiũ caſtrenſe nõ tñ in militia
ſeꝺ et extra militiã obtinet ꝺe quo fuſiſſime. iure teſtanꝫ ſeꝺ
obſeruatiꝫ ſolennitꝫ iuriꝺ cois l. fin. Cꝰ qui teſtamenta fa
cere poſſ ideoꝰ ab uno ad alterũ tranſ. ꝺiuerſib nõ fit trans
illatio.

His itaꝫ illatis iam ad militũ priuilegia ꝙbꝫ mittẽtiꝫ ſuctione
uti ſunt explicanda ueniam, q̃ conꝺitionib ꝺoctrinã ea nipe
diſtinguj poſſ uel nõ cũ ꝯ concernãt formaꝫ et ſollennitate
tẽtiꝫ uel ꝛo pranꝫ teſtantiũ uel ꝛo pranꝫ capientiũ ex ſtato
uel ꝺenig ipſaꝝ ꝺiſpoſitionũ cũ reſ ꝙbꝫ diſponit̃ ni titulo
ꝺe ſingulis br. Ad formaꝫ et ſollennitatiũ teſtamentiꝫ ſ. attinet
ſciunt cuj ex ſ. ſicili ouꝫ ſaganor ſtatuti ꝺc uarias et multi
plices ſunt n. ꝺe ſex ſeptem teſtiũ ꝺos Ciuiũ Romanoꝝ ſpecialiter ad
hunc actũ rogatj ꝺeꝰ ſubſcribere et ſubſignare et alia q̃ ſupra
ni tit. q̃ teſtamenta facere poſſ. fuse explicantur. ꝺeꝰ iſta
ſolennitatiũ ni titulo militiũ ſunt remiſſe l. ꝯ ult. h. Traianꝰ
ff. hoꝝ tit. ſ. Traianꝰ inqt ꝙſp. Juriſcon: ni l. l. ꝯ ſeqnte
eorũ ꝙſulendũ exiſtimauit ut quoquo modo tẽtiꝫ fuiſſent
rata eſſent eorũ uoluntas faciant ita inqt Traianꝰ Imp.
teſtatiũ ꝙo uolent faciant ꝙo poterint ſufficiatꝫ adhi
norũ ſuorũ ꝺiuiſionẽ ſeruandã nuda uoluntas teſtatoriũ
l. militiũ

l. milites is C° cod. Tot itaq; sinc̃ſitates sine priuilegia testa
mentor militarium erunt quot sunt formule et solennitates testaꝯ
solennib. que priuilegia ordine recenset Myns: §. nu: v. inst. eo.
quem uidete, alia refert plp. mil. in fraudez is §. ꝯ ff. hoc tit.
ecce alia ex aliis iuris testib. subijcias.

Primus est q; miles filiu suu post mortem suo testato uel de ꝑteritate
cruciz ꝑteritis heres ꝑ exheredationem l. sunt certi q. C. l. seqnti
C° cod. q; ꝑteritio ni pagani tñto rumpit testm, qnimo
ab initio nullu gñtiuit ut supra ti. tit. de liberis et postumis
testibz. ꝯ l. inter C. cetera z° iam d. tit. explicauj. Est n. mera
iuris Cinilis subtilitas Si ꝑ scit se filiu hre et si eu no velit
ee heredem adhuc exisse eu exheredare debeat, q; subtilitas militib.
remissa e, imo scinerint filiu hre secꝰ uero e, si ꝰ uxorem
uerit tunc n. eis ꝑteritio filio no; ꝓiudicat iam d. l. scientes
q. Sed credit no ex uoluntate sed obliuione filiꝰ omissus.

Secundus est miles ita q. §. ult. ff. hoc tit. ubi q; militi
militi facere heredem et tñtum suo filio et sibi ipsi testamentu
no fecerit q; et contra rem et iuris subtilitate e ut si in
pupillari substitutione explicauimꝰ. Tertius est q; miles plu
ribz testib poit decedere l. ꝓbatꝰ ij. ff. hoc tit. q; militi
inst vlp. plura testata facere sed sine simul fecerit separatim
utiq; ualebit, si hoc speciatim exꝑserit nec supra q; inferiꝰ
rumpetꝰ q; et secꝰ est in paganoꝝ testo §. sed et si quis
inst. qbꝰ. modis testa infirmentz. Quartus e q; miles heredem
directo dare poit in codicillis d. l. ꝓbatꝰ uersi. quimo l. militi C. de
cillis ff. hoc tit. quod secꝰ e in paganis §. cod. inst. de cod. l. inde q. eod
Quintus e q; miles partim testatꝰ partim intestatꝰ decedere poit
d. l. ꝓbatꝰ q; et no obtinet in paganis l. in fi num. ij. ff. de
ꝰg. iurꝰ. Sextus q; ignatione sui heredis no rumpitꝰ eius testm
l. q iure q. cu seqntibz ff. hoc tit. reliqua uidete apud Bart.

in l. neq; alias incipit idem 13. nu: 3. ff. hoc tit. Caterum quia antea
diximus militem posse testari quomodo velit et quomodo potest et nullis adhibi-
tis testibus l. milites in expeditione 18. C. hoc tit. Si quid in vagina
inquit Constant. Imp. aut Clypeo literis sanguine suo rutilantibus
annotaverit aut in pulvere inscripserint gladio sub ipso tem-
pore quo in periculo vitae sortem derelinquunt huiusmodi voluntatem
stabilem esse oportet hoc ita intelligendum est quod quidem quoad solemni-
tatem et formam testamenti nullus requiratur testis. Secus vero est quoad probationem
constare non debet de militis dispositione per legitimas probationes
l. Lucius tit. 40. ff. hoc tit. Militibus inquit Paulus Juris Cn. concessum est
quoquo modo velint et quomodo possint facere ita tamen ut hoc ita subse-
cutum esse legitimis probationibus ostendatur l. 6. Traianus 24. hoc tit.
§. plane inst. eod. ubi subiungitur non aliquando non difficulter post
mortem alicuius militis testes existerent qui affirmarent se
audisse dicentem aliquem relinquere se bona cui visum sit et per hoc iudi-
cia vera subverterentur. Legitime autem probationes erunt vel per
testes d. l. Divus Traia. et §. plane ibi quoniam hominibus ubi vig.
non male tex. illum intelligit non quod testes in testamento militis et debe-
ant rogari sed quod ibi ab Imp. Traia. unus tradatur modus quomodo
utique ~~intelligitur~~ testamentum militis probari potest si nempe convocatis ad minimum
duobus hominibus iuxta l. ubi 12. ff. de testibus miles fuerit testatus
vel per comparationem literarum si inscriptis fuerit testatus, ita
Sequidem veris inst. hoc tit. n. 14. Deinde intelligitur hoc verum si
in ipsa acie et in conflictu hostium et sic in extremo vitae peri-
culo existit testatus d. l. milites ibi suo ipso tempore quo in
periculo vitae sortem derelinquunt eo eod. Secus vero est si in castris
haereant et tanta necessitate non sint obruti tunc non si forte e-
groti aut alia ex causa testari nolunt debent ad minimum causam duo-
bus testibus suam contestari voluntatem ita gloss. in d. l. mili-
tes verbo sub ipso tempore. Quae opinio et distinctio com-
est ut

e ut Vig. d. to n° 1. Ed. 3 ab ipso Vig. ac si in iure non esset
fundata reprobatus ipsius putet in utroque casu eandem esse testandi
rationem in milite ipsius quam testamentum valere et nullo adhibito teste
hanc tamen communis opinio fundata est in Imperialibus constitutionibus in conciliis
n. Coloniens. Anno 1512. libris tit. cum testamento §. Vnnd
sollen Testamentieren die Ritten Vers. oder von Rittern
milites cum suis testamentis circa solennia in tria distinguuntur
tempora hisce verbis, die Ritten welche zuo feldt vnd doch nitt
an dem treitt wehren, da wirte solche anzaall der zeug
nach gelassen biss auf zween Erbare die Ritten, die in
Vbung des treittes seindt mögen ihr Testament machen
ohn allen solche Innrecht oder form, vnnd wie sie wöllen,
aber die ihenige Ritter, so nitt in solcher Vbung vnndt
streitt, noch auch zuo feldt ligen, sollen ihr Testament
nach gemainen Rechten machen, iuxta l. nec quidam putaret
16. C. eodem

Secundo diximus militis privilegia in testamentis concernere personam
testantis circa quam et in iure multum dispensatum est sit. 1° quod miles
damnatus capite potest testari l. ex militari ff. hoc tit. quod paganis
non concedit l. eius qui 8. §. si cui ff. qui testamenta facere possunt
per ea quae fuse ibid. attuli, circa quam tamen privilegium sciendum
est illud illud esse illegitimum de delicto militari, non a. de delicto communi
multa n. sunt delicta in milite, quae in paganis non sunt ut puta ce-
mugutia desidia l. de delictis 6. et l. desertorem 3 ff. de re mi-
litari, ut si miles in bello arma amisit vel alienavit capite pu-
nitur, ea tamen testari poterit, de quibus delictis militaribus scripsit
fuse Alex. ab Alexandria genialium dierum lib. 2. c. 13. Deinde
illigitur hoc privilegium quod non obtineat in delictis maioribus puta,
si scrutinium militare dederit deserendo militiam vel non obtemperan-
do Imp. suo, tunc n. si ex tali delicto miles fuerit damnatus

testari nō potuit l. l. ex militari. ff. hoc tit. ibi ꝙ ita illi oportet si nō sunt filij fuisse rapta sit. Secundo ꝙ miles multi uel surdi cui hoc nitia ex accidenti in militia accidit uel stigerūt et absq; interpretatione potit testari l. f. ff. hoc tit. ꝙ et ni pagani seruꝰ l. 6ᵗ. §. surdi et l. seqᵗ ff. ꝙ testatur. Non n. dubitatr an suꝰ uel alieni iuris ipsiꝰ iudicio firmum sit nō pt sed cū hoc magis subtilitati ꝙ reali equali q sentaneum sit et remissū in milite ita ut miles de statu nō dubitet uel erraut v. alibi testetꝰ l. ex militari ff. §. si miles ff. hoc tit. Deinde ꝙ de iure tot et filijfam: ꝙ alieno iuris subditi sunt nō testantꝰ l. ꝙ in pte 6ᵗ. l. si filiusfam. ff. ꝙ tñ tuto. Sitꝰ miles sit de iure militari recte testatꝰ §. ꝙ inst. ꝙ hoc nō est ꝙmissum. Sed ꝙd inger iuris erit de milite seruo ꝙ qui captꝰ est ab hostib. idem ut statuit de filiofam. hanc C. decidit stp. mil. facere. ff. hoc tit. ubi dicit capitum nec ꝙdm iure militari testari posse nō diuersitatis ꝙ ꝙ illa tñ ꝙ iuris Ciuilis sunt, militibus sine remissa ut iam scripꝰ meminimꝰ nō et ea ꝙ iuris gentiū sunt pria a. potas iuris Ciuilis ēs. inꝰ a. potatis inst. de pria pote ceruitꝰ u. c. sine impedimentū seruitutis iuris gentiū ēs. seruitꝰ a. inst. de iure pronꝰ merito ꝙ impetum ꝙ ex pria pote capitꝰ ei nō illud ꝙ ex pria pote pcenit ni milite testari nolentem monstr Bart. mil. nerꝰ ig. n°. ff. hoc tit. Hinc colligitur ꝙ nec furiosi, mente capti, prodigi, impuberibꝰ gressū sit ruri militari testari quia id ꝙ iuris est nāe, et prout ad dispositionē regulē ni illis deficit l. fin. C. hoc tit. et hoc de priuilegijs que prona testantib concernut. Aut ꝙ ni dubitatur de ijs ꝙ pronā testandi nel legandi concernut et ex stipulo militi capiunt, pro cuius declaratione attenda ē regula ex l. §. C. hoc tit. ꝙ ex stipulo militi ꝙlibet capere potit nisi specialr sit prohibitū ut in Cetera inst. Alex. Imp. ꝙ militib. gressa sunt liberū arbitrium ꝙꝰ uelint reliquerit superuiri iudicijs sui ꝙ cessū et nisi t. stpulet

ita quare seruitus [illegible] de ea [illegible] de explicatione et de statu seu [illegible] de iure testandi [illegible] de statu [illegible]

nisi l. speciali cõ prohibuerit. Hinc ꝛ ẽ ꝛ ex. speciali militari pri-
uilegio ꝓ. haeres institui ꝑt deportati l. item ꝛ ẽ ꝛ. aliãs inciderit
poenã ꝛ. et deportati ff. hoc tit. quia de iure Dei ex testãto fugam
hostis peregrini et quibus Ciuitatis amisit nihil capere ꝑt l. ꝓ
cõ de testib. instituendi ꝛ. ꝛ. ꝛ. subsidiũ cui qui in testãto
militis instituto mortis tempore ipsius testatoris ea capacẽ testãtis
l. l. idem ẽ ꝛ. et ꝛ. ff. hoc tit. cui militi a paganis in-
stituto requiritur habilitas tribus temporib. nempe quo instituitur
quo testator moritur cõ quo adit hereditem ut supra ti. de hered.
inst. ex l. si alienã ꝛ. ꝛ. ff. ni extraneã fuisse opponi. q. et
in extranea de legatario dictũ fuit. Notanter valde dixit
Alex. Imp. in l. l. ff. cõ cod. nisi speciali ꝑt prohibito multi ex
instituto militib. ex speciali prohibitione nihil capere ꝑt ff. seruo
poenae. l. l. ult ẽ ꝛ. et deportatus dat si seruo poenae ingt Vlp.
hereditem scribat institutio nõ valebit ꝛ. cui seruitus ex damnatione
irrogata fuit quia ni metallo damnatus ẽ l. sunt quidam ff. de poen.
publice n. interdicti talis perpetua laborant egestate l. bona fidei
31. ff. depositi ideoq. ius militare ad eos qua priuilegia nõ ex-
tendit nec ut Bart. dicto sit nempe l. ꝑpetuo ex seruitute impe-
dimentũ iuris gentiũ sit. Sed ꝑ ingens ea diuersitatis ꝛ ꝛ. miles
deportatus in insulam ꝑt fauore libertatis nõ et damnatus in metal-
lũ nec ꝓpter metallũ. Ea diuersitatis desumi ꝑt ex l. l. de-
portatus ff. de interdict. et regulã alibi nec ex deportato
ad qui meritum capitis diminutionẽ patitur ff. minor inst. de
capitis dimin. amittat quam iura Ciuitatis libertatis nõ retinent
ipsa utatur ꝛ. ius gentiũ sunt. emit n. ingt Pap. ex et vendit
locat contrahit permittat ea similia, meritõ ergo et ipse gaudet
dicit ꝛ. militi ex priuilegio de rigore iuris Ciuilis ad
ius gentiũ remisse sunt nec et damnati in metallũ ꝛ. et Ci-
uitatẽ et libertatẽ amittunt seruiq. seruitutẽ. Cuius ex
plicationi fortasse obstat l. cognitionẽs s. ff. ꝛ. sumitur ff. de

uariß Cl cpetan. cognitionibꝫ ꝑbi Callistrato ꝙ. ait deportatu magna
pati capitis diminutionꝫ et amittere libertatē consumitur inꝑ quis
natio quotiens magna capitis minutio intervenit x cū libertas adimi
tur aq̄ et igni interdicit ꝙ in ꝑsona deportatorꝫ hoc
fieri nequit plebeijs in opꝫ metalli late falsa gō ē hec ratio. Sed
ꝙlōs. nō ium d.l. cognitionū Cl post eam Sedrezing anniuersa
rij dispositionū lib. ij. c. g. minuatur callistratꝰ cuj ab oībꝫ alijs iuris
authorib. nō uno nō to traditū sit deportatū ciuitatē q̄ retinere
nō et libertatē amittere e ipm̄ solū ꝙ ius dicere. Quod
tn̄ retinonie reconciliandj causa ꝙ et deportatꝰ suo modo dicat
amittere libertatem quoꝫ nō eō ꝑtinet q̄ seruitutē redigatur cū ne
q̄ iure Romano peregrinus fieri nec fictū nec ea ꝙ iuris ciuilis
sunt facere ꝑt recte et ciuiliter nō amplius hoc plenaꝫ liber
tatē sed eo modo amittere libertatem nō a. ꝙ eo seruꝰ fiat
poene damnatꝰ ni opꝫ metalli. Secundo ex testo militi capere
recte testes instituj nō ꝑt ni ꝑpter ius alterius ut ꝑ emptum ha
beam nil. ij. ni fraudem Cl ni l. totales ib. ff. hoc tit. ubi ni l.
ij. nō ꝑmittitur militi ni fraudē creditorū plures seruos facere
testes. Sed si ita testatorij sit ut unus tm̄ uniꝰ heredem fa
cere debet ita disponente Cl phibente l. Lex Fontia ꝑ. l. i
Fro inst. ꝙbꝫ ex eis manumittatur l. di ijs ꝙ Solueudo ij ff.
de testibꝫ instituendis: ni l. ij ib. nō ꝑmittitur militi testē
fierē alteri legate quia fieret ni ꝑpter ius coniungit ei con
tra phibitionē l. Julia ꝑ. ꝙ testo militi nihil ꝑt capere
mulier ni quaꝫ cadit turpi ꝑ suppositio l. miles ita ꝑ i. ꝑ. mu
lier ff. hoc tit. et si quid de facto tali mulieri fuerit
relictū illud fisco applicatur l. mulieri 14. ff. de his ꝙbꝫ ut
indignis quidam et sua focaria x concubina miles inter
uiuos nihil ꝑt donare l. 2. circa fin. Cl de donat. inter
uirū et uxorem militis mcos inst simp. Autho. de focarijs
hoc tit. Nec fictius ulnlationibꝫ spoliari uolo. Quod secꝰ est
in pagano q affectionis gra concubinā suā animo et meritis
ej recte

ei recte et valide aliquid in testamento relinquit l. qui concubinam
29. ff. de legatis 3°. et inter uiuos donat l. donationes 31. l. af-
fectionis gratia neque honestae neque inhonestae donationes sunt prohibitae.
Honestae quia bene merentes amicos uel uiros: inhonestae
circa meretrices. Etsi n. quod meretrices sint turpiter faciant
non tamen quia meretrices sunt turpiter accipiunt ut idem Vlp.
ait in l. idem 4. §. sed quod meretrici ff. de conditione ob turpem causam
neque obstat l. fin. §. 1° et ibi gloss. ff. de actionibus et oblig.
Vbi salarium propter turpem suspicionem constitutum non ualet. Quia
Rx secundum Bart. in d. l. affectionis ff. de affect. de donat.
quod ibidem mulier permittebat ei sic turpiter secus non esse si
mulieri permittatur ut hic. Hanc decisionem in d. l. milites
ita §. mulier ff. hoc tit. Cum in l. 2. C. de donat. inter uirum &c.
x quod miles suae forariae nihil potest relinquere uel legare am-
plient aliqui DD. et ad Cler. aduocatos et scholares quod de-
dissent suis forariis et mulieribus in quas turpis cadit suspi-
cio nihil possunt relinquere uel donare quamuis priuilegia milita-
ria non usque quaque ad eos pertineat ut uidere est apud Duaren.
hic c. 5. Cum non longe a fine circa quod C. uiteatis Bart. in d. l.
affect. et aditione adeam ff. de donat. et in l. miles ff. de re iu-
dicata ubi ij Richardus ijrium sentire uidetur. Quarto is et ex mi-
litis testamento nihil capit qui sibi ipsi aliquid in eo ascripsit ita prohibe-
te Senatus Con. Liboniano d. l. in fraudem 15. §. si quis ff. hoc tit.
quinimo in poenam S. Cti incidit qui seipsum heredem in testamento militis scribit
quod est poena falsi iam d. §. si quis ubi gloss. et l. diuus 13. ff.
ad l. Cornel. de falsis. Vltimo uidendum est de ijs priuilegijs
quae militi circa ipsam dispositionem et res de quibus disponitur com-
petunt. Quae tamen iam pleraque dicta sunt, uerum quod partim testatus,
partim intestatus uel cum pluribus testatis potest decedere heredem
ex die certo et ad certum tempus et in re particulari facere
ita quod talis institutio non trahatur ad uerba bona l. si miles

6. ff. hoc tit. l. j. 2. C. eod. Deinde hrdem pr. frauare ultra do-
drante l. si certarum 17. §. fin. et l. sequenti hoc tit. Ipterea obli-
gua eius substio trahitur ad directam saepe d. l. 13 §. fin. ff. hoc tit.
reliqua uidere apud Bald. in l. milites in expeditione C. eod. et
Bart. in iam d. l. neq. hoc tit. 2. j.

Quemadmodum testamenta aperiantur inspiciantur et describantur.

TITULUS TERTIUS.

Libri Vigesimi &c.

Titulus hic nr. pars e legis Iuliae de vicesima hrdte ut uidere,
e apud Iul. Paul. receptarum sntiarum lib. 4. tit. 6. cuius sit me-
tio in l. fin. C. de edicto D. Adriani tollendo qz uel potius l.
Iuliam de vicesima Hos. in Romanorum legum iudice uerbo Iulia
d. 20. prisonis de uerb. sig. lib. 19. uerba vicesima hrdum
et Attia. distinctionum lib. 4. c. 6. a Iulio Octauio Augusto
introducta ee. ait ad subsidia aerarij onera bellorum sustentanda
et eius fuit tenoris ut si quis extraneus haeres institutus fuisset
is priusqz haereditatem adiret uicesimam partem fisco impendere
teneretur. Et haec eadem lex Iulia q de vicesima disposuit
et de aperiendis tabulis testamenti cauit ut Cuiac. ad Paul. d. l.
Et sz uicesima hrdtis ex nra recesserit Repub. ut legitur Iust.
in d. l. 3. sine fin. C. de edicto D. Adriani; alteratum eius
pars uz de aperiendis tab. mansit de qua in hoc tit. dicturi sumus.
Et quia Cuius Iuris Con. Statim in l. j. ff. hoc tit. dicit q Ipsor.
polliceatur desideranti inspicere tabulas uel et describere potestatem
inspiciendo describendi &c. recte colligitur q publicatio inspectio
et descriptio testamentorum non iure actionis sed a Ipsoris officio
tuqz

tñq extraordinaria ḡlaz cognitio petenda sit. quod edictū multū ab
edicto de tabulis exhibendis differt de quo themy in tit. ff. lib. 43.
Edictū n. hoc nrm de aperiendis inspiciendis et describendis tabulis
testor tunc competit qn: quispiaz nō negat penes ipm existere
tabulas tñtj. sed nulla iusta ex ea despiciendas et describe,
das denegat, tunc n. hac cognitione extraordinaria inspiciendas
et describendas dat competit. Extraordinaria dico cōitione
siet cognitione vel et sit in aliis similib. edictis puta de arbi,
trijs de minorib. in integrū restituendis l. 3. §. tractj ff. de re,
scindi arbitrij. si quis iuss̄ pretor arbitrū receperit cū sntiaz
dicere cogatur in l. ja. ff. de minorib. ait pretor ḡ cū minore
25. annis gestū esse dicet uti ḡ reperit ad diuersitatez
quoz in locis quidam et hic pretor nullaz dat actionez sed tñ
tunc reservat cognitionj l. 9z si minor 24 §. ult. ff. de minorib.
Edictū nō de tabulis exhibendis tunc competit quādo reg negat tab.
apud se cē vel et aliquid alleget ḡ eaz cognitionū desiderat. Et
tunc quia altior cognitio desiderat pretor quem et dat edictū vel
notiz interdictū l. ja. ff. de tabulis exhibendis quo nō ipse sed
bedang Judex ad quem eaz remittit an de re cognoscit, cuz
n. pretor interdictū dat nō ipse inqt Theoph. mittit. de interdictis
in principio. Sed bedang Judex cognoscit ut pulchre Suarenus
hic et lib. 2. disputat. animersarian c. 3. Ad nrm n° edictū et
titulū descendendo hō videtur. ḡ° definire sine hoc cuiz extra,
ordinaria cognitionē. 2° cui competat. 3° quando ḡ° Judex
sine pretor tabula aperienda mandare debeat et primū quem statim
nil. ja. et ipsolimine huiz tit. a Caio Jurisc. ex plenitr tuz
sit nō a. hō edictū manifesta ē neq n. sine Judice transijj
neq apud Judicem exquirj, meritū dubij controversiaz ḡ ex
facto præsentr aliter potest ḡz inspectis et cognitis verbis
testamentj itaz ut sciat quispiaz quid et ḡm ex facto detur
retinere necne plane ē ḡ testamentorū tabulas aperiatz, despiciatz

describantur. Ex qua ret notat q̃ transactio sup̃ ijs q̃ ad statū
competunt facta non sit valida nisi ꝓ tribꝰ, unius tabule
l. de lib. ff. de transact. ꝑ alia nimirū occultantis, tenet
ut dicit glos. in iam. l. l. 6. et sic oren publicū quia ut ma
gistratū voluntas executioni mandentr l. nel negare 5. ff. hor tit.
publice n. expedit sicut D Com: Paulo suprema hoim indicia ꝑ
tū ture, ita Bart. in iam. d. l. 6 ff de transactionib. ubi tñ nu: 5.
hanc doctrinā limitat uera, nō si ꝑtes alias scierit tenorē tñti
tunc n. et absq; inspectione popularī valida sit transactio. sicū
n. dr inspicere q sit gesta in tñto, sic dr q̃ illa Mascard.
de adipiscenda possessione remedio 4. nu: 109 et tribꝰ seq̃ntibꝰ
quia constat eam ignarā literaꝝ transigere potuisse, nisi ijs
q̃ in tanto continentr q tñ popularem inspectionē adhibe nolunt,
dicū et et ex ꝓpterea cui nil ult. Co. de rebꝰ creditis renouata in
mentū ꝓstat. sup legato sit conditio. si nō inspecta verbis
testamenti instrumenta delata sit. Ex obstat si quispiam dicat
q̃ transactio sit et esse teneat sup re dubia l. ja ff. de transact.
q̃ transigit nihil ꝓsp. quasi de re dubia ꝯ. transigit sed in
spectis verbis tñto nō amplius erit dubiū q̃ ante Cr nō post
inspectionē transactio super extentis in tanto erit valida quia
ut ibid. tenet glos. circa fin. et inspectis tñ tabulis pt alium
esse dubiū circa ipsam rem legatā, cū n. eram u. g. testator le
gauit, dubiū alium esse poterit de quo ille ꝑcerit, deinde respō
dere possumus ex rōnibꝰ illatis peculiare cr inscriptum tabulis
voluntatē q̃ post transactionē repte cum vitiare ꝑ ꝑ
cat occultantis et favorem ultarū inducūt. Alia nō sunctis
nisi hꝰ objicit (tabulis) apiendi, inspiciendis ꝯ. excepit ut
apparuit finita sint publica Cr in posterū scripturā facta
l. 2. Cr de testib. postq̃ n. publicata et a ꝑte e finitum sig
illo publico obsignatū, et deinde nil ipsū authenticū recte exa
pla nō pub

ipsa ni ſnb. archivo reponitr ſpr̃ꝯ & exemplū ex archivo pub.
deſumptū fidē facit eptm̃ inſtrumenta & cabellionibꝫ poſi
taut ſubſcribe redanit Suar. hic c.3. Actum membrū ꝫ attinet
quod ſpēr cuiꝰ hoc edictū ſpectare comprobat & ꝫ ſcribe
poſſint ꝫ ipſis apiatr deſcribat. Actum ad hanc imꝑ Gratiā.
et Rudol Caeſ. &c. mil. ja tūſ hanc. ſmnib. inſt quoꝝ deſi
derant tabulas ſtrē inſpicere vel de deſcribere deſpiciendi
deſcribendi potem facturā ſcēptor pollicet. Quod illustrem
& no tm de tabulis ſcriptis inſtrto, verumet & cognatorꝫ
& conſecomiſſariꝫ ſuꝝ ꝫ et ipſis inſtrm̃ inſpiciendi &c. C
inſpectio n. tabularū inſt Vſp. mil. xx. ſ. debitoꝝ hortit.
et teſtiū eorū indicat. Deinſq; copia exhiberi, edari de
beat l. 3. ſ. ſolent ff. de tab. exhibendis ſolent inſt Vſp. de
ſiderare tabulas exhiberi &c. Sed ego q̃d inſtrto aſcriptū tota
& huiꝰ ampliationis hodie mil. x. mi primo hortit. ſuꝝ ꝫ tabulas
inſtrm̃ no ſit unis & audit ſed uſorem ꝫ ſuꝝ cuiꝰd illius aſcri
ptū & ꝫ ut haeredes ita et alij eius cognatꝰ hic debent. Nec
obſtat l. 2. ff. de edendo ubi D. ff. C. ſi legatū petatr no
iubet ſpōr verba tituli edere, q̃ falſū eſt & hic dr̃ q̃d R
Stm̃ glos. ibid. ſenſit iſtis l. eſſe ꝫ ipſe legatarius tenet probit
legatū no tenetꝰ heres petentē edere inſtrm̃. Ideo for
taſſis inſt hoc. q̃d haeredes ſolent hic ex emplū dici, no aut
ſenſub & ꝫ ipſi legatario no dent exhibere inſtrm̃ ut inde hic
poſſit q̃d ex eo petero fiat. Quinimo ampliꝰ et ſubſidiū
hoc hodie etiā inſe ad C. Ipſorū responſio, & no tm ſi quis
vere ſciat ſibi aliquid in inſtrto ſcriptū vocet & petat
eam ipſe inſtrm̃ interoꝝ alij ſine no ſine alicuiꝰ rōne ſpectā
dere poſſit, l. ja ibi & nec no. ubi Bald. tit hoc hodie advers
quemcunq; apud quē tabulae ſūt dicit l. 2. ff. hortit. ſ. fin.
Si quis no vocauit apud ſe tabulas eſſe no poterit inſpicere

O

et Reſcißi omnimodo ad hoc compellat nyt &c. Ampliatr
9o. y et ijs hor obſtu conſtat y to certo ſcirit tibi nihil in
n̄ſtrito eſſe relictu / et tñ ij tſtatu ſtendere ibq ſnpuare
uolut ut rectꝰ Deonity de Rohde nil. ꝙ tit hor. nō deuit
quia ſi publicatꝰ (Teſtatu poſtea ni preſumcare ſtdem facit
ſtra hereditꝰ l. publicati Co. tertiuti 6.

Ampliatr quarto y ſcdus dies non minima partiꝫ
minore loqꝫ dulie ex rebꝰ leg̃at, cꝫ conditionibꝫ eda ma-
tis ſtent ut ni principio huiꝰ tit. dicimꝰ ſi ad dicend ut hꝫ
impletꝰ ꝓueniret ut tabulaꝰ inſpiciendaꝰ petere ꝓſint quia
tuc ſtꝫ minime intereſſet, ex quibꝫ ampliationibꝫ ꝓꝫ
quare &c nil. ſ. ni principio tit. hor nō dixerit teſtatu publicu
dici merum nō y ꝑ publicꝰ ſcat perſona quales hodierno tpe
nr̄is inſtrūta ꝑ publicꝰ proci & Notarijꝰ fiūt et itaq
ipſa publicꝫ fidem int publicꝰ gradum et ſtata iam an-
tea ſteri dixim̄ ſi ni archiuo ſuor. munita ſonaꝰ, ſed potiꝰ
ꝫ uiꝫ poſſutaneꝫ eiꝰ ſmittaꝰ inſpectio gradus et publica
iudicia ſtaꝰ y cuiuiꝰ ex populo cꝫ accuſatio ſtaꝰ ut
ſtꝫ nitit. de ꝓb. Duduꝫ circa principiꝫ ita man. tit hor
noſtro c. 2o.

Quinto ampliatr et illgtr dia hec nō tm̄ de teſtat ſolen,
nibꝫ et ꝓtcdib̄ uerum̄ de teſtatib̄ imꝑfectis Codicillis, ho,
rationib. eda mortis. quinimo nō tm̄ de ꝓib uerum̄ et
de alijs tabulis et de omni eo ꝫ ad eas ſtituꝫ ꝓtinet
ex ꝫ eas illa poſtulatibꝰ exhibeꝫ eorꝫ copia duci debet
l. 2. §. ſi. ff. hor tit. et l. ij §. hoc interdictꝰ. f. de tab. exhibẽd.

Sexto etſi plura ſunt teſtꝰ dia hec ehibenda et deferen
benda noſcit̄ l. l. 2. §. ſtatim hor tit. nec ſufficit ꝫ ꝓmptꝫ
tm̄ edere ſed ipſum. ſuthenticū edendū eſt cuiꝰ copia dari
debet

debet et exhibi l. fin. ff. si quis inquit vlp. fecerit testamentum et
exemplum eius exemplo quidem dissidet aperto non tamen apertum est testamentum
non desumitur ex auth. si quis in aliquo C. de Edendo ubi quis
exemplum sine authographo non probet l. quicunque 2. ff. de fide
instrument. Ergo ubi Abbas extra de fide inst. si scriptura
inquit sponte. Authenticum non videmus ad exemplare nihil facere
possumus. Unde nec possio rerum hereditariarum ex l. ult. C. de
edicto. D. Adrian. tollendo datur ad solius exempli exhibitionem ut
notat Joa. dilectus de arte testandi tit. ult. cautela ult. n. 8. Hinc
quaerit Bart. in iam d. § testamentum quis si quispiam duo fecerit testamenta
priusque concellaverit, revocaverit etc. an et illud concellatum
edi eiusque copia dari debeat et videtur vigore l. 1a § ult. fin.
ff. hoc tit. non male est illud inspiciendum et describendum
dum esse iurantur ut a tabellione in pub. redigatur formam quae
fieri posset inquit quod ex concellato vel revocato testamento sedem
redarguerent de falso vel de nullitate. Sed tamen a Notario pub-
licandum foret cum suis interlineaturis et rasuris ne maio-
rem faciat exemplar fidem quam originali. Caeterum responsio
et decisio huius edi capitis limitatur et 1o quod locum non habet si
non constet de morte testatoris nulla non tamen viventis ultimum
elogium aperiendum et publicandum nisi ex ipsius iussu quippe cum
viventis nulla sit hereditas d. l. 2 § si dubitetur hoc: ubi
tradit Bart. quod mors probetur. Ergo limitatur quod Caius ff. C.
in l. 1a hoc tit. dixit omnibus quicunque desiderant etc. hoc edictum
competere verum esse dico et aliquis probabile interesse praetendere
potest et verisimile sit quod non calumniandi animo postulant ut
per Bald. in iam d. l. 1a et ita verba generalia ipsius Caii ff. C. re-
stringuntur ad legitimos petitores ut in simili fit in l. 1a
§ nuntiatio 2o ff. de operis novi etc. quod non oportet inquit ff.
Paulus in l. poen. ff. ad exhibendum ius civile calumniari neque

verba captari, sed qua mente quid diceretur animaduerit ideoque
et qui postulat testamenti exhibitionem et descriptionem, si ita prae-
tori videbitur prius de calumnia iurare debet, nam quod sua inter-
sit. C. non calumniandi animo petat l. 3. C. hoc tit. et ni similiter
de thesauro ni alieno fundo abscondito, respondet Pomponius
ni l. thesaurus 15. ff. de exhibendo, et Ulp. ni l. si quis 6. §.
exigitur a. ff. de edendo: quinimo iuxta Horicum de Rosate
ni d. l. 1a non sufficit sper quod aliquis iuret verumet necesse
quandoque erit aliquas alias adferre probabiles coniecturas quibus
probet sua interesse tabulas aperiri per tex. ni l. 3. §. causae ff. de
carboniano edicto. Tertio limitatur Caii responsum de tabulis
aperiendis quia non semper totae tabulae aperiendae sunt sed quandoque
aliqua pars celatur, ut quia vel ipse testator aperire prohibuit vel
quia ad alterius ignominiam pertinere dicuntur l. 3. C. hoc tit. vel
ipsemet testator eam signatam seorsim posuit l. pupillares 8.
ff. hoc tit. Ad eo ni sua hoc tit. in fine. Quinimo iuxta
Labandinum in tractatu suo de testatis et actis voluntatibus tit. ult.
tum hereditatis totum testamentum aperiendum est propterea quia ipse totius
hereditatis et patrimonii fiat unus. Legatario vero tantum ea
pars ubi ei aliquid relictum est ad exemplum argentariorum qui
singulorum rationes faciebant et habebant ut alicui eas tantum rationes
edere debeant quae ad ipsum pertinebant l. praetor ait in principio
ff. de edendo. nisi totum testamentum vel legitimus haeres impugna-
re vellet tunc n. integrum et cum omnibus suis clausulis aperiendum
est. Vidimus iam cui competat hoc edictum de tabulis aperiendis
omnibus nam qui interesse aliquot sperare ex testamento possunt vel
possunt illud oppugnare, ubi non inconvenienti est to quaeritur ad-
versus quos competat. Sed ad C. iam antea ex l. 2. ff.
hoc tit. respondentibus nam non tantum adversus heredem sed adver-
sus omnes

sub oes apud quos tabule testamenti esse dicuntur, compete. Ex quibus colligitur quod hoc edicto experiuntur quod in suo libello duo complecti debent. 1.o quod sua interfuit testamenti tabulas sibi exhiberi ne calumniandi animo postulare videatur. 2.o quod tabulae testamenti apud eum existant in quem experitur: ex quibus duobus ipsis suppositis ad aperiendum despiciendum et describendum postea recte concludit.

Tertius Caput huius tit. est de Praxi C. Officio Praetoris — quo nunc ipse iurare debet ut testamenta aperiantur ad hanc C. Ad praxim et modum aperiendi non fuisse semper nec fortius hodie esse uniformem. Ex rescripto n. Imp. Valeriani in l. 2. C. hoc tit. Idem cuiusque loci leges et mores testamenta aperienda et insinuanda sunt, quae ratio uniformia sunt, olim ex l. Iulia de Vicesima de qua 3. diximus ut refert Holtoto sup. citato. Ex Paulo lib. 4. Sentiarum tit. 6. testamenta in foro vel Basilica praesentibus testibus et honestis iuris statim post mortem testatoris inter horam sedam et decimam diei aperiebantur, exemplisque datis ab iisdem rursus Magistratibus obsignabantur quorum praesentia fuerunt aperta, sed aliter in hoc et moribus nostris, etenim et ipsum quidem et certum esse debet ut supra quoque dixi testatorem esse mortuum l. 2. §. si dubitetur hoc tit. postquam autem prospexit praetor decessisse eum cuius testamentum aperiri petitur antequam iubeat aperiri prius citari et cogere debet testes sive signatores testamenti ut antequam testamentum aperiatur sigilla sua recognoscant l. 4. ff. hoc tit. et agnitis sigillis ruptoque lino aperietur recitabitur atque describendi exempli fiat potestas absque die tamen et consule l. 2. §. diem autem ff. hoc tit. sine data quem n. f. diem nos datam vocamus. Adiciunt inquit textus diem et consulem tabularum praetorem describi vel inspici non patitur, nec

qd falsi fiat namq et inspectio nam falso fabricando instruere
pt l. ja. §. editiones ff. de edendo. Et qdem adeo tunc tantum apiendi
etsi unus testium neget agnoscere sigillum, etsi n. tunc suspecta fiant
tabulae nihilominus tn apiuntur l. ja. §. fin. hoc tit. et post apturam
veritas et suspicio examinabitur manent n. et post apturam sigil-
la. qd vero si unus aut alter testis vel omnes absint, quid inq
tunc fiet. Endet f. C. ni l. 6. h. t. si maior pars signatorum
fuerit inventa poterit tantum ipsis intervenientibus resignari
et recitari et postea mitti ad eum q abest ut et ipse suum sigillum
recognoscat. Quid si vero omnibus absentibus causa aliqua urgent
tabulas apiret? debet inqt Caius f. C. ni l. 2. h. t. pconsulcu-
rare ut intervenientibus apte opinionis furis apiantur et de-
describantur et ab iis quibus intervenientibus apte sunt iterum
obsignentur et deinde eo mittantur ubi ipsi signatores sunt
ad inspicienda sua sigilla l. 2. C. eodem. Sed cum nostris mo-
ribus hodie testes simulatque apposuerunt sua sigilla or-
dine iterum in presentia Notarii ea recognoscant et ipse
Notarius sup ea recognitione et tota actu publicum faciat in
Augmentum et fidem non erit amplius necesse tempore apiendarum
tabularum cogere testes ut sua sigilla recognoscant: sed sed
sufficiet in presentia Notarii et partium inter essentium apire
quemdam quotidianus habet usus et praxis.

Quaestio saltem est an omnes interessentes in re hereditas ab
intestato venientes ad apturam tabularum vocari deant?
et putant eos esse vocandos Bald. Abori. ni l. ja. ff. hoc tit.
Schneidenwein in tit. de testamentis. vers. de publicatione te-
stamenti, ratio est q in actibus praeiudicialibus deant citari omnes quorum
interest l. de unoquoque ff. de re iudicata et l. nam ita Ning
39. ff. de adoptionibus. Sed qa de hoc nullum habemus textum
censeo

censeo ego q̄ in hoc p̄ria consuetudo iuxta d. l. 2. C. hortit. observanda sit, ut si quid moris sit citare, citentur, si non minus non citentur. Sed et iuris est tantum ad postulationem unius vel alterius aperiatur et in aliorum absentia, quippe cum et ipsi quandocunque volunt petere possint ipsis aperiri nullumque ipsis fiat praeiudicium, omnibus n. inquit Caius Sc. quicunque desiderant tabulas testamenti inspicere, eo et diversis temporibus intelligite praetor suam pollicetur potestatem. Quod secus est in actibus iudicialibus ubi sententia semel semel tantum fertur, ideoque omnes interessentes ad eam audiendam citari debent alias iudicatum inter praesentes tantum tenet ut inquit Paulus in d. l. unoquoque s.

Et haec de Militari testamento sufficiant nobis.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

ira scripturam diuersis olim diuersus modus tenentibus. Joannes de
Leo Hispanus illos diuersos lectura ipsis arboribus nouus notus
assumens per suas metrical regulas ipsum illarum apices fuit usus.
Sed ppter multitudinem regularum & usuum obscuritatem, aliquibus notum ignotum: aliquib. ignotum ignotis reddidit. Attendens igr Ego Johannes
Andreae inter secretos hh. minime & indignus inuentionis arborum ex eo
fuisse coactus, ut tabulis cognoscis consanguinitatis & affinitatis ignotas
nota, et tabulis notas ex inspectationibus oculorum notificaret. Ambiguas
eius scripturas innouij, et prout credidi expedire compilauj. DEO
Gratias ad utrumuis arborum, ad quod fuit inuentio arborum recta, sic
ansis, aut authentica. Tertio ad quod in volumine decretalium repetita
quae tu olim fuerat indecretis. prima quaestionis ex supis dictis patuit
fuit solutio. probatio n. ad oculum aliud uenit, infra. de gra. & agna-
tionis et 27. q. i. nec alibi. Et ex obscuritate facti quaestionis nullius ex
cipiuntur quam charitatiue se dona: apostolica ad finis. Finis est ex
agnor mensis subiectis oculis 16. q. 3. inter te Ipsum. ex. indicate.
& finis regum. 14. Vertitur inspectio an mulier sit ingnara. ff. de uent.
inspic. l. i. in fornicio. Locorum pudicitia inuestigatio an mulier sit
virgo de pba. ipse scitis. An arta de frigi. et male. fraternitatis
tatis uel aliter impedita. c. ti ex literis. Quinuicem estimatio an sit
atrox ff. de fe. l. 2. et ult. et litera sepales an sint Furca uel
fuga de crim. fal. tuet. Ad 8tam lic. arborem authentica, ut
patet ex Canonib. Pastorij et Alex. 35. c. i. 2. et ult. Ad 9tam
lic. ex in decretis de consanguinit. et affin. tractatu utile fuit ibi ar-
borem ponere et quia in decretalib. est idem tractatus et in hoc
volumine utile fuit hoc repetere. Ex eo mpe quia nominis uenit
in subito id satis esse uidetur satisfy famosum ex repetita lectio probat.
C. de cri. missi. eod. cu. l. una. Ideo eo ex antiqui Canonis
circa macas istas multus erant correcti. unde ex posterum. Fuit stu
dium nouum inuia antiquus arborum deuitare et nouas gestare.

Sequitur de arbore Con.
Sanguinitatis.

Deinde ad arborem Consanguinitatis ꝑtin descendamꝰ. Et
p.o ꝙrit ꝙ sit consanguinitas & unde dicat, ꝙd linea ꝙ gradꝰ
& ꝙ gradꝰ ꝙo arbor formet. & quare sit pulcher, et inter seroꝝ
regulas ꝑ quas gradꝰ cognoscit. Deinde ponendꝰ ꝙ tam utilia
et quæstꝰ ꝙtineat. A. & primu dico ꝙ ꝙsanguinitas est attinen
tia ꝑsonaꝝ ex eo ꝙ unaquæ ꝑsona descendit ab altera uel
ambæ ab eadem. Vel est unitas ꝑsonaꝝ ab eodem stipite descen
dentiu carnali propagatione contracta ꝙ satis est ideꝫ. Et
dicit ꝙsanguinitas quasi sanguinis unitas á có, et sanguine.
ꝙ de coi sanguine descendut. Et ꝙro ad prohibitiones ginꝙ
nó distinguo an tales sint ꝙsanguinei, ꝑcreati ex uxorio coitu
an ex fornicatorio ꝙod satis est exꝑssꝫ opt. de probat. & tua
linea nó est collectio ꝑsonaꝝ ab eodem stipite descendentiu ꝙ
continent & numerat distinguat. Et est triplex linea gratuꝫ
ascendentiu & descendentiu & collateraliu ut infra patebit. Et ff.
de gra. l. i. et l. Iurisconꝫ. et 38. q. 5. c. i. Deinde est habitudo
distantiu ꝑsonaꝝ ꝙa cognoscit ꝙota agnationis uel cognationis
distantia tua ꝑsona inter & differant. Et dicit ꝙ gradꝰ ad simi
litudinem graduꝫ scalaꝝ uel locoꝝ ꝑlinius. ꝙ ita gradimur de
proximo ad ꝑximu ff. de gradib. l. iurisconsultꝰ. ff. de gradib.
Formaꝫ aut sit arbor Primo uide cellulas ascendentiu, deꝫ
descendentiu, deinde collateraliu. Ascende ꝙq cellulas nacꝰ ꝙ nec
angit ideo nacꝰ ꝙ nó potuit ꝑprium nomen habere ꝙ alie
cellulæ (hic opponit ꝙ noiantꝫ ꝑgenitiu.) Sumant nomen
ab ipsa seu oppidꝰ. ꝙd ꝙ. ꝙponunꝫ illaꝫ cellulæ noiare ꝙa
divinꝰ filiu ꝑris, fratꝝ fris, ꝑrem filij, et sic de singulis
Et alij eam nocant Joachim. alij ꝑthenꝫ, alij trunꝫ nos
tuct noie ꝑtetij nostri uocent eam ꝑ. Et scire debet ꝙd
competenter illæ cellulæ mediæ ascendentiu et descendentiu
diuidendꝫ sunt ꝑ medium ut a latere dextro illaꝝ ponatꝫ noia
mariu ut Abraꝫ, ꝑpꝫ ꝛc. A sinistro latere noia mulieꝝ

Habana.

Ut abauus paua ꝛ. ꝑ positis à latere dextro descendit a maribꝫ e conuerso.
Supra cellulã nauis est cellula hac gtinens ꝑ et mꝰ et supra unũ
punctũ rubeũ, infra unũ nigrũ. Supra illã est cellula auꝫ aui
continens duo puncta rubea et duo nigra. Supra illã est cellula ꝓauꝫ
pauia gtinens tria puncta rubea et tria nigra. Supra illã est abauꝫ
abauia gtinens quatuor puncta rubea et quatuor nigra. Descendendo sub cellula nauis prima habꝫ filiꝫ filiã et habet unũ punctũ rubeũ et aliud nigrũ. Sub illa habet nepotẽ et neptem et duo puncta rubea et duo nigra. Sub illa ꝓnepotẽ et ꝓneptem et tria puncta et tria nigra Sub illa abnepotẽ et abneptẽ et quatuor puncta rubea et quatuor nigra. Antequã ascendamꝰ nigꝫ transeamꝰ ad collaterales scire debet qd punctorꝫ numerꝰ est numeratio gradũ habito respectu ad cellulã nauis. puncta rubea descendẽs et descensũ denotãt computationẽ ſtm iur Canonicũ et puncta nigra ſtm iur Ciuile. Quotitas autẽ cognitionis iuris Canonici ꝫ ſupiori parte cellulaꝝ, ciuilis uꝰ ꝫ inferiori. Vt scꝫ illius excellentia iuris Canonici ad ciuile et nepꝰ quo ad huiusmodi casus quos ꝫtrahimur ꝫ alterius ꝫ ꝫtrahere possit uel recedere ꝫ nequit sit scrutinium ediꝫ nisi ipsumꝫ lex minor ꝫ cauere ut ex de secund. nupt. c. poen. et cet. Ceteri cuiuscꝫ puncti tibi ꝫ computatio Canonica ꝫ sit de ꝫsanguinitate ꝫ dñi a sanguine ꝫ est rubeus nam nichil dr rubei coloris. Cognati uꝰ nõ curant nisi de successione ꝫ loci et post mortẽ et ideo ꝫ nigra puncta et obscura recte designat hec ꝫbatꝫ 35. q. 5. ad sedem ſtm bon. ii lectura sua arborũ. Vidal a. ep punctatiõ ꝫdicta ꝫ ꝫ ꝫtractatur ascendendo et descendendo quotit utrumꝫ iur. ꝫ ꝫ eis ꝫmꝫ prona addita ꝫ sona ꝫ carnis ꝫpagationẽ gradũ adiuit. Ad inueniendũ autẽ gradꝫ inter eos ꝫ ſtm utrumꝫ iur. Colle hanc magistralẽ regulaꝫ ascendendo et descendendo quot sunt prona deinde ꝫ ꝫ ꝫpagatis interuenientibꝫ una dempta tot sunt. q. inter eos. Si igitur scire quantũ distat aBanꝫ à ꝫ. p. utrocꝫ computato et inter eodẽ ꝫ ꝫ sunt prona, denuo una quatuor sunt gradꝫ. Item sic de ipso. p. ad abnepotẽ quia eode nõ erit respice ꝫ ꝫ personas et ꝫ ꝫ quatuor sunt gradꝫ. Si uelis uidere quartũ distat

abauy ꝑabe. p. ab nepote. p. inueniet ibi nomen ꝓxmꝰ computato pe
tronoꝝ & sic octo essent gradꝰ. Sicut aut̃ quo iste p. nō hꝫ ꝙsan
guinitatē in arbore, sic n. quo libet suos hꝫ parentes ꝙ natuꝝ
suos octo ꝓauos et septimꝰ ꝓauos, & semp ascendentes supposi
cant, unus impossibile fuisset tot ꝓxmos in arbore scribere. quero
aut utrū inter ascendentes et descendentes phibitio copule ꝙjugalis
cessat hodie quartū gradū et dicit Gloss. in fi. de ꝙsang. et
affin. §. item ꝙritꝰ qđ nō ꝙ decret. nō tenet. c. ti. ꝙ gratte lo
quꝫ. Alꝫ cōs gtum inter ascendentes & descendentes ꝓpter
eē phibitionē dicūt et ꝙs ibi de quarto gradu ibi in collatera
lib. loqꝫ tm̃ nitꝫ. Ad hoc 35. q. 3. ꝙgenio et tenoby ca. sequtib.
in qbꝰ dr̃ ꝙ alibi nō solū usq̃ septimū gradū sed et in quartū
erat notitia parentelꝫ ex tali phibitio, ex quo ꝙ certū est
alterū ascendentem et alterū descendentē ꝓcreat prohibitio.
Verū si ꝓdam adhuc numeret nō posset numerē tm̃ ad idem.
nisi de nupt. §. i. ff. de ritu nupt. l. nuptie et hoc nemo ex̃cepto.
Ad collaterales transeamꝰ et ad fratē & sororē. Et cāz breuꝰ
tales ꝓgnoscēdi. Solū pmo tē medias arbores ad modū digiti qua
libet ꝙ reliqua illoꝝ ꝙ per se patet. Sicamꝰ de frē et sorē
dentib. sub cellula frīs et cellula frīs filiꝰ filia. ex illa frīs nepos
neptis, ex illa frīs ꝓnepos ꝓneptis modo fr. p. ostendꝰ. §. in primo gradu
stm canones in 2do. stm legem. Ex filiꝰ & in 3tio. stm canones
in 3io stm legem. Ex nepos in tertio stm canones in quarto stm
legem frīs ꝓnepos est ipse p. in quarto stm canones in quinto stm
legem. Et sic debet esse utrꝰ punctatio. Et ꝙ sunt collaterales ad
p. Et nunc de cellula frīs seu ꝙsang. patē, sic ꝙsangs patē de quo
ex eo patruus anita. Ex illa frater fratruelis et amitina. Sororꝙ
truelis et amitina. Et illa horū filiꝰ filia. Ex illa horū nepos
neptis. Patruus est cū p. in 2do gradu. Frater fratruelis et in 3tio
gradu, filiꝰ in tertio, frī fratruelis in quarto, filiꝰ in quinto, nepos
in 6to. Et sic debet esse utrꝰ punctatio. Hoc sic dicas patē, patruꝰ
et hꝫ filiū fratrem magnū, et amitaꝰ magnaꝰ auū et auiꝰ et
auiculū magnū et nepotes magnos, illos n. prosequimur.
Ex cellula patruꝰ magni ꝓpior sobrinus propior sobrina, ex illa hoꝝ

filiꝰ

filij filia & ylla comunis nepos reputt. Et quia patruus distat ab
pauo quem mox feci stipitem in tertio gradu q° a patruo magno in tertio
et a proprio sobrino tertio et a filio tertio & a nepote q̃ est linea
equalitatis quarto vtru casu. Item lex ibi dicit. q° a patruo magno quarto
et proprio sobrino quarto a filio & septo a nepote septimo & sic de alijs
esse vtruq; punctatio. Nota hic adduc stipitem cū tribus. s. patruo
pauo & pauonculo de pauonculo nō procedunt. de cellula pro patruo
orit cellula horū filij filia, & ylla horū nepos reputt. & ylla horū pro
reputt. Isti duo sunt cū .p. in 4. gradu qz p. distat a stipite in quarto
gradu. et ex illa linea nulla exit linea equalitatis q° duo distant ab
eo quarto gradu. Item l. patruus distat quinto filij sexto nepos. 7.
pronepos. 8. et sic debet esse vtruq; punctatio. Nunc videndum est quibus
regulis gradus illorum collateralium cognoscantur. Collateralium equalium linea
una tantum regula. collateralis in linea equali quoto gradu quilibet
distat a suo stipite tanto distant inter se & illi attingit hoc Item Cano
Exemp. ponit duos adhuc stipites in .p. s. patruo et pronepote nam
illi sunt in linea equali qualibet distat a stipite quarto gradu & ita
inter se quarto gradu Item l. in° aliter & sic dicimus regulas collate
ralium in linea equali Item lex. in quotto gradu quilibet distat a
communi stipite toto supplicato distant inter se et illi attingit. Vide ibi
q° ex ratio dicit & expunctatione quod q̃libet p. et pronepos patrui
distant quarto gradu Item Canon. Item ll. 8. Et insurgit illa diversitas
qa Item lex dicit in collateralib. q̃libet persona facit gradum vsque ad suum
suum sub gradu. Item ll. Sed Item Canon. duae personae faciunt
unum gradum. ut patet in cellula fris, si patruus est cum .p. in primo gradu a
Item Cano. in 8°. Item ll. Sed computatio legistae ad aliud fit ut
nostra 35. q. 5. cap. 4. ad fin. Vide q° subdit Item ll. qz in aequalitate
linea collateralium sine linea fit pari numero sine disparitate, nō est ibi
de disparo gradu. Vide in linea pari numero stando quod punctando dispa
ritatem numero primo vel tertio. In prima linea stat quarto in Item
quarto, in tertia septo, & in quarto 9. qz nō est Item Cano. quia
in aequali linea disparitas numero semper disparo gradu, qa in primo
primus in tertia tertius in 4. 4m & sic de singulis. Nunc restat de
videre de collateralib. in linea inaequali linea quod traditur tali

regulas ſcm Cano. Collateralium ñ linea ñ equali q̃ uotto gradu remotior
diſtat a ceſſ Rippite tutto diſtant uiten ſc. Complū ponē faciendo
aBauū Ripitem p. et filij propatruj ſunt ñ linea ñ equali, com
putem q̃ a remotiorj ſ3 a p. q̃ ſtat a Ripite quarto q̃ et a
filio ppatruj quarto. Et item ñ deſcendentiū. ſ3 ad lineā equa
litat. Et hec eſt rō q̃ diuinā ꝑſona addita ꝑſonē uſq; ad lineam
equaliter nō creſcit gradu quia propatruus filij ei⁹ nepotis ei⁹ pro
nepotis eius diſtant quarto a p. Sed aliter ſtatuūt. ſtatui quod talem
regulā tradidimus Collateralium ñ linea ñ equali ſtatuūt quod ſunt
ꝑſone a Rippite ſemplo tot ſūt gradus. Vnde p. a Ripite diſtat quarto
a ppatruo quinto, a filio propatruj ſexto a nepote ſeptimo a
pronepote &. Et ſic q̃libet ꝑſona facit gradū. Videtur ſupra dictis q̃
ſotulitis nō ſint ſtrahere mariū cū aliqua de arbore diſtat
ñ. a ſumo ſ3 ano, et ad imo ſ3 abnepote ei⁹ ad extremū Colla
teralē et ad his ſibi q̃ datur q̃ndā q̃ndā a recto ſ3 citerior linea
excepta linea aBauī q̃ quod ſcd patet q̃ cū nullo ſtrahere poteſt
Sed ſi exirem⁹ ñ collateraliter ut puta ſ3 pronepotis ppatruj uel pro
nepotis ſui⁹ patruſſet filij poteſt p. cū illa ſtrahere et ſ3 ſtrahere
ei⁹ ſ3 ſtrahat in quinto gradu, remanet tñ ſſung. quo ad nos
ſtrandū prohibitio ñ. q̃ ſ3 int poſitiuos perſeuerat tolli potuit
Sed rationes ſūt minarū ſibilia ſ. di. ni pri. Nec ñ debet q̃ cōtra
dicūt ſſ. q̃ alicui pauci Cingani ſunt bigami dicatur q̃ ſi
nō eſſent Cingani nō poſſent filij eor⁹ coniugi cū eſſent fratres
Sed de hoc nō multū curo quia cadē rō. Et dicendū de aliis coh
lubitis ſupplicib. q̃ ꝑtice cum eſſent bigami. Vnde Cingani ꝑti.
de de ſi ñ equaliter ſupplicij cedula haberemus quatuor pro
nas ac ſi diceret ſ3 ꝑpatruus et uxor eius nupta cū nuncio. Vnde
ſupplicatio poſita fuit ut nota conuenaret ñ utrum ſeu nō
inter eos coniugium denotaret. Nec ſ3 et q̃ ñ collateralib. equali
linea licet ſ3 ſit illa regula affirmando cū negando, Ego et tu
ſumus q̃ſanguinei ñ equali linea ergo poſſum accipere filiā tuā
tu q̃ meā. Et negatiue Ego nō poſſū accipere filiā tuā q̃ tuo
neo. Affirmatiua ſpectat ñ equali linea quarti gradus. Negatiua
ñ tentio.

ñ tertio vel citerioꝛ. Sed ñ linea ñ equali illud nõ patet affirmando vel negando. quia ſi vnꝰ eſt ñ quarto & alter ñ tertio vel citerioꝛ. ꝙ eſt ñ. ꝑ. poſſet ꝙtrahere cũ filia eiꝰ. ꝙ eſt ñ quarto gradu ſed non e conuerſo. Vnde propatruꝰ filiꝰ & nepos ꝙtrahere poſſũt cũ filia patrui ſed nõ conuerſo. Item quero an collaterales quorũ vnꝰ eſt ñ quarto gradu a eoꝝ ſtipite alter ñ primo ſuꝑa filia ꝑ. & propatruꝰ ꝑ. poſſũt ad inuicem ꝙtrahere. Videt Hoſti. ꝙ nõ et hoc notatur ſuꝑa e. ti. ꝑ. Videtur & ca. tua nal & ꝺ̃ ſimilia huiꝰ tit. de ꝙſan. ꝑ. ſed nunquid ñ quinto & ñ primo, q ꝑ ſua argta nititꝫ ꝑcure ſuã ꝙ ꝙ patruꝰ & filiꝰ una ꝑſona conſenꝫ & ꝺ̃ de inceſtu. et alibi ſubſtit. l. ult. Sicut ꝙ nõ contrahitꝫ cũ ſtipite ſic nec cũ filio ſtipitis ſicut fuit ꝓpoſita ſcure. tua nob. Vbi Fred Videtꝫ ꝑnꝫ ſtipite. Contrariꝫ tenet ſcen. et ſcen ꝙ illa ꝓ. ꝙ loꝙ. quam poſuit ſuꝑa e. ti. c. ult. & Rai. Joan. de bro ꝙſimum & hoc vere ſimũ eſt ꝙ probant vnaꝝ regulã traditã ſuꝑa e. cap. ult. ſ. ſi ſint deſcendentiũ ab eodẽ. Sed certũ eſt ꝙ propatruꝰ ꝑ. deſcendit à ſtipite. Preterea aut dicas ꝙ ſit ibi eſt ꝓhibitio aſcendentiũ aut deſcendentiũ aut collateraliũ. Sed primo non valet argta quia certũ eſt filiũ ꝑ. nõ deſcendiſſe a propatruo et ꝙ ꝓhibitio collateraliũ ſed certũ eſt ꝙ iſti diſtant quinto gradu ꝙ ꝙ impediat eos collaterales ꝯtrahere nõ Videtur. ſ.

Sequitur Figura arboris conſanguinitatis.

Ad arborem affinitatis, et eiꝰ mꝰ transeamꝰ. Et primo videndum
est quid sit affinitasꝫ et unde dicaꝫ, deo ipsiꝰ generis inserat
et gradꝰ computentꝰ. deindꝰ arborem formemꝰ, ponemꝰ priꝰ ea quedaꝫ
notabilia ꝛ ꝑsecla ꝑ Rivoꝛ. Et a. affinitas ꝑsonarꝫ, ꝓinitas
ꝙ coitu ꝓcienꝫ ꝙ carenꝫ ꝑentela. hec ff̄m cano. Sed ff̄m
ll. est ꝓpinitas ex nuptijs ꝓcienꝫ legitimꝰ. Et requiritꝫ
ff̄m legem ꝙ legitime sint nuptie nō interdicte ut ex tuꝫ
affinitas ff. de grad. l. nō facile secundū. Et dr affinitas quaꝫ
duoꝝ ad unū finē unitas vꝫ diuꝫ copulationē diuerꝫ ꝙ nuptias
ff̄m legē ꝙ coitū ff̄m Cano ꝙ copulatꝫ et alter ad alterꝰ
copulationē finem audit ut ni cadē l. affineꝫ sed ꝫ ꝓ fornicatiō
et incestuosū coitū ff̄m nōꝫ Canonistaꝫ ꝑtractatꝫ affinitat. ut patet
de eo ꝙ co. ꝑsan. nupo. sua c. discretionē et c. ꝑpon. Sed ꝙ sit dicendū
legis fuit circa hereditates ꝛ tutelas deferendas, et nō ꝙ aliꝫ quiꝫ
admoneꝛ affinē testimoniū dicere ff. de grad. l. inciscon. ni prin.
et ff. de test. l. 3. et 4. ꝙ. 3. Qꝛ tam in criminali quꝫ ff. ꝛ l. pel-
Sed Canon quo ad matrimonia prohibenda ꝙ sit dirimit unionē
carnis ꝙ ea mꝰ ingreꝛit ꝙ copula carnali. Et est videre ff̄m hoc ꝙ
conuenire ꝑt affinitas ꝙ sanꝝ. et affin. ꝑt si quis ꝙ cognoscat
consanguineaꝫ suaꝫ cui ꝙ sanguinei utriuꝰ ꝙ sunt affines utriuꝰ ꝑ
scias aut ꝙ affinitas est ꝑpetuū impedimentū ꝙ ꝑ durat etiaꝫ
mortua ea ꝑsona ꝙ mediante gradu ꝫ 35. qio. fraternitatis. Non oriꝫ
affinis ex pollutione extraordinaria ꝙ fit extra claustra pudoris d
35. q. 10 3. extraordinaria ꝛ adde ꝙ ibi notatꝫ. Et nihꝫ ꝙ affi. ni,
terdum cū publica honestate nititur sine publica honestate nitꝫ
dū sine affinitate ex publica honestas nititur ff̄m affi. ut si
cognosco uxorē ꝫ sponsaꝫ, licet hic impedimentū est ꝑp. honesta
tē ꝙ affinitatis. Si cognosco nō sponsaꝫ hic est affinitas sola
Si sponsam nōis cognoui. ibi sola ꝑp. honestas. hoc dico quoꝫ
tua ignoꝛe tua nil ꝙ here de dispensatione Ecclie cū ꝙ sanguin.
sua. i. 4. grad. ꝫ citeriori ꝙ Ecclia dispenset ꝫ ꝓsit ꝙ here
cū ea nō obstante ꝫ tibi sit affinis tali gradu ꝑ hanc dispensationē
adhuc ꝙ here nō poterit qꝛ ꝫ sublatus impedimentū affi. nō tn

ꝯ sublatu impedimentu publice honestatis debui ꝙ facere cupiui ꝙ
possiles tibi gratiam nō obstare impedimentu pub. honestatis ꝙ volui
dispensasti ꝙ sanguineus suus in quarto gradu lr citeriori cū nō obstante
ꝙ est tibi affinis in 4. grad. procoy dilr desponsatus carnaliter
coyuisti et tunc mihi procedere potuit. Qui affin. cognoscit ꝙ
hanc regulr, ꝑsona addita ꝑsone ꝙ carnis copulr mutat gen̄ sed
nō grad. nec sub mutat nupta gen̄ sed generata gradū iste nodus
sic̄ quē est mihi in 2. gradu ꝙ an. cognoscat mulierē illā ꝯ mihi in
2to gradu affinis cū in primo gre. si alig eam cognoscat ille attingit
mihi in 2. gre affin. ꝯ in 2do gradu. Et si ille alia mulierē cognoscat.
illa mihi attingit in 3. gre affin. ꝯ in 3tio gradu. Sed quia solū in
gen̄ hodie licet hodie ꝑhibitionē ꝯ quia lex 2tio ꝯdixit de sanguin.
et affin. nō lex stare in ylas. sup nomine i. e. 3. genere cōiuncti
nō insisto ꝙ si ꝑsona mihi ꝙsanguin. coniungat sibi alia ꝑsona carnali
copula ꝑsona illi coniuncta est mihi affinis in primo gre affin.
si ꝑsona ꝙiuncta attingit mihi in 2o gre affin. carnali copula se
alteri misceat ille mihi attingit in 2do gre affin. si affin. mihi in 2o
gre alig coyuscat illa est mihi in 3. gre sed in eodē gradu.
Est ad 4. grad. affin. nō lex vna ꝙ speciem computationē graduum.
Sed computatus grad. affin. ꝑtim grad. ꝙsanguin. Si ꝙ consanguineus
tuus coyuscat mulierē si vis scire quotus gradus affin. attingat tibi
mulier illa. Vide quotus gradus est ille tibi ꝙsanguineus cuius mu-
lier illa est tibi affinis et semp in 2o gre affinitatis. Huius for-
mam arboris in medio adscripsi sunt quatuor cellule. In primo
superiori ponis primum quatus. In 2do 3tio, in 3tio 4to et in 4. quatus
gradus. Et de his primo quis quando potest in medio fratris et sororis.
Sto quare nō exprimat attingentias dicendo primus grad. affin.
et sic de singulis. Ad qm dr hoc fuisse ut dies illigi ꝙ affinitatem
tueri ꝙ ꝙsanguin. Et quod ab utroq; soluꝫ viri et feminae ꝙtrahitur
affinitas. Ad 2da sic attingentias nō fuisse exprimi ut illa computatio
gradus ad ꝙsanguinitatē ꝯ affinitat. referatur unde fr. et soror
sunt in 2o gradu ꝙsanguin. fr. et uxor sororis in 2o grad. affinitatis
et sic de aliis. Deinde a latere dextro dr. linea ponis alia

linea

linea 4 cellulas gtinent. In quar ja scribit fr, ni 2. fris filig nig. fil nep
ni 4. fris prepot. Ad dext huig alia linea gtinent alias quatuor cellulas
ni quarg ja scribit uxor fris olim relicta, ni 2. uxor filij Frib. ni 3.
uxor nepot fris, ni 4. uxor fris prepotis. A latere sinistro sunt alie 4
cellule. quar ja soror 2. sororis filia. 3. sororis neptis. 4. sororis
preptis. Ad dext harū sunt alie quatuor. quarū ja vir sororis
olim relicta, sta nis filie sororis, 3. nis neptis sororis. 4. vis pre
ptis sororis. Hanc et huc alie cellule una a dextro latere gtinen
relicta relicte fratris, a sinistro relicta relicte sororis, q sine ord
ponit ad terore ct ad dandū genera affin. q hodie p bibliotheca
no habt. Adhuc hor tual linea reflexa quarū orig una ni cellula
fris et terminat cellula nisi sororis ni quia scribit primū gen affin.
Item linea alia reflexa q orig ni cellula sororis ct finit ni cellula
uxoris frib ni qua item scribit. Circa hoc quero quare ni cellula
uxoris fris ponit olim relicta q ni ponit ni alijs cellulis inferiorib
eiusdē linee et dic hoc facta finisse p3 cellulas q ponit ad dextrū
illig quasi diceret fr habuit uxorem, mortuo fratre, uxor ei ex
relicta, contraxit cū alio viro, illa demū mortua, ista relicta a re
licta fris nulli gtrahere cū sorore nuagg pot. Olim no poterat quia
erat filia nepotis ex fratre ct nisi gradu, hodie uero pot. Idem fit repetitū
quo ad relictas nisi sororis. Ad cognoscendū q gradu affin. et genus tam
ex forma arboris q ex prig dicti, tolle hanc solam rey. magistrale
per carnale copulam nisi ad mulieres viter q sanguineas mulieris et nisi
Et viter q sanguineas nisi et mulieres gtrahit affinitat primi gris
q mulieres gtrahit affinitat primi gris et eiusdem gradus cuius est q san
guinitat. Quare dicit q carnale copula nisi rey. viri et mulieris
Nulla est affinitat, vnde fres gtrahunt cū duabus sororib. pr et filij
cū matre et filia. q et no nisi et uxoris colligo ex hib q prigtis
ni primus viter q sanguineas mulieris Quinta et q sanguineas viri
et mulieres. Vero dico qa viter Virū et mulierem no gtrahit affinitat
p3 ex scripti sunt affinitatis eāa ghendi. Item viter q sanguineas
Viri et mulieris nulla est affinitat vnde fratres ghent cū duabus q
sororibus pr et filij cū matre et filia sed est affinitat viter q san
guineas mulieris et ipsius viri q sanguineas nisi ipsius mulieris
scis de q sang. et affin. q3 resp. hic. s.

Primi gradus quare diuersimode se habuit et cuiusl. gradus cuius
sit consanguinitas. Vide hoc in arbore nam frr et soror sunt in j. grad.
cons. mariti soror est fri in j. grad affin. et sic et uxor frris soror
et sic filia sororis est filiaster et ipsi fri in 2do gradu consan.
mariti cui in 2do grad. affin. et e conuerso. Et sic de religiosis. Intelligas
praeceptis sororis attinet fratri et ordini dissentientibus qui sunt in arbore
quarto gradu affin. et hoc intelligo tanto gradu cons. attinet quotidiana
praeceptis sororis qui sunt in arbore. Ideo dixi quia si praeceptor fris
haberet filium ille excedent lineas aequalitatis et sic attinet in 2do grad.
sicut regulat traditat in arbore cons. Hoc hoc attinet ipsi dispensare
non sequitur Ego et tu sumus affines et filius quorum, ideo est tibi affinis
sicut, nam interdum filius meus nullatenus attinentiae quia ego sum
tibi affinis et ipse consanguineus, interdum nihil attinet tibi interdum
nullatenus gradu, interdum nec nullatenus nec gradu. Exemplum si ego
et tu affines sumus propter affectionem mei quia ex contractu cum sanguinea
tua si ex ista consanguinea tua filius, ideo ille est tibi consanguineus
non affinis et sic nullatenus attinentiae. Sed si ego mariti consanguineae
tuae ex alia muliere filius, ideo ille nec est tibi consanguineus nec
affinis. Si autem tu consanguineus uxoris meae filius procreat filius ille non
tatenus attinentiae, quia tu pater eius nihil affinis et ipse affinis. Sed si
tu et uxor mea eratis magnalis linea. Sed tu eras remotior puta quia
tu eras nepos ipsa in 2do sed primo tunc ipse filius nullatenus gradus, quia tu
pater eius nihil nepos grad. affin. et ipse in quarto. Si vero tu et uxor
mea eratis consanguineus in linea magnali. Sed uxor erat remotior ut ya
nepos tu in secundo tunc filius tuus non nullatenus non gradu quia tunc
his affinis et ipse affinis tu tertio et tertio gradu. Item nota quod illud et
non sequitur ego et tu sumus affines, ergo non possum accipere filiam tuam
quia nec tu meam, quia si haberem consanguineam in uxore tu bene possem
contrahere cum filia mea quia haberi ex alia muliere, quia affinitas
non fit nisi per sanguinem viri et consanguineos mulieris. Sed nisi per
se et consanguineos mulieris et mulieres et consanguineos viri ut dixi
supra et plus de cons. et affin. quam sup. dixi. Sed ego non possem gratis
here cum filia tua nisi forsan illa excederet grad. 4. ut puta esset
in quinto et est similis. Item quam dixi supra in prima arbore circa

finem. Nunc

Nunc quarit an affin- inter ascendentes & descendentes hec pphibitio extendat tantu usq; ad 4. gradu et si teneremur opinione Jo. de quadri arbore prima supra circa medium dicere q usq; ad 4. gradu tm. Sed tenendo istam opinione dicerem q pphibitio sit pptua dicit oj tex. ibi debent abstinere debent a ssanguinorib sunt a progenitis supra de ssang. et affi. ca. 35. q. 3. de spiritu & c. regula et c. nullus. Si q° inter consanguineos ascendentes et descendentes phibitio extendit ni infinitu q° et inter affines sic idem instit. de nup. §. affinitatis. Et sicut lex q tales affines ascendentes et descendentes tenet to parentu et liberorum ff. de grad. l. non facit §. et retro ni fin. eodem modo affines possent istio de affinibus quorum ni primo grad alter ni quinto sunt in consanguineis dixi supra ni prima arbore ni fin. ff. an aut liceat diversis temporib. ni uxor dual coytat tres q uxor duos fres, et consanguineus olim in gradu phibito modis priusq sunul remanere pont de hoc dic q notat supra c. de q. et affin. c. nó debet. Ultimo quarit ad utrum arboreu an phibitio consanguineorum nec affiniu giungendorum pcedat ex prohibitione diuina humana et quare facta fuerit hec phibitio breuiter dicit q olim pp. non litatem fr nrio haberet cu sorore ghene et q sanguinei cu q sanguinei unu tum ni collateralib. nó erat phibitio hec fuit a primio pris humani ni filios et nepotib. Adq. et hoc fuit post diluviu ni nepotib. Hoc ni leuitico nostro phibita fuerut in pgressa quadam nite etiam notata de eqstit. ni uteru fro. leat & de diuor. c. quidam q. Unde ad postea Can. phibuit ssanguineos et affines primi gradus coniungi ni 7. gradu et citeriori pphibitio postea usq hodie ad quartu gradu restricta cuius dit. sup. Non debent reuocari et quibusdam aliis phibitionib. ut ibi p reuocatio nr fuit q eaq ibi ponit q supra de testificatio c. licentia q quidq & quod patet q phibitio partim petit ex iure diuino partim ex positiuo iuste ni sto quadu equalit linea collateralis ex trahere, fuit iure diuino sed nó positiuo, ro nr phibitionis sum q 35. q. 5. je et c. je fuit n. ppa charitate ampliandq, nu si gradus ad sororem idem dicu pr et soror mater et soror nr et fr p sed si alius hoc patrem alius soror numerosis sepetendis charitas ni quia ursi fideles et ppertim studentes ppenderet & quam dig q est reuocandq ni sancta sanctor. Explicit Lectura sup arboribus consanguinitatis & affinitatis q Joannis de Andrea

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

Circa lecturam arboris Cognationis Spiritualis iuxta modum
Ed Sancij traditionis ordinis Abbr. Joan. ni sua lectura arboris ffrang. et
affin. conformiter procedendo ꝯ nitar ꝯ quid sit gradus spiritualis vtrum pro
duplex sit, aut quot eius spes seu gradus ꝯ vnde et qualiter gradus spiritualis
quid sit eiusdem spei effectus. Deinde arbor formetur, postea ponendo notabilia
in aliqua et ꝯ dum ꝯ dicendi et ni fine dubij breuis rep. ad ffr. minores
cum spiritalem cognitionem sine libroꝝ et arboris inspectione, quo ad pri
mo quo gradus spiritualis est attinentia se primitat spectantes ad
sextum dationem ꝯ ad id tertium. Sic scribit Joan. ni summa breuis sup
4to decretalium, similiter et alij Abb. scribunt. Ad secundo dico ꝯ sicut
tres ipsius spes seu gradus ꝯ a dr. ex paternitate ꝯ attendit nitur spiritalis
patrem pueri et carnalis patre? vtra dr paternitas ꝯ attendit nitur
baptizantis et baptizati, sine nitur illius qui suscipit et eius ꝯ suscipit,
sit masculus vel femina. Secunda dr fraternitas ꝯ attendit nr filius
tui spiritalem et filios suos carnales. Et ad tres tales spes vel
spiritales propinquitates reducuntur. Ad tertium dico ꝯ contrahit spi
ritualis ~~gradus~~ cognatio ni tribus dumtaxat sacramentis catechismo
scz baptismo et confirmatione. Et ꝯ catechismus ꝯ nō sit unum de
ꝯ sacramentis, tamen ad oppositum sub baptismo ponitur ꝯ n. catechismum
recipit ꝯ baptizatum. Sed nō quare ni baptismo et confirmatione
et nō ni alijs sanctis gradibus cognatio spiritualis quia ni baptismo
renascimur. Et confirmatio illum ni fronde confirmat de ꝯ secundo
distin. 5. c. 2. Quod nō est ni alijs sacramentis. Et ꝯ queritur istud
patet qualiter spiritalis cognatio contrahat scz baptizando ~~etc~~ aut
confirmando, suscipiendo sive laudando ꝯ idem est alius tenendo.
Sed secundum sum Host. et Raimund. ni summa sua ꝯ. 2. quotuplex sit
seu duplex contrahitur cognatio spiritualis directa et ni directe sive ob
lique. Directa est ut si ego suscipiam filium tuum vel tu meum, obliqua
sive ni directa seu contingens est, ut si alter coniugum nomine ꝯ nomine
tanct pueri de sacro fonte vel tenent ad confirmationem, alii ambo
coniuges emit compatres, parentibus infantis, eiusdem tit Martinus
Ille met ni directe qui nō suscipit scz ꝯ obligum nuncupante scz eo
coniuge ꝯ directe suscipit coniuges quoniam coniuges sibi com
municant actiones ut 30. q. 4. c. 3o et cap. si quis nos. Si aut filius
alterius coniugis tui leuatus de sacro fonte nō ppter hoc alter coniux
erit filius tui compater tamen ꝯ Vide notatum

Ambos Compatres facit actio passio nunq.

Scias ꝙ aut supra notandum dicio ꝙ modo quoniq; si post compaternitatē tecū contracto contrahā uxore nel post mrim̄ ꝙtū cū uxore carnē tm̄ matrimoniū consummauī tecū compaternitatē ꝙtrahi. Tali uxor nō efficit comater tibi. Nō quia ꝙ unionem carnis sequentē nō transit ad unionē spūalē precedentē 30. q. 4. post uxoris obitū. Et de hoc in dicto cap. Martinꝰ. Ad quartū dic ꝙ effectū cuiuslibet spūalis cognois spūalis ꝙtractus ecclesiasticus ꝙ baptismus predit est ꝙ impedit mrim̄ contrahendū sed nō dirimit post ꝙtractū legitē et notāt. c. tit. ꝙtracto. ꝙ beneficij et ibi c. nonicus dicat ꝙ dirimat carnalē, ꝙa sic hodie determinatū est c. ti. c. 2. lib. 6. Effectū aut cuiuslibet spūalis cognationis contracte ex baptismo et confirmatione est impedire mrim̄ ꝙtractū et dirimere post ꝙtractū 3. q. i. Si quis filiadū. Et c. tit. c. j° lib. 6. Et hoc est impediendū ꝙ pōtum durat n. niter quascunq; psonā fuerit contractū et mortua ea psona ꝙ quis sit una nectāt fuit contractū. quare aut sacerdos ex catechismo et sacerdos ex baptismo et confirmatione nichil c. tit. c. j et 3. lib. 6. ꝙ Joannes. Formas aut arborū sic supius quatuor miseris duas cellulas ponant et trahāt quinq; lineas tres ꝙ a cellula .a.b.c. ad cellulam .f. due uero a cellula .n.b. ad cellulas .d.e. et scribat tam in cellulis quam niter eas aliq; supra ipsas lineas sunt ad oculū nichil ex ipsa arbore ostensa ꝙ hoc to poterit niter textum uel in margine poni. ꝙ quam arborē tam clara est aliq; tam facilis formationis quod nō fuit opus latius hic de ea formatione dicere. Nunc transeo ad notabilia. Notandū primo ꝙ in ecclesia spūali et actus ꝙtractandā nō est differa in secundū ut hic cap. Veniens c. ti. Ito secundo circa lineas in ꝙa ponūt coniuges ꝙ adhuc ꝙ coniuges communicent sibi actionē requirit coniugium sine mrim̄ forte carnali copula prius consumatū ante ꝙtractū compaternitatem prout et dictum est sup. in responsione ad tertiū ꝙa per mrimoniū carnē sequentem c. ut ibi. Tertio notandū ꝙ nō solū filio legitimo nō potest copulari filia spūali sed nec illegitimo ut c. tit. cap. final. filio aut adoptino spūalis filia legitimē copulat ut Innocentius notat Joan. sup rubrica cod. tit. et Joan. 3 q. 3. in summa. Utrum ad ea quibus aequalis hec spūalis cognatio glos. ij. c. ti cap. j° lib. 6.

lib. 6. videt nulle q sic. Sed archidiacon gtrin ibi plene notat. Et hoc verig videt
vltro et ad hoc notandu, q femina sub posita de patre vel ~~pa~~ matre suscipie
aut ~~quante~~ lenante. Simili modo potest ca debet poni et dicit de bapt
sante ca confirmante. qui ad baptisatu et confirmatu ca filiu suu vadat
si quod licet c. ti. c. j°. lib. 6. Hanc restant aliqua dubia. Et g
utru filij tuoru compatru possit ad inuicem gtrahere siue copulari ma
trimonialiter R hspond aut eoru alteru parenti ad compaternitatem
venerit nullo modo ~~pot~~ gtrahere, imo gratiosu agit de illa psona q
quis ad paternitatem venit sicut verius est determinat. Sed hij q quoru ne
tru ê scientia ad paternitatem pot de iure eoj gtrahere posset tn certa
ca specialib q ductudo loci diocesis seu ratia metropolitane obstare q si
no sequeret scandalu generaret. Si igr ~~talis~~ q ductudo sit tunc certe seruand
ê siue sit nigkando siue sopirando, cor. tit. cap. j°. et to. cap. sup eo.
Sto g, vtru quis qui matrimoniu successiue potit tre ni uxores. q hs si
gpaternitatis nru pcepit. Si aut ipsa uxis nru q sumatu dicendu
tunc est, si alia mulier filiu uxoris tue p te alio uiro suscepat lenauerit
de baptismo ista ê comater uxoris tue quis alio viro tibi aut nos
comater quia coniuges nr contrahit sibi spalionis unde post mortem
uxoris tue te illa eig voluerit et poterit habere uxore. vide hoc Ro
z. hoste. c. tit. §. final. ni primis. Hanc ultra danda est reg. unica ad
hoc spes spualis cognationis facilius inuestiganda. Et primo sciat
q hz bt. in ista mea cor. 20. casus ponat tn nolo hos oes ad quing reduce
re sic unica regula quing membra oes 20. sufficienter comprehendere salno tn
illatu nos infra dicendo ut res co facilior et brevior fiat. Sit igr talis reg.
Inter lenante et lenatu. inter coniuge lenatis ~~et lenatu~~ illige priu carnalite
cognitu uel cognitis et parente lenatis. gtrahit cognatio spualis. Et propter
illatu regulas hoc solu aduerte q sicut dictu est de lenante et lenato, ita om
nimodo similiter illigere de baptisante et baptisato, confirmante et confir
mato, accedente ad confirmacu et dicto. s.

Et sic est finis huius tractatus. s.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

TRACTATUS DE RENUNCIATIONIBUS

Publice à

NOBILI & MAGNIFICO VIRO

Dño HUBERTO GIPHANIO

I. U. D. & in inclita Academia Ingolstadina Professore publico proposito

26 Augusti, stilo novo. Ao.

CIↃ. IↃ. XCIVC.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

DE RENUNCIATIONIBUS.

26 Augusti C. J.

Quia hoc argto multa in mre Civili existat titulq, q̃ expost hō. i decret: no
de gradibus cōsanguin. pactis, nempe de renunciatione officij Senatorij Ecclesiastici,
sub titulo de pactis; & de transactionibus. q̃ tam imit ll. q hoc argto
recte & ordine tractatq̃ mihi videor, si ad hos tit. hanc meam hac
ratione de renunciationibus plene & accuratè explicem, earmq; in ll.
aliquot explanatione quasi commixta & opposita. Et a sq̃ areti ll hūj
hoc tit: de pactis. l. 1. l. 4. 16. cum pprias. 34. si actionum & l. penult
& ult tit: primo. l. 6. 12. Et aliqua in pandectis. vtl l. 27. l. 46. D
de pactis; nam renunciatio de pacti spes. d. l. 27 & 46. & 34. C. de pact.
Nos omissis alijs, vtcumq; hoc de his ll. q sub tit. C. de pactis ad
hoc argtum pertinere videntur.

EX L. 6. D. DE PACTIS

Hanc l. summatim tantum explicabimus, eo q plenè iam prudentibus no
bis explicata in cōmentario ad l. 2 C. de pactis hoc. & celebriores. Et a hac
de pacto, quo renunciatur vtv remittitur fideicommissio in tit eq. & l. 16.
§. 1. hac l. 11. de fideicommisso in tit eq. sed vq ad l. 22. tantum de fideicommisso
mutuo, sive reciproco. Ita nempe l. 1. non de mutuo, sed ex his bo
nis ad ie spes pacti, ait mihi frater liberos habeat, alterq̃ habeat. Hinc
mihi modum. Pater duorum filiorum, quorum alter filios habebat, alter
non habebat testo facto vterq; eorum scriptum heredem instituit, si eorum q li
beros non haberet vocavit, vel instit patri liberos habenti fideicommissum
testimentum restituere, si mihi liberis decederet. Mortuo pa, inter eos fres,
de fideicommisso, quentio intercessit hac, vt alter renunciaret fideicom,
misso, accepto ni hereditatis, postquam renunciatio
is q renunciavit liberos quos suscepit, q liberi pris sui quentio con
renunciationem sive quentidem a patre suo, cum patruo vicissim fa
ciam recinderè. Quitus an potius? Respondit Imperator non posse. Co dubi,
tandi e, q nisi hac quentio sive renunciatio vtr mihi, & filia aq,
tatem naturam, et q si eam duobus filiis, q Imperatorem q habuit
simul hereditate ita q ita sibi mutuo vic, & vtra ipsorum voluntate
de testatum, quo cautum fuit, vt eius duo filij aequaliter succederet,
interq; nepotes relictis liberis, atq; interq; haberet liberos, ro a
dendi e incertæ quitionis, q cum hac quitio fieret, antequ de ha
beat liberos, & incertum erat, an et esset habiturus, atq; ita incerta
erat, an quitio ex fideicommisso esset ex scriptura necne, Ob eam in
certitudinem quentio hac aequa censetur, vt si pro incerto malo
q certum aliqd licet minus capiatur, qua quentione minus frater
fuit consultum, tam ei a quo fuit remissum fideicommissum, qua
re religio statuere pro suo arbitrio, q alter q pro incerto toto decepit certe parte.

isti &c.

petat rescissionem Filius Iunior et concordia.

Quare hic Philini filius iunior Philinus, qui Imperatorem consuluit, probe petit conventionem a patre suo factam rescindi, cum ea conventio duo commoda patri eius attulerit. Primum securitatem & concordiam cum fratre l. ii. §. de transact. Secundum certum aliquid puta 4 uncias, 4 tricentem, pro incerto.

Conventio de hereditate viventis non valet

Possent tamen adversus hanc legem quaedam obyci, primum quod conventio de hereditate viventis non valet l. ult. C. 5. t. sed hoc non de viventis, verum de mortui hereditate facta est.

Ius futurum non potest remitti. Vide de rebus.

Secundo obyci potest, quod haec conventio sit de re futura, remittitur enim fideicommissum, sed conditionale, ut datum si sine liberis frater alter decesserit, ius a futurum videtur non posse remitti, sed de eo ius remitti quidem & renunciari id posse, ut hic, repudiari vero non posse l. quod suspectus superstites D. de adq. hered. l. 45. si ita scriptum § 1. D. de legat. 2.

Conventio de re aliena non valet

Tertio hoc opponi et potest quod haec conventio Philini cum fratre suo Licinio de hoc fideicommisso facta videatur facta de re aliena. Cur ita? quia hoc fideicommissum, sive potius, portio Philino relicta videatur & eius liberis relicta quodammodo, sed ille non reliquit liberis. Sed dicendum filium filio Philini nihil relictum, quia ut vulgo dicimus posita in conditione non censetur posita in dispositione sive ut vulgo dicunt conditio non disponit l. 1. § item si ita D. ad L. Falcid. Verum tamen est, quod dicitur in l. Lucius 85. in fine D. de hered. instit. testatorem fideicommissario praeferre liberos, sed ex eo non sequitur liberis aliquid relictum. Atque haec breviter de lege 1. ubi de fideicommisso non reciproco, nunc de lege 16. cum proponas in qua de fideicommisso reciproco sive mutuo. de quo est & l. 11. tit. seq. nam in his ll. testator sive pater, duos filios ita scripsit heredes in l. quidem 16. ita. duo mei filii ex aequis partibus heredes mihi sunto. sed volo ut eorum qui primus mortuus fuerit, alteri suam portionem restituat, in l. v. ii. tit. seq. ita duo filii mei ex aequis

Conditio non est posita in dispositione non disponit

Legem 16

CASUS

partiby heredes sunto. Ea volo, ut si alter vetum sine liberis
decesserit, suam portionem substituti fratri restituat. Mortuo tes-
tatore sine patre, fratres inter se, tranhomnt hereditate pater-
na, quia an ea q̃ventio valeat, controvertitur nonnulli lege valere &
eo adjecit in l. ii. tum quia hæc q̃ventio parit querelam inter
fratres & nuptias sive votum castitatis mortis tollat tum
ga, neuter circumventum aut castum aut lasciue se dicere
ꝓt, & ea re ejusdem sunt loci. Impat. Victorinæ Latinæ Ael
sanctissimæ, quod hæc q̃ventio rescindi non ꝓt. nec immerito
quem facta. ꝓ restitutionem in integrum, qz ea non tam minor,
nisi læsa, l. verum ii. ꝑ scribendum. D. de minoribus. Ad
hanc speciem neuter fuit læsus. Non ee a lasciue in verum,
ejusve fideicommissi mentem minuendam, ex eo intelligi ꝓt, q minor
frater maiori non plus dat qꝫ ab eo accipit, utergꝫ eam spem tam,
tum remittit fideicommissi, & remittit utergꝫ alteri, ego tibi tu mihi,
atqꝫ ita in l. l. ii. de fideicommisso in xbis, nec si agere videatur
illic & eam in integrum restitutionem & restitutionis contrahum,
licet minori non detur casu hoc, ob eandem cas. nempe quia
non fit læsus aut circumventus negꝫ fraude adversarij sive fra,
tris negꝫ re ipsa ꝧ. damno accepto, sed & renunciatione fideicom,
missi plenius ꝑ ꝧ. explicabitur.

A D L. 4. Postqꝫ liti.

Hæc lex e de renunciatione litis mota & ꝓdita. Sententia hæc e, cum q
uidam dotem sive reivindicationem emel renunciavit, non posse eam postea
intendere, id e hæc quia exceptive pacti sive doli mali repellitur
ob renunciationem, ꝓ hic de lite dominij sive actione in rem sive
reivindicatione, ideoq in alijs actionibus locum est, ut in actione tutelæ
l. ꝧ. tit. ꝓx. ut in petitione hereditatis ex ea notificasti l. 6. C. t.
videatur & l. 12. ꝓx eod. & ꝧ. plenius. Sine q verbum, non de mihan,
tia, ut vulgo loquimur, sive exercitatione judicij, ut putant Br,

alijqs, & glosa ci§ 1. in verbo litis & ptenit. in 6. Sed ipsa ca
& mre c intelligendum, neqs aliter mmre accipi solet, qs & ipso mre
& actioe l. litis D. & V. 5. q̃ nare non recte Imp. Dec. hic
putat ex hac lege, cum gliti remmciat, instantia tantum remm
ciare videri, nt & recte Alciatq, ait en Impator hac remmciatioe
cam ipsam finiri, q̃ nãq an posit & nnda instantia remmcia
pleriqs &c. p̃ neutrocunre posse, sed nt recte Alciatq erant l. &
post acceptum ci§ 1. D. & indicijs. q̃ nãq item, an quia in sacle
oe & litis non nota post et remmciari neq vendæ, v. antelite
gtestatam, vel et nondum remmciatam, facta remmciatio valeat.
R. pleriq non valere absente adversario, valere eo ptente, quia ni
quum nre futuro non posit remmciari, ed hoc intelligendum, de
instantia potiq, qs & ca, v. & actioe. Nam & actio pt iam compete,
re licet indicio nondum instituto, sive nondum cepta instantia,
q̃ nare hac potiq e ro, cur absente parte non post remmciari, sive cur
inutilis sit remmciatio, quia ea pem facti gtineat, q̃ ntiusptione
contum regrit. Sed hic amplq grit, an & expressus regratur, qd ea
si ptenti litem remmciet actor, sed tacenti & non expse acceptã
ti? & hac gstioe dus ommi certatum Salon & Decij. Hic
& negat, ille ait expssum gsensum regri, sed Decij opinio e re
cepta, quicqs en consetur consentire in suam utilitatem et tacite
si e ptens. Eodem & hac btuet gstio, an saltem apud acta licet ab
sente Reo facta, ab actore litis remmciatio valeat, v. sit Reo &
noceat actoris & huoo Donellq negat valere, quia mgt nec cor
fessio qdem valet facta licet apud acta sed absente actore, l. certum
§ si qs absente D. & gfessis. Pleriqs en interpretes, omnt valere
nec obstare arotum a gfessioe ad remmciatioem, qa. gfessio nducit
sive confirmat obligationem & actionem, remmciatio tollit; Hoc a
e favorabilq qs illud. Puto en Donelli sentiam ee veriorem, quia ac
torum sententia non nititur gsensum et tacitum pactis, licet noxium,
rem magnam ee vim actorum, qua & re in l. 28. sive apud acta

remmciatio apud acta absente dno?

ꝑ. tit. ꝓxīmo AD. L. PENULTIMAM

Hac l. ē ꝺ remmciatiue ~~remm~~ exceptionis, nt, l. ꝓmodo ex
posita ꝺ remmciatiōe actionis sive litis, & ē ꝺ exceptiōe non
cnahibet sed fori. ꝺ qua agit potissmum in l. 2. D. ꝺ iudic.
Vlam ꝺ oi exceptiōe, an ei posit remmciari explicabit j.
Sentia ẏg l. ē, remmciatiōem exceptionis fori, sive pactum quo
quis ꝺscriptiōe fori se non usurum prmiserit, in instrmento con
scribendo & gtrahendo valere, idq; non tantum ipsos gtrahentes
sive paciscentes, sed et iudices servare debere nisi litem suam
facere velint. Rō ẏg sentiæ cur soc's pactum sive remmciatio va
leat reddit ab Imperatōe tmn quia pacta sint servanda, tmn quia reto
ist regula posse quemq; his q ꝓ se ꝺ introducta remmciare q ꝺ ex tat m
l. 11. si index D. ꝺ minorib. Licet nigt Julianus imitemq; con
tenmere ea q ꝓ se introducta ꝺ. Atq; soc privilegium fori progenda
tionis ē introductum, nt nullis nigt Clericis, nt Legatis, nt studiosis
l. 2. D. ꝺ iudicijs autient: salvita C. ne filij pro Patre sed obtinet
ꝺ, l. l. 18 si genuerit D. ꝺ nūs dict: ubi pactum sive gventio,
qua gventum fuit, ut alig pro alio Judex adiretur, ut Rector pro
Episcopo, vel contra ut Prætor Urbano, pro pedanio, non cogitur
ius stare, in hac l. penult: servandum de pactum, quo quis fo
remmciavit, ẏ. consentit ne alium Judicem, Ratio casus & gventiones
utriusq; hois ee dissimiles; nam in hac l. penult. imo remmciavit
suo privilegio. sive ꝺscriptiōi fori spōnter, in d. l. 18. nulla ē re
nunciatio facta, sed tantum gventio ꝺ alio iudice ademto, ꝺ
plane nuda ē gventio. & pinde ꝺstante additiōem mutare voluntā
tem. Plane si eum adtus sit Judex alig. mutare amplig non ꝓt,
sed in hac l. penult. in ipso gtractu gvenit ꝺ omittenda ꝺscriptiōe
fori, & ademto iudice incompetenti, & pinde cogi ꝓt is q con
venit, nasci en actio ex pacto incontinenti adiecto gtractui bonae
Stricti vero iudicij ex edicto lege l. bonae f. ꝺ. l. lecta. D. ꝺ reb.
Cred. & pinde qui remittendo exceptiōem, in gtractu bonae fidei
cogi ꝓt actiōe ex pacto q remisit eande in gtractu stricto

Praetor ne dat remmciationem
sive litis, & ē exceptio

vocat remmciatio exclusionem
tum inter pregrantes, &
tempus, nisi litem velint facere.

NB.

31 Augusti ẏ.

Obmio

Jur

Clerico

inspectum improbantur.

si aventq; revocet dominum, & obpugnat pscriptorem fori
appellet ex pacto replicatioe pactq. Obstat r. c. si diligenti
tr. ex. t. foro compet. quo improbat pactum Clericis ut veniat
coram judice Laico et juratum, & eo adjecta ita, ga hoc pactu,
& contra Canones & jus publicum. pacta & contra jus publi
improbantur, ut hac l. penult: ff xxxv pacta quenta & negotia
tra ff. - negotio male jurata ff. de. tr. - inspectum C. eod.
Sed nec eo dicti cap. non pbat Cuacio ad. d. c. tm quia
mre civili valet hoc Clerici pactum. d. l. penult: ff xxxv. vel
et Sacerdotii progativam, & m l. 1 gs ff. qui scribendo. C. de qui
& cleric: ubi Impator ffustin: dixit non licere Clerico, contra
pactum & ademto alio judice venire & tractantes deipe, dixing
en ne ager ex pacto, ubi tractatu adjecto, tm quia hoc pactum
& contra privatum alicg comodum sive privilegium fori, non tra
publicam sive deip: utilitatem, neq; imgs ante d. c. si diligenti id
pactum fuit vetitum, aut legibus aut Canonibus, na in canone 4.
& 42. q. ffl: 1. non agit de pacto, sed in eo canone 4. tantum
vetatur. & ck nec Clericum trahat Clericus ad judicem laicum,
& m d. c. 42. ne Clericus appellet a judice Ecclastico ad laicum,
non vetatur a, ne pactetur, & ne pacto & mutando judice stet,
nec obstat q. 4. c. si diligenti tr, hoc pactum & togatae sacro
Clericorum ordini universo, non ex universitati, sed mitan,
tum a quo fit interpositum nocet, non ex eadem e ro singu,
lorum q e universitatis l. 2. & l. 7 licet § 1. D. q. cuj. univer.
sit. nec l. 20. D. de reb: dub: Ubi tu mre tenuisse & meritis
& auctoritatem mis Pontificis Innocentij 3. quod ejecti, q
e auctor d. c. diligenti, excipiunt tu, ffertim in Gallijs
casu aliquot, ubi Clerici coram laico venire solit, sed ea tracta
tio & foro competenti ad intricatricem & ad judicia ptinet,
nos & pacto renunciationis agimus. illud tu non omittendum
q. & ab Imbaldo Fluderico i. q. eodem tempore quo Innocentij
improbavit hoc pactum ec improbatum & prohibitum. Ubi 3.

& eadem q. & universitatis.

varia solent non tñ adversus hoc pactum & foro, & quo tñ nos tantum agimus sed adversus eum qui ab intestato venisse dicitur, quo casu hic locus non esset. Sed & illis qui alia ratione ab intestato venisse dicuntur, eadem hæc renunciatio obstabit.

His ita breviter explicatis, iam aggrediamur ad ipsum argumentum tractationis, quæ sic capitibus absolvetur. Et primo de verbo renunciationis, ac divisione. Secundo de personis. Tertio, de rebus, causis & negotijs. Postremo de vi & potestate, sive effectu.

2 Septembr. C

CAPUT I.

DE VERBO, NATURA & MODO RENUNCIATIONIS, ubi & de definitione ac divisione.

Renunciationis verbum, habet varias notiones, sed in hoc argumento, est repudiatio, sive rejectio & remissio quædam, ut cum latine renunciare amicitiam, hospitium, conventionem, societatem, fiduciam hereditatem, &c. pro eo quod nolle, utraque amicitia, hospitio, nolle hereditatem habere voluntas ex his spectatur in primis. ergo definitur l. 3. D. de acq. hær. Unde nihil refert utrum quis nolle an velle, ea regula nihil ad repudiationem & renunciationem definitur, neque ad repudiationem hereditatis, & abditionem. ut præcipitur est ex l. 4. D. de acq. hær. quæ est Ulpiani, sic & l. l. 3. ex eod. libro 3. ad Sabinum. Et licet eadem regula eod. tit. & l. 7. §. 174. § 1. quis velle non videtur, id repudiare non videtur. V. G. Si servus sub conditione heres sit institutus, si pendente conditione petat bonorum possessionem. & videtur interim eam repudiare. l. si servus D. de bonor. poss. contr. tab. & contra heredi tas nondum delata, ut adiri non videtur, ita nec repudiari videtur. l. delata D. de V. S. quando hereditas sub conditione relicta. l. si ita scriptum §. ult. conditione. de leg. 2. l. is quem §. cæterum & l. si is ad quem D. de acq. hær. Sic & proinde ut adire ita & repudiare non videtur l. pupil. 1. forma C. de acq. hær. Sed hæc ad pœnas potius, & ad repudiationem quam ad renunciationem pertinere videntur, quæ verba & actus interdum afferunt, renunciantur ea & ea quæ nondum sunt nata, sed repudiantur nata, sive renunciantur futuræ repudiandi potestas l. 1. C. de pactis. V. G. Hereditas nondum delata, ut conditionalis, utique legatum aut fideicommissum aliaque res aliqua futura renunciari potest,

Servus sub conditione institutus an possit se abstinere

Hereditas nondum delata, abstinere

Differentia inter repudiare & renunciare

repudiari non pt. qna ff. re pleng c. 3. Dices ne repudiare
quidem poe quis tam de hereditatem vel bonoru possessionem, quia
quæ sitam e repudiari non pt. l. 1. § ff. creditis D. ff. succes.
edict. l. 4. C. ff. repudianda hereditate. l. pomponius D. ff. re
pactis. Ad. Verum quidem id ee, hereditatem demel quam repu
diari non poe, semel en heres sempl heres, sed tu dicta iam
repudiari pt. licet nondum adita v. adquisita. Interdum hæc
duo xba confundimus, ut & repudiare & renunciare hereditati
dicamus l. 4. C. ff. repud. hered. Utimur & verbo remitte
re. l. Imperatores 37. ff. de pactis. l. praeses ff. de transactionibus.
Interdum & repudiandi verbo utuntur scriptores, nec immerito
nos repudiatio sonat pro renunciatione e hegnens, prout
ee diximus tractantes. Est igr hæc renunciatio quam re-
pudiatio & repudiatio inris alicq, ad quam voluntas e necessaria,
ut & in pacto sive conventione; Est en velut spes pacti renun-
ciatio l. 4. C. ff. pact. & proinde & his renunciationibus ac re-
missionibus agit sub tit. ff. de pactis & transactionibus, ut & l. 37.
& 6 pactum inter heredes D. ff. de pactis. l. 1. l. pacta. l. 10.
l. 24. & penult. C. eod. in eo tu differt renunciatio a pacto,
q. pactio regat sæpius quam voluntatem, ut & tractus,
l. 2. § 1. D. ff. de pactis. Renunciatio mig sonat ficti & pol-
licitatio, l. 3. D. ff. de pollicit. ita & Glossæ ad. l. 1. C. ff. de pactis &
ostend. in Enchiridio ff. de exceptionibus c. de exceptione renunciatiua.
Renunciatio en fit et altero ignorante & invito interdum, ut
cum renunciat. amicitiæ, societatis societatis, sponsalia, matri-
monium p. nos sphie et renunciatio, quia gentiles uxorias
& sponsalia & nuptias fere pro nullis repudiari solent, pro-
hia quidem gentiae tuæ non utor. Nuptiæ v. as tuas habeto,
claves mihi reddito. l. 2. D. ff. de repudiis. Sed in hoc nostro tra-
ctatu, renunciatio plerumq; pactum sonat, vel en fit, altero
absente, ut in pactis totalibus, ut in beneficiis licentiosis, actus,
quis p. vel absente quidem altero, sed tacite consentiente & grata alteri

remunciationem solvente, utpote in comodum & utilitatem
ſuam absentis factam vnt in l. 4. C. ſ. t. Vtimur quoq; ver
remiſſion pio remunciatione, & interdum verbo refutationis, ut
s dictum l. tutores D. d pactis. quemadmodum a remunciatis
fiat, adeo me quoq; locum ptmere vdr, d essentia sive nia remuncia
tion. & plerumq; sit modo gen su interdum sit & iurato, ut ne c
ssio ex d pactis. q duo ita differunt, ut nuda et credituis valet,
nuda & nuda non item. d. c quis. l. pactum dotale C. d pact.
ventis tam sup dote p l. 3. C. d collationib. Sed ne moveat
stio, an pro remunciatione habeat, remissio tantum d remunciando,
q plerumq; ute in pactis dotalib. uti adsolet. V. G. ni ijs pactis
inscriptum e ut spensa remunciet soror paternis p hoc tex sit ut
omittatur remunciatio, sic qui solet ut modo dictum, qui illa scri
bura & nuda remissio vim habeat remunciationis, qua ff poit. pos,
excludi, d qua ffrior Alcol: Boerig d ci loc 3. Ricardg ffrio
germanico 116. n. 4 Iragi. lib: 2. d retractu & Covarru. ad d.
c. quis, mitto 2. partis n. 3. & certum quem e, simplicem & nuda
d remunciando pmissorem, non habere ff remunciatione, quemadmo
dum aliud e vendere, aliud promittere se venditurum, aliud promit
tere stipulanti se spensurum, aliud spondere. l. absentiae in fine d.
d pactis. l. si fidemsor. & meminisse d leg: i. l. si qs stipulatus sit
Stichum & vic. d v. o. qua distinctione, putant quam d tendi pos
Vulgatam pensabilem p verba ut vocant de presenti & futuro
diversidem, ut p verba d presenti, ius matrimonium, p verba d futu
ro, non item glimeatur. atq; ita & in citatis ca. Camerarius indi
calse p sponsa scribit ee in loco Ricardy, & Parlamentum Burdea
lense Boerig d loc 3. Sed innatam pmissorem d remunciando,
q plerig, pro remunciative habent. nudum vocari ff. nam ius
inane nu, licet magna eius vis sit & potestas, maxe mra coron.
non vdr in hoc pos, nec idem sit pmissio & pactio, idem verum
re, ut dato & so tibi mutuum, do non & spondeo, remuncio
renuncio. Adfert quidem Covarru leges quasdam, & argumen hoc
ex vulgari dictum axiomate, auctoges Berlichy de Vitandos,
sed ut leges ad rem facerent, ut non faciunt, axioma verum
est, ut non e, cum d re alias, viderent illa nomina pro simplice

d Septembr. d

Ostio an pmissio tantum d remun
p remunciatione?

Simplex nuda d remunciando, pu
tat pro remunciatione.

q̄ p̄ferata ꝺ. ex ijs eqꝺem, non mīg valere sive haberi pro renunciatiõ nudam & simplicem pmissionem, q̄ nūdatum, dictū e q̄nq; renunciationem fieri interdum ait, interdum duob⁹ ꝺsentib⁹, sive nunc absenti, nunc p̄senti adversario: non & hoc ꝑtinet ad modum renunciationis. Tertio ad eũnde ꝑtinet, q renunciatio, interdum fit specialiter & una tantum re, sive nūmi cum beneficio, interdum generaliter, & de nūmo sive beneficio, quẽ admodum & pactum, ut aliud de grate aliud speciale l. 35. tres patres ff. de pact. l. Titia & tutela D. de admin. tut. q̄ diffia diligenter observanda, & ex maxime momenti & gna p. plenig. Admodum quoq; ptinet, q renunciatio – iam interdum tacite, licet plerumq; expresse, & verbis immutata, quemadmodum & gventio fit & tacite & expresse, re, vel verbis, aut literis, l. 3. & 4. D. de pact. Huc quoq; ptinet, q nū gventiones q̄ tractq; ita & renunciationes, fieri possint, non modo pure sed et ꝺe die & sub gditione, ut plerumq; in pactis dotalibus. Filia bonis paternis renunciant, q̄ sim, exstabit alijs, ex familia masculus. Ex his iam ꝛa renunciationis sive essentia intelligi facile pot, eaq; paucis verbis comprehendi pot, finiri, nimirum q renunciatio sit, Voluntaria rei aut iuris sui repudiatio, sive remissio, alicui rei q̄nq; iuris imprōba & inutilis renunciatio, quemadmodum & gventio sive pactum, q ab imo – actum alteri neq; fraudi neq; nocere solet, l. rescripto 12 & ult. D. tit. usq; ad l. 28. D. de pactis. Iuris a nomine generaliter & late accepto intelligit, & credita & dominium, & servitq; & ususfr, & emphyteusis, & feudum, & promissio, & obligatio, & actio, aliaq; ora iuris & commoda & beneficia, ut et exceptio intelligit quoq; ius non modo ꝺsens, sed et speratum & futurum, & quo tenuit & de quo iure p. in capite de pactis. Adfert Hostiensis omnium in summa tituli de renunciatione lib. 1. decret. Aliaq; Bl. sed eodem fere recidunt. Diversos renunciationis exemplo fere summunt.

1. sit ista inhonis, qua ois renunciatio vel gratis vel speciatis, ea a te gratis, qua ei quis iure, qua ei exceptio, qua ei privilegio

renunciationis.

95. 7 Septembris

qua orgbeneficijs, dig actor hyps remunciat. Spātis v. qua ḡnis
ꝛc. vel alli iuri, ut rerestitati, ut fructuū pascendi, vel alterig non
tollendi, ut beneficio epistole ḋivi Hadriani, ut privilegio fori,
qd a pepō spatia, gratig sunt potiora & efficaciora, ut vtrum est
in pignore, sive cervo pignerato, quem dog sive debitor, gratiter
tantum pignerauit, ut obligauero tibi oia bona mea, mammilla,
& ſt, spontaneum Creditori non pt. l. 1. C. de servo
pignori dato manumisso. l. licet Sabino. Item D. nig eam pign.
tacit: gtrah: & diligenter obſt ad c. quamq; ni vero: plus ost:
23. Plerumq; tn gratis & nudig & orationis atis scriptura eadem
vis e & effectg mi gē, q e spatio actoris, quare & m pignoru, ni
transactione, ni pacto, ni apocha, ni cessive, & ni renunciatiōe
ma d eriam agitur plenumq; idem ius e & effectg. Sed hec gene-
ralitas intellgi & restringi debet, primuṁ ut ni ys tantum habeat
locum d q dog actum & contractum, non v. ni ys d dog non-finit con-
tractum. l. g. §i. D. d transact: Secundo non ht locum in his
q qs renuncians ignoraverit, nemo en ea gcedit q nescit. l. in lege
D. d gradi: l. nemo prandere 188. Sibi Decig. D. d R. J.
Hinc ad c. scienti xx. eod. videtur & lex 3 fratres D. d pactis.
ubi dixit inter fratres facta gratiter non tn locum ht m ns bonis
q mig fratrum subtraxerat, & ad alios ignorabantur extrinsecos
ius q prius tantum locum ht hec gratitas, q & spontaneum sint licita, q.
en spontaneum V. Ci. non licet obligare, aut renunciare, tum ḡne,
datur gratis hypotheca vel renunciatiue, arctē l. emi qd. D. d tab:
exhib: Quarto gratis renunciatio nulla finis q tractus vel negotij
& qui sint interposita coerceri & restringi debet l. ult: C. ad Sc.
Velleia: ubi & Bl. plenissime explicat. Quinto q tam etiam proprie
& nominatim facte renunciationes actiones inutiles, partim hoc modo aut bona,
partim rei, V. Ci vi cuiusq; ius renunciet iuri suo, si renunciet
hereditati viventis, certe hoc casu, q gratis non valet, ne
gratis quidem valebit, quo ad illa gratia, ceterogin gratis renuncia-
tio, ita complectitur & sibi imputare debet. q tam gratuite renun-
ciarit, qua & re copiose disputat Tiraquellg ad. l. si unq; re pa-
tice n. 116. & seqq. & n. 121. maxe si hec gratis renunciatio facta

1 Generaliter in renunciationē ꝛ expr q cogitata, non dō tn d quib; mentio

2 non ht locum in his q renunciauerit

3. in his locum ht q spontaneum sunt licita

4. Inter q gratis renunciationem interq; tam onerosij coercendi.

fuerit vel mg̃ttactu & ventre, vel si mrata fuerit, pp
auctoritatem & nutu suu & actoem sive mdcis, &
facti sive fidei ab ipso remunciante interpositæ. l. cum Aquiana
D. de transact. l. si qs dominum § fundum D. locati l. 9 C. de
pign: act. l. interest, utrum gratis, me speciali an cum ea inter
venerit, sæpe ex Jolent gtrahentes post gratiam remunciationem
adjicere & specialem sive singularem enumeratione rerum re
nunciatarum. Cassensis ad l. 4. sed etsi. & qstum n. 6. B. l.
de cautionibus in mdcis, plane gratiam sint casus, in qbꝫ ut
mandatum, ita & remunciatio gratis non sufficit, sed necessaria
est specialis, quos Bl. ad d. § qstum 16 commemorat, sed consu
lit V. non distinguens mandatum, aliaqꝫ à remunciatione, ita &
consulit Alexander ad d. § qstum n. 10. Mandato igit. aliisqꝫ
omissis videamus breviter de remunciatione, ex casu nro specialis
ni d. § qstum, ubi remunciatio omnium exceptionum ob certum
vadimonium improbatur, & regitur specialis, certe ex mente Ju
stiniani potiꝫ & Tribonianj, qui rem contovit & muta
vit qꝫ Ulpiani: Non enim tribuum est, qꝫ Ulpianus. Ulpiani
sententiam, putantis eam gventionem sive remunciationem omnium
exceptionum & ostendo non valere, reprehendit: sic enim ait, sed ego
puto gventionem istam valere. Tribonianꝫ a vita Ulpiani ita
interpolavit, sed ego puto gventionem istam ita valere, si specialiter
ex exceptionum expressa sit, qꝫ a principe ponte remunciatum est,
& interpolatio, quandam velut reprimendæ inhæret, vel absurdita
tem: nam qstio dicti § hæc est, an gratis remunciatio exceptionum
obstendo valeat. Licet Tribonianus, valere si specialiter et remun
ciatum. Similis ppexitas ex interpolationibꝫ Tribonianis sæpe
in aliis ll. meam attigerem mest satis, nempe l. 3. C. de pignor.
& quia extat liber Menochij, & multorum manuales commentarij,
ed eam nos in tractatu de pignoribꝫ explicavimꝫ, & breviter
qstio l. l. 3. hæc est. an hæc gventio inter creditorem & debitorem
hypothecarios, ut creditor hypothecæ pacta domus possessionem ipse oc
cupare & ingredi possit, propria autoritate, valeat? postꝫ ex ea ex
distet sua propria autoritate dominum aut possessionem ingredi, &
an si repellatur, vel alteri possit, nihilominꝫ ingrediens rem facere

10 veris

8.
ingredi ex pacto hypothecæ, ubi tractat qstio
an propria autoritate ingredi. Nec
expost tractatum?

ficeatur, rescripsit Imperator sanctissimus hic legem valere, & bene creditorem eam legem exercere posse, quia sponte mobili possessionem nec ullam vim facere, ut rescripserat Imp: Severus, sed Tribonianus ita mutare, ut hic creditorem fiducia eam praetorem mobiliari licet prohibit, vel saltem monit, ne mobiliaret, non videri quidem vim facere mentis pignoris, sed tu non debere eum mobili hac auctoritate prohibis, praeterquam si eo pignore ex praetoris mobili propria auctoritate, & rescripserat Severus posse nec ex eo vim facere: sed Tribonianus vim quidem non facere, sed libere auctoritate prohibis, i. non posse propria auctoritate prohibitionem exercere. Vult igr Justinianus creditorem non mobili propria auctoritate, licet ei liberet a remediis & panis & vi, sed Severus voluit posse eum propria auctoritate mobiliari. qs Severi sententiam Dd. contra Justinianum omnes bene intellectam eam legem solemn & usum mutuerunt, eodem plures l. benefic. & pignerat: ad ibi item in rac ipsa re. & mobiliando Tribonianus p[ro]p[ri]a Imperatoris Diocletiani interpolavit, ita ex Diocletiano, nec creditor mobil. extra gremium, debiti ca. sed Tribonianus ita: Nec creditor extra gremium, vel pignoris in loco debiti ca. rec debitoris arbitrio hic auferre pt, nedicam mutuo pignoris non posse creditorem hic arbitrio pignus auferre, Asserunt ad interpp: Aliq casus ut & s. ciclum a Bl. vo. sed ad renunciati, oem non pinent plerig. verum ad mandatum peratorium, q. idem e partim gratis, partim pcate. casus ex pcatis, pcatis mandati adducuntur a Durando lib. 2. tit. de pouratoribus, sed plerig alieni a mre civili, in quo sunt pparati, ut pretende re, stitutionis in integrum, mean. Vo hg excepti casus varia redditur ab interpretibus. & fere obtinuit q. hac pmissio extende ex pmissio sive cautio pretoria, q cautioci interpretationem accipimus ex mente praetoris l. 32 in quentionibus ff. V. O. Non potuit a pretor rege vult quemq; suo & tali & obscuro verborum complexu decipi, atq; ita hac quoq; in re acuunt ingenia, inter judicia & tractus, ubi in his valeat. ni illis non valeat renunciatio gratis sed ne cessaria sit pcatis, q diffra nulle iure aut roe nitit. vo a casus exceptis quo adhuc explicavimus, e ni voluntate & invento fautis, mam, q amat pcatis ut s. dictum. & maxe in hoc casu nec contra

ii pactis ff

tasse & cã, q̃ vitetur nimia nimium exhoti aligãen liveron
exenſari impedimentis hõet miſti ſimẽ, vt nisi v. tempeſta
tis, party inſtantis, vis fluminis, zoſtimus peſtis ꝙ Secunda
cauſa exceptis ẽ in legitima ex l. ſi quando §. & praeter C. de in
offic: teſto in verbis niſi ree ſpeahter ſive in apocha, niſi supplemen
ti legitima renunciatio non geeabit niſi ſpeahter facta, & qua ple
nius Anton: Gabrielis lib 6. tit. de legitima gclusiõe 8. Mascard in
verbo renunciatio ſtate n. 33. qui 4 alios gcetimt. Certy caſu
exceptym dote cohtin. vt filia non pot dotẽ renunciare niſi ſpe
ciahter qua & re latiſſ Decian. tom. gſil. 395. quia ingrũt,
dos in locum legitima cahitur ſed ree repelling in tractatu de inre
lotium, nec vetum puto nime caſum exceptum, cg in inre non
milla ẽ mentio. Quarto excipitur de fendum, cui onahe re
nunciatio honorum non nocet. ed neceſſe vt ſpeahter renunciet
fendo. Mascard. d. tract. & practicog in verb. renunciatio ſtate
n. 43. & Decianus conſ. 395 q exceptio licet non exſtet in inre
ree tñ nihil iſta, qa ora renunciatio ſit coaretanda ſive ſtri
cte accipienda, honorum a aut retroactis paterna, materna, fratern
ne ꝓfunda appte, & ſtricte non continent. Non en ea tam be
neficio factis qz Senioreꝫ & volumtes, & ſpinde fenda nec mi
nor petitorem ſeruentalis veniunt, vt nec quarta ꝛrogato & bita
miſſunt fenda impropria & ad nam allodiahum reducta vt Cal
cia, nec en caſu quia inter fenda & allodia rigorẽ tol
nulla fere ẽ diffia, vbi ſtate renunciatione bonorum fenda
ſtineri, exhibetur ſ. & beneficium l. 2. C. de rescindenda vendit
ne qz adeo ẽ laeſio enormis, tam in transactione, qm in divisiõe
ꝓtergiveri emitioe litigiuſly ad l. ſi mag mi ſtatue n. 122.
mio quam. Sed hec quoq exceptio mihi a inre aliena vr, nam q
ot beneficio renunciat certe & beneficio reſtitutionis ſive actionis re
nunciare conſentire. l. regula & ult. D. de inre & facti ignorat.
bii. & ult. D. & legat. pſtand. Quare mulier q renunciat ot bene
ficio inris & fidei non pot eius beneficijs ſuis ſororis ſtatue renun
ciat non videtur pot neq mulier ad Velleian, neq ſuis ſororis
ad Stadriani beneficium redire, neq en inre, neq exſtat. vt
non pot Velleiano renunciare aut beneficijs ſuis ſororis niſi
ſpeahter. qz & fideiſororis plure luſpitet hominum an illis

veniunt in petitorem ſeruitutis, niſi ſunt fenda
& ad eam allodia iuncta placeat, nec quarta
gato debita.

gratiæ renunciari pōt, & est. i. q tu recte tandem y chidut sufficere
gratem, cāq; ē fere omni interpr. sentia. Videat Bonnigg & tq;
& late Decig ad l. ult. C. de rog cred. voto C. sidno 51. D. de
admiss. tut. excipit quidem ex his plenissimis beneficijs minim
Romanq; nempe cessionis, sive cedendarum actionum, quæ l. 4. 12.
et enim libenter refellit Decig consil. 27. Atq; haec de omnia re,
nunciatois divisæ in gratem & gratam ut ficiunt, & quā Rco,
quæ Tiraquelly de loco Nascendi de verbo renunciatio gratis Bo
nonigg de. tit. 1. Deciang consil. 390. Hic tantum breviter ad.
vertim interpretes nonnullos ex bimembri, trimembrem facere
divisionem renunciationis, nempe gratem (quæ Bl. gratissimam, gratam
eandem gratem) & singularem (quæ idem gratam) vocat. Br. ad
l. ad ō. C. finium, & quæ Bonnigg.

Ego trimembris divisionis usum & effectus non contemnendos
quis eos reperiatur: Specialis enim quæ generalis renunciatio
magis valet, gratior plerumque, efficatior rarò, ut pote minus incerta
obscura. V. C. si fideiussor dicat, renuncio omnibus remedijs, renuncio omnibus remedijs fideiussoris
& renuncio beneficio divisionis vel cessionis, vel excussionis, &
his Dominum scriptis hæc discrimina observare non ē inutile.
interdum enim gratam renunciationem negant recipiendam,
interdum admittunt sed hæc intelligenda ē illa media, illa ē
gratissima, ut Romanq; cons: 208. n. 12. & consil: 332. n. 12.
Hyppolit Marsil. ad tit. D. de fideiuss: n. 29; Verba en gratissima
& quæ omnium & incertissimæ formam aut nihil operari solet,
arg. l. 80. § solarium D. mandati. & l. 17. § solarium C
eod. l. 25 Litig & ibi Acad: D. de hæred. inst. Jason ad. l. 1.
n. 12. D. si quis in jus vocatq; non ierit Bt. Castr. ad l. &
finium. excipitur nisi casus, quo gratissima cedit gratus omnem
ratio æquia, ut si fideiussor renunciet, beneficio divisionis,
cessionis, aliis similibus remedijs. hoc enim casu hæc renunciatio licet
gratissima valet & efficax. Accurs: ad l. & finium ni fallor
fallor & ibid Bt. n. 13. in fine. Alex: n. 10. Consula en,
licet valde gratis, sit tu quo damnodo gratis, ob gratam
hæreditatem renunciationem, ut ait Craig ad l. 1 C. commodati

Verba gratissima nihilominus parum, aut
quasi nihil operantur verum efficacitatem &
finem

& Salon ad c. § qstam n. 15. arcto c. 15 sede ex- & ge-
ericijs, & c. + q ad agendum xp̃s. i. tit. Spũmt. n. 6.
Dicet alijs si gratiosa non valet obscuritudine & obscu-
ritate, & nec valebit & gratis, quia & ea obscuritudine
gmeat. arcto l. 54 gto ff. locat. l. 2. & Leb. dub. l. 6 obli-
gatus D. d pignor. & l. 45. D. de furt. fisci, sed dicendum
non eam esse obscuritatem medie q extremæ, ut inter
hæc tria. triticum bavaricum. & triticum bavaricum. optimum, medium non tam incertum, qs pig extremum
nec tam certum qs posterius, quare & Dialectici, gra interiecta, unius subalterna, dissimili respectu compatiuntur
nunc vocant spes mediam, & noti Doctores remuneratio-
nem mediam respectu gratiosæ vocant gratiosam, sed respectu
gratiosæ gratem, Quia dicet alijs, ne gratiosi gdem admit-
tendam sp ignorantia, sæpe ex fit, ut q remuneat, v. g. in-
minor sibi competentibus beneficijs aut michel, ipse igno-
ret q sibi competat, ignoratis a remuneræ nemo vid. l. 7
q cum tutoribus in pr. & fin. D. de transact. l. 9 quidē
D. de inoffic. teste, qd §. explicatum, ut transactionem &
remunerationem, q duo remedia nitet se simul conata,
non perijsse ad ignorata l. 5. cum Aghana D. de transa.
Deo, imus ignorantia non excusate, nisi eos, q bq prius
e ff. Sunt ignorare, ut mulieribus, minoribus, militibus, &c.
pridē, receptum e vulgo. ut a pone pig edoceantur &
certiorentur v. g. ut michel de SE. Velleia: quam remu-
nerent. Accurs ad Novell: quomodo oporteat Episcopos &c.
et sic in pr. interdict. & ad l. ult. § ult. in pr. vbi. remu
ssura D. ad SC. Velleia. Cuiacius ad l. 3. § ubi duo
in fine D. de duobus reis.

Altera remuneratio
divisio, e vel expressa vel tacita, expto pacti, q tacita
est multi casus. l. 3. & 4. D. de pactis, sic et remuneratio
tacita est casus innumeri, ut in c. cum inter de Electione

, minores, militibus cum ignorant & ut ignorare

Ea remuneratio divisio.

tum, vel testium, togatum, vel stra-
cum Doctor, vt explicatur vel tacitus
dum, vbi est gtacita est explicata q
vocatur a spada

ut nisi ex litteris ex d. transact. ut nisi quoad consultationem
d. sententia & lis indicata, si qs tacite renunciet appellation.
ubi qs tacite renunciat beneficio appellationis, ut nisi l. 30. si
filius D. d. minoribus, ubi tacite renunciat restitution in in-
tegrum rem certe, accipiendo legatum ex testa patris, ubi
minor obtet adesse, liti cedat renunciat mgt. textq. ut in
l. 20. etsi §. ult. & l. seq. D. d. bonis libert: ubi tacite pa-
tronus renunciat bonorum possessioni contra tabulas liberti,
sic & grata renunciat tacite, legato accipiendo, l. 10. si pars
§. i. & l. 20. nihil D. d. inoffic: testa. l. parentibus, C. eod.
Item l. 20 dnos tacite pater emancipando filios, remit-
timc legati, ex qbus intelligitur pactum quem nuptias tacitequs
q renunciasse, qd d. matrimonio vtr receptum. l. ult. D.
d. divortijs. Cq Legis ni §. ult: vel tenuis intellectq voluntatis
mgt. Tcq §. tacitq sensus. Patronj sufficit nolentis libertam ita
ee amplq uxorem q tacita renunciatio matrimonij in co tantum
casu: inter patronum & libertam fruitur: inter alios enim rapidum
d necessarium l. nullum d. t. TERTIA renunciationis
divisio e. qua vel e simplex & nuda vel e non nuda, sive causa-
ta nempe cum & onerosa qdmens. Nuda ut, qua quis
de se & sine alio tractatu seu qtractu utitur, ut si qs intro dissuta-
cite, si dotem vel obligationem remittat. Nonnuda sive causata,
e ea, que aliis quentionib & tractatibq sive qtractibq interpo-
ni solet, cq ejus renunciatio e ea, q mutuq negotiis celebratur,
interuenitur pactis cetalibq, qua ex filiæ successionibq aut seu-
ris renunciant, cq divisionis vis & effectus non ex ipsius. ex
interbatum omnibus, ut Anoch consil: cq mutuum Bart. Cibq
in fine lib: 2. Salic consil: 90. lib 4. Calter cons: 310. Affich
dec. 104. in fine Mascardus de probatisq ce. n. 6. &c. V. Ci.
si tuus quis habeat sorores, quadam altera renunciet hereditati
fraterne, ego eam implicitet non excludetur q altera non
solemniter excludetur. videatur Mascardus d. disput. 20.
Affict d. dec. 101. Facetiæ & omnis enim divisionis effectu

qs tacite renunciat.

17 Feb 5

Tertia divisio.

p̄ solennit̄ non mitā futurum quoq; mīs remitti pōt: ha
plicit̄ nuda, non pōt. Matant. d. n 6. & 7. sed ē eo nec
l. tibi d. rebus. . . . . ēc a divisīr remunciatiois, ut alī
sit nuda, alia cautsaria siue non mitā non vōt a mīe
aliena. ni quo ꝙ ventres ita dividunt. l. 7. minores. ni
pr. D. d pactis. itaut remunciatio vitetur mīe ēsse pa
ctum mīdum mīe gtractus, mīe ēt neūtrum, quem
admodum & pollicitatio plerūq; negī ē gtractu negī pac
l. 3 ni pr. D d pollicit. Pactum ēū non ē, mī vnotum
vel plurium sed pollicitatio, plerūq; ē pactū
& sepe remunciatio. ut supra dictum: sed interdum pollici
tio vērū mīt gtractū, ut ni l. ult. D. d. O. & A. inter
dum ni pactum mīdum l. dotale 15 D. d fundo dotali &
l. qui negotia 34 D mandati.

LIBRI II
DE PERSONIS

Hoc cabut paucis verbis comprehendi pt. Velgtinetur & intel
liꝑ fere pt ex argto d pactis. transactionibꝫ in pactis a con
tractibꝫ capit d ponis vere ē binembre. q̄ps pactis velgta
tis regnat, alterīs bacillum sibi vindicari pōt, ubi d procura
tore, tutore, curatore, parentibꝫ vs liberis, seruis, ē not
ad plīg membrum attinet. q pōnt remunciare vt ex gtractu
nte nōrit. ex his q non pōnt, quo m minore ē furioso
l. penult. C. d emrat. furiosi vel prior, cui non absimilis
ē prodigus. atq; adeō pupillus, qui tam quam furiosus
nihil rem facere. vt. d. ut deteriore v. q. ita remunciando
pt. quare pupillus negī ut transigere, ita & remunciare
non pt, imō ne minor quidem vel transigere vel remuncia
pt l. 33. si minor D d minorib. l. q. ipse D. d transa
quia ntēq; transactio & remunciatio vt dicem tractum
rere q minoribꝫ maxe curatorem habentibꝫ non pmittit.
l. 3. si curatorib. C. d restit. in integr. minor. ubi q ipse
pro pstruxit ē enim remunciare non pot. d minore

ntr pactum & pollicitationem

intrmisce cap. d ponis, genera sua
ciare pōnt, q non, item q̄q pōssit
t.

Ludwig Brückhardt ob Christ kan pōnt remunciare

18 rub. 4

ustio sibstat, sed mitt vtr certi mihi ce hoc pe mirisse remm
ire d mihi ce l. nlt. C. ad Sct. Velleia. Rusticorum gdem
agricolarum imperitiæ tñ interdum habet, ut l. nlt. C. d testic. Sed
ni remmciatiue nulla lex exstat q impetet sibi, q remmciet volens
cum potit non remmciare, ex definitiue a qua dictum sit eam re
turis fu quandam remissionem intelligit quemq; sum dumtaxat me
non v. alienum remmciare pae, sic e eum tantum eg interee, adeo
ut ne pater gdem nis filij remmciare potit, d. procuratoi dei, quia re,
muneratie sit gdem donatio, q non gluct, ne grati gdem manda
to, q nec gratuito licet gratia administratio tantum data ei. Aliud e a do,
mari aliud administrare l. a. C. d transact. l. nlt. D. d rub eoꝝ
q sñt. l. nlt. D. d curat. furioli. Multo a nmis filij mra
patris remmciare poterit, aut servus dei, quem gdtic d. res pleberus
ac servos melior fieri pt, d terior non pt. l. melior D. d R.F. Sed
nec ad alterum d psonis membrum potio pertinet, nmis ne ei, q pomt
remmciare rectnore, alterum obq prosit vel nocerat remmciatio, q item
explo pacti explicandum: Nam ut ni pacto & gtractu nota e regula
pactum eum alio factum alij neq; nocere nec pdee. l. 27 ff mag
q ante dia D. d pactis. ita & hic d remmciatiue dicendum, eam
nec pdee nec nocere alijs, qs inter quos sit facta, sed hic heredum e
tabenda ro, qbus & nocent & prosunt pacta d functi, eum eadem sint ei,
qua magis si pacta sint rem. l. ei d heredi D. d pactis, idem dicen
muciatiue dicendum, ut d heredi prosit, & nocerat, modo sit res ea & mis
q sit hereditarium: nam alioq si e res non hereditaria, sed alio mre, ut
familiæ, vel donationis competens, ut e feudum donatiemo, eius re,
muciatio a defuncto facta, eius heret heredi non nocet. q ideo & in pa,
ctis & in transactionibus e, ut ss transactio inter heredes fiat eius re
natis q sibi non potuisse admini. Ex qbus intelligit remmciationis &
aventionis alias transactione magna donatio, maxe si remmciatio
non sit simplex: nam remmciatio, ut s. iam dictum vel e simplex
vel fit inter duos contrahentes, dicit can esse aventionis. Sed tran,
actio & aventio semper fit inter duos. l. 1. § 1. D. d pact. Trans,
actio semper fit dato aliquo, vel retento. l. transactio. C. d transact.
Remmciatio fit sepe nullo vel dato vel retento. Transactio alicuius
fit ob controversiam aut litem aut motam aut movendam. l. 1. D. d trans,
actionib. Sed remmciatio fit sine controversia ut pactum & gnde
in hac lata, donationis spem gdmet enim transactio non ex donatio

ut pacta non alijs prosint nocere
remmciatio. quod tu adhuc in sin
ilibus consentaneum ipsius dicta ipsi

sed valet compensatio q̃a quo modo & pactum à tanch. extinguit. l. 3
transact. si modo verba d. leges ita interpretant, q. v. facit
donatione cã, rem certam, qd. nil. q. mi. adhib. & donatio
celebri nigt. si donatio cã. palliear, & nil. 52. si quis uxori &
servus. D. d. furtis. si servus. nigt. mea pacti, sit cum eo non
natio cã. & l. q. C. d. repudianda hereditate.

DE REBUS HEREDITATIS SUIS

tat hic q̃ iura renunciari ponit q non

CAUSIS CAPUT III

Hoc capit e gravissimum & utilissimum, in quo explicandum
q̃ ita renunciari & remitti ponit & q non ponit. De quo v.
Alberici tractatus d renunciationib. & eo d interpretes veteres ad
l. & penult. C. d pactis & Vitalis d Camparios plixi sit tracta
& clausules. partem diminutam q̃ misit in hoc capite. Idem
pit tractan ad Angelo ad tit. Inst. d exceptionib. Idem capit p
lixe tractat Terracino in repertorio. Nos hunc in hoc gentili &
claro capite ordine tenebimus, ut big. cora. posterio propria intra
& in proprio ordine Institutionum segnamur. Quod ad cora & gratia
attinet, quo potissimum simul hic tractanda. Utrumnam pont. q
quis renunciare. Affirmant et multi scribunt, & recam doctrinam non
nihil ad l. 1. C. de pactis, & illo ad l. penult. eod. tit. ubi nanq
nec tractat Interpretes. Quod ad prig attinet, regula et ex veteris ad
d. l. penult. dec licentiam habere hic q̃ se introducta renunciare, q
& aliis ll. confirmatur. ut & supra dictum ex l. si mulier & l. ult. mihi
& ibi. quibus invito non detur beneficium. Observandum a gentile,
quia expressum q hic q̃ se introducta sit nulli d. l. penult & d. l.
si Judex: nanq̃ pactis introducta sit, sive privatis sive pro rem pu-
blicam nemo alig renunciare potest pro privatis quidem, quia alig neq
hoc neq nocet pactum alterius hoc est si unus ex ante omnes pactis
multis & nunc pro re publica. Imperator d. d. pactis. sic en nihil
enim pactorum pactis mutari non vult. Quod ius
Verum Infirmamus ne civiliter renunciari non vt. quia
in utilitate Reipub. nemo dum l. 2. C. d. iurisdictione pb
calumniam. Sed toti ordini judiciario non est renunciari: quia pb
utilitatem publicam legibus & motibus a constitutum. l. ultim. C.

mum mentium.

Sunt alij casus in q̃b renunciatio nō valet

Pacta contra bonos mores inutilia

Sed quid si con. &c.

centis, interdum tñ renunciatio & pactum valet & ordine iudiciario, & quo ff. ex. primū, quos casus aliquot ni gōy ne sine gdñ nūri
nunciare q̃ pt, ut alimentis legatis, & gōy transactio & vēdita. l. 8. ff.
ff. de transact. ut in dote ne ea taxabatur longiore die, nouiss. c. ex l. 1.
ff. C. & dei uxor. act. Hodie dotem immobilem statumq̃ mobilem
restituendam vnic nūri minūer renunciare non pt. & q̃ntio ut dos im
mobilis non reddat statim post solutum matrimonium sed aliquot post
mensib⁹ non valet. l. 3 die. & Attilicinus D. de pact. de talib⁹. Ro
mae. ga. & Respub. interest mulieres ē dotatas. l. 1. D. solut. matr.
Quidnāc q̃ntio q̃a dotis cā sit ulterior, quasi contra Respublici
tate facta. Vlpianus putat, ut in beneficio, q̃a habet & dote q̃nty
ne condemnet ultra id q̃ facere pt. vnic beneficio licet pio & privato &
ista renunciatio non valeat, q̃ nec ē bo. ga. talis pactio aut renuncia
tio sit contra bonos mores, contra reverentia ac uxoria habita mulie
ris l. alia. §. 1. D. solut. matr. Pacta & contra bonos improbantur
l. 7. nihil enim. Edit Praetor D. de pactis, ut in alienatione bonorum
minoris. q̃ vetita ē sine decreto. ex oratione Severi. l. 1. & 1. tit. D. & C.
de his minorum. Cui oratione minor renunciare non pt. quia faceret ex
presse contra publicum jus. quō nominatim interdicta ē haec alienatio,
licet haec magis ad privatum pertineat minoris commodum q̃ publicum ptineat
Idem Praetor ipse contra expressas leges & res publicum nihil facere pt.
C. de bonorum possessionum ex quibus ex vel q̃ntitate magna probet
l. 7. non ē ambigendum. & ubi enim D. de minor. posse stari q̃ illum
multum placuit vel pacisci vel renunciando contra expressas
leges, aut constitutiones facere q̃ bonum sine fraudo quem l. nemo ff.
de legat. 1. contra leges D. de pactis. l. codicillis q. ult. D. de
legat. §. Quod si renunciatio contra leges & res civile facta non va
leat multum, valebit contra ius gratiae. l. ex rescripto C. de liberali
ca. l. jura omnium D. de pactis. Quidnam ē juris & commodi sui
renunciare rem valere alteri non valere, q̃ ergo si cor sit mihi
commodum cum alio, hoc casu non male interpretes adnotant hac dis
tinctione sit res & beneficium, illud sit dari nunc valeat renunciatio
pro parte renunciantis. l. nihil enim §. si pacis car. & l. 27. §. fin.
& fratrix. item ne expediat. & D. pactis. l. post mortem. & ult. D. de
pactis. pro
mor. pos. §. contr. tab. si v. g. ut individuum non valere, ne quem
pro parte renunciantis. l. convenire & C. 2. Attilicinus, & d. l. & ff.

fuere
26. stris. ff

fact. dotal. l. qui ita lib. D. de postulando l. si filius §. si
ler D. de pact. dot. 25 distinctions e fac. qa sepe p alium valere qd
possum q. p nos ipsos non possumus. Quod attinet ad alteram
questionem de nuda institutione et legato, et fideicommisso, et hereditate obvenien
te vel sperata exposita sunt nonnulla initio tr. tractatu ad l. 1. C.
de pactis, ubi de spe fideicommissi renunciatio sive gravatio facta vel
Br. multarum auctor distinctionum quas ex libris Bartoli excerptas
quam avare non minimum velamen gerent, et hac quoque renunciatio
nem institui trimembrem distinctionem fecit, vel enim nihil de re
spe, vel de spe tantum non venire, vel nihil e nec spenere. vel et
rum certum et existens vel speratum vel neutrum, qd minimum ius
attinet. id subdivisit, ut vel leve et iure vel facto advenerit. Illud quem
que iure et lege obvenit, ut legatum, hereditas, bonat posse renunciari
do amitti, affert l. pen. C. de repud. hered. sed ea de repudiatione
contra non v. de renunciatione, quas inter diffra quam supra sit expo
sita. Nunc ista potissimum qa repudiari, pontra tantum iura de
nunciari et futura. l. sed ita scriptum. §. si res communi de legat. 2.
Si ex repudiatio cuius nihil qua est abdicatio, nec tenere debet
qd spondi sit portioni de substitutum, nihil enim juris abdicatio non pos
citur ad aliud. l. decernimus C. ubi Br. D. servit. urb. prior. l. si in tri
pe. D. de servit. rust. prior. Si autem facto ius competat, jam non
dum interest rei et persone, vultq illud bene tolli renunciatione ut
possessionem, sed existat dominium. l. sigs vi. §. ultra. D. de adqr. possess
ubi inter possessionem et dominium nec adsert distinq. possessio nuda vo
luntate nolentis possidere amittat dominium non amittat, de eius
dispar, quia dominium e intus possessio facti et animi. Proinde nec
minus si aliq voluntas, quae sigs decat se nolle de dominium nihilo
minus manet, ergo necesse e eminent ad voluntatem accedat facti
aliqua dolo, ut dolo de situat. v. de. ut rem abjecit. vel de derelicta ha
beat. l. 1. D. pro derelicto. Sed possessio §. 52. inter res immobiles,
e alia quem rerum (pone en libera non possidentur ut negotiandi
mittat l. 1. §. 1. D. de rei vindic.) Sed tu plus nosse e nus rei, vel in re
sive locale ut de loqr. quia in tanquam patiuntur actiones in re §. 1. in
aliquot §§ seqq. Inst. de actionib. Possessio parit actionem in personam

in tam patiuntur actiones
in personam. §. 5 vers. pari

Secundum membrum
speratu renunciari pot.

ve interdictum; l. 1. § ult. D. de interdict. sue ict q pacto noto gritur
parte de renunciari pe, si e mis psona, ut donatio,
filiatio, & paternitas, non pt renunciari simpliciter sed pacto mquunt
th. argto l. videm scripsit D. de pactis, & l. stipulatio ista & alteri D. de V. O.
sed nego[r] verum vbi mis in donatione pacto renunciare non pt. l. ius
natum 34. l. de pactis cui ita. quia res donatum iura, ut acquunt
ibi, & amittunt leges ad intentionem donantis pactionis, sed vide de Anael
cum tamen nihil effunctior. cum de ad l. 1. C. de pactis inutis psonalis actione
intellitte actionem vel exceptionem pro alterum alteri qtum. & mis in casib
in l. fideiussoris & d. & alteri, & qbg nos j. nihil renunciatio eorum
ad indicia plenant in qbg e pactio exceptio, atq; sacra mre certo, si
e de primo distinctior membro. quod ad alterum attinet q e de iure
scripto, vbi consentimus poe renunciari, sed non simplici renunciatione sine
pacto, dictum e cui s. nihil renunciatorum diversorum differentes re
nunciationem simplicem ab ea q fit pacto, nec ideo, ius speratum ut sibi
nunc sum remitti & tolli poe eoli. C. de pactis. illorum poe, nisi se ad
sciendo presente qs simpliciter licet renunciet, iuri sperato, nec enim licet
simplex renunciatio vnius pacti obstet ob presentia adversarii, q tacite
sibi renunciauit q sentire argto l. tale pactum etc. ni fr. D. de pact.
quo voluntati illi et absente adversario facturo simplicem iuris sperati
renunciationem sed facta in iudicio vnius pacti sacrate pp iudicij anelo,
stati argto l. 1. D. de cura[to]re furiosi dando. prevalet de altero membro
scripti innuunt, ut pacto remitti pot, simpliciter a vel parte presente
et absente & si absente vel in iudicio vel extra. et hoc solo casu non
valet renunciatio. de l. si ita & scripsit cognit. D. de leg. r. Viviliq
tene valeta. de H. Tertium nihilominus & iure nec spernere nec 4. qbb. C. Tertium
quo ita distinguit, ut in futurum quem facta renunciatio valeat, agit iure nec spernec
argto l. si rem meam D. de V. O. In presens tempq non valeat,
argto l. 4. C. de postlimi: reversis. Sed hec distinctio mihi aliena
est. & q. l. si rem meam nego renunciatio, sed stipulatio aufert, q est
stipulatio rei propriae in futurum: i. meam qne non erit mea vi
stipulationis. quare quidem potiq mihi futuri ei nulla nego res nego
ries sit nota, renunciationem fieri non poe, l. si ita scriptum. §
sub finitio D. de legat. 2. quinet putat Hotom. Coll. Tolo. n. 14. nulli
futuro iuri poe renunciari, sed quidni reprobatorem omnem renuncia
tionem & quatenus extra dictum 5. Concedo tm mihi futuri nulla

re vel spe iuri renunciationem non valere, ut & modo dictum
sed qualiquatenus est notum, ut legatum aut fideicommissum sub
conditione poe remitti. l. 21 & heredi § filiof. & seq. l. 46. pactum in
ter D. de pact. l. 1. C. eod. l. 11 de fideicommisso C. de transac.
Atque haec de utroque articulo an omni iuri & an futuro iuri re-
nunciari poit sint dicta. Adfert & Hostiensis de priore aliam
& multiplicem distinctionem in summa titulo de renunciatione lib.
Decretalium, qua ius distinguit in publicum Divinum & hu-
manum, & singulas eius spes subdividit, quae tamen distinctio non tam
renunciationi quam pacto & conventioni videtur accomodatior. Adfert & ali-
distinctio iuris a Vitale Campanio in tractatu clausularum tit.
quibus iuribus renunciari poit in pr. sed tanta est varietas casuum
vix ut point ad certa distinctionum capita revocari. Sic & alii ius
vel lege vetante distinguunt a iubente vel permittente, & plerique
consentiunt vetanti sive ut loquuntur prohibitivo iuri non poe
renunciari. V. G. lex vetat fideiussorem dotis dari tit. C. ne
fideiussores dotium dentur. Huic igitur legi renunciari, i. Maritus
fideiussorem pro dote dare non pt, licet renunciet huic titulo, si-
ve legi fideiussionem prohibenti. Sic constitutionibus prohibetur Iudaeis
habere Christianum servum, sive mancipium, tit. C. ne quis Chri-
stianum mancipium. His constitutionibus si quis vendat Iu-
daeo servum christianum ut ea venditio valeat, si renunciaverit,
non valet renunciatio contra ius prohibitivum. Sic prohibetur quis
in sua ca. ee. iudex vel testis, tit. C. ne in sua ca. Et & alia iura
vetantia ne de statu defunctorum post quinquennium quaeratur.
His igitur ll. vetantibus renunciari non pt. inquit Accurs. ad l. 1.
C. ne fideiussores dotium dentur. Br. Bl. aliique ad l. 1. C. de pact.
Ei quoque iuri quod certam formam & solemnia certa praescribat, renun-
ciari non pt. ut in testis in nuptiis in emancipationibus. Br.
ad l. 6 de his D. de transact. Alexand. ad l. ius publ. D. de
pact. Adferunt & ius negativum, ius arctativum, sive constri-
ctivum, quae ad prohibitum referri poiunt, ut videre apud Br. ad l.

nis, sed periculosum est haec ita generaliter definire, et tutius est venire ad
specialia, praesertim cum iuris nostrum propter varietatem circumstantia-
rum in singularibus maxime versetur. V. G. quaeri solet, de quibusdam ll.
constitutionibus et Senatusconsultis, an his renunciari possit, ut an
possit legi Iuliae de fundo dotali, quae de re j. ut an possit renunciari Scto
Velleiano, quod ad mulierum interventiones ac fideiussiones pertinet, sunt
enim qui dicant posse, alii qui negent, nos de eo et j. ubi de fideiussoribus ut
an possit Scto Macedoniano filiusfamilias renunciare, quod quia pertinet ad contra-
ctum mutui filiofamilias dati, explicabitur j. ubi de mutuo, ut an possit
constitutioni de iureiurando calumniae Iustinianico renunciari,
quod quia ad iudicia sive ordinem iudiciarum pertinet j. commodius,
de eo explicabitur ubi de iudiciis, quemadmodum et an illi consti-
tutioni, qua ratio dierum induciae dantur reo in ius vocato ad deliberandum
renunciari possit, aliaque aliarum constitutionum beneficia
sive ad iudicia et actiones sive ad contractus, sive ad iura personarum
pertinentia de quibus nunc ordine deinceps specialiter explicandum.

CAPUT IV

DE RENUNCIATIONIBUS AD IURA personarum pertinentibus

Adhuc explicatum est generaliter de iure cui renunciari possit vel non,
nunc specialiter singula iura tractemus, ordinem institutionum se-
quentes, de personis rebus et actionibus. Illud a hic initio admo-
nendum iterum, renunciationem differre a conventione sive pacto, ut
speciem a genere plerumque. Nam et supra ubi de divisione distinximus
renunciationem in eam quae pacto et in simplicem, quae fit pacto, potest
dici quaedam species pacti sive conventionis ut et transactio, sed haec
ipsa renunciatio quae fit pacto, differt ab aliis pactis in eo, quod re-
nunciatione ius aliquod remittitur. Pactis autem multis nihil remittitur sed
agitur de acquirendo vel obligando, vel retinendo. Primum igitur
libertas et servitus quae sunt iura personarum an remitti sive renunciari
possint videndum est, et dicendum libertatem remitti nec nuda
renunciatione amitti non posse, V. G. Constituitur nativitate et ma-
numissione amittitur bello sive captivitate, et venditione partici-

8 gradus ♀

Iura personarum nuda renunc. amitti non possunt.

porib⁹ licet ca § ult. Inst. de iure p⁹son. Inter ros modes rum
renunciatis, neqs pactum l. 27. epistola D. de pact. l. ro hic
ros C. de hib. caus. item & ni ervitute ius e, utrieqs ea remda re
nunciatiõe vel pactoſimiat, vel amittatur, sed solemni manum
sioe quis sedie unda voluntate cui. ervitq remitti poit ¶ nulli
hist. e libertin. Quaerit & iure patronatq, an & ei poit renuncia
re ius eius e rpex, nunq⁹ sone, alterna rei. Versatur e id q pa
rens st in libertum, Ler. v. q⁹ in ecclesiam vel eidem sacrasq con
vertor eius st q, e norum iure patronatq, & quomodo in. C. ve
D. sed e tt in secretalibq de iure patronatq, ptinentq potiq ad
calus yprimum & renunciationq ad iura rerum ptinentibq.
De phõre & vetere iure patronatq in libertos, de quo in, istit
tt & succes: libert. & in st. & C. de iure patronatq, an recpoit hic
to patronq remittere hve ei iuri renunciare qri pt. l. ad auth
sed sedie C. de iure aureor. annulor. scribit non poe id remitti,
quia non sit bonis moris: nuq⁹ in ex parte remitti poe vel totum
non item. Sunt en q⁹ iuris duo bõpna capita, munus nce, ria
sive bonis liberti, alterum ni eius p⁹sona tuta in obsequio & obis
& opas qrem poe remitti, sed obsequium & reverentiam non item.
Rõ effice hoc e, quia iure civili renunciatio & pactum contra bonos
mores non valent, qualis e & reverentiae, melior inventis et liber
Obsequi l. penult. C. de pact. ¶ hõe iure patronatq in libertos q h
non e abnimis ea, q e & dare mercenarios & rusticos, q angarias
& paranqarias facere tenentur, & volantes, priesq
nimis stare tenentur, an & ei eis renunciare sive eas remittere
sufficit pontifex vel oratis vel et adeundo pecunia ve es bona
garijs accipiendo? Sed nec q⁹ior iuris publici sive fiscalis, nos q intro
privato agnig, vde sunt quasi pteriens nec qdam poe & socia
angariam sive polig titutas ei remitti, ideat Br. ad l. si non sol
tes. de & liberty. B. de pact. inde. De patria bolest: q⁹ nus quoq
e ne p⁹sonam, certum e eum non poe renunciare, ex bonis re so
lemni emancipatõe l. 8. D. de his q sui sint vel alie. iuris
ubi ro nec adfertur, qa certi sint modi q⁹ adqrat, nt e matri
monium, adoptio q⁹. Annatur an q⁹ sint patria bolestas, nt ex

an patronatq⁹ sint renunciab⁹?

an angarijs & paranqarijs q⁹ iure possint.

emancipatio, nere patris p̄ inter anos non ē renunciatio aut ba
ctum, multoq; minus renunciari pt̄ uni filij vel patris, & p̄inde
nec obseq̄ij q̄ parentibq̄ uirenati dbetur. opa en parentibq̄ non d̄
bentur a liberis, licet a libertis dbeant patronis. l. penult. D. d
obseq: parent. & patron. ꝓstand. q̄uis nec mancipato dbentur ab
uere. licet secus putent glossographi, qua de re explicatius dic
tū. Inter uirū ꝓpriatorem vel minum ē matrimonium.

Hinc igr an renunciari pōt grat: & s. iam dictum, contracto
non pōe renunciari, sed opus ē divortio, sive solemni de bonis
quamuis ēn modo q̄ensu contrahatur, non tn modo di sensu
disolvit. l. 8. consensu. C. d repud. Sed an contrahendo pōt
renunciare, maiore dubitatiō: nam vtr non poe, ne pactoqe
q̄ non valet si eo libertas matrimonij impediatur. l. ig si stipu
latio & l. 134. ibiq; D. d. V. O. l. 2. C. d inutil. stipulat. l. 14
nep ab initio C. d nuptijs: q̄bq; ex ll. intelligit, matrimonij &
contrahendi & disolvendi libertatem, esse facultatem nec poe eam
in necessitate q̄uerti. receptum tn ē ut q̄s pōt voto facto cele
brem virtutem omisso matrimonio amplecti, q̄ vitae ut melioris,
plura quoq; in ure sunt comoda & privilegia sub tit. C. d Epis.
& cleri. Hue ptinet & d dote, q̄ nec mariti in bona uxor ha
bitam ꝓt hypothecam, an ei hypothecae ipsa renunciare pōt?
vtr en non poe, tum qa cum dotis non licet facere deteriorem,
neq; pacto neq; alio modo tot. tit. D. & C. d pact. dotal. plata a sabe
re hypothecam q̄s non sabere. l. plus cautionis D. d R. J. tum
quia remittens hypothecam marito, uxor vtr donare. Estne pro
ꝓrie donatio remissio, sive renunciatio ut s. dictum, non q̄
p̄initio: donationes a inter conjuges l. prohibita: nec tn renun
ciatio hypothecae sive remissio pmissa e, exhibitaq; in rē e impe
tor nō fieri eam poe. vt l. et ii, C. ad Sct. Vellia. & auth. si
quia mulier d. tit l. 22. iubemus C. eod. to q̄nus e, qa remis
sio non e ꝓprie donatio, maxime hypothecae, q̄e ius quoddam
rei sive in rem non res ipsa. Nec ius rei levius rem. Excipit
tu Br. tres casus, pannus sanariq; non sit obligando, aliosq;
rs ad l. Madera q. g. §1. D. solut. matr. quem & alij Dores se
quunt. Bl. flex. ad l. Aetria et, sed tacillorum exceptiones
sunt commentitiae, & p̄inde non recipiendae. Standum enim

Ostro. an matrimonio pōt ēr

Hinc an renunciari pōt grat: & s. iam dictum, contracto

Ostro. an matrimonio pōt ēr

Quis an minor tacitae hypothecae renunciare pōt.

Cum dotis non liceat deteriorem vel inquilinum modo.

regulae donec exceptio probetur, eas autem exceptiones illi nullas probant neque lege neque ratione. Ceterum si metu haec ab uxore facta sit renunciatio hypothecae non valet, ut recte Accurs. & Bar. ad l. 1. § quae oneranda, D. quar. rerum actio non det. Quod attinet ad tutelas, quae & ipsa inter iura personarum numerantur, olim renunciatio tutelae erat recepta atque adeo cessio alteri, qui idcirco cessitius tutor dicebatur teste Ulpia. lib. regul. tit. 18 de tutelis quo iure hodie non utimur, excusatio tantum certis de causis permissa est, renunciatio non item. Quaeritur an post tutori pupillus renunciare sive remittere actionem tutelae? quia de re § in cap. de iudiciis & actionibus. Illud prioribus adiiciendum quod de metu dictum factam eo ~~[illegible]~~ renunciationem hypothecae ab uxore non valere, id porrigendum est ad dolum, ut non valeat quoque si dolo mariti circumscripta, sive ad renunciandum inducta fuerit uxor, quo tamen casu uxori contra maritum non actio doli propter reverentiam, sed in factum temperata dari solet, argumento non debet. D. de dolo malo l. 2. C. rerum amot. l. 27 si servus § 19 si cum maritus D. ad l. Aquil. videatur de hac renunciatione hypothecae & l. si pignus D. quae in fraud. creditorum l. 3. § ult. D. de legat. 3. l. 1. § & cum lex de rei uxor. act. sublat. Cuiac. consult. 18. de qua & hoc notandum, restituta uxori hypotheca, in eam metus vel doli ut modo dictum, restitui quoque ei actionem hypothecariam, sed utilem; ois enim actio restitutoria est utilis § rursus Inst. de act. sic & alias fit hac mutatio sive conversio l. si fideiussor D. de dolo malo, iuncta l. cum quis § penult. D. de fideiussor. & l. mora § ult. D. de usuris.

uxoris metu facta non valet.

pupillus tutori remittere sive renunciare tutelae

restitutoria est utilis.

CAPUT V.

DE RENUNCIATIONIBUS AD RES PERTINENTIBUS.

Hoc caput qua latisse patet, in aliquot id membra partiemur. Huc enim pertinent & bona sive res recharitae, feuda, emphyteusis, servitutes, pignora, aliaque iura in rem, itemque donationes, hereditates, obligationes, & contractus. Notum est in caput hoc de rebus et bimembre, seu eius duo et summa membra dominium

& exhortatricem, ut ḃ ſpiritum ē vel ex ḃo ordine, ſtatutorum, m
ḃg plig & aḋgrendo dominus, a tit. 1. lib. 2. negs ad tit. & obtent.
Et termin ad tit. & exhort negs ad tit. & actorḃg explicat. Quod
vor attinet ad res ipsas, etiamgs dominium Linza videamus
breviter & monḃ. Sunt en res vel Ecclesiastice vel civiles.
Ecclesiasticas voco beneficia & prebendas, cumḃg annexa sunt &
ipsa officia Ecclesiastica, ut Episcopatus, aliegs Dignitates & personatus.
Nam aliogn officiorum explicationem non ad res, sed ad personas
potius pertinent. De his autem & officijs & beneficijs Ecclesiasticis, li,
de eorum renunciatione ē tit. g. & renunc. libr. de etat. &
& officijs & rem maiore etat habitatio an renunciari possint & ad
ut & officio sive dignitate sumi Pontificis, an renunciare & ced i
re possit opus fuerit constitutione Celestini Pontificis, q tandem vo,
luit hoc Pontificem abdicare Pontificatum eigs renunciare. c.
admonet. & tit. & renunc: Dubitandi & eo hac potissimum etat
te, q horum renunciatio officiorum Ecclesiasticorum non sit fieri
mi maioris, quem Pontifex nullum se in ḃg Ecclesiasticis, ut tra glos:
aliegs DD. ad c. 1 & renunc. lib 6. Quod attinet ad alios Epi:
scopos his non licet abdicare, sive renunciare officio suo nisi p,
mittente Pontifice, ei quinta renunciationis ea ratio exposita
cē a aliquot asseritur, ut crimen maius, seu grauig, ut ho,
micidij, simonie, ut etas & corporis imbecillitas, aliegs non.
nulla, & ḃg Hostiens: mi summa. & tit. & renunc. cap. cum re,
nunciatio, ubi dicat in fine & extant in ipso cap. mss: & &
tit. & renunc: ubi ḃ eē asseruntur his vulgatis versiculis com,
prehensa.

Debilis, ignarus, male consciis, irregularis,
Omen mala plebs odit, dans scandala cedere possit

Eadem fere & aliorum ē ro. officiorum, ut Abbatie Patrocinij
quoad ipsa beneficia, & prebendas, sive annonas Ecclesiasticas,
Itinet. omnia officijs sint communia, aligs adeo ut uniuo
ersis pp officium & ne beneficium idem fere in utrisq; sit esse
vte, quis minora beneficia facilius renunciare possint, & qde
illa plerumq; a quo sunt profecta, c. admonet. & renunciat.

c. fœas. 12. q. 1. c. Maiora en ipſi Contſtiçſ̃ aut renunciãda
ut latiꝰ explicat Hoſtienſ. ad tit. de translat. & ꝯ auctor. Ele
mira Conſticiorum renunciatioe Eccliã Ricchum tractatio
videatur apud Bertachin. in appꝰ. Zaſii ædito hac 3 qr 3 q
& ꝯ ego. Hoc ptinet ius patronatus Eccliaſtici & quod non
ſ̃ arbitriũ, quin ei licet renunciare. Nam & ſic vale tꝛegula
vulgaris: ſic quicquid iuri renunciari pot. l. ſi qs mihi ſcriben.
de C. & pactis. Nam & donari id alteri pt. c. ex multitudine.
& iure patronatꝰ c. unico eod. tit. in 6. & hac renun
ciatioe patronatꝰ e texꝰ c. 1. d. t. & iure patron. in 6. Nec
ſolum expreſſe pt patronus iuri ſuum cedere, & renunciare
Eccliæ &c. ſed & tacite, puta, ſi patiatur multo reſeruato ſi
bi iure Eccliam ꝯ patronatum de ſieri collegiatam &c. nam
ex. de iure patronatꝰ, ubi plene canonꝰ & omnia eccleſiaſtica
& conſtat. ad hæc præter de renunciatioe de iura rerum Eccle
ſaſticarum vtimente. Hæc de Ciuilibꝰ videamus.
Inter ea quæ iuris rerum obtinuit dominium, cum non
ſit nudè renunciari nuda nuda voluntate, ſive geſtu aut
verbis, ſed re id amittit. l. ſi ſeruꝰ dicat, vel & ſecum ita ac
cortet, nolle ſe amplius eſſe dominum, nihilominus manet
ſeruꝰ, ſed ſi rem abijciat, abiectam pro derelicta habeat,
amittit dominium. & hoc q̃ re fieri ſ. facto, puta
abiectioe amittit dominium ſeruus, non animo gestu, vo
luntate aut verbis. l. 2. l. 5. §. 1 D. pro derelict. Ea mi
ni & §. ſequitur, poſſeſſio differt à dominio, q̃ poſſeſſionem
da voluntate amittat, dominium autem. l. 17. ſ. quis
in §. diffinit D. de adqr. poſſeſſ. Locum hꝰ diffinit abas ſixi.
mus iſtum, quia poſſeſſio facta dominium iuris & Ideo
de facili amittatur, poſſeſſio vtiq̃ ſit & nuda voluntate,
q̃ dominium, q̃ ut dixi e iuris & ſæpe quidam. Item

Interpp an tempore vindicatur ꝺoīq ꝺominio renunciare? itēq; ꝺ bone poſſeſſionꝭ diſputant. q; ſtatuunt triennio amitti. Sed hec eo, rum opinio iuri nouo non ē conſentanea, qua ꝺ re explicarem ſ hōc loco: An ſ tempore vel tractu temporis ꝺominium atq; poſſeſſio amittatur, ſtatim et eadem ad tractatum ꝺ poſſeſſione, ꝺ ꝺominio, videatur Alex: conſil. 94. Vol: 5. Ripa. Accurſ. ad reg: ſi id q; ff. l. ſi ꝺ eo, §. ſi forte noui & Br. D. ꝺ acq. poſſeſſ. q; putant oēs tempore amitti poſſeſſionem, ꝺ vel arbitrario, vel ut plerq; longo, ex lo. l. 32. furtum. §. fundi D. ꝺ uſurp. Uſucap. à contrario ingenti ſenſu q. §. ſed mihi §. id tantum ꝺ, cum, q; licet longo tempore fundum corpore quidem non poſſederit, ſed no nonnulli amiſiſſe poſſeſſionem, ſi modo is fundus interim ab alio corpore non fuerit poſſeſſus: contra autem, ſi alius eum corpore poſſederit, eſſi minime ꝺ mutaxat diem prior corpore ab fuerit, ſive non poſſederit. Itemq; poſſeſſionem fundi eum amiſiſſe. Atq; hec breviter ꝺ dominio & ꝺ poſſeſſione ex qua dominium. l. 1. in princip. D. ꝺ acq: poſſeſſ: Hinc inde in rem actione ſ. dominio aſſimilatæ ſunt bonæ fidei poſſeſſiones ut in uſufr. Emphyteuſi & feudo, Barbari ea re vocant utiles dominia, ſed nos & Itali & Germani verbis iuris ac latinis vtamur, & quaſi do. minia appellemus, nempe bonæ fidei poſſeſſ: Emphyteuſin & feudum ex quibus actiones in rem ſed utiles naſcantur, ut publiciana vec tigalis & feudalia. Nam ex uſufructu eſt directa ciuilis actio. Utrq; dominio ita & quaſi dominio, nempe bonæ fidei poſſeſſioni Emphyteuſi ſ remmeriatis, ſed ꝺ dominio tandiu dictum re ipſa & facto, non nuda voluntate & conſenſu q; bonæ fidei poſſeſſione ſ. eo uſque in rem q; ꝺ bonæ fidei poſſeſſor, ut emtor fundi a non domino, quem ſciebat ee dominum emtis, q; ſs parit poſſeſſori ſi poſſeſſione exciderit ad fundum actionem in rem utilem, puta publicianam. De his igit utilis ſive q dominij

renunciatione quas solum hic consideramus loci iuris non facile reperiantur, neque et apud Interpp. Sed de Emphyteuseos renunciatione possessioni illi similimae prolixe disputat Aurelius Italus magnus vir Corvulus in tractat. de iure Emphyt. c. 8 Cessio de iure hac renunciatio ut fit in rebus incorporalibus § finit. Instit. de usufr. Distinguunt a Interpp. & Emphyteuseos ut & feudi renunciationem, faciunt aliam personalem, aliam realem ex pacto quod in iure ita dividitur, ut aliud sit in rem aliud in personam conceptum sive personale l. 22. & heredi D. de pactis, ut si duo sint fratres consortes, & eodem habeant Emphyteusin: si quidem alter simpliciter & omnino cedat suo iure eique renunciet omnimodo, in rem; si vero fratri tantum in persona dicetur facta renunciatio sive personalis. quas inter species in effectu magna est quoque differentia, nimirum ista, quod facta in rem renunciatione ius ipsum ut Emphyteusis, redeat sive acquiratur domino: facta a in personam ius acquiratur consorti, eoque postea extincto recidat non ad dominum, sed ad renunciantem, ita de feudo distinguit, subtit 48. de eo qui fine fecit agnatorum lib. 2. feud. idemque ius a feudo ad Emphyteusin porrigitur idius similimum ita tiraq. de retractu. § 34. gloss. 1. eadem distinctio confirmatur argto l. iubemus C. ad SC. Vell. ubi item renunciatio contemplatione unius personae facta non porrigitur ad alia, & ita concludunt omnes fere Interpp. sequuti Bern. ad l. quod Romae 122. § quod fratres 941. D. de V. O. eaque illorum Interpp. eodem opinionem pluribus rationibus confirmant, Corvulus d. c. 8. n. 11 & seqq. ex quibus & ista est, quod et gratis renunciatio non complectatur ius & eam de novo postea supervenientem argto l. Paula § 1. D. de legat. 3. & ibid. Accurs. idemque ad l. idem in duobus & ad l. 27. sunt § ante omnia D. de pact. V. G. si filia renunciet bonis in gratiam fratrum, his postea vivo et patre mortuis ipsa non excluditur. licet renunciarit bo-

nis paternis, qa novus sic casus mortis fratris intervenit, quem
nigram remunciatio sic facta fuerat. & ci. tit 4 g. lib. 2 feudor.
Sed mihi ius ppositu Emphyteuseos renunciatus, si tres sint
Emphyteutæ, quorum primus ius suum pro tota remunciet Se-
cundo, ea postea mortuo secundo hæredi primi remunciantis,
neqad dominum recidet, neqs tota bona ad tertium emphy-
teutam, sed ad ipsum remunciantem redibit, quia casui sic nov
mortis eius cognitam facta fuerit remunciatio postea supve-
nerit ita Alber. ad d. c. 1, Nam & qui in uri suo remunciat,
qd sit & habere fit, tantum & pente non intelligit, nec id co qex
nova postea ea intervenerit, arglo c. cum inter ex. de remune.
qua & replicæ ripa ad l. 1. n. 20. C. de pact. Br. Jason alijs
Glosse. ad d. § duo fratres & Corvino d. c. 8. n. 18. & segq. Quæ
et si iurato qs remunciet emphyteusi, nihilominus exuus
novo & posterig supveniente ad eam tm sic admitti, qa tamen
interdum non debeat latius porrigi, qa contra ius & ad libertatem,
qd conducibile esse solet, c. quidem de iureiur l. ult. C. de non
num. pecunia, qua de re idem Br. blenig ad d. § duo fratres
q. 6. Sed & alia de remunciatione emphyteuseos ad tertij pœnt.
quæ nunc-facinora omitto de qbg Corvino d. c. 8. Illud hic admone.
Cum iure civili non possit Emphyteusi remunciare Emphyteuta,
invito domino, l. 2. in versic. deq Voluerit C. de iure Emphyt. a
contrario sensu l. 3. C. de fundis patrim. sed moribus & legibus
municipalibus contra multis in locis receptum ut invito
domino facta emphyteuseos remunciatio valeat, ut & Gallia testatur
Tiraq. in tractatu de retractu agnatico § 34 glos. 1 in principio.
Alijs in locis in qbus viget ius civile Emphyteuseos remunciatio fa-
cienda a ipso domino, de quo sunt legum magnus Bl. ad l. cum
fructuarius D. de usufr. & plenius Durant. in speculo tit. de locat.
§ nunc aliqua n. 154. lib. 2. aliqui in contrarium esse hanc remunciatio-
nem ut ne confirmari quidem possit a Domino,
eta ea absente, arglo eratum est D. t. lib. 6. & c. 1. d. t. 4 g. lib.
2 feud Corvino d. c. 8. n. 7. & 5 segq. Putant a glossographi

emphyteuseos renunciationem in rem, licet absente & ignoran-
te domino factam valere si Notarius presens fuerit, eorum nomine
quorum interest, quibus ius in emphyteusi habent stipulatus a re-
nunciatione fuerit. Duran. de loco. Sed hoc dogma Interpp.
de stipulatione Notarij quam multis negotijs & actibus adhi-
bere solent, iuri non est consentaneum, quo non licet alteri
stipulari ne per Notarium quidem quod illi tamen putant, quia de re
Donellus ad § alteri l. 38 stipulatio ista habere D. de V. O.
Et hac de Emphyteusi, cum ut dictum renunciari non potest invi-
to domino. Nunc de feudo, de quo est d. t. 49 lib. 2 feud. & t. de
Vasallo qui contra constit. Lotharij, ex quibus intelligitur feudo posse
renunciare Vasallum et invito Domino, d. t. de Vasall. qui contra
constit. Lothar. Hac in re ut & alijs quibusdam de quibus Hottom.
in disput. de feud. cap. 18. Differt tamen feudum ab Emphyteusi,
Vetus tamen glossographus ad c. 1. de Capitaneo qui curam distin-
guit operam sive servitium quod seniori prestat Vasallus, ut in certo
quidem renunciare potest, certo non potest, quod illius opinio a ple-
risque alijs est recepta et a Molinaeo in coment. ad consuet. Pari-
siens. tit. 1. § 1. glossa. 5. n. 3. Sed nostri feudistae ut Zasius, Dominus
Baro a Tautenberg, Sonsbeccius, & Mynsing. cent. 5. obs. 65.
et Borch. de feud. c. 8. n. 53. sine illa distinctione renunciationem
feudi probant, eoque iure utimur. Observandum autem in
renunciatione feudi, ut ea fiat domino sive seniori a Vasallo, agna-
tos nullos habente § 1. tit. 9. lib. 2. feud. quemadmodum &
Emphyteusis dicitur ab Emphyteuta. l. 71. si domus § ult. Et usus
fructus proprietario sive domino, a fructuario renunciari sive remit-
ti ac decidi potest & debet. l. 66. si usus fr. D. de iure dot. Nam si
extraneo sine senioris consensu cedatur, feudum, a Vasallo com-
mittitur, sive amittitur, ut & Emphyteusis. d. l. 2. C. de iure Emph.
non tamen ut DD. Accursius, plerique putant, usus fructus, eo enim alij
in extraneo cesso, nihil agitur & finitur. Inst. de usu fr. Ab eo qui
agnatos habet Vasallo, feudum agnato proximo, aut et eius consensu

remotiori remunciatur. ff. tit 9. & § 1. tit. 39. lib. 2 feud. si fi-
lio habeat, illis feudum cedere debet c. 1. ff. Vasallo decrepitæ ætatis
feudum. Observanda quoq; hic est distinctio feudi veteris & novi,
ut Vetus agnato, novum Seniori sit remunciandum, sed an liberis
ea distinctio noceat nimur, bis ex utrumq; remunciari pt. ff. c.
1. & Hotton. consil. 4. ubi luculenter hæc explicat. Quæritur re-
munciatio facta feudi pro. hne Seniori à Vasallo noceat ne liber-
is aut agnatis? Et non nocere, cum tm remunciationem Seniori
fecisse, quam verat remunciator, c. 1. ff. alien. feudi. Quæritur an
si bonis vel hereditati paternæ aut agnaticæ remunciavit, eo ipso
quoq; censeatur remunciasse? Dicendum non esse, & in gralis-
tit. ff. q. pendo controversia. Sed ea tm re, ubi de hereditatis
remunciatione. Quæritur an remunciari bona non modo præsens &
venturum, sed & speratum feudum? Dicendum posse & tit tit.
26. lib. 2. feud. & tit. 49. quidem & hereditas ff. data tantum & spera-
ta repudiari pt. l. 17. ff. ad exhib. hered. Denique feudum pt. vel totum re-
munciari vel ex parte. ff. 4. 9. § 1. lib. 2. feud. vocant feudista
hanc feudi remunciationem & cessionem barbare reputatione. Atque
de domino & q. domino, emphyteusi, usufructu, feudo, & pecunia ita
in rem, sunt data & quibus breviter vocamus, servitus pignus, hy-
potheca & hereditas, sed de ea § de servitute pignoris & pignoris
seu hypotheca certum est hæc duo inter remunciari seu remitti posse &
remissæ servitutum pignorum videat l. 20. & 31. D. de servitut. præd.
præd. l. 20. & ex. de servitut. præd. rust. l. 8. & l. 19. in fine. ff.
quidnam servit. amittat. De remissione & remunciatione pignorum
videatur tit. C. de remis. pignor. lib. 8. Et hæc remunciatio non
modo expresse, sed & tacite fieri pt. l. 5. D. de pactis. & l. 8. D.
quibus servit. amitt. Hinc potest revocari remunciatio pignoris seu
hypothecæ, quæ uxor pro securitate dotis suæ & in bonis mariti ta-
cite, de ea vero dictum in sapiore cavite, inter dotem & matri-
monio. potest cum marito adhuxore remitti seu remunciari, quæ
remissio non videat donatio, aliq; inter conjuges prohibita. l. in-
genuus C. ad Sct. Velleia. eo q. mulier remittens nihil hanc sibi

hypothecam marito inhibet de suo donet, quia sola donatio est prohibita, minimum quo donans fiat pauperior, & donatarius locupletior. Excipitur dos sed iam de eo s. ubi de iure personarum ad quod alimenta pertinere videntur de quibus idem disputari solet, an iis renunciari possit de quibus late Vitalis in tractatu clausularum. cap. an iuri alimentorum possit pag. 613. editionis Venetae. Distinguendum inter preterita et futura, ut de illis quidem transigi ita & renunciari illis possit. l. de alimentis C. de transact. Futuris autem siquidem ex contractu debitis possit, si v. ex testo non possit, neque idem iureiurando interposito l. 8. cum hi D. de transact. iuris iuranti eum licet magna sit vis & effectus maxime iure Pontif. ex c. cum contingat ex. de iureiurand. & c. 2. ex. de pact. adeo ut plerosque actus aliquos inutiles confirmet, utilesque reddat dd. cc. hoc tamen casu in alimentis non attenditur, quia alimenta negare est necare & proinde hoc ius iurandum ut contra bonos mores & naturam prestitum, non est obligatorium, ita & recte Bl. ad l. pactum C. de collat. Sed ut dixi haec de alimentis disputatio ad ius personarum potius pertinet. Est & hereditas res quedam sive ius rei & proinde actionem quoque in rem ut alia iura in rem parit. petitionem hereditatis, licet mixta potius dicatur l. hereditatis 7. C. de petit: hered. Sed de hereditate nos s. potius ubi de successionis renunciatione. Videamus igitur hoc loco de donatione in qua aliquot recurrunt renunciationes. Et primo quaeritur an insinuationi donationis possit renunciari sive legibus insinuationem iubentibus, ut legi 25 donatio. & 27 lata, 30. ~~sancimus~~ & l. 34. sancimus & Novell. 162. de qua questione prolixe multi interpp. disputant, videatur Vitalis in d. tract. de clausulis pag. 587. editionis venetae. & Guido Papae decis. 350 & plerique Dd. negant his legibus renunciari posse, quia contra ius publicum pacta non valeant multoque minus renunciationes l. ius publ. D. de pactis, sed omnis difficultas est, an harum legum sive insinuationis renunciatio, quae ut modo dictum, omni consensu Dd. non valet

donat:

iniurata sive simplex, an saltem iurata valeat, quam de re in utraque
partem disputat Ioan. Andreas in scholis ad Speculatorem. lib. 1.
tit. de instrumentorum edit. § nunc vero in fine. & Guido
d. decis. 350. Et sunt qui eam quoque negent valere, ut Bl. ad l. illud
C. de SS. Eccl. Castr. consil. 91. vers. nec sit obstare. lib. 1. argta
horum quidam affert Vitalis. & Ioan. Andr. sed ut leviora ea praeter-
mitto. Dicendum igitur iure quidem civili neciurata nec iniurata
valere, quia eo iure iusiurandum contra leges interpositum nul-
lius est momenti. l. non dubium in fine C. de ll. Sed iure Pontificio
valere, quia hoc iusiurandum non vergat ad interitum salutis aeter-
nae & proinde servandum. c. cum contingat ex. de iureiur. Br.
aliter respondet adhibita distinct. ad. si quis pro eo D. de fideiuss.
hac minorum, ut legibus quidem ad ~~[illegible]~~ rem ipsam directis, licet
prohibentibus possit renunciari iurato: ad personam v. directis non possit
v. G. legibus quibus prohibetur, uxor fideiussorem dotis suae nomine petere
a marito vel maritus eum dare, non potest inquit Br. ne iurato quidem
renunciari, quia ad personam sunt directae, nempe ne mulier exigat
ne maritus det fideiussorem. sed l. Iulia de fundo dotali non alie-
nando in rem concepta videtur, ideoque ei potest iurato renunciari, ideoque
inquit de insinuatione, sed haec Bri distinctio a plerisque aliis DD. re-
pudiatur, qui rectius ius Caesarium distinguunt a Pontificio, ut
hoc scilicet iure valeat renunciatio insinuationis, in illo non valeat,
Guid. d. decis. 350. & Vitalis d. loco. Innumerabiles congerit Ti-
raquell. ad l. si unquam in praefat. n. 159. C. de revocand. donat.
Secundo quaeritur de revocatione donationis, quae solet revocari vel rescindi
iuxta ob crimen ingrati. l. ult. C. de revocand. donat. an & huic
possit renunciari. Est enim controversia inter DD. haec quaestio: Nam haec
renunciatio ad delinquendum fenestram aperire videtur, nempe ad
crimen ingrati, eaque re vetus Interpres Cuneus negat valere.
Sed obtinuit tamen contraria sententia, nec obstat argumentum Cunei
sive modo allatum, quia crimen ingrati non est delictum civile
sed Philosophicum, morale, & proinde extra poenam civilem. Est

mgt Senec. hō. 3. d. vendic. crimen ingrati, q. legibus non pu-
nitq. ed tale q. ait Valia glam, nempe pernicien, mendacium
Deo rebingt. vindicandum. Asserunt Interpp. Valiam revocan.
de donatois cam. nempe liberorum ut ita dicam ingratitudinem
exl. si mingr. C. d. revocand. donat. nota e. eñ eorum cas. fi-
nio, caterng. usn. & foro recepta, donationem inter vivos, tam
revocari pōe non modo ob eam ingrati sed et liberorum exd. l.
si mingr. q. illis ita accipiunt, Quæris t. libertis loquat. latius
interpretentur d. oibus q. opinio etiam pūdem a multis viris
doctis, & a novis iuris, meritoq. e rebus sensa. Demonstravimq
en ad d. tit C. d donat. Donationem aliis factam, nonnisi
ex ca ingrati pōe revocari: Sed facta liberto a patrono, pōe
extra cam ingrati & a bis diuq. d cas. rescindi: nempe in-
gentium obsequij q. liberti debt patrono. d. quia exl. 1. d. t. C
d revocand. donat. & procreationem liberorum. ive ob liberos
post donationem patroni in libertum, servatos a patrono, d. qua
ca e l. 8. si mingr. d. t. Multa namq. & gravia patronis in liber-
tos q. non in alios committuntur. ut videre e. in l. 17. datum legatum C.
d legatis. l. 4. C. d admin. t. tit l. 3. C. si adversus libertate. l. 71.
Titio 100. §. 2. D. d. cdit. & demonstr. Differe ro inter libertum & in-
genuum. e. species, summus ps libertatis qs Patronus liberto debt be-
neficium q. libertas e. res inestimabilis. l. libertas D. d. t. f. l. 1.
D. si a parente qs manumissus fuerit. Quæ. tu sequimq. ex obj
recentioribus probat glossarum opinionem. lib. 20. cod. c. 5. & hoc am-
plig glossæ hoc mingr. voluerunt. putat. non modo eam legem
mingr. d. 8. d. tituli. q. e. q. liberis. sed et legem 1. eiusdē tit. q.
d obsequiis liberti. gratiæ accipiendam. quam valde abemm
vir. cum in l. 1. obsequium fiat mentio. q. non debeat intelligi de
liberti tantum & liberi patronis ac parentibus. tit ff. & C. d. ob
legis parentibus & patron. post. Sed omissa hac disputatione, d. cas
revocandæ donationis videamus d. illa q. nobis e. in scriptis. nempe
d renunciatione eius legis q. si mingr. ea potest ei donator renunciare?
d. quia & Vitalis ille pag. 610. & Prosper Farinac. in d. ppatione n. 67.

usq; ad 25 & usq; ad finē 5 annor. q; alios hac re diu pacifice inter
numerarios vsos. Sunt a interpretum hac de re dissentientes
sententiae: alij enim negant posse donatorem huic legi renunciare alij
aiunt. Hieronymus Cravet. lib. 1. consil. scribit hanc q; stionem tam
esse difficilē & obscurā, ut ei definiendae putet necessaria esse q; stio
tertiū novarū impetratae. Negantium argēta, quae fere sunt. Primum
quia hac lege versetur comodum & favor liberorum, alterius enim
mode & favor renunciare pt sed suo tantum. l. si inter
pt. & minorig. Item 2. id explicatum, id enim adeo verum est non
pōt q; illig q; ab ipso cam habeat. iuris commode renunciare l. q;
a domic. § ult. D. ad l. Falc. l. 2. & permit. C. ut in possessionem
legatorum. ubi & recte Accurs. idemq; ad l. invito § 1. D. de R. I.
Item adeo iuris alicui renunciatio ne iniuria quidem valet, ut recte
Paulus alicui dd ad e. si exigenti ex. de foro compet. Sed hic argēto
ita satisfacit Tiraquellus, q; ibi & ca sq; legis finem non tam sit
favor liberorum q; voluntas verisimilis & presumpta donatoris
ipsius, quem presumimus non donaturum fuisse, si liberis ce
pisset. q; ca sq; legis ad eosq; fere Interpp. dicatur. Nos vero in q;
q. cum eximie ceuis patronum libertum, communem cum
ea donatoris presumpta voluntate, non debet a liberorum vic favor,
nec ni l. contrarii, idq; ex comitelhei pt. q; pater pt bona sua do
nare alij, liberis et invitis, etiam natis. deq; tu. datum enim q;
remedium, simile quale, quia rescinduntur inofficiosa testa nihilo
inofficiosae donatiōe. Sed ex parte tu totq; tit C. de inoff. donat.
omare si tam natis multoties nondum natis preiudicare pater
donando pt. Alterum autem e a remedio illo revocandae donationis
inofficiosae, cui pater donator renunciare non pt ne iniuria quidem
& nec huic sq; legis beneficio poterit. Illud en beneficium, hoc
verum ca e inductum, ut recte pt. ad l. Titia Seio. § Imperator
D. de legat. 2. Fame notum e iusiurandum neq; non posse nocere
alteri. ne patris quidem liberis sine l. 23. § penult. l. ria & postea
§ ult. & l. seq. l. set etsi possessori § ult. D. de iureiurando. Sed
hic quoq; aeque facile satisfieri pt. nec sq; roe. quia alia e ratio &
ca illius qs q; beneficii, ca en sq; ut tam inductum, ex qua probabile
voluntas & mens donatoris, sive ut inductum ius partem ac volun

tate commictum: illig ca[usa] mieg liberorum favor, ne illi ob nimi[a]
ficas futurum donatiões egeant. d. § Imp[erator]. Et g illud
non ex voluntate sed potig contra voluntatem donatoris retra-
tet reservicat saltem ex parte. q[uo]d ita attribuga beneficij, eo
quoq[ue] argto affirmari pt. q[uo]d illi non nisi postmortem donato-
ris, nisi tamen ratificatum liberis, vivoq[ue] ad nõ donatore, stile
curi ex hoc mihi intellectum illud [scripti] favore liberorum, q[uo]d
non ei ipsi nisi eo tempore, quo res donatas ipse habere pont,
post mortem sc[ilicet] patris, hoc a non tam favore aliorum, q[uo]d ab ip-
sis cautum cui hoc accedit q[uo]d etsi liberi post donationem nati, eam
ipsi velint approbare, poterunt nihilominus patet beneficio leg[is]
ei revocare. Planè si pater eam vivo non revocet, liberi eo mortuo
q[uo]d antè eam approbarunt, non videntur quidq[uam] improbare & re-
vocare poe, licet vivo patre nihil dominium in eis habuerint
argto l. ea alien. D. de pign. & l. q[uo]d pater balneas § Titia
ff. q[uo]d pot. in pig. l. penult. D. de fund. dot. Ego tamen a
argto hæc, primum ceu negate, poe quem no quemq[ue] in-
ri renunciare. d. l. si Judex D. de minor. qua de re s[upra] plenius
explicatum. Alterum eorum argtum ei[us] q[uo]d tacite patrimie
l. renunciari, sic Progari: Nam retet ex fere g[ra]t[ia] stat Interpp.
hanc l. de revocatione donationis ex beneficio leg[is] non esse locum
si donator vel tacite cogitarit de liberis, & nihilominus eis cogitas
licet nihilominus donaverit, ratione leg[is] cum de hac cogita-
tione vel tacitam non [sit] cogitione l. Asserunt istam, q[uo]d a contra-
rio, cui hæc l. sit locus hæc sit ratio, q[uo]d nimis cogitarit de liberis:
quos si cogitasset se habituros non donasset, hanc enim rationem leg[is]
l. adferunt, q[uo]d tum non esset sola & solida sed adimpendum esset pa-
tronis in libertum ut § admonitum. Sed ex illorum omnium
& hypothesi nam dissentiamus posito § hanc l. hic eius sententia
et ex libertos ekeveram tuta ut eos liberos, donatio licet simul
& recta recedi potest, leg[is] igit. illorum eos omnios ratio cum sit ista,
q[uo]d donator non cogitarit de liberis: ex ratio igit. si cogitarit ea
habit sententia & beneficium leg[is] l. Nam Interpretum & libros
q[uo]d ex tanta liberorum cogitatione hanc l. dicat cessare videre e

apud Tiraq. in pf. d. l. si unquam n. 63. & seqq. Nunc ut
redeamus ad alterum argumentum eorum, qui aiunt hunc L. poe
renunciari, si tacite inquiunt pt. E. & expresse. qa plerumque ma
ior est vis expressi quam taciti. L. expressa de R. I. Est & tertium
horum argumentum, qa alioqui si pater non poet renunciare hunc L.
l. revocationi ob liberos, sequeretur quod pater, sua bona non poit, li
cet sine dolo & fraude omnia alienare, eo casu quo filius, post aliena
tionem a patre bona fide factam, postea natus revocare vellet, ad hoc
non pt filius licet postea natus. L. non usque adeo D. si quis a pa
rente manumissus fuerit. L. si quis totas C. de inoffi: donat.
Et haec fere aientium sunt argumenta quorum & receptior in foro &
usu est opinio, teste Socinio lib. 2. cons. 263. ubi tamen adijcit ele
ganter non fore hereticum qui contrarium tuebitur & ipse nunc ait
nunc negat. & alij maxime recentiores glossographi mire astruant
ut modo dictum ex Hier: Grado. xiv cons. cum initium Re
verendisse lib. 1. Posse igitur beneficio huius L. sive revocationi ob donationem
liberos renunciari, magis receptum est, eius tamen quatuor adferuntur
exceptiones. Prima si renunciatio dolo sit facta, l. si ad eam dolo
inductus sit pater sive donator. Dolus enim facit ut non adsit
verus consensus. L. eleganter in princip. D. de dolo malo, nulla a
sine consensu valet renunciatio, atque adeo nulla valet, facta a de
cepto argto l. pacisci D. de pactis, & hac prima exceptione no
minatim Socinus lib. 2. cons. 263. sub fine & Tiraq. d. pf. n. 76
Altera exceptio est, in donatione, & renunciatione facta a muliere,
eo tamen casu quo certiorata non fuerit de beneficio huius L. Ius enim
illa presumitur ignorare, ut & minor 25 annis & rusticus, quos idcir
co volunt DD. renunciantes alicui beneficio, prius est illo certio
randos, alioqui nullam esse renunciationem, quod plenius est explicatum
& plenissime tractatum in d. pf. n. 98. usque ad n. 103. Et haec est illo
rum communis opinio, orta ab Accursio ad l. ult. § ult. D. ad Sct.
Vell. ad l. ult. C. eod. & l. sciendum D. de V. O. quae tamen non
videtur mihi consentanea, licet vulgo recepta quantumvis & glossogra

ꝑsi repugnent vt Fulgosius ad l. vlt. C. de Sct. Vell.
tertia exceptio adfertur liberis, ex alia ꝯ. post donationem
& renunciationem factam ducta posteà natis, vtr donator
& ꝑsenti tantum uxori & nondum altera post ꝑsentis mortis
ducenda liberis ex ea prouentis cogitauit, & hanc exceptionem
multis verbis confirmat eius auctor Socinꝰ hic r. cons: 126.
& Tiraq. de ꝓf: n. 103 & seqq usqꝫ ad n. 111. Sed hæc exceptio
non vtr temere admittenda, qd enim nullam dum uxorem habeat
donator, eo certè casu dubitari vix ꝓt, an & ceteris liberis re-
nunciatio sit accipienda, siue ex ꝓma siue ex secunda
uxore ꝓ nascituris, vt recte idem Tiraq. de ꝓf: n. 109. Videat &
ibi ꝑfectè tractet de dispositis Iason, lib. 1. consil: 115 lib. 2. cons: 230
& lib. cons: 171 qbus in locis hanc Socini exceptionem refellit mul-
tis verbis. Hæc igit exceptio, circumscripta vt falsa, cum in
lucem sit hæc tertia ꝙ vnico è casu. nempe si donator, priusq
iam senior cuiusq uxor si mgis utrusq grauis ætatis, siue confecti,
idemq diu in matrimonio ꝓmanserint sine liberis, aut
susceptis iam pridem sint mortui. Hoc enim casu, qa nulla amplig
cogitatio nata liberorum illis ex pactis, nec renunciatio eo casu
locum habere debet, qui & cessat ratio explicatiua ad extimu
transactionis non ꝓtulit ad non cogitata. & hæc exceptio
idem Tiraq. n. iii. q & alios adducit n. 112 & quibusq seqq.
Quæritur a quo loco omnis renunciatio vel sit gratis vel ꝑactis
vltra hic sit necessaria? & qua ratione d. ꝓf: Tiraq. n. 115 &
multis seqq. nisi vtr sufficere gratis, quis vulgi gratum
non sit receptum. Sed uiri nti dubi quod ꝑtem regnant nonnulli,
fatentur. Videamus primo rem ipsam, remotis interpretum au-
ctoritatibus & ꝙrundis. Nam qui putant gratem hic sufficere renun-
ciationem, his ferè ritus aruspicis. Primo qa ut transactio non
porrigat ad non cogitata. l. omnia Aphiana C. l. Aphiana D. de transact.
l. ult. & idem quia d. l. 3. & dicit. indeco. Ita & renunciatio dicen-
dum vtr, eam non ꝓtendere ad non cogitata. & communiter ex. &

2. & gloss. ff

renunciat. dos sit renunciatio voluntatem angit, q essenon
pt de rebus, quas ignoravimus, quarum non cogitavimus. arg to l.
Romae & ult. Libi Br. alias interpb. D. de V. O. & facte re
renunciationem non complecti incognita & incogitata, & dixim⁹
s. & dicet et j. cui a renunciat praeter ea, quae minus auxilio, non
vere de liberis cogitare, & quis ambigat. interpp. an pat⁹ donat, ita
verb bona vel partem censeatur in dubio et de liberis cogitasse, bene ⁊
tu Brunnem. ad l. Titia Seio & Imp. Pater x. q. d. sim dubio D. de
legat. 2. fecit, existimant in dubio donatorem non cogitasse de libe
ris. alioq enim vix migreret locus beneficio sg l. si semper in dubio de
liberis videretur cogitasse: ob hanc enim vel taciturnam cogitationem
animi illi cessare beneficium sg l. Videatur Tiraq. in d. Ypsen. & b.
& leqq. sed huic arg to, latissime locus est, q oratione illa gratia
tor minus auxilio & beneficio, sg quoq; l. beneficium gemeat
nulla est ratio exceptionis. cur renunciatio, nisi verbis beneficia gratiby zonti,
neamq vel non contineantur istud animum sg l. excipiat. Etsi
hinc assignet donator, q tam gratiby mens sit verbis, q gratuitis
data, gratuito quoq; est accipienda ne sim historia, l. regula &
ult. D. de minor. & fact. ignor. l. ult. Libi recte facere: C. de heredit
vel act. Vendit. quantum ea oratio finita sive speratis valet,
in qua ea & spe, tantum valet infinita & grata in ore, sive ma
or causa & casus. l. Gallus & instituens D. de lib. & post. l.
si cognus D. de Legat. 3. adeo ut & in rebus odiosis (quarum nu
mero renunciationes videntur ut ita exhibeatur) idem modo
dictum de oratione gratia locum habeat. l. omnes lege D. de his q testa
mento sibi non habeo D. ad Sct. Maced. l. 2. & de fideicommissis D. ad
Sct. Tertull. quare & prudenter Bl. cons. 160 lib. 4. Nam de facto
est. 17. C. de collat. monet eos q huic uni renunciare velint ne
verbis utantur minus gratiby, aliq sibi imputare eos debere
item queratur ad l. 2. tres fratres D. de pact. Nec ad rem facit vel
potius renunciationem ad non cogitata non esse producenda
extra transactionem de qua in d. l. 2. Cum Aghiana. Nam q gratui
tis oratione saltem in re et ab eo beneficiis cogitasse censeri de
bet, arg to l. q iures de minor. testes D. nec q dictum in dubio non vi,

ri donatorem cogitasse de liberis, id enim ut concedatur, tacite re
cipi tamen non potest in expressa renunciatione eaque gratia & infinita
tionis sed beneficij & auxilij, qualis est in L. penult. C. si mulier
tutelae officio. Alterum eorum argumentum est, quia beneficium ex
quadam commiseratione & benignitate concessum, non potest ei
adimi, ne seipse quidem eo privare, nisi verbis plane specialibus ipsumque
id beneficium exprimentibus. l. 1. in fine & auth. quam provincia C.
ubi de criminibus agi oporteat. Hoc autem L. beneficium ex quadam
benignitate & commiseratione contra ius strictum donatori, ne
liberi eius egeant esse concessum. Sed & prius negandum, nempe
iuris auxilia & beneficia alicui ex benignitate quadam attri
buta requirere specialem renunciationem, & posterius, nempe in hoc be
neficio esse quod singulare, cum nitatur potissimum tacita dona
toris voluntate, qui non donasset si de liberis cogitasset. Cetroque
omnia fere beneficia ex quadam benignitate non ex stricto iure ema
nare solent; & hac ratione satisfieri quoque poterit tertio illorum
argumento de singulari favore, sive de beneficio ob singularem favorem
concesso, cum non nisi specialiter renunciari solet, argumento L. 1. ubi id
notat Bl. D. si quis in ius vocatus non ierit. Nam neque id Bl. te
mere concedendum, & alijs quoque in beneficijs est favor & impu
tetur tam saepe dictum sibi donator, qui verba tam gratiter effu
derit, ex his illorum argumentis, quod contra sit statuendum facile in
telligitur. Adijciunt & 4tum quia inquiunt renunciationes hae
gratiae perfunctorie & leviter plerumque a Notarijs adscribi aut
fieri solet, eaque parvi ponderis habeantur, quam de re copiosissime
explicat Tiraq. in d. praef. n. 1126 usque ad n. 132. Denique &
alij Interpr. saepe inculcant et Andr. Gail. 2. obs. 77. n. 4 & verum
est. Sed haec Notariorum facilitas & consuetudo facit quidem, ut in has re
nunciationes sit inquirendum non veri ut sint nullae ut non valeant,
eas enim valere perspicuum est ex L. penult. C. si mulier tutelae offi
verum haec sententia, quam dictum sufficere gratiam renunciationem, re
vocationis revocandae donationis ob liberos ex hac L. si unquam, etsi

2. xbp C

nūi vōr q sentanea, ex qs q adhuc ſt explicata, cadem̄ q̄ect. inter
pretib⁹ q̄ōsdam p̄ōbet̄ur, ut videre e apud Tiraq. in d. ꝑfat n.
110 & ſeqq. Alienum tn opinio, ſpatem renunciatoem Soc ca.
ſi regrentium nūi e accepta, q tn ſine casu habitant, an ſ3
grāis ſaltem inīata ūficiat, q, putat Socin⁹ lib. 1. conſ. 142.
tmn qa, grātis ſi ſit inīata tm̄ habeat ſpatis inīata, tmn qa
grātis renunciatio ſed inīata plenīgs ſufficiat, ne renunciatoe
hereditatis q̄uen valet inīata, ſed valet inīata licet grātis
l. ult. & ibi DD. C. de pact. ex e. q̄ve de pactis lib. 6. Tiraq.
de ret. p̄mog. q. 1. ꝑfat. n. 142. & ſeqq. Verūm tn in recenta cāu renuncia,
toe revocande donatois ob liberos ne inīata q̄uem gratem ſ3
facere volūt, tmn qa q̄uemrandum non arrogat obligatoem
ſed ſequat̄ potiꝰ actum cui adhibet̄ argto l. Tiraq. in fine
D. ad Sc. Trebell. & l. ult. vbi Br. 31. Caſtr. C. de non inmu.
mēnia. tmn qa inīnerandum non ſupleat conſensum gtra ben.
tmn d. l. ult. C. de nouem. pecūnia, videtur a ſupplere
ſi ob inīnerandum donator cenſeretur conſiſte, plane in re,
nunciatoem et ſuppreſumentibꝰ liberis, quem tm casum libe,
rorum donator aliq̄n contarit. Adjecimus & hmoi caſum
qa inīnerandi mentio nūi renunciatioꝰ ſepe a Notarijs
fiunt ore uxori ſolet in instrumentis haberi ſolet partes ipſe non in,
averint & inde ipſum non magni fit faciendum Tiraq. d. ꝑf. n.
172. Quaz & plerisq; Interpp. mo excepto Alciato, q̄ſentiunt,
beneficium rg. ſi inīnerando impedirī. V. G
ſi ipſa donatrix in-ueret interpoſitum, ſi ignoran inīata ſue
rit donatio cūtra ſm renunciatoem facta poſſet eam mitomm rg.
cindi & revocari ob liberos poſtea natos, q̄ hoc qa renuncia,
tues non ꝑtinet. Videat apud Tiraq. d. ꝑf. 164. Adjiciot ſeqq.

CAPUT. VI.

DE RENUNCIATIONE SUCCESSIONIS

Q̄q renunciatois vſus, qa frōtdiang & frequentiſs q̄ue in pa.
ctis de talis, plenīga erit explicanda. Extant & ea immunita,
bilia interlatum reſponſa ac conſultationes, datrices p̄t mih, N. Faulen libris
edita libello Henrici Brauleg. De inre renūtiā & q̄q renun,
ciatois nūi ult. D. de jus & legitimis. l. 3. factum C. de collat:

l. 35 signando & illud C. d. inoff. teste, cogitmet & d. pactis
tit. 5. hl + sentent. Paule, d. c. pus d. pactis in 6. Idem
& ptinet l. 1. & l. 16. C. d. pactis. l. ult. & Fideicommisse.
C. d. transact. nos in tanta & q[uo]rum & opinionum varietate
simil aliud, saltem ad hoc bing ordinem. Principio regul
regula renunciationem hereditatis siue successionis non valere. d.
l. ult. D. d. suis & legit. d. l. 3. pactum C. d. collat. ne q[uo]dem
pactis dotalib; quorum alioq[uo] magnis & favor magna similitas
& effectq[uo]. factam. dd. ll. Hoes Interpp. ad l. ult. C. d. pactis
& ad l. stipulatio ista modo accepta D. d. V. O. Nec interes
ex testo an legitima siue ab intestato; directa an precaria substi
tua an secunda & ex substitutione futura si hereditas siue suc
cessio. Civilis vnigenam Ptoria & bonorum possessio. Si vg regula
extat in d. l. ult. D. d. suis & legit. q[uo] iuris problemata quo e
hereditas siue successio l. 3. D. q[uo] testa facere possit, priuatorum
q[uo]rundq[uo] siue renunciationibq[uo] tolli non potest. l. instrum. D. d.
pactis. Et alterato, qa id q[uo] non e renunciatione tollit, qua
& re tm 3. bienig. Nulla e a priuantie hereditas. l. 9 + 45 stipulat
D. d. adq. hered. l. 1. D. d. hered. velact. vendita. Exceptiones
tm vg regule aliquot ab Interpp. adferunt. Primi ex q[uo]rum
hoc tm b. nempe renunciatio iurata, quia iusiurandi ex
iure Pontificio vis & potestas nec e, vt eo firmentur & aliog[uo]q[uo]
firma & nulla e. cum contineat & iuteint. pacis iure Civi
ilis non nec sit potestas, imo iusiurandum contra leges Pactio
legibq[uo] inutili adiectum ipsum quoq[uo] e inutile ac nullig mo
menti esse ait Rebuffus. Princeps Argentin secundq[uo] l. non du
bium e in fine C. d. l. & iam ante eum Petr. de Jonchi
D. d. legat. 1. Sed motiq[uo] receptum e d. c. quoties intelligendum e
iusiurandum recte & vite factum. non dolo, non metu q[uo]uis
& quoq[uo]s alias exceptiones iurata renunciatio excludit. Id. ad d. c
quoties, vbi enormitas sit laesio vel damnum. nam & necessa
tatem non obstante iureiurando, renunciationem e senatus pte. quia
re & plenig. & probixe Hotom. consilt. vt ob aetatem, ob igno antia

altera excepcio ē a mozia. q̄ renunciatio fore dotalis fr̄ recepta
& probata, mog tantum triennio q̄ soq̄ntur. nit volu gnoga
ac uti eos ferant. Quis dnt cōtendme adnare, expcm
re ee potiorem contra a. r. c. q̄ at longa q̄ vetusa. a jon dny
de soq̄ntur ad d. bactum c. e cōlatiōy. Nonbo a recepe fr̄ dotis
cate re renunciatos maxē a femnis facta in pactis dotaliū, in
terminatis familias Principum, Comitum, & aliōr ē de Nobi
um in Germania teste Fr̄cisco con. 53. Rot. Qui plura te
stes Maranta dict. 10. Sam ca. in teste Paone lib. 6. arrestorum dit.
4. Rabus — Tertia excepcio de ter. q̄ ea q̄ renunciavit in loco
succeōis ~~tantum~~ accepit dotem ingtam sive nit Dr. loquntr con
ōnam. Instam a vocant q̄ aquet portio cm legitimam, dst rac ex
tradnoe Bt. a jgs ad l. nlt. C. de bon: quar: Rabj ad d. c. gsiis
Maranta d. q̄st. 10. n. 11. Rot. 22. cui tñ Rot dnstinguit dolema
tutre & dotem ab extraneo datam renuncienti femine, nempe si
data a patre cont & in domo cōsortis, ibi enim patrem
erga liberos, quem non e verisimile aliam fraudare voluisse.
Sed in extraneo q̄ amor alle cessat, omnino requirit q̄ stet co
tem ee tandem quando e legitima, dnt a jure loco, & ratione dotis
bt sortes constitutoem & renunciatoem bonus Baiger. Limnu.
in ne tex ipse dotis & renunciatoe in tempq̄ mortis paterne / de
ctandum. nam videt mortis spectā debere, q̄ dos a Dr. creatur
cum legitima in qua sive cuius quantitas spectat tempe eundē
tis. cog. legitima e portio ex creditatinqm ab eventis, & mor
tne tantum. l. i. ff. de legitimis. & d. q̄ adq̄ sero. & pronde ipsi tpe
tant pro filiam ac cetta licet dos ipsa tempora renunciatois
sit aucta poterij patris tenu bene adventamentum sive sup.
ē tantum, ed aliorum omnio oīmunt, ut hac in re spectet
tempus dotis & renunciatois non v mortis, quorum hoc cautum
quia & minutis bona dos antea ē ita q̄ tam non dotium q̄
cum & nec augeri debet. Imde nos Castrenses C. ad
Cleri. & l. & reiciendo C. de transac. & in hanc sen Fran
corsi Boer. decis 603. & Capod. lib. 16 arrestorum. Sed hec
ad nostram mēm exigantur, aliud erit respondendum: nam
primo, juxta hec exceptio dotis e ignota, deinde, non e conce
dendum, q̄ glose dicunt dotem & loco legitime q̄ retellum

donato intervivos legitima actionem

plenie in tractatu de iure dot. Tertio Rilla Maranta li finctio
ter dotem a patre & dotem ab extraneo datam, & illa plen tenaf
lis si vera eadem priora. Quarto, q. de tempore &c. certe tempus
mortis spectari debere, ut in legitima, posito verum de quo vel ve
dotem ex loco legitime. Vitandi dixi cenent mitti d. mihi &. ut
proinde post actis postea bonis patris filia petere augmentum
dotis & quasi supplementum legitime & quo non potest non
impediri vel inhiberi a patre, arg. l. si quando & 1. C. de inof.
test. ergo primo q. ipsi Dd. tenent, i Canonici hic capitulum
statutum vocant dotatum & non augendo canonicorum
numero actis postea bonis dotis dicta ergo Ioh. Minsinger &
canonicorum augeri arg. l. cum tertia in fi. ex. de contract.
Ioh. Bl. & arg. l. his bonis, & actis, C. de vocat. manetur
ergo hoc loco, an si filia quietato renunciavit hereditati paterne,
si nullam a patre dotem acceperit an nihilominus dotem tam
quam ex renunciatio sustineat? nam videtur non posse, neque
valere hanc renunciationem si dos accepta: cui est expressa enun-
tio in d. q. quia dum d. l. pactum C. de collatoribus. contra qs
d. editum allud c. quia quantacunq; lege & Cesaris & Pontificis
fit mentio dotis, & sane pro hac videtur opinio ex quia nova
& veteribus gratia stricte sit interpretanda. Accedit tertio
hacro, quia si filia negligat dotem nec hereditatem possit habere
ex renunciatio bona, ut quia ab eis bonis patris excludatur,
& mihi contra hanc opinio multorum Interpp. Hanc tamen hoc
casu valere renunciationem licet mitigatam, ut Anchoran, Salycet,
Rely &c. Sed ab omnibus hactenus obtinuit valere renunciationem illa dote
recepta, ex quo d. capitulo, hec minime, q. servandum sit
de misericordia, quia me licet salutis eterne servari. Ita hoc casu
valeat, non modo in dote recepta, sed et in non recepta, recte tenet, &
benigne Covarr. ad d. c. quia pars 3. §. 11. n. 6 mihi me, habitat pro
absolutione ad hoc minorandos peti, nisi filia ex bonis materni
sit debitrix. Eo namque casu, nec absolutio quidem erit concedenda,
dubitavi, an hec renunciatio filie valeat, non modo in dote
& dote recepta, sed et monasterium ingredientis. & quia quotidie
contingit tum frequenter Covarr. & part 3. §. 2. & breviter hoc

And. Tacmicq collega noster clarissimus lib. 3. controvers. cap. 22. advertit ille, arcta nimirum charitate, frigemme favor religionis, sed eo non obstante, recte ut ait Vulgarius interpres opinio docuit, hoc quoque casu non valere renunciationem. Eo quod dicti contrahentes tamen mortuo, nascentium nondum existente filia locum habeat. Quarta exceptio, ob consensum patris, constituit ad Interpp. ex l. ult. in fin. C. de pactis, ubi conventio de hereditate viventis dividenda inter eos, quam sperant improbant boni mores gratia, nisi magis impetre forte de hereditate pactum et voluntatem suam cui accommodaverit. Nunc casus ad extremum virtute sua pactum superavit. Cuius igit. Lapeto, dicerem Interpp. putant, filium recte bonis patris licet sub litis renunciare, de patris consentientis, quod vulgaris opinio rationibus ab Alciato ad d. l. ult. n. 13. Confirmat et ab Roderico Zuarcio ad l. quamvis in Toro leg. limit. 5. C. de inoffic. testa. et a Covarruvias ad d. c. quamvis part. 3. initio num. 2. Jasonis sententia firmissima videtur, ex l. ult. C. de suis et legit. et d. l. 3 pactum C. de collat. ni quod ad l. Titiae filiae renunciatio bonorum patris licet de patris et consentientis et filium obtentis nequaquam valere. Consensus igit. patris renunciationem filiae non confirmat ut illi putant, nisi moto Alciato d. l. ult. C. de pact. quod ad l. ult. longe alia est species, adeo namque in ea non est renunciatio facta quod eodem tempore quo liberos hereditate patria iure naturae illis debita privat, sed de divisione hereditatis separata a patre scientibus. Haec igitur ad eorum Jasonem reprehendant Zuarcius et Covarruvias, praesertim ad id quod nos attulimus ex d. l. ult. et l. 3. Hoc igitur constituto consensum patris non valere ad renunciationem sane confirmandam facile respondere ad quaestiones aliquot Interpretum, ut an renunciatio patre absente facta valeat? puta facta patre. Nam si consensus, quem absentis? ii non sunt vulgo putant necessario non valet renunciatio, probatum est eo casu eam non valere, si vero consensus renunciationem non confirmat, ut modo demonstratum est, ergo eam multo minus valere, iure nempe civili, ut an pater consensit, emel renunciantis potest eum consensum postea revocare, cogere vocato, filia patre non obstante filia renunciatione, retinere hereditatem? Certum est per d. l. ult. in verbis, Nisi ea voluntate usque ad extremum perduxerit C. de pactis.

ſta Bl. ad c. ad notam ē nitēnt. alios commendat Covarr. ad
4. c. q̄is text. part. initio n. 7. Sunt tn nonnulli q̄ putant non
hoc pactum nunc q̄ſensum renunciationē ſonet accōmodatum re-
vocare, eo q̄ hæc revocatio noceat aliis sit tutrix finis renun-
ciantis, q̄bus hæc renunciatio q̄ſtura eſset cōtenta non revo-
cato. Non pt a nūs vel utilitas alterē q̄ſta q̄ alterum minuere
vel adimi, ſed facile reſpondet, nihil omnq̄ ſtrane eſſe tractan-
ſed hoc tantum ibi factum, nec pt patet nō q̄ſensu ſibi arma-
re vel q̄ſcidere libertatem teſtandi: Et ēn eius voluntas ma-
bilatoria nūs ad mortem, l. 2. D. teſta q̄nam q̄ranq̄ l. tam
ſi diviſerint fratres hereditatem paternam interq̄ſito inran̄tando
rem q̄ diviſionem pater approbavit, ambo tn pater conſensum q̄ſum
vocando hanc diviſionem reſcindere. Ille tn Covarr. d. loco. n. 8.
verſ. q̄nto, ſed eo tn labitur ut putet non poſſe eam q̄ diviſionem
valere & ſervandam; ſed nimirum enim rei ſatis, enim
nūciandi q̄ſit poteſtas non ignoret, nec beat patet, nam con-
ſtantia libertos ni punirum manere ceteroq̄ ne inter rantes
certum e ex d. l. ult. §. 6 pact. hoc pactum conſensum ſimu
tam in diviſione q̄ in poſſeſſionem agit in d. l. ult. in renun
ciatione revocare. Itq̄ ac q̄ pacta exceptio interpretum eo
conſensum. Ad quem conſensum q̄nct Villa q̄ſtio an heres re
gram renunciat patre conſentiente, port eo caſu et eum eo mo
do tam q̄ſensum ſuum revocare, ed iam ex ſuperiorib⁹ intelli
git poſſe, licet dubitet Covarr. nec ēn intere revocatio ſit facta ta
cite vel expreſſe in q̄ram renunciam. Nam alias quoties ſimile
à patre revocari bonum q̄ ita ſcripſit Covarr. ibi. Vaz. reſol.
c. 14. ſequitq̄ ſera renunciam ad l. q. Conia. §. Flavius D. de V.O.
Tocger primum ſi negotium renunciationis inchoatum
ſit ea valeat nec ne? Alterum e modo hic formandæ renun
ciationis; nam primo vel ſit ſimpliciter vel ſit in ſemi pacti, vel
dotis ſit inrato. Sed hæc diſtinctio non ſuccedit hoc ſimul ed
cōs. ad rem quæ renunciationem, ſit Villa in pratem &
gratem, q̄ dicit ēn ſus, maxē ſi pars tertiam ſortiretur q̄ major.
Sed proſecto q̄ hæc hereditatis renunciatio ſit q̄ ſuo formula. Nam

interdum filia renunciat tantum bonis paternis, aut maternis, aut fraternis, interdum bonis & paternis & maternis, interdum & paternis & maternis & fratrum ac sororum, interdum, omni commodo & lucro à patre, quae formulae propter effectum iuris diligenter sunt considerandae, quae est tertium huius renunciationis hereditariae membrum, de iure effectu & interpretatione eius, de quo iure & effectu licet ij. certum erit caput idque coe. proprie tu sic quidam de ista renunciatione breviter exponere non erit alienum &c. Primo haec renunciatio, si est de hereditate viventis plane est odiosa ut iure prohibita d. l. ult. D. de suis & leg. it. ea a quo est odiosa interpretando non est adiuvanda sed coanonstanda, l. ig. cum quidam D. de liber. & posth. & proinde facta haec renunciatio uni personae vel de una re, producit non debet ad aliam. v. G. renunciatio paternae hereditatis, facta uni fratri a sorore, non prodest aliis fratribus. Aliud esset si omnino sive omnibus facta esset renunciatio. Huius rei exemplum 14 ~~xbg~~ 5
exstat lib. 2. feud. tit. 49. c. 1. & apud Boerium decis. 84. Nam & alias sive gratuiter pacta non prosunt aut nocent alij, l. 7. § pactorum vers. utrum S. de pactis, ut si renunciatio sit facta in gratiam familiae, ut plerumque fieri assolet, cum filiae renunciant hereditati paternae, fratribus superstitibus. Haec enim renunciatio fratribus vivo patre ante & sorore quae renunciaverat superstite pro mortuis, non prodest renunciantis sororibus, sed ipsa cum illis in patris postea successione concurrit, non obstante prius facta fratribus in gratiam fratrum & agnationis & familiae ~~facta~~ renunciatione licet iurata, quia & pacta & iusiurandum vim suam & effectum consequuntur si res in eodem statu manserit & ut vulgo loquuntur rebus exstantibus, de qua clausula prohibe Tiraq. ad L. si unquam, & hoc casu multa extant consilia interpretum videatur Marantae disputatione 10. n. 15. qui & alios multos adducit, ut si mater in pactis dotalibus ut sit renunciarit hereditati paternae in gratiam fratrum, eaque mortua quidem ante fratres, sed non omnes, postea ea frater reliquus moriatur, ipsa propter renunciationem ab hoc fratris

hereditate sit excludenda, & dicendum non excludendam, quia
sed ut & modo dictum cum in gratiam fratrum renunciarit omnibus
his mortuis non debeat plane esse exclusa, ut si qua renuncia-
rit bonis paternis, maternis, fratrum & sororum, eademque
moriatur ante fratrem, relicta filia, si postea frater moriatur, reli-
ctis fratribus aliis, sed nullis liberis eius fratris mortui here-
ditas vidi pertinere non modo ad fratres superstites sed et sororis li-
cent renunciaverit relictam filiam, ut sed ea cum suis Avun-
culis concurrat in hereditate fratris eius mortui, quae est casus apud
Marantam in sionis in d. disput: 10. Nec obstat quod haec filia so-
roris sit heres suae matris, & proinde factum defunctae matris
v. renunciationem eius praestare ratamque habere, neque ultra eam ve-
nire debeat, l. ex qua persona 2. d. R. I. l. cum a matre C. de
rei vindic. Nam haec filia sororis ad hereditatem Avunculi
iure suo & proprio non v. matris venire videtur, non ut heres matris,
sed ut filia sororis, praesertim cum ea fraterna hereditas sororium,
quae fuerit delata, ut vote mortuae ante hunc fratrem ego de heredita-
te nunc agitur. Est tamen controversus hic casus, ut videre est d.
disput: 10. in princ. & apud Vitalem tract. de clausulis c. de
clausula renunciationis successionis futurae n. 10. Sed hic existit
gravis quaestio, an renunciatio a filia sive sorore facta in gratiam
fratrum & familiae conservandae, si fratres relinquant liberos ma-
sculos & hi rursus alios quae tandem omnes sine stirpe masculi discedant
& deficiant, an inquam hoc casu ex sorore ea quae renunciaverat prognati
nepotes aut neptes ad successionem nepotum sine masculis mor-
tuorum non obstante illa renunciatione pervenire possint? Sed
de ea j. ubi de effectu renunciationis. Nunc quia de personis dictum
videamus & breviter de rebus: Nam dictum est renunciationem
unius rei non porrigi ad aliam. V. G. renunciatio hereditatis
legitimae v. ab intestato non porrigitur ad testamentariam v. filia
quae renunciavit hereditati patris, si ab eo postea heres testo scribatur,

hereditatem sapiet ex testo non obstante renunciatione arcto. c.
cum autem ex. de renunc. & l. si patrony non amittit D.
& bonis libert. Vnde quæritur an post renunciavit
hereditati ex testo? diximus s. pœ. sed Bl. negat, adeo ut nec
rata quidem eius iudicio valeat, testamentaria hereditatis re-
nunciatio ad l. fin. C. de pactis ga ringt, hæc renunciatio affe-
runt literam testi factoem q̃ ē gtra bonos mores l. stipulatio
hoc modo ceptа D. de V. O. contra quos p̃tim renunciatio
non valet c. non ē obligatoria de R. Jur. 6. sed Bl. hæc
obvio ad alios recte responsa, quia non attendit libere testandi
voluntas. Et ex alios patet heredem instituta licet ignorantem
de renunciatoem non posse. Quod dicimus renunciatione he-
reditatis legitimæ non gtinere testatum Grohxi explicat 16 Xbris C
a Gr. alleg. Dd. de l. stipulatio ho e modo D. de V. O. Ma-
ranta dict. disp. 10. n. 39. Covarr. add. c. quivis, part. 3. init. n. 8.
& Vitalet. loco. Sic renunciatio paternæ hereditatis non gtinet
Avitam adeo ut ipsa renunciavit hereditati paternæ ibi agit pa-
tre et fratre mortuis relictis liberis, si liberi ad hereditatem avi-
tam vocanti admittendi non obstante maternæ renunciatione,
tum quia ex ea forma renunciationis ut alios non sint præjudicent
Adminuata arctis d. l. 19 cum quam D. de minist. tutel. tum
quia in liberi sive succedant proprio iure, vel ut eius nepotes &
proximi ab intestato heredes non v. ut heredes matris, cui hereditas
illa nondum fuerat delata, utpote ante patrem mortuæ, ex
stipulatio D. de acq. hered. quomodo & Jason dixit in l. 6 si ge-
nito § stipulani D. de minist. tutor. pro aliog. si mulier materno liberi
Avitam hereditatem beneficent exhibitent ob eam renunciationem,
l. omnia matre 14. C. de rei vind. Hæc opinio plerisq; interp.
placet, Bartol. meos videre c. apud Covarr. 6. part. 3. 32. n. 4. & apud
Gravettam consil. 703. lib. 4. quamvis Rin. alia multi sint sen-
tiant videre c. apud Civitel. de Benedictis in c. Raynutius
in verb. duas habens, alias n. 181 ex. de testis. Qui putant non

rum stipulabi. ater filiam dote accepta ut pleniùs sit patris se-
nis sive hereditati renunciantem dotem eam exigere velint fra-
tem fave in bonis patris hereditarie, q. vbi non plane negari
non pot dotem sse filie data a patre eamq; sepe magnam ut
ea dote ipsa gleata, pt l. vlt. Imp. mdl. patrum dotale C
& collatio. q. remaneat hereditati patrie: negandum tñ.
ipsi q hereditatis partem sive pro parte habendam esse eam dotem;
Dos en a bonis patris ebarat statim et non vrentis. Vtrum sit
a filiam emigs sit patrimonium. q. Nã e, ut ostendo nonnim
pintarat in legitimam. ater filium. l. ad l. Falc. l. filium D.
& collat: bonor. l. q. q. veniam C & inoff: testo sed quomodo di-
etum renunciatio hereditatis paterna non gtinere. Virtumsit
ad prig q. migs memorum revocari. filios. i. an renunciatis
matris nocent liberis. Tertio renunciatio hereditatis non con-
tinent lucra antistatia liberis ob secundas parentum nuptias,
competentia ex l. hac edictali C. & secundis nupt. augto l.
q. emancipatorij D. & administratut. Lo eius hec e. ga racom,
noda sive lucra non ut hereditas, sive hereditatio nitas sed ex
speciali lege competunt, & dentur. eoq; nore actio personali nempe
dictio ex lege liberi ea petere possunt. cgnatis. Quarta Pij.
arrogato & filia. non ut hereditatis bare, sed ut beneficium ege
s. Imperatoris Pij. eaq; ra. Ipsa personali actio petitio non realis pe-
tio hereditatis. l. vlt. Pij & seq. seq; D. de hered. petit. ue,
l. & D. & bonor. poss. l. 1. & vlt. hec actio Pij gl. in fraud patro.
est a q. non omittendum renunciatio liberorum. parentiq
ad secunda vota transeuntiq. sepe fit. fieri solita, & quamvis ali
ter Boerig. tal. 185. n. 23. & seq. hoc etiam sibi quo lucris
renunciare, nam sua quisq; omis remittere pt. l. fin. de D. & minor.
l. penult. D. & pactis. Sed ut modo dictum hereditatis renunciatio
illa lucra non gtinentur. Quæritur an saltem grali renunciatio con-
tineantur. V. G. si renunciet filia sive remittat de iure sibi com-
petens & deinceps contingeri, qua & re supra plenius & grali
renunciatio explicatum. eaq; rem non male interpp. moment.

neq; temere gratiter & effuso sermone vel renunciet iuri suo vel
liberet debitorem veritatem. Quod dictum de commodis nuptialibus
idem & de feudis sive feudarijs bonis dici pt. ea quoque hereditatis
renunciatione non contineri, quia & feuda non tam iure here-
ditario quam iure agnatico & familiae, ea ad nos pertineant, sive de-
volvantur, & proinde nec in hereditatis petitionem venire dicun-
tur, argto c. 1. tit. de success. feud. lib. 2. sive quia feudum ca-
pit filius a patre defuncto non ut eius heres, sed ut filius & agnatus
quemadmodum de operis liberti dr in l. 4. & 7. § si liberi
D. de opis libert. eas capere liberos patroni non ut eius liberos
sed ut ipsos quoque patronos. puto tn recte distingui feuda pone quan-
tum alia iure familiae alia iure sanguinis (quae vix distinguas ab
allode) ut haec & renunciatione hereditatis & petitione quoque con-
tineantur illa non item. De legitima gravior & difficilior est
disputatio, an & ea hereditatis renunciatione contineatur? & quem-
admodum ei possit renunciari? unus adfert locus ex l. 35 si quando §
& gratiter C. de inoff. testo cum § 1 summa haec. Donationem in-
ter vivos quidem filio factam vel et mortis ca a patre, imputari fi-
lio in legitimam, Sed si ita ea donatio non expleat legitimam
pone filium quod deest ad modum legitimae s. supplementum pe-
tere, et si donatum illud vel legatum a patre simpliciter acce-
pit: non pone a si spealiter professus fuerit eo se donato vel legato
contentum fore, nec ullum amplius supplementum petiturum.
Haec est eius § perspicua sententia nempe supplementum legitimae
non pone peti si ei spealiter fuerit renunciatum, alioquin pone.
Nunc videndum: an quod ex eo § amplius colligunt DD. sit verum,
nempe ipsi legitimae non pone, nisi nominatim & spealiter re-
nunciaris videamus & ante, an hoc quoque sit verum, quidam
contendunt omnino renunciari non pone, ne spealiter quidem, ex
hoc enim & illud pendet. Primum cur legitimae renunciari non
possit, nulla videtur esse ratio, nulla certe lex exstat. Cur a possit ratio haec
est, tum quia hereditati toti cum hodie ex Novell. 115 § aliud, pars
est haec portio legitimaria renunciari pt, ut inter oes constat, tum

quia querelae potest de qua mox, cum excludendae causa inducta est haec portio-
tum denique qua suum quisque ius remittere potest l. si iudex D. de
minoribus. Sed haec cum distinctione legum & morum sunt acci-
pienda. Legibus enim & iuri non potest renunciari, ut hereditati vi-
vente patre, d. l. ult. D. de suis & legit. & d. l. pactum dotale 3.
C. de collat: ita nec parti hodie hereditatis, portioni legitimariae
qua viventis nulla est hereditas nec tota nec pars l. qui superstitis,
D. de adqr. hered. l. 1. § si impubere D. de collat: bonor. Moribus a
hereditati potest renunciari tam viventis praesertim in pactis dotalibus,
quam mortui. Cum initio huius capitis est dictum, deinde computant ple-
rique Interpp. est enim inter eos dissensio ut videre est apud Tiraq.
ad d. l. si unquam 8. in praefat. n. 144. & 160 & Fachin. lib. 3 contro-
vers. 25. part. 1 Generali hereditatis renunciatione non contine-
ri legitimam licet iurata. Mihi non videtur satis iuri consentaneum,
omnes consentiunt eam non contineri in iurata renunciatione
adducti d. § & generaliter in quo tamen ut modo dictum neque de he-
reditatis neque de legitimae, sed de supplementi tantum renun-
ciatione agitur, quam supplementi renunciationem post mortem pa-
tris factam reliquis liberis, ab uno, vel in dividenda hereditate
vel in transactione inter eos habita fieri nominatim &
specialiter in casu tamen d. § i. nimirum cum unus ille accepto vel
legato vel donatione potuisset videri accipiendo testum parentis,
in quo vel exheredatus vel praeteritus esset tacite approbare atque
de functi iudicium agnoscere, & proinde tam a querela quam a legiti-
ma excludendus est l. 12. nihil interest. D. de inofficioso testo,
& l. 10. § ult. d. tt. Hic inquam est scopus & finis eius § cum in
eo supplementi renunciatio specialis sit necessaria, ne sic videatur
simpliciter se excludere & a querela & a portione quae propter querelam est
introducta legitimaria. Ex eo a perpam in fallor concludas
legitimae aut non potest renunciari nisi specialiter, aut legi, generali
renunciatione hereditatis non contineri legitimam. Chifle-
tius libro singulari de legitima cap. 16. de iurata hereditatis re-
nunciatione an legitimam contineat ita distinguit. ut facta post

rtem patris contineat: ante facta non ptineat renunciationem.
eam non e q̃stio d hereditate, an eius valeat renunciatio:
rum bene solite eam valere, an ptineat legitimam. eius tu sec e
gitum: qa inuestigandum erit si accessio q̃dam, ut pignus,
idem ser. videatur non portionem ulterius, q ipsa princi
alis renunciatio, q nqt ille ad successionem futuram venien
rempetentem non ptinet d l. ult. C. d pact. nisi patris accedat
ensus, ex d l. ult. quem gen sum multi quoq; interpp. in iura
renunciatione futurae successionis recipiunt. adeo ut sine co pn,
tent non valere renunciationem eam licet iuratam, quod re
ct. lib. 1. consil. 437. alios vitare e quid Covarr. Sed sine eiq
uoto satisfieri facile pt ex d. c. q̃sivis eiusq; rei. Nam nud. c.
futurae licet hereditatis renunciatio q̃ iure civili non valet,
ne iurata q̃dem valet omnino iuramentum d accessione ex iure civili, sumtum valet q̃dem coram, sed non ex d. c.
q̃q; Xpo eius cap. q̃vicit, q̃ erit omnimodo servetur nisi in
vandam, q non vergat in dispendium salutis aeternae, ut &
in c. cum contingat d iureiur. ex qbq; intelligit primum,
q̃ renunciatio hereditatis ptineri & legitimam, ac rei,
q legitima pars sit sive portio hereditatis ab intestato l. 8. §
leges D. d inoff. testo l. omnia q̃it. 6. C. eod. atq; adeo rei testo
e relinquenda ex Novell. 115 § aliud. Nec distinguendum q
facientant Dd. inter iuratam & iuratam, sa nodis q̃dam re
nunciatio hereditatis etiamsi iureiurando, ut multis in locis
apolet, & quo c. recepta sit. Multa d & iurata renuncia,
tione, & d legitimae atq; adeo omnino d hereditatis renun,
ciatione q̃stiones, quas videre licet apud Covarr. ad d. c. q̃sivis,
Gut. partez. Maranta tom. 1 q̃st. Pabon. lib. 16. arrestorum
cit. & varie q̃sq; in Dd. q̃ntes, & decisiones Guidonis. Boer.
Rolandi p q̃q partium ex iis q̃ diximus satisfieri pt, ut an hered
tatis patris ea absente facta, & filia sed pte absente patre stipu,
lante Notario valeat, aliunde valere, & recte. Sed non ea re
q Notario agit, & absenti stipulatur, id ea a iure e alienum,
ut bene Hottem. lib. 4. obsrv. q̃st. 3 aliud Arenusianus Dd. Vi,

ſcatur, quorum opinionem diligenter tueri conat Covarruvias. i. varia: resolut. cap. 14. Sed qa renunciatio non it ſemp pactum, ſi ea nō ſit pollicitatio ab vno facta, cum pactum ſemp ſuorum. l. i. D. de pact. & l. 3. C. de pollicit. Rō dictum ē ſ. in cap. de renunciationis de ſponſibus ac nā. Vnde eius vel ſententia vel conſensus cū hereditati renunciat, non ē neceſſaria. Vt an qa ē qevis de filia tantum acqat vrit portio in bonis filiæ et. Vt an de ſolo ad filiam nulla dote accepta. Ple. rique annū portionem vtroq; cap. vt oēs iurandum ſervet non verens, Illis aliorum opinio benignior vtpote, ſertim de dote. Sed qd ſi ingrunt filia ab hoc ſit dives. Reſponde qd ſi non ſit dives. Certe hoc ē qa valde norum ius ginet vnum Cela. reo expreſſe abrogat pe nō. l. 3. C. de collat. Rō l. 15. C. de pact. rōi & regulæ iuris, conveniente vbi ſtricte accipien. dum & inter ſuos fines aut ſepta coercendum. Ius regulare D. de R.I. quod v. contra eum in iuris receptum ē none pon. dendum ad ſententias inqt Paul. l. 14. D. de L. & Nō. g. gtra. D. de R.I. Vt an auctis poſt renunciationem filiæ bonis patris, portio ipſa augmentum alioq; petere, reſpondent Dd. ce. cte non hoc, qa ius renunciationis et in futuram valeat, alioq; et hoc quatuor ab hinc menſibus ad conſultationem Tirolenſe reſpondimus. Hæc de legitima an tali renunciatione compre. hendatur. Videamus breviter de tota, ob qā omittendam mate. ria ē legitima, an de tota emoficioſi teſti bene renunciari. Sed de ea ſ. in cap. de actoribus. De fideicommiſſo quoq; gravis eſtio, an illud renunciatione tota comprehendatur. Legimus a de fideicommiſſo vniverſali, ſive de hereditate fideicommiſſaria. Nam de ſingulari certum ē non contineri, quia ſimile ē lega. to, qd ab hereditate plurimum differre notum ē. Tractant hanc qſtionem plerique Interpp. ad l. q Romæ & ult. D. de V.O & Holt. hot. gſil. 14. Nam gtroverſa vtr hæc qſtio, patrim ex l. & ult. part. ex l. ob ſi. Titig D. de legat. 3. quarum legi nuchi arum nulla de

dici vtr fideicommissum grali ea renunciatioe contineri in hac
non contineri, sed verius e non contineri. d. l. si Titius. nec obstat. d. §
ult. duos fratres, qa, cur divisio inter fratres facta, qua qs renun-
ciat postea omni iuri et ad fideicomissum porrigit. Nam ut re-
cte & Accurs. ibi, alia & speciali d ca fit illud, nempe qa divisioes
& transactioes fratrum, inter se, d hereditate ad diminendas lites
ptinet, ideoqs valde sunt favorabiles, ac proinde lata interpretatioe
producendae. Minus obstat lex i C. d pactis & l. ii d fideicomisso.
C. d transact. qbus dr poe renunciari fideicomisso, quemadmodum
& alias pt fideicomissarius heredi fiduciario s. hereditatem alicui re-
stituere rogato spem hanc suam cedere & renunciare l. cogi 16. § si
quis heres & § si servo D. ad Sct. Trebell. ut & alia iura sperata cedi
ponunt interdum l. spem C. d donat. l. hac nec emtio C. d contrah.
emt. Rivinus cons. 98. n. 15. libi. non igr obstant dictae ll. qbus hoc
tantum dr fideicommisso sive iuri fideicomissi sperato poe renun-
ciari. Nam nota qstio non e d renunciatioe fideicomissi spealiter
facti, ut in dd. ll. sed e d renunciatioe grali hereditatis, an & ea ta-
cite ctineatur fideicomissum. Supe una gravis qstio d heredita-
tis renunciatioe cum exceptioe facta, an ea exceptio p testum re-
moveri poit, exceptioem voco q vulgo reservatio casus successorij
Germanice de Stammfalls & interdum de Erbfalls, Barbari
Inter pp. vocant Eschitam. Finge, filia accepta dote renunciat
hereditati paternae cum hac exceptioe, ut si fratres sui sine mascu-
lis d cedant, integrum sibi sit ius successiois, si quando casus eve-
nerit, mortuo patre fratres q erant duo moriuntur sine liberis
masculis, sed posterior frater testo facto instituit aut filiam suam,
aut alium quemlibet heredem. Quaeritur an filia illa q renunciavit,
sed casum sibi excepit, poit ob hanc exceptioem ad patria sua bona
habere regressum, non obstante fratris illo testo, quidem qri pt non
tantum d filia, sed ipsa mortua, d eius liberis. An non ob exce-
ptioem eam regressus illis det ad bona illa avita vel proavita

† quæ q̃stiõ in vtrangs partem exstant Interpp. disputatior
ac sentiã vt videre ẽ apud Castrensem lib 1. consil. 213. Albert.
Brunnum in tract. † statutis feminas excludentibꝫ art. 10. Cas.
consil. 1. lib 2. Schurff. cons. 96 lib 1. qđ alios adducam,
eaqs q̃stio vtiq; ẽ frequens. Vtr̃ a hac exceptiõ p̃tessim excludi,
qa alioq̃ homini sanæ mentis de bonis suis testandi libera facul
tas adimeretur: bona a patre, qbꝫ filia semel renunciavit ad
fratres illata, illis acquisita, non iam videntur amplig ee patris,
vel hereditaria, sed fratrum ppria atqs patrimonialia l. sed si filiꝰ
res § filio D. † vulgo. subst. l. vlt. in fine C. † inoff. testa § a.
mitia. qbꝫ ex eaꝰ mamomitt. non licet. Ex qbꝫ locis aliisqs plu
rimis Interpp. † communi secuti ad l. eius, in verb. hereditati
D. † rel. cred. & ibi Bart. ẽ hereditatem semel aditam, non eseam,
plig hereditatem, ẽ patrimonium heredis, sive cum eo q̃muni,
licet interdum ẽ † post aditioñ dicat hereditas, vt † pet. hered.
& l. penult. § hinc ẽs alienum C. † bonis q̃ liber. sed hoc fit ex
Coniecto vt log. Ioh. q. relatice facta in steritum. Sed hac rõne
cet Schurff. moverit † consil. 96. & Cas. † qhl. 1. lib 2. & Marant.
† q. 10. n. ii & probabilis ainodum videatur: aliorum tñ sentia
mihi probabilior vtr. qs plenissime explicat Brun. † art. 10. maxe
q. 4. & 5. Cui sentiæ rõ & argumm gravissimum hoc ẽ: q. hæc ex
ceptio † casu & regressu in ipsa renunciatione interposita, velut
onus aliq̃ aut vinculum hereditati sive bonis illis pactis immixta &
annexa fuerit & inde bona illa cum hoc onere ad quemcunqs
† voluta transeant. Nec obstat q. † libertate testandi illatum
ẽ, ea namqs libertas ad nota † tantum bona p̃tinet, nec prodꝰ
cit abet ad ius alterꝰ vel q̃situm vel exceptum auferendum,
alia in vtrangs partem arg̃ta, videre ẽ apud Brunem alios q̃
modo exp̃sitos Dd. cognitum vt † ad tontem in
tendere, qs ea enucleare, vt & illud q̃s † adeiconiscedicte

an contractui q̃ tali renũciatiõ, q̃ ut ipsi vtr indicari in l. ẽ dñs & in q̃bꝫdam alijs q̃bꝫ verum censetur, sed plerumq; aliud dicendum arbitro l. cum pater ff. ẽ recreditatem post D. t koat l. sed hac t re pleniꝰ & nos & alij ad l. ẽ duo, sequenti ẽrm.

DE RENUNCIATIONIBUS IN PACTIS & contractibꝫ fieri solitis.

Diximus, s. initio capitis t renũciatiõibꝫ ad res ptinentibꝫ, t casum illud de bimembre. Unum ff membrum ad ipsam iuris renũ. Alterum ad obligationes & q̃tractus ptinere. Exposito ut priore me, dio, sive t renũciatiõibꝫ ad iura rerum ptinentibꝫ, videamꝰ nunc t in q̃ ad obligationes & q̃tractus ptinent. Et primum t ius, q̃ re q̃rat imtur, ut t mutuo, t inhibit. f. Notum ẽ exceptionem non numerata pecuniæ usum esse potissimum, ni mutuo, sive pecunia credita, q̃ interdum caveri tantum solet, & non numerari, eaq; de pecunia cauta, sive non numerata, tit. C. t non numerata pecunia, ut & dos interdum t cauta tantum, & non numerata sive data, tit C. dote cauta & non num. Utrꝰ Marito an non data ẽ dos, sed cauta tantum & promissa sive scripta tantum, detur exceptio non numer. pecun. l. ẽ adversus C. t non num. pecun. Hic iam q̃ri solet: an hujus exceptionis debitor renunciare possit, an qua q̃stione variant inter se. Sed ancipitem opinio obtinuit a pro potissimum protecta, ne debitꝰ ab ipso fœnerosio, possit hujus exceptionis debitorem renunciare. videat ff. ad l. si ex cautione C. t non num. pecun. De eadem q̃stione plene disputat in utramq; partem Vital. in tract. t clausulis C. an exceptioni non numeratæ pecun. renunciari possit, l. eo pendet non pos non renunciari huic exceptioni, secuta pe, trum & maxe Nicol. ẽ Matarellis, q̃ hoc articulo prolixe disputat. Duar. quoq; in dictatis ad tit. C. t non numer. pecun. putat eam renunciationem non valere, tum quia fœ renunciatio ad iniquendum inhibere videatur, creditor enim facile dicet, se numerasse licet non numerârit, si non possit convinci, vel repelli

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

exceptioē, tum quia hæc renunciatio ꝙtati nali gtraria videa,
tur, vt tōtor solvat q̄ non accepit, eiq; re creditor locupletet
cum altering iactura, contra naturalem æquitatem. Sed secūdū
&Dri opīnio vsu recepta ē, hac potissimum ratione licet grah. q̄
suis quisq; beneficijs renunciare vel remittere ea pōt. l. sed
etsi gs § q̄stum D. si gs cant. l. si fudex D. de minor. l. penult
C. de pactis. q̄ plenig ē explicatum & j. strictius de exceptio.
ribꝫ tractatur. Ad vltimum p̄tinet & Senatus Macedoniꝰ quo ꝓ
hibet mutuum filiofam. l. 1 & ibi tit. D. & C. ad Sct. Macedon.
& ex eo Scto datur exceptio patri, ꝙ filiꝰ filiofam. et post solu.
tam patriam potestatem contra creditorem l. 1. l. 9 ꝑ etsi pa.
ter. ff. § vlt & 3. l. seqq. D. de Sct. Maced. Hinc ter exceptio
Sctī Macedoniani filiusf. renunciare pōt q̄stio ab interpp. ē in
troducta: Nam in ipso iure nihil expressum reperit. De ea igr
Accursius aliiq; ad l. ta ii D. ad Sct. Macedon. ubi & Castal. breviter,
& Sichard. ad rubr. C. eod. Crome 2. tom. 2. Variar. resolut. cap.
4. n. 2. Zas. lib. 2. singul. resp. c. 28. Hanc eos citatos d. tract.
de claus. c. 4 renunciatione beneficij Macedon. & constat inter eos
soluta patria potestate pōe ei renunciari. Sed et Fulcinius § vlt.
D. de. t. Sed an pōt accipiendo mutuum ? diu ē filiusf. con.
troversum nup. esse cepit, plerique eam putant non pōe, sed quā
licet nigt totꝫ orbis contra sentiat, putat pōe. d. c. 28. Esse
ff. rōes. Primo qa ex origine actū filiusf. obligetur, quatenus &
pacisci recte potest. Ergo nigt ille, & hæc eius pactio, seu gventio
valebit l. 3 g filiusf. D. de o. & A. Secundo qa hæc exceptio Ma.
cedoniana, similis videatur exceptioni Sēti Velleia. d. l. ii tu
in fine D. de Sct. Maced. At mulier Velleiano ff renuncia,
re. ergo & Macedoniano filiusf. Tertio qa in mo casu, capitali
qa plerique ff immun. Ecclia teste & admonente idiba fu.
rioso filiusf. Macedoniano cogitur renunciare, siue non
uti eius exceptione. Si igr ptio hoc cogitur, cur non pōt &
in alio. Sed hæ rōes etsi non parumone movent, tamen
vulgarem d. sententiam seq. qa ff aliqy eluderetur vis &

effectus Sctⁱ; Lacinie ēn adolescens egens pecunia, cuius potestatē exceptiōi renunciaret, q. Sctum inductum ē, nonnullo, dō ut damna adolescentum & parentum eorum vitentur, sed et ut creditorum eorum sive fœneratorum fraudes coërceā, autor l. 1. in princ. D. ad Sct. Macced. in verbo & sæpe iam peccandi malis moribꝰ ꝑstare, atq; ita hoc Sctum, non ad utilitatem tantum, sed et ad publicam utilitatem ꝑtineat, ideoq; einon potit à privatis renunciari argō l. 2. ff. de pactis. Non obstat primo q. filiusf. obligetur ex oribꝰ cais. excipit ēn. nuitna pecunia ob Sctum Macced. & votum. l. 2. § voto. ff. de pollic. Secundō q exceptio Macedoniani similis dicitur exceptiōi Velliani argō d. l. ēn. D. ad Scto Macced. Est ēn ni d. l. similis, ni alijs plecigꝰ, similis l. q exceptionē ꝛo. D. de condict. indeb. quas diligenter congessit Hotm. ad tit. D. ad Sct. Macced. Vellia. Tertiō q in quodam casu non potest uti hac exceptiōe filiusf. Nam eo non legit. q. alijs quoq; in casibꝰ ea uti non potit. Hæ rēs quæ sunt renunciatives ad multum ꝑtinentes, una exceptiōis non numerata pecuniæ. Altera exceptiōis Sctⁱ Macced. & hæc multifariam ꝑpp. quos addu, xi minus, ut & alia non pauci, qbꝰ accedat & Covarr. lib. 2. var. resolut. c. 4. n. 3. ubi disputat an exceptiōis non numerata pecuniæ renunciatio valeat non modo post contractum, sed etiam ipso tractu actus: Nam & illa q aliquo post contractum intervallo fit, inter ves constat fere Interpp. eam valere, Petr. Cyn. Br. Bl. Salyc. Cast. ad l. si ex cautione. C. de non num. pecun. eamq; ee eorum Doctorum opinionem ait Alex. consil. 35 n. 3. lib. 1. quamvis alij dissentiant, ut Bl. Joan. Fab. alijq; multi, quorum opinionem n n̄ receptam scribit Imola ad l. si cautio n. 6. de fide instr. Illud tm conceditur debitori in foro, ut possit non obstante renunciative si velit probare, pecuniam sibi non ēe numeratam, sed probare intra biennium, q. Azonis & Accursij opinio ad l. 2. si ex cautione, ubi servari receptam ēe testatur Alberic. ad d. l. si ex cautione. Solemnis quoq; fuit usitata renunciatio in contractu mutui, qua debitor solet renunciare condictioni mutui

† Sed tra qui ipse com[illegible]

ſme cā, actiõi in factum, omnigs mris auxilio & remedio, & qua renunciatiue. Br. Fulg. Castr. alisgs ad l. ult. § Item qsyt. D. de condict. indb. & Faſon ad l. 1. in prine. d. t. Et qdem inter oes constat poe qdem actionbg & remedijs gnemgs suis renunciare, constat q nogs poe renunciari condictioi pecunie ſolute indbite, ſed non constat, siue controverſime sit an poſit ſimpliciter & gratiter renunciari condictioi indbiti, vel gdictog ſme cā. Nam pleriq negant poe, ſecuti Bru. argto d. § Item qsyt, nisi ſetg hoc vulgari pacto & in paratiorg vsitate, facere paria ubi consuetudines exceptiones & intrinſece grauamina dirimunt ſit vedi. l. paria ſolidum e paria rectores. His verbis: ex hoc gtractu, nulla inter nos amplig gtroverſia, noi hoc pactum non impedit condictionem indbiti, qno argto Br. concludit condictionem indbiti renunciatioe non impediri. Sed aliorum vdr probabilior opinio, ut Fulgoſ. Angeli. flex. q & Covarr. probat & n. 3. Nec obstat d. § Item qsyt, in quo t gratis renunciatioe agi vdr, qstioe t ſpeciali: an ens condictionis ſpecialis renunciatio valeat. & arbitramur valere, quia nulla sit iusta diffie rentia inter has & alias, qbg tn facta renunciatio ſolet valere, qua t ſpecialis & aliorum vires habeat. Faſ. ad l. 2. n. disputans in utramgs partem & Fulgoſ. ad d. § Item qsyt.

Nunc ad gtractus q verbis fiunt procedamus, ut e ſtipulatio, qua fideiuſſor constitui ſolet non unde pacto & pennt Inſt. de fideiuſſoribg l. blanditg 12 C. de fideiuſſ. licet moribg sola qa ſtipulatio exolevit, aliud sit receptum. Ad fideiuſſiones igr qam renunciationes pertinent, ex qbg nonnulla sunt oes communi fideiuſſorum, nempe eorum coa beneficia, ut Epiſtole Divi Hadriani, Cessionis, p Selt ijs qa iam explicatum credit de diuiſione renunciationis nigratem & ſpatem brevitatis cā hic omittimus, qbg tn adjicianmus hac auctoritate, ut Modeſt. Pi. ſtor. consil. 35 q. 5. libr. & consil. 1. q. 3. lib. 2. Colerg in tract. de proceſs. executiv. part. 1. cap. 20. n. 3. & legg. Daniel Mölleg

lib. 1. seqnest. cap 16. Decian. cons. 39. n. 59. & seqq. lib. 2. consil. Mascard. & probat. conclus. 1564. lib. 3. Propria & spēalis renunciatio Lideinssoria ad mulieres ptinet. quas constat ex fideinssione & omnino ex intercessione non obligari, aut certe habere exceptionem Scti Vellia. cui exceptioni aniika potit renunciare controversa e q̄stio. De hac q̄stione vsi non, utiliam s. exposui, plenissimam videamus, & quid interpp. scribis disputant ad l. ult. & ult D & Sct. Vellia. Bl. Salye. alijs ad l. 1. & 3. C. eod. & copiose Vitalis pag. 540 edit. venet. in 4. mihi Sich. ad rubr. C & SC Velleia. Comang lib 6. coment. cap. ult. n. 9. Cail obs. 77. lib 2. Padilla ad l. ult. C. & iuris & facti ignor. Tre Tesaurg dec. 222. & seq. Alex q̄stio controversa e hac q̄stione caruit in numero, q Casaria decisione decid. teste & Tesauro d. dec. 222. n. 2. in fine: nam Accurs. cg magna e auctoritas, & Br. cg non minor inter glossographos. inter se dissentiunt, & alijs Sectam multi sit hat sequunt: ille putat poe. sic non poe, et recentiores dissentiunt. Hottom. in n coment. tit D. & Sct. Vell. ait poe, Duareng & Comang negant poe. & Cail. d. obs. 77. n. 3. lib 2. Saltem sine certiorative: sed hac altera e q̄stio, q ad priorem attinet mihi probabilior vdr. Accurs. opinio. Primo, arg. d. l. 2. C quod mul. tut. off. fingatur, ubi si mater tutelam liberorum gerere velit cogit Velleiano renunciare, & ita fieri renunciatio sed in eo casu cogitur pp favorem pupillorum. Secundo ex Novell. 118 c. 4. ubi item mentio e hac renunciationis. Tertio ex d. l. ult. § ult. D. & Sct. Vell. ubi item in casu d. § cogit mulier renunciare exceptioni hac Sct: ic en ait Pomponius Cavere debebit mulier exceptione se non usuram, sed respondet Duareng & alij interpp. ibi & iudicio aor. q. Verum, licet Hottomanus d. loco id calumietur, eius nanq; haec e spes: q d mulier, pro aliquo intercesserat, debitore, ex hac intercessione, si queniatur in sanitate exceptionem Sct, Creditor tot omnia femina debitorem suum vocat pro eo tuitur, q se mulier offert, parata pro eo iudicium accipere: Creditor a a muliere sibi nocumentum ob Senum, petit ab ea

18 Januarij

ut renunciet beneficio Scti, eoq; facto se cum ea litigaturum
Respondet Pomponius hoc casu cogi mulierem id promittere, alioq;
non cogi creditorem cum ea litigare sed ad debitorem suum
redire poe, ex quo § Dd colligunt, renunciationem Scti valere
ob iudicium, & qa sit facta in iudicio, sed neutrum colligi pt
neq; enim dr illa renunciatio sive promissio, s. ut loqtur Setus cau-
tio facta in iudicio ut recte id Hottom: neq; dr ob iudicium
valere renunciationem quasi alioqn non valeret, sed hoc dr
eo in casu cogi mulierem renunciare, idq; ob iudicium ne
sit illusorium, ex eo igr colligo poe mulierem renunciare
cum cogatur isto casu iudicij ut & in casu tutelae d quo 3.
Quarto ex grali regula, suo quemqs iuri ac beneficio renun-
ciare poe l. penult. C. d pactis: haec a exceptio, mulierum
favore e inducta, vdr & hic nonnihil facere l. 8. § si mulier
& l. 31 Paulus ad Sct: Maced: nec obstant q contra afferuntur
Primum, q beneficijs ob fragilitatem & imbecilitatem non
liceat renunciare, ut restitutioni in integrum ob aetatem,
d qua j. ubi d act: haec en regula iure non pbatur. Secun-
do, q mulier eadem facilitate qua intercedit & intercessioni
renunciare solet, aut pt, argto l. 19 doli x s. diversum &
seq. D. d novat atq; ita provisio Scti fiat inanis & elusoria
his renunciationibus ~~mq~~ imputet en sibi mulier q cum sit
nolit uti beneficio iuris, argto l. si iudex D. d minoribus
& haec Accursij opinio Bro licet adversario teste usu e recepta,
et in Germania nora teste Gail l. observ: 77. qs vis eum
improbent Sichardus Wesenb. & Tessaurus scribant. In Sena-
tu Pedemontano plerumq; contra Accursium iudicari,
sed pro eo iudicatur in curijs Galliae teste Pappone lib. 12. t. 5.
arresto 1. Haec igr prima hic movet qstio an valeat haec
renunciatio: altera, an valeat et sine admonitione sive ut vul-
go loquuntur certioratione. Accursius, sine admonitione negat va-

lere, quem ad l. ult. & penult. D. & Sctō Vell. eaq; opi-
nio à plerisq; obtꝫ DC. ꝓbatur, quos prolixè commemorat
Patilla ad d. l. ult. C. d. iur. & facti ignor. Videat &
Crail d. obs. 77. n. 3. Locum hanc asserunt, quia mulier
ius censeatur ignorare, ignorato à iure non renunciat
qꝛ ē ꝙsensꝰ ut s. explicatum plenius argto l. matrem D.
ni offic. testo. Sed videndum ne hæc opinio iuri non sa-
tis sit ꝙsentanea, quòd non liceat mulieribꝰ ius ignorare
q; tuitionem adeat sine lege, itemq; minoribꝰ & rusti-
cis, cessante igr hac roe efficax admonitio non esse
obꝰ atq; ita in Parlamento iudicatum scribit Papo d.
arresto 1. quòd tn hoc adiectum, ut saltem mentio Sctī
in comprehendo fiat, sed locum iure nouo minus lectum,
moribꝰ tn & hæc d. admonitionis necessitate opinio ē
recepta, nisi excepto casu tutelæ, quo & ipsi negant
necessariam esse admonitionem, exceptis & alijs casibꝰ
quibꝰ cogitur renunciare teste Bl. ad l. ult. D. si ꝙs
in ius vocat. & Tesauro d. decis. 222. n. 9. Crail
d. obs. 77. n. 2. Excipiunt quoq; renunciationem iura-
tam, ut in hac non sit necessaria admonitio. Ne-
ramen, supplet aut vim certioratiōis, sed hoc genera-
liter hic citer disputari nō q̃t, an quotiēs in casu ne-
cessaria ē admonitio, excipiat iurata renunciatio, quā d
re iam s. nonnihil explicatum: nam plerisq; hanc iuratam
excipiunt, non modo in hoc Vellæani exceptiua siue bene-
ficii, sed et in alio quolibet arguto autoritate iuramenti. Si
aduersus venditorem, videat Crail d. obs. 77. ubi nouis-
tes addūcit, & Tesaurus dec. 222. n. 10. Rui ubi aduert. ex
re scripto. d. iurando. Vtrū iudicari soleat in sua fa-
ui scribit. Nisi tn scrupulus haeret, an ex iurisiurandi hac lē
uis quoq; & effectu ut tollat admonitionem siue certioratiōem
eo, q̃ hæc admonitio succurrat ignorantiæ, ob eam tn receptæ

24. Ianuarij. ℔

argto l. si pupilli § id q. palam D. de instit. act. non vtr
autem iurisiurandi hec esse vis ut inducat consensum, q con-
trarius est errori & ignorantiae, ubi nullus est, sed iurandum eum,
& veritatem & scientiam requirit, c. ult. 22. quest. 5. c. ani-
madvertum 22. quest. 2. Jason ad l. si convenerit n. 17.
D. de Jurisdict. Valet igitur Velleiani renunciatio, sed
~~cum~~ admonitae sunt mulieris. Excipiunt plerique ut mo-
do dictum iuratam, tam in hoc quam in alio beneficio ut
modo dictum. Excipiunt & factam in iudicio renun-
ciationem, argto l. ult. § penult. ad Vell. Sed non re-
cte, ibi enim mentio quidem fit cautionis, non tamen adijcit
factae in iudicio, ut & s. dictum. Diximus modo con-
troversum esse inter DD. an Velleiano possit renunciari,
qui aiunt posse, quorum probabilior est opinio, in qua &
Zasius, lib. 2. respons. sing. cap. 18. Cuiac. lib. 20. obs.
34. & Clarissimus Fachineus, cap. 60. lib. 2. part. 1 contro.
& in eo consentiunt posse: idem tamen ambigunt, an admoni-
tio sit necessaria, sed de ea iam dictum. Contra qui negant
posse, in qua opinione est & Tessaurus decis. 222. n. 2. am-
bigunt & controversantur, an quia simplex renuncia-
tio Velleiani non valet ex eorum sententia, valeat saltem
iurata: nam decursius negat valere, ad auth. si quam
mulier C. ad Velleia. sed plerique contra sentiunt, de
quibus prolixe Tessaurus d. decis. 222. n. 10. & ij.
Ceterum de illa authentica si quam mulier, quae est ex No-
vella 134. plerique DD. renunciationem eius authent. ne-
iuratam quidem valere consentiunt, quam de re prolixe Tessaurus
decis. 223. breviter, exceptio Velleiani, quae mulieri pro alio
intercedenti, datur, cessat in quibusdam casibus, quorum

unq ohni fuit controversq, nempe iste si mulier, post bien-
nium ab intercessione confirmaverit eam, vel nova cautione
vel pignore vel fideiussore dato Justinianq hanc controver-
siam petere decidit in l. si qua mulier C. ad Vell. ut
haec exceptio cesset si post biennium mulier hoc fecerit,
excipit maritq in d. auth. si qua mulier, s. mulier q
pro marito fideiussit et si post biennium illud fecerit,
non cessabit exceptio, & haec e sententia d. authenticae, cui
an renunciari possit iam quaeritur & dictum non pone et iu-
rato, cogit tn iurata absolutionem petere, idqs usu re-
ceptum ex Bri opinione scribit Angelq ad § item si
Justit. de except. et d. & Tessaurq d. decis. 223 n. 8. Imo
multi putant ex iure Canonico, iuratam renunciationem
d. authenticae valere, nisi ex ea mulier gravissime laedatur,
nam & generaliter qsvis iusiurandum sit servandum, excipi-
tur tn gravissima sive enormis laesio, quia ea dolo compara-
tur, ut plerique putant argto l. si superstite C. de dolo malo,
nec interest reipsa s. laesione sive damno, an proposito fiat
dolus, utroqs enim casu & actionem de dolo competere argto
d. l. si superstite, & iusiurandum non valere aut certe vim
non habere aiunt. Accurs. ad l. si quis cum aliter D.
de v. o. & alij quos Tessaurq d. decis. 223 n. 10. adducit &
Gail d. obs. 77. in fine, qsvis multi contra censeant, ob
enormem laesionem non cessare vim iurisiurandi, q opi-
nio & Tessauro probabilior videtur, d. loco. n. 22. & seq. ut &
mihi, qa. hoc iusiurandum potest servari sine detrimento
salutis aeternae. nec verum q ex d. l. si superstite concludit
vulgo ut alias plenius explicatum, atqs haec de Sctis Ma-
cedoniano & Velliano sint satis, item de admonitione sive
certioratione, de qua & s. fere initio hq tractatus,

ubi & dictum admonitionem hanc sive certioratione
graviter esse necessariam ./. in omni iure aut beneficio te-
ste & Joanne Andr. ad c. quamvis de pactis in 6. sed hoc in-
telligendum de his quibus ius ignorare permittitur, ut hi soli sint
de iure suo qui ignorant coefaciendi sive certiorandi, qui
sunt tamen milites, minores 25 annis, rustici & mulieres,
sed his duobus non nisi in damno. l. error. D. de iuris
& facti ign. l. quamvis & l. ult. C. eod. l. 2. in fine D.
de iure fisci. illis et in lucro l. ait Praetor. § hodie D.
de minoribus. l. regula § si filius. D. de iuris & facti
ignor. & ita accipiendum quod paulo ante diximus,
& in quibus Doctoribus reprehendimus quod sine distinctione
lucri & damni permittunt ius ignorare. Atque haec
hactenus de renunciationibus ad contractus, qui vel re fiunt,
ut est mutuum ad quod pertinet renunciatio Scti Maced. & ex-
ceptionis non numeratae pecuniae, ut est indebitum, vel ver-
bis, ut est stipulatio, quae fit fideiussio ad quam pertinet re-
nunciatio Scti Velleia. sive exceptionis ex eo mulieri fide-
iubenti sive intercedenti competentis. Ad hos igitur contractus
re aut verbis pertinentibus dicta sunt, quamquam & ad contractum
qui litteris fit renunciatio exceptionis non numeratae pecuniae
et quae s. revocari potest. Restant contractus qui consensu fiunt, in quibus
non omnibus usus renunciationum reperitur. De emtione autem quae
rescindi solet venditore laeso ultra dimidium iusti pretii l.
2. & l. 8. si voluntate C. de rescind. vendit. quae ea rescissionis
nempe tanta laesio ab Imp. Diocletiano ut videtur inducta. dd.
LL. disputari solet ab Interpp. ad d. l. 2. an huic ea sive ut
loquuntur beneficio d. l. 2. possit renunciari quae de re & pro-
lixe Covarr. lib. 2. variar. resolut. c. 4. usque ad n. 8.
& Petrus Rebuffus ad constitutiones Regum Franciae tractatum
rescissione contractuum art. 1. glossa 15. n. 21. Miror a Pinello

2 Gefanuarij ☿

cū extrat volūmen ni d. l. 2. hoc plane pterm̃issum. Con-
stat inter eos inter pp. venditorem pō beneficio d. l. 2.
renunciare, sed d modo e inter eos gtroversia: spealiter siue
nominatim faciendā hanc fit renunciatio an v sufficiat gratis
ponta renuncio oī iuris auxilio vel beneficio p Clerigs fr speāle
necessariam esse tendunt, nec sufficere gratem, quos inuc
uāq̃les ggerit Tiraq. ad l. si unq̃ in fin. 127. C. d
revocand. donat. eaniq̃ gfirmant opinem. argto l. ult. sid
fisc. d. & gdict: inelegāti, quem mgt Covarr. d. c. 4. in princ.
ee insignem textū, hinc opinoi ut ille logh eā gfirmande,
sed exijs q d eo & s. fm̃ exposita intelligi pterm̃ & nihil ad
rem facere, nec ulla lex alia pferhm̃ negro. pg opinionis,
quare cum hec sit regula gratem renunciatiōem nihil ni casi-
bg exceptis quos inter non refert hic casus & beneficium d.
l. 2. q legh grali renunciatiōe nunc quoq; casum gtuerisse
cula en tandum, pō an exceptio non pbet Decio & Cagn.
ad rubrica & ad l. os d̃mittō D. & l. f. d sentia, coniuncte
argto firmari pb. q. hec renunciatio sit favorabilis, qa. gui-
mat gtractum, ut gtra ea lex r. nisi firmat & rescindit gtra-
ctum, cui & hoc accedit q pg eois beneficium sit novum
licet Cuiac: contrabitet, & pronde stricte interpretandum,
ut pleraq; nove l. maxe rescissorie, sive gby gd rescindi
pt ut testum, ut donatio, ut indiemm̃ ut gtracty. Dici
nisi renunciatiōem pg l. 2. valere, nisi facta sit gratiose
q prima e frivola exceptio d. Falla ut modo explica-
tum. Altera ab ijsdem excessio nec adfert si lesio dimi-
dium iusti pretij longe excedat Covarr. d. c. 4. n. 5. q &
eos adducit. eam hanc nec hoc, qd tanta a re eo colorem gti
neat, argto l. si iuste C. d dolo malo, ed ibi & s. dictum,
ea id lege non fit & pronde nec quoq; excessio cum fraude
gdit. Quidam & tertiam adferunt ut Clarus q cons: 25. n. 27.
ne nisi si hec renunciatio mgtrandos facta fuerit. nec
exceptio gfirmande adferunt d argta. ad l. 2. Covarruvia

d. c. 4. n. 4. q. argta ut leviora & brevitatis ca omitto. nam
& ipse Covarr. & ipsam hanc tertia exceptioem recte improbat.
nonnulla en iusta & idonea ro adferri pt. cur renunciatio
d. l. 2. ex intervallo valeat in gtinenti: & in ipso gtractu
facta non valeat, q. autem adfert ex l. si ex cautioe, C. d.
non mun: pecunia, d renunciatioe exceptiois non munera-
te pecuniae, ei poe qdem renunciari ex intervallo sed non sta-
tim sive in ipso gtractu mutui, id ut gcedat q. tn in d. l. 3.
si ex cautioe no dicit, sed e Dd. tantu adfert, non tn argtum
gcedi pt, e en diffia inter exceptioem non mun: pecuniae &
beneficium l. l. 2. haec minimum q. illa valde sit favorabilis
& si in ipso fiat gtractu, videat eius renunciatio quandam
velut repugnantiam gtineat, nimirum in gtractu eodem
tempore, fatentis d bitoris pecunia mutua sive munerata
& gtra renunciantis exceptioi illi s. significantis sive non
munerata, aliud e in renunciatioe hg beneficij l. 2. q.
& favorabilis, ut ipsum beneficium e odiosum q. a rescissori-
um & nulla gtinet repugnantia. Ad emtioem q. ptinet
& edictum Aedilitium ex quo inducta actio redhibitoria
itemqs edictum d evictioe, pt igr emtor actioem redhibi-
toriam remittere, ut si nominatim venditor morbum aliquem
excipiat d quo nolit teneri l. 14. q. rig. & si venditor D. d
Aedil. edicto. Sic & in evictioibg, qa in ijs necessaria denun-
ciatio l. emtor C. d evictioibg. pt eam emtor renunciare, qa
& ipsam evictioem pt venditori remittere, sive cum eo pacisci
ne d evictioe teneat, l. 11 ex emto § qa D. d act: emti.
& contra, pt venditor emtori gcedere, ut contra se agat et ante
rem ablatam, tantum ts gventg q. alioq. sine hac vendito-
ris gcessioe sive pacto non posset emtor l. q. rem C. d evict.
& l. non tn D. eod. DE LOCATIONE. Notum
e mercedem qs colonus vel inqlinus pstat locatori, certis ex
cais remitti l. si merces D. locati. & l. licet C. eod. Sed hec
remissio cessat interdum, sive ex qbusdam cais ut ex pacto

31 Januarij

siue renunciative. l. i. q̃ locator hmõi remissionẽ renunciauerit. siue
aduenerit ut non obstante quacunq; calamitate uel casu fortuito, debitor
locatori mercedem ꝑstare debeat, uulet eñ rec. quentio siue renuncia
tio remissiua l. g. § z Iuliano D locati, & copiose Bossig in tract.
de remissiue mercedis n. 56. Et ens satis q̃ttoversa hæc q̃stio. quæ &
a Bossio & a Mozzio ut tract. & q̃tractabq; titulo de locatione cap.
de accidentalibo locationis n. 52 & aliquot cqq. alijs tractant an &
hæc renunciatio remissiua, siue q̃uentio non obstante q̃uis beta
sit tam late sit interpretanda ut et plane mysitatum & maudi
tum q̃tineat, uulgo negant q̃tineri Br. ad l. ob q̃ D. locati & ad
l. ed etsi fi. sitimus C. si q̃s cautionibo. eas stantem glosa gentem
cos et facta opinio teste Turzano cos opinione 143. missing
renunciatio sit mutata de iure ce. parte z. Sed non probat mi
Vulgaris opinio. Primo q̃a regule quadrietum ualere pactum siue
renunciationem remissiuis non obstante quolibet casu fortuito
exceptio hæc interpretatur de casu inaudito & insolito non existat
in ista. Secundo q̃a oes casus fortuiti & insoliti licet ex illis alij
lucra alijs damna ꝑtingant. SUPEREST EMPHYTEU
sis emtio & uenditio locationi similes. & quia iam ante nominat
dictum inter alia ui renouit an bona immobilia mobilia uendito dolo remu
ciari u. g. an colonus uel Rusticus agrum uel pomum q̃ui emphy
teusi accepit debeat ferere dolo inuito q. idem & de fundo q̃ri solet. ut ex
emphyteuseos renunciatione facta. Titio u. certa p̃sona: ea p̃pria ex
stincta redeat emphyteusis ad renunciatorem siue eum q̃ cedat
Titio, an u. ad dominum? Obtinuit uulgo ad renunciantem siue
emphytentam redire. Item non potest dici q̃ dare s. & plenius Tira
dello tractu aquatico § ri. glos. i. n. z. Nunc ne q̃ri. an ex dolo
certis ex casu committit emphyteusis ꝑt ille mobilia uendita
nunciare, siue an ualeat pactum inter dominum & Emphytenta
sim triennio cedere solvere canonem. & eo minus magis ex bellen
do. Respondent Interpp. ad l. z. C. de iure emphyt. pro de + Februario
pacto id expressius e. pro sim inter dominum & Emphyteutam, qui
uis ne Emphyteuta si non solutum canonem uexpellat, cuius

conventionem esse servandam l. 2 in princ. C. de tit.
Sed eadem est & renunciationis ratio quae aut pacto fieri solet, aut per
se & ultro ut s. dictum est. Ratio autem cur haec conventio valeat est haec,
quia hoc commissum in utilitatem domini est receptum, potest a dominio quisque
commodo renunciare. l. penult. C. de pact. Nec obstat, quod haec
conventio videatur emphyteutam ad distinguendum invitare, quia
conventiones non valent l. 5. illud convenire D. de pact. dotal.
Nam neque dictum est non solvere pensionem & commisso licet
remisso per renunciationem sive conventionem nihilominus per-
sistit sive canon ab emphyteuta solvendus est dominus. Eodem pertinet
quaestio ista, an recipiendo post commissum canone Dominus
censeatur tacite commisso renunciasse? Prior quaestio est de expressa
haec est de tacita commissi renunciatione, & de ista ut solet
Br. distinguit, alii simpliciter & indistincte negant, benigni-
or tamen aientium videtur opinio ut Accursii quem plerique sequuntur
veteres praesertim glossographi ut Speculator Otofrei Angel.
quorum haec est ratio quia commisso non sit locus nisi volente domino
uti eo, non videtur autem velle eo uti qui post commissum rursus
canonem recipit ab emphyteuta, argumento l. post diem & l.
legis commissoriae C. de pact. inter. emt. & vend. l. vectigalia
§ ult. D. de publicanis. l. 10 § ultimo D. de pact.
l. 4 § Labeo D. de doli mali except.

CAPUT

DE ACTIONIBUS & IUDICIIS aliisque iuris remediis similibus.

Expositis renunciationibus ad personas & res pertinentibus superest,
ut quae ad actiones pertinent explicemus, quia actionum est
usus in iudiciis ut patet ex definitione actionis, quae pre-
cium erit & aliis renunciationes ad iudicia & iudiciorum
similia iuris remedia pertinentes breviter explicare, ut
sunt exceptionum: Nam & his tantum utimur in iudicio

326

quia exceptio nihil est aliud quam actionis exclusio l. 2. D. de except.
ut actionum sive actuum iudicialium, cum quis est in ius vocatio
litis contestatio, iusiurandum calumniae, probatio, ut est cessio
bonorum, ut est appellatio, restitutio in integrum. Quod igitur
attinet ad actiones, quae de his iam explicatum sunt initio huius tractatus
ad l. 4 postquam litis C. de pact. ad quam hic locus de renunciatione litis
et actionis ab interpp. quoque aliis tractari solet, non est opus ea hic
inculcare, de eadem renunciatione et Tiraquellus agit ad l. si
unquam C. de revocand. donat. in verbo + ros. et seq. Est tamen hoc non
omittendum, haec duo differre, liti et actioni renunciare, huic
enim renunciari potest nulla dum lite mota, ut cum actio furti
remittitur l. 61. si servus § 1. D. de furt. et l. 13. post decisionem
C. eod. ut cum actio liberalis causae remittitur in l. 7. si te
C. de ingenuis manumissis, quamvis ibi iam de lite agi videatur
ut cum actioni tutelae renunciat adulescens, quod putant non posse
adulescentem ut Gl. ad auth. sacramenta vers. et ex hoc appa-
ret C. si adversus venditionem cui non assentior. Sed restituetur
in integrum adulescens captus hac renunciatione si postulet. quia
de re s. ubi de restitut. in integrum. Sed renunciatio litis proprie
est de lite et controversia iam mota, ut in d. l. 4. C. de pact. l. 6
si intra C. de integr. restit. l. ii si lis C. ad l. Cornel. de falsis
l. ri de stitisse D. de pignor. quod et remittere litem dicitur in d. l. ii
et causae renunciare C. de ingen. manumissis. Quaeritur ab In-
terpp. an renunciatio litis per donationem habeatur. Dicendum in
dubio non haberi, quia nemo suum iactare presumitur l. cum
de indebito D. de probat. nisi actor cum sciret sibi ius esse bo-
namque se eam habere nihilominus destiterit et liti renuncia-
rit in gratiam Rei argto l. 1. § 9. si in lite D. si quid in
fraud. patroni. plixe hac de re Tiraq. n. ros. et seq. de loco.
Alia quoque hic quaerimus de renunciatione litis quae fere sunt ad d. l. 4

+ donationem largitur & seqq.

C. de pactis explicavimus. Ut de instantia, ut de absentia vel presentia partis, ut de lite futura. Sed effectu huius renunciationis queri solet, an qui renunciavit liti, censeatur omni renunciare? Et distinguunt litem sive actionem in rem a personali, ut in illa renunciator omnimodo excludatur, in hac non omnimodo l. 14. et an eadem. § actiones D. de except. rei iudic. Alciat ad d. l. 4. C. de pact. Sed haec questio mihi fere inepta videtur, qui enim liti ceptae renunciat, sine dubio eam tantum intelligit, ut si renunciat rei vindicationi sive liti ex ea ceptae, non debet intelligi renunciasse hypothecariae, vel alii in rem actioni, quod idem et in actione in personam, ut in commodati, sive liti de ea instituendae, si renunciet non censetur alii in personam, ut ex mutuo renunciasse, nisi si omni actioni renunciet, quae renunciatio valet, et hunc habet effectum, ut renuncians plane excludatur, sed hoc vix contingere solet. Ad effectum quoque harum renunciationum litis sive vel actionis, et haec pertinet questio: An hac renunciatione non modo lis desinat et extinguatur, quod est verus huius renunciationis effectus, sed et an propter interitum litis et actionis et ius aliud ei cuius in gratiam et commodum facta est queratur ut ~~obligatio~~ actio, vel obligatio, ut dominium? dicendum non queri ut et recte Interpp. ad l. naturaliter § nihil eodem D. de adqr. possess. argto l. si profundo C. de transact. Afferunt illi et l. si te C. de ingen. manumiss. quod tamen ad rem nihil facit, ut recte Tiraq. n. 105. et seq. affert aliam ille, puta l. 8. C. de his, qui ut indig. sed nec ea multum facit: ratio autem haec est, quia renunciatio est quasi conventio et pactum: atque pacta de una re facta, non porriguntur ad aliam l. 27. § ante omnia D. de pact. quam de re s. plenius, et pactis nudis neque dominium queritur, neque obligatio. l. 20 traditionibus C. de pact. et l. 7. § sed cum nulla D. eod. Queruntur et Interpp. an qui liti renunciat, rem de qua lis est censeatur pro

trelicta saberi? nam ad litem q̃ attinet, non ē dñbium q̃ ꝑ
trelicta eam & ꝑferta habeat. l. 11 ꝑstitisse D. ꝑminoribus,
sed quo ad tam ipsam non vdr, argte d. ꝑ nihil coe, nisi & Interpp.
Raphaël Cumang. Alex. Socino, Br tñ contra sentire vdr ad
l. non solum § fi liberationis, n. 7. D. ꝑ libert. leg. Nunc ꝑ ex-
ceptionib⁹ videamus. Et primum qdem controversum ē, an ge-
neralis omnium exceptionum renunciatio valeat, sed verig ēva-
leve, tam penitoriarum, quam dilatoriarum, argu. l. bene[fi]cia-
as C. sententia rescind. non pass. & l. ꝑstitisse. D. ꝑ iudicijs. Et
hæc ē, quia nihil q̃q̃s sibi sive beneficio, sive iuris remedio, remit-
& exceptio ꝑt renunciari. d. l. penult C. ꝑ pact. l. sicubi D.
ꝑ minorib. Excipiunt exceptiones nondum competentes
sed futuræ, vñ ēa facta renunciatio non valet nisi pacto fa-
cta, ut volunt Interpp. Bl. ad Specul. lib. 2. tit. ꝑ renuncia-
tione, vers. q̃ vis q̃s, sed hoc ptinet ad illa ꝑ ubi q̃ §. an iuri futuro
ut hic exceptio ꝑt renunciari. Secundò excipiunt aliquæ
exceptiones, q̃b renunciari non ꝑt, ut ē exceptio excom-
municationis, ut simulationis sive simulati & fictarum gtractus,
Br. ad l. nemo n. ii D. ff. legat. i. Capolla ꝑ simulatis gtra-
ctibus ꝑsumt. 7. Vult Joan. Andr. ad Specul. d. tit. ꝑ renun-
ciatione, ut exceptio feriarum divinarum. c. ult. ex. ꝑ feriis.
Nisi. d. eod. affert Speculat. & aliam ex l. 8. filiusfam. & vide
ram D. ꝑ procurat. & aliam ex l. 7. quos prohibet. D. ꝑ postul.
Excipitur & exceptio sive ꝓscriptio fori, quo ad Clericos, sed
ea copiosè explicatum ē. ad l. penult. C. ꝑ pact. Excipiunt
tmiq; & dicta sive crimina sed ꝑ his j. Tñ ut an exceptionum
renunciatio debitoris ꝑncipalis noceat & accessori sive fide-
iussori, & qua q̃stione j. noi ꝑ effectu, cui ꝑ prosit vel noceat re-
nunciatio. Eodem ptinet dicta q̃stio, an renunciatio excep-
tionis doli, tam sit efficax, ut et excludat restitutionem, ob
gravissima lesionem, & qua q̃stione Philip. Cornæg lib 3. cons.
214. faciunt ff. Glossograph. quas doli spes: imam proposito, altera

re & damno, hinc igr ea q̃stio, An q dolo remunciat, censeat
uerijs, remunciasse, q distinctio doliſsimi solet ex l. 5. ſiſ
ꝑstite C. d dolo malo vers. Sanè ſi læsa es in modice, & ex l
7. exceptionum in fine D. d except, q̃m mihi non v̄ de ſa
tis probati ijs ll. ut alibi plenig tr̄actatum. Ipſi a enormi
lesioꝝ hoc remunciari fatentur & illi, ut Br. ad l. ſigr cum
alter D. d v. o. & Corn. c. conſil. 214. licet enormis ſive
magnæ læsionis, non g tineat maxam ſive enormiſsimam
ut ibi d log Cornæ. Pauca igr ſunt exceptioꝝ, q̃g remun
ciari non ꝓt, re hꝭs ſpt olog, inter illas e & exceptio. Macedo
niani, d quam s. dictum, inter hæc e exceptio non nu
merata pecuniæ & Velleiani, d q̃g item s. & exceptio non
numeratæ dotis d quã Br. ad l. 1. C. d dote cauta, & exce
ptio qꝫ vocant compenſationis, d quã Imbarg d compenſ. art.
9. n. 50. Huc referri ꝓt & defenſio, quia defenſionis eſt plan
ſpes exceptio. De defenſione igr, an ei ꝓt remunciari pro
lixe diſputat Vitalis tract. d clauſ. titulo, An defenſioni
ꝓt remunciari, q distinguit inter naturalem defenſionem & ci
lem, ut hæc ꝓt, illi non ꝓt, Sed defenſionis noem q̃ tale
e & ambiguum, ſtat ſingula, ſingulis nis morꝫ diſtin
guere & explicare, verbi gra. an exceptioni q e ſpes defenſionis
ꝓt remunciari, an appellationi? De exceptione iam dictum,
d appellatione j. Nunc videamus d ipſo iudicio eiusq̃ par
tibꝫ, in quo actionum & exceptionum d q̃g dictum modo eſt
uſus. Et primum q a iudicia ceſsant in feriis, ꝓt tacitis re
munciari, ſed factis in utilitatem priuatorum, ut ſumtuoſ
ſimum & vindemiarum, q̃g ex voluntate partium ꝓt iudi
cium exerceri, ut & s. dictum. Br. Faſon. ad l. 1. n. 29. C. d
feriis. Hinc ꝓtmet & remunciatio exceptionis fori d quæ iam s.
ſuſtinendum eſt munia non ꝓt remitti. l. 2. § ſed ga vere
mur C. d iureiur. pp calum. Litis conteſtatio non ꝓt remit

ti, rō ē qa p eam Iudex eam cognoscit. l. 14. rem non novam
& pattoni C. de iudic. l. 1. C. de lit. contest. quatenꝰ iudicium
sine cē cognitione, ita & sine litis contestatione esse nō pt. De
pbatorib⁹ q̄runt DD. an pōss ijs renunciari, & respondent pōe
in iudicio, extra iudicium non pōe. Ex. Bl. aliiq; ad auth. in,
bennis C. de iudicijs, q distinctio plane falsa mihi videtur, nisi
intelligatur de renunciatione allegationum de qua e d. auth. in,
bennis, alioq absurdum esset renunciare probationib⁹ ad cogni,
tionem cē iudici maxē hnt necessarie, non ex partibꝰ, sed
Iudici probandum ē l. 3. de testib. plane allegationiby renun,
ciari pt, atq; adeo cogi possunt litigatores ijs renunciare, q
renunciatio in iudicijs fieri solet, cum in ea concludit, q, nos
dicimus fuisse nullam vel eam od submittim. De hac renun,
ciatione est auth. sancta ex Novell. 125 c. 2. & c. cum dile,
ctis de fide instrum. & prolixe Duranꝰ lib 2. tit de renuncia,
tione allegationum. Iudicij pars non minima e execūtio, q fit
interdum vendendis bonis condemnati debitoris, vel carcere eig
q non e solvendo, sed adversus carcerem cōe e beneficium cessio
bonorum, oba ꝑs competens, nisi ei renunciarint, quvis plerig
glossographi hic distinguant, ut cessio cum duo sint effectꝰ, scie
beneficium ad vitandum carcerem, alter competentia vul
vocant. ut debitor si postea ad meliorem fortunam ꝑvenerit
solvere quidem, sed non nisi quatenus pt q vocant competere coga,
tur, hic quidem competentia beneficio pōt renunciari: ibi
v. carceris evitandi non pōt, qa carcer sit spes evitandi, sed
hoc falsum e, qa spiritum ē & refellimus in tract. de iudic. Atq;
idirco hæc quoq; distinctio non e recipienda nec in foro, aut
usu e recepta ut videre e apud Guid: Pap. dec. 211. & in to,
losa. Capol. dec. 61. De hac renunciatione cessionis, poterunt
videri ipse istos & Covarru: lib. 2. resolut c. 2. Vasq. de succes: cre,
ditor. ꝑ 2. n. 17. Joan Antelius de iuratis contract. c. 18. ubi
eam distinctionem probat, hoc tñ adiecto, mutatam cessionis re,

nunciationem valere indistincte. Atque hac de con beneficio contra carceratio em. Proprium Clerici habent ex c. odardus ex. de solut. cum beneficio, Clericus si non solvat non potest excommunicari Unvenzoy recht, licet Laicus possit. Huic a beneficio Clericus renunciare non potest, atque adeo ne conijciatur in carcerem Canonistae enim eius c. beneficium quod est de excommunicatione producunt et ad carcerem, imo ut et non cogantur cedere bonis, eoque pertinere vtr c. pervenit de fideiussoribus. Idque argumento militis, quasi Clerici sint milites Coelestes, miles enim ut ait Jetus, condemnatus non tenetur solvere nisi quatenus facere potest L. 6. miles. D. de re iudic. Huic benefi: plerique negant posse Clericum renunciare hac ratione, neque enim beneficio, iuri de quo est c. ult. de foro compet. & dictum de eo s. Ratio tam de foro, quam de eo c. Odoardus haec adfertur, quia Clericis hac beneficia sint concessa & fori & de c. non singulis sed universis, totique ordini cum ad ignominiam quodammodo pertinet universi ordinis, si quid contra singulis licet, contingat, & idcirco singuli, quod in ordinis totius sive universi praeiudicium foret, renunciare non possit, suo enim iuri non alieno, & praesertim publici collegij sive ordinis communi renunciare potest, ut s. plenius dictum. Accurs: in d. L. invitus § 1. D. de R. F. Br. alij DD. ad l. penult. C. de pact. Sed haec ratio ut s. ad d. L. penult plenius a nobis est explicatum Cuiac: improbatur. Quia ad d. c. Odoardus attinet, non probatur quoque hostiensi, & Joan Andr. qui ei c. negant posse renunciari, neque enim id in eo cap expressum quod tamen expressum est in c. ult. de foro compet. Huic igitur standum, illi non, dico c. sed quorundam opinioni non temere nisi quis ratione illa moveatur, eamque longius producat, quod dictum faciunt Canonistae, nempe ad d. c. Odoardus sive ad executionem idem, & ad c. si quis suadente 17. quaest. 4. eam extendunt, sed tamen non sine controversia, an ipse Clericus huic c quo Clericum pulsans excommunicatur renunciare possit.

Eadem roe mdñch. Hispani (apud quos nemo vir. Nobilis ob
es alienum in carcerem conjici pt.) Sed quam putant, hñc
Nobilitatis ordini concesso privilegio, singulos renunciare nõ
poe, ut Joan. Gutelius & gtractbg iuratis c. 10. n. 37. & multt
legq. nisi iurata sit renunciatio, sed alij et multatam valere
tenduñt, vd Covarr. ad c. quamvis & pact. part. 2. in prin. n
5. Vasqus dubitat & successiõs creatioe. 3 2. n. 60. & legq.
Atq; hac & actionbg & exceptionbg, & judicijs privilegij civilibg, in qbg illarñ
e usus, ut s. dictum. Hinc & & pñlicis judicijs, atq; & crimi
nibus breviter, in qbg hoc singulare e, q neq; exceptionbg, neq;
alijs dfensionbg, ut appellatioi Reus, sive accusatus renunciare
non pt. De appellatioe sñmittit argto l. non tantum D. & ap
pellat. Et constat inter oes Dd. quorum patere e. Accurs. ad l
pactum D. & pactis, ubi Alij Br. Angel. p. De exceptionbg ali
isq; dfensionbg, ibidem & prolixe Vitalis & clausulis, ubi & re
nunciatioe dfensionum pag. 550 editionis Venetæ, quam semõ
intellectam volo. Sed is diligenter distinguit, vel mat constat
Reum habere, vel non habere dfensiones, vel non constat, sed
dubium e, si constat habere, non pt renunciare, si constat non
habere pt: si a nigs dubium e item pt, sed ita aut penitere sont,
& renunciatioem revocare adfert. Accurs. ad l. i. D. & furio.
Balnea & l. 1. § sigs ultro D. & pœnis. & d l non tantum
D. & appellat. Mihi sumanig vter & ex causa, vel nulla sit re
nunciatio, vel sine effectu, vt eam Reo liceat renunciare,
præsertim cum & sanguine agat aut vita hominis, cujus serva
di multa lucent, alioq; prohibita Dd. ad l. transigere C. & tran
act. quare & recte gesserunt interpp. accusatum furis pro se
facientibg non posse renunciare, contra se posse, qa ex ro expe
diendæ salutis, honesta censetur. Hinc & alijs remedijs
breviter explicemus, ut & appellatioes cum pt renunciari in
causis civilibus, non vt in criminalibg. Ro dissidia modo ex
posita e. l. ult. & ult. C. & appellat. l. i. § sigs ante. D. à qbg

appella. non licet. Accurs. Angel. aliiq; Glossograp. ad l.
inter D. de pactis videat & Joan. Pap. de arrestis lib. 14.
tit. 5. et tacite, & non tantum expresse, ut vult Marant.
part. 6. tit. de appell. n. 330. & 2. seqq. Sed hic quaeritur, an qui ap-
pellationi renunciavit, censeatur & cognatis eius remedijs
renunciasse, ut supplici libello seu querelae ad Principem
ut iuridicendi nullum, vocant nullitatem, de qua quaestione
1. ubi de interpretatione, ratio cur appellationi possit renunciare
est haec communis, quisque suo iuri. Huic remedio affinia sunt
haec 4. alia, iusdicendi nullum, sive nullitatis, retractatio,
sive supplicatio, vulgo revisio, reductio ad arbitrium viri bo-
ni, & restitutio in integrum. De remedio nullitatis vult
Jason ei posse renunciari ad l. penult. n. 20. C. de pact. qui
Joan. de Anania consilium 150 allegat, et mirorà Vanzio
cuius ponderosum de nullitatibus exstat volumen hoc praeter-
missum, an iis nullitati possit renunciari. Maior certe
& iustior est de nullitate dubitatio quam de appellatione, sed tamen
non est novum, ut privatis quorum interest nullitatem
tolerantibus ac tacentibus, iam leges & iura conniveant. l. fi-
lio praeterito. D. de iniust. rupt. De retractatione non du-
bito, quin ei possit renunciari, quia appellationis est species &
quidem periodiosa, sed ab hoc remedio quidam supplicationem
distinguunt, sive querelam simplicem ad Principem, quae mo-
ribus quidem saepe requiritur recipitur, sed contra ius. l. ult. C. ut
lite pendent. Quod attinet ad reductionem de qua prolixe ex-
plicat Vitalis pag. 411, an ei possit renunciari & reliqui glosso-
graphi ad l. 72. Societatem D. pro socio, quod plerique negant posse,
quia haec renunciatio videatur contra bonos mores, & aequita-
tem naturalem, & quo damno invitet ad delinquendum, Vita-
lis à variè se torquet. Mihi certum est hoc remedium esse com-

mentum Glossographorum, q cum viderent tam perspicue cau-
tum esse in iure, ne ab arbitris appellet, l. 1. C. de recept. arb. in
fraudem legum videntur appellationem induxisse, sed alio tu nomine
barbaro reductionis, cui cur non possit renunciari cum sit appel-
lationis species nulla, vide iusta ratio, quicquid dicant de bonis moribus.
Postremo de restitutione in integrum, quod est remedium minoris aeta-
tis proprium, cum priora sint omnium aetatum communia, convenit in-
ter DD. minorem ei non posse renunciare, tum quia minor ad
renunciandum eadem facilitate & imprudentia, quam ad con-
trahendum induci, tum quia non minus in renunciando
quam in contrahendo laedi potest, arg. l. 7. § restitutus. & l. 19. D.
de minorib. quam de re accursius, aliique hunc pastorem secuti suum
gregales ad l. si iudex d. tit. & ad l. 6. si intra C. de in integr.
restit. & plenius idem Vitalis pag. 547. quibus eadem assentiri non
possem, sed puto minorem ut contrahere, ita & renunciare huic
suo remedio posse, idque probo ex d. l. 6. si intra C. de in integr.
restit. Nec quicquam obstant illae rationes DD. quae hoc tamen suadent ut contra
suam minor renunciationem postea nihilominus in integrum
restitui, ut captus & laesus per imprudentiam in renunciando,
ut in contrahendo, aut alio quolibet negotio gerendo. l. 1. D. de
minoribus. Receptum est quoque moribus iuris quoddam re-
medium, quod vocant pigneratione sive barbare reprehensionis, de
quo remedio exstant veterum inter pp. commentarii, ut Joan.
Jacob. a Canibus. Est a haec pigneratio hominum vulgaris, &
quasi iurisque inter diversas nationes. Altera est civilis & germa-
nica, inter eandem nationem, de qua exstat liber Andr. Gail.
illa in Germania in utimur licet magis iusta, quia auctoritate
Magistratus fiat, cum Germanica sine magistratu clam & oc-
culte fieri solita. De illa quaeritur an possit ei renunciari, & recte
Joan. Canius ille dict. tract. tit. 1. n. 18. respondet posse,
hac ratione, quia haec pigneratio sit quasi species appellationis, cui

pt renunciari, ut s. dictum, multoqs minoqs pignoratoi pt, qs appellatioi, qa haec e favorabilis illa odiosa utpote remediu executionum, cg gris e & arrestum, cui item renunciari pt, ut et odioso, oia namqs remedia executiva sunt odiosa.

DE VI, EFFECTUATQUE DE INTERPRETATIOE RENUNCIATIONUM.

Adhuc explicatum e de cais & rebus in qbg renunciatioes versantur, nempe in rebus & actioibg, aliisqs iuris remediis, ut actioibg p omitto coia huitio hg tractatg explicata. Reliquum nunc e, ut de renunciationum vi & effectu explicemus. Ad vim & potestatem sive effectum earum pertinet primum renunciatioe tolli ius ut actioem vel obligatioem p non ipso iure, se ope exceptiois, potius instar pacti, cui p similis e renunciatio. De pacto ~~similis e~~ notum l. si unus 27 § pactg D. de pactis. l. 7. § sed cum nulla e & seqq. D. d. t. De renunciatioe videat l. 3. C. de repud. hered. l. qritur 14 § penult. D. de aedilit. edicto, ubi exceptiois fit mentio, & eleganter adijcit actioes suas remittentibg non datur regressus. Quare q renunciavit, si postea nihilominus ius suum pseq velit, exceptioe vel pacti vel doli, aut in factum repelletur. dd. ll. Sed hac de re plenius disputat Alexand. ad l. Pomponius. D. de negotijs gest. videat & Br. ad l. 1. C. de pactis. Deinde ad effectum renunciationum ptinet causarum explicatio, ex qbg renunciatioes tolli vel rescindi pamt, q cae fere adferuntur quatuor. Prima aetas, putant a Interpp. ob hanc cam ipso iure non valere renunciatioem a minore 25 annis factam, in qbg e & Modest. Pistoris consil. 42. lib. 1. Sed verius e renunciatioem ab eo factam valere, sed eam p in integrum restitutioem rescindi poe, ut s. demonstratu cap. pximo in extremo. Altera renunciatiois infirma,

ne ca affertur ignorantia, ꝑtim in ꝑsonis certis, ut adule-
bus, militibus, mulieribus & rusticis, qbꝫ ignorantia iuris nocere
non putatur vulgo, sed iam alias dictum, verum id esse in tri-
bus, adulescente, milite & muliere, & rustico non exstat in iure
licet exstet & rusticitate, sed mihi non vti & rustico, sed ꝺ ratione pla-
ne in scripto accipienda. Extra ras ꝑsonas non puto renunciationem
ꝓe rescindi ob ignorantia, & qua idem Bisterius. d. consil. 42. ter-
tia ca affertur gravissa læsio ꝺ. enormem vocant: obꝫ putat
Interpp. renunciationem rescindi ꝓe à quolibet factam licet iura-
tam, petita tn brig absolutione a iuramento, & qua ca Mynsing.
obs. 59. cent. 5. & Hottom. consil. 7. n. 8. q& alios quamplurimos
auctores adducunt; quorum ratione ro. qa gravissa ratione captio, &
lum in se contineat, si non proposito, saltem re, arg to l. si simplici
C. ꝺ dolo malo, & l. exceptiones 7. D. ꝺ except. mihi hæc ca rescin-
denda renunciationis placet, neqꝫ dolo distinctio & qua ꝓpter iam
dictum. Certe transactio ex hac ca gravissæ læsionis non rescindi-
tur l. 2 neq; & ult. D. ad Sct. Trebell. Quarta affertur ca, sed do-
nationis propria, si ea sit inofficiosa, & qua disputat Tiraq. ad l. si
unqꝫ in verbo donatione n. 178. C. ꝺ revocand. donat. Verum gra
an donationi inofficiose à patre facte renunciatio à filio facta
rescindi ꝑt. puto non ꝓe, & proinde hæc non ea cam infirma,
hæ renunciationis veram, monitet en sibi filius q cum ꝑt inof-
ficiosam patris donationem actiue rescindere t. tit. C ꝺ inoffic.
donat. nec sua actione iuris ponte renunciavit, maxe cum
hæc renunciatio sit favorabilis, rescisio e odiosa: Nam gravissa in-
officiosi testum non e dubium an filius renunciare ꝑt. nec
iuri nullum dicendi testum. l. filium. D. ꝺ inoffic. testa. Ter-
tio ad hunc locum & vi & effectu renunciationis ꝑtinet quæqꝫ
eius interpretatio quam pertinent in ꝑsonas & res sive eas
iura ipsa. De ꝑsonis id potissimum ꝓbat. obꝫ renunciatio ꝑt
vel noceat, qidem & ꝓ pacto cui renunciatio e similis, docen-
ter tractat à Petris in l. rescriptum 10. & ult. & aliquot se-
quentibus D. ꝺ pactis. Nota e autem regula in pactis ea ab
initio facta, ulteri neqꝫ prodesse neq; nocere, cui tn regula aliquot

sunt exceptiones, maxe ea, qua pactum aliud in rem concipitur, aliud in personam dd. LL. Et eundem modum & de renunciatione, regula potest constitui, eam ab uno factam nec prodesse nec nocere alteri. Iubemus C. ad Sct. Vell. & tit. 49 lib. 2 feudor. & § ult. tit. 20 d. lib. Nam in d. L. iubemus, mulier hypothecae si renunciet pro una persona sive eius in gratiam & commodum dicitur ea renunciatio non porrigenda ad alias personas, licet generaliter facta. Sic in d. § ult. tres sunt fratres, Titius, Sempronius & Seius. Sempronius feudum paternum possidet, quod Titius Sempronio eiusque heredibus renunciat, sive paciscitur id se ab illis nunquam petituturum, moritur postea Sempronius sine masculis heredibus. Seius igitur feudum illud ad se unum, quia id Titius renunciaverat Sempronio pertinere contendit. Sed recte ibi dicitur pactum id sive renunciationem Sempronio tantum non a Seio prodesse, & proinde Titio non obstare. Ratio ex regula pendet, quia renunciatio facta uni, ut hic Sempronio, non producitur ad alterum puta Seium, quae species facti iteratur in d. tit. 49, ubi tamen duae exceptiones adiiciuntur nempe si omnino renunciaverit, non uni sed omnibus. Secundo nisi eo animo renunciaverit feudum Sempronio fratri, ut is de novo investiatur de eo feudo per dominum sive seniorem, hoc enim casu, facta eius feudi nova investitura feudum renovatur, & feudum fit novum: in novis a frater non succedit & proinde Titius renunciator Sempronio succedere in feudo hoc revocato sive novo non potest. Sic filia quae ut saepe fieri assolet, renunciavit bonis maternis, patre ad tertia vota transeunte, idque in favorem patris, an haec renunciatio patri, eiusque omnibus liberis ac heredibus tam ex secundo quam ex primo matrimonio: an vero patri & liberis tantum ex primo, fratribus filiae renunciantis prosit, magna est controversia, quam Boer. decis. 184. hydram vocat de qua & copiose Alex. tot. consil. 149 lib. 7. & Castr. cons. 152. quibus in locis ea quaestio in utramque partem agitatur: mihi verior eorum sententia videtur quod hanc renunciationem filiae reliquis liberis prodesse omnibus non tan-

tum prioris, q̃ tu filiæ o ermani sunt, sed et secundi matrimo-
nij, arg to l. si actioem C. d pactis, & hac roe, qa oes eiusdem
sit partis, cui facta renunciatio liberi, nec obstat q̃ ex hac opõe
eqtas inæqualitas inter liberos prioris & 2di matrimonij, q̃ ex
2do habituri sunt & suæ matris bona, & partem bonorum mater-
norum renunciantis, q̃ inæqualitas non ꝓsumitur l. ult C.
cõia utrinq; iudi: Nam filia suorum bonorum tota materno-
rum, pt ea patri donare, vel cui vult fratri, relicto ejus q̃ ex-
clusis. arg to l. ni re mand. C. mandati, quare cum in casu ppo-
sito patri ea bona cesserit vel renunciarit filia, non ẽ q̃ eius fra-
tres germani d inæqualitate conqueranꝰ. Die quoq; renunciatio
facta contemplatione fratrum, & omnino ma culorum, sive stirpis
& nois, q̃ plerumq; a solet familiæ conservandæ ca sæpe dubitari
solet an ea fratribus sive et ejus q̃ masculis morbis tota q̃ ex-
tincta familia profit et sororibus, aut certe fratrum, ejus q̃ facta
filiabus aut neptibus. V. G. pater quatuor sit liberos, duos filios, to-
tidemq; filias. Ex his altera filiarum nuptum collocata a patre re-
nunciat ejus q̃ bonis paternis, idemq; postea facit & altera, mortuo pa-
tre fratres patria bona soli occupant ob renunciationem. Ex his fra-
tribus nascuntur & filij & nepotes ac neptes, ut & ex sororibus, tande
ex fratribus nepotes desinunt, nullis relictis liberis, quo casu sunt
ex fratribus tantum neptes vel proneptes, ex sororibus & mares & fe-
minæ nepotes & pronepotes, iam q̃ ejus q̃ bonis ejus q̃ sorores renunci-
arint paternis, utrum ea ad fratrum tantum. an v. simul ad fra-
trum & sororum neptes pro ordine & gradu ptineant. Huc quoq;
ptinet disputatio gravissa. q̃ qua in utramq; partem. Navarr. an
renunciatio matris noceat liberis licet p mortuæ ante eam ejus
nis illa sit facta. Sed de ea q̃ stioe iam s. explicatum ubi de renun-
ciatiõe successionum. Quod q̃ attinet ad priorem q̃stionem ẽ eam val-
de controversa. mihi tn probabilior sentia vtr eo nitẽ, quo renuncia-
tio ob familiam ut plerumq; fieri solet inter proceres facta fuit.
extincta licet longo post tempore familia non obstet liberis ac ne-
potibus, neptibus q renunciantis ut & modo dictum ẽ. Sed de his q̃stio-
nibus aliisq; ejusmodi, iam & s. de successionibus explicatum. Summa q̃

t̄ p̄ omis nec ē: renūciatricem ūnig non nocere vel prodesse alteri misi heredi: qa is non tam ratione q̄s idem vel proeodem habeatur cum t̄ſmeto, ad exp̄tum pacti vel aliorum gtractuum. Quod ad res & cās ipsas attinet, non absimilis regula seu t̄ſmitio tūr̄ constituī p̄t, minimum renūciationem cau. sæ hūtis ūnig non portigi ad alterum, ut renūciatio iuris p̄sentis non produceit ad futurum, imò ad futurum non pro. ducit renūciatio simpliciter facta & non nominatim de tūre p̄senti, quēadmodum plenig explicatum ē in cap. de reg ubi & iuris fuerit renūciatio, ut renūciatio ūnig servi tutis non portiori ad aliam l. si domus D. t̄ servit. Urban. sicut l. sanimi D. t̄ servit. rustic. p̄dio. Ut renūciatio pro uno con tractu non portigi ad alium l. iubemus C. ad Sct. Vellei. ut renūciatio hypothecæ in una re tantum, non extendit ad hypothecam in aliare constituta, ut ibi recte alijq; add. l. iubemus. Ut renūciatio succession paternæ non portigat ad fraternam, siue ad bona fratris licet ab ipso patre ad eum devo luta, ita recte Jason. alijq; DD. ad l. i. § veteres D. t̄ adqr. poss. Sic renūciatio iuris in primo iudicio siue instantia non portigi tur ad rem q̄ ē Appellationum, qua t̄ re tiraq. ad l. semiq; m̄ p̄s. n. 344. aut renūciatio hereditatis non excludit donationem qua t̄ re Matth. t̄ Afflict. d. 350. ut uni renūciauit actioni exhibi, restitutioni in integrum, q renūciavit actioni t̄ dote vel in iudi cio ordinario, qua t̄ re Benincas. t̄ dec. 74. Similiter q renūci at uni exceptioni non censetur alteri connexæ renūciasse. l. si domus & ibi Floriano D. t̄ servit. Urban. Sic renūciatio divi sionis, non excludit remedium cessionis, teste Bart. ad l. Modesti nus q. 1. D. t̄ solut. Sic & q iuri Prætorio renūciavit, non cen setur & iuri civili renūciasse teste Jaso. ad l. neccs & nec he res 12. D. t̄ acquirend. hered. Ad 29 regulæ t̄ iuris cap. & reg. cur unig renūciatio, non portigatur ad alteram ē hæc; tum quia renūciationes plerumq; sunt odiosæ, maxè hereditatum

& proinde non extendendæ, sed eo angustandæ. l. 19 cum quidam D. de liber. & posth. tum quia nemo ius suum temere dimittere & ejicere censeatur. l. cum indebito D. de probat. Ceterum de renunciatione gratiali (quæ regula en ad speciem pertinet) quam illa extendatur, quæque illa contineat, explicatum est s. ubi de divisione, ubi & hoc dictum, ut ab apochis gratialibus, ita & a renunciationibus gratialibus esse abstinendum, & hoc amplius eas non porrigi ad non cogitata argto l. mater. ubi & Br. alijque DD. D. de inoff. testo. ut neque ignorata Tiraq. d. loco n. 394. quibus & hoc adijciendum gratiam renunciationem non porrigendam vel ad ius postea quæsitum l. Paulo § 1. D. de legat. 3. & plene Joan. Corbulus ad l. q. Romæ § duo fratres, n. 18. ut & Jason. n. 80. alijque a Corbulo adducti D. de v. o. neque et ad id quod ex nova ea acquiritur argto c. cum inter ex. de renunciat. Semper en renunciatio iuris intelligenda est ex ca presenti ut ait Jason d. l. q. cum tutoribus D. de transact. Illud certum est, renunciationes iuris illicitas, ut hereditatis strictissime interpretandas, quoque vis eæ moribus sint receptæ argto l. q. v. D. de ll. quæ de re & s. ubi de successionibus.

FINIS.

G. H. HOFBIBLIOTHEK KARLSRUHE

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

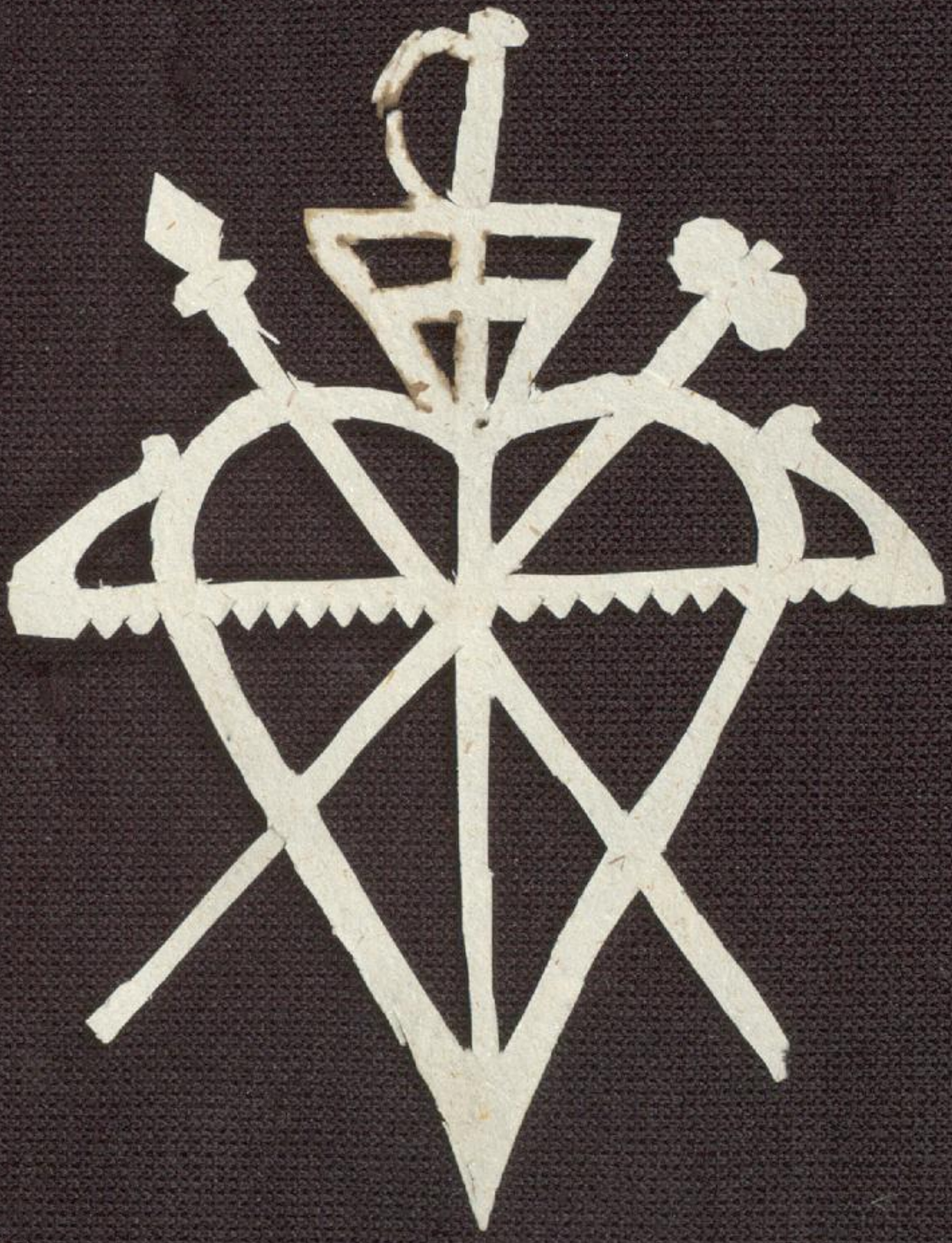

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

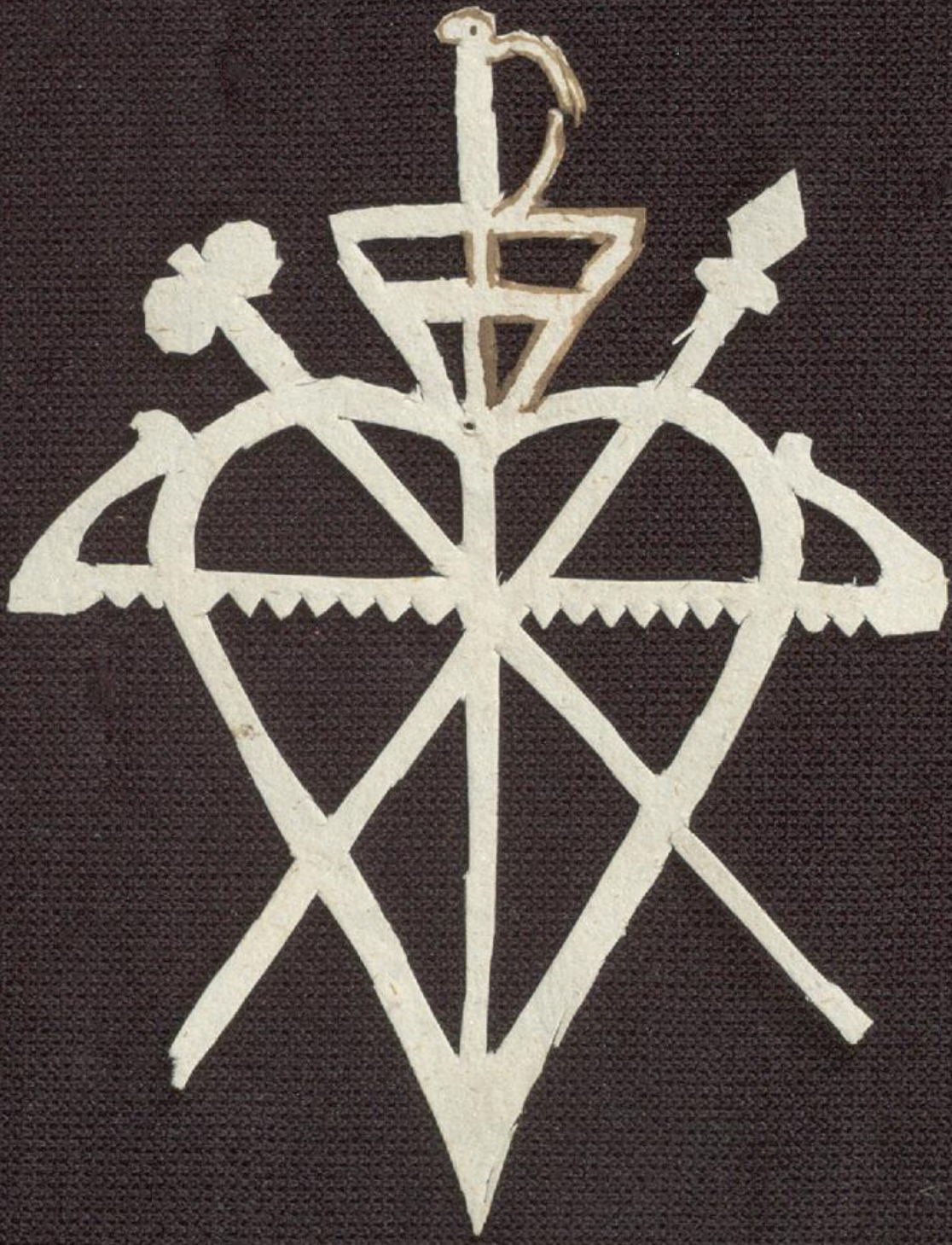

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

04.

[illegible] in qua [illegible]
[illegible] in tribulacione
[illegible] scientes [illegible] tribulatio
[illegible] : [illegible]
[illegible] : [illegible]
[illegible] non [illegible]
dit : quia caritas dei diffusa
[illegible] in cordibus nostris. per spiritum
[illegible] qui datus est nobis Tract.
xxvi. Laudate dominum vt. S. Lucam
[illegible] Surgens [illegible] de sy
[illegible] : intromisit in domum
[illegible] onis. Socrus autem symo
nis tenebatur magnis febribus.
Et [illegible] erunt illum pro ea. Et stans
super illam [illegible] imperavit febri : et
[illegible] illam. Et continuo
surgens : ministrabat illis.
Cum sol autem occidisset : omnes
qui habebant infirmos. va
riis languoribus ducebant illis
[illegible] Et ille singulis ma
[illegible] impositis [illegible] eos.
Exibant autem [illegible]
[illegible] clamantia et dicentia.
Quia tu es filius dei. Et increpans
[illegible] non sinebat ea loqui :
quia sciebant ipsum esse xpm.
[illegible] autem die [illegible] ibat
in desertum locum. Et turbe re-

discedere ab eis. Quibus ille
ait. Quia et in aliis civitatibus
oportet me evangelizare
[illegible] dei Offi. Emitte spiritum vt. Ps.
Ut accepta tibi sint Secre.
domine nostra [illegible] pro nobis
[illegible] sacramenti purifi
catum tibi [illegible] offerre per Con.
Non vos relinquam [illegible]
veniam ad vos iterum alleluia et [illegible]
[illegible] alleluia alleluia Ad Pl. Pre
ant nobis domine divinum tuum
sancta fervorem : quo eorum pariter et ac
tu delectemur et fructu per De Sancta
Trinitate.
Bene
dicta sit sancta trini
tas atque indivi
sa unitas confite
bimur ei quia fecit
nobiscum misericordiam
suam Ps. Bene
dicamus patrem et filium cum sancto spiritu
laudemus et superexaltemus eum in [illegible]
Omnipotens [illegible] Orat. [illegible]
[illegible] qui dedisti famulis
tuis in confessione vere fidei et
ne trinitatis gloriam agnoscere
et in potentiam maiestatis [illegible]
re unitatem quesumus : ut eius [illegible]
firmitate ab omnibus [illegible]

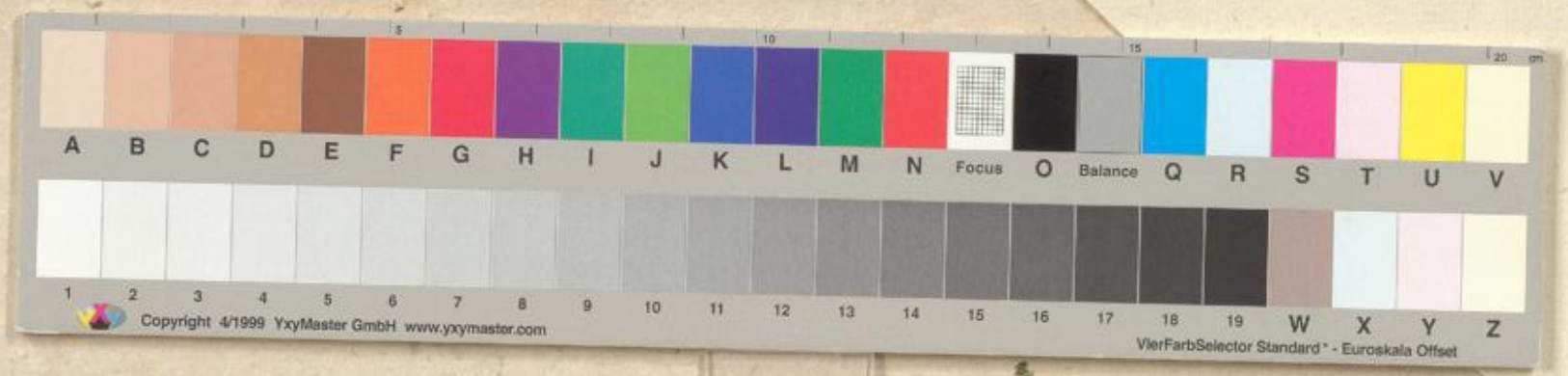

Baden-Württemberg
BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK